

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

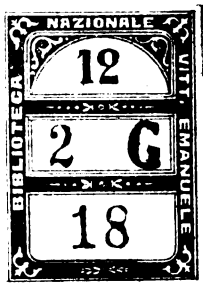
Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

11

D·IO·BAPTISTAE
R·V·B·E·I 141
I·N·V·N·I·V·E·R·S·A·M
A·R·I·S·T·O·T·E·L·I·S
Logicam.

DILV·C·I·D·A·E·X·P·L·A·N·A·T·I·O.

Nunc Primùm in lucem edita.

AD ILLVSTR· ET REVERENDISS·
D·D· HIERONYMV·M· BERNERIV·M
S·R·E· Card· Amplifs·

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, M. D. XCIII.

Apud Ioannem Guerilium.

12 2 9 18

AD ILLVSTR. ET REVER.

D.D. IERONYMV M BERNERIV M

S. R. E. Card. Ampliff.

Ioannes Baptista Rubeus.

S.

t.

D.

QVEM AD MODVM aut ex Peneo Thes-
salico, aut ex Astace flumine, qua bibunt
candida, aiunt, & sincera, statim atro colo-
re infecta redduntur oves: ita Cardinalis
Ampliffime, qui puri & nitidi sunt mor-
tales, nisi ab esca caueant uoluptatis, ex can-
didis illico atrati, atq; ab obscura flagitij eius nubecula nebulones
non solum, recedunt, sed etiam dicuntur. Itaque ut mortalibus
pro voluptate quam plerique: pauci officium, sequuntur nectar
præsto esset, & ambrosia, nihil sum veritus omni ope, & studio
eum cibū de cælo accersire, quo una cum Deo pascuntur homi-
nes. Nam qui ex Philosophia fontes Musarum scateni? quod in-
genij, & virtutis pabulum? qua vita deniq; & ad agendum
& ad intelligendum trahuntur ornamenta? in Philosophia non
* 2 solum

solum hominum iura, sed etiam Dei immortalis cultus, & religio: omnesq; nerui, & vires Reip. videntur latere. Quapropter Græci olim sic coluerunt Philosophiam, ut Philosophia, qui rudis esset, vir tantum haberetur inter mulieres: inter viros autem tanquàm impura damnaretur muliercula. Qualis enim sit vir sine animo, sine consilio? aut quis sit animus sine virtute, quod consilium sine eruditione? non natura, meo quidem iudicio, sed Philosophia parit virum: sed quid ego hæc? Ingenij procreatrix: salutis inuestigatrix, ac deniq; bonorum omnium domina est Philosophia: atque id est opinor cur omnes homines fieri desiderant. Nam desiderij subiecta materia est bonum, in quo nihil est scientia melius, quid enim est intelligentia, nisi animi sanitas, consilij robur, & rationis summa quedam incunditas? in ea ars quedam est bene beateq; viuendi, qua mestitiam pellit, ex animis, qua obiectos nos fortuna telis, perhorrescere metu non sinit, quisq; deniq; recondita quedam habet in se felicitatis presidia. T estis tu vnus es, ne alte repetam, instar omnium. Nã cum ea sit sapientia cui omnia cogantur parere, eum te semper præbuisisti, à cuius consilio nemo vnquàm sine culpa, & detrimento potuit recedere. Quid enim est summa tua doctrina, nisi humani generis nutrix, & alumna? quid nisi morum magistra, communis vitæ lex, & veritatis regula? quemadmodum Sylla consuevit dicere eos amentes esse, qui in Casare non viderent multos Marios esse, ita stupore eos esse oppressos non vereor asserere, qui nõ cernant in te multos Pios Quintos residere. Res multas præclaras, & aternitate gloria dignas Xistus Quintus gessit, verum nihil toto sui Pontificatus tempore, fecit vnquam gloriosius quàm cum te, in quo vim & numen Dei immortalis videbat latere, Cardinalè creauit. antè acta tua vitæ gloriã faci

le

le prætereo. Nullo enim in loco pedem adhuc imposuisti, in quo expressa vestigia nõ reliqueris summa tua sanctitatis simul, et sapientia. Sed quid ego hac ad nouam tua gloria odysseam, quasi nouus iam desideratur Homerus, quid igitur? ut sacra cum silentio potius, quàm cum plausu spectamus: sic ego incredibiles, tuas laudes omni virtutum comitatu stipatas: quas adorare fortè possum: adornare verbis certè non possum, honestius silendo, quàm loquendo colo, & obseruo. Huius autem mea in te voluntatis si non magnum, at fidum habes ex his meis in uniuersa PHILOSOPHIA Libris, testimonium. Neque enim quæ volo, sed quæ possum ad te defero, nec me summa tua dignitatis perterret amplitudo, maxima enim sæpè est virtus, quæ ab infimis proficiuntur nõ despiciere: accipies igitur hac mea in uniuersam PHILOSOPHIAM OPERA, si minus ingenij, & recondita doctrina, at certè summi erga te amoris plena: ex quibus, puto, etiam me tacente, cognosces tibi à me tantum tribui, ut nihil mihi sit optatius; quam Studium, operam, ac laborem omnem meum, in omni genere officij ad te deferre. Tale itaque accipies non ut munus ad dissoluendum, sed ut quoddam animi pignus ad me tibi obstruendum.

Vale.

I N D E X
Q V A E S T I O N V M
E T D V B I T A T I O N V M,
E X C O M M E N T A R I I S

D. Io. Baptista Rubei in uniuersam Aristotelis Logicam.

De Logica Prolegomena.

Deuota Phy. de titulo operis, de intentione scribentis, de librorum numero, de ordine istorū, & explanatione 4.

De inuatore logici negocii, & diuisione totius Philosophiæ 6

An logica sit necessaria 7

An logica sit scientia 8

An logica sit scientia practica, uel speculatiua 10

An syllogismus sit subiectum logicę 12

traria 56

An sit proprium quantitati non suscipere magis, & minus 59

De Relatione.

An relatiua conuenienter diffiniatur in numero plurali 61

An diffinitio ad aliquid competat his, quę non sunt in ad aliquid 62

An omnia relatiua suscipiant magis, & minus 63

An omnia relatiua sint simul natura 66

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An omnia relatiua sint simul natura 66

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

An unum relatiuum ponatur in diffinitione alterius 69

In prædicabilia Porphyrij.

De Genere.

An genus possit saluari in una specie. 14

De Specie.

An omnis species prædicetur de pluribus diff. numero 17

De Proprio.

An proprium quarto modo sit aliquid commune 19

In præd. Arist. Prolegomena.

An de decem prædicamentis habeatur scientia 21

De diuisione libri Prædicamentorū 23

De Substantia.

An una substantia sit magis substantia altera 41

An substantiæ sit aliquid contrarium 46

An substantia sit susceptibilis contrariorum 49

De Quantitate.

An locus sursum, & deorsum sint con-

An naturalis potentia, & impotentia sint una species 74

An naturalis potētia, & impotentia sint unum genus qualitatis, habitus autem, & dispositio non 74

An omnes qualitates uisibiles innascentur ab aliquibus passionibus 76

An albedo, & nigredo inferant passionem uisui 76

An passio sit in duobus præd. quali. & pass. 76

An figura sit in genere qualitatis, an quantitatis 78

An indiuidua eiusdem speciei possint esse similia 82

An aliqua, quę sunt unius præd. possint in altero inueniri 82

An aliqua, quę sunt unius præd. possint in altero inueniri 82

De Quando, & reliquis præd.

An tempus, & quando distinguantur inter se 85

An quę de ultimis tribus præd. docet Arist. uera sint 20

De

INDEX

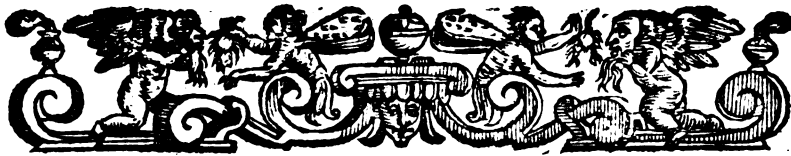
11

<p>De Oppo sitis. Cap. I. An opposita tantum quatuor modis dicantur relatiue, priuatiue contrariè contradist. oriè 87 An bonum, & malum opponantur, & sint sub eodem genere 88 An a priuatione ad habitum sit regressus 89 An malum contrarietur bono, & malo 95 De Priore. Cap. II. An modi prioris, & posterioris rectè assignari sint a phylosopho tot esse numero 97 An modi prioris, & posterioris sint plures, uel pauciores numero, quàm quinque 98 De Simul. Cap. III. An simul tripliciter dicatur 99 De Motu. Cap. IIII. An definitio motus sit rectè ab Arist. tradita 101 An 6. sint species motus</p> <p style="text-align: center;"><i>In lib. P. in Peribermenis.</i></p> <p>In Prohemio. An Arist. rectum, & decentem ordinem seruet in prohemio primi libri quò ad pertractanda in progressu 106 An Placitum differat à uoluntate 108 An veritas, & falsitas sit tantum in compositione, & diuisione 110 De nomine. Cap. I. An definitio nominis sit rectè assignata 119 De Verbo. Cap. III. An definitio uerbi sit rectè assignata a Phylosopho 114 An omne uerbum significet cum tempore 115 De Oratione. Cap. IIII. An affirmatio, & negatio sint species enunciationis 119 An possit reperiri oratio sine nomine, non autem sine uerbo 118</p>	<p>An omne quod contingit affirmare contingat, & negare 120 De oppo. enunciationum. Cap. V. An diuisio illa, Quidem rerum hæc uniuersales illæ uero singulares, sit sufficiens, & uera 123 An hæc sit diuisio nominum, uel rerum 122 De regulis oppo. enun. Cap. VI. An 4. regulæ ab Arist. assignari uerè sint 125 De affir. & negatione. Cap. VII. An enunciatio in qua subiicitur uniuersale uniuersaliter sumptum sit enunciatio una 128 De futuris contingentibus. Cap. VIII. An in propositionibus uniuersalibus uniuersaliter sumptis in quacunque materia fiant necesse sit alteram esse ueram, aliam uerò falsam 130 An necesse sit omnia ex necessitate euenire 122</p> <p style="text-align: center;"><i>In Lib. Secundo Perier.</i></p> <p>De enunciationibus infinitis. Cap. I. An propositio negatiua detur ex nomine, & uerbo finito, & infinito 139 An uerbum est pluribus modis enunciari possit 139 An cum prædicatur uerbum est de 3. adiacente quatuor constitui possint enunciationes 140 An negatio infinitans possit addi ad signum 143 De coniunctis, & diuisis enunciationibus. Cap. II. An liceat arguere a propositione de prædicato diuisim ad propositionem de prædicato coniunctim 149 An præd. diuisum possit quandoque inferri a coniuncto 147 De enunciationibus cum modo. Cap. III. An propositio modalis sit duplex, composita,</p>
---	--

INDEX

<p>posita, & diuisa 153</p> <p>An negatio addita uerbo infinitiui mo- di faciat oppos. 154</p> <p>Quę enunciationes contrarię magis si bi esse dicantur. Cap. III.</p> <p>Vtrum verum vero contrarietur. 168 <i>In Primum Librum Poster.</i></p> <p>An libri Posteriorum Topicis sint an- teponendi 3</p> <p>An libri posteriorum analitici sint ap- pelandi 3</p> <p>An demonstratio sit subiectū i lib. Post. 5 Tex. 1. Cap. 1.</p> <p>An omnis doctrina fiat ex præexistente cognitione 6 Tex. 2.</p> <p>An duz sint præcognitiones Tex. 3.</p> <p>An maior propositio possit præcogno- sci sine minori Tex. 4. Cap. 2.</p> <p>An scire sit per demonstrationem intel- ligere 6 Tex. 6.</p> <p>An singularia sint notiora quò ad nos 17</p> <p>An dignitas habeat propositionē prio- rem ea 18 Tex. 7.</p> <p>An ista propositio propter quod vnum quodque tale, sit uera 19</p> <p>An principia magis cognoscantur quā conclusiones 20 Tex. 8. Cap. 3. Tex. 9.</p> <p>An omnium sit demonstratio 22 Tex. 10.</p> <p>An demonstrare circulo possibile sit 24</p> <p>An circulus admitti possit præterquam in prima figura 25 Tex. 12.</p> <p>An dici de omni, & propositio uniuersa- lis sint idem 27</p> <p>An dici de omni includat uniuersalita- tem temporis 28</p>	<p>Tex. 13</p> <p>An sint tantum quatuor modi dicendi per se 20 Tex. 15 Cap. 4 Tex. 16, Cap. 5</p> <p>An multotiens contingat errare circa uniuersale 33 Tex. 17</p> <p>An aliqua possint competere inferiori- bus, quę non competant superiori- bus in quantum huiusmodi, & è con- tra 36 Tex. 18 Tex. 19. Cap. 6</p> <p>An demonstratio sit ex necessariis 33</p> <p>An demonstratio sit ex propositioni- bus per se 37 Tex. 20</p> <p>An quatuor modis scientia possit am- mitti 39 Tex. 21 Tex. 23 Cap. 7 Tex. 24</p> <p>An unica tantum sit demonstratio pro- pter quid 48 Tex. 26 Tex. 27</p> <p>An Geometria transeat in artes Machi- narias 46 Tex. 28 Tex. 29 Cap. 8 Tex. 30</p> <p>An quælibet scientia eodē modo suppo- nat suum subiectum, & principia 49 Tex. 31</p> <p>An sine uniuersali possit esse demon- stratio 51</p> <p>An oēs scientiæ cōicent in iisdem prin- cipiis communibus 53</p> <p>An Dialectica, & Metaphysica circa ea- dem principia cōia uerferentur 54 Tex. 32 Cap. 9</p> <p>An in qualibet scientia sint proprię in- ter. & Resp. 56 Tex. 34. Tex. 35. Tex. 36. Cap. 10</p> <p>An omne scintillare sit propter distan- tiam luminosi corporis 62 Tex. 37. Tex. 38. Tex. 39. Tex. 40. Cap. 11 Tex. 43. Tex. 44. Cap. 12.</p> <p>Nullę sunt quæstiones usque ad calcem Secundi Libri.</p>
--	---

F I N I S.

D. IO. BAPTISTÆ
R V B E I
IN VNIVERSAM
LOGICAM ARISTOTELIS
COMMENTARIA.

PROLOGVS.

ANTIQUISSIMA fuit consuetudo, referendi benemerentibus gratiam, ut ij, qui, mortales, aut omnes, aut certe quamplurimos beneficijs affectissent, in Deorum immortalium numerum, cum excessissent e vita, cooptarentur. Fuit enim olim vniuersis ferè gentibus persuasum, Deum esse paratum hominem iuuare mortalem, & hunc esse vnum ad aternā gloriam cursum. Ita Herculem quondam, post exautoratos innumerabiles pene labores, tandem grata posteritas numinibus ascripsit. Ita Athenienses Cecropem suum coniugij auctorem à quo ciuilem cultum edocti fuerant. Itali Ianum, quem ob singularem prudentiam, nec non sapientiam bifrontem fuisse consinxerunt. Aegyptij Theuthum à quo litteras acceperant. Romani Quirinum parentem, & conditorem. Lacedæmonij Castorem & pollucem, qui etiam cæteras apud gentes, ac nationes, pro Deis habiti sunt. Et denique alios alij complures post mortem numinibus æquatos Deos indigetes appellarunt. Quod si quisquam conditione hac mortali natus dignus haberi debet, qui diuinos honores consequatur, ij certè, duo præstantis-

A
simi

simi omnium, ingenij gloria, sunt Plato & Aristoteles. Illos enim de diuina & naturali Philosophia, rectè modulatos fuisse omnibus perspicentibus manifestum est. Sed quoniam hæ scientiæ ornatu sunt speciosa magis, idcirco illas eo faciliori modo (munitus grauissimis expositoribus) quo potero dilucidare, & explanare decreui. Primo circa logicæ scientiam, secundo circa scientiam naturalem, tertio diuinam; quas omnes scientias, nunc in lucem vobis edere propono. Opera inquam OMNIA DECVTILIA cupientibus textum Aristotelis intelligere. Sed pauca quedam in communi de his tribus scientiis vobis d. cere decreui: & primo quantum spectat ad primam scientiam: scitum est quod Philosophus tertio de anima, volens ostendere modum cognoscendi intellectus nostri; inquit: quod oportet potentia esse cognoscens in ipso, si vero alicui inest contrarium ipse semetipsum cognoscit, & actus est & separabile est. Ex quibus verbis facile inuestigare possumus necessitatem huius scientiæ quam primò præ manibus habemus. Namq; ut inquit Com. 1. Metaphis. logica est via ad cæteras scientias. Est enim inuenta non tantum propter res scitatas, sed etiam propter nostrum modum sciendi, cum igitur intellectus noster, sit in potentia cognoscens: & in actibus rationis est admixta potentialitas, ac potest ibi cadere malum & error: ne inquam propter huiusmodi potentialitatem male ratiocinemur, & erremus in actibus rationis, inuenta fuit logica, quæ est huiusmodi actus directiua. Quantum spectat ad secundam scientiam scilicet naturalem, dico philosophiam ita esse animæ perfectionem, ut corporis medicina: ideo ista scientia naturalis non solum est utilis his quæ ad vitam plurimum conferunt, medicina & mechanicæ principia suppeditans, sed etiam alijs artibus opem fert. Nam vnaquæq; hac indiget, ut naturam & differentias secundum naturam subiectæ materiæ ipsi, consideret. Insuper non solum quia formam in nobis cognatam ad cognitionem naturalium perficiet, ut Theologia intellectualem & supremam partem perficit, sed etiam quia ad alias animæ perfectiones & vires magnum confert momentum. Nam videtur ad capescendas virtutes actiuas naturalis scientia vsui esse, præsertim ad capescendam iustitiam, quatenus ostendit elementa, & partes vniuersi ipsimet inuicem cedere, & suum diligere ordinem, æqualitatemq; geometricam seruare. Iuuat etiam ad temperantiam, quippe quæ ostendit naturam voluptatis; cum doceat ipsam nullum esse præcedens bonum, sed quoddam subsequens, dum id vehemens, & eligendum videtur. Huiusmodi itaq; philosophiæ studiū facile auocabit animū a corporis voluptatibus, & affectione externarū rerum liberabit, per quæ temperantia, iustitia, optimum consilium cetui boninum euenire solet. Iterum aliquis hoc modo erit fortis cum philosophiæ ope. nouerit hominem vix sensilem esse vniuersi partem, atque vniuersi vitæ nostræ temporis vix mensuram haberi, & oportere omnigenitum dissolui & interire, cum sit ipsa dissolutio in simplicia & restitutio partium ad suas peculiare vniuersitates: atq; renouatio quedam iuuentutis

ex

ex his quæ consenuerunt: & recuperatio eorum quæ iam prostrata fuerunt. Item mens cum nouerit præsens momentum vel illud quod post paucos annos corruptum ibit nullam proportionem assequi posse ad infinitudinem temporis. Quod si separabilem illam excellentiam animi intelligendo a corpore ad ea suscipienda studia traduxerit tum certè mortem penitus diliget. Cum igitur sit philosophia utilis, idcirco erit valde amplectenda. Quântum autem spectat ad scientiam diuinam, quæ etiam dicitur sapientia, animaduersione dignum est, istam scientiam versari circa totum ens: & ideo dicit philosophus in prologo metaphisici, esse sapientis omnia scire. Scientia autem quæ est simpliciter accepta quæ non est sapientia; versatur circa partem entis. Si ergo scientia, quæ est sapientia; versatur circa eus in quantum ens; & circa ea quæ consequuntur ens in quantum ens; patet talem scientiam esse apprimè necessariam: nam ens, & ea quæ ipsum consequuntur consequentia sunt omnibus, quæ determinantur in scientiis particularibus: & quia scientia principiorum non potest haberi sine scientia communi; ideo oportuit dari unam scientiam, in qua determinaretur de natura entis, & omnium communium, quæ sequuntur ens in quantum ens. Insuper hæc scientia quæ & sapientia dicitur; versatur circa substantias separatas: & ideo vocatur scientia diuina, quæ versatur circa res diuinas: namque scientia prima qualis est sapientia, debet versari circa entia prima, quæ abstrahunt à motu, & materia secundum esse, & secundum diffinitionem. Alij enim scientiæ versantur circa entia quæ concernunt materiam, & quantum ad esse, & quantum ad diffiniri: ut est naturalis: vel concernunt materiam quantum ad esse tantum; & sic sunt mathematicæ. & ideo sequitur esse scientiam speculatiuam. Insuper huiusmodi scientia quæ & sapientia dicitur versatur circa dignitates & principia. Principia enim & dignitates vocantur ibi, quæ fundantur super terminos communes; sicut super ens, & non ens; super quæ fundatur hæc dignitas, de quolibet affirmatio, uel negatio: uel super totum: super quæ fundatur hæc, omne totum est maius sua parte. Sed tamen non est sapientis uniuersaliter dicere, circa principia, uel versari circa ea, illa demonstrando; quia principia prima indemonstrabilia sunt: sed magis declarando terminos, super quos fundantur talia principia: sicut declarando ad naturam entis; ueluti declarat hoc principium. De quolibet est affirmatio. &c. Has igitur explanationes eo puro animo, atque ego præbeo, ut suscipiatis oro & postulo. Faxit autem Deus Optimus Maximus, ut noster hic labor, qui ad eius gloriam, & multorum utilitatem confertur, & ipsi gratus sit, & prosit omnibus, qui in scientiis institui uolent. Has autem sint in uniuersali dicta: nunc ad opus ipsum interpretandum aggrediamur.

DE VITA PHILOSOPHI, DE
 Titulo operis, De Intentione scribentis, De
 librorum numero, De ordine illorum,
 Deque Explanatione.

Non exponendis Auctoribus hæc omnia sunt consideranda (inquit Coment. super Aristot.) scilicet, Auctoris vita, Titulus operis, scribentis intentio, librorum numerus, illorum ordo, & explanatio. Philosophi vita hæc est, a patre Nicomacho, & Matre Pheitiade: Stagiritis fuit. Et Nicomachus, a Nicomacho, Machaonis filio Aesculapij originem duxit: quod nepos (ut Hermippus narrat) illius fuit. vitam cum Aminta Rege, ob Medicinam quam duxisset fertur. fuitque Platonis discipulus, & filium ex Herpyle concubina, qui Nicomachus dicebatur, erexit. a Platone demum recessit, unde dictum postea fuit, viuentem illo, scilicet quod Aristoteles in nos recalcitrauit: fertur enim hæc verba Platonem dixisse. ab Atheniensibus, ob legationem quandam missus fuit Philippo, dum Xenocrates Scholæ princeps erat: deinde post regressum, sub alio principe illam inuenit: quare in Lyceo sibi elegit Peripatum, sic deambulando discipulos

docebat, & philosophari sic cepit, unde dicti postea sunt Peripatetici, hoc est deambulatione, quemadmodum Accademici, ab academia Platonis: Stoici a Zenone, Cistici a Diogene, & alia possunt dici quæ patent in quinto Diogenis laertij, in vitis philosophorum in principio libri. Circa verò Titulum huius operis appellatur organum ab aliquibus, & ab alijs logica. organum autem latinè dicitur instrumentum. logica verò a logos, quod est sermo quasi scientia sermocinalis: ad quam partem ego potius declinarem, quam ad primam: & ratio est, quia sub nomine instrumenti non dicitur scientia, quemadmodum patet per eundem philosophum, igitur non debet dici instrumentum, sed scientia, ut inferius declaratur. Ad tertium membrum accedamus: ut spectat ad intentionem Auctoris, dico quod fuit tradere viam certam hominibus, verum a falso agnoscendi: hæc enim est magistra aliarum scientiarum: unde Cicero definiens hunc in modum partem suam dicebat esse, scilicet diligenter diligenter rationem. Item (ut habetur ex Diogene Laertio) absque dialecticæ disputatione, sapientem dicunt in oratione sine lapsu non futurum. quip

pe ex

pe ex illa verū ac falsum dignoscitur, item probabile, & quod ambigue dicitur, intelligi, remota namque illa, non licet rite respondere, docte interrogare, acutissime intelligere. Stoici autem pulchram comparationem attulerūt. dicebant enim animanti philosophiā similem esse, ossibus & neruis logicā, Ethicam carni, Physiā animę. Conferentes hęc omnia, patet quam necessaria sit logica, si ossibus, & neruis assimilatur, quasi ipsa philosophia nequeat absque logica manere. Et Augustinus quoque contra Cresconium grammaticum dicebat: quid enim est Dialectica quam peritia disputandi? Item in secundo de doctrina Christiana, Disputationis disciplina, ad omnia genera quæstionum, quæ in sacris literis sunt penetranda, & dissoluenda plurimum valet. Proh Diu Immortales nunquam ut hęc postulat laudare queā: sed quid dicam? nisi ore melkifluo cantum Virgilij in primo Aeneid. ad consocios? forsam & hęc olim meminisse iuuabit, Sed video me ex agris odoriferis exiisse. Ad quartum igitur mēbrum accedamus: scilicet librorum numerum. libri autem ad logicam attinentes sunt numero sex, s. Prædicamentorū liber, de Interpretatione, de syllogismo, de demonstratione, de syllogismo dialectico, vltimo de sophistico. non posui librum porphirij eo quod illa vniuersalia habentur, ex ipsomet Aristotele in primo Topicorum: & etiam quia potius est dignus vituperatione, quā commentatione, & laude: prauus Hereticus, inimicus fidei nostræ: non miror si Diuus Thomas, Angelicus Doctor, qui omnia volumina Aristotelis dilucidauit, & non mentionem fecit de illo libello: sed quasi superuacaneum illum repudiavit. primus igitur liber est de prædicamentis, & desumptus est ex prima philosophia, nempe ex Metaphis-

ca, sed hęc est differentia, ibi, & hęc: nam in metaphisicis tractantur hęc decem voces ut res, hic autem ut voces, denotant. dicunturque categoriæ quod latine dicitur prædicaciones. diciturque secundum Boeth. in prædicamentis, liber de primis uocibus significantibus prima rerum genera. eo quod in particulari, res sunt infinitæ. ut cum dico homo, lignum, æquus, lac, & huiusmodi infinitæ substantiæ: dicendo solum substantiam, intelligo ea omnia indiuidua, quæ sub hoc genere substantiæ continentur. eadem est ratio in alijs prædicamentis. concludamus igitur ut Boeth. concludit, quod iste liber, est de primis uocibus prima rerum genera significantibus, in eo quod significantes sunt, idest quatenus hęc significant. secundus liber dicitur de interpretatione, diuisus est in duos libros, quamuis unus realiter sit, græcè dicitur per Hermenias. in quo ostendit quid nomen, quid uerbum, quid oratio sit. quæ omnia uidentur potius ad grammaticum attinere quam ad philosophum, sed puto nondum inuentam fuisse grammaticam tunc temporis. uel (si non satisfacit,) quia non agit ibi ut ad grammaticum pertinent, sed ut ad philosophum. agit de contingētibus, siue de futuris indefinitis. Tertium opus est priorū, in duas partes diuisum: in quibus docet philosophus de syllogismo, vocat autem analytica, hoc est, resolutiua, quod ratiocinationes, (idest disputationes, seu discursus, quod idem,) in partes suas dissoluat, & ex quibus consistens manifestat, ac affirmat. docet enim ibi quomodo conficiatur syllogismus, & ex quibus cōponatur. liber autem optimus ac necessarius, nec poterat Aristoteles quid uilius, quod ad omnes artes, ac ad omnes scientias detulisset fructum, quam hunc librum. Quartum opus est de syllogismo perfectissimo,

Assimo; hoc est de demonstratio. diuisum & ipsum est in duas partes: dicitur posteriorum eo quod post de sillogismo de quo egit i. libris Analyticorum: deinde isti sequuntur. & q. in homine duo sunt scilicet corpus & anima: in corpore est materia, dispositio, & partium siue membrorum ordo: in anima verò vita, vis, & actio: sic in superioribus analyticis, vbi Aristoteles egit de sillogismo, taquam de materia, de corpore, & de partibus: in hoc verò agit de demonstratione tanquam de anima & intrinseca veri sillogismo, qui est demonstratio, vbi vita, & tota actio sillogismi consistit. Quintum opus est de locis topicis. diuisum est in octo partes, seu libros. ibi enim docet vnde deducantur argumenta. Opus vltimum est elenchorum, hoc est de sillogismo sophistico: libri autem sunt duo. docet enim ibi Aristoteles sophisticas captiones auferre, & ne disceptamus falsa pro ueris, nec e contra. Plato quoque in Euthidemo huic operi initium dedit quemadmodum & de predicamentis, in Parmenidem, & de locis topicis in Cratylo. ordo est vt sunt accommodati, prius enim est, liber predicamentorum vt de simplicibus: deinde de interpretatione: tertio de sillogismo: quarto de demonstratio, vt de perfectiori: quinto de locis topicis: vltimo vt causa fugge, de elencho. explanatio autem que erat sexta & vltima pars diuisionis, patebit in contextu. hæc pro præfenti sufficient.

*De inuentore logici negotij, Deque diuisione
Philosophia iouis.*

ET si nonnulla præscribere philosophi ante ipsum Aristotelem circa logicam facultatem: tamen pro parte illius scientiæ, indutus clypeo, & lorica, aduersus omnes insurgam, ac insta-

bo, laudem, honoremque; soli Aristoteli præbebo. dicit enim illa, hic me ornauit, hic me inuenit, hic me recolligit, hic me decorauit, hic me demum ordinate perfoluit. sed heu, quam plurimos audio, nonne dicit Plato de predicamentis egit in parmenidem? de locis sophisticis in euthidemo? de dialecticis in cratylo? nonne dicit Parmenides, qui consuetudinem, familiaritatemque; hominum subterfugiens, hinc atque; illinc petiendo speluncas, logicam inuenit? & multi quoque; alij & Architas quoque, nonne de predicamentis edidit? sed respondet iuuenes ornatissimi, ac virtutum desideratissimi, ad hunc, verum esse, Architam egisse de predicamentis, sed non egit de illis quatenus pertinet ad logicam. Ad parmenidem dicite, dupliciter posse inuentionem considerari; vno modo vt de dialectica, alio modo vt de tota logica: si primo modo consideratur, dico quod fuit inuentor & si imperfecte quemadmodum in rhetoricis super eundem affirmauimus: & sic non erit primus inuentor Aristoteles, si autem consideratur secundo modo, dico non esse verum, sed ipsum philosophum primum fuisse affirmabo. Ad Platonem dicite potius illi usum fuisse illis partibus, quam docuisse, & in lucem edidisse: ac in scientiam illas collocasse. nonne insurret etiam Albertus, & sequac. dicentes Aristotelem fuisse diminutum? eo quod non egit de analogismo, de quo scpe Galenus mentionem facit, neque de sillogismis hypotheticis, & indirectis, vt legitur Theophrastum docuisse? Ad hanc difficultatem dicite iuuenes studiosissimi; quid enim est analogismus, nisi exemplum. tamen de illo egit, & in libris priorum, & in Rhetorica. De hypotheticis quoque, & indirectis concludentibus, docet nos in fine primi priorum: Sex potestates sillogismorum, scilicet, nos posse

posse plura concludere : patet igitur neque fuisse diminutum , & inuentum fuisse. Restat ut videamus de diuisione totius philosophiæ. Diuiditur autem philosophia in tres partes, vt Platoni placet, scilicet in physicam, ethicam, & dialecticam . physica agit de mundo, idest de omnibus rebus naturalibus in illo existentibus : de quibus fuit primus Almeon Crothoniatus , qui de hisce egit. Ethica verò de moribus de qua fuit primus Socrates . Dialectica verò circa ratiocinationem ambarum . Scientia secundum Aristotem in secundo Metaphisic. diuiditur in speculatiuam, & practicam . Speculatiuæ vel theoricæ, (quod idem) finis ; est veritas, idest speculatio veri . finis practicæ est opus . speculatiua item est triplex, vt patet. 6. Metaphisic. 2. contextu, dicens, quare vtique erunt tres speculatiuæ philosophiæ, mathematica, naturalis, & Theologia . Mathematica agit de quantitate : Theologia de Deo, idest prima philosophia) naturalis verò, naturalium rerum . practica diuiditur in factiuam, & actiuam : factiuam est quæ versatur circa res externas, non autem internas, quemadmodum dicitur actiuam . Plato dicit factiuam, eo quod consistit in effectu rei. actiuam est cognitio intellectus, quia manet in se. ars est duplex, scilicet mechanica, & liberalis . liberales artes septem sunt, quatuor reales, & tres fermocinales, reales, vt Musica, Arithmetica, Astrologia, & Geometria . vocantur reales quia circa res versantur . Geometria enim agit de magnitudine: Astrologia de motu, & tempore cœli, Arithmetica circa numerum de qua fuit primus braham (vt fertur .) Musica autem, circa numerum sonorum, de qua fuit inuentor Amphion secundum Pliniū . fermocinales, seu ratiocinales, vt Dialectica, Rhetorica, de qua fuit inuen-

tor Empedocles, & grammatica vocantur fermocinales, quia circa sermonem versantur : grammatica enim agit de sermone recto ; Rhetorica de ornato sermone : dialectica de disceptatione: artes mechanicæ sunt septem, dicuntur etiam seruales, quia ordinantur ad opera per corpus exercenda: corpus namque animæ seruit : continentur omnes in his duobus versibus.

*Lana, nemus, miles nauigatio, rus, medicina;
Hæc ars fabrilis, connumeranda venit.*

An logica sit necessaria.

Adest sententia Gandauensis in secundo Metaphisicis dicentis logicam non esse necessariam simpliciter, sed secundum quid, siue ad bene esse : & arguit hunc in modum : illud est necessarium propter finem, sine quo finis haberi non potest: sed scientiæ possunt acquiri absque logica, ergo &c. maior patet, & minor probatur exêplo, quia Hippocrates, medicinam perfecte sciuit, & tamen logicam ignorauit: leges quoque absque logica addidimus, & alia: Quæ quidem cõclusio est vana, & præcipue apud Aristotelem, & commentatorem . in principio enim libri Topicorum inquit Philosophus, propositum quidē negotij est, vt de omni problemate possimus sillogizare methodicè; inuenire : constat igitur contra. & in fine secundi Metaphisicis, patet ex verbis Aristotelis se velle tradere regulam generalem, scilicet quod prius debemus addiscere viam, & modum sciendi, deinde ad alias scientias procedendum, & per modum sciendi intelligit dialecticam, quæ est vna pars logicæ . Adde quoque secundo, quod quædam pars huius logicæ est potius reiicienda, quam addiscenda, vt de elenchico sillogistico, ergo non est necessaria: imò potius fugienda est, quia cõtra philosophi-

sophistas nō est disceptandū inquit ipse philosophus Ergo. Pro solutione istius argumenti sit fundamentū, quod modus discursiuus est naturalis humani intellectui: qui quidem modus potest dici quodāmodo logica facultas: & quod scimus, per rationalem modū exagitamus. ait enim Diuus Augustinus logica est ars artium, sciētia scientiarum, qua aperta omnes aperiuntur, & qua clausa, omnes clauduntur. Cicerō quoque ad Trebatium, ex his obiter discimus, etiam iuris ciuilibus studiosis dialecticam apprime conducere, maximamque ad illud lucem afferre. Patet quoque per comparisonem stoicorum quam supra enarrauimus. Albertus quoque magnus in commentatione porphirij capite tertio ait: logica est illa quæ a phantasij, quæ videntur, & non sunt. liberat, errores damnat, falsitatem ostendit, & lumen rectum in omni cōtemplatione præbet, Quod sit necessaria artibus patet per Augustinum dicentem in libro de ordine; illo, inquit, modo perfecta dispositaque grammatica, admonita est ratio quæzere hæc ipsam vim, quæ pepererat artem. nā definiendo, distribuendo, colligendo, verum etiam ab omni falsitatis irruptione defenderat. hæc docet docere, docet discere, scit autē scire, vult sola scientes facere: nec solum vult, sed etiam potest. Et Auicenna in sua logica sic ait, natura, & prima hominis inchoatio non fuit sufficiens ad cognoscēdum verum, sed fuit opus aliqua arte, per quam modum procedendi, (aduerte quod loquor de necessitate nunc,) in cognitione haberemus, vt vali perspecto modo, postea accederemus ad rerum speculationē. quæ quidem logica modum uniuersalem speculandi vnamquamque rem ostendit, ac docet. sit igitur hæc conclusio quod est necessaria simpliciter, & per se, nō

autem ad bene esse vt Gandauensi placet. Ad argumēta respōdeo. dico quod negatur minor, scilicet quod possint scientiæ absq; logica acquiri. quia nulla scientia potest adipisci absque logica habita a præceptore, vel a lumine naturali, vt forte fortuna fuit illa Hypocratis. Logica enim est duplex, scilicet naturalis, & artificialis. artificialis est illa, quæ a præceptore acquiritur. Naturalis vero a natura est. quod autē leges sine logica discantur: dico quod leges non per causas, neq; per demonstrationem demonstrantur: sed solum per authoritates imperatorum, Pontificumque & huiusmodi. idcirco non egent sillogismis quia sic credūtur. Cū verò dicebatur aliqua pars istius scientiæ potius est fugienda, quam sectāda: respondeo, quod non traduntur fallaciæ vt illis vtamur, sed ut nos percipientes illas fugiamus, & a nostro intellectu ignorantiam segregemus, quæ ex illis euenire potest, quemadmodū docent iūs accipere discipulos gladiatores: ad fugam, & non ad illos accipiendos. sic eadem uia, eodemque tramite, docet nos philosophus illos euitare: & vt inter uerum & falsum, melius discernere ualeamus. sequimini igitur hunc philosophum, Sequimini hunc peripateticę disciplinę principē: primumq; a Deo optimo maximo auxilium postulemus, vt meum ac uestrū dirigat intellectum, ad hanc prouinciā capescendam, aliarum prouinciarum difficiliorem: iter, uia, semita omnium scientiarum, qua ignorata ceteræ ignorantur, quaq; recepta ceteræ recipiuntur; ac in suum mellisuum agrum manebunt.

Quæstio prima An logica sit scientia.

Queritur primò utrū logica sit scientia: & pro parte negatiua uidetur

itur, quod non: arguoque hunc in modum: modus sciendi non est scientia, sed logica est huiusmodi, ergo. maior patet, & minor probatur per philosophum 1. Metaphi. dicentem vanum est querere scientiam, & modum sciendi, & commentator per modum sciendi: logicam intellexit, ergo &c. Secundo quod propter se non acquiritur, sed propter aliud id non scientia est, sed logica acquiritur propter aliud ut manifestum est per Boeth. dicentem quid enim est in logica disciplina quod suo merito debeat optari, nisi quod propter inuestigationem rerum huius facultatis affectio inuenta est? ergo. tertio si logica esset scientia acquireretur per aliam logicam, quia omnis scientia per demonstrationem acquiritur consequens est falsum. ergo. In oppositum est Philosophus in 1. Rhetori. cap. 1. nam quod diximus verum est Rhetoricam, scilicet ex resolutiva scientia, & ex ciuili quae de moribus est componi.

Pro dilucidatione huius quaestionis sunt quaedam notanda: & primo, dupliciter dicitur intellectus apprehensiuus, alter quorum est purus, simplex: secundus vero non sic. purus est cum statim intelligit rem. ut se offert, nulloq; auxilio eget, eo quod non est mixtus materiæ, quemadmodum intelligentiis accidit: quæ per se verum illico cognoscunt demudatè. intellectus vero humanus non sic cito intelligit, sed indiget aliquo auxilio: quia tunc cognoscit niuem, cum albedo apparet. quod non sic intelligentiis accidit: idcirco primi philosophi ad faciliorem intelligentiam hanc scientiam adinuenere. secundo est notandum quod logica duplex est, scilicet naturalis & artificialis: naturalis est lumen quoddam, a natura insitum, quo quis redditur magis cautus, & versatus, ad cauillationes, &

rationationes cognoscendas. quemadmodum erat illa primorum Philosophorum, qui per aliquam dietam forsitan febrim medebantur, deinde in artem positum fuit. tertio est notandum quod logica iterum duplex est quædam vsualis, & quædam artificialis: quare qui fillogizat & nescit se fillogizare hunc dico habere logicam vsualem. qui vero fillogizat, & scit se fillogizare, hunc dico habere fillogizandi artem. quarto iterum notandum quod duplex est, scilicet vtens, & docens, vt vtens, est quidam habitus directiuus, quo in inquisitione veri, vel falsi dirigimur, applicando in omni scientia, & in omni arte, aut facultate, huiusmodi præcepta ad illas facultates, vt vero docens, est scientia quædam quæ dat præcepta, ac docet formare fillogismos, componere, definire, & diuidere, qui quidem tres modi sunt principales habitus in hac scientia. sit igitur pro breuitate hæc conclusio: quod scientia est, logica. quia illa est scientia, quæ habet subiectum, de qua possunt probari passioness illius. sed hæc est huiusmodi ergo hæc scientia quæque est. si autem dubitaret aliquis quomodo potuerunt primi philosophi qui ignorabant fillogismos inuenire alios ad efficiendam hanc scientiam præcipueq; cum discursum, cum quo solent homines concludere non habebant, quia nil aliud est discursus, qui aliquam rem veram concludit, quam fillogismus? ad quos sic possumus respondere: scilicet, quod per eandem rationationem in qualibet arte, artifices interrogare possunt: nam si faber ferrarius vno maleo, alium facit: idcirco abire in infernum non possumus: oportebat. n. quod illi qui primū maleū construxerunt aliquo alio instrumēto, puta lapide illū cōstruxisset. sic de logica quoque est rñdendū: quod cū aliquo alio fillogismo alterius formæ, illū edificauerit.

B igitur

igitur non est inconueniens fuisse ali-
quod aliud instrumentum: & ideo nos
non posse dare infinitum circa huius-
modi scientiam logici negotij, patet er-
go esse scientiã. & hæc est communis
opinio, contra Themistium, & Egidiũ:
ille in primo posteriorum capite uige-
simo quarto, iste in primò elenco-
rum.

Ad rationes principales sic est re-
spondendum: quod si ut modus scien-
tiã accipiatur, tum dico non esse scien-
tiã, sed potius instrumentum quod-
dam: sed non accipitur ut in corpore
quæstionis patet. ad instantiam autem
comentatoris, qui logicam illo in lo-
co accipit, dico quod Aristoteles inten-
debat reprehendere illos, qui natura-
lem, & diuinam apprehendere philo-
sophiam volebant potius quam aliter,
absque logica: quasi inconueniens sit
illis absque hac, addiscere. Ad se-
cundum, iuxta auctoritatem Boethij,
dico nihil adesse in logica quod opta-
bile per se sit: si accipiatur logica ut
modus, uel ut instrumentum, ac regu-
la quæ alias scientias regulat: sed non
accipitur scientia isto modo: sed ut su-
pra dictum fuit. Ad tertium argumen-
tum: cũ dicebatur si logica esset scien-
tia: dico quod logica artificialis me-
diante lumine naturali acquiritur: nec
est inconueniens, quod logica acquiratur,
per logicam tanquam per instru-
mentum, & tanquam per methodum
ac modum sciendi, quemadmodum eli-
cere ex dictis possumus.

*Quæstio secunda an logica sit scientia spe-
culatiua uel practica.*

QUæritur secundo utrum logica sit
scientia practica, uel speculatiua,
& primò arguit quod sit practica; hoc
modo. omnis scientia docens consti-
tuere suum subiectum est practica, sed

logica est huiusmodi ergo. consequen-
tia tenet quia speculatiua docet illud
cognoscere, practica uerò illud com-
ponere. iuxta sententiam Arist. 6. Me-
taph. qui hanc differentiam assignat. se-
cundo sic, omnis scientia quæ non est
gratia sui, sed gratia directionis, illa
est practica; sed logica est huiusmodi,
ergo. maior tenet, & minor probatur;
docet enim logica, quod sic est definiti-
o, sic distinguendum, sic concluden-
dum; quæ omnes qualitates, sunt ope-
rationes. ergo &c. tertio sic, omnis ha-
bitus habens conditiones praxis, seu
operationis, est practicus: sed logica,
huiusmodi conditiones habet. ergo.

In oppositum arguitur hoc modo. il-
la scientia cuius finis est scire, est spe-
culatiua. quia finis speculationis est
scire, nec potest esse practica. logica
est talis. ergo. item obiectum logicæ,
non est praxis, neque practicabile: er-
go nec practica erit.

Pro declaratione huius quæstionis,
quædam sunt notanda, & primum quid
sit praxis. dico igitur, quod praxis gre-
ce, latine dicitur operatio: si uolumus
uniuersaliter hoc capere, omnis ope-
ratio, etiam animalis irrationalis, est
praxis. potest etiam capi specialiter,
sicque erit operatio hominis, secun-
dum quod elegit hoc, uel illud agere.
speculatio uerò, est operatio intelle-
ctus; finaliter ordinata, ad nihil extra
genus contemplationis. secundo est no-
tandum, quod ad uerã praxem seu ope-
rationem quinque requiruntur: primò
requiritur intellectus ostendens finem,
uoluntati, & ea quæ sunt ad finem. se-
cundo post istam ostensionem finis, ut
sequatur uolitio finis, & consilium de
ijs, quæ sunt ad finem. tertio post consi-
lium uel inquisitionem sequitur sen-
tentia, dictatiua de his, quæ sunt
ad finem. quarto post sententiam dicta-
tiuam, qua intellectus, quid sit eligen-
dum,

lum, & quid sit fugiendum dicitur, sequitur voluntas, quæ quod eligendum est acceptat, & quod fugiendum est, repudiat. quinto, & ultimo post istam electionem, sequitur immediatè, id, quod sic dicitur est. hæc omnia declaro exemplo: ut sitientur, præsentatur, aqua, volutari (vt dicebamus in primò modo,) per intellectum, ex qua præsentatione, capit intellectus practicus unum principium, respectu finis, quo dicitur, & sententiat, quod aqua est acquirenda, uel accipienda. secundo post illud dictatum, sequitur uoluitio in uoluntate, desiderante aquam: licet aliquando forsitan non sequatur talis uoluitio. tertio post istam uolitionem sequitur consilium intellectus practici, uel inquisitio, quo inquit per quid potest facilius, & melius attingere ad aquam: scilicet, uel per seipsum, uel per alium. quarto post istud consilium sequitur sententia, qua determinate sententiat intellectus, quod aqua, melius per seipsum, quam per alium acquiritur. quinto post istud dictamè intellectus, sequitur electio huius medijs determinati, puta per seipsum; qua uoluntate, uult determinate capere aquam, per seipsum. & post sumptionem sequitur intentum, nisi impediatur. sic in speculatione: speculatio est operatio intellectus ad nihil aliud extra genus cõtemplationis, id est, intellectiõnis, uel actus intellectus, finaliter ordinata: notandum autem est, quod ex ista definitione dux conditiones eliciuntur, ipsius speculationis. prima est, quod sit operatio intellectus: unde sequitur quod nulla operatio alterius potentie quam intellectus, speculatio sit: ut nullum audire, nullum uidere, nullum uelle est speculatio. secunda conditio est, quod talis operatio, est directiua, siue regulatiua alterius potentie quam intellectus, imò quod sit gratia sui, sic uidelicet, quod

non sit ordinata ad aliquid aliud quod sit praxis siue operatio. quare sequitur quod non omnis operatio intellectus est speculatio, quamuis omnis speculatio, sit actus intellectus, ut quotiescunque speculamur, quid anima sit, quid homo, quid albedo, quid cælum, quid motus, intellectu: tunc illa abstractio, illa operatio, & illa speculatio, dicitur actus intellectus. quia intellectus mouetur ad rem quam ipse considerat, ac maleus, (ut ita dicam) ad ferrum percutiendum, ac tractandum. aliaque plura dici possunt sed ne animu incipientium confundamus, quæ ad praxim pertinent omittamus.

Sit igitur hæc conclusio, quod logica est scientia simpliciter speculatiua, hoc patet, quia caret aptitudinali respectu ad praxim. & etiam quia logica est solum directiua actuum intellectus. sed nullus actus intellectus est praxis ergo &c.

Ad rationes in oppositum factas, sic procedendum est, & primò, ad primam sic si logica docet constituere suum subiectum, per operationem intellectus practici, uerum est; sed negatur hoc, quia docet per operationem intellectus speculatiui, & hoc modo conceditur, quod constituat suum subiectum tantum. ad secundam rationem cum dicitur batur. omnis scientia quæ non est gratia sui &c. dico, quod licet logica alijs scientijs auxiliu præbet, tamen est adhuc gratia sui; quia si intus consideratur, habet de quibus facere debet sillogismos, & demonstrationes. ut de demonstratione circulari, de quæstibus, de sillogismis, & huiusmodi. uel sic, hoc non ualere ad scientiam practica, quod non sit gratia sui: quia requiritur quod talis operatio cuius est directiua; sit praxis. ad tertiam cum dicebatur omnis habitus habens conditiones praxis. &c. dico, quod minor negatur,

B 2 quia

quia conditiones praxis, quas declarauimus supra, logicæ non conueniunt. & ideo non valet-

Quæstio tertia. An sillogismus sit subiectum logicæ.

PRO hac quæstione, quæritur an sillogismus sit subiectum in logica: & videtur quod non. & sic primo: logica secundum Auiuen. est de secundis intentionibus, adiunctis primis, sed secundæ intentiones sunt entia rationis, ergo ens rationis, est subiectum nõ autem sillogismus: secundo sic, subiectum libri priorum est sillogismus, igitur non est subiectum totius logicæ. probatur consequentia, quia idem non est subiectum partis, & totius. ergo &c. tertio arguitur sic, sicut se habet metaphisica ad ens reale, sic logica ad ens rationis; sed in metaphis. ens reale est subiectum, ergo ens rationis erit in logica subiectum. confirmatur hoc per philosophum in quarto Metaph. dicentem, quod logicus & metaphisicus circa idem laborant, ergo. In oppositum est eõmunis opinio dicen. sillogismũ esse subiectũ logicæ: quia illud est subiectũ in scientia aliqua, quod est principalissimum inter omnia considerata in tali scientia: & de quo demonstratur passiones, & ad quod alia omnia reducuntur, sed sillogismus est huiusmodi ergo. quia quæcunque, & in prædicamentis, & in libris de interpretatione priorum, posteriorum, topicorum, elenchorum fiunt; propter sillogismum sunt. vt patet ad omnes.

Ad declarationem huius quæstionis sunt quædam notanda prius: reijciendo causa breuitatis, contrariorum opiniones: & præcipue eorum qui ens rationis dicunt, quia & Rhetorica, & Grammatica agunt de ente rationis. primo notandum est, quod subiectum quadru-

pliciter potest capi. primo modo pro subiecto propositionis, vt omnis homo est animal: quia hoc nomen homo, est subiectum huius propositionis. secundo modo vt inferius alicui superiori, vt filius, patri subiectum est. tertio modo pro illo cui accidẽtia insunt; vt materia cui insit albedo. quarto modo, accipitur pro materia alicuius scientiæ, quod quidem subiectũ ab illa consideratur, vt demonstratio est subiectũ libri demonstrationis: & isto modo accipitur hic. 2. not. secundum Burleum, quod duplex iterum dicitur subiectũ alicuius scientiæ, scilicet subiectum in quo, & subiectum circa quod. subiectũ in quo cuiuslibet scientiæ, est intellectus: quia omnis scientia humana est in intellectu, tanquam in subiecto. subiectum circa quod, est illud, circa quod scientia consideratur, seu circa quod, est consideratio. & tale subiectum circa quod, est duplex. quoddam est subiectum contentiuum: & est illud quod commune est ad omnia per se considerata in scientia illa. vt verbi gratia sillogismus, est subiectum contentiuum. & aliud est subiectum principale, & est id de quo principaliter consideratur in scientia. v. g. demonstratio est principale subiectum. nota tamen quod & demonstratio sillogismus est. tertio notandum est, quod subiectum alicuius operis, vel scientiæ, est triplex. scilicet, adæquatum principale, & partiale. subiectum adæquatum est sillogismus in communi, siue cõmuniter assumptus. subiectum principale, est demonstratio, quia principalis intentio in logica est versari circa demonstracionem, quæ, est sillogismus scientificus. subiectum vero partiale, est vniuscuiusque libri subiectum: vt subiectum in libro prædicamentorum, est, prædicamentum, priorum sillogismus, topicorum sillogismus dialecticus, sophisticus, in elencho.

ho. & sic de singulis. 4. notatione dignum est, quod, ad hoc quod aliquid sit subiectum in aliqua scientia, quatuor requiruntur: duo ex parte scientiæ, & duo ex parte subiecti. primo ex parte scientiæ est, vt nihil consideret scientia, quod non sit subiectum, aut ad illud pertineat, vt quæ tractantur in prædicamentis, in libris de interpretatione, topicorum, priorum, posteriorum, elenchorum, omnia sillogismi causa declarantur. secundo, quod scientia, causas subiecti trahat, & passiones, proprietatesque. tertio, & primo ex parte subiecti, est, vt omnia contineat, quæ adzquate in illa scientia pertractantur, & vt nihil sit sub illa, quod non contineatur ab illo subiecto. quarto, & secundo ex parte subiecti, est, quod significet vnitatem scientiæ, id est, facere illam differre ab alijs sciētis. sed quia de intentionibus mentionem fecimus, idcirco quædam sunt dicenda. Notandum est, quod logica non est de rebus, sed de secundis intentionibus adiunctis primis. declaro. (sed prius nota, quod intentio, & conceptus idem sunt.) intellectus noster, natura, est aptus ad rerum conceptus recipiendos, quæ extra sunt, vt illas repræsentant. aliæ intentiones sunt vel dicuntur primæ, & aliæ secundæ. cōceptus primus dicitur prima intentio: secundus verò, secunda intentio: vt concipio in mente mea naturam humanam, sed absolute considerando illam esse substantiam animatam, rationalem. & sic habeo conceptum primum. deinde considero hominem participare eiusdem naturæ, quatenus ad Franciscum, & ad fortem pertinet, iste dicitur conceptus secundus. & iste conceptus dicitur cōceptus abstractus a primo. qui est conceptus rei. conceptus vero rationis sic considerantur: quod nomina rerum existentium extra animam sunt

primæ intentiones, vt homo, & hoc nomen animal, albedo, nigredo. sed conceptus abstracti ab istis, significantur per nomina secundæ intentionis. stantibus igitur his, dico quod logica, non considerat de hisce vocibus, si vt primæ intentiones accipiuntur: sed si accipiuntur, vt secundæ intentiones, puta quod homo sit species, & animal genus, hoc subiectum, illud verò prædicatum propositionis, sic in logica considerantur. quia omnia hæc vt adiunctis primis considerantur, quod clarum me fecisse puto. sit igitur conclusio quod sillogismus vniuersaliter acceptus est subiectum in tota logica: quia sibi conueniunt omnes conditiones suprapositæ, est enim causa omnium passionum quas supra posuimus. quid teneant alij, siue sit ens rationis, siue argumentatio, siue aliud, ego cum communi opinione descendo.

Ad rationes in oppositum factas sic est respondendum, & primo ad primam, cum dicebatur logica est de secundis intentionibus ergo &c. dico quod & aliæ scientiæ sunt de secundis intentionibus: tamen pro subiecto huiusmodi quod dictum est, non habent. & etiam est de illis vt primis adiunctis; ad secundam cum arguebatur, sillogismus est subiectum libri priorum, ergo dico, vt in corpore quæstionis dictum est, quod subiectum est triplex, ideo tunc partiale est. & non est inconueniens esse minoris quantitatis totum, in aliqua parte, quam in ipsa tota scientia. Ad tertium cum dicebatur sicut se habet metaphisica ad ens reale, sic logica, ad ens rationis, &c. Respondeo, & dico non esse simile de ente reali, respectu metaphisicæ, & de ente rationis, respectu logicæ: ideo nõ esse verum hoc subiectum esse. ad confirmationem secundum Arist. dico quod si logicus, & metaphisicus, idem considerat, nõ tamẽ hoc,

hoc, eodē modo cōsiderant, sed diuersi mode. q̄a Metaphisicus, p̄ se, circa illa versatur; logicus uerò, per accidens; & vt secundis intentionibus adduntur. & hæc satis pro quæstione tertia. ad tractatum quinque uocum breuiter accedamus. ommitto alias quæstiones quæ possunt fieri, sed ne mentes iuuenum confundam illas pertrāseo. quæramus potius ueritatem quam sophisticacionem.

De Genere.

Quia logicus circa diuisiones, diffinitiones, argumenta, uersatur: idcirco de quinque prædicabilibus, quæ illis seruiunt breuiter dicam. & primò sciendum est quod prædicabile, & uniuersale idem sunt, sed differunt ratione. prædicabile enim est, id, quod aptū natum est, dici de pluribus; & uniuersale est id quod aptum natum est esse in pluribus. sed quoniam inter hæc prædicabilia, genus, secundum communem opinionem est primū, ab illo incipiendum est. & primò dico quod genus (vt spectat ad logicum) est quod prædicatur de pluribus differentibus specie: propterea quod predicatur de homine, qui quidē homo, est una species, & de leone, qui est alia species, & de cane, qui, est alia species: & sic de singulis: quæ quidem omnes species, differunt inter se. tamen hoc nomen animal reperitur in omnibus: nec homo, diceretur homo, nisi esset animal; neque leo, leo, nisi animal esset. quia hoc est in illo intrinsece, & substantialiter. si autem diceret aliquis quod genus & species idē sunt, quia eādē essentiam dicunt: igitur idem sub seipso non ponitur. Respondedo, dico, quod licet genus & species dicant eandem essentiam, non

tamen dicunt illam sub eodem modo essendi, sed sub diuersis. quia genus dicit illam essentiam sub esse confuso, & communi: species uerò dicit eam sub esse determinato per differentiam. erit cōclusio ergo, quod genus prædicatur de pluribus differentibus specie. & reperitur in suis speciebus intrinsece, ac substantialiter, ita vt species non esset, nisi genus esset. primò igitur, secundū Petrum Hispanum, in secundo tractatu de prædicabilibus. Notandum est, quod differre (quia in diffinitione adest) dicitur tripliciter. differre genere, numero, & specie. differre genere est, quæ sub diuersis generibus continentur ut homo & pomum; homo enim continetur sub genere animalis, & pomū sub genere arboris. econtra se habet, idem genere quia quæcunque sub uno & eodem genere continentur dicuntur, idē ut homo, & leo: sub genere animalis ambo continentur. Differre specie, est quæ sub diuersis speciebus continentur: ut socrates sub homine, & Brunellus sub specie asini. econtra, idem specie, se habet. ut socrates, & plato, sunt idem specie quia sub homine continentur: Differre numero, est quæ diuersum numerum constituunt, ut socrates, & plato, differunt numero. quia unus constituit unum numerum, & alter, alterum. econtra, idem numero: quia quæ constituunt unum numerum, & plura sunt, nomine, dicuntur idem numero. ut Marcus Tullius Cicero, quæ tria sunt nomina & unam rem tantum denotant: dixi in quid, quia ad interrogationem factam per quid respondetur. ut si quis dicat quid est homo, respondetur, quod est animal.

An genus possit saluari in unica specie.

Queritur an genus possit saluari in unica specie, & arguitur quod sic: quia

quia essentia generis est simplex, & indiuisibilis, ergo ubi est, tota est, sed est in unica specie, ergo. In oppositum est authoritas domini Alberti, scilicet, qd non potest esse genus nisi in duabus speciebus: eo quod species exit a genere per differentias oppositas: quæ simul cum genere, species constituuat. pro quo notandum est, genus posse saluari in unica specie, dupliciter intelligi posse, uno modo secundum eius essentiam: ut animalitas. alio modo secundum eius potestatem. hæc autem duo differunt inter se: scilicet, essentia, & potestas, namque essentia est fundamentum ipsius potestatis, potestas uerò, est relatio aptitudinalis, quæ dicitur communicabilitas generis ad plures species. hæc iterum subdiuiditur, & dico quod genus posse saluari in unica specie secundum suam potestatem: intelligitur dupliciter, uno modo formaliter, & subiectiue: alio modo terminatiue, & completiue. stantibus ergo his, dico quod genus posse saluari in unica specie, patet: quia essentia generis sicut ait philosophus, est indiuisibilis, ergo ubi est, ibi tota est, sed in unica specie est, ergo &c. sit & hæc pro secunda conclusione, quod genus per suam, uel secundum suam potestatem formaliter, & subiectiue potest saluari in unica specie: quia ratio formalis ipsius potestatis, communicabilitas est; quæ quidem communicabilitas, est formaliter in sua essentia: cum fundamentalis relatio ubique sequatur fundamentum, tanquam suum subiectum, igitur si tota essentia generis saluari potest in unica specie, ergo etiam sua potestas formaliter, & subiectiue potest sit hoc pro tertio documento, quod genus terminatiue, & completiue non potest saluari in unica specie, secundum potestatem. & hoc patet quia potestas generis est quedam rela-

tio fundamentalis uel aptitudinalis ipsius essentia, ad species oppositas, terminata. ideo dicit Boetius in libro de diuisionibus, sub genere, minus duabus speciebus esse non potest, & Aristot. in quarto topicorum habet, quod si species de equalibus cum genere prædicatur, interimitur id quod pro genere ponitur: quia oportet ut semper species, minus, quam genus prædicetur. addit etiam dominus Albertus, quod & si unica daretur species, puta hominis: tam animal adhuc prædicaretur de homine ut genus: quia natura sua, & potestate, animal ut genus, est qd diuidatur per oppositas differentias, ex his quæ dicta sunt patet solutio. Notandum est quod genus logicum est duplex, scilicet genus generalissimum, supra quod non est aliud genus, & genus subalternum, quod est genus respectu inferiorum, & species respectu superiorum.

De Specie.

Species aliquando pro forma accipitur, ut species ueneris digna est corona, sed nos dimittentes hanc, ad illam, quæ ad logicum pertinet præcurramus, species igitur est quæ ponitur sub genere determinato, uel species, est quod prædicatur de pluribus differentibus numero, & in hoc a genere differt, quod id, de pluribus differentibus specie, hæc autem de pluribus differentibus numero, ut homo qui species est, de pluribus, ut de socrate, de petro, & platone prædicatur, qui quidem homines sunt indiuidui, idcirco indiuiduum est quod de uno solo prædicatur, ut de platone, & hoc quadruplex est, determinatum ut socrates, uagum ut aliquis homo, eo quod non determinamus, quamuis singularé hominē denotamus, indiuiduū demonstratiuum ut hoc templum, hic æquus, indiuiduum suppositiuum ut filius huius.

lius Mariæ Virginis . quia tunc supponimus illam nõ habuisse nisi vnum filium: qui Iesus dicitur. Ad speciem igitur, dico quod prædicatur in quid, quia si aliquis interrogetur quid est homo: respõdebimus rectè quod sit rationale animal: vel quid est Socrates? est homo. Si autem diceret aliquis materiã prædicari in quid de hac, & illa materia, quæ omnes differunt numero, tamen non est species, quia nõ est forma totius, vt patet. ergo &c. Secundo posset dubitari: quia genus in quid prædicatur de pluribus differentiis numero, & tamen non est species: ergo. Ad primum sic breuiter dico: quod licet materia prædicetur in quid secundum modum: nõ tamen prædicatur in quid secundum rem: propterea quod nõ dicit essentiam huius, & illius materiæ, nisi secundum modum tantum. & sic dicitur species, ad secundum dico, quod licet genus prædicetur in quid de pluribus differentiis numero; hoc non agit immediate, vt species, sed mediate. Hæc autem species duplex est, scilicet, species specialissima, & species subalterna. species specialissima, est illa, sub qua nõ est alia inferior species. vt homo ficus. &c. species subalterna est illa, quæ cum sit species, potest esse genus vt animal, corpus, vt patebit inferius in figura. sciendum aut est, quod ex duabus vniuersalibus, nempe ex genere, & ex differentia, resultat species. declaro exemplo. Sed primo notandum, quod differentia, quæ diuidit ge-

nus, dicitur diuisiua: & quatenus ingreditur compositionem speciei, dicitur compositiua. vt (& declaro exemplum supra) per compositionem speciei hominis, accipiatur animal. sed quia hoc nomen animal alijs quam homini competit; idcirco illud, per vnã differentiam astringemus, puta discursiuum: & sic hominis speciẽ, cõponemus, vt animal discursiuum: sic color, si addemus hanc differentiam, puta dissipatiuum visus: albedinem cõponemus. sic addendo animali; Hinnibile: speciem equi. & sic de singulis: semper. n. per genus, & differentiam, componemus speciem. dico ergo quod ista differentia quatenus diuidit hoc genus animal dicitur differentia diuisiua, quatenus verò, ingreditur cõpositionem hominis; dicitur differentia compositiua. patet ergo quomodo componatur, & resultet species ex his: hocq; vniuersale intrinsece, & substantialiter adest in specie: ita vt non esset discursiuum (naturaliter) nisi esset homo: quemadmodum & in genere non esset homo, nisi esset animal quod est genus. si autem diceret aliquis, homo est species specialissima: & tamen habet sub se virũ, & mulierem quæ differunt specie, ergo species specialissima habet alias species sub se. Respondeo & dico, quod quamuis mulier, & vir, differant specie; non tamen differunt specie substantiali; sed specie accidentali, s. per naturalem potentiam & impotentiam: quæ sunt species qualitatis.

Hæc

Hæc est Figura in prædicamento substantiæ.

	Genus generalissimum	
differentia.	substantia	differentia.
Corporea vt homo		Incorporea vt Angelus.
differentia		differentia
Animatum	Corpus	Inanimatum.
differentia.		differentia.
Sesibile vt animal.	Corpus animatum.	Insensibile vt lapis.
differentia.		differentia.
Rationale vt homo	Animal	Irrationale vt Leo.
differentia.		differentia.
Mortale vt homo	Animal rationale.	Immortale vt anima.
Socrates	Homo	Plato.
	Species specialissima.	

*quid Sol
e Luna.* & hæc sunt quæ volui ad explanationem huius: Sed duo breuiter quæro. primum quia Sol, & Luna sunt species, tamen non prædicantur de pluribus differentibus numero cum constat e contra. ergo &c. Secundo quæritur vtrum specierum multiplicatio possit abire in infinitum, & videtur quod sic: quia vt inquit Aristoteles in Metaph. species rerum, sunt sicut numerus: sed numerus in infinitum multiplicatur. ergo. ad primum dico, quod licet Sol, & Luna non prædicentur de pluribus secundum istam conditionem; tamen secundum aliquam, prædicantur, scilicet, secundum communicabilitatem: ad secundum dico, quod species rerum non sunt omnino sicut numeri, quantum ad omnia; licet sint sicut ipsi quantum ad aliqua. quia sicut numerus non suscipit magis neque minus; sic nec species. & sicut numerus (ad Metaphis. propositionem respondeo) diuiditur in indiuisibilia, sicque species: & sicut etiam quacunque vnitate addita, vel subtrahæ variatur numerus; sic etiam quælibet differentia addita variat speciem: sicutque numerus non est vnus per aliquid extrinsecum ita nec species. & hæc sunt quæ volui de ipsa specie, satisque me fecisse clarum puto.

De Differentia.

Quoniam est regula generalis; vt æquiuoca prius distinguatur quæ definiantur: idcirco dico quod differentia tripliciter dicitur, scilicet communiter, propriè, magis propriè. communiter differentia est quando aliquis differt ab aliquo, aut a seipso, accidente separabili: puta aliquis sedens, a deambulante, quia hæc differentia potest separari per deambulationem, vel sessionem. propriè differentia est qua vnus differt ab alio, inseparabili accidente vt claudus ab erecto. hoc enim accidens non potest separari naturaliter: magis propriè differetia, est cum aliquis differt ab aliquo specifica differentia: vt homo differt ab equo: eo quod sunt duæ species diuersæ; de hac enim debet esse sermo. Si verò diceret aliquis, Antonius, & Petrus differunt essentialiter: & tamen non differunt accidente separabili, neque inseparabili, neque differentia specifica: igitur si nulla harum; quomodo sufficienter sunt assignatæ differentiæ? Respondeo ad hoc breuiter, & dico: quod & si Antonius, & Petrus differant essentialiter: hoc fit originaliter per differentiam materiam, non autem per differentiam formalem:

C malem:

malem: quia hic posuimus differentias, quæ faciunt per formam solum differre: non autem per materiam: erit ergo hæc definitio, quod differentia, est quod prædicatur de pluribus differentibus specie, in eo quod quale, vt rationale. dicitur magis propria per respectum ad differentiam propriam, eo quod magis facit differre: illa accidentaliter, hæc verò, specificè. differt etiã ab alijs tripliciter. primo quia hæc facit aliud & alteratum simul differre essentialiter, & ex consequenti accidentaliter quoque: aliæ verò faciunt alteratum tantum. Secundo quia differentia magis propria, est differentia per se, aliæ verò per accidens. Tertio communis & diffinitiva propria suscipiunt magis & minus, hæc autem non suscipit. Diximus prædicari in quale: propterea, quod ad interrogationem factam per quale, respondetur: vt si dicas qualis est homo, rectè respondebimus, quod sit rationalis, si autem diceret aliquis, quod & accidens prædicatur de pluribus differentibus specie in quale, & tamen non est differentia: igitur hæc definitio, alijs quam definito competit. Respondeo breuiter: quod licet accidens prædicetur in quale accidentale: non tamen prædicatur in quale essentialiter: ideo & hoc prædicabile reperitur intrinsece, & essentialiter in sua specie: ita vt, nõ sit rationalitas, nisi sit animal rationale. Notandum autè est, quod differentia sunt in genere, & in specie: sed diuersimode. in genere sunt, potestate seu potentia: in specie verò, actu. Iterum notandum est secundum Alber. quod quinque modis aliqua dicuntur esse in genere: primo modo per modum participantis & participati: hoc namque modo, genera, species, & indiuidua sunt in genere. secundo modo, per modum viæ ad rem generis; & sic motus & mutatio, sunt in genere. tertio modo, per modum prin-

cipij generis: sic forma & materia, sunt in genere substantia: quarto modo per modum principij non constitutiui, sed vnde fluunt natura generum secundum imaginationem: & sic punctus, & vnitatis sunt in genere quantitatis. quinto & ultimo sunt quædam in genere sicut in principio suæ inchoationis: & sic differentia sunt in genere tanquam in principio suæ inchoationis. Notandum tertio quod eadem differentia dicitur diuisiua, & compositiua: diuisiua generis, & constitutiua speciei: vt diximus in præfati. Quarto notandum quod actus differentia sunt tres. primus actus est diuidere genera: & ab hoc dicitur diuisiua. secundus actus est constituere speciem sub genere, quod diuidit: & ab hoc dicitur constitutiua, seu compositiua. tertius actus est, quod facit differre speciem quam constituit ab alijs: & sic dicitur differentia. Quinto notandum est, compositionem dici dupliciter: alia est compositio realis, & alia rationis. realis compositio est quæ habet extrema realia, distincta: vt est compositio hominis ex anima & corpore: quæ sunt realiter distincta: compositio rationis, est in qua extrema sola ratione distinguuntur, vt compositio speciei ad genus & differentiam non sunt compositiones reales, sed secundum compositionem rationis tantum. Sexto notandum quod vnumquodque diuiditur per ea quæ componitur. sicut aliqua res ex suis partibus componitur, sic in suas partes diuiditur, & quia species ex genere & differentia componitur, sic per illa diuidi debet. sed dicit aliquis quod diuidere & constituere, sunt actus apppositi: igitur eadem differentia non potest dici diuisiua, & constitutiua. Respondeo, quod diuidere & constituere comparata secundum idè, & ad idem opponuntur equidem: sed si comparantur ad diuersa, vt patet in differentia, tunc non opponuntur, potest

est ergo dici diuisiua, & compositiua, satis me de hac dixisse puto.

De Proprio.

Exposito capite de differentia accedendum est de proprio: & primum dico, quod proprium iuxta communem opinionem quadrupliciter dicitur. primo modo dicitur proprium quod inest alicui soli, speciei; sed non omni indiuiduo contento sub illa specie. ut, medicum, vel Geometram esse competit soli homini, & non omni homini, sed aliquibus, quoniam non omnes homines sunt medici. secundo modo dicitur proprium quod inest omni, sed non soli: ut bipedem esse, competit omnibus hominibus non autem indiuiduo tantum. tertio modo dicitur proprium quod inest omni & soli: sed non semper: ut canescere in senectute; competit quidem omnibus hominibus, sed non semper canescunt. ultimo modo dicitur proprium quod inest omni, & soli, & semper. ut risibilem esse hominem: ut non detur aliquis homo non sit risibilis, quod non semper rideat, sed semper aptus est ad ridendum. sic hinnibilitas inest soli equo, & semper est aptus, ad huiusmodi proprietatem. sic canis ad latrandum, & soli competit. sed diceret aliquis: quod id quod omni competit, multis est commune, eo quod multis conueniat: sed proprium quarto modo non est commune: igitur, omnibus non competit. Respondeo breuiter & dico: quod licet proprium comparatum ad speciem non dicatur commune, sed proprium: tamen respectu indiuiduorum speciei, dicitur & vniuersale, & commune. ergo &c. primo notandum est: quod illud vniuersale, quod in pluribus reperitur, non essentialiter sed accidentaliter, alter duorum modorum erit. vel reperitur, ut accidens quod ibi maneat, & tamen possit absque illius subie-

cti corruptione manere, ut albedo in pariete: quæ ibi potest manere, & auferri absque eo quod essentia parietis destruat: & sic erit accidens; hoc vniuersale. si autem reperietur (quamuis non essentialiter) tam intrinsece quod non possit tolli absque subiecti corruptione: tunc dicitur hoc vniuersale accidens proprium, ut risibilitas non potest auferri absque corruptione hominis. sic fletus, risus, & huiusmodi. & hinnibilitas, in equo. sunt autem propria accidentia, eo quod essentialiter non insunt. neque in definitione reperuntur. definitio enim, est oratio quid est esse rei significans; secundum Aristot. 7. Topic. ergo proprium quia non indicat quid est esse rei: erit accidens. secundo notandum est, quod proprium causatur a proprijs principijs speciei: quemadmodum risibilitas causatur a proprijs principijs ipsius hominis. per hoc. n. quod homo est rationalis, & intellectiuus in admiratione cadit: & ex ista admiratione cadit in inquisitionem veritatis: & ex inquisitione fit apprehensiuus delectabilis; unde in eo risibilitas causatur: aut etiam tristabilis, unde fletus causatur: sed dicit aliquis, quod accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est; (id est essentiam) & specialiter accidentia propria secundum Aristot. in lib. de anima. igitur proprium cognoscere facit, quod quid est speciei. secundo omne vniuersale dicit totum esse sui subiectionis: sed proprium non dicit totum esse speciei, nec indiuidui ergo non est predicabile. ad primum dico pro solutione, quod duobus modis, cognoscitur, quod quid est rei: a posteriori, & a priori: licet igitur proprium faciat cognoscere a posteriori & quo ad nos; non tamen a priori tanquam principia essentialia rei dicens. ad secundum dico, quod proprium non dicit totum esse essentialia rei, & speciei & indiuiduorum: tamen dicit

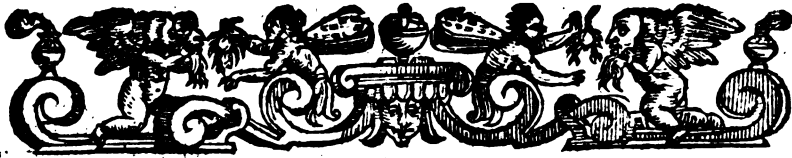
totum esse accidentale. prædicatur autem proprium in quale accidentale, ad differentiam differentie quæ prædicatur in quale essentiali, ut risibilitas de homine, quomodo ergo se habeat proprium, nempe ut accidentia in suo subiecto, patet ex his quæ dicta sunt. ad accidens, quod est vitium prædicabile accedamus.

De Accidente.

Accidens illud est quod adest & abest præter corruptionem subiecti: ut albedo in pariete, sedere, non sedere, hæc inquit omnia possunt inesse, & non inesse homini; præter subiecti corruptionem. Notandum autem est quod accidens dupliciter capi potest vno modo cõiter pro omni eo quod est cõtra substantiam, & aduenit rei post eius esse completum: sic quod; oẽ illud quod non est substantia est accidens. alio modo capitur spãliter quod aduenit rei post eius esse completum & a proprijs principijs indiuidui non dependet. & hoc modo accidens ab alijs est prædicabile separatim: & hoc, non primo modo accipit in quo est proprium continet, secundo notandum quod accidens cõe, potest accipi duobus modis siue considerari: vno modo secundum esse particulare eius, quod habet accidentaliter in suo subiecto: & sic non capitur hic. sedo secundum esse vniuersale eius, & sic capitur ut ens necessarium sub quo multa attribuitur ex necessitate, sed diceret aliquis quod viuere est accidens, cum non sit de essentia viuentis; sed viuere non potest abesse præter subiecti corruptionem. ergo secundo, cõtra definitionem sic. in nulla definitione debent poni opposita: sed ista sunt opposita, puta adesse, & abesse ergo. tertio sic, mors est accidens, & tamen non potest adesse præter subiecti corruptionem ergo. Rõdeo breuiter, & primo ad primam rationem sic: quod viuere capitur duobus modis. primo per esse substantiale viuentis, secundum quod viuere viuentibus. est esse: & isto modo viuere

non est accidens. sedo modo capi potest per operationibus viuētis, ut sunt audire, videre, gustare, sic est accidens & potest abesse præter subiecti corruptionem, ad secundam dico quod adesse & abesse ut actus præsentia, & absentia dicitur, opponuntur, neque eidem possunt inesse simul: sed ut dicitur aptitudinem quandam potest esse simul, & non opponuntur. ad tertiam dico, mortem accipi dupliciter, uno modo materialiter, ut dicitur alterationem, quæ alteratione præcedit corruptionem viuētis, & sic potest adesse & abesse præter subiecti corruptionem: alio modo capi potest formaliter. per mutationem, & corruptionem viuētis, quæ mutatur de esse, ad non esse, & sic non est accidens, sed mutatio substantialis. est etiam accidens quod neque genus, neque species, neque definitio, neque proprium est. Si vero dicatur quod color albedinis est genus & dico quod licet color sit genus respectu inferiorum, & species respectu superiorum: tamen non est genus respectu sui subiecti: sed accidens. Notandum est quod accidentium aliud separabile, & aliud inseparabile est. separabile ut albedo in homine. inseparabile ut nigredo in coruo, albedo in niue. (aduerte tamen quod abstracte potest separari, & albedo & nigredo.) abstractum. non est mendacium. Item notandum est, quod accidentium aliud cõe est ut album, nigrum, sedere, ambulare, simum. & aliud particulare ut albedo Socratis, & nigredo Aethiops. Sed diceret aliquis sicut non esse in subiecto est proprium substantie, sic esse in subiecto est proprium accidenti, ut patet in prædicamentis: ergo accidens non est separabile, sed semper est in subiecto. Rõdeo & dico, quod licet esse in subiecto in aptitudine semper cõpetat accidenti, tamen esse in subiecto in actu, non semper sibi cõpetit simpliciter, sed per spatium temporis, id est quoadiu durat: idcirco separari potest. & hæc me dixisse volui, ad maiorem facilitatem aliorum librorum, circa vniuersalia: ad librum prædicamentorum accedamus. sed prius quodam dicenda sunt.

FINIS TRACTATUS.

COMMENTARIA

IN LIBRUM PRAEDICAMENTORVM,
VTRVM DE X. PRAEDICAMEN-
HABEA TVR SCIENTIA.

Voniã ordo doctrinæ postulat, vt a simplicioribus sit incipiendum, & quia prædicamenta, sunt huiusmodi: ab illis igitur incipiam. sunt enim de conceptibus seiunctis, ex quibus fiunt propositiones, & ex propositionibus sillogismi. ad questionem ergo. arguitur pro parte negatiua: & primo sic, de prædicamentis est scientia metaphisicalis cum decem prædicamenta sint partes subiectiuæ entis, ergo non logicalis. secundo sic omne qd scitur, scitur p demonstracionem & definitionem: sed de prædicamentis non datur definitio ergo. &c. tertio sic, illud de quo habetur scientia debet habere aliquid prius, per quod passio demonstratur de ipso; sed decem prædicamenta nõ habet aliquid prius ipsis, cum sint prima principia. ergo.

Ad quæstionis huius dilucidatione

quædam prius sunt notanda. & primo, quod decem prædicamenta possunt cõsiderari dupliciter: vno modo in quantum sunt entia; alio modo, in quantum a ratione considerantur, vel quatenus aliqua proprietas ab intellectu causata, eis attribuitur. primo modo considerantur a metaphisico, & subiectum eius est ens, quatenus ens. secundo modo considerantur a logico: ostenduntur enim de ipsis passiones sibi inherentes: quatenus sunt generalissima: puta substantiã vniuoce prædicari. & sic de reliquis. vel dicatur sic, quod prædicamentum capitur dupliciter vno modo primò intentionaliter, & sic non est aliud quam illud quod est communius in aliqua coordinatione, quemadmodum est substantia in coordinatione substantiæ: & quantitas in coordinatione quantitatís. & hoc modo ad metaphisicum spectant. alio modo secundo intentionaliter, vt est intentio secunda attributa cõmuniori alicuius coordinationis, sicut substantiæ, & quantitatís. & huiusmodi: & sic a logico considerantur.

rantur. His visis dico ad quæstionem, quod de decem prædicamentis habetur scientia: & in quantum sunt decem res considerantur a metaphisico. & quatenus sunt prima entia. secundo de decem prædicamentis, habetur notitia, vt sunt de consideratione logici negocij, sub habitudine ad secundas intentiones. Notandum autem est prædicamentum esse subiectum huius libri, ordinabile in genere secundum sub, & supra. secundo sciendū, quod philosophus hoc in libro agit de vocibus incomplexis; idest, (vt inquit Boeth.) de primis rerum nominibus, & de vocibus res significantibus disputat. & propter hoc in antepædicamentis, inquit, eorum quæ dicuntur &c. sed diceret aliquis, quod iste liber est de decem prædicamentis; si igitur principaliter esset de decem vocibus, sequeretur decem prædicamenta esse decem voces: sed omnis vox, est in genere qualitatis: ergo omnia prædicamenta sunt in genere qualitatis, quod est dicere vnum esse prædicamentum: Secundo posset dubitare quis, quod omne, ad vnum reducit: sed prædicamenta sunt omnia: ergo prædicamentum vnū, & per consequens non erunt decem. ad primum dico breuiter quod intentio Aristotelis est determinare de partibus enunciationis, sed partes enunciationis nõ sunt res sed voces, seu conceptus. ad secundum dico, quod omne reducit ad vnum collectiue, quæ continentur sub illo, sed prædicamenta omnia non reducuntur collectiue: vt faciunt omnes substantiæ quæ reducuntur ad vnū genus generalissimum: quod est substantia.

Ad rationes principales sic procedendum, & primo ad primam patet solutio ex his quæ dicta sunt. scilicet, quatenus sunt entia, & quatenus ab intellectu, siue vt melius dicam a ratione considerantur: si primo modo a

metaphisico considerari debent: si vero secundo modo; tunc dico. spectare ad logicum. ad secundam cum dicebatur, omne quod scitur, scitur per demonstrationem, & definitionem & cætera. dico quod prædicamentum capiatur quomocumque quod habet definitionem, seu descriptionem: eo modo quo potest habere. ad tertiam cum dicebatur: illud de quo habetur scientia debet habere aliquid prius. dico quod licet prædicamenta non habeant principia formalia, & vniuocæ, tamen habent principia effectiua: ideo de ipsis vt in vnum commune reducuntur potest esse scientia, & hæc sint satis pro quæstionula. ad diuisionem libri accedamus.

De diuisione libri prædicamentorum.

Diuiditur iste liber per quindecim capita, & tractatus tres, vnusquisque Tractatus quinque illorum possidet. habentq; hæc omnia de diuisionibus, definitionibus, regulis Primus tractatus, dicitur de ante prædicamentis; secundus de prædicamentis. tertius de post prædicamentis. inscribitur liber prædicamentorum; quia prædicamentum significat ordinem quarundam rerum: quæ quædam sunt communiores, & quædam minus communes: vel are considerata nomen habet. Primus tractatus incipit A Equiuoca. secundus ibi substantia autem est. tertius ibi de oppositis autem. Primum igitur caput habet tres definitiones, quarum prima de æquiuocis, secunda de vniuocis, de denominatiuis est tertiam quantum verò spectat ad primum dicamus.

IN CI

de rubis.

*Intentio
reducit ad vnū
gmo.*

INCIPIT LIBER
ARISTOTELIS.

Tract. Prim.

C A P. I.

AEquiuoca dicuntur quorum nomen solum commune est, secundum verò nomen ratio substantiæ diuersa, &c.

Pro declaratione huius contextus quædam sunt prius notanda. quoniam omnis res aut nomine, aut de finitione (vt inquit Boet.) monstratur. idcirco Aristoteles volens ostendere quæ sint æquiuoca, ab ipsa definitione inceptit. notandū igitur est quod æquiuocum aliquando capitur pro nomine ipso habete plura significata, id est, plures significationes: vt patet in hac dictione canis: quæ plura significat, scilicet, animal terestre, quod domum seruat, ac custodit: & sydus cæleste, & animal marinum, quas tres significationes, quis dubitat non esse diuersas: aliquando capitur æquiuocum pro ipso significato, & sic ista significata dicuntur æquiuoca, & nomen dicitur æquiuocum. secundo notandum quod æquiuoca sunt in duplici discrimine, scilicet, æquiuoca æquiuocantia, & æquiuoca æquiuocata. declaro exemplo: si accipiat hoc nomen canis, diuersis rationibus plura significas: tunc est æquiuocum æquiuocans. si autem accipiantur res, per quod nomen habent significationem, tunc est æquiuocum æquiuocatum. vt sydus, canis terestris, & marinus sunt res diuersæ. & hæc definitio allata ab Aristotele competit æquiuocis æquiuocatis: non autem æquiuocis æquiuocantibus, quoniam æquiuoca æquiuocata solum habent nomē

commune, vt patet in definitione, & non æquiuocantibus quæ rationes diuersas habent. tertio notandum iterū quod æquiuocum æquiuocans, & æquiuocum æquiuocatum duplex est, nēpe æquiuocum a casu, & æquiuocum a consilio. æquiuocum a casu dicitur illud, quod plura habet significata æque principalia, ita vt nō vnum significet propter similitudinē cum altero, siue relationem ad alterū. vt hæc dicitio canis, est æquiuocum respectu animalis marini, terestris, & cælestis syderis. sic malus significat æque & arborem nauis, necnon pomiferam. sicque de reliquis. æquiuocum a consilio illud dicitur, quod plura habet significata, sed vnū principalius & aliud minus principale, scilicet, habet relationem ad principale. vt homo significat viuū hominem, quod est principale significatum, & imaginē pictam, siue sculptam quod est significatum minus principale. sic Cæsaris imaginem, cum viuo Cæsare, & de similibus. quarto notandum est, quod nomen dicitur commune dupliciter: vno modo secundum uocem, alio modo secundum significatum. secundum uocem vt hæc dicitio Socrates, quæ est communis ad hunc & ad illum Socratem. secundum significatum vt humanitas quæ est communis ad omnia eius indiuidua. hic sumitur pro nomine communi secundum uocem, non autem secundum significatū. quinto notabimus quod ratio substantiæ dupliciter capi potest: vno modo specialiter, alio modo generaliter: specialiter capitur pro definitione essentiali, siue quidditatiua veræ substantiæ, quæ est per se: & isto modo nō accipit hic. ratio est propterea quod in accidentibus nō essent æquiuoca, cū definitionem essentialē nō habeant: ratione substantiæ, cū accidentia sint. Generaliter capitur, pro quacunque definitione quidditatiua, et substantiæ, quæ acci-

2. dicitur.

2. dicitur.

accidētali, quę explicat illo modo quod dēt essentiam rei. & hoc modo capitur ratio substantię æquiuocorum esse diuersa, non autem primo modo; sed diceret aliquis quod canis terrestris, & marinus piscis sunt æquiuoca æquiuocata, & tamen non habent solum nomen commune, sed etiam conueniunt in ratione, seu definitione corporis animati, habentq; vnā rationem communem: igitur male dicitur ab Aristotele, quod habeant solum nomen commune: cum definitionem quoque habeant. secūdo sic, in verbis est æquiuocatio, & tamen ibi non adest nomen commune. ergo definitio insufficientis est. Respondeo breuiter et primo ad primum, quod licet canis latrabilis, marinus piscis habeat vnā communem rationem, vt conueniunt in corpore animato, non tamen habent hoc, vt conueniunt in nomine canis, ad secundum dico, quod si verba capiuntur specialiter pro voce, quę significat per modum permanentis, siue habitus, & quietis, & vt pars orationis distincta contra verbum tūc in verbis non reperitur nomen. sed si capiuntur generaliter, prout est signum illius quod in mente cōcipitur sic pōt verbū dici nomen. est sexto notandū, scdm Boet. quod iste liber est Aristotelis, nec vllius alterius potest esse, quoniam breuitas, ac subtilitas ipsa ab Aristotele non discrepat. quamuis quidam posteriores suspicati sunt non esse Aristotelis, quoniam & Architas duos libros composuit, & in primo de decem prædicamentis egit. in qua sententia est Iamblicus Philosophus acutissimus, Themistius autem hoc non consentit. Septimo notandum est, secundum Burleum, quod æquiuoca sunt vniuoca, alio, & alio modo: nā accipiendo æquiuoca pro æquiuocis æquiuocatis: & vniuoca pro vniuocis vniuocatis: tunc verum est dicere, quod æquiuoca sunt vniuoca: quoniam æquiuoca æquiuoca

ta sub uno nomine; sunt vniuoca vniuocata sub alio nomine: nam animal latrabile, & piscis marinus, sunt æquiuoca æquiuocata sub hoc nomine canis: est vniuoca vniuocata sub hoc nomine animal: ergo æquiuoca possunt dici vniuoca. item accipiendo æquiuoca pro æquiuocis æquiuocantibus, & vniuoca pro vniuocis vniuocatis, sic etiam est concedendum quod æquiuoca sint vniuoca: quoniam æquiuocum æquiuocās respectu aliquorum, potest esse vniuocum vniuocans respectu aliorum, puta hoc nomen animal est æquiuocum æquiuocās, respectu hominis veri & hominis picti: & vniuocum vniuocans respectu hominis & asini. in eodem tamē idiomate, & respectu eorundem significatorum, non potest esse idem æquiuocum æquiuocans, & vniuocum vniuocans, quia potest esse æquiuocum æquiuocans in uno idiomate; & vniuocum vniuocans in alio idiomate respectu diuersorum significatorum: notat deinde quod si dicatur æquiuocū, & vniuocum sic dicta sunt opposita: ergo vnum non prædicatur vere de alio, nec utrunque de eodem. Respondet, quod æquiuocum & vniuocum termini ad aliquid sunt, siue relatiui, & non opponuntur, nisi respectu eorūdem & in eodem idiomate. Octauo notandum est, secundum Boetium, qui omnes particulas explanat hunc in modum: æquiuoca dicuntur, id est, significatur per uocem æquiuocam: dixit dicuntur, & nō sunt, quoniam res non sunt æquiuocę, nisi secundum quod significatur per ipsammet uocem æquiuocam: Solum dicitur duobus modis. Primo modum aliquid solum esse dicimus, vt solus vnus Deus, solus mundus, sola phenix, & huiusmodi. Secundo modo solus dicitur cum ab alijs quis segregatus est, Nomen duobus modis accipitur, vt supra diximus, scilicet, specialiter, & generaliter: specialiter, pro illa parte orationis quę nomē

appel-

appellatur: generaliter pro nomine, & verbo, commune multipliciter quoque dicitur, primo modo quod in partes diuiditur, & non iam totum commune est, sed partes eius proprie singulorum, ut domus dicitur commune, quod in partes non diuiditur, sed in usu commune est, ut equus, & seruus: dicitur etiam commune, quod utendo cuiusque fit proprium, sed post usum in commune remittitur, ut locus in theatro: dicitur quoque commune quod non diuisis partibus, sed tamen totum uno eodemque tempore in usum venit ac commune, ut uox præconis, concionatoris; & hoc ultimo modo accipitur hic. Ratio substantiæ dupliciter dicitur, ut supra explanatum fuit, ponit quoque multiuoca & diuersiuoca Boet. dicens, quod multiuoca sunt quorum plurima nomina & una est significatio, ut est scutum, & clypeus: diuersiuoca sunt quorum, neque nomen est idem, neque ratio eadem est, ut homo, color, lapis: sunt enim diuersa nomina, & hæc sint satis: Ad text^o dilucidationem accedamus, æquiouoca dicuntur, hoc est appellantur nomine æquiouoco, ea quæ unum nomen commune obtinent: sed secundum illud nomen, ratio, id est, definitio diuersa est, ut Socrates uiuus, & Socrates pictus: ambo uno nomine gaudent, sed differunt definitione: quoniam alter est Socrates uiuus, & alter mortuus: nomen ergo horum est solum commune, ratio substantiæ, hoc est natura eorum est diuersa, ut homo uiuus, & homo pictus, appellantur communi nomine. Si enim quis definiat quid sit utrorumque, & cognoscere optabit naturam seu definitionem, quo animal est, id est, quo modo sint animalia, aliam & aliam assignabit utriusque definitionem. Nota tamen æquiouocationem posse esse in omnibus partibus orationis, & quod habent æquiouoca eandem uocem, sed diuersam naturam.

Vniuoca uero dicuntur, quoru, & nomen commune est, &c.

Quoniam in hoc capite tres definitiones continentur: idcirco declarata prima definitione de æquiouocis accedit ad uniuoca tanquam illis correlatiua. Et primò sciendum, quod uniuocum est duplex, nempe uniuocum uniuocans, & uniuocum uniuocatum. Vniuocum uniuocans est illud nomen, quod secundum unam rationem pluribus attributum est, ut hoc nomen animal secundum unam definitionem, siue rationem, competit, & homini, & leoni, & asino, &c. Vniuoca uniuocata sunt res diuersæ quæ per illud nomen significantur, id est, leo, homo, asinus, quæ omnes res secundum unam naturam reperiuntur in hoc nomine animal: igitur uniuocum uniuocans erit nomen: & uniuocum uniuocatum erunt res. Secundò notandum est, quod datur differentia inter æquiouocum & uniuocum, & hæc est: quoniam æquiouocum habet plura significata formalia: Quare, dicitur æquiouocum, quasi plura æqualiter uocàs, & si diceret aliquis quod æquiouocum à consilio ex parte rationis nominis non æqualiter uocet omnia significata eius, sed secundum prius, & posterius, ut diximus. Respondeo, quod ex parte uocis se habet æqualiter, & si non ex parte rationis nominis, sed uniuocum habet tantum unum significatum formale: idcirco propter hoc dicitur uniuocum, quasi uocans unum, ut animal significat animalitatem, & immediate aduerte, quod hic definiuntur uniuoca uniuocata, non autem uniuoca uniuocantia. Secundo notandum, secundum Burleum, quod uniuocum uniuocans, accipitur tripliciter, scilicet, communiter, proprie, & magis proprie. Vniuocum uniuocans communiter dictum est, omne illud quod habet unum conceptum pluribus conuenientem, siue conceptus ille æqualiter, siue secundum

D d m

dum prius & posterius accipitur, hoc in loco accipitur sic. Vniuocū proprie dictum est illud, quod habet unum conceptum conuenientem pluribus æqualiter sine differentia, prioris, & posterioris, ut dicitur (illo asserente) Auicena. & Algazel. in suis Logicis, & sic uniuocum contra æquiuocum, & analogum distinguitur. Vniuocum magis proprie dictum est id, quod habet unum conceptum indiuisibilem per differentias essentielles: & sic sola species specialissima, dicitur uniuoca: propterea quod non habet, nisi unum conceptum non diuisibilem per differentias essentielles, ut loquitur Philosophus in 1. Physicorum: ibi enim dicit, quod secundum genus non fiunt comparationes: quoniam in genere multæ latet æquiuocationes. Eodemque modo, scilicet, triplici, potest accipi æquiuocum: capiendo communiter æquiuocum, sic omne illud dicitur æquiuocum, quod non habet unum conceptum tantum: aut quod habet unum conceptum diuisibilem in differentias essentielles: aut quod habet unum conceptum communem conuenientem pluribus, secundum prius, & posterius, æquiuocum proprie, dicitur æquiuocū quod habet plures conceptus, aut unum conceptum conuenientem pluribus secundum prius & posterius. Aequiuocū magis proprie est illud quod significat æque primo plures conceptus, & non tantum unum conceptum, sub diuersa ratione. Sed diceret aliquis, homo & asinus sunt uniuoca uniuocata, & tamen ipsorum non est una ratio, siue definitio substantiæ, sed habent diuersas rationes ac definitiones, quia differunt specie, ut patet igitur non est eadem ratio substantiæ. Secundo sic uniuoca uniuocata sunt res; sed Logicus, non habet considerare res: ergo non definiuntur uniuoca uniuocata. Tertio sic nomen uniuocum habet tantum unum significatum, sed uniuoca uniuocata sunt res

diuersæ, & non unum significatū sunt: ergo per idem nomen non importatur. ad primum sic breuiter respondendum est: quod si homo & asinus considerentur secundum proprias ipsorum formas, sic habent diuersas definitiones proprias; sed si considerentur, ut in animali conueniunt unam tantum habent definitionem substantialem, ac communem ipsis, ut puta animal est substantia animata sentiens, hæc enim definitio, tam homini, quam asino, & ceteris animalibus competit: quoniam est communis definitio & uniuoca denotat. Ad secundum cum dicebatur uniuoca uniuocata sunt res. Respondeo, quod res capi possunt dupliciter uno modo formaliter, alio modo fundamentaliter; si secundo modo negatur, nempe fundamentaliter; si uero primo modo conceditur: & negatur consequentia, quia hic solū definiuntur uniuoca formaliter accepta, & non fundamentaliter. Ad tertium cum dicebatur nomen uniuocum habet tantum unum significatum: respondetur, quod si uniuoca quatenus id quod sunt considerantur, & ad suas rationes proprias, sic non significantur per nomen commune uniuocum. Sed si considerantur, quantum ad naturam communem in qua conueniunt: illam naturam communem, dico esse suum significatū immediatum, & formale. Item notandum est, quod inter æquiuocum & uniuocum dantur quædam, quæ dicuntur analogæ, quæ habent similitudinem cum altero, ut cum dico pes môtis, pes scâni, pes lecti, & huiusmodi, cum ponuntur per se, tunc sumuntur pro famosiori, ut cum dico, Franciscus est bonus, intelligo de bonitate moris; si autem dicerem citharædus bonus, intelligerem de bonitate artis, non autem moris: sic sanus de sanitate per se non de urina, quæ dicitur sana analogicè. igitur analogum semper per se positum pro potiori accipitur. Iterum notandum est,

est, secundum Auer. in quarto Metaph. quod analogia est triplex: quædam est ad vnum subiectum: sicut secundum hanc analogiam omnia attribuuntur substantiæ, vt subiecto: secunda analogia est ad vnum finem: sicut omnia salubria attribuuntur ad sanitatem, vt ad finem proprium: tertia analogia est ad vnum efficiens: vt omnia medicabilia attribuuntur vni, vt medicinæ tanquam efficienti. inquit igitur Aristoteles, vni uoca ea appellantur, quæ habent non solum nomen commune: sed etiam secundum illud nomen, definitio substantiæ est eadem: vt animal, & homo, atq; bos, habet nomen commune, scilicet, hoc nomen animal, omnes enim sunt naturæ animalis. & est ratio, id est, definitio substantiæ eadem. quia si quis assignet definitionem vtriusque, & dicat quid sit vtrorumque; ipsorum, & quo, id est qua ratione sint animalia: eadem assignabit rationem, id est, definitionem, scilicet, animalis: quia & homo, & bos habent hoc quod dicuntur ambo animalia: & quod sint substantiæ animatæ sensibiles. Notatione dignum est quod ratio secundum Hispanum multipliciter dicitur. Primo modo ratio idem est quod definitio, vt hic sumitur, vel descriptio. alio modo sumitur, vt quædam virtus animæ, alio modo idem est quod oratio ostendens aliquid, vt sunt propositiones, seu rationes disputantium. alio modo idem est quod forma materiæ, vt in cultello ferrum est materia, dispositio verò inducta est forma. alio modo idem est quod essentia communis prædicabilis de pluribus, vt essentia generis, vel speciei, vel differentiæ. alio modo idem est ratio, quod medium inferens conclusionem, vt sumitur in definitione argumenti. & hoc in loco accipitur primo modo; vnde dantur ab eodem hi duo versus. omnia hæc continentia.

Definitio virtus, ostendit formam vel effectum,

Est medium ratio per quod concludatur ergo,
quod est dicere definit significat definitionem. virtus cum, ratio, significat virtutem. ostendit, quando significat aliquid vt propositiones. forma, cum formam denotat. esse cum essentiâ ostendit. medium, cum terminum qui dicitur medius terminus syllogismi, demonstrat, per quod medium, concluditur propositiones, & conclusiones.

Denominatiua verò dicuntur, quæcunque ab aliquo differentia casu secundum nomen habent appellationem, &c.

Hæc est tertia, & vltima definitio huius capituli primi, quæ de denominatiuis dicitur. sed ante huius contextus dilucidationem, quidam termini sunt præmittendi. scilicet, concretus, & abstractus. terminus concretus, dicitur terminus, qui de subiecto aliquo per seipsum accidentaliter prædicatur. vt sunt omnia nomina siue verba quæ adiectiua a grammaticis appellantur. albus, rubeus, niger, sedere, amare, docere, doctus & similia. terminus autem abstractus, dicitur terminus significans aliquam formam accidentalem subiecto alicui inexistente, per se ipsum tamen non potest de illo subiecto verè prædicari, sed tantum mediante aliquo termino concreto. hi termini sunt abstracti, albedo, rubedo, nigredo, sessio, cursus, &c. huiusmodi qui significant puram formam accidentariam, quod non facit concretus terminus, qui in suo conceptu subiectum significat. stantibus ergo ijs, dico quod tria in denominatione requiruntur, scilicet, denominans, denominatum, & denominatiuum. denominans est forma accidentalis, & vt est terminus abstractus. Denominatiuum est accidens concretum, quod denominatiue prædicatur de suo subiecto. vt albus, niger. Deno-

D 2 mina-

minatum est subiectum de quo prædicatur accidens coneretur. item notandum secundum Boethium, quod ad nomen denominatiuum tria requiruntur, primo conuenientia in principali significato. secundo cõuenientia in principio vocis. tertio requiritur quod nomen denominatiuum & suum principale differant in fine vocis, vt album, & albedo: quæ & in principio & in significato conueniunt, in fine verò vocis discrepant. Iterum notandum quod denominatiua solent tripliciter distingui, nempe denominatiua voce tantum, significatione tantum, & voce & significatione simul. **D**enominatiuum voce tantum, illud est quod in principio cū aliquo abstracto habet conuenientiam, & in terminatione finali differentiam: sed non conuenit in significatione cū eo: vt pugillator dicitur denominatiuum voce tantum, respectu artis pugillatoris, vt significat artis habitum pugilandi. quoniam licet in principio conueniat & in fine discrepant, vt in regula patet: tamen non conueniunt in significatione. propterea quod non dicitur quis, secundum illam artem pugillator, vel significationem, sed secundum naturalem potentiam, vt etiam cursor respectu cursus. quia non dicitur quis cursor a cursu, sed a potentia naturali. sic somnolētus respectu somni, est denominatiuum voce tantum. **D**enominatiuum significatione tantum, dicitur id quod cõuenit cum aliquo abstracto in significatione tantum. quod non solum conuenit in principio, sed etiam in fine: vt sapiens est denominatiuum virtutis: vide ergo quod neque in principio, neque in fine conueniunt. quoniam qui habet virtutem, sapientem illum esse, vel probum dicimus. sic dormiens a denominatione somni. Denominatiuum voce, & significatione simul, illud dicitur quod cum aliquo abstracto in principio cõuenit, & differt

in fine: vt album ab albedine, nigrum a nigredine: & hæc sunt quæ a Philosopho definiuntur in hac tertia definitione; alia verò non. Item sciendum est, quod tria requiruntur, vt diximus, verbi gratia in humilitate: humilitas est denominas, humilis denominatiuum, scilicet ab humilitate, quæ cõueniunt in principio & differunt in fine vocis. sed dicit aliquis quod album, & nigrum sunt denominatiua; & tamen non solo casu, sed etiam in significato principali differunt. secundo sic omne accidens prædicatur denominatiue de suo subiecto: ergo huiusmodi sunt denominatiua. ad primum sic est respondendum, quod licet album & nigrum non differant solo casu inter se, tamen hoc agunt respectu suorum abstractorum; quæ sunt denominatiua. ad secundum cum dicebatur omne accidens, &c. dicitur quod omne accidens prædicatur denominatiue; sed non a quocunque abstracto, dicitur denominatiue; sed solum ab illo cui conuenit in principio dictionis, & in fine differt. dicit igitur Aristoteles denominatiua, id est deriuatiua, vel coniugata dicuntur ab aliquo supple abstracto differentia, id est quæ differunt solo casu; id est sola cãdãtia, & finali terminatione, quæ secundum nomen, (non autem secundum vocem,) habent appellationem: quia quæ secundum vocem sunt ab alio deducuntur, vt a grammatica grammaticus: & a fortitudine fortis, quæ dictiones sunt secundum nomen, & non secundum vocem; conueniuntque in principio, & differunt in fine.

C A P. II.

Eorum, quæ dicuntur, alia quidem secundum complexiõnem dicuntur, &c.

Accedit Philosophus ad secundum capitulum huius tractatus: continet istud caput duas diuisiones: secunda ibi,

Ibi, eorum quæ sunt quædam de subie-

cto. Bimembri prima est diuifio: puta quod dicibilem: quoddam complexū est, & quod iam incomplexum. terminus incōplexus est terminus q̄ ex pluribus dictioib. minimè est cōstitutus: *not.*
 & sic pro primo notandum exemplum per se sunt manifesta: vt si dico homo, solum, est in complexus: similiter de omnibus dictioibus per se sumptis, siue verba sint, siue nomina, nil refert, vt sedere: currere: dormiens, &c. complexus verò, est quotiescunq̄ addimus verba cum nominibus, & nomina cū verbis vt homo currit; dormiens quiescit: Petrus ambulat, & reliqua huiusmodi. quæ dicuntur cum complexione.

Secundo notandum quod dici, dicitur quadrupliciter, primo modo idem est quod deriuari, vt cum dicitur sapiens a sapientia, & dialectica dicitur a dya, id est, deriuatur a sapientia, & a dya. Secundo idem est quod prædicari, vt cū dicitur prædicatum, de subiecto dicitur. Tertio modo idem est, quod proferri, vt dixit hanc sententiam, hoc est protulit. Quarto modo idem est, quod pro vocem significari, vel exprimi: & isto modo sumitur in proposito a Philosopho. est enim dicibile, quod est significabile, & dici potest per lictionē, quæ quidem dictio est vox significatiua. *not.*
 Tertio notandum est, quod dupliciter dicitur cōplexum, scilicet distans, & indistans. Complexum distans est cuius extrema coniunguntur per copulam verbalem, vt patet in oratione perfecta: & in hac propositione homo est albus: quoniam extrema coniunguntur. dicitur distans quoniam extrema ad inuicem distant. Complexum verò indistans, est illud cuius extrema sine aliquo verbo vniuntur, quod est dicere, vt sunt concordantia adiectiui cum substantiuo, vt homo albus. extrema hæc vniuntur sine verbo aliquo: aduerte tamen quod licet hæc dictio homo cōponatur ex syllabis, &

literis, non tamen dicitur cōplexa, sed tantum illa quæ ex vocibus significatiuis componuntur: quoniam hæc syllaba ho, nil significat, neque motus. *not.*
 Notandum quoque est secundum Boethium, & simplicium, quod Aristoteles intelligit de rerum vocabulis agere: idcirco dixit ipse eorum quæ dicuntur, quoniam vocabula dicuntur; res autem non dicuntur sed sunt. *sub.*
 Huiusmodi et modo aliquis quod canis est vnum dicibile, vel dicitur, & tamen non dicitur cum complexione: eo quod non includit plures: nec sine complexione, quoniam plura significata includit. ergo est mala definitio: ad hoc respondeo breuiter; & dico, quod canis proprie non est vox cōplexa, cum plures voces significatiuas non habeat, quoniam vnica dictio est, & quamuis plura significat tamen illa non se habent per modum determinatis & determinabilis. idcirco non est cōplexa, neque vox proprie incompleta, quia non significat mediāte vno cōceptu sua significata complexæ, vel incomplexæ. Ad contextum igitur accedamus. Aristoteles ergo dicit eorum quæ dicuntur, idcirco dicuntur vel concipiuntur, alia supplē, horum secundum complexionē, id est cōpositionem, vel cōposita sunt, & alijs iuncta. alia verò sine cōplexione vel compositione proferuntur: declarat deinde hæc per exempla dicens. ea igitur quæ secundum cōplexionē dicuntur, sunt, supplē familia, vt homo currit, homo vincit: si autem seorsum hæc dico, quod erunt sine cōplexione: vt homo: currit; vincit; bos. sic enim separata, & per se dicuntur absque complexione, siue compositione, quod clarum me fecisse puto.

Eorum quæ sunt, alia de subiecto aliquo dicuntur, &c.

Hæc est secunda diuifio huius contextus, quæ quadrimembri est. & hoc est primum membrum huius diuisionis,

nis, pro quo est sciendum, quod aliqua dicuntur de subiecto, & in subiecto nō sunt: hoc i loco intelligit Philosophus vniuersales substantias: habent enim hæc quod sunt substantiæ, & sunt substantiæ vniuersales. quatenus igitur sūt substantiæ nō sunt in subiecto, quoniā propriū substantiæ est nō esse in subiecto, quia per se existere possunt, & est ens ex se, & non in alio. Sed quatenus sunt vniuersales dicuntur de subiecto, propterea quod habent sub se inferiora. igitur tantum erit dicere homo, qui terminus est vniuersalis: quantum est dicere dicitur de subiecto, & in subiecto non est: idest, substantia vniuersalis. dicit ergo. Eorum quæ sunt, idest, entia, de subiecto aliquo dicuntur, idest prædicantur essentialiter de aliquo in feriori, qđ illis subest: vt homo de aliquo subiecto quidē dicitur, vt puta de Platone, qui subiectum eius dicitur eo modo, quo ab illo depēdet, & illi subiacet, quodam homine, i. Platone: in subiecto verò nullo est, i. non inheret alicui, vt albedo parieti, & nigredo coruo, qđ erat dicere eorum quæ dicuntur aliæ sunt vniuersales substantiæ. sed diceret aliquis quare Aristoteles non dixit omnis res, aut est substantia vniuersalis, aut substantia particularis: aut accidens vniuersale, aut accidēs particulare? Responderi potest, quod si Aristoteles dixisset omnia entia quæ sunt in mundo aut substantiæ vniuersales, aut particulares, aut accidentia vniuersalia, aut particularia; quod tunc non indigeret expositione: sed natura Aristoteli semper fuit obscuritati incumbere.

Alia autem in subiecto, quidem sunt, de subiecto autem nullo dicuntur, &c.

Hoc est secundum membrum diuisionis, quod est dicere particulare accidens, quod est in subiecto, & non dicitur de subiecto. Nota secundum Boe-

tium, quod Aristoteles vsus fuit descriptionibus, eo quod generalissimorum non datur definitiones. idcirco dixit substantiam illam esse quæ in subiecto non est, vt in primo membro patuit. in hoc verò accidēs singulare, dicit quod est in subiecto. antequam vltius progrediatur, dicendum est quot modis dicitur, in; & nota quod nouem modis dicitur, secundum eundem. Primo modo dicitur esse aliquid in aliquo, vt in theatro, in foro. Secundo modo dicitur esse aliquid in aliquo, vt in aliquo vase, vt triticum in modio. Tertio modo, vt pars in toto, veluti manus in corpore. Quarto, velut totū in partibus, vt corpus in omnibus suis partibus. Quinto velut in genere species. Sexto vt genus in speciebus suis. Septimo vt aliquid est in fine: veluti quoniam beatitudo est finis vitæ bonæ. Quia si quis est beatus, hoc est in fine vitæ. Octauo vt in quolibet potēte, vt in Imperatore est regimen ciuitatis. Nono dicimus, vt forma in materia: veluti similitudinem Cæsaris in ære, vel in marmore. Octo autem modos facit Hispan. quos exprimit, per hos versus.

*In sunt pars, totum, species, genus, & calor igni.
Rex in regno, res in fine, locog, locatum.*

Dubitaret autem aliquis, quoniam vnum oppositorum non potest esse in alio; sed materia, & forma sunt opposita, cum materia sit potentia, forma verò actus, ergo forma non est in materia, vt ait Boet. Respondeo ad hoc & breuiter, quod licet materia, & forma opponantur quo ad modum actus, & modum potentie: non tamen opponuntur secundum esse suum. per quod esse consistunt materia & forma incōposito. quare erit bene forma in materia, cui materiæ dat esse: dicit ergo Philosophus alia supple dicibilia sunt, quæ in subiecto sunt, vt accidens particulare in subiecto est, sed de subiecto nullo dicit, idest, non prædicatur de suis inferioribus,

bus, quoniam dici de aliquo, diximus significare, de suis inferioribus prædicari, ut genera de speciebus: igitur, quoniam indiuiduum non prædicatur, nisi de seipso, propter hoc dixit Aristoteles, non dicuntur de subiecto, hoc est non prædicantur. Si autem diceret aliquis, quare non posuit substantiam particularem, vel accidens vniuersale prius? non autem accidens particulare? Respondetur quod hoc egit quia sunt opposita, & declarato vno, ad aliud accedit, quomodo sint, in figura patebit, Declarat quid sit esse in subiecto: dicens, illud dicitur esse in subiecto, quod cum sit in aliquo, non est ibi sicut quædam pars. ratio est in promptu, quia albedo quæ est in pariete, non est pars parietis, cum possit esse niger, quia accidentis proprium, est adesse, & abesse præter subiecti corruptionem. impossibile tamen est esse sine eo in quo est, id est tamè hoc accidens particulare est impossibile esse sine eo in quo reperitur, ut de Grammatica quædam patet: quoniam in subiecto est, id est, in anima, quæ est substantia (namq; id in quo tanq; in subiecto est, est substantia particularis) de subiecto vero (id est, ista Grammatica,) nullo dicitur, quasi dicat, non prædicatur de suis inferioribus, cum sit indiuiduum sic omnis color, in corpore est, de subiecto autem nullo dicitur. Aduerte tamen, quod per, omnis color, particulare accidens intelligit, qui non dicitur, uel prædicatur de inferioribus, quod clarum me fecisse puto.

Alia verò de subiecto dicuntur, et in subiecto sunt, etc.

Accedit Aristoteles ad tertium membrum diuisionis, & est vniuersale accidens, quod quidem vniuersale accidens dicitur, vel prædicatur de suis inferioribus, & in subiecto est, hæc in quâ sunt in subiecto: quoniam omne accidens in subiecto est: ibiq; esse suum habet. Vn-

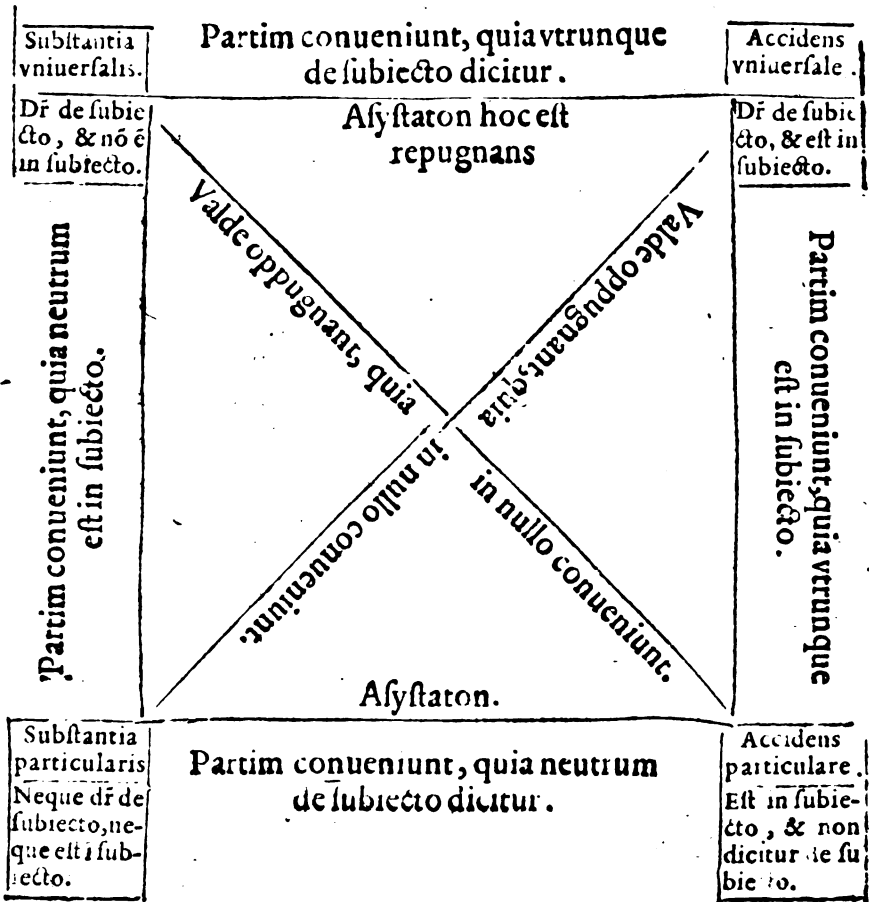
de proprium accidentis est inhærentia circa subiectum, dicuntur de subiecto vniuersalia accidentia: quoniam de alijs prædicantur: Nota secundum Burleu, qui has proprietates declarat, scilicet, dici de, non dici de, esse in, & non esse in, dici de, est conditio, seu proprietas vniuersalis, & non dici de, est proprietas singularis, siue particularis, esse similiter in, est proprietas accidentis, non esse in, est proprietas substantiæ: ideo quod non est in subiecto est descriptio substantiæ: & esse in subiecto est descriptio accidentis: dicitur igitur Philosophus, alia supple dicibilia dicuntur de subiecto, hoc est, prædicantur de inferioribus, & sunt in subiecto, id est, in aliquo corpore, ut accidentia vniuersalia. dat exemplum dicens: ut scientia, quæ est accidens vniuersale continens Grammaticam, Logicam, Geometriam, Musicam, & alia huiusmodi, scientia vero est tanquam genus, hæc vero tanquam species; ideo subdit, quod scientia in subiecto est, id est, in anima, de subiecto vero dicitur, hoc est prædicatur, ut de Grammatica, & de alijs scientijs particularibus.

Alia verò neque in subiecto sunt, neque de aliquo subiecto dicuntur, etc.

Quartum, & vltimum membrum diuisionis ponit Aristoteles. deinde unâ ponit propositionem vniuersalem, & hoc est quantum spectat ad substantiam particularem, quatenus enim sunt substantiæ non sunt in subiecto: & quatenus sunt particulares non dicuntur de subiecto, eo quòd de inferioribus non prædicantur. Nota quod adest hæc differentia inter substantias vniuersales, & particulares: quia illæ dicuntur, & hæc non dicuntur de subiecto, ut patet de Socrate, qui particularis homo est, quatenus ergo particularis substantia, non est in subiecto, neque de subiecto dici-

dicitur: sed si diceremus homo, quia habet sub se indiuidua, tunc diceretur de subiecto, sed Philosophus videtur solum de speciebus agere, ac de generibus: quid igitur erit dicendum de differentijs substantialibus? Respondet Severinus, quod differentia substantialis, nec substantia est, nec accidens, sed mixtum ex his quoddam esse, quomodo autem sit hoc: nota secundum Diuum Augustinum in predicamentis suis, (referente Barleo) dicit enim, quod differentie substantiales, natura, substantiae sunt. praedicatione vero, accidentia. Dixit, quod sunt accidentia praedicatione-

ne: quoniam praedcantur in quale, ut accidentia: sed sunt substantiae, secundum naturam. veluti rationabilitas est substantia, & in nullo est subiecto; sed diceret aliquis, quod aliquis homo est substantia particularis, & tamen praedcatur de suo inferiori: quia aliquis est superius ad Socratem. Responderetur breuiter, quod licet praedicatione speciei, non tamen dicitur, praedicatione indiuidui, cum enim dico Socrates est aliquis homo realiter de seipso praedcatur, & non de inferiori: ponatur igitur Figura Boetij.

EX hac figura potest quis perspicere per se, differentiam inter hæc quæ dicta sunt. ad contextum igitur accedamus. dicit igitur Philosophus, alia verò neq; in subiecto sunt, (quoniam per se existunt,) neque de subiecto aliquo dicuntur: quasi dicat, sunt alia dicibilia, quæ non sunt in subiecto, quoniam sunt substantiæ, neque prædicantur de subiecto, quoniam sunt particularia, & declarat exemplo dicens, vt quidam homo, & quidam equus, quæ substantiæ sunt particulares, nihil. n. talium supple substantiarum, neq; in subiecto, neque de subiecto dicuntur, idest, inferiora nō habent. propositio vniuersalis hæc est; simpliciter autem; hoc est in summa, quæ sunt indiuidua, idest, particularia, & vnum numero, vt Plato, de subiecto nullo dicunt, i. prædicantur de alijs. nihil enim prohibet aliquod esse in subiecto: vt quædã grammatica, cum indiuiduum sit, vnumque numero; in subiecto est, i. anima: de subiecto verò nullo dicitur; quia particularis est: idcirco inferiora de quibus prædicetur propriè non habet.

C A P. III.

Quando alterum de altero prædicatur, &c.

HOC est totum tertium caput huius primi tractatus: & quia in primo capite tres definitiones, & in secundo duas diuisiones præmisit. in hoc tertio, & quarto, dat duas regulas: secunda ibi est, diuersorum generum. in prima habet, quando alterum hoc est superius de suo inferiori, quæcunque de superiori dicuntur essentialiter, & de suo subiecto dicuntur, ac prædicantur. aduerte tamen quod hæc regula valet quando prædicatur, vel id quod prædicatur, est essentialiter, non autem accidentale: erit igitur hæc regula docens

habitudinem, seu affinitatem inter ea quæ sunt vnus & eiusdẽ prædicamenti, in recta linea. & omnia quæ superiori essentialiter, & secundum se conueniunt, nō respectu nostri, & inferiori conueniunt, sed non è cōtra: vt si cōpetit homini habere rationem, nō corpori animato, & substantiæ hoc competit: vt si dicas substantia, (quod superius Socratis,) est quæ per se subsistit, & Socrates est substantia per se subsistens. corpus animatum, quia superius est respectu Socratis, est substantia animata sentiens; & Socrates quoque est substantia animata sentiens, & sic de singulis: quæ dicuntur essentialiter de superiori, & de inferiori dicuntur, prædicata ergo p se, siue essentialia, erunt illa quæ de essentia rei sunt, vel quæ ex natura & essentia rei proueniunt: veluti propria sunt: hæc non erunt ista prædicata genus, species, differentia, & similia: propterea quod non consequuntur naturam rei: i. deo non valet homo est animal, animal est genus, ergo homo est genus neque currit, amatur, legit, & huiusmodi. si autem diceret aliquis animal est corpus, corpus est quantitas: ergo animal est quantitas, & per consequens erit falsa regula: quoniam utrobique prædicatio est essentialis. Respondetur breuiter, quod negatur; neque arguitur iuxta illam regulam: sed cōmittitur fallacia æquiuocationis: eo quod corpus diuersimodè accipit: vno modo in prima, & alio in secunda propositione. Clarū igitur textum faciamus. dicit Aristoteles, quando alterū vt genus, de altero, vt de subiecto, i. de inferiori prædicatur: quæcunque de eo, quod prædicatur dicuntur, i. quæcunque superiora sunt, de eo quod prædicantur, vt corpus animatum, quod prædicatur de animali, & animal de homine, & homo de sorte, & Platone, omnia inquam hæc de subiecto, i. de Platone dicuntur: & corpus animatum, & ani-

E mal,

Declatio lesobu

mal, & homo, de Platone dicentur. ponit exemplum cum dicit. ut homo de quodam homine, i. de Platone prædicatur: & animal quod est superius hominis, de homine prædicatur: igitur animal & de homine, & de Platone prædicabitur: quia quidam homo ut Plato, & animal est, & homo est, satis clarum feci. & me dixisse puram, ac meram Aristotelis intentionem puto.

C A P. IIII.

Diuerforū generum, & non subalternatim positorū diuersæ sunt species, &c.

Quartum caput hoc est, in quo ponit secundam regulam generalē, diuiditur autem in duas partes: in prima parte dicit quod diuersa genera supple prædicamentorum habent diuersas species & diuersas differentias: ut puta substantia habet corpus, animal, hominem, & cætera. Quantitas verò habet continuum discretum, & huiusmodi, quæ diuersa sunt ut patet. tamē, ut dicit ipse quæ nõ subalternatim ponuntur. ratio autem est in promptu, quoniã species & differentia alicuius generis, a suo proprio genere essentialiter descendunt: eandemq; essentiã cum illo dicunt: si verò sint diuersa genera & diuersæ quoque species & differentia erunt. Contra istam regulam sic arguitur, quod substantia & quantitas sunt diuersa genera non subalternatim posita, & tamen habent eandem speciem, scilicet, corpus. quoniam est species substantia, & quantitatis. sic de scientia & rationabilitate. Respondet Burleus ad primum: quod substantia & quantitas non habent eandem speciem, cum verò dicitur quod corpus est in genere quantitatis, dicit quod corpus est æquiocui, ut significat substantiam, in illo est genere: ut verò si

gnificat quantitatem trium dimensionum, scilicet, habentem latitudinem, longitudinem, & profunditatem: tunc est in genere quantitatis: eadem est ratio de scientia quia est æquiocui, & æquiocui argumentatur. dicit igitur Philosophus. diuersorum generum, i. prædicamentorum & non subalternatim positorum, hoc est vnum non sub alio positum, ut sunt corpus, animal, homo, Plato: diuersas habent differentias, & species, ut differentia, & species animalis, & differentia & species scientia, sunt diuersæ: differentia animalis sunt hæc gressibile, bipes, & volatile, & aquatile: differentia verò scientia nullam harum differentiarum habent: quoniam non differt vna scientia ab alia, eo quod vna sit bipes & alia volatilis. Sed quod vna est de logica, alia de musica, & sic de singulis. patet ergo quod scientia est sub genere qualitatis, & bipes volatile & huiusmodi, sub genere substantia: & per consequens, quæ non ponuntur subalternatim, neq; sub eodem genere, non habebunt eandem differentias, sed diuersas.

Subalternatorum verò generum nihil prohibet eandem esse differentias, &c.

Secundum partē huius capituli ponit Aristoteles, quæ cõtraria est primæ parti: quoniam illa de diuersis generibus agebat: hæc verò de positis subalternatim tractat. pro qua parte primo erit notandum, quod hæc regula inteligitur de differentiis constitutiuis, nõ autem diuisiuis. Secundo sciendum est, quod genera subalternatim posita, dicuntur, quorum vnum essentialiter ponitur sub alio: quemadmodum corpus & animal & homo, atq; Socrates: quomodo sint hæc, vide in primo tractatu de prædicabilibus. sic per oppositum, illa dicuntur non subalternatim posita, quæcunque non ponuntur vnũ sub alio

alio essentialiter: vt substantia & accidens, vel qualitas. hæc enim non possunt esse ædem species & differentia, cū non subalternentur; vt animal corpori subalternatur, corpus substantiæ, idcirco possunt habere eandem differentias. Sed dubitabit aliquis. intellectuum est differentia hominis & etiã Angeli: sed homo & Angelus non cōtinetur sub eodem genere, sed sub diuersis: quoniã homo est corporea substantia, Angelus verò incorporea: igitur diuersorum generum erit eadem differentia. ad hanc rationem breuiter responderetur: quod intellectuum inæqualiter reperitur in homine, & in Angelo: per consequens non sunt inæquali gradu, quoniã intellectus Angeli est perfectior intellectu hominis essentialiter: idcirco intellectuum de illis, dicitur analogice, non autem æquiuoce. dicit igitur Aristoteles. generũ verò subalternatorũ, nihil prohibet eandem esse differentias: quasi dicat, quod sunt; licet tamen aliquando non sint tam immediate respectu illorum generum: vt homo & corpus, animal & substantia: superiora enim, supple, genera, de ijs prædicantur, quæ sub ijs sunt generibus: quare ergo, quæcunq; differentia prædicati, idest, generis fuerint superioris, i. constitutiua, vt dixi) ædem erunt differentia constitutiua subiecti, idest, generis inferioris. quasi dicat, si septem erunt differentia generis, & septem erunt differentia subiecti. nota quod per prædicatum intelligit Philosophus genera superiora; per subiectum verò inferiora.

CAP. V.

Eorum quæ secundum nullam complexionẽ dicuntur, &c.

Postquam Philosophus egit de ante prædicamentis, in hoc quinto capi-

tulo agit de prædicamentis in generali, ac ponit illorum connumerationem, exemplisq; illustrat ipsa. superficialiter ergo de illis hoc facit. circa quam enumerationem hæc sunt obseruanda. Primum, quod licet omnia prædicamenta dicantur res diuersas inter se: tamen possunt esse coniugata in vno diuiduo. Prædicamenta possunt dupliciter considerari. Primo modo simul copulata, & sic constituent orationem enunciatiuam. Secundo possunt considerari vnumquodque seorsum, & hoc modo in præsentis libro considerabuntur. diuiditur hoc caput in duas partes principales: in prima enumerat. in secunda parte autem, cōcludit. Notatione ergo dignum est pro prima particula, primæ partis: quod dicibile incomplezum accipitur dupliciter. primo modo, pro omni eo, quod significatur per vnã vocem incomplexã: sic isto modo non capitur hic quoniã sunt multa dicibilia, quæ non ponuntur in aliquo prædicamento, vt sunt multa entia rationis, vt chimera, & huiusmodi. Secundo modo capitur specialiter solum pro dicibili incōplexo, ad prædicamentum ordinabile. puta ad substantiam, quantitatem, & qualitatem. aduerte vt alias diximus, quod hic cōsiderantur non vt res, sed vt voces: vt ista vox homo non quatenus est substantia rationalis, & cætera. Sed quatenus est vox incomplexa denotans substantiam. Nota quoque istam diuisionem esse logicalem, quoniã licet, & si metaphisicus hoc faciat, & diuidat ens reale in hæc decem: tamen logicus vt significat incomplezum nomen, rem denotans secundæ intentionis. est iterum notandum, quod hic non diuiditur ens in decem prædicamenta, quod ens ab esse sumitur: sed dicibile incōplexum: quoniã non secundum suũ esse absolutum, sed secundum suas ordinationes prædicamentales, logicus

considerat. Item notandum, quod ad hoc vt aliquid sit in prædicamēto quatuor requiri conditiones. Prima conditio est quod tale dicibile sit formaliter vnum, virtualiter quæ: quoniam si æquiuocū esset, essent plura dicibilia: & per consequens posset in pluribus prædicamentis reperiri. Secunda conditio est, vt tale dicibile sit incomplezum, quoniam si esset complexum secundum partes diuersas eius, esset in diuersis prædicamentis. Tertia conditio est, quod tale dicibile sit ens reale ad hoc vt sit ordinabile in prædicamēto, idcirco chimera, hircoceruus & huiusmodi quæ non sunt entia realia, nõ erunt in ullo prædicamento. Quarta & vltima conditio est, vt dicibile, vel sit vniuersale, vel particulare oportet. ratio est in præptu, quia ordinatio secundum sub & supra, sit secundum rationem vniuersalis & particularis. ideo summus artifex non ponitur in ullo prædicamento, quia non est vniuersalis cum non possit esse plures. Dij: nec particularis cum non habeat aliquid superius vniuocum. Dicit ergo eorum quæ secundum nullam complexionē dicuntur, i. verba simplicia vt bos, homo, leo, aquila, album, dico ergo has voces simplices, aut significare substantiam, aut quantitatem, aut qualitatem, aut relationem, aut vbi, aut quādo, aut sitū esse, aut habere, aut agere, aut pati. declarat deinde hæc per exempla dicens. substantia ut homo equus. Quantitas ut bicubitum, tricubitum. Qualitas ut album, grammaticum, ad aliquid seu relatiua, ut duplum dimidiū, ubi ut in foro. quando ut heri. situm esse, ut armatum esse, habere ut calcæatum esse. agere ut amare; pati ut amari, dubitaret autem aliquis, ens est unum dicibile, sed in nullo prædicamento ponitur ergo diuisio mala. Secundo genus & species sunt dicibilia incompleza, & tamen non ponuntur

in aliquo istorū prædicamentorū. Respondetur breuiter, & primo ad primum, quod licet ens sit vnum ex parte vocis, tamen ex parte significati nõ est unum, sed plura: ad secundum dico, quod etsi dicant aliquod unum reale genus & species, de materiali eorum significato: tamen quantum ad sua significata formalia important entia rationis, à quibus sumuntur intentiones secundæ: & respectus illi, non sunt entia realia.

Singula igitur eorum, quæ dicta sunt, &c.

Secundam partē huius capituli ponit Aristoteles, in qua ostendit, quomodo prædicamenta ad affirmationem, & negationem se habeant. dicit enim quod nullum prædicamentorum, neque affirmat, neque negat: hoc autem probat duab. rationibus. Prima ratio est, quoniam illa sunt incompleza, quæ neque affirmant, neque negant, ex quorū complexione affirmamus & negamus; sed ex ijs huiusmodi sit, ergo incompleza sunt. Secunda ratio est, omnis affirmatio vera est, vel falsa, & negatio quoque: sed nullum horum prædicamentorum est affirmatio, uel negatio, ergo. igitur vnumquodque horum erit incomplezum. nota quod omnia decem prædicamenta sunt genera generalissima. dicit igitur, singula eorum quæ dicta sunt, ipsa quidem semper se in nulla affirmatione, vel negatione dicuntur, hoc est neque affirmant, neque negant quicquā. horum autem, supple prædicamentorum, si connectentur seinuicem, sit tunc affirmatio, vel negatio, ut oratio affirmatiua, & negatiua, verbi gratia, accipiendo substantiam cum actione, ut homo, & cursum: dicendo homo currit, tunc erit affirmatiua, vel negatiua oratio: quoniam omnis affirmatio, vel negatio est vera, uel falsa: Quæ sint secundum nullam complexionem, deinde

de ostendit dicens: eorum quæ secundum nullam complexionem dicuntur, nullum dico horum, verum, vel falsum, supple, denotare, ut bos, homo, album, currit, uincit, & similia per se posita.

TRACT. II.

Cap. I. De substantia.

Substantia autem est, quæ proprie & principaliter, & maxime dicitur, &c.

Declaratis ante prædicamentis: accedit Philosophus ad prædicamenta: & quia inter omnia prædicamenta substantia primum locum obtinet, merito ab ipsa incipit: propterea quod reliqua prædicamenta sunt accidentium, est dignior substantia accidente, quoniam per se subsistit, & non indiget aliquo accidente, quemadmodum accidens indiget substantia, ut ad illam se ipsum inhereat. nota ergo, quod hæc dicitio substantia significat rem quæ per se subsistere potest, absque auxilio, ut Plato, hinc equus, hoc scamnum, asinus, &c. quia uerò rubedo, albedo per se subsistere non possunt, sed egent aliquo adminiculo, idcirco accidentia, non autem substantiæ appellantur. Secundo notandum, quod duplex est substantia, scilicet prima, & secunda. primæ substantiæ sunt omnia singularia, ut Plato, Franciscus, Brunelus, iste asinus, & quæ particularem substantiam denotant. Secundæ uero substantiæ sunt genera & species, ut homo, animal, corpus, &c. Secundo notandum est, quod nomen substantiæ à duobus sumitur: primo a per se essendo, quod est sumere à suo proprio esse substantiæ, & hoc competit omnibus substantijs uniu-

ce. secundo modo sumitur à substādo, quod sumitur ab esse respectiuo substātiz, quo est in potētia ad accidentibus substandum. & hoc est proprium substantiæ particularis. Tertio notandum est, secundum Burleum, quod substantia particularis dicitur proprie substāre, ad differentiam accidentium in concreto, quæ substant, sed non proprie, ut album albedini. dixit principaliter ad differentiam aliquorum accidentium in abstracto, quæ licet substant proprie tamen non principaliter, verbi gratia, quantitas proprie substāre qualitati, ut superficies colori: non tamen substāre principaliter: quoniam non substāre, nisi ratione substantiæ corporeæ, quæ principaliter substāre. dixit maxime ad differentiam secundarum substantiarum: licet enim substāre proprie accidentibus, quia ratione suppositorum: non tamen maxime. uel dixit proprie ad differentiam accidentium quæ proprie non substāre: dixit principaliter ad differentiam secundarum substantiarum: maxime ad differentiam utriusque tam secundarum substantiarum, quàm accidentium, uel dixit proprie, quia primæ substantiæ proprie substāre: dixit principaliter, quia primæ substantiæ magis substāre quàm aliæ: maximeque dixit, quoniam primæ substantiæ omnibus substāre tam accidentibus, quàm alijs substantijs secundis. Item notandum est, quod Aristoteles incipit à singulari substantia quoniam uerius sunt, ut patet in lib. Posteriorum, vel quia sunt maximè propinqua sensibus, quam sint secundæ substantiæ: quoniam cum uidimus hominem non concipimus hominem in uniuersali mente, sed prius sensu dicimus particulare hominem. dubitabit autem aliquis: ubi est æqualitas ibi non est primum, & secundum: sed substantia dicitur æqualiter de ambabus ergo. secundo sic, secundæ substantiæ, uel substantiæ uniuersa-

Sub.

uerſales ſunt priores particularibus, & per conſequens conuenit eis ratio ſubſtantię, ſcilicet per ſe eſſe, quam indiuiduis, ergo ſecundę ſubſtantię debent dici primę, & non ſecundę. Ad primum dico breuiter, quod licet ſubſtantia, vt dicitur a per ſe eſſendo, dicatur æqualiter de omnibus ſubſtantijs, & uniuoce, tamen vt dicitur a ſubſtando non ſic. Ad ſecundum dico, quod licet ſubſtantię uniuerſales ſint priores primis quantum ad eſſe eſſentię tamē non ſunt quantum ad eſſe eſſentię, vt primę, ideo recte dixit. Ad textus dilucidationem accedamus, dicit ergo ſubſtantia eſt, ſupple, prima quę proprie, & principaliter, & maxime, ideſt, vera appellatur, vt Plato, Socrates, quę nequede ſubiecto aliquo dicitur, ideſt, non prædicatur de inferioribus, neque in ſubiecto eſt aliquo, quemadmodum albedo in Platone eſt: ponit exemplū cum dicit, ut quidam homo, & quidam equus. Declarat deinde ſecundas ſubſtantijs, cum ſubdit: ſecundę autē ſubſtantię dicuntur ſpecies, & genera ſpecierum, in quibus ſpeciebus ille ſubſtantię quę primę dicuntur ſunt: ſunt. n. in illis ſubiectiue vt pars in ſuo toto: vt aliquis homo eſt in homine, vt in ſpecie: & eſt etiam, ſupple, quidam homo in animali, quod eſt genus ſpeciei, vt in genere, ita vt homo & animal, ſecundę ſubſtantię dicantur.

Maniſteſtum autem eſt ex ijs, quę dicta ſunt, &c.

Quoniam hoc caput duas habet definitiones, & quinque cōcluſiones: ſexque proprietates ſubſtantię: idcirco declaratis primum definitionibus, accedit nūc Philoſophus ad primam cōcluſionem, & in fine huius cōtextus ponit corrolarium. dicit ergo, de primis ſubſtantijs: quod ex his quę dicta ſunt maniſteſtum eſt, ſcilicet ex regula quādo alterum de altero prædicatur, quod

dictū eſt verum eſſe de prima ſubſtantię: & quid dictū eſt de prima ſubſtantię: dictū eſt quod, neque in ſubiecto, ſunt; neque de ſubiecto dicantur: ſubdit deinde de ſecundis ſubſtantijs, & quod eorum, quę dicuntur de ſubiecto, ideſt, prædicantur de inferioribus, vt homo de Socrate, neceſſe eſt nomen & rationem, ideſt, naturam ſeu definitionem uniuoce de ſubiecto, i. de Socrate prædicari: vt quęcunque homini, & Socrati conueniunt, vt ſi homini competit riſibilem eſſe, & Socrati quoque: & ſi eſſe capax diſciplinę, & Socrati etiā. & ſi rationale, rationale & Socrati; Sicque de ſingulis: deinde ſubdit vt homo, de ſubiecto quidem homine, vt de Socrate dicitur, ſecundum nomen: & ſecundum rationem, ideſt, definitionem, prædicabis: quoniam quidam homo, vt Socrates, & homo eſt, & animal rationale. ſi enim homo prædicatur de Socrate, & ratio, ideſt, definitio hominis, vt rationale, mortale, bipes, & huiusmodi, de Socrate prædicabitur. nāque quidam homo, & homo eſt, & animal quoque eſt. igitur & nomen & ratio, ideſt, definitio de ſubiecto, i. de Socrate prædicabitur. declarat deinde de ijs quę ſunt in ſubiecto, quod quędam prædicantur, de prima ſecundum nomen; ſed non ſecundum rationem, vel definitionem; vt accidentia in concreto, v. g. nigrum, album, &c. dicit igitur. Eorum verō quę ſunt in ſubiecto, in plurimis neque nomen, neque ratio, i. neque ſecundum nomen, & nec ſecundum definitionem prædicantur, de ſubiecto, i. de inferiori: & tunc verū erit quando accidentia in termino abſtracto ſumantur. Sed in aliquibus nihil prohibet nomen, i. ſecundum nomen prædicari de ſubiecto, i. de inferiori, in quo eſt, ſed ſecundum rationem, ideſt, definitionem eſt impoſſibile: hoc autē erit verum ſi accidentia ſumantur in concreto, vt album prædicatur de corpore

pore

pore in quo est, vt in subiecto secundū nomen : propterea quod est verum dicere, corpus est album. ratio verò albi, id est, definitio albi, nunquam de corpore prædicabitur . vt puta non dicemus corpus est color, & dissipatiuum visus & huiusmodi: alia verò omnia, i. exceptis primis substantijs; secundæ substantiæ, & alia prædicamenta, vt relatiua, qualitas, quantitas, &c. aut dicuntur de subiectis primis substantijs, quemadmodum faciunt secundæ substantiæ, aut in eisdem subiectis sunt, vt accidentia, quæ prædicantur quodammodo de primis, quatenus illis adhærent . manifestat hoc exemplo dicens, hoc autem supple quod dictum est, manifestum ex dictis est, quæ per singula inducendo proponuntur, vt animal prædicatur de homine, vt genus de specie: igitur prædicatur de particulari hominæ, quæ est substantia prima: quoniã si animal non prædicatur de quorundam animalium numero, igitur neque in communi, i. de homine prædicabitur, ex hoc ergo vult ostendere, quod secundæ substantiæ, de primis prædicatur, vt color est in corpore, igitur & in aliquo corpore, i. particulari erit: nanque si non erit in particulari, neque in communi reperietur . Patet igitur cætera omnia aut de primis substantijs dici, vt de subiectis, aut in ipsis esse, vt in subiectis. ex hisce dictis infert quoddam corollarium, ex hac antedicta particula, & sequenti, cum subdit, quod non existentibus primis substantijs, impossibile est esse aliquid aliorū; ratio in promptu, quia omnia alia, aut dicuntur de primis, supple, substantijs, aut in eis sunt, vt iam dictum est . idcirco primis non existentibus, alia non existunt . adest dubitatiuncula secundum Burleum, & hæc est: quod hoc videtur falsum: quia accidens in cōcreto prædicatur de prima substantia, (contra textum in principio,) secundum definitionem: quia

de quocunque prædicatur diffinitum, de eodem prædicatur sua diffinitio: sed accidens in cōcreto prædicatur de prima substantia: ergo diffinitio accidentia in cōcreto prædicatur de prima substantia. v.g. sicut hæc est vera Socrates est albus, ita hæc est vera Socrates est coloratus, colore disgregatiuo visus, quæ est diffinitio albi . ad quod respondet dupliciter, & hæc est secunda, & melior: quod Aristot. intelligit, quod accidentia in concreto, non prædicantur de prima substantia secundum diffinitionem, i. diffinitiuæ, & essentialiter, quoniã aliud est prædicari de alio secundum diffinitionem: & aliud est, diffinitionem prædicari de illo . dico ergo quod illa diffinitio albi prædicatur accidentaliter, non autem essentialiter; vt spectat ad diffinitionem.

Secundarum verò substantiarum magis substantia est species, &c.

Hæc est secunda conclusio huius capituli: in qua comparat Aristoteles, secundas substantias ad seinuicem . pro qua conclusione notandum est, quod dupliciter cōsideratur substantia, primo modo quantum ad suum proprium esse, quod est per se existere: hoc modo primo, vna substantia, non est magis substantia quam sit alia . Secundo modo substantia sumitur, quantum ad esse accidentale, quo est in potentia ad alteri substandum: isto nanque modo vna substantia est magis substantia quàm alia . hoc autem probo, illud quod est propinquius primæ substantiæ est magis substantia quam illud quod est remotius, sed species est huiusmodi: ergo . tenet consequentia: nam inter analogata illud participat rationem analogi quod propinquius est primo: hoc idem patet quoniam, id est propinquius primæ substantiæ, quod magis indicat quiditatem illius substantiæ pri-

mç

ma, sed species talis est; ergo. uel etiã potest hoc pacto probari, quod illud est magis substantia, quod plurib. substat, sed species pluribus substat quam genus ergo est magis substantia: nam genus habet suum esse indeterminatũ & confusum: species verò determinatum. docet igitur Philosophus, quod species est magis substantia quam genus; cum dicit: Secundarum verò substantiarum, vt animal, homo, species (vt homo,) est magis substantia quam genus, id est, quã animal, homo est magis substantia, quia est species: ratione ponit cum dicit, quia species propinquior est primæ substantiæ: vt Socrati. Si quis enim assignet primam substantiam, (vt Plato) quid est, euidentius & conuenientius assignabit, supple, quod vult per speciem, dicendo est homo, quam assignans, (quod vult,) dicendo quod Plato sit animal; quoniam clarius est dicere Plato est homo, quã animal, vel melius est animal dicere, quã corpus animatum: & euidentius corpus animatum, quam corpus, &c. semper propinquiora euidentiora sunt: quoniam (& subdit rationem) illud, supple, dicere, est Plato homo, magis proprium cuiusdam, id est, particularis hominis est, hoc autem, supple, dicere est Plato, animal, communius erit. exemplum de arbore ponit dicens, sic si aliquis quandam arborem, scilicet, particularem, puta pomum assignabit; melius cum specie pomi, quam dicendo per genus, scilicet, quod sit plãta. quoniam illud est proprium magis, & hoc id est planta, est cõmunius. probat hoc idem alia ratione: dicẽs, amplius, quia sicut se habent primæ substantiæ ad alia omnia; sic species ad genera: quoniam primæ substantiæ subiacent omnibus: namque alia omnia aut de ipsis dicuntur, aut sunt in eis: sicut species de generibus ipsis prædicantur: sed primæ substantiæ dicuntur maxime sub-

stantiæ; eo quòd omnibus alijs subiacent; ergo species erunt magis substantiæ quam genera: quoniam species, generi subiacent. genera enim de speciebus prædicantur: species autem cū generibus non conuertuntur. hoc est, nõ prædicantur de generibus. concludit ergo dicẽdo, quare ex his, supple, quæ dicta sunt, quod species est magis substantia, quam genus. sed dubitabit aliquis; quod genus substat pluribus accidentibus quam species, scilicet, pluriũ specierum, species vero vnus speciei substat accidentibus. ergo species, genus dicitur magis substantia; secundo arguitur sic, genus per prius cõuenit primæ substantiæ, quam species, nanque Plato prius est animal quam sit homo, ergo animal, propinquius est primæ substantiæ quam homo quod species est. igitur species non est propinquior. Ad primum breuiter est respondendum, quòd licet genus pluribus substat accidentibus quantum ad numerum accidentium, quam species; non tamẽ substat quantum ad plures modos substantiæ: quoniam species substat alteri, vt subiectum accidentibus, & alteri, ut inferius suo superiori. Ad secundum sic respondebimus, quòd licet genus quantum ad viam generationis, prius concurrat ad esse primæ substantiæ quam species: nõ tamen est propinquius primæ substantiæ quantum ad modum essendi eius: vt est species.

Ipsarum verò specierũ, quæcunque non sunt genera, &c.

In præsentì contextu duas alias conclusiones assignat, nempe tertiam, & quartam, in quibus conclusionibus: ostendit Philosophus species inter se quæ non sunt genera (in tertiã conclusione) unam speciem non esse magis substantiam, quam alteram. In quarta vero, una prima substantia, non magis substantia altera. Comparat igitur has sub-

Substantias inter se; cum dicitur ipsarum
 verò specierum quæcunque non sunt
 genera, i. species specialissimæ, quæ nõ
 sunt, nec possunt esse genera, nihil ma-
 gis alterum altero substantia est, i. vna
 non est magis substantia altera. probat
 hoc exemplo dicens; quoniam non fa-
 miliarius, ac magis æque assignabis de
 quodam homine, quam de quodam
 equo. At dicet aliquis hic, quod homo,
 & equus sunt duæ species, tamẽ homo
 est perfectior ceteris animalibus; ergo
 vna species specialissima est magis
 substantia altera. Respondetur ad hoc,
 quod licet homo quantum ad gradum
 perfectionis suæ naturæ, sit perfectior
 alijs animalibus, seu speciebus: tamen
 quantum ad modum substãndi accidẽ-
 tibus suis; vna species non est magis
 substantia altera, sed æqualiter dicun-
 tur, (hæ species specialissimæ,) substã-
 tiæ: Accedit deinde ad quartam cõclu-
 sionem, nempe de individuis cũ dicitur
 similiter & in primis substantijs sup-
 ple, idem est iudicium, scilicet, quod
 vna prima substãtia nõ est magis sub-
 stantia, quam altera, puta Plato, nõ est
 magis substantia, quam Brunelus; vt &
 ipse probat exemplo cum subdit, nihil
 enim magis substantia est, quidam ho-
 mo, quam quidam bos: eo quod ambæ
 sunt vltimæ substantiæ in suo genere.
 Notandum tamen est secundum Bur-
 leum, quod possunt comparari secun-
 dum magis & minus hæc, hoc pacto,
 vt si Plato dicatur sapientior Socrate;
 vel magis sit albus, quam Socrates: hæc
 enim dicuntur secũdum æqualitatem,
 & inæqualitatem. Sed secũdum essen-
 tiam vna substantia, nõ est magis sub-
 stantia altera: vt homo non est magis
 substãtia, quam sit formica: sed de per-
 fectione alia est ratio: quoniam homo
 est perfectior formica.

Merito autem post primas
 substantias: sola aliorum om-

nium species, et genera secun-
 dæ substantiæ dicuntur, &c.

Accedit Philosophus ad primam, &
 vltimam conclusionem huius capituli.
 in qua ostendit quæ sint secundæ sub-
 stantiæ, nempe genera & species. com-
 paratq; has duas substantias ad acci-
 dẽtia, probans duabus rationibus. Pri-
 mum ergo dicit. merito post primas
 substantias sola species & genera dicũ-
 tur secundæ substantiæ. ratio est quo-
 niam hæc quidditatem, & essentiam il-
 lius indicant; non autem accidentia.
 namque si quis assignauerit quendam
 hominem quid sit: per speciem magis
 hoc demonstrabit familiarius, &
 magis æque, quam genus assignans: ut
 puta quod sit animas uel homo, quam
 aliquod aliud accidẽtium: nam si quis
 assignaret quod esset album, vel nigrũ,
 aut quod fuerit, hoc esset per accidens
 ac extraneè assignare. Merito ergo hæc
 species & genera dicũtur secundæ sub-
 stantiæ solæ. Nota quod genera & spe-
 cies dicuntur de prima substantia, pri-
 mo & per se: idcirco indicant essentiã,
 ac quidditatem illius. Accidentia vero
 quoniam sunt extranea, non dicun-
 tur secundæ substantiæ: neque per con-
 sequens essentiam illius indicant. se-
 cundam rationẽ ponit cum dicit. Am-
 plius, hoc est, item, vel secundo, quia
 primæ substãtiæ vt Plato, Socrates, &c.
 propriissime dicuntur: idcirco merentur
 dici primæ, eo quod omnibus alijs
 subiiciuntur: scilicet prædicamentis:
 & alia omnia de illis prædicantur, vel
 in ipsis sunt. sic ergo dicamus sicut se
 habent primæ substantiæ ad oĩa alia, s.
 accidentia: sic se habent genus & spe-
 cies primarum substantiarum ad reli-
 qua omnia: quoniam reliqua, supple,
 accidentia de ipsis prædicantur. nanq;
 si dices quendam hominem vt Plato-
 nem, esse grammaticum, cum sit ali-
 quis homo, conclusus hominem esse
 gram-

grammaticum: & animal quoque dicā
grammaticum: propterea quod aliq
homo qui est grāmaticus, est animal:
similiter se habet in alijs. meritò igitur
species & genera substantiarum,
secundā substantiæ dicuntur: & hæc fa-
tis pro præsentī. Notatione tamen di-
gnum est quod omnes primæ substan-
tiæ æqualiter dicuntur substantiæ: qua-
re non dicitur Plato magis substantia,
quam Socrates, & e contra. ratio in
promptu quoniam illæ dicuntur æqua-
liter substantiæ, quæ eque primo acci-
dentibus substant: sed omnes primæ
substantiæ sunt huiusmodi ergo, &c.

**Commune autem est omni
substantiæ in subiecto non es-
se, &c.**

Quid prima, quidque secunda sub-
stantia sit, supra patefecit Philosophus:
in hac verò parte communitates sex,
seu proprietates substantiæ ostendit;
& in præsentī contextu ad primam ac-
cedit cum dubitatione in fine. pro qua
notandum est hanc proprietatem tam
primis substantijs, quam secundis con-
uenire: conuenit primis, vt per suam
definitionem patet: conuenit secundis
quia per inductionem patet. nanq; esse
in subiecto vt accidens, est esse in alio
tanq; forma sibi adueniens post esse il-
lius completum: at secundæ substantiæ
non adueniūt primis post esse earum,
cum sint causæ formales dātes primis
substantijs esse. Primū ergo ostendit
esse proprium substantiæ non esse in
subiecto. dicens conuenit omni sub-
stantiæ non esse in subiecto, quoniam
omnia accidentia sunt in subiecto, vt
albedo est in corpore. Prima enim sub-
stantia, nec est in subiecto, i. vt color
in corpore, nec de subiecto dicitur, i.
de inferioribus, quoniam particularis
est. non erit igitur in subiecto: manife-
stat hoc de secundis substantijs idem,
cum dicit: secundarum verò substan-

tiarum cōstat quidem sic, supple, esse,
quemadmodum & prima substantia,
supple, nō esse in subiecto, nam homo
qui species est, dicitur de quodam ho-
mine, sed non reperitur in subiecto; si-
militer animal, quod dicitur de subie-
cto, & non est in subiecto: quoniam ani-
mal dicitur de subiecto, scilicet, homi-
ne, sed non est animal in quodam ho-
mine; ut in subiecto. nota vt & supra
diximus quod cognito quid significat
dici de, & esse in, patet quod est neu-
tra substantiarum in subiecto: pro-
pterea, quod est proprium acciden-
tium esse in, deinde subdit. amplius.
(nota etiam quod Aristoteles quando
dicit, amplius, semper sua dicta confir-
mat.) eorum, supple, entium quæ sunt
in subiecto, nullum prædicatur de sub-
iecto, neque secundum nomen, ne-
que secundum rationem, sed aliquādo
nihil prohibet prædicari secundum no-
men: quoniam homo & animal prædi-
cantur de quodam homine albo: ra-
tionem uerò, i. essentiam, uel naturam,
ac definitionem impossibile est, quia
ergo quæ sunt in subiecto, i. accidentia
vt album, nigrum aliquando possunt
secundum nomen, prædicari de subie-
cto, dicendo homo albus: secundum ta-
men essentiam albi est impossibile: nā-
que definitio, & natura albi illi nō cō-
petit, sed secundæ substantiæ prædican-
tur de subiecto, & secundum nomen,
& secundum rationem, i. definitionem,
per definitionem hominis, & anima-
lis, prædicabis de subiecto quodam ho-
mine, & secundum nomen, & secundū
definitionem. propterea quod quidam
homo ut Plato, & homo est, & animal.
patet ergo quod nulla eorum quæ sunt
in subiecto, non erit substantia, sed ac-
cidens, demonstrat hoc soli substantiæ
conuenire cum subdit, quod hoc, s. nō
esse in subiecto non est proprium sub-
stantiæ, quasi conueniens ei soli, quo-
niam differentiæ istud est conueniens,
sed

deus

sed & differentia eorum est, i. competit & differentiæ. bipes enim & gressibile quæ sunt differentiæ dicuntur etiã de homine, ut de subiecto, sed nõ sunt in homine, ut in subiecto, hoc autem probat Aristoteles cum dicit: quoniã id quod prædicatur secundum nomen, & secundum rationem, id est, definitionem, non est in subiecto, sed differentia est talis, ergo. nanq; in homine nõ est bipes, neque gressibile, ut in subiecto, ratio, id est definitio differentiæ de illo prædicatur, de quocunque dicitur differentia ipsa. veluti si gressibile de homine prædicatur, & definitio quoq; gressibilis prædicabitur de homine, quoniam homo gressibilis est. Nota hic secundum Burleum, quod cù Aristoteles dicit differentiam prædicari de prima substantia secundum nomen & secundum rationem, non intelligi per rationem, ueram definitionem: idcirco, quia omnis definitio constat ex genere & differentia, si differentia haberet definitionem: differentia haberet differentiam; illaq; aliam: & in infirmum procederetur, quod est inconueniens. idcirco Philosophus per definitionem intelligit descriptionem. Põnit deinde dubium cum dicit, quod propter partes substantiæ quæ sunt in toto, non debet aliquis perturbari: ~~pro~~ dendo quod partes substantiæ sint in subiecto aut partes substantiæ non sint substantiæ: quoniam partes substantiæ non sunt in suo toto tanquam in subiecto, propterea quod aliud est esse in subiecto, & aliud est esse in suo toto: pars est in suo toto tanquam constituens totum, accidens est in subiecto tanquam forma in materia, sicut ergo forma nõ est pars materiæ, sic accidens non est pars subiecti, dicit igitur non uos conturbent tales partes contra dicta, quæ partes sunt in toto quæ sint in subiecto: ne propter hoc cogamur eas confiteri non esse substantias: quoniã quod

est in subiecto non est substantia: si ergo partes substantiarum essent in subiecto, non essent substantiæ, sed accidentia quod falsum est: tanquã secundum veritatem, quamuis sint in toto: tamen non sunt in subiecto: quia quæ sunt in aliquo tanquam partes eius, non dicuntur in eo esse, ut in subiecto, sed ut partes essentielles illius. dubitaret autem aliquis, quod accidentia aliquando existunt sine subiecto, ut patet in sacramento altaris. ergo non solum competit substantiæ, sed & etiam accidenti non esse in subiecto. ad hoc respondetur, quod licet supernaturaliter hoc possit actu sine subiecto esse, id est secundum actum: tamen est in subiecto semper secundum aptitudinem: sed substantia, nec secundum actum, nec secundum aptitudinem est vnquam in subiecto, & hæc pro prima proprietate. ad secundum trãseamus.

Inest autem substantiis, & differentiis omnia uniuoce prædicari, &c.

Hæc est secunda proprietas substantiæ, in qua ostendit Philosophus, in esse omnibus substantiis uniuoce prædicari, hoc est secundum nomen, & secundum rationem, seu definitionem pro qua communitate notandum est, hæc eandem proprietatem, non omnibus substantiis conuenire, sed solum substantiis secundis, & non primis: & hæc secundæ substantiæ, siue sint genera, siue species, siue differentiæ omnia prædicantur uniuoce de primis substantiis: quid sit prædicari uniuoce patet in definitione uniuocorum. dicit ergo. inest autem substantiis supple secundis, & differentiis omnia, scilicet, de quo prædicatur, id est, de primis substantiis uniuoce, hoc est, secundum nomen, & secundum rationem prædicari: quoniam ex his, quæ sunt prædicata essentialia, omnia inquam prædicantur aut de in-

diuiduis, aut de speciebus: nāque a prima substantia nulla est prædicatio, id est, de nullo prædicatur, quia particularis est: nihilq; illi subiacet: sed secundarum substantiarum, species, vt homo, de indiuiduo, vt de Platone prædicatur: & genus de specie, vt de asino, & de Brunco animal prædicatur. similiter hoc faciunt differentię, puta risibilitas de homine, & forte prædicatur, scilicet & de specie, & de indiuiduo. patet igitur solum substantijs, & differentijs secundis hoc conuenire: hoc autem quod dictum est probat per hanc rationem; quia id quod de aliquo, secundum nomen; & secundum rationem prædicatur, vniuoce prædicatur: ut patet per vniuocorum diffinitionem: sed secundarum substantiarum, & differentiarum huiusmodi sunt. ergo minor patet: quoniam, primarum substantiarum (& iste est textus) suscipiunt diffinitionem specierum, vt si dico Plato est homo, & suscipiunt rationem, i. diffinitionem generum, vt si dico Plato est animal, & species generis: hoc modo. Quare quæcūq; de prædicato prædicantur, i. de specie, & de subiecto dicentur, i. de prima substantia. similiter species (vt homo) & indiuidua, (vt Plato) suscipiunt quoque rationem id est, diffinitionem differentiarum: ut homo est risibilis, & Plato. hoc autem totum quod dictum est per diffinitionem vniuocorum est manifestum: quæ sunt, quorum & nomen & ratio, id est diffinitio est eadem. Concludit demum dicens: quare omnia quæ ex substantijs & differentijs sunt, vniuoce prædicantur. Notandum iterum est quod prima substantia potest prædicari de aliquo per accidens: quemadmodum euenit, cum prædicatur subiectum de accidente; dicendo quoddam album est Plato. Item notandum est, quod prædicari vniuoce accipitur dupliciter, uno modo generaliter, ut est prædicari uno nomine, & una ratione, siue prædicatum ex-

plicet subiectum, siue nõ: hoc modo accidens prædicantur vniuoce de prima substantia. alio modo accipitur, ut est prædicari uno nomine, & ratione cum explicat essentiam eius de quo prædicatur hoc modo nihil prædicatur de primis substantijs, nisi secundarum substantiarum, & earum differentiarum. Dubitatur autem quod differentiarum substantiales nõ habent rationem, id est diffinitionem, eum non sit differentia, differentiarum. Ergo non prædicantur secundum diffinitionem, siue rationem. Dubitatur secundo: quoniam prima substantia vniuoce prædicatur de seipsa: igitur nõ est proprium solis secundis substantijs vniuoce prædicari, sed & primis. Ad primum sic est breuiter respondendum, quod ad hoc, vt aliquid prædicetur vniuoce sine ratione, nõ requiritur quod habeat diffinitionem, sed sufficit quod sit illi essenziale de quo prædicatur, ut risibilitas est homini. Ad secundum dico, quod dupliciter aliquid de aliquo prædicatur: proprie, & improprie: licet igitur prima substantia de seipsa prædicetur improprie, non tamen proprie, ut competit secundis substantijs.

Omnis autem substantia videtur hoc aliquid significare, &c.

Tertiam proprietatem substantiarum proponit in presenti contextu Aristoteles, scilicet hoc aliquid significare, id est aliquid particularem, & determinatam substantiam, vt Plato, ratio huius dicti est, quoniam indiuiduum est hoc aliquid subsistens in specie completum, sed quia omnis substantia prima significat indiuiduum subsistens, idcirco significat hoc aliquid. Notandum autem est quod ad hoc vt aliquid significet hoc aliquid, tria requiruntur. Primo requiritur quod sit indiuiduum, igitur nullum vniuersale significat hoc aliquid. Secundo requiritur quod per se

se substat, quare nulla accidentia non significant hoc aliquid neque secundæ substantiæ, cum non per se, sed in primis substant, propterea quod subsistere est sua propria uirtute stare. Tertio requiritur, ut huiusmodi indiuiduum sit completum in specie, quare ergo anima rationalis a corpore segregata ac diuisa non significat hoc aliquid, quoniam & si sit indiuiduum subsistens non tamen est in specie ens completum, cum sit pars speciei humanæ. Notandum iterum est, quod omnis secunda substantia significat quale quid, quæ admodum omnis prima substantia significat hoc aliquid. & ratio huius dicti est: quoniam quale quid dicit formam substantialem, communicabile multis, quæ substantia, quatenus est forma dicitur qualis: quia qualificat aliquo modo illud cuius est forma: dicitur quid, quatenus substantialis est. Dicit ergo Philosophus. Omnis autem substantia supple prima, uideretur hoc aliquid, id est particulare, significare hoc est verum, & indubitabile, id est infallibile in primis substantiis, quia prima substantia quid unum numero est, de quo certum est, quod significat hoc aliquid: declarat modo de secundis substantiis, quoniam de prima nulli dubium est, cum subdit dicens: in secundis uero substantiis uidetur quidem supple, esse sic, propter appellationis, figuram, i. pp similitudine uocis, s. significare hoc aliquid. v.g. si quis dicat homo, quod species, & animal quod genus, dicat quod significet hoc aliquid, uerum quidem secundum uocem uideretur, sed secundum rei ueritatem hoc non est uerum: sed significant magis quale quid, quæ hoc aliquid. ratio est in præteritum: quoniam illud quod significat hoc aliquid, est unum numero subiectum, ut Plato: sed secundæ substantiæ non huiusmodi sunt: quia homo de multis predicatur, s. de Platone, & Socrate, & Fra-

cisco &c. Similiter animal, de homine, leone, & asino, &c. sed aduerte, ut inquit ipse quod non significant quale quid, simpliciter, ut faciunt accidentia, v.g. album & hmoi, quia hoc non significat aliud, nisi qualitatē. sed scdæ substantiæ significant qualitatē substantialē: namq. & species, & genus est quoddam cōe, seu essentialiale primis substantiis, idcirco genus & species importat, i. determinat qualitatē circa substantia: significantq. quædam qualem substantia, s. communem & determinabilem per inferiora: sed hæc determinatio ad inferiora plus reperitur in genere, quam in specie: quoniam qui dicit animal plus complectitur, quam qui dicit hominem: & per cōsequens determinabile, seu cōe erit per plura, sed dubitaret circa hoc aliquis: quod hoc album significat hoc aliquid, & tū non est prima substantia, ergo non propriū solum primæ substantiæ, sed et accidentis est. Secundo idem significatur per primam & secundam substantiam, sed prima significat hoc aliquid: igitur & secunda. Ad primū sic breuiter est rōndendum, quod si aliquid, ut cum ente conuertitur, sumitur: dico quod hoc album significat hoc aliquid; si uero capiatur & sumatur, ut denotat essentiam speciei substantialis, non significat, hoc album, hoc aliquid; sed qualitatē. Ad secundum dico, quod prima substantia, & secunda dicunt idem secundum essentiam, sed non eodem modo, sed diuerso: secunda dicit essentiam sub esse communi, prima uero non, sed sub esse particulari.

Inest etiam substantiis nihil illis esse contrarium, &c.

Hæc est quarta proprietas substantiæ: in qua ostendit Aristoteles inter seipsas substantias nihil esse contrarium, id est, una alteri non contrariari: hæc proprietas non est in quarto modo proprio, quia

quia aliquibus alijs prædicamentis cõpetit, ut uidebimus infra: hoc autẽ, potest hoc modo probari: quoniam contraria successiue possunt de eodem uerificari: sed aliquę substantiæ non sunt quæ possint uerificari de eodem, ita ut uerificentur, deinde non uerificentur: ergo vna alteri non contrariatur: pro quo notandum est, quòd contrarietas, rerum, vt facit ad propositum tripliciter accipitur. Primo modo generaliter, ut se extendit ad repugnantiam habitus, & priuationis, ut accipitur, quando dicitur principia rerum naturalium esse contraria: ut patet in primo Physicorum. Secundo modo accipitur, ut se extendit ad repugnantiam duarum differentiarum diuidentium idem genus: quemadmodum accipitur, cum in vnoquoque genere dicitur esse vnam contrarietatem. Tertio modo sumitur contrarietas pro repugnãtia duarum formarum oppositarum mutuo se expellentium ex eodem subiecto. & hoc tertio modo capitur hic. si accipiatur ergo substantia in primo modo, tunc habet cõtrarium: propterea quòd forma substantialis, & priuatio, contrariantur illo primo modo. Si cõtrarietas & substantia accipiuntur secundo modo, habet contrarium: quoniam duę differentię diuidetes idem genus contrariantur. si substantia & contrarietas accipiuntur tertio modo, tunc substantia non habet contrarietatem: nanque in substantijs non sunt formæ actiuæ & passiuæ mutuo se expellentes ab eadem substantia, siue subiecto. Dicit igitur Philosophus, inest autẽ substantijs nihil esse contrarium hoc est non habere inter se ipsas contrarietatem. probat & in prima, & in secunda substantia, exemplo, dicens: Primæ nanque substantię quid erit contrariũ, ut cuidam homini, idest particulari, & cuidam animali, idest particulari: sic nec in secundis substãtjs, at verò nec

homini, nec animali aliquid est contrarium. Deinde ostendit hanc proprietatem eandem alijs prædicamentis in esse cum dicit; non est autem hoc proprium substantiæ, scilicet non habere contrarietatem, sed & etiam conuenit quantitati: quoniam bicubito & tricubito nil est contrarium: nec circulo, nec quadrato, & huiusmodi. sic nec de cem, quinque: nec horum talium huiusmodi. instat deinde & soluit cum dicit, nisi quis dicat quod multum sit cõtrarium paucis, quæ sunt quantitates. & magnum dicat esse contrarium paru: quicquid enim de hoc sit manifestum est, quòd cum damus determinatam quantitatem, una quantitas non cõtrariatur alteri. circa hanc proprietatem dubitatur primo, quòd ignis aquæ contrariatur, ergo substantię inest contrarietas. secundo omne quod corrumpitur a suo contrario corrumpitur, sed substantiæ multæ corrumpuntur ergo. tertio sic prima contraria sunt primi generis, vt patet in primo Physicorum: sed substantia est primum genus, ergo prima contraria sũt de genere substantię: sed nihil est in genere substantię, nisi substãtia, ergo prima contraria sunt substãtię: & per consequens substantię sunt prima contraria: unde sequitur substantiã substantiæ contrariari. Ad primum sic respondendum, quòd ignis & aqua contrariantur, secundum accidens, id est, secundum suas qualitates, non autem per se, i. secundum suas formas essentielles: quia calidum, frigidum cõtrariatur: humidum, siccum: sic cum homines altercantur, non est quod sint illæ substantiæ contrariæ, sed propter iniurias &c. Ad secundum dico, quòd omne quod corrumpitur, uel corrumpitur per se, uel per accidens: corrumpitur à suis qualitatibus contrarijs per se, & substantiæ corrumpuntur per accidens. Ad tertium, respon-

det Bursius, quòd Philosophus per cõtraria intelligit formam & priuationem formæ. Et tunc conceditur quod reperitur contrarietas in substantia.

Videtur autẽ substantia non suscipere magis & minus, &c.

Ponit quintam proprietatem substantiæ Philosophus: in qua ostendit substantiam nõ suscipere magis & minus. cuius sensus est iste, vnam substantiam nõ esse magis substantiam quam alteram, vt homo non est magis substantia quam sit formica, & bos, quam musca: igitur quantum ad esse per se, vna non est magis substantia alia, quoniam quicquid est diuisibile suscipit magis & minus, sed substantia secundum suam essentiam est indiuisibilis, ergo &c. dicit igitur Philosophus, videtur autem substantia non suscipere magis & minus, id est intendi & remitti, vel intensiõnem & remissionem qd idem est, in propria essentia: Deinde sequitur, non quod vna dicatur magis substantia quam alia, vt prima substantia, secunda, que modum supra dictũ est, sed intelligendum est quod vnaquæque substantia, i. singularis, vt Plato, sortes &c. in se absolute considerata, hoc ipsum quod est, i. secundum suã essentiam, nõ suscipit magis & minus, explicat exemplo. d. quia homo nõ est magis & minus homo: nec ipse idem a seipso, nec alterum ab altero: ostendit quæ possunt suscipere cum dicit, quoniam album, & bonũ dicuntur secundum magis & minus, & ipsum a seipso, ut puta cum quis est puer est magis bonus & albus, quam cum est vir, alterumque ab altero, ut hæc subucula, est magis illa alba; hic paries illo est magis albus, &c. magis nunc dicitur album quam erat prius: similiter de caliditate quæ suscipit magis & minus: sed substantia non dicitur nunc magis substantia quam prius; vt cum

quis est senex, non est magis homo quam erat puer, nec quicquam etiã de numero illorum quæ substantiæ dicitur, non suscipiunt magis & minus: aduertetũ quod suscipere magis & minus nõ est idem, cum suscipere maius & minus: quia suscipere magis & minus, non est proprium substantiæ: sed maius & minus erit, ut bos erit maius substantia secundum quantitatem quã formica, dubitaret aliquis quia animal est animantius planta, ut ait Boet. ergo substantia suscipit magis & minus. Respondetur ad hoc breuiter, quod aliquid dicitur animantius altero dupliciter, uno modo quia est magis animatum, & tunc non suscipit magis & minus, alio modo quia in operatione vtitur pluribus potentijs animæ, isto nanque modo animal est animantius planta: non tamen debemus dicere, quod suscipiat magis, & minus.

Maxime verò proprium substantiæ esse videtur, &c.

Hæc est sexta & vltima proprietas substantiæ in qua ostendit Philosophus vnam & eandem substantiam esse susceptibilem contrariorum, instatque vna dubitatione, ac duplici responsione illam diluit, cuius sensus est iste, quidam homo, puta, Plato, absque sui essentiæ carentia, potest nunc habere infirmitatem, & nunc sanitatem: nunc est calidus, deinde potest esse frigidus, pro qua proprietate, notandum est, hanc proprietatem conuenire omnibus substantijs tam primis, quam secundis, sed diuersimode, quoniam primæ substantiæ sunt susceptiue contrariorum, secunda verò substantia suscipit ex consequenti contraria, per hoc quia habet esse in primis: quoniam per hoc qd Plato est calidus vel albus, ex consequenti homo est calidus, vel albus, sic corpus, & substantia: igitur secunda substantia manens eadem una numero

numero erit susceptibilis contrariorum, cum prima substantia tamen habes esse, licet diuersimode, Dicit ergo Philosophus, quod maxime videtur esse proprium substantiæ, susceptibile esse contrariorum, cum sit aliquod vnum, & idem numero: ostendit hoc in alijs, supple, prædicamentis, non esse verum cum dicit, quare in alijs quid non habet quisquam supple, horum contrariorum, ut probat exemplis d. quæcunque non sunt substantiæ, quamuis sint vnum & idem numero, ut si accipiat hoc album, qui est vnus & idem numero, hoc est particularis, quemadmodum est Plato: tamen non dicitur (supple hoc album) modo albus, modo niger, sed semper album dicitur: è contra se habet Plato, propterea quod nunc est sanus, & nunc æger: sic de actione, non possumus dicere quod vna & eadem numero actio si est praua, quod fit modo praua, modo studiosa, cum sit particularis: sed si est praua dicitur talis, & e conuerso, si est studiosa, studiosa, similiter autem & in alijs supple prædicamentis, quæ prædicamenta non sunt substantiæ: confirmat suum dictum cum subdit dicens: substantia verò, cum sit vnum & idem numero, susceptiua est contrariorum, ut quidam homo cum vnus, & idem numero sit, aliquando enim est albus, & aliquando niger fit, ut propter solis radios, & calidus in æstate, frigidus vero in hieme, similiter fit prauus, cum vitis dat operam, studiosus verò cum litteris incumbit. igitur in alijs nullis, id est non substantijs, aliquid tale, (supple, susceptibile esse contrariorum), videtur. Dicitur autem aliquis quod Angeli sunt substantiæ, tamen non sunt susceptibiles contrariorum, quoniam sunt simplices formæ, ergo. secundo cælum non suscipit, quamuis sit substantia, igitur. tertio vna & eadem numero superficies aliquando est alba, & aliquando nigra,

ergo & accidens est susceptibile contrariorum, ad primum sic respondendum breuiter est, quod licet Angeli non suscipiant contraria tamen susceptibiles sunt contrariorum, eo quod mutabiles sunt de bono in malum, ad secundum dico, quod cælum licet non suscipiat contrarium in genere substantiæ tamen in genere situs & ubi suscipit, nempe sursum, deorsum, ante, retro, ex Oriente, in Occidentem &c. ergo suscipit aliquo modo. Ad tertium dico, quod superficies non suscipit alium colorem tanquam subiectum quod, sed tanquam subiectum quo, quoniam debemus intelligere, quod esse susceptibile contrariorum tanquam subiectum quod, sit proprium substantiæ.

Nisi quis forsan instet, &c.

Hæc est obiectio huius vltimæ proprietatis substantiæ, dicens quod si quis dicat orationem, & opinionem suscipere contraria: eadem enim oratio nunc vera est, & nunc falsa videtur esse, ut si quis dicat quempiam, puta, Platonem, sedere, erit vera, sed illo surgente non erit vera sed falsa, similiter de opinione, si quis enim putat aliquem sedere, cum verò surget, falso putabit eò quod amplius non sedit, si habebit eandem opinionem, ad istam obiectionem est notandum, quod, cum dicimus Platonem sedere (ipso sedente) vera modo est, poterit tamen eadem fieri falsa, si surgat, eadem igitur oratio numero, erit susceptibilis contrariorum: sed aduerte quomodo debet hoc intelligi; & dico substantiam, cum sit vna & eadem numero cum mutatione sui susceptibile esse contrariorum: cum ista ergo adiectione; (scilicet cum sui mutatione,) est intelligenda hæc proprietatis: ut apud substantiam apparet. Oratio igitur, & primo quamuis possit esse una & eadem numero uera, & falsa, non tamen sit circa illam orationem

tionem aliqua mutatio, ut fit in Platone de calido, frigidus fit: ideo non fit mutatio in propositione, sed fit per mutationem rei significatæ. Dicitur ergo vera propositio, ex eo quod ita fit in re quomodo ipsa significat. falsa uero, ex eo quod aliter fit in ipsa, quam significat. mutatio igitur propositionis de vera in falsam, non dicitur mutatio realis, sed dicitur propositionem ex vera fieri falsam, & e contrario, sequitur deinde Aristot.

Sed si quis, & hoc suscipiat, etc.

Duplici solutione diluit illam instantiam in præcedenti contextu: demum de ipsa substantia concludit. dicit ergo: sed si quis hoc suscipiat, hoc est, concedat quod supponitur (scilicet quod oratio & opinio recipiant contraria) tamen differt modo, scilicet, ut supra diximus quod substantia suscipit contraria, secundum sui mutationem, ut ex albo, fit quispiam niger: & ex prauo, studiosus: & ex calido, frigidus fit: nam ea quæ sunt in substantiis, supple, calor, prauitas, albedo, &c. ipsa mutata, suscipiunt contraria, nempe frigiditatem, studium, nigredinem, quæ sunt contraria: quoniam frigidum mutatur ex calido, (namque alteratur) & nigrum ex albo, & studiosum ex prauo. Similiter, idest eadem est ratio in alijs, qui mutationem suscipiunt; suscipiuntque contraria. sed oratio & opinio, non sic se habent, sed sunt immobilia omnino: propterea quod facta mutatione circa rem fit contrarietas circa ipsam, scilicet, orationem, & opinionem: quia oratio quæ dicit, quod aliquis sedet, permanet eadem in se; eo quod ipsa semper dicit sedet aliquis, & non aliud: sed cum res quæ prius sedebat mota est à sessione, & stat; aliquando quidem, id est prius erat vera; aliquando id est post est falsa: eadem est ratio de opinione. Patet igitur

quod solummodo substantiæ est proprium, ut suscipiat, (secundum sui mutationem) contraria igitur oratio efficitur de falsa vera, & e contra, non autem secundum sui mutationem alteratur. secundam solutionem ponit Philosophus cum subdit, dicens: si quis autem recipiat etiam hæc, idest, quod oratio fit susceptiua contrariorum: non est uerum quod iste recipit: ratio est, quia oratio, & opinio, non dicuntur esse susceptibilia contrariorum, eo quod ipsa, idest oratio & opinio, aliquid recipiant, idest recipiant, ut facit Plato suscipiendo albedinem, nigredinem, prauitatem, &c. sed dicuntur suscipere, vel esse susceptibilia eorum contrariorum, quæ sunt uerum, & falsum, uel sed ex eo quod est facta aliqua passio circa alterum; ut puta circa rem significatam, de sedente, & non sedente: nam ex eo quod res, eo modo quo dicit oratio; est uel non est, ipsa oratio dicitur uera, uel falsa: non autem quod ipsa oratio suscipiat contraria: quoniam oratio non est subiectum, sed signum ueritatis, & falsitatis: oratio enim à nullo quod fit in oratione, uel opinione mouetur: sed est transitio de ueritate in falsitatem, ideo non dicitur susceptibilis contrariorum, propter hoc, quod dicit aliquando uerum, & aliquando falsum; uerum substantia, quia recipit contraria; dicitur esse susceptibilis contrariorum: quia recipit in se contraria, secundum quod mutatur; suscipiendo enim in se sicut in subiecto languorem, & nigredinem, & unumquodque talium accidentium, dicitur esse susceptibilis contrariorum. quare ergo erit proprium substantiæ hoc, cum sit unum & idem numero, secundum sui ipsius mutationem, idest, cum de nigra fiat alba & huiusmodi susceptibilem esse contrariorum. Concludit deinde de substantia cum dicit: de substantia quidem hæc sunt dicta, ac sufficiant. Norandum autem

tem est, secundum Io. And. quod substantia suscipit contraria non sibi: sed alia quæ sunt contraria inter se: non suscipit calorem contrarium substantiæ, sed frigori: quæ duo sunt inter se contraria: alioquin ista proprietas repugnaret, eo quod positum est in quarta communitate. Secundo notandum, secundum gratia D. quod verum & falsum sunt diuersimodè in oratione, & in re. & in intellectu: nam in oratione sunt sicut in signo, sed in re sicut in causa: in intellectu vero est sicut in subiecto. dubitaret autem aliquis, quod id, quod semper significat idem, ut hæc oratio Plato sedet, semper significat hunc hominem sedentem, siue sedeat, siue non sedeat: igitur non fit oratio aliquando vera, & aliquando falsa per mutationem rei, vt supra in textu patefecimus. Respondetur ad hoc, & breuiter, quod licet oratio semper idem significatum significet, non tamè semper idem significatum adæquatè significat. idcirco non semper dicitur vera propositio, sed aliquando sic, & aliquando non.

C A P V T I I.

De quantitate.

Quantum autem aliud quidem est discretum aliud autem continuum, etc.

Hoc est secundum caput, huius secundi tractatus: quod quidem caput continet duas diuisiones de quantitate. continetq; enumerationes specierum diuisionum, & unum dubium, tres communitates, & duas instantias. agit autem Arist. immediatè de quantitate, post substantiæ determinationè quoniam quantitas immediatius inest

substantiæ ipsæ, quam alia accidentiæ nam alia, mediante quantitate, illo inhzrent. Primo ergo notandū est, quod quantitas est mensura substantiæ: sed quoniam non potest definiri quantitas quidditatiue, non potestq; dari definitio à priori de ipsa, qua notificaretur distincte, quātum ad diuersos modos, quibus mensurat substantiam; illique modi possunt distincte notificari per diuisionē, ideo à diuisione inceptit, nēpe aliud esse continuum, & aliud quātum discretum: quia igitur, vt diximus mensurat substantiam, uel mensurat quatenus habet partes separatas, ac discretas, & sic dicitur quantitas discreta, uel mensurat illam, quatenus habet partes continuas, & coniunctas inter se, & sic dicitur quantitas continua, quantitas discreta est illa, cuius partes non copulantur ad aliquem terminum communem: quantitas uero continua est cuius partes copulantur ad aliquem terminum communem. Item notandū est, quod hæc species, scilicet, continuæ & discretæ possunt dupliciter considerari. vno modo comparando eas, ad quantitatem communem, siue in comuni; & hoc modo vna non est prior altera, sed æque primo & vniuoce dicitur de discretæ, & continuæ. Secundo modo possunt cōparari inter se, hocq; dupliciter, vno modo secundum nos, uel secundum uiam nostræ cognitionis; & sic quantitas continua præcedit discretam, quoniam per diuisionē continui causatur quodammodo discretæ, id est numerus cognoscitur à nobis, & numerus est quantitas discreta. Alio modo comparatur secundum ordinē naturæ, ac simplicitatis, & hoc modo discretæ, præcedit quantitatem continuam. Propterea quod vnitas, quæ est principium discretæ, prior est simpliciter ac naturaliter puncto, qui est principium continuæ, quia vnitas non habet positionem in continuo sicut habet punctus.

punctus. non definit quantitatem Philosophus propterea quod (& nota) accidentia non definiuntur, nisi secundum quod denominant substantiam. Dicit ergo, quanti. i. prædicamentum quantitatis aliud est discretum, i. diuisum, ut duo, tria, & aliud continuum, ut linea, & aliud constat ex partibus habentibus ad se inuicem positionem, idest ordinem & continuationem: & aliud ex partibus ad se inuicem non habentibus continuationem, ac permanentiam.

Est autem discretum quid est, ut numerus, et oratio, etc.

Nunc incipit declarare supradictas diuisiones Philosophi. deinde quid sit numerus, & quid oratio. dicit igitur. est autem discretum quantum, ut numerus, & ut oratio, sed continuū, idest quantitas continua, est sicut linea, corpus, superficies. & præter hæc sunt etiā quantitates continuæ tempus, & locus. Quare est notandum circa hoc, quod Philosophus egit de hisce speciebus quantitatis disunctim; & præcipue de tempore, ad hoc, ut sciamus, quod non est quantitas eiusdem rationis cum alijs: quoniam. aliæ sunt quantitates continuæ ordinariæ, idest permanentes: sed tempus est quantitas fluens. facit vero de loco ad denotandum plenius distinctionem eius a superficie a qua non uidetur differre realiter. subdit deinde de discreta quantitate: dicē. quod partium numeri, nullus adest communis terminus, hoc est, partes numeri non habent terminum communem: ad quem copulantur partes eius, scilicet numeri. Probat exemplo, ut puta, quinque, sex, septem, si sunt denarij partes, non copulantur ad aliquem terminum cōmune, quoniam cōflati sunt ex unitatibus, quæ unitates sunt, ut eius partes. Cum ergo non sint unitates aptæ natura reperiri simul inter se cum suis

partibus, eo quod situm non habent; idcirco dicuntur non coniunctæ in vno communem terminū. Dicit ergo Philosophus, quod quinque, septem, tria, semper discreta sunt, eo quod non copulantur ad terminum communem. Neque enim vnquam partium cuiuscunque numeri, reperies communem terminum: sed semper erunt discretæ. Quapropter erit ex speciebus discretorum ipse numerus; quia partes copulatiuas non habet. Nota autem, quod partes numeri quædam dicuntur aliquotæ, & quædam non aliquotæ. Aliquotæ sunt illæ, quæ si aliquotiens sumptæ, reddunt præcise suum totum hoc modo: sex est pars duodenarij: quia bis sumptum facit duodenarium præcisè: partes non aliquotæ sunt, quæ aliquotiens sumptæ non reddunt præcise suum totū hoc modo, quinque & quatuor sunt partes duodenarij: ut patet replicando. Exemplificat igitur Aristoteles, utroque modo, quoniam de omnibus intelligit, ut ostendat esse separatas partes numeri. hoc idem de oratione probat cū d. similiter, & oratio ex speciebus discretorum: quemadmodū numerus. Probat quomodo sit quantitas d. quod enim sit quantitas oratio, manifestum est: quoniam mensuratur syllaba breui, & longa: nā breue, & longum quo mensurat oratio, est quantitas: de qua oratione intendit, demonstrat, d. Dico autem de oratione cū est prolata uoce: quoniam particulæ eius non copulantur ad aliquem terminum communem, quemadmodum reperitur in linea, & corpore non enim syllabæ, quæ sunt partes orationis aliquo communi termino cōnectuntur, idest ad aliquem terminum copulantur: sed unaquæque syllaba est diuisa, secundum seipsam; atque discretæ quantitatis est, & non continuæ. Notandum tamē est, quod longum & breue, sunt stricte & proprie passiones quantitatis cōtinuæ:

son autem discretæ: sed large sumendo reducuntur ad orationem, quæ est in specie discretorum. Notandum etiã est, secundum Burleum, quod oratio sumitur quadrupliciter: quædam est scripta, & talis oratio est substantia: vel quoddam aggregatum. Secundo modo sumitur oratio, ut est in mente, & illa est qualitas; & in prima specie illius: Tertio modo sumitur oratio in pronuntiatione, vel uoce, & tunc dicitur sonus, uel uox. quarto & ultimo modo, accipitur oratio pro mensura intrinseca orationis prolata; & sic est quantitas discreta, ut ad propositum pertinet. Nota etiam, quod numerus accipitur tripliciter. Primo modo pro numero numerato. Secundo modo pro numero numerante. Tertio modo pro numero formali: numerus numeratus sunt res, quæ numerantur; & talis numerus non est in prædicamento quantitatis, nec forte in alio, quia potest de omnibus dici: & iste numerus appellatur transcendens. numerus numerans est ipsa anima, quæ numerat effectiue res ipsas; sed numerus formalis est ille, quo formaliter numeramus aliquas res: sicut unus, duo, tres. Dubitaret forte aliquis quod omnis quantitas est mensura substantiæ: sed oratio non est mensura substantiæ, sed uocis, ergo nõ est quantitas. secundo sic omne genus dicitur æqualiter de suis speciebus: sed quantitas nõ dicitur æqualiter de suis speciebus, cū prius dicatur de discreta quam de continua. ergo non est unum prædicamentum. Tertio uox prolata est continua, quia passiones uocis sunt continuitas, vel melodia, & de articulatione sonorum: ergo oratio quæ est mensura talis uocis est continua, & non discreta. Ad primam rationem sic respondendum breuiter, quod licet oratio non mensuret veram substantiam, per se prius, tamen mensurat aliquid, quod habet modum substantiæ respectu ip-

sus, id est uocem prolatam, quæ est, & subiectum eius. Ad secundam dico, quod licet illas duas species comparando inter se, discretas, sit uno modo prior, tamen per respectum ad suum genus, æqualiter se habent: & quantitas prædicatur uniuoce de ipsis. Ad tertiam dicendum est, quod etsi in uoce sit continuitas quantum ad sonum eius, tamen ibi adest discontinuitas, quantum ad formationem literarum, & sillabarum: & mensura hæc dicitur discreta formaliter.

Linea uero continua est, &c.

Supra probauit Philosophus numerum, & orationem, esse quantitates discretas: in præsentibus uero contextu probat lineam, superficiem, corpus, tempus, & locum, esse quantitates continuas. Pro quo notandum primum est, quod linea est longitudo, absque latitudine, & profunditate, extremitates cuius, sunt duo puncta. cuius ratio est, quia linea intelligitur causari ex fluxu puncti in longum; ideo ex illius fluxu habet longitudinem; quia ergo punctus non potest intelligi, neque in latum, neque in profundum, ideo dicitur linea absque latitudine, & profunditate corporis: & quoniam fluxus puncti, semper incipit à puncto, & terminatur in illum, idcirco extremitates lineæ, sunt duo puncta. Item notandum est, quod superficies est longitudo cum latitudine sine profunditate, cuius extremitates sunt duæ lineæ. cuius ratio est, quia superficies intelligitur causari, a fluxu lineæ in latum, & ideo dicitur habere latitudinẽ. Sed quia fluxus lineæ incipit a linea & in illam terminatur; idcirco non potest intelligi in profundum: diciturq; esse sine illorum notandum est, quod corpus est longitudo cum latitudine & profunditate, cuius extremitates sunt duæ superficies. ratio huius est, quia intelli-

gitur corpus causari a fluxu superfici-
 ciei in profundum, idcirco habet lon-
 gitudinem a superficie, & latitudinē, a
 fluxu vero superficiēi habet profundi-
 tatem, quia is ab vna superficie in aliā
 terminatur, ideo extremitates corp-
 ris sunt duæ superficies. per hoc patet
 quod superficies est mensurabilis per
 duas dimensiones, scilicet, per latitu-
 dinem, & longitudinem: corpus verò
 per tres, scilicet, longitudinem, latitu-
 dinem, & profunditatem: quarto est no-
 tandum, corpus accipi dupliciter, vna
 modo pro substantia apta nata mensu-
 rari pluribus dimensionibus, & sic est
 de genere substantiæ non autem de ge-
 nere quantitatis: secundo modo capi-
 tur pro illa trina dimensione qua men-
 suratur substantia ipsa, & hoc modo
 est quantitas: quinto notandū est quod
 tempus est mensura motus secundum
 prius & posterius, hoc est, est mensura
 prioris & posterioris in motu: & patet
 quod sit quantitas quoniam est mensu-
 raturum substantiæ: nanque duratio-
 nes substantiarum mensurantur tem-
 pore. Sexto notandum est, quod locus
 est mensura locati: quod autem omnia
 quæ dicta sunt, sint quantitates conti-
 nuæ patet, quia partes illorum copu-
 lantur ad aliquem terminum commu-
 nem. dicit ergo Aristot. linea verò est
 continua quia partes eius copulantur
 ad aliquem terminum communem:
 nempe ad punctum: & quæritas super-
 ficiei, est quantitas cōtinua per eandē
 rationem, scilicet, quia eius partes copu-
 lantur ad terminum communem, s.
 ad lineam. similiter & in corpore, in
 quo, sumis terminum cōmunem quia
 copulatur ad planum, i. ad superficiē,
 notificat hoc idem de tempore & loco
 cum subdit. d. est autem taliū, supple,
 quantitarum continuarum, tempus &
 locus: quoniam præsens tempus copu-
 latur ad præteritum, & ad futurum:
 nanque hæc præsens, præteritum, & fu-

turum, sunt partes temporis, sic præ-
 sens copulatur ad præteritum, quia
 quod est finis præteriti, est principiū
 præsentis: copulatur cum futuro, quia
 quod est finis præsentis, est principiū
 futuri: ergo copulantur ad vnum. Ru-
 sus locus est ex genere continuorum,
 quia eius particulæ continuantur ad
 communem terminum, nanque omnis
 locus continet partes corporis locati.
 ergo & partes loci; quæ obtinent cor-
 poris partes singulas, ad eundem ter-
 minum copulantur, ad quem copulan-
 tur corporis partes. igitur & locus,
 erit quantitatis continuæ: quoniam ad
 vnum communem terminum eius par-
 tes copulantur, Circa hæc dubitatur
 primo, quod corpus est ex genere sub-
 stantiæ, igitur, non quæritatis, vt posuit
 Philosophus, secundo sic, tempus est
 quæritas per accidens vt patet in quin-
 to Metaphis. sed nullum genus prædi-
 catur de sua specie per accidens, ergo
 tempus non est species quantitatis.
 tertio sic omne illud quod mensurat
 secundum tres dimensiones, ipsas in-
 cludēs, est corpus; sed locus habet lō-
 gitudinem, latitudinem, & profunditatem,
 mensuratque secundum ipsas,
 ergo locus, non est a corpore distin-
 ctus; & per consequens non sunt duæ,
 sed vna species, ad primum patet solu-
 tio in notandis, scilicet, quod licet cor-
 pus acceptū pro subiecto trinz dimen-
 sionis, sit species substantiæ, tamen cap-
 tum pro illa trina dimensione, qua
 mensuratur substantia, tunc est quan-
 titas, non autem substantia, ad secun-
 dum dico, quod tempus non est quan-
 titas sic, quod per accidens prædicetur
 de tempore: immò primo, & per se præ-
 dicatur de ipso; sed sic dicitur tempus
 per accidens, quia habet esse ab alio,
 scilicet, a motu, & mobili, & dependet
 ab illis in genere causæ materialis &
 efficientis. Ad tertium & vltimum di-
 cendum est, quod & si locus habet tres

di-

dimensiones iuxta eius continentiam; tantum iuxta eius essentiam, duas habet tantum, scilicet, longitudinem, & latitudinem. igitur &c. sed aduerte, vt et adnotauit commentator: quod non de terminauit adhuc de loco, secundum veritatem; sed loquitur de loco, secundum opinionem aliorum ponentium esse spacium, cum spacium sit diuisibile secundum tres dimensiones.

Amplius autem alia quidem constant ex partibus, &c.

Ponit secundam diuisionem Aristoteles, ac illam declarat: aliam esse quantitatem, quæ ex partibus habentibus positionem constat, & alia non habentibus positionem, id est continuationem, dicit igitur amplius, supple, quæ alia constant ex partibus habentibus positionem, quæ partes sunt in ipsis quantitativibus. & alia constant ex partibus non habentibus positionem, siue connexionem: sicut particula lineæ habent ad se inuicem positionem: habent enim situm: singulae namque, supple, partes lineæ sitæ sunt alicubi, id est vna pars lineæ, non est, vbi est alia: sed copulantur; & habes vnde situm est vnum quodq; id est vbi sita est vnaqueque pars lineæ, quoniam sita est in plano, hoc est, in superficie, ad quam partem reliquarum copulantur, i. cæteræ partes copulantur: similiter autem & particulae plani, i. superficiei, habent quandam positionem: quoniam ostenditur similiter, sicut de partibus, vbi iacet vnaqueque pars superficiei: & quæ etiam partes copulantur ad inuicem, sumuntur quoque particulae loci, & soliditatis, i. corporis. forma sic simplicissimum: omne illud cuius partes sunt alicubi sitæ: & ad inuicem copulantur, constat ex partibus habentibus positionem: sed lineæ, superficies, locus, & corpus, se habent hoc modo: ergo. hæc omnia constant ex partibus

habentibus positionem ad inuicem. Notandum autem est, quod, quia punctus habet positionem, i. situm: necesse est quod omnis quantitas deriuata a puncto situm habeat. Item notandum quod punctus realiter loquendo non est pars lineæ, sed terminus est. tamen quia id quod est aliquid rei, dicitur pars eius sumendo partem largo modo, non autem stricto: idcirco appellauit hic Philosophus punctum particulam lineæ.

In numero autem non poterit quisquam ostendere, &c.

Supra quantitates quæ constant ex partibus habentibus positionem declarauit Philosophus: nunc ad illas quæ ex partibus non habentibus positionem constant descendit. dicit igitur, in numero autem quisquam, vel aliquis hoc non poterit ostendere, quomodo partes eius habeant positionem aliquam, id est annexionem, siue coniunctionem ad se inuicem: aut vbi iacent, eo quod non habent communem terminum, vt ad illum omnes partes tendant; aut quæ partes ad se inuicem connectuntur: quoniam nulla pars illius quantitatis, connectitur, sed segregata est. neque ex quæ temporis sunt: quoniam tempus est quantum successiuum, & particulae temporis non permanent, neque habent continuationem, ita vt possit assignari hæc uel illa particula, ideo sequitur, quod autem non est permanentes, quomodo positionem vel permanentiam aliquam assignabis? quoniam quod transactum est amplius non est; idem non potest sumi numero: ostendit quomodo hæc se habent, dicēs, sed magis dices habere ordinem quendam, non autem permanentiam, secundum prius & posterius, iuxta temporis determinationem, id est hoc est prius via temporis, & hoc posterius, similiter hoc idem, se habet in numero: & ratio est quoniam habet ordinem; prius enim

vnus

Unus numeratur quam duo, & prius dicitur duo, quam tres, & prius dicitur propositio quam conclusio; numerando ergo sic, habebunt quendam ordinem non autem habebunt positionem, vel permanentiam: quoniam quod dictum est, sumi, s. idem numero non potest, & hoc est quod dicitur positionem vero non accipies, id est non habebit permanentiam. Simili ratione possumus quoque hoc, de oratione dicere, quoniam partes orationis, quæ sunt dictiones, non permanent, cum prolatae sunt: quod enim dictum est non potest amplius assumi: quapropter igitur, non erit ulla positio, id est annexio partium eius, supple, orationis: non enim permanent: igitur quædam quantitates continuæ constant ex partibus habentibus ad se inuicem positionem, & ex non habentibus, ad se inuicem positionem. Notatione tamen dignum est, quod in quantitatibus successiuis, ut in temporibus & oratione, nihil potest redire idem numero: potest tamen redire idem specie, ut de tempore manifestum est: quoniam ergo oratio est quantitas successiua, quod semel dictum est, amplius idem numero non potest proferri: licet posset eadem oratio multis proferri, ac sepe & sepius pronounciari, patet ergo ex his, quæ dicta sunt solutio dubij, concludamus ergo breuiter, quod omnis quantitas habens in partibus positionem, habet partes permanentes & connexas: sed numerus, & tempus, & oratio, non habent partes situaliter connexas: igitur hæc tria non habent partes permanentes: sed solum habent in eis quendam ordinem.

Proprie autem quanta, hæc dicuntur sola, quæ dicta sunt, & cæt.

Ponit Aristoteles in præsentis contextu conclusionem; in qua ostendit

quæ sint quantitates propria: quia igitur secundum Boet. principaliter aliquid esse dicitur quod per se tale est: quale esse demonstratur. secundum accidens vero quod non per se, sed per aliud; tale est quale esse dicitur, ut albedo inest colori, cum dicitur homo est coloratus non per se dicitur: idcirco homo quatenus homo est; color non est, sed dicitur coloratus, quia habet illum: sic quoque quantitates, quæ omnia dicta sunt, scilicet, linea, superficies, corpus, numerus, tempus & oratio, per se & secundum suam naturam quantitates dicuntur. hoc idem affirmat Philosophus cum di. proprie autem quanta, id est quantitates propriae & essentialis, hæc dicuntur sola, id est, hæc solæ sunt, quæ supra diximus: sed alia dicuntur quanta, id est, quantitates secundum accidens, id est per accidens: quoniam quæ dicuntur ex ordine ad aliud dicuntur quantitates per accidens. sed alia omnia talia dicuntur: igitur: namque ad hæc, scilicet quantitates per se, alia aspicientes, dicimus illas esse quantitates, ut puta, album dicitur multum, non quod iste color secundum quod est, sit quantitas, id est, secundum suam essentiam, sed dicitur quantum per ordinem ad aliud; puta ad superficiem: quia ergo superficies multa est, dicitur album multum. similiter de actione, non dicitur actio, puta ludus, longa: sed dicitur longa, per ordinem ad tempus, eo quod multo tempore luit. Motus quoque, puta, nauis, non dicitur (ut barbare loquar) remigasse multum, nisi per respectum ad tempus, &c. huiusmodi: quoniam non dicitur actio multa, nisi quia mensuratur tempore imaginato, vel aliquo sic modo definit, id est mensurabitur, annus, & huiusmodi. & si quis dicat quantum sit album; per superficiem diffinit, id est mensurabitur, quanta erit superficies, tantum. similiter album. concludit cum dicit,

dicit, quare sola quanta, id est hæc sola quantitates quæ supradictæ sunt, proprie dicuntur quanta: aliorum verò, supple, quantum si, supple, dicuntur quanta, hoc per accidens dicuntur, id est, per respectum ad aliud dicuntur; non aut per se, ut patet de albedine, & actione: illa respectu superficiæ; hæc respectu temporis:

Amplius quanto nihil est contrarium, &c.

Ponit tres communitates quantitatis Aristoteles quarum prima est in præsententi contextu cum vna instantia. Pro qua communitate est notandum, quod quantitas non suscipiat magis, atque minus dupliciter potest intelligi. vno modo quod nihil sit contrarium ei per accidens: hoc modo non est verum, sed reperitur contrarietas, quoniam superficies alba est contraria superficiæ nigra. Si verò capiatur contrarietas proprie pro repugnantia formarum actiuarum, & passiuarum: sic in prædicamento quantitatis non adest contrarietas, ut accipitur in hac proprietate, quæ sic potest confirmari, id non habet contrarium, quod in materia præcedit omnem contrarietatem; sed quantitas in materia, seu in substantia materiali, præcedit omnia contraria: ergo quantitas non habet contrarium. Dicitur igitur Philosophus: quod quantitati nihil est contrarium. hoc autem manifestum est, supple, in quantitativibus definitis, id est, determinatis: quia nihil est illis contrarium, ut bicubito, tricubito, vel superficie, vel alicui talium: namque omnibus istis nihil est contrarium: non enim est contrarium quantitas quæ tricubitum est, quæ quantitati bicubitum: bene est maius quantitas. nec est contrarium bicubitum superficie. Insurgit autem hic dubitatio, quæ sic est, locus sursum & locus deorsum contrariantur, & tamen sunt quantitates, ergo contrarium

inest. Secundo sic omnis motus sit de contrario in contrarium, sed in quantitate est motus augmenti, & decrementi, ergo in quantitate adest contrarietas. Ad primam rationem sic respondendum est, quod si locus sursum, & locus deorsum considerentur secundum suas essentias, siue ratione mensuræ non habent contrarium; sed si considerentur quantum ad qualitatem, seu influentiam quæ sunt in illis locis diversis, contrariantur, sed non accipiuntur sic, quia esset considerare illa loca cum qualitativibus, non autem secundum simplicem formam quantitatis. Ad secundum dico, quod est motus & contrarietas imperfecta, in quantitate considerata secundum suum esse physicum: tamen non est contrarietas in quantitate considerata sub ratione mensuræ, in qua consideratione non adest motus, nec etiam contrarietas; sicque a logico consideratur. Subdit deinde vnam instantiam cum dicit, (adde tamen primo,) dico quod quantitati nihil est contrarium, nisi quis dicat multa contrariari paucis, & magnum esse contrarium paucis. ad quam instantiam uno modo respondet d. quod nihil horum est quantitas, sed magis sunt ad aliqd, id est relatiua: quoniam nihil dicitur magnum, vel paruum per seipsum; sed dicitur sic quatenus ad aliud refertur, cuius ratio est, quia mons dicitur quidem parvus, & milium dicitur magnum, cum sit parvus quantitatis respectu montis: sed dicitur hoc, eo quod milium sit maius aliquo alio in suo genere milij, & mons eo quod est parvus respectu alterius in suo genere montis. Patet ergo quod hæc non dicuntur, nisi in relatione ad aliud. & hoc est quod dicit, & hoc, supple, mons dicitur minus ijs, qui maiores sunt sui generis: illud vero supple milium dicitur maius ijs, qui minores sunt sui generis. Nam si non esset ita, nunquam mons diceretur parvus,

paruus, quomodo aliquando dicitur: neq; milium magnum diceretur. Rursus, aliud exemplum præbet, d. in vico dicimus esse plures homines, & in ciuitate paucos: cū sint in ciuitate multo plures, quā in vico, & in domo multos dicimus, & in theatro paucos, cū sint plures: hoc intellige respectu sui generis: quia sunt multi in vna domo cum vigintiquinque erunt, respectu illius, in qua nō erunt, nisi tres, vt in domibus pauperū reperitur. sic de theatro respectu alterius. aliter hoc declarat. d. amplius bicubicum, & tricubicum, & vnumquodq; talium significat ac denotant quantitatem; sed magnū & paruum, multum & paucum non significant quantitatem, sed relationē, id est ad aliquid, quod est idē, quia magnum consideratur ad paruum, i. respectu illius. Manifestum igitur est, quod ipsa, scilicet, magnum, paruum, multum paucum, & similia, sunt eorū, quæ ad aliquid dicuntur. Sed contra Aristotelem sic insurgit Andr. quoniā quinto Metaph. Arist. ponit magnitudinem per se speciem quantitatis, & magnū, ergo erit species quātitatis: probatur consequentia, quia concretum nō est in alio genere ab abstracto. Respondet, quod magnitudo dicitur æquiuoce, vt est species quantitatis, & vt est passio. primo modo non dicitur magnum de nominatiue a magnitudine. sed secundo modo, & sic Aristoteles. negat esse quantitatem.

Amplius, siue aliquis ponat quanta esse hæc, siue non ponat, &c.

Ponit Philosophus secundā respon- sionem; probatq; magnum & paruum nō esse contraria dato etiam, quod essent quantitates, duabus rationibus. dicit igitur: Amplius siue aliquis ponat hæc quæ diximus esse quantitates, siue nō ponat: vtroque modo nihil est

contrarium eis: quoniam quod non potest sumi per seipsum, scilicet, solum, sed refertur ad aliud, siue ad alterum, vt facit, magnum ad paruum; quomodo huic est aliquid cōtrarium, quasi dicat, si non possunt permanere per se, nisi cum altero, quomodo est contrarium: deinde ponit aliam rationem cū subdit, amplius si magnum & paruum essent contraria, contingeret idem ipsum simul suscipere contraria: contingeretq; aliqua esse contraria sibi met: quod autem hoc inconueniens sit verum; patet, quia, ut subdit, contingeret idem corpus esse simul magnū, & paruum, ad diuersa comparatum. nanque quod est magnum ad hoc, est paruum quo ad alterum. verbi gratia, elephans ad hominem comparatus, est magnus, ad montem verò paruus: quare idē subiectum, & simul tempore in se recipit contraria, sed hoc impossibile est: quia uidemus quod substantia quæ est receptiua contrariorum: non potest in se simul contraria recipere: sicut non potest idem homo simul æger esse, & sanus: aut albus, & niger: ergo est quæque inconueniens, quod magnum & paruum sint cōtraria ad inuicem: quoniā aliquod simul cōtraria suscipiet, id est, magnum & paruum. ponit tertiā deinde rationem dicens, quod & eadē contingeret esse contraria sibi ipsi: si ponantur magnum & paruum esse cōtraria, uel magnum paruo contrariū: quemadmodum dictū est: quia ipsum idem simul est magnum & paruum, & erit sibi ipsi contrarium: sed quod aliquid sit sibi ipsi contrarium impossibile est: ergo magnum paruo contrariū non est, neque multum paucum. Quare, etsi aliquis dicat magnum & paruum non esse de numero ad aliqd, siue relationū, nihilominus tñ quantitas non habebit contrarium, ut sæpe ac sæpius diximus. rationibusq; allatis, hoc, verum patet esse.

Maxime autem circa locum esse videtur contrarietas quanti, &c.

Secundam instantiam ponit Philosophus in presenti contextu, ad quam instantiam non ponit solutionem, quia ex predictis potest haberi. dicit igitur quod maxime circa locum videtur esse contrarietas quantitatis: quoniam ponunt, supple, sapientes sursum esse contrarium ei quod est deorsum: locum qui in medio est, i. in centro terræ dicunt esse deorsum, qui vero in extrema parte, i. in circumferentia circuli, dicunt esse sursum, quia maxima adest distantia, ergo quia maxima inter hos est distantia & disconuenientia sunt contraria, ad quod argumentum responsionem fecimus. confirmat deinde cum subdit. d. videntur autem sapientes, ab his conditionibus, proferre definitionem contrariorum: nam dicuntur illa esse contraria, quæ multum ad se inuicem distant: de numero eorum quæ sunt in eodem genere, contraria esse definiunt, ac determinant, cum igitur ista definitio contrariorum potest saluari, circa sursum, & circa deorsum mundi, videtur quod sint contraria.

Non videtur autem quantum suscipere magis, & minus, &c.

Hæc est secunda proprietas, siue cõmunitas substantiæ, quæ talis dicitur quod secunda proprietas quantitatis est, vt non suscipiat magis & minus. ratio huius proprietatis est, quia suscipere magis & minus est aliquid perfici in suo esse specifico, sed quantitas non potest magis & minus perfici in suo esse; igitur non suscipit magis neque minus: declaro quid sit perfici, exemplo, verbi gratia, sudariolum dicitur magis, & minus album aliquo alio, quod sic non potest dici de quantitate, hoc patet in omnibus quantita-

tibus: diuidatur ergo linea in minimam quantitate, quia non erit minus quantitas, quam maxima pars, & in hoc conuenit cum substantia: potest tamen suscipere maius & minus: sed hi termini magis & minus, & maius & minus differunt inter se, quoniam magis erit maius quantitas milio, dicit ergo Philosophus. Non videtur quantum, id est quantitas suscipere, i. dicere secundum magis & minus, vt bicubiteum, quia non est magis quantitas bicubiteum vnum quam sit alterum, vel quam sit tricubiteum; neque in numero, vt tria non sunt magis quantitates, i. quanta; quæ quinque, neque tria, trium, neque decem, viginti: non vnum dicitur altero magis numerus, eadem ratio est de tempore, non enim dicitur vnum altero, magis & minus tempus, vt tempus futurum non dicitur esse magis tempus quam sit præteritum, & presens, neque in ullo eorum, i. quantum, quæ dicta sunt, omnino magis & minus quantum, dicitur quare ergo non suscipit magis, & minus quantitas, Dubitat autem hic circa hanc proprietatem, quod quantitas magis, & minus perficitur secundum esse quantitatis, propterea quod numerus habet esse perfectius in quatuor, quam in duo, ergo suscipit magis & minus. Secundo inæquale suscipit magis & minus, sed inæquale est quantitas, ergo, ad primum dicendum est, quod licet quantitas in esse diuersarum specierum possit magis & minus perfici, quia est vna species perfectior altera, tamen in propria essentia, siue in proprio esse, non potest magis & minus perfici, & hoc ad suscipere magis & minus requiritur, ad secundum dico, quod si capiatur inæquale pro fundamento, tunc suscipit magis & minus: sed si capiatur formaliter pro inæqualitate ipsa, non suscipit magis, & minus. Nota secundum Burleum, quod ista proprietas suscipere magis & minus non est propria
pre-

proprie quantitatibus quoniam omni quantitati competit: sed non solum, quia etiam substantiæ, alijsq; quibusdã prædicamentorum: Nota secundo quod minus & minus dicuntur excessum quantitatis: magis verò, & minus excessum, seu defectum qualitatis.

Proprium autem maxime quanti est, quod æquale, & inæquale dicitur, &c.

Accedit ad tertiam & ultimam communiter, siue proprietatem Aristot. in hoc ultimo contextu. Ostendit hoc enim, esse proprium quantitati, & non aliquo alio prædicamentorum dici æquale, & inæquale, declaro ut si dicam Platonem, & Socratem esse æqualis quantitatis, & albedinem huius parietis, esse æquale nigredini illius, respectu superficiei, hoc accidit propter illas, quæ superficies sunt æquales inter se; vel longitudo Platonis, & Socratis erit æqualis, ita ut si substantiæ dicuntur, vel applicauerimus substantiæ æquale & inæquale, hoc eveniet ratione quantitatis, quæ ibi aderit, erit æquale & inæquale, secundum duas longitudines, ut duo corpora dicuntur æqualia & inæqualia. Pro quo notandum est quod æqualitas est rerum differentium eadem quantitas in specie. Inæqualitas verò est rerum differentium diuersa quantitas, idcirco æqualia sunt res diuersæ eiusdem quantitatis inter se, ite notandum quod æqualitas & inæqualitas sunt relationes fundatæ in quantitate, dicit igitur Philosophus: quod proprium, maxime, i. præcipue est quantitatis, ut dicatur inæquale, & æquale, dixit autem maxime, quia huic soli prædicamento competit hæc proprietas, Pro qua proprietate notandum est, quod aliud est dicere æquale, & inæquale, & aliud est dicere simile & dissimile: primi secundum quantitatem dicuntur, alij verò secundum qualitatem;

hinc colligite in quo differat comparatio a similitudine: nam comparatio pertinet ad quantitatem, & qualitatē, dissimilitudo verò & similitudo ad qualitatem solum, subdit ergo, & unumquodque enim eorum quantum quæ dicta sunt, siue linea, siue numerus, siue tempus, siue oratio & reliqua quæ diximus, æquale & inæquale dicuntur, ut corpus æquale, & inæquale dicitur, vel quia ambo eadem sunt mensura, vel non eadem mensura, numerus quoque dicitur secundum æquale, ut quia ambo tria, vel inæquale, quia sunt quinque & tres: & tempus quoniam ambo sunt vna hora, & inæquale, quia est vna hora, cum dimidia, similiter & in alijs quantitibus, scilicet, dicitur secundum æquale, & inæquale, sed in ceteris quæ non sunt quantitates, non videtur nos debere dicere secundum æqualitatem & inæqualitatem, ut si quis habet quãdam dispositionem & alter aliam, non dicitur secundum æquale, & inæquale; sed dicere debemus esse similem & dissimilem, quid autem sit dispositio; in capite de qualitate videbimus, eadem ratio est de albo quoniam non dicimus esse æquale & inæquale, sed simile & dissimile: similiter de alijs qualitibus. Quare ergo est proprium supple, solius quantitatis æquale, & inæquale dici, igitur secundum se, hæc proprietas propria est quantitati, & si conuenit alijs puta accidentibus, hoc, competit ratione quantitatis, & hæc erit quantitas secundum virtutem, non autem quantitas quantitativa, seu æqualitas quidditativa. Dubitaret autem aliquis quod duo homines possunt dici æquales virtute, & tamen virtus non est quantitas, ergo, non est illi proprium. Respondeo, quod licet dicantur aliqui æquales virtute, hoc non dicuntur proprie, sed secundum similitudinem. concludamus ergo, quod habuimus tres diuisiones quantitatis: & tres proprietates

H a tates

3. *ut necia ut
ad dicitur hanc*
7

rates prima, quod quantitas non suscipit contrarium: ratio est, quia, tria requiruntur ad hoc, ut aliqua dicantur contraria, primo quod sint sub eodem genere, nam quæ sunt sub diversis, nõ dicuntur contraria sed diversa, ut homo & albedo. Secundo quod sint formæ positivæ, quando enim alterum privativum est, non dicuntur contraria, ut cecitas, & visus. Tertio quod pugnet mutuo inter se circa idem subiectum, ut calor a manu frigiditatem expellit. vidimus quoque, quod non suscipit magis & minus, & quod secundum quantitatem res dicuntur æquales, & inæquales, & hæc quantitas, pro quantitate sufficiat.

C A P. III.

De Relatione.

Ad aliquid vero talia dicuntur, quæcunque hæc ipsa quæ sunt, aliorum esse dicuntur, &c.

De lat. dicitur.

Consequenter aggreditur Aristoteles prædicamentum ad aliquid, seu relationis, vel respectivum, eo quod ut plurimum fundatur in quantitate, ut patet: namque plures relationes in ea reperiuntur, omnes enim proportionum numerorum, ut duplum, dimidium, quadruplum, triplum, &c. & quantitatum continuarum quoque: omnes igitur hi conceptus, qui relationem important. i. vnus ad alterum, sunt ex genere ad aliquid, siue relationis, quæ quidem relationes non possunt considerari absque sua relatiua, ut pater nõ potest considerari absque filij consideratione, sic de reliquis. Primo igitur notandum est, quod ad aliquid siue relatiua duplicia sunt, scilicet, quædam sunt relatiua secundum dici, & quædam re-

latiua secundum esse: Relatiua secundum dici, sunt, quæ de suo principali significato, non important relationem, ut scientia, quæ habet esse absolutum in qualitate, & ultra hoc tamen habet respectum ad scibile, & propter hoc ponitur in definitione, vel quomodo libet aliter ad aliud, hoc est, aliquo modo ad aliud refertur. Relatiua vero secundum esse: sunt quæ de suo principali significato important relationem, ut pater, & filius, qui non habent esse alterius generis, quemadmodum habet scientia, quæ habet aliud esse in qualitate: idcirco dixit Aristot. in definitione, (quæcunque, hoc ipsum) esse, (quod sunt), idest cuius sunt, dicuntur aliorum. Notandum secundo, quod tripliciter dividuntur relatiua scilicet æquiparantiæ, alia superpositionis, & alia suppositionis, quia igitur omnia relatiua important respectum ad aliud, vel hoc fit æqualiter, vel non, si æqualiter, ut simile, dissimile, dicuntur relatiua æquiparantiæ, si vero inæqualiter, hoc dupliciter, scilicet per superpositionem, quia dicuntur superioritatem, ut prælatus, episcopus, dominus & similia, si important inferioritatem tunc dicuntur per suppositionem, ut seruus domini, subditus superioris, & similia: Dicit ergo philosophus: Ad aliquid, i. respectiua, seu relatiua, talia dicuntur, vel appellantur, quæcunque hæc ipsa quæ sunt, i. quorundam esse refertur ad aliud, dicuntur esse aliorum, vel quomodo libet aliter ad aliud, idest, vel genitiuo casu, vel datiuo, vel alio proferuntur, verbi gratia, duplum dicitur dimidij duplum, & habitus dicitur alicuius habitus, disciplina dicitur disciplinati disciplina: & hoc modo dicuntur relatiua ad habitudinem genitiui casus. Quæ dicuntur ad habitudinem datiuo sic, ut simili simile: ad accusatiuum, ut mons magnus ad montem paruum. Hic solet dubitari quare

riquare describit Aristot. Relatiua in numero plurali: ad quod respondetur quia relatiua non à se sed ad aliud referuntur, & quia sunt æquiuoca, nec potest repperiri hoc genus nisi in pluribus, idcirco in plurali describit; illa: deinde subdit. d. quod maius hoc ipsum, quod est, idest, per seipsum, dicitur alterius; quoniam dicimus maius, esse aliquo maius: similiter duplum hoc ipsum, quod est, idest, quod autem sit duplum, est duplum dimidij, quod autem aliquis sit dominus, hoc ipsum quod est, idest, esse dominus, est Dominus sui serui. Similiter autem, & alia quæcunque huiusmodi sunt, aduerte quod Arist. vtitur genitiuo, eo quod ablatiuo carent. sunt etiam relatiua habitus, dispositio, sensus, scientia, positio: hæc nanque omnia, quæ dicta sunt, hoc ipsum quod sunt, idest, quatenus huiusmodi sunt, dicuntur esse aliorum: vt scientia dicitur scientia scibilis, & sic de reliquis, vel quomodolibet aliter ad aliud, idest, non solum dicuntur ad aliquid, quæ sunt in genitiuo, sed etiã in quocunque alio casu, & non aliud quiddam supple est, hoc ipsum quod est, vt habitus est alicuius habitus. i. etsi habitus sit ex genere qualitatis, ad habitudinem tamen alicuius est habitus scientia est alicuius scientia, idest, ad scibile, sensus quoque alicuius sensus, idest, ad sensibile. Et positio est alicuius positio, & alia quoque similiter. Deinde subdit, igitur ad aliquid sunt quæcunque hæc ipsa quæ sunt, dicuntur supple, talia, esse aliorum, idest, in genitiuo casu, vel in aliquo alio casu, idest, in accusatiuo, vt mons magnus dicitur ad alterum montem magnum, (magnus enim mons dicitur ad aliquid) & simile, idest, in datiuo alicui simile, & cætera, talia similiter dicuntur ad aliquid, idest, sunt relatiua, sunt autem relatiua accubitus, & statio, & sessio quædam positiones, idest, situs, sed quia

huiusmodi positiones sunt ad aliquid, crederet forsan aliquis, quod essent iacere, & stare, vel sedere positiones, eo quod dicuntur denominatiue ab ijs positionibus, idest, stare a statione, & sedere a sessione, &c. quæ dicta supra, tamen reuera non sunt positiones. Dubitaret autem aliquis, habitus, scientia, & partes substantiæ, & alia non sunt relatiua, & tamē dicunt ad aliud, ergo alijs a definito cõpetit hæc definitio. Scđo sic p̄nitas est ad aliqd, & non d̄r ad aliud, eo quod non d̄r paternitas filij paternitas ergo non omnibus relatiuis hæc competit definitio: ad primum sic respondendum est, quod quãuis habitus, qui ad habentem dicitur, & scientia, ad scibile, & partes ad totũ, non dicantur relatiua secundum esse, tamen secundum dici dicuntur: ideo bona definitio est, nec alijs competit; Putarem esse hanc definitionem Platonis; ideo Aristot. dicit infra si igitur sufficienter &c. ad secundum dicendũ, quod quamuis paternitas in abstracto non referatur ad aliquid actualiter: tamen potest referri aptitudinaliter, actualiter verò in concreto. Notatione dignum est, quod quædam sunt relatiua per se, vt habetur ex 5. Metaph. & quædam per accidens: per se sunt omnia illa, quæ important habitudinẽ, suo nomine, ad aliud, vt pater, dominus, scientia, filius, &c. huiusce generis: per accidens verò illa, quæ in suis nominibus non important habitudinem ad aliud: & tamẽ ratione alicuius accidentis sibi adiacentis dicuntur ad aliud, vt homo ad filiũ, dicitur per accidens, quatenus accidit esse patrem: non autem quod importet in suo nomine habitudinem ad filiũ.

Inest autem & contrarietas in ijs, quæ sunt ad aliquid, etc.
 Continet hoc caput, duas definitiones, & quatuor cõmunitates, siue proprietates,

Sub.

Nota

prietates, tres conclusiones, unum dubium, & unum correlarium. Declarata igitur prima definitione accedit Aristoteles ad primam proprietatem: quæ est, quod ea quæ dicuntur ad aliquid habent contrarietatem, ut virtus est contraria vitio. sed quoniam alijs conuenit hæc proprietas, idcirco nõ est illa proprium quarto modo. Pro qua proprietate notandum est, quòd dicimus relatiua alia esse, secundum esse, & alia secundum dici: dico ergo, quòd hæc proprietas conuenit solum relatiuis secundum dici, non autem secundum esse: Dicit ergo Philosophus. Inest autem contrarietas in ijs, quæ sunt ad aliquid: ut virtus est contraria vitio: cũ utrunq; eorum sit relatiuum: quoniam nõ possumus considerare vnum, nisi alterum consideramus: & scientia est contraria ignorantia: cum tamen sit relatiuum: deinde ostendit hoc non inesse omnibus quæ sunt ad aliquid cum subdit dicens: non tamen omnibus ijs quæ dicuntur ad aliquid, siue sunt relatiua, hæc proprietas inest, sed solú (vt diximus) quæ sunt huiusmodi non secundum esse, sed secundum dici, vt duplici nihil est contrarium, neque triplici nihil est contrarium, neq; alicui, quæ talia sunt. si diceret aliquis quod non debet considerari hic virtus, & vitium, eo quòd sunt qualitates: dico, non esse inconueniens vna & eadem res diuersimodè considerata, considerari in diuersis predicamentis. Secundo notandum est, quod ignorantia duplex est, secundum eundem in primo Posterior. scilicet, Ignorantia negationis, & ignorantia dispositionis: virtus ergo opponitur ignorantia dispositionis, vt contrariú illi. Ignorantia verò negationis, opponitur illi, ut habitus opponitur priuationi. Insuper dubium, quia ubi est contrarietas, ubi est motus, sed in ad aliquid non est motus, vt patet in libro primo de Ph, sicõ auditu; ergo nõ est contrarie-

tas in relatione. Respondetur breuiter, quòd ubi est contrarietas per se, ibi est motus, sed in relatione non est contrarietas per se, sed tantum per accidens: & eo modo, quo est contrarietas, eo quoque modo est etiam motus.

Videntur autem, & magis, & minus ea quæ ad aliquid sunt, suscipere, &c.

Hæc est secunda proprietas huius relationis: in qua proprietate ostendit Philosophus, quod quædam relatiua suscipiunt intensiõnem, & remissionem; deinde ex eodem contextu ostendit quædam, quæ dicuntur ad aliquid non suscipere magis, & minus, dominus quæ magis non est altero, ut si habet centum seruos, alter verò tantum unum, dicitur esse dominus pluriú non autem magis dominus, & de patre eadem est ratio: nam magis & minus vt diximus supra, dicunt defectum qualitatis, uel quia ipsa habitudo, quæ per ista ad aliquid principaliter significatur, non potest suscipere magis, & minus. sed in qualitatibus adest magis & minus susceptio. Primo ergo notandú est hanc proprietatem non omnib; ad aliquid conuenire, sed ijs quæ sunt huiusmodi secundum dici, vt ignorantia magis & minus suscipit, & scientia, habitusque, &c. sunt tamen aliqua secundum esse, quæ suscipiunt magis & minus, uel intensiõnem, & remissionem, quod idem est: quia æquale, & inæquale sunt relatiua secundum esse, & tamè dicimus aliquem magis, & minus æqualem: quoniam hoc corpus quatuor pedum dicitur magis inæquale corpori duorum pedú, quam corpus trium pedum, propter maiorem longitudinem. Similiter in numeris, octo enim dicitur magis inæquale duobus, quam quatuor & tempus sex horarú, trium horarum tempori, dicitur magis inæquale, quam quatuor. quare po-

eius

eius erit hæc communitas, conditio di-
 cenda quam proprietas. Non obstat in
 contrariū authoritas Aristotelis, quia
 est scientia, secundum aliorum opinio-
 nem, non autem secundum propriam
 determinationem: Dicit igitur Philo-
 sophus. Videntur autē, quæ ad aliquid,
 idest relatiua sunt, suscipere magis, &
 minus. Simile enim & dissimile susci-
 piunt magis & minus: quia dicimus hūc
 magis similem illo alio, æquale & in-
 æquale secundum magis & minus di-
 cimus; nanque quatuor sunt magis æ-
 qualia d nobis, quam sex. ostendit non
 conuenire hæc proprietates omnibus cum
 subdit dicens: Non autem omnia quæ
 sunt ad aliquid, suscipiunt magis & mi-
 nus: propterea quoddam duplum, non dici-
 tur secundum magis & minus, & tamē
 relatiuum est: non enim est magis du-
 plum hoc quam hoc, nec aliquid horū
 talium suscipit magis: erit ergo nota-
 tione dignū, quia relatio fundatur in
 rebus aliorum prædicamentorum: id-
 circo secundum quod iste res habent
 cōtrarietatem, & magis, & minus; hoc
 idem cōtingit in ad aliquid, siue relati-
 uis: nanque relationes quæ fundantur
 supra res habentes contrarietate magis
 atque minus: contrarietate habent
 magis, & minus in concreto: quæ vero
 fundantur in rebus carentibus cōtra-
 rietate, & magis atque minus; nec cōn-
 trarietatem, nec magis atque minus ha-
 bent, ut duplum fundantur in quanti-
 tate; quæ caret cōtrarietate, & magis,
 atque minus. Idcirco in relatione non
 suscipit magis, & minus.

Omnia autem quæ sunt ad
 aliquid, ad conuertentia di-
 cuntur, &c.

In præsentem contextu ponit Aristote-
 les tertiam proprietatem ad aliquid,
 quæ huiusmodi est, quod relatiua ad
 conuertentia dicuntur: legēdum enim
 est conuertentia in numero plurali,

non autem conuertentiam in singula-
 ri; & est generis neutri, & non femini-
 ni, ut in quibusdam textu est, verus te-
 xtus Græcus habet antistrephonta, quod
 quidem vocabulū est generis neutri,
 & numeri pluralis. appellat Philosophus
 conuertentia, quæ nos dicimus,
 correlatiua: correlatiua sunt illa quæ
 ad seipsum referuntur, verbi gratia, do-
 minus est relatiuum, & pro suo corre-
 latiuo seruum habet, quia dominus re-
 fertur ad seruum, dicendo enim domi-
 nus, est serui dominus, sic vicissim, ser-
 uus est domini seruus. Nota secundum
 Ver. quod conuertentia relatiuorum,
 nunquam fit in recto casu: & ratio est,
 quoniam inter relatiuum & correlati-
 uum semper est transitio, vel diuersitas,
 sed talis diuersitas in recto casu nō
 significaretur, sed identitas significa-
 retur dicendo, pater est filius, & domi-
 nus est seruus. Erit igitur conuertentia
 semper in obliquis. Secundo notandū
 est, quod conuertentia dupliciter capi-
 tur. Primo modo pro conuersione ali-
 quorum, secundum consequentiā exi-
 stendi; & hoc modo est consequentia
 in relatiuis, dicēdo dominus est, ergo
 seruus est: & seruus est ergo dominus
 est. & hoc modo alijs conuenit conuer-
 tentia. Alio modo sumitur, ut est mu-
 tua dependentia relatiui, & correlati-
 ui inter se, (per relatiuū intellige no-
 minatiuum, & per correlatiuum geni-
 tiuū) & hoc modo sumitur in hac prop-
 rietate. idcirco dici ad conuertentiam
 est aliqua referri inter se secundū de-
 pendentiam. hinc patet solutio, quod
 homo & risibilis non dicuntur sic, ut
 relatiua. Dicit igitur Philosophus: quia
 omnia relatiua dicuntur ad cōuertentia,
 ut seruus dicitur domini seruus: &
 dominus dicitur serui dominus; simi-
 liter duplum dicitur dimidij duplum;
 e contra dimidium dupli dimidium: &
 maius minus maius, & minus maio-
 re minus: sic de reliquis quæ ad aliqd
 dicun-

dicuntur. descendit deinde ad primam conclusionem cum dicit; sed aliquando differunt in casu, eo quod non referuntur mutuo, uel dependent in habitudine eiusdem casus, uerbi gratia, disciplina dicitur disciplinati disciplina; & est in genitiuo: sed dicendo euerfo non ponimus conuertentia in genitiuo, sed in alio casu, puta in ablatiuo, scilicet, disciplinatū dicitur disciplina disciplinatum, in ablatiuo habitudine, ut scientia scibilis scientia dicitur; sed scibile, non dicitur scibile scientia scibilis, in genitiuo, sed scibile in ablatiuo: & sensus sensibilis sensus dicitur, & sensibile sensu, non autē sensus scibile: erit ergo hęc prima conclusio, quod relatiua ad conuertentia aliquando quidē dicuntur, sed non mutuo in eodem casu dicuntur, sed diuerso, Notatione dignum est, quod ista diuersitas casus in mutua relatione talium ad aliquid, siue relatiuorum, prouenit ex eo, quod non referuntur uniformiter secundum rem: ut patet de scibili, & scientia: scientia enim secundum rem, idest essentiam ad scibile refertur: sed ipsum scibile non refertur ad scientiam secundum rem, sed secundum rationem: igitur quia secundum rem non referuntur ad se inuicem: idcirco non referuntur secundum locutionem, idest ambo in genitiuo, sed casu diuerso.

At uerò aliquotiens non uidetur conuerti, nisi conuenienter ad quod dicitur, assignetur, sed peccet is, qui assignat, et cetera.

Hęc est secunda conclusio huius capituli, in qua ostendit Aristoteles quędam relatiua secundum dici, non conuerti, eo quod referuntur secundum habitudinem partis ad suū totum: ut patet de ala, de temone, & de remo. ostendit

igitur, nos oportere aliquando fingere nomen, si uolumus, ut illa relatiua dicantur ad conuertentia. Dicit igitur Philosophus. At uerò aliquando relatiua, non uidentur conuerti, scilicet, quando nō rectē assignātur, uerbi gratia, si quis peccat in assignando alā ad auem, tunc non conuertitur, quia non dicitur auis alā auis. q. d. non refertur ad alam, in quantum auis: sed refertur quatenus alata est: ratio huius est, ut ipse sequitur, quia prius non fuit conuenienter facta assignatio, alā esse alā auis, non enim quatenus habet alas dicitur auis, in eo quod est, sed alata res est: propterea quod sunt multę quę alatae sunt: & tamen non sunt aues; ut patet de formicis quę habent alas, & nō sūt aues. Igitur alā non est auis in quantum auis. Quare oportet, (ut conuenienter assignemus) quod dicatur, alā alati alā est: & hoc modo conuertitur, scilicet alatum alā alatum in ablatiuo: & est relatio quę ad conuertentia dicitur hoc modo. Sed quia aliquando non reperiuntur nomina, ut ad correlationem, sint adaptabilia, idcirco oportet fingere: & hoc est quod subdit Aristoteles cum dicit, Aliquotiens autem forte, oportet fingere nomen, eo quod nō habent, ad hoc, ut conuenienter assignetur conuertentia, ut puta, temo si assignetur nauigij: nā licet dicatur temo nauigij: non est assignatio conueniens, quia ad conuertentia non dicitur, & etiam nō dicimus nauigium temonis nauigium: nō enim nauigium eo quod tale, eo ipso temo dicitur; propterea quod sunt aliqua nauigia, quę temones non habent, ut patet de scaphis. ergo non conuertitur: quoniam nauigium non dicitur temonis nauigiū. ponit deinde, conuenientem assignationem, cū subdit. d. sed forte conuenientior erit assignatio, si assignetur sic: temo temonate rei temo est, aut quomo docunque alter, i. in alio casu; nō enim temo-

temonatus nomen habet, sed fingitur sic: igitur si hoc modo, in hisce ad aliquid, assignetur: tunc cōuertetur dicens de temonatum temonatz temonatum est. Similiter & in alijs, vt caput capitati caput est; & erit cōuenientior hęc assignatio, quam si dicatur caput animalis caput est: quoniam quatenus est animal, non habet caput eo quod animalia multa sunt imperfecta caput nō habentia, vt quę scopulis fixa sunt: & alia, vt embryo. sic igitur facillime fortasse quis sumet, quemadmodū supra dictum est de temone, & alijs, quibus nō sunt posita nomina, id est, vt ea quę nominibus carent sic dicendum est de capite. vt caput capitati caput est: & econtra capitatum capitis capitatum est: similiter in alijs, vt dictum in primis est, ab ala alatum, à temone temonatum. Omnia igitur quę ad aliquid, siue relatiua dicuntur si dicatur recta assignatio, vt docuimus, & omnia quę ad conuertentia dicuntur, quia si ad quodlibet aliud, & nō ad conueniētem assignationem, assignentur, non conuertuntur: si verò ad id, ad quod dicuntur tunc ad conuertentia dicuntur. Dico autem supple sic, quoniam neque eorum quę in cōfesso, id est certissime ad conuertentia dicuntur, & nomina quoque habent, nihil conuertitur, si relatiuum assignetur ad aliquid eorū, quę sunt accidentia, id est omnia præter ea quę dicuntur ad aliquid, & non assignentur ad id, ad quod dicuntur: vt puta si seruus non dicatur domini seruus, sed hominis, vel bipedis, vel cuiuscunq; talium, non conuertitur: quia non dicitur hō serui homo: non enim est conueniens assignatio: neque bipes serui bipes. Quare notatione dignum est, quod conueniens assignatio cuiuslibet relatiui sit ad suum correlatiuū. & eius correlatiuum non est aliquid significatum nomine absoluto: seu significatum nomine non includente re-

spectum ad relatiuum: quoniam omne correlatiuum in suo nomine habitudinem ad id cuius est correlatiuum, includit.

Amplius siquidem conuenienter assignent ad quod dicitur, omnibus alijs sublatis, quęcunque accidentia sunt, relicto autē solo illo ad quod assignatum est conuenienter, semper ad ipsum dicitur, &c.

Duas regulas in præsentī contextu, ad cognoscendum conuenientem, & inconuenientem assignationem, ponit Aristoteles: secunda ibi, si autem non conuenienter. Dicit igitur, Amplius si supple relatiua conuenienter assignentur ad id quod dicitur, sublatis omnibus alijs, quęcunque accidentia sunt: & tunc conuenienter assignantur, quando relicto illo solo ad quod assignatum est, semper refertur ad ipsum. declarat exemplo deinde. vel sic dicatur: si relatiua assignentur ad aliquod eorū, quę sunt accidentia, id est, quę sunt extranea, id est quęcunque non sunt ad aliquid vel in hac habitudine; & non assignentur ad id ad quod vere dicitur. vt si seruus non assignetur ad dominū, ad quem dominum conuenienter dicitur; sed assignetur ad bipedem, vel ad esse susceptibilem scientiæ, vel esse hominem, relicto illo solo quod dominus est, id est relicto hac particula dominus quę conuertitur cum seruo: tunc non erit sufficiens assignatio: quoniam conueniens assignatio est quod semper seruus est domini seruus. ponit secundam regulam. d. si autē, supple, seruus non conuenienter assignatur ad id, ad quod dicitur, scilicet, ad dominum, circumscriptis omnibus alijs, quę sunt accidentia, & relicto illo solo ad quod

assignatum est, tunc non dicitur ad aliquid: ut assignetur seruus hominis, & circumscribatur, siue definiatur, vel contineatur esse dominum, iam nō dicitur ad ipsum hominem: quoniam si dominus non est, nec seruus est. simili modo, si ala assignetur auis: quoniam si circumscribatur auem esse alatum iam amplius ala non dicitur ad auē: namq; si non est alatum, nec alicuius erit alatum aufertur alatum, & ala quoque. idcirco oportet assignare relatiuū ad id, ad quod conuenienter dicitur, scilicet, ad suum correlatiuum. & si sit nomen positum, ut seruus, dominus, pater, filius, &c. erit facile assignare ad suum correlatiuum. si autem non sit, supple, nomen positum; tunc necessarium erit fingere nomen, quemadmodum supra tactum est: si verò sic assignentur, supple, relatiua, siue quæ dicitur ad aliquid: manifestum est, quòd omnia, dicuntur ad conuertentia. Sed notatione est dignū, ne aliquis putet quòd homo sit accidēs cum sit substantia, quòd accidens dupliciter sumitur, vno modo, vt distinguitur contra substantiam, & hoc modo hic non sumitur: alio modo accipitur, vt est aliquid extraneum in aliqua re, vel accipitur, vt extraneum in eadem, vt bipes, homo, quoniam est extraneum esse hominem, aut bipedem: impossibile namque est dominum non esse hominem.

Videntur autem ipsa ad aliquid simul esse natura, & in plurimis quidem verum est: in aliquibus vero non verum, etc.

Hæc est quarta proprietas ad aliquid: in qua ostendit Aristot. quòd relatiua sunt simul natura: quoniam quæ posita se ponunt, & perempta se perimunt, sunt illa simul natura, idest, quando ad positionem vnus, sequitur positio alterius, & ad negationem vnus, sequi-

tur negatio alterius: tunc dicuntur esse simul natura, vt patre posito ponitur filius: perēpto patre & filius quoque perimitur: non enim quis potest esse pater, nisi habeat filium, neq; contra, non quòd mortuo filio non possit ille homo permanere in esse naturæ: sed quòd amplius non dicitur pater: & per consequēs non erit ad aliquid. Deinde hanc proprietatem non inesse omnibus relatiuis ostendit. pro qua proprietate sciendum est, quòd relatiua dupliciter capi possunt, vno modo si considerentur quātum ad sua fundamenta, & subiecta, vt pater, & filius, p. substantia quæ genuit, & quæ genita est. sic isto modo non oportet quòd relatiua sint simul natura, imò vnum potest esse prius altero, tempore & natura, ut pater prius est filio. Alio modo possunt capi per se, idest pro respectibus: & sic omnia relatiua sunt simul natura: idcirco hæc proprietas omnibus relatiuis competit, & si non solis; tamen est illis propria secūdo modo. dubitaret forte aliquis, quòd pater & filius non sunt simul natura, & tamen sunt relatiua. sic causa & effectus, quia secundum naturam, causa effectū præcedit. ergo non sunt simul natura relatiua. Secundo arguitur sic, illa quæ opponuntur inter se, non se ponūt ac perimunt, sed relatiua opponuntur, ergo non se ponunt inter se. Tertio sic, vnū relatiuorum ponitur in definitione alterius, ergo vnum est prius altero. Ad primum sic respondēdū est, secūdum Ver. quòd si consideretur pater & filius, causa & effectus, quantum ad id quòd sunt, non sunt simul natura, materialiter, tamen intelligendo. si verò considerantur formaliter quantum ad relationem causæ ad effectum, & effectus ad causam, & ut sunt relatiua: tunc sunt simul natura: sic de patre & filio. Ad secundum dicitur, quòd licet opponantur relatiua respectu eiusdem subiecti:

subiecti, & non posita se ponant; tamē non opponūtur respectu diuerforum subiectorum, ut hic considerantur. Ad tertium dicitur, quòd licet unum relatiuorum, ut terminat dependentiam alterius sit aliquo modo prius alio, & ponatur in definitione alterius, tamen quātum ad esse sub forma relationis, vnum non præcedit aliud. Ad textus dilucidationem quod est intentum nostrum, accedamus. d. igitur Philosophus: quod videntur ipsa relatiua esse simul natura, quia in pluribus hoc est verum: & in aliquibus non est verum. Dimidium enim & duplum sunt simul natura: & dominus, & seruus: cū dimidium est & quoque duplum reperitur: si duplum & dimidium quoque: & si dominus adest & seruus quoque: & econtra si seruus ergo & dominus. Similiter & quæ sunt similia his, se habent. Probat deinde per hanc rationē: quia illa sunt simul natura quæ posita ponunt, & precepta perimunt se inuicem: quia si auferatur duplum, & dimidium aufertur: & econtra. Similiter si dominus aufertur, & seruus quoque, & si seruus, dominus, & quæcunq; sunt talia. Vbi notandum est, quòd si vnum fuerit causa alterius, non erunt simul natura, sed simul tēpore, vt causa est prior suo causato natura, sed nō tempore. sic subiectum & suum proprium se habent. Si vero vnum nō est causa alterius, vt dominus & seruus tunc erunt simul natura: sic ut pater & filius.

Non autem in omnibus his, quæ ad aliquid, verum videtur esse simul natura, &c.

Contra hanc proprietatem, non esse conuertibilem instat Aristoteles, quibus instantijs, cum duabus vnicuique rationibus. de prima dicit, quod non in omnibus relatiuis hoc videtur verum, sciūcet, quod sint simul natura

vt patet de scientia & scibili, quæ sunt ad aliquid: quia scibile est prius, quam scientia. nanque in pluribus, id est, nā in paucis, aut nullis scientiam accipimus a rebus, nisi res præexistant, adeo quod res primum sint, deinde acquiramus scientiam, vel dicatur sic, illud quod accipitur præsupposito ab alio, est posterius eo. Sed (& adde hanc minorem) scientia accipitur a scibili: vt patet in textu, cum dicit: nam vt in pluribus scientias accipimus a rebus prius subsistentibus: in paucis vero, vel in nullis contingit, quod scientia sit simul cum scibili. Amplius, & ponit secundam rationem ad hanc primam instantiam. id ad destructionem cuius aliud destruitur, non autem econuerso hoc potest fieri; eo prius est natura: adde hanc minorem sed scibile, (vt patet i litera) sublata, simul aufert scientiam, & nō econtra, scilicet quod sublata scientia, scibile auferatur: ergo scibile est prius naturaliter scientia. quoniam si non est scibile, neque erit scientia, quia erit scientia nullius, sed non econtra: si nō sit scientia prohibet esse scibile, vt patet de quadratura circulari, quæ forte, scibilis est; & tamen nondum est scientia de ipsa: sunt quidam, qui ponebant circulum quadrari cum quadrato, quod aliqui affirmant Botelli hoc fecisse, quod tamen non credo: ipsa vero scientia scibilis est: & si nondum adsit, amplius, & est secunda ratio, quia destructo animali destruitur scientia, quæ in ipso est: nanque subiecto destructo, & accedens quoque destruitur: sed destructo animali non est necesse destrui scibile: quoniam contingit multa scibilia esse destructo ipso animali. igitur manifestum, quod scibile & scientia nō sunt simul natura, quamuis ad aliquid dicatur. Secundam instantiam deinde ponit cum dicit: his quæ sunt dicta de scientia, & scibile, vel respectu scibilis, si-

militer se habēt ea quæ de sensu sunt, respectu sēnsibilis. quoniā prius est sensibile, quam sensus: sublato sensibile simul aufert sensum: sed non econtra: non enim sensus aufert sensibile, quia sensus est circa corpus, & in corpore est: destructo igitur sensibili, destructo corpus: eo quod omne corpus est sensibile, & per consequens sensus, qui est in corpore simul perimitur. cum autem non est corpus, & sensus quoque aufertur. quare ergo sensibile simul sensus interimit. sensus uero, non aufert sensibile simul cum sensu, quia perempto animali, & sensus quidem aufertur: sed sublato eodem animali, sensibile remanet, & erit corpus, quia corpus potest remanere calidum, frigidum, dulce, & amarum, quæ quidem omnia sunt sensibilia. Secundam rationem ponit deinde, dicens: amplius sensus fit cum sensato, siue sensitiuo, id est cum re sentiente, ut cum fit simul animal, & sensus: Sed sensibile, id est sed antequam fit sensatum naturaliter est corpus sensibile, ut puta ignis, aqua, aer, & alia huiusmodi ex quibus elementis conflatur animal, & hæc prius sunt in animali, quam sit sensus. concludit dicens, igitur prius est sensibile vel sensibile, quam sensus naturaliter. quidnam sit prius, vel sensibile, vel sensus, ex his quæ dicta sunt facillime cognoscere possumus.

Habet autem dubitationem utrum nulla substantia ad aliquid dicatur, &c.

Supra determinauit Philosophus de relatione, magis secundum aliorum opinionem, quam secundum propriam: nunc incipit de ipso prædicamento ad aliquid iuxta propriam sententiam: & ostendit ubi relatio non habet, & ubi habet locum, scilicet, in aliquibus sic; dicit igitur. habet autem dubitationem, i. est questio an sicut dicitur sit, quæ

nulla substantia dicatur ad aliquid, ut videtur, vel si aliqua videtur, qualis sit vel secunda, vel prima. declarat idem cum subdit, nam in primis substantijs verum est, quod non secundum aliquid seu quod non sunt relatiua primæ substantiæ, siue secundum partes, siue secundum se totas sumantur, verbi gratia, quidam homo non dicitur alicuius quidam homo: similiter neque quidam bos alicuius quidam bos dicitur. hoc idem de partibus substantiæ constat, quoniam quædam manus non dicitur alicuius quædam manus, licet sit manus alicuius: quoddam caput quoque non dicitur alicuius quoddam caput: etsi dicatur alicuius caput. deinde quod sentiendum sit in secundis substantijs ostendit, quando dicit: similiter autem & in secundis substantijs, quæ si secundum se totas sumantur, manifestum est, quod non sunt relatiua, ut puta homo, non dicitur alicuius homo: nec bos dicitur alicuius bos, sed possessio alicuius: neque lignum alicuius lignum sed possessio alicuius. ostendit deinde illas substantias in quibus adest dubitatio. dicens: in aliquibus vero secundis substantijs, dubitatio prædicta habet locum, quia caput dicitur alicuius caput: & manus dicitur alicuius manus, & sic de alijs huiusmodi. quare forsitan hæc videbuntur esse ad aliquid, siue relatiua. Notandum tamen est secundum Grat. quod nihil dicitur ad aliquid: nisi in quantum includit ad aliud respectum: quædam vero manus non includit respectum ad aliquid, ex eo quod dicitur quædam: sed ex eo, quod dicitur manus. ideo D. Aristot. quod manus dicitur alicuius manus, sed non alicuius quædam manus.

Si igitur sufficienter eorum, quæ sunt ad aliquid, definitio assignata est, &c.

Quoniam ut supra diximus, loquutus

tus fuit Aristoteles iuxta mentem Platonis, ut quidam asserunt, circa locutionem de relatione, siue de his quæ sunt, ad aliquid: nunc secundum propriam sententiam definitur: & est definitio quæ competit relatiuis secundum esse solum: corrigit primam, vel modificat illam; cum dicit, si definitio eorum, quæ sunt ad aliquid est sufficienter assignata; aut erit omnino difficilis vel impossibile est soluere, id est saluare, quod nulla substantia ad aliquid dicitur: Si vero non est sufficienter assignata, definiantur sic. ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum esse, quod sunt, est ad aliud quodammodo se habere, i. hoc ipsum esse essentialiter est ad aliud quodammodo se habere. quoniam est contraria primæ, subdit quod forsitan contra hanc dicent aliqui. vel explicetur hoc modo, (quoniam competit, ut diximus omnibus relatiuis secundum esse) ad aliquid secundum esse sunt vocabula, quibus hoc ipsum esse, i. quorum principale significatum est habitudo ad relationem, & ad aliquam rē. patet hic conuenire, quibus diximus. prior namque definitio est communis, omnibus feruit ad aliquid: tamen hoc non est verum, quod de omnibus relatiuis, talis essentia, vel, hoc esse, ut stat in definitione priori, sit eis, secundum id quod sunt, esse aliorum dicantur: ut dicit illa definitio. ponit deinde aliam proprietatem dicens, quod si quis noverit definite vnum relatiuorum, definite noscet, & reliquum, ut si quis noverit definite dimidium, & definite noscet cuius est dimidium. quoniam in definitionibus vtrorumque, vtrifque, uti necesse est. Notatione dignum est secundum Ver. quod in definitione relatiui non ponitur correlatiuum tanquam pars essentialis eius, cum relatiuum, & correlatiuum sint essentialiter distincta, ut Dominus, & seruus, sed ponitur correlatiuum in eius definitione

tanquam terminus dependentiæ ipsius relatiui, quæ quidem dependentia non cognosceretur perfectè, nisi cognosceretur terminus eius. sed dicit aliquis, quod vnumquodque eo modo quo habet esse definitur, & cognoscitur: sed vnum relatiuum habet esse separatū, à suo correlatiuo, ergo vnum potest defini ac cognosci non cognoscendo aliud. Ad quod sic breuiter respondendum est, quod licet vnum habeat esse separatum ab alio, tamen illud esse non est absolutum, sed respectiuum in ordine ad suum correlatiuum, idcirco, habet per ipsum defini. Secundo notandum est, quod tres condiciones requiruntur ad hanc relationis definitionem: primo quod ambo extrema sint realia: ideo in non entibus, non erit relatio realis, sed rationis. Sunt realia pater & filius. Secundo quod sint realiter distincta, ut de patre, & filio patet. idcirco relatio identitatis, non est realis. tertio quod extrema sint eiusdem rationis, & ordinis: idcirco relatio creaturæ ad creatorem non competit.

Manifestum igitur, & ex ipso est, si enim nouit aliquis hoc quod ad aliquid est, (est autem esse ijs, quæ ad aliquid sunt, idem ac ad aliquid aliquo modo se habere) etc.

Infert ex dictis correlatiuum Aristoteles; deinde soluit quæstionem supradictam de substantia: dicit ergo primum, quod ex his, quæ dicta sunt in secunda definitione, patet quod si quis scit. i. nouit aliquid de numero illorū, quæ ad aliquid dicuntur definite, siue per definitionem: sciturus quoque est illud ad quod dicitur, id est correlatiuum, (quia definitio significat quid est esse; sed esse relatiui, non est nisi ad aliud se habere, ut diximus, ergo definitio relatiui propria exprimit correlatiua.

tiua. Ad quod se habet ipsum relatiuū definitum.) igitur si aliquis nouit aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid definite, profecto, & definite nouit ad quod quodammodo se habet, id est si quis nouit singulare, & definitum, & singulariter, & definite noscet & reliquum. quoniam si nō nouit omnino ad quod alio modo se habet, vt duplū dimidiū, neq; si ad aliquid, noscet. Sed hoc est manifestum in singulis, quia si quis nouit quid esse duplum: statim oportet, quod sciat cuius est duplum: Si. n. nullius definitorum. i. singularium, nouit ipsum esse duplum: neq; sciet an sit duplum nec ne. Similiter si quis nouit quid melius sit definite, & cuius melius sit statim definite cognoscit. quapropter non indefinite, vel indeterminate agnoscet, quod hoc melius est deteriore. quia indefinite scire, est suspicio, nō aut scientia, propterea quod non exacte sciet, quod melius, sit peiore melius. nam & forsan nihil deterius est ipso. Quare ergo erit necesse, qd si quis noscat aliquod relatiuorum definite, & id ad quod dicitur, (i. correlatiuum) definite noscet. soluit deinde questionem de substantia supra allatam cum dicit, caput vero, & manus, singulaque eorum, quæ sunt substantiæ, ea ipsa quæ sunt. i. quatenus sunt huiusmodi, possunt sciri definite: sed non est necessarium scire ad quod dicantur, cuius. n. sit hoc caput, vel cuius hæc manus nō est scire definite. quare ergo non erūt hæc relatiua, & si hæc non sunt de numero eorum, quæ dicuntur ad aliquid; vera erit hæc propositio, quod nulla substantia dicitur ad aliquid. addit deinde ad excusationem sui, quod difficile forsan est de singulis pertractare. i. de huiusmodi rebus, nisi frequenter pertractata, ac perscrutata sint; sed tamen non erit inutile de singulis dubitare. Notatione dignum est secundū Burle. quod qui cognoscit vnum rela-

tiuorum definite, & reliquum, quod non debet intelligi, vt vnum per aliud definiatur. i. quod debeat defini per reliquum. sed est intelligendum iuxta mentē Philosophi, quod qui cognoscit definitionē vnius relatiuorum, cognoscit & correlatiui definitionē: nec sequitur propter hoc, quod definiatur per reliquum. quoniam aliud est aliqua esse simul natura, & aliqua esse nota per alia. vnum enim relatiuorū non est notum per aliud. si vero dicat aliquis, quod potest cognoscere illū, qui pater est, non cognoscendo illum, qui est filius suus. Resp. quoniam non qui est pater, nec qui filius est sunt relatiua. tamen nullus potest filium, cognoscere, quatenus filiū, nisi cognoscat, & patrem. neq; patrem quatenus patrem, nisi cognoscat filium suum. Sed dubitaret aliquis, quod vnum quodque habens genus, & differentiam, defini potest per genus, & differentiam eius: sed relatiua habent genus, & differentiam intrinsecam, igitur sine correlatiuo possunt defini per suū genus, & per suam differentiam. Secundo sic, partes substantiæ non sunt vera relatiua, & tamen eis conuenit ista definitio, quoniam esse eorū est ad aliud quodammodo se habere. ergo & cat. Tertio sic, entia diuersa, & realiter distincta, non habent quod simul cognoscantur: sed relatiuum, & correlatiuum, sunt entia diuersa. ergo non recte dicitur, quod si quis definite nouerit vnum relatiuorum, definite nouerit & reliquum. Ad primam rationem cum dicebatur, quod vnum quodque habens genus, &c. dico quod licet relatiuum habeat differentiam, tamen illa differentia non est absoluta, sed respectiua & dependens ad terminum extrinsecum, idcirco non potest perfecte per ipsum cognosci. ad secundam dicitur, quod totum esse partium substantiæ non est ad aliud, vt in hac definitione intelli-

intelligitur: quamvis ultra suum esse aliquid, importent quandam dependentiam ad totius operationes, à quo toto sumunt nomina partis: patet ergo non convenire. Ad tertiam rationem dicitur breviter, quod loquendo simpliciter vnum relatiuum potest cognosci absque alio, tamen vno cognito facilliter cognoscitur reliquum: Habuimus ergo duplicem definitionem relatiuorum. habuimus etiã quatuor communitates, scilicet, prima in relatiuis inesse contrarietatem, vt virtus contraria est vitio. Secunda quod suscipiunt (quædam) magis, & minus, & quã non. Tertia, quod omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam, vt dominus serui dominus, & seruus. vbi vero non est subsistendi consequentia non conuertuntur. consequentia autem subsistendi est consequentia ab esse, ad esse. hoc est a propositione de secundo adiacente, vt si pater est, & filius est, filius & pater. similiter in tempore futuro, & præterito. si fuit pater, fuit filius. cum vero ad consequens non sequitur antecedens, subsistendi consequentia, non conuertitur vt homo est ergo animal. sed non e contra: habuimus quartam proprietatem, scilicet esse simul natura, cum statim est pater, illico, & filius est. habuimus tres conclusiones, & vnum dubium.

C A P V T. IIII. De Qualitate.

Qualitatem verò dico, secundum quam quales quidam esse dicuntur. Est autem qualitas eorũ, quæ multipliciter dicuntur. Vna quidem igitur species qualitatis, habitus, & dispositio dicuntur.

Istud est caput quartum huius secundum tractatus: habet autem descriptionem vnam, quatuor qualitatis species, suntque duæ differentie primæ speciei, & dubium vnum. definitionem qualitatum, tres proprietates, regulam vnã, duoque dubia; vnum ad secundam proprietatem, & vnum ad tertiam. Cur vero de qualitate nunc egerit, satis supra in præcedenti capitulo, me fecisse notum puto: sed tamen dicam cum Boet. quia Aristoteles admisit quædam relationis, cum quantitate, idcirco prius de relatiuis egit: nunc verò quoniam post magnum & paruum, sequitur quædam comparatio, æquale, & inæquale, & sũt qualitates: idcirco de ea tractat. est autem qualitas quartum genus generalissimum, quæ sub se continet alia genera, per quæ res denominantur, vbi gratia, à caliditate, res dicitur calida, à frigiditate frigida, à grauitate, grauis, à scientia doctus & similia. igitur res calida erit qualis: frigiditas, caliditas albedo, prauitas, & alia huiusmodi qualitates erũt. Dicit ergo dico, vel appello qualitatem illam, secundum quã, in per quam dicuntur, supple, res quales. diuidit deinde qualitatem cum dicit, quod qualitas est de illorum numero, quæ multipliciter dicuntur, id est, multis modis. & vna eius species, id est, qualitatis dicitur habitus, & dispositio. Notandum autem, secundum Ant. And. quod multiplicitas duplex est, scilicet significatum, & multiplicitas suppositorum. multiplicitas significatorum pertinet ad æquiuoca; multiplicitas vero suppositorum pertinet ad omne cõmune, & vniuersale vniuersi. cum igitur dicitur quod qualitas dicitur multipliciter; intelligendum est de multiplicitate suppositorum, non significatorum: quia aliter nõ esset genus vniuersi vt est. Dubitaret autem aliquis, quod secundum differentiam substantialem dicimur quales, & tamen non est

est qualitas, ergo competit alijs, vt rationale. Respondetur breuiter, quòd licet differentia substantialis prædicetur in quale quid, essentialis: non tamè prædicatur in quale simpliciter, vt prædicatur hic, quod solum dicit qualitatem accidentalem substantiæ.

Differt autem habitus à dispositione, quod permanentior, & diuturnior est. Tales vero sunt scientiæ, & uirtutes, &c.

Proponit in præsentī contextu unā speciem qualitatis, comparatque habitum cum dispositione ipsa, de istis determinat simul: Quoniam, dispositio & habitus conueniunt tam substantiis spiritalibus, quam corporalibus. Notandum autem est, secundū Ver. quod habitus accipitur tripliciter: vno modo, vt opponit priuationi, sicut visus opponitur cæcitati, & sic quilibet forma habens priuationem sibi oppositā, siue sit essentialis, siue accidentalis, dicitur habitus. alio modo accipitur, vt est corporum, & eorum, quæ circa corpus sunt adiacentia, & sic est vnū prædicamentum distinctum ab alijs; & sic istis duobus modis non capitur hic habitus. tertio modo capitur, prout est qualitas perfecte dispositiua sui subiecti ad operationē, sicut scientia disponit intellectum hominis, & ex consequenti ipsum hominem, ad cognoscendum ea, de quibus est scientia. ideo Comment. Dicit quod habitus est quo quis operatur quando vult. Secundo notandum, secundum Magist. quòd dispositio dupliciter capitur, primo modo generaliter pro omni qualitate disponēte subiectum, siue illa qualitas sit faciliter mobilis à subiecto, siue difficulter. & sic dispositio differt ab habitu, sicut superius ab inferiori. & continet habitum & dispositionem proprie dictam. Secundo modo accipitur specia-

liter, p qualitate de facili mobili quæ disponit subiectū imperfecte ad operationem, & sic distinguitur contra habitum. Dubitaret autem aliquis, quòd quæcunque important eandem speciē important eūdem modum essendi, cū vnus speciei, sit vnus modus tantum, sed habitus & dispositio non dicunt eundem modum essendi, sed diuersos, igitur non sunt vna species qualitatis. secundo sic, habitus est vnū prædicamentum ab alijs distinctum. ergo non est species qualitatis. tertio sic, risibile est qualitas de difficili mobilis, & tamen non est habitus: ergo competit alijs hæc definitio. Ad primum dicitur, secundum Ver. quòd licet dicat diuersos modos essendi accidentales vnus formæ dispositio, & habitus, tamen dicunt vnū modum essendi essentialē, qui est disponere potentiam sui subiecti ad operationem. Ad secundum, patet solutio in primo notando. Ad tertium dicitur, quòd in definitione habitus præsupponitur, quod sit qualitas acquisita disponens potentiam ad operationem, & hoc nõ conuenit risibili. Ad textum dilucidationem accedam. Dicit igitur Philosophus, quod habitus differt à dispositione, eo quod est magis stabilis & magis permanet, qđ non est sic de dispositione. Declarat deinde, ut scientiæ, quæ reperiuntur in veris Philosophis, dicuntur ibi habituatę, sic virtutes: quoniam scientia, & virtus videntur esse de numero illorū qui permanent, vt si quis mediocriter sumat scientiam, puta per annum, & alius per decem, iste per decem dicitur habere habitum, qui vero per annum habet; dicitur habere dispositionem. & hæc de facili tollitur illa vero non, nisi per magnam ægritudinem, & cętera huiusmodi. sic de virtute, ut qui iusti, & temperantes sunt, non videntur moueri de facili. Declarat deinde dispositionem dicens: Dispositiones

vero

vero dicuntur, quia de facili mobilia sunt, & cito permutantur, ut est calor; in frigidatio; & ægritudo, & sanitas, & quæcunque sunt huiusmodi. cito enim ex calida fit res frigida, & e contra. & ex ægritudine, sanitas. hæc autem de facili mutantur. sic homo per has qualitates dicitur frigidus, calidus, sanus, & huiusmodi. Similiter dicendum de alijs, nisi quandoque per temporis longitudinem, tales dispositiones transferantur in naturam alicuius, & habituentur: quia tunc non amplius dispositio vocaretur, sed habitus, eo quod esset de difficili mobilis, ut quis præ nimia ægritudine dicitur insanabilis aliquando.

Manifestum est autem, quod hæc volunt habitus dicere, quæ sunt diuturniora, & difficilius mobilia, &c.

Declarat in hoc contextu differentiam positam per signum; deinde comparat habitum & dispositionem, dicens: Quod manifestum est, quod hæc, id est quæ habitus dicuntur, sunt illa quæ diuturniora sunt, ac permanentiora: quoniam qui habent disciplinas, sed non multum illas retinentes, & facile mobiles existentes, non dicimus illos habere habitum; quamuis sit male, vel bene disciplinatus. quare ergo differt habitus ab ipsa dispositione: nam; hæc, scilicet dispositio est de facili mobilis: ille uero, supple, habitus est permanentior, ac diuturnior, & difficilius mobilis. Comparat deinde hæc inter se: dicit quod etiã alio modo ipsi habitus sunt dispositiones: sed dispositiones ex necessitate non sunt habitus: quoniam qui retinent habitum alicuius qualitatis, & secundum ipsos sunt aliquo modo dispositi ad ea quæ habent: sed qui sunt dispositi, uniuersaliter non habent habitum. utitur hoc modo loquendi Aristoteles, quia dicit habitus esse di-

spositiones: sed dispositiones necessario non sunt omnino habitus, & etiam quia uniuersaliter habitus potest prædicari de dispositione, etsi non uniuersaliter, tamē particulariter. igitur erit definitio hæc quod habitus est qualitas difficile mobilis. Dispositio uero qualitas facile mobilis.

Aliud uero genus qualitatis est, secundum quod pugilatores, vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicimus, & simpliciter quæcunque secundum potentiam naturalem, vel impotentiam dicuntur, &c.

Secundam speciem qualitatis Aristoteles nunc commemorat: quæ potentia & impotentia naturalis dicitur: hoc genus qualitatis diuersum est à dispositionis genere: in illo genere considerantur dispositiones, quatenus per consuetudinem sunt peractæ: in hoc autem genere, considerantur potentia, & habilitates quatenus habentur à natura ipsa, ita ut unus magis sit aptus ad Logicam, vel Philosophiam, & alter habeat hoc à natura, ut sit ineptus. sic de cursu, de bello, &c. huiusmodi, quæ qualitates potentia, & impotentia naturales dicuntur: sub quo genere alia continentur, cum ad particularia deuenitur: est igitur naturalis potentia proprietas substantia, qua quis est naturaliter potens ad aliquid faciliter operandum, & contrarijs resistendum, ut qui sanus est, facilis quoque est ad exercendum suas operationes. Sed naturalis impotentia est qualitas, qua quis redditur impotens ad suas operationes exercendas, & ad operandum difficilis redditur. sub quo genere reponuntur omnes aptitudines, inclinationes, quibus substantia producta inclinatur. Dubitaret forsitan aliquis, quod natu-

K ralis

ralis pot.

ralis impo.

sub.

ralis potentia, & naturalis impotentia simpliciter ac essentialiter differunt; ergo non sunt vna species qualitatis. Secundo sic potentia materiz ad formam est naturalis potentia: & tamen non est qualitas; ergo. Tertio sic, potentia ad aliquid est, scilicet, ad actum: ergo non est qualitas. Ad primum breuiter respondendum est, quod licet potentia & impotentia naturalis inter se sint diuersę species, si comparantur ad se inuicem, tamen vt suum superius respiciunt bene sunt vna species qualitatis. Ad secundū dicendum est, quod licet potentia materiz ad formā sit quędam naturalis potentia ad esse, tamen non est potentia naturalis ad operandum, vt hic intelligitur. Ad tertiam dicitur, quod potētia formaliter capta, est ad aliquid: si tamen capiatur pro se denominato, est ens absolutum. d. es go Aristoteles. Aliud verò genus qualitatis est, secundum quod pugillatores, vel cursores, id est, à natura, nō ab industria, vel salubres, vel insalubres dicimus: & simpliciter, id est, & in summa, vel vniuersaliter, quęcūque dicuntur secundum naturalem potentiam, & impotentiam, ita vt & ista sit una species qualitatis. Comparat deinde hanc speciem ad primam cum subdit. d. non enim, supple, pugillatores, & cursores, dicuntur ex hoc quod sint dispositi, id est, quod habeant dispositionem, sed quod habent potentiam naturalem, vel impotentiam, faciendi aliquid, vel nō pati ab aliquibus accidentibus, vt pugillatores, vel cursores dicuntur, non quod dispositi sint, sed quia habent naturalem potentiam, vel impotentiam ad aliquid agēdum, vel nō agendum, salubres, id est sanatiui etiā dicuntur eo quod habent potentiam naturalem, vt nil patiantur ab aliquibus accidentibus: insalubres uero, eo quod habent impotentiam resistendi, & facile ab illis accidentibus patiu-

tur. Similiter autem, & durum, & molle, quia durum dicitur quod habet potentiam non secari: molle verò dicitur quod habet istius impotentiam, i. quia cito potest secari. Dubitatur hic, quod Philoſophus vocat speciem, scilicet dispositionem, & habitum. & potentiam & impotentiam non speciem, sed genus. Respondet Boetius, quod iste species qualitatis nō sunt species specialissima; sed species subalternę quę aliquando sunt genera, & aliquando sunt species, idcirco recte posuit hæc. Notatione dignum est, secundum Burles quod potentia accipitur indifferenter in hoc proposito, scilicet pro potentia actiua, & pro potentia passiua: nam secundum potentiam actiuam aliquis dicitur cursor, & pugillator: secundum potentiam passiuam dicitur aliquis ægrotatius: quoniam facilius patitur ab extrinsecis, & à corruptius sanitaris.

Tertium verò genus qualitatis est, passibiles qualitates, & passionēs; sunt autem huiusmodi, vt dulcedo, & amaritudo, & austeritas, & omnia his cognata; amplius & calor, & frigus, & albedo, & nigredo, & cæt.

Hęc est tertia species qualitatis, quę passibilis & passio nominatur. Vbi notandum est, quod inter passionem & passibilem qualitatem est differentia similis, ac illa quę est inter dispositionem & habitum: quoniam passio est illa quę cito transit ac venit. Passibilis vero qualitas est permanentior: ut si quis subito irascatur exardescens, illa passio cito transit, vel rubedo propter inflammationem, idcirco quia nō permanet dicitur passio. Si uero passio irę est diuturna, & quasi ad modū habitus

bicus ibi habitat, tunc dicitur passibilis qualitas, ut si illa rubedo ibi remaneret multum. Secundo notandum, quod sub hac specie comprehenduntur omnia obiecta sensuum exteriorum, nempe colore omnes, & lux, lumen, quæ sunt obiectum visus, voces non voces, quæ sunt obiectum auditus, sapor omnes dulcis, amarus, acris, &c. qui sunt obiectum gustus: omnesque qualitates tactiles, & tangibiles, quæ sunt obiectum tactus. Tertio notandum est, quod dicuntur passibiles qualitates, non quod subiectum in quo sunt patiatur aliquid ab illis passionibus: sed quoniam nata sunt, ut efficiant aliquam passionem in sensibus mouendo, verbi gratia, dulcedo, quæ est in melle, immutat sensum gustus: & efficit in ipso sensu gustationem, & quodammodo sensus patitur ab obiecto passionem delectationis. sic de vnoquoque dicendum est: mouent enim sensum, vel ad amorem, vel ad odium, vel ad delectationem, vel ad tristitiam. Dicit ergo Philosophus, quod tertium genus qualitatis, sunt passionem & passibiles qualitates. hæc autem sunt huiusmodi, ut dulcedo, & amaritudo, & austeritas, & omnia his cognata: quæ saporum sunt differentiarum, & gustus obiecta. Amplius calor, & frigus, & albedo, & nigredo, quæ sunt visus obiecta; probat deinde quod sunt huiusmodi, qualitates; cum dicit, quod quidem igitur, & hæc, supple, quæ dicta sunt qualitates quoque; manifestum est quæcunque enim has susceperunt, id est has qualitates, ipsa, (supple, à quibus sunt suscepta) dicuntur qualia secundum ipsas, id est qualitates, ut puta album ab albedine; ut & ipse exemplis declarat, ut mel quia suscipit dulcedinem dicitur dulce, & corpus dicitur album quia albedinem suscipit. sic de cæteris eadem est ratio. Declarat deinde vnde dicantur passibiles qualitates dicens, passibiles ve-

ro qualitates dicuntur, non quod ea, id est sensus, qui suscipiunt illas, id est qualitates, aliquid ab illis qualitatibus patiantur: quoniam neque mel, non dicitur dulce, eo quod aliquid passum fuit, neque aliquid aliud huiusmodi. Sed quia ut dixi nata sunt, ut efficiant sensum, vel rem aliquo modo talem. similiter autem apud hæc sunt calor, & frigus, quæ dicuntur passibiles qualitates, non quod ea, id est res quæ suscipiunt illas, id est qualitates, aliquid patiantur; sed quoniam secundum sensum, vnaquæque dictarum qualitatum est effectiua, id est efficit passionem: ideo dicuntur qualitates passibiles. dulcedo enim efficit quandam passionem secundum gustum; & calor secundum tactum; simili modo se habet & in reliquis. Vbi notandum iterum est, quod tales qualitates non solum in sensum agunt, sed & in non habentibus sensum. sicut calor non solum immutat tactum, sed etiam lignum immutat. sed est denominatio a nobiliore, puta a sensu, ideo dicitur passibilis qualitas.

Albedo autem, & nigredo, & cæteri colores, non eodem modo iis, quæ dicta sunt, passibiles qualitates dicuntur; sed eo quod ipsæ, ab aliqua passione innascuntur, &c.

In præsentem contextum ostendit, quod quædam qualitates non dicuntur eo modo quo superiores qualitates dicebantur, sed differenti modo. dicit igitur, quod albedo, & nigredo, & cæteri colores, dicuntur qualitates passibiles ab alia causa, id est ab aliquibus interioribus passionibus causantur, vel innascuntur. hoc autem declarat dicens: quod enim sunt multæ mutationes colorum propter aliquam passionem intrinsecam, manifestum est, quia erubescens, ob vercundiam fit rubens, & ti-

mens fit pallidus propter timorem, & vnumquodq; talium, simili modo dicitur. ideo si quis habeat naturaliter talem passionē, quæ est erubescētia, vel timor, vel passus fit aliquorum talium accidentium, similem colorem dicimus illum habere. quoniam quæ affectio, idest qualis dispositio facta est circa corpus, vtputa propter verecundiā, etiam secundum naturalem constitutionem, idest dispositionem fiet affectio, idest passio, vt rubeum corpus. ita vt color naturalis fit similis illi, qui est aduentitius. declarat deinde, quæ dicantur qualitates passibiles cum dicit, quæcunque talium accidentium, i. passionum, vel prædictarum qualitatum, aliquo casu adueniente principium sumpserunt ab aliquibus passionibus difficile mobilibus, dicuntur passibiles qualitates. quoniam siue secundum naturalem substantiam facta sit in corpore nigredo, vel pallor; siue propter longam ægritudinem, aut æstum, aut aliquid tale, ita vt facta sit, vel formata in subiecto, quod difficile est, vt recedat, & quasi permanet in tota vita: tunc dicuntur, & ipsæ qualitates passibiles. (quia secundum eas dicimur quales.) nanque qui habet in se ægritudinē stabilitam, dicitur conuenienter egger: sed si innascitur ex huiusmodi causis, quæ facillime recedunt, tunc dicuntur passiones, & non passibiles qualitates, vt supra diximus. Notatione dignum est, quod non omnes qualitates visibiles innascuntur ab aliquibus passionibus: propterea quod Lux est qualitas visibilis, & tamen non innascitur ab aliqua passione tali: & propterea non dicitur Lux qualitas passibilis, quia ab aliqua passione innascatur; sed solum quoniam infert passionem sensui visui. ex his quæ dicta sunt patet, &c.

Quæcunque vero ex ijs, quæ facile soluntur, & cito tran-

seunt fiunt, passiones dicuntur qualitates vero minime. Non. n. aliqui. secundum ipsas dicuntur quales, &c.

In hoc contextu, ostendit Aristoteles, quæ dicuntur passiones, & quæ passibiles qualitates: vbi notandum est Philosophum dixisse nos non esse quales secundum passiones de facili durantes, sed quia ab illis non sumitur principium denominationis, hoc est non denominamus quales: vt à rubedine propter verecundiam, non dicimur rubei, sed aliquid pati. nõ dicimur quales simpliciter, sed secundum quid. Dubitaret autem aliquis, quod albedo & nigredo sunt passibiles qualitates, & tamen non inferunt passionem sensibus, scilicet, visui: igitur: non agunt in visum, quia non tangunt ipsum: & per consequens non causant passionē. Secundo sic, passio est vnum prædicamentum distinctum ab alijs, ergo non est vna species qualitatis. Tertio sic arguitur, quæcunque dicunt eandem essentiam, sunt in æquali gradu perfectionis, sed passio, & passibilis qualitas non sunt æqualis perfectionis; igitur nõ sunt vna species qualitatis. Ad primā sic Resp. Ver. qd licet albedo, & nigredo, alijsq; colores, nõ agant corporaliter, nec inferant passionem corporalem visui, tamē sibi inferunt passionem spiritualem, & perfectiuā, aguntque intentionaliter: & in hoc differunt ab alijs obiectis sensuum, quæ agunt corporaliter tangendo, vt in gustu. Ad secundam dico, quod passio, vt est effectus actionis est prædicamentum distinctum ab alijs: sed passio quæ est sensibilis qualitas, habens imperfectum esse, scilicet, cito transiens, est qualitas. Ad tertiam dicitur, quod licet passio, & passibilis qualitas quantum ad modum essendi, non sint æqualis perfectionis:

tionis: tamen quantum ad essentiam sunt æqualis perfectionis. Dicit ergo Philosophus. quæcunque vero ex ijs fiunt, supple. qualitates, quæ facile solvuntur, & cito transeunt, idest, non permanent, dicuntur passionēs, non autē passibiles qualitates. quia passibiles qualitates permanent; hæc vero non. rationem ponit cum subdit, non enim secundum ipsas, scilicet, passiones dicimur quales, propterea, quod si quis sit rubeus ob verecundiam, nõ ob hoc dicitur rubeus: neq; si aliquis propter timorem factus fuit pallidus, dicitur pallidus: sed magis dicitur, quod passus sit aliquid: quare ergo huiusmodi quæ diximus dicuntur passionēs, non autem qualitates. hoc idem ostendit esse, quæ circa animam accidunt, dicēs; similiter autē his, supple, accidit quæ circa animam sunt, dicuntur passionēs, & passibiles qualitates. quæcunque. n. mox in nascendo ab aliquibus passionibus nascuntur, quæ passionēs sunt de difficili mobiles; dicuntur qualitates verbi gratia, amentia eo quod est circa intellectum, de difficili mobilis, dicitur qualitas passibilis: sic de alienatione mētis, eadem est ratio: & de ira, & alijs huiusmodi: propterea quod secundum eas, idest qualitates dicuntur, puta iracundi, amentes, &c. similiter autem, & quæcunque alienationes nõ naturales, idest aliquo casu innatæ sunt, tamē de difficili mobiles sunt, etiam hæc dicuntur qualitates. quoniam secundum eas dicimur quales: sicut quomodocunq; modo. Sed quæ sunt ab ijs, quæ citò redeunt, ac prætereunt, passionēs dicuntur; vt si quis contristatus, iracundior fiat; si propter iracundiam quæ citò transit, quia non dicitur iracundus, eo quod sit iracundior, sed si permaneat in corpore per spatium temporis, dicitur iracundus. igitur dicitur magis aliquid passus, quàm iracundus. ideo huiusmodi dicuntur passionēs non au-

tem qualitates. quoniam passionēs cito transeunt qualitates vero minimè; sed remanent. manifestum est ex his, quæ diximus hic, & supra, quæ dicuntur passionēs, & quæ passibiles qualitates.

Quartum vero genus qualitatis est figura, & circa vnum quodque constans forma. Amplius autem ad hæc rectitudo, & curvitas, & si quid aliud his simile est, secundum enim vnū quodque eorum quale quid dicitur, &c.

Quartam speciem qualitatis, deinde dubitationem de raro, & spisso ponit in præsentia Aristoteles. species qualitatis est ista, quod omnes qualitates, quæ figuris quantitatis conueniunt, vt quod ista figura sit triangularis, quadrangularis, circularis, & huiusmodi qualitates habeat, sunt ex hoc genere, sic consideratæ, figura enim trianguli, quadranguli, & circuli, sic consideratæ sunt qualitates; sed circularitas, triangularitas, vt ita loquar non vt quantitates considerantur: sed vt qualitates. istis igitur modis consideratis qualitates sunt. vbi notandum quod sub hac specie continentur omnes figuræ corporales, & superficiales quarum aliquæ sunt figuræ naturales, & aliæ artificiales: naturales sunt, quæ habent principium a natura: vt est bipedalis figuræ in homine, quadrupedalis in equo. artificiales sunt quorum principium ab arte dependet, vt figura mēse, domus, arx, cathedræ, & quæ similia continentur quoque sub hoc genere passionēs lineæ, vt curvitas, longitudo, rectitudo, &c. huiusce generis. quædamque passionēs numeri, vt quadratum, tricubitum, bicubitum. dubitaret autem aliquis, quia dicit Aristoteles, quod qualitas

litas est figura constans circa hoc aliquid, idest circa indiuiduum, quod domus non est indiuiduum, eo quod ex multis lignis, & lapidibus constat. ergo. Secundo dubitaret quis, quod figura est quaedam quantitas, ergo, non est qualitas. Ad primum sic breuiter respondendum est, quod licet forma domus sit multitudo indiuiduorum lignorum, & lapidum, tamen est vnum per aggregationem. quoniam vnum multiplicitate dicitur, scilicet, aggregatione, perfectione, integritate, indiuiduatione, &c. Ad secundam dicitur, quod figura dupliciter accipitur, scilicet, materialiter, & formaliter, materialiter accepta est quantitas: sed formaliter accepta est qualitas. Ad textum ergo accedamus, dicit Philosophus, quod quartum genus qualitatis est figura, & forma circa vnumquodque constans, vt figura pira midalis, & forma scammii, vel forma mulieris. amplius ad hæc, supple, additur rectitudo, & curuitas, supple, lineæ, vel si quid aliud est simile his, quæ diximus quoniam secundum ea, aliquid, dicitur quale, vt domus quadrangularis, & aliquid dicitur triangulum, vel quadrangulum, vel rectum, aut curuum: similiter secundum formam vnumquodque dicitur quale. Deinde dubitationem remouet quandam, de raro, & spisso, & similia dicens: quid, pro aliquid, rarum, & spissum, & asperum, & leue putabuntur esse quale, idest qualitates, immo sunt aliena a diuisione qualitatis, idest, non continentur sub vlla specie qualitatis. sed videntur potius monstrare quandam positionem, idest continuationem, & permanentiam, siue ordinem, vtrunq; partium. spissum enim dicitur id, cuius partes sunt propinque. rarum vero, idest, cuius partes non sunt propinque, sed distant a se inuicem, & bene dicitur id, cuius partes recte iacent. asperum est id, cuius vna pars est superior

alia, vel vna eminent. igitur omnia dicunt positionem, seu continuationem partium, non autem sunt qualitates. Deinde epilogat dicens, quod fortasse alius modus, & species qualitatis appareret, a prædictis: quasi dicat, quod forsitan videbuntur esse qualitates aliter; a prædictis. tamen quæ maxime qualitates dicuntur hæc sunt, quæ dictæ sunt supra. vbi notandum est, quod rarum, densum, leue, & huiusmodi sumuntur dupliciter vno modo, vt significat positionem, seu extensionem partium quantitatarum, vel partium locati, & sic erunt quantitates. alio modo, vt significant, vel dicunt quandam determinationem, vel modum habendi ipsius subiecti, & sic dicuntur qualitates vt forsitan a Gilberto in libro sex principiorum accipiuntur, & patet solutio quomodo dicantur qualitates, & quantitates.

Qualia vero sunt, quæ secundum has denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his. In plurimis itaque, & ferè in omnibus denominatiue dicuntur, &c.

Supra determinauit Philosophus de qualitate in abstracto, puta de albedine, nigredine, circulatione, & huiusmodi. nunc determinat de qualitate in concreto, vt grammaticus a grammatica, iustus a iustitia; hæc enim dicuntur qualia. vbi notandum est, quod qualitas, & quale in hoc conueniunt, quia dicunt eandem essentiam qualitatis, & sic conueniunt in significato: sed differunt in hoc, quoniam qualitas dicit illam essentiam segregatam a subiecto. Sed quale importat illam essentiam cum inheretia ad subiectum, vt patet de albedine, & de albo. Albedo enim dicit essentiam separatam, album vero cum inheretia ad subiectum. Dicitur igitur

igitur Philosophus, Qualia verò sunt, quæ secundum has denominatione dicuntur, id est, quæ dicuntur ab ipsis qualitatibus, vt ab albedine, albus: vel quomodo libet aliter ab his, id est, vel proficiuntur, à qualitatibus alio modo, quò per denominationem; vt à virtute nò denominatur more latino, virtuosus, sed itudiosus. Sed hic videtur circulus, quia in descriptione qualitatis posuit quale; quia dixit qualitas est secundum quam quales esse dicuntur: hic verò qualia sunt quæ denominatiue dicuntur à qualitatibus. ideo vnum per aliud notum facimus. Dicendum est, quòd prima descriptio est per nota nobis: secunda vero per notius simpliciter: deinde subdit, quod in pluribus, & ferè in omnibus dicuntur hæc, supple, qualia, denominatiue, vt a candore candidus, & a Grammatica, Grammaticus, & a iustitia iustus, similiterq; in alijs eadem est ratio. in alijs quibus verò eo quod non sunt posita nomina, id est quia sic non habent nomina, aut sic non denominantur, non contingit ea, supple, qualia, quæ dicuntur, ab ijs, scilicet, concretis denominatione dici: vt cursor, aut pugillator, nò dicitur sic a nulla qualitate, sed solum a potentia naturali eo quòd illæ potentie naturales non habent nomina imposita: sicut reperitur in oppositum, in disciplinis, id est in sciētij, vel artib; a quibus artibus dicuntur isti pugillatores, & palæstritæ denominatiue: quoniam illæ disciplinæ habent nomina imposita; nanque a disciplina pugillatoria, dicitur pugillator. & palæstritæ a palæstrica. Denominatiue igitur dicuntur ab his: quæ disponuntur: similiter in alijs. Vbi notandum est, secundum Pet. Hispan. quòd cursor, & pugillator dupliciter dicuntur. vno modo dicitur pugillator ab arte pugillandi, & currendi, & sic sunt in prima specie qualitatis, scilicet habitus, & dispositio.

Alio modo dicitur pugillator non quòd habet artem pugillatoriam, sed quia habet naturalem potentiam ad actum pugillandi. & sic dicuntur ab istis naturalibus potentijs, non autem denominatione: quia nomina non sunt istis imposita. Deinde subdit dicēs: aliquando autem & posito nomine, id est quāuis nomen habeant, tamen non dicuntur denominatiue, ita ut secundum ea, id est qualia dicantur, vt a virtute itudiosus: vocatur enim quis itudiosus, eo quod habet uirtutem, sed non dicitur denominatiue a virtute. hoc autem non in pluribus accidit, sed in aliquibus. Qualia igitur dicuntur quæ ab ijs denominatiue dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis. Patet igitur quæ sint qualia ex his quæ dicta sunt.

Inest autem & contrarietas secundum qualitatem, vt iustitiæ iniustitia contraria est, & albedo nigredini, & alia. Similiter autem & ea, quæ secundum ea qualia dicuntur, &c.

Ea quæ pertinent ad essentiam qualitatis supra posuerat Aristoteles, nunc quæ ad accidentia, siue ad proprietates illius pertinent: & primo primam proprietatem, quæ est, quod in qualitate inest contrarietas, ut iniustitia est contraria iustitiæ, & albedo nigredini. Ratio autem huius est, quia formæ repugnantes, quæ se expellunt mutuo ab eodem subiecto contrariatur inter se: sed aliquæ qualitates sunt huiusmodi ergo. Pro qua proprietate notandum est, secundum Magistr. quod contrarietas in qualitatibus potest capi quadupliciter. Primo modo, pro repugnantiis aliquarum qualitatium non se permitentium, simul, & semel in eodem subiecto, siue ille qualitates se expellat ab eodem subiecto, siue non. & sic reperitur talis contrarietas, in qualitate

spe-

speciei primæ. Secundo modo accipitur pro repugnantia qualitatum aliquo modo se expellentium ab eodem subiecto, siue illæ qualitates maxime distant, siue non. & sic medijs colores contrariantur extremis, vt rubedo albedini. Tertio modo accipitur contrarietas pro repugnantia qualitatum nõ se permittentium in eodem subiecto. immo se expellentium ab eodem, siue hoc sit actione propria, aut actione suarum causarum, & hoc modo albedo nigredini contrariatur. Quarto modo propriissime accipitur pro repugnantia qualitatum se expellentium, ab eodem subiecto actione propria. & talis contrarietas solum in primis quatuor qualitibus reperitur, scilicet, caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate. igitur non conuenit omnibus habere contrarietatem, eo quod, & secunda, & quarta species non habent contrariũ. dicit ergo Philosophus, quod secundũ qualitatem, idest qualitas recipit contrarium, vt iustitia est contraria iniustitiæ, & albedo, est contraria nigredini, & alia huiusmodi: similiter autem ea, idest, qualia, quæ secundum ea, idest qualitates tales dicuntur, vt iniustum, quod ab iniustitia dicitur, est cõtrariũ iusto, & album est contrarium nigro. declarat deinde hoc non esse in omnibus, cum subdit dicens: quod non conuenit omnibus qualitibus: supple, contrarietatem suscipere: quoniam rubro, & pallido, & huiusmodi coloribus medijs, accipiendo concretum pro abstracto, nil est contrarium. cum nõ sint qualitates. Amplius, si vnum cõtrariõrum fuerit quale, & reliquũ erit quale, verbi gratia, si iustitia, & iniustitia sunt contraria, & iustitia est qualitas, & iniustitia quoque. quoniam contraria sunt in eodem genere, & sic patet de singulis contrarijs, eo quod eadem est ratio, & in aliquo alio prædicamento, quia

si iustitia est contrarium iniustitiæ, dico quod quale est iustitia, & quale est iniustitia: non enim iniustitia substantia est, aut quantitas, aut ad aliquid neque vbi, neque omnino aliquid huiusmodi, nisi quod quale erit. Sic autem, & in alijs, supple, contrarijs, quæ qualia sunt, supple, licet intueri. vbi notandum est; quod contraria sunt, quæ in suo genere se maxime distant: ita vt quod in suo genere non possit dari maior distantia ipsorũ, hoc vero non conuenit qualitibus medijs in nullo genere, sed extraneis tantũ. idcirco qualitates mediæ non habent contrarietatem. sed dubitaret aliquis, quod contraria maxime distant inter se, igitur genere non conueniunt. igitur si vnum contrariorum est quale, aliud non erit quale. ad quod breuiter respondetur, quod licet contraria maxime distant in eodem genere: non tamen maxime distant simpliciter. igitur si vnum est quale, aliud potest bene esse quale.

Suscipiunt autem qualia magis, & minus, album enim magis, & minus album alterum altero dicitur, & iustum altero alterum magis, & minus. Sed & ipsa intensionem suscipiunt, cum candidum nanque sit, cõtingit amplius candidum fieri.

Hæc est secunda proprietas, scilicet, quod suscipiat magis, ac minus. quoniam aliquæ qualitates intenduntur, & remittuntur, secundũ quod magis, & minus p̄ficiuntur sc̄dm proprium esse, quod habent in subiecto, vt calidum dicitur secundum magis, & minus. sed notandum est, quod non omnes qualitates suscipiunt magis, & minus. hoc autem in sequenti contextu manifestum est. Sed adest dubitaculo, scilicet, quod vna albedo non suscipit

scipit magis, & minus: non enim est magis albedo vna, quam alia. Similiter nigredo, & de alijs qualitibus. ad hoc respondetur facillime, esse verum si considerantur in abstracto, sed si considerantur in concreto non est verum: quia erit magis album hoc sudariolū, vel hic paries, quam ille. dicit igitur Philosophus, quod qualia suscipiunt magis & minus, siue intensionem, & remissionem: alterum enim album, dicitur magis album, altero albo, & iustus dicitur quis altero magis iustus, & minus. non solum hoc comparatum inter diuersa, sed & ipsa, supple, subiecta suscipiunt magis & minus, comparata ad seipsa, vtputa iste homo est magis albus, vel minus, quam quādo erat puer, vel hodie, quam heri: &c. huiusmodi. patet igitur, quæ dicta sunt. aduerte quod reperies qualitatem considerari secundum esse eius specificum, distinctum a supposito, & alio modo considerari, vt habet esse in suis suppositis, quod idem sunt quæ diximus in responsione argumenti.

Non tamen omnia, sed plurima, iustitia nanque si dicatur magis, & minus iustitia, potest quis ambigere, similiter autem & in alijs dispositionibus, quidam enim dubitant de talibus, &cæt.

Demonstrat, nō suscipere magis & minus qualitates omnes. deinde ponit dubium vbi potest esse, & vbi non est dubium. ibi triangulus vero &cæt. Dicit igitur, quod non omnes qualitates, seu omnia qualia suscipiunt magis & minus. propterea quod quis potest dubitare, dicendo, quod licet vnum subiectum habeat secundum magis, & minus iustitiam, vel grammaticam, aut sanitatē, & huiusmodi dispositiones.

tamen iustitiam ipsam, seu sanitatem aiunt omnino non debere dici secundum intendi, & remitti, scilicet, nec iustitiam, iustitia, nec sanitatem sanitatē. q.d. in abstracto quamuis sit dubiū: tamen in concreto nulli dubium est, vt patet ex verbis sequentibus. dicens minus alterum altero habere sanitatē hoc dicunt. Sic de grammatica, & de alijs dispositionibus. sed tamen ea, supple, subiecta, quæ dicuntur secundum eas, scilicet, qualitates, indubitanter recipiunt magis & minus, declarat hoc exemplis in concreto. cum subdit dicens. qm̄ grāmaticior aliquis dī, aliquo, vel alterū altero, vn̄ dī iustior alio, & alterū dī altero sanior, & sic est de reliquis. igitur in abstracto erit dubium. in concreto vero nulla adest dubitatio, quod non suscipiant magis & minus, subdit deinde de quibusdam, quæ non suscipiunt magis & minus, dicens. triangulus vero, & quadrangulus, non suscipiunt, hæ figuræ, magis & minus: neque aliæ figuræ siue circularis, siue qualis sit, quia illæ figuræ, quæ suscipiunt definitionem trianguli, vel recipiunt definitionem circuli, idest habent hanc eandem definitionem, vt sunt trianguli & circuli, omnia sunt huiusmodi. s. trianguli, & circuli. si vero non recipiunt rationem, idest definitionem eandem, alia erit ratio. nanque si non recipiunt eandem definitionem, nihil magis alterum altero dicitur circulus vnus, quā alius, neque triangulus, alio triangulo. quadratum enim, qui habet quatuor latera æqualia, non magis circulus est, quā ille qui est altera parte longior: quæ figura non habet omnia latera æqualia, quia nec iste est circulus simpliciter, vt patet in hoc exemplo.

L ex

ex istis duabus figuris vna non est magis circulus, quam aia. sed si suscipiunt rationem trianguli, vel circuli, æque dicuntur circuli, vel trianguli. Si vero utrunque duarum figurarum, (vt repetam) non recipiunt rationem propositi, scilicet, vel circuli, vel trianguli: vnum non dicitur alio magis, vel minus. patet ergo, quod non omnia qualia, idest omnes qualitates non suscipiunt magis & minus. notatione dignum est, quod hæc proprietas suscipere magis & minus, non inest quartæ speciei qualitatis, propterea quod sunt qualitates mathematicorum vbi non est motus, & magis, & minus non habet fieri nisi vbi est motus. deinde subdit, quod horum, supple, dictarum, i. harum proprietatum. itaque, quæ prædicta sunt, nullum est proprium qualitatis, scilicet, quarto modo: neque conuertitur.

Similia vero aut dissimilia, secundum solas dicuntur qualitates; simile enim, & dissimile alterum alteri non est secundum aliud, nisi secundum id, quod quale est. Quare proprium est qualitatis secundum eam simile, vel dissimile, &c.

Communitatem tertiam, & vltimam ponit in præsentem contextu. dubium deinde mouet, ac soluit illud. proprietas hæc est, quod dicuntur omnes qualitates similes, & dissimiles. quoniam nunquam dicemus aliquam rem similem, vel dissimilem nisi quatenus considerantur qualitates annexæ. non enim aliquis homo dicitur similis alicui, nisi quando similes sumus, vel in albedine, aut nigredine, siue doctrina, & huiusmodi, quæ sunt qualitates. sic de figuris, quæ possunt esse similes in quantitate, latitudine. vbi notandum est, quod

similitudo est rerum differentium eadem qualitas. dissimilitudo vero, est rerum differentium diuersa qualitas. dubitaret autem aliquis circa hanc proprietatem, quod omnia indiuidua eiusdem speciei dicuntur similia, & per suam formam specificam. igitur non soli qualitati conuenit secundum eam, simile vel dissimile dici. Ad quod breuiter respondendum est, quod omnia indiuidua eiusdem speciei, per formam specificam sunt similia, similitudine essentiali, quæ dicitur identitas specificæ. sed non sunt similia similitudine accidentali, quæ proprie similitudo dicitur. dicit igitur Philosophus, quod dicitur similia, & dissimilia ad solas qualitates hoc pertinet. simile enim, & dissimile alterum alteri non est secundum aliud, s. non ad aliud prædicamentum pertinet, nisi secundum, quod quale dicitur. nisi quatenus ad qualitatem ipsam pertinet. Quare ergo est proprium qualitatis secundum eam. s. qualitatem, simile, vel dissimile dici. ponit deinde dubium cum subdit dicens. at vero non debet conturbari quispiam, dicendo, quod nos facientes propositum, i. mentionem nunc de qualitate, connumerasse multa de numero eorum, quæ sunt ad aliquid, idest de prædicamento relationis, quia habitus, & dispositio dicebamus supra esse ad aliquid. soluit deinde dubitationem istam cum dixit, & per duas rationes. prima quia ferè in omnibus qualitibus, genera sunt ad aliquid, singularæ autem sunt species. hoc est dicuntur ad aliquid secundum suum genus; sed species ipsorum, quæ hoc dicuntur singularia, non dicuntur secundum se ad aliquid: sed qualitatis. non est ergo inconueniens idem per se primo esse in genere qualitatis: & secundum suum genus dici ad aliquid, verbi gratia, disciplina cum sit genus dicitur ad aliquid: id ipsum quod est, supple, genus, dicitur alterius: hoc est, de genere

De cæteris prædicamentis simul.

genere relationis dicitur, quia disciplina dicitur alicuius disciplina. de numero vero eorum, quæ sunt singularia, nihil ipsum quod est, id est quatenus species sunt, non dicuntur esse alterius, ut grammatica non dicitur alicuius grammatica: secundum se est qualitas; quoniam secundum eam dicimur quales. nec musica dicitur alicuius alterius musica, quæ omnes sunt qualitates, ut patet per rationem ipsius; quia dicimur tales per ea, puta musici, grammatici. dicimur autem quales secundum hæc singula, & habemus hæc. scientes nos igitur, dicimur tales, eo quod habemus aliquas singularum scientiarum. quare ergo hæc erunt etiam qualitates, quæ singulares sunt, secundum quas nos aliquando, & quales dicimur. q. d. quod etiam hæc quæ ad aliquid videntur, qualitates erunt; quoniam dicimur quales: propterea, quod non sunt ad aliquid nisi secundum suum genus. secundam solutionem ponit: cum dicit. amplius si contingit, quod aliquid istorum hoc ipsum, quod est, id est unum & idem sit quale, id est in genere qualitatis, & ad aliquid esse. nihil est inconueniens hoc, supple, subiectum in utrisque generibus, id est prædicamentis enumerare, quasi dicat, non est inconueniens una, & eadem res diuersimode considerata, considerari in diuersis generibus, ut supra diximus. patet ergo quod huiusmodi dispositiones, siue habitus, secundum sua genera sunt de genere relationis. secundum vero species sunt qualitates, ut scientia quæ est genus grammaticæ: est ad aliquid; quia refertur ad scibile: grammatica vero quæ est species, similiter musica, & huiusmodi, sunt qualitates, non autem ad aliquid nisi secundum suum genus, & qualitas secundum suam speciem.

Recipit autem agere, & pati, contrarietatem, & magis, & minus: calefacere enim ei, quod est frigefacere contrarium est, & calefieri ei, quod est frigefieri, & delectari ei, quod est contristari. quare suscipiunt contrarietatem, & magis, & minus, est enim calefacere, & magis, & minus, & calefieri magis, & minus, & tristari magis, et minus. suscipiunt igitur magis, et minus agere, et pati. De his igitur tot dicuntur.

De sex ultimis prædicamentis agit Aristoteles in hoc ultimo capitulo huius secundi tractatus, quod quidem capitulum in duas diuiditur partes, in prima agit de duobus prædicamentis, & simul; nempe de actione, & passione. ubi notandum est, quod actio est secundum quam in id, quod subijcitur agere dicimur, ut secans aliquid dicitur agere, in eo quod aliquid secat: unde sectio, vel percussio dicitur actio. Passio vero est effectus actionis, ut secari inferitur ex secare. secundum Hisp. secundo notandum secundum eundem, quod proprium est actionis ex se inferre passionem, & proprium est passionis, primo inferri ex actione, & passio non est in agente, sed in patiente. Tertio notandum est, quod & actio, & passio duas habent proprietates, prima est, quod susceptibiles sunt contrarietatis, id est illam suscipiunt, & suscipiunt magis, &

L 2 minus,

minus, vt calefacere est contrarium illi, quod est frigefacere, & dele-
tari est contrarium ei, quod est con-
trahari. Similiter de passione frige-
ri est contrarium ei quod est calefieri;
de secunda proprietate patet, suscipere
magis & minus: nam magis calefa-
cit vna res quã alia, vt puta ignis quã
motus. & magis ferit ensis quã lignũ,
& similia. Simili modo dicendum est
de passione, multa alia possunt circa
hęc dici, sed non est huius facultatis.
Dubitaret tamen aliquis, quod omne
principium suum principiatum præ-
cedit, sed actio non præcedit passio-
nem, quia simul sunt, nanque calefacere, &
calefieri simul tempore hoc fit: igitur
inferre passio-
nem nõ cõpetit actioni, vt
diximus. Secũdo sic, scđm securim di-
citur agere in id quod secatur, tamẽ
securis non est actio. igitur &c. mala
definitio. Tertio sic, nullum primum
principium est effectus alterius, sed
passio est vnum primum principium,
scilicet, vnum prædicamentum, quæ
sunt decem prima principia, ergo non
est effectus passio. Quarto sic, eorum
quæ sunt vnum & idem realiter, vnũ
non est causa alterius, sed actio & pas-
sio vnum & idem realiter sunt, cum v-
trunque sit forma fluens ab agente in
patientem, quæ est eadem realiter. ergo
passio non est effectus actionis. Ad hęc
respondetur, secundum Ver. breuiter,
& primo ad primam rationem, quod
licet actio sit simul tempore cum pas-
sione, tamen actio præcedit passionem
secundum naturam: quoniam secundũ
naturam causa præcedit effectum. Ad
secundam dicitur, licet secundum se-
curim dicamur agere effectiue, & in-
strumentaliter nõ tamen dicimur for-
maliter agere: vt de actione debet in-
telegi. Ad tertiam dicitur, quod licet
passio sit primum principium in gene-
re cause formalis suorum dicibilium,
& in tali genere nõ potest esse effectus,

tamẽ in genere cause efficientis bene-
potest esse effectus actionis, siue substã-
tiæ. Ad quartam dicitur, quod licet ac-
tio & passio materialiter acceptæ pro
forma fluente ab agente in passum sint
vnum & idem realiter, tamẽ si sumantur
formaliter, vt actio pro fluxu for-
mæ ab agente. & passio pro receptio-
ne eius in patiente non sunt vnum &
idem, sed diuersa sunt. Sed quid dicen-
dum de agente, qui in agendo patitur,
vt patet per Philos. in Physic. dicẽdum
est, quod nõ patitur quatenus agit: sed
patitur quatenus communicat mate-
riam suam cum patiente. Dicit igitur
Arist. in textu, incipiendo à proprietati-
bus, quod tam agere, vel actio, quam
pati, siue passio recipit, supple, vtrunq;
contrarietatem. & vtrunque recipit.
vel dicitur secundum magis & minus,
de contrarietate patet, quoniam cal-
facere est ei cõtrarium quod est frige-
facere. Sic de passione calefieri est con-
trariũ ei, quod est frigefieri. igitur sus-
cipiunt contrarietatem. de magis &
minus susceptione hoc idẽ patet, quoniam
est calefacere magis & minus.
Similiter de pati, calefieri secundum
magis & minus est. suscipiunt igitur
magis & minus actio & passio. de his
supple duobus prædicamentis, pro-
nunc tot dicuntur.

Dicũtum est, & de eo quod
est situm esse in ijs, quæ sunt ad
aliquid, quod denominatiue à
positionibus dicitur. De reli-
quis verò, id est, quando, & vbi,
& habere; propterea quod ma-
nifesta sunt, nihil de ipsis aliud
dicitur, quam quæ in princi-
pio dicta sũt; quod habere qui-
dem significat calceatum esse,
armatum esse; vbi verò, vt in ly-
cio,

cio, in foro; & alia quæcunque de his dicta sunt. Igitur de omnibus generibus, quæ proposuimus, sufficiunt quæ dicta sunt.

De reliquis prædicamentis se dixisse ostendit: primo de situ, siue positione, deinde de quando, & ubi, demum de habere. Positio igitur est quidam partium situs, & ordinatio generationis: ut sessio, statio. Pro quo notandum, quod positionis proprietates sunt tres: Prima quod positio non habet contrarium: Secunda quod positio non suscipit magis & minus: Tertia quod proprium est positioni substantiæ proximè assistere. Secundo notandum, quod licet positio, & situs realiter sint unum, & idem, tamen adest quædam differentia, secundum rationem, non autem secundum rem, scilicet, quod situs tam in naturalibus, quam in mathematicis reperitur; positio vero si proprie capiatur, solum reperitur in naturalibus, in quibus est ordinatio partium. Quando secundum Gil. est, quod ex adiacentia temporis in re temporali derelinquitur, ut hodie esse, & cras fore. Duplex enim est, quando, sicut duplex est tempus, scilicet, quando simplex, & quando compositum. habet autem hoc prædicamentum tres proprietates: Prima, quod quando non suscipit magis, neque minus: Secunda est, quod quando nihil est contrarium. Tertia est, quod quando in omni illo est, quod incipit esse in tempore. Pro quo notandum est, quod tempus & quando differunt inter se, & inter se conueniunt: tamen sunt duo entia realia, conueniunt in hoc, quod sunt utrunque ens successiuum; & unum immediate est causa alterius. differunt in duobus. Primo, quia tempus est in motu primi nobilis, ut in subiecto, quando vero est, subiectiue, in re temporali quæ per tempus mensu-

ratur. Secundo differunt, quia tempus est accidens absolutum, & mensura durationis rei, sed quando non est mensura durationis, sed est accidens respectiuum, quod relinquitur in re temporali per respectum ad mensuram suam durationis, quæ est tempus, non tamen respectiuum est secundum esse, sed secundum dici; quia totum esse eius non est ad aliud, cum quo proprie dicatur ad conuertentiam: & hæc secundum Ver. Secundo notandum est, quod simplex, quanto est quod causatur a tempore simplici, ut ab instanti, a nunc, siue a tempore indiuisibili, & quando compositum est, quod causatur a tempore composito; ut est fuisse in præterito, esse in præterito, fore in futuro. Tertio notandum, secundum Præd. quod quando tripliciter accipitur: uno modo interrogatiue, ut quando venit Plato: Secundo modo relatiue, ut Socrates venit, quando fuit meridies. & istis duobus modis non sumitur hic. Tertio modo sumitur indefinite, quod tantum valet, sicut aliquando, vel esse in aliquo tempore: & est ens reale & unum prædicamentum ab alijs distinctum hoc modo. Vbi verò secundum Gil. est circumscriptio corporis locati à loci circumscriptione procedens, ut esse in lycio, & in foro. duplex est ubi, scilicet, simplex, & compositum. Vbi simplex est illud, quod a simplici loco procedit, ut locus punctorum. Vbi verò compositum quod a composito loco procedit. Vbi autem habet duas communitates; Prima est, quod ubi nihil est contrarium. Secunda est, quod ubi non suscipit magis & minus. Vltimo dicendum est, quod habitus (secundum eundem Gil.) est corporum & eorum, quæ circa corpus sunt adiacentia, ut armatum esse, tunicatum esse, & calceatum esse, & huiusmodi. Habet autem habitus tres proprietates: Prima est, quod habitus suscipit magis & minus: ut equus est armatior pedite. Secunda

cunda est, quod habitus non habet contrarium. Tertia est, quod habitus semper est in pluribus, scilicet in habente, & habito. & ratio huius est, quia est habitus eorum, quæ circa corpus, & corporum sunt adiacenta. Circa hæc prædicamenta dubitaret quis. Et primo de positione sic: positio est differentia quantitatis: ergo non est vnum prædicamentum. Secundo sic fuisse in tempore dicitur, quando, & tamé suscipit, magis & minus. ergo &c. Tertio sic, anima a corpore segregata habet ubi, quia est in aliquo loco: & tamen in ea non est circumscripção corporis: igitur ubi nõ est circumscripção corporis. Quarto sic, nullum accidens est in pluribus; sed habitus est accidens, ergo non conuenit habitui esse in pluribus. Ad primum sic breuiter respondédú est, quod positio potest capi dupliciter, vno modo pro ordine partiu totius ad ipsum totum: & sic est differentia accidentalis quantitatis. Alio modo pro respectu partium totius ad partes loci, & sic est prædicamentum. Ad secundum dicitur, quod licet aliqd dicatur fuisse magis, & minus in tempore secundum extensionem, nõ tamen secundum magis dicitur. Ad tertium dicendum est, quod licet anima separata sit in loco definitiue, & secundum similitudinem, non tamen est in loco circumscripctiue, & proprie: idcirco habet ubi solum secundum similitudinem. Ad quartum & vltimum dicendum est, quod quamuis accidens non possit esse in pluribus, tanquam in subiectis; tamen potest esse in pluribus tanquam in causis, siue in vno tanquam in subiecto, & in alio tanquam in termino. de hisce prædicamentis dicit Philosophus, quod dictú est de eo, quod situm dicitur, in capitulo ad aliquid, scilicet, cum dicebatur sedere, stare, iacere, quod significabant situm esse: & dici denominatiue à positionibus, scilicet a statione, sessione: de quando

vero, & ubi, & habitu, nihil de istis dicitur, eo quod sunt manifesta, in principio, vt diximus nempe in 5. cap. primi tractatus. Dicimus enim, quod habere significat esse calceatum, esse armatum: diximusque quod ubi significat esse in lycio, in foro, in theatro. & alia quæcunque dicta sunt de his. Deinde epilogat circa omnia prædicamenta cum subdit, dicens: Igitur dicta sunt, vel dictú est de omnibus primis generibus, de quibus proposuimus in principio nostri libelli: sufficient ergo quæ dicta sunt, pro hoc tractatu: tempus iam est vt ad vltimum tractatum descendamus.

TRACTATUS III.

De post prædicamentis.

C A P. I.

De Oppositis.

De oppositis auté quot modis solent opponi dicendú est. Dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut vt ea, quæ ad aliquid, aut vt contraria, aut vt priuatio et habitus, aut vt affirmatio, et negatio, et cæt.

Iste est tertius tractatus huius libri: I habet autem quinque capita. Primum agit de oppositis. Secundum de priori. Tertium de simul. Quartum de motu. Quintum & vltimum de habere. hoc primum caput habet quatuor modos oppositorum. quinque definitiones. sexque cõmunitates. quia igitur vsus fuit nonnullis quæ non erant omnino nota, in agendo de prædicamentis, & quia

quia noluit subuertere ordinem illorum, idcirco nunc de illis exacte agit. Et primum de oppositis, pro quo notandum est, quod opponi dicitur quadrupliciter, primo relatiue, vt pater filio, & duplum dimidio opponitur. secundo modo dicitur opponi priuatiue, vt surditas, & auditus, visus & cæcitas, opponuntur. tertio modo dicitur opponi contrarie, vt album nigro opponitur. quarto modo dicitur opponi contradictoriè, vt sedere, non sedere opponitur. Hæc ergo in præsentî contextu, & vnam definitionem, & vnam conclusionem ponit. Oppositio sic solet definiri, quod est repugnantia duorum extremorum non permittentium se simul in eodem subiecto, & respectu eiusdè: ut repugnantia calidi & frigidi, quæ simul non permittunt se in eodè subiecto. circa hæc dubitaret forsitan aliquis quod homo & asinus sunt opposita, & tamen non sunt secundum aliquam istarum oppositionum. ergo diuisio Aristotelis insufficiens. Secundo sic, omnia opposita sunt relatiua, cum oppositio sit relatio: ergo coincidunt hæc diuisiones. Ad primam rationem sic respondendum est, quod homo & asinus non contraria, sed disparata magis dicuntur. Ad secundam dicitur, quod consequentia illius argumenti non ualet: quoniam non est idem esse relatiua, & relatiue opposita, vel sic dicat, quod si opposita accipiuntur formaliter pro per se significatis sic omnia quidditatiue sunt relatiua. sed si accipiuntur materialiter pro denominatis, sic sunt relatiua denominatiue. Dicit igitur Philosophus. quod nunc dicendum est, quot modis solent dici quæ opponuntur. Dicitur enim opponi quadrupliciter. Primo modo ad aliquid, idest relatiue. Secundo modo, vt contraria. Tertio modo, vt habitus, & priuatio. Quarto modo, vt affirmatio & negatio, idest contradictorie. hoc autem declarat exem-

plis dicens, quod ea quæ opponuntur relatiue sunt, vt duplū, quod dimidio opponitur: contraria vt malum bono est oppositum. secundum priuationem & habitum, cæcitas & visus opponuntur: contradictorie vero opponuntur, vt affirmatio & negatio, sedet, non sedet contradictorieque opponuntur. declarat deinde quæ opponuntur ad aliquid. d. quod illa quæ opponuntur, vt relatiua, sunt, ea ipsa quæ sunt, idest per se ipsa, vel quatenus sunt relatiua, dicuntur oppositorum, idest referuntur ad sua opposita in genitiuo casu, vel quomodolibet aliter, idest in habitu ne alterius casus, idest in ablatiuo, ut duplum dicitur in habitudine alterius casus, vt duplum dicitur dimidij duplum; hoc ipsum quod est, idest quatenus relatio est, & scientia dicitur in habitudine ablatiuo casus, scilicet, scibili scientia, & opponuntur tanquam ea quæ sunt ad aliquid: & sic dicitur scientia ipsum quod est scibilis: & scibile ipsum quod est dicitur scibile ad scientiam: quoniam dicitur scientia scibile. igitur quæcunq; opposita sunt tanquam ad aliquid, ea ipsa quæ sunt oppositorum, idest quorum sunt opposita, tanquam ad aliquid sunt in genitiuo, vel in aliquo alio casu opposita. Determinat specialiter deinde de contrarijs. d. quod illa quæ opponuntur, vt contraria, ea ipsa quæ sunt, idest nullo modo per se ipsa dicuntur, siue referuntur ad se inuicem, sed dicuntur contraria ad se inuicem. vt bonum non dicitur mali bonum, sed omnino illi contrarium: sic virtus vitio: non autem dicitur, vt dimidium dupli dimidiū. igitur hæc duæ oppositiones differunt inter se. At dicit aliquis quod bonum & malū, non opponuntur sub eodem genere, vt est regula contrariorum, & tamen contrariatur, (quia sunt prima genera,) ergo contraria non ponuntur sub eodem genere. Respondetur, quod licet bonum

& ma-

& malum non ponantur sub eodē genere morum, sed diuersa sunt in genere moris, tamen in genere logico sub eodem genere sunt, scilicet, in genere qualitatis, & in prima specie illius prædicamenti, vt dicunt habitus bonos, & habitus malos. patet igitur, quod bene in eodem genere logico ponuntur hæc duo genera.

Quæcunque vero contrariorum talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, et de quibus prædicantur necessarium sit alterū ipsorum inesse, horum nihil est medium. Quorum vero non est necessarium alterum inesse, horū omnino aliquid mediū, etc.

In præfenti contextu ponit Aristoteles quandam diuisionem contrariorum, quæ sic est, quod quædam cōtraria sunt mediata, & quædam immediata. Declaro, quod illa sunt contraria immediata, quorum semper necesse est alterum inesse cuiuslibet subiecto susceptibili; ita vt nullum eorū contrariorum subiectum secundum naturā vnam possit esse ab vtroque vacuum, vtputa, sanum, & ægrum sunt contraria immediata, quoniam nō inuenitur subiectum, quod sit susceptibile horū contrariorum, quod non habeat semper vnum illorum, s. quod corpus semper, vel est sanum, vel ægrum. eadem est ratio circa numerum, quod suscipit hæc contraria, scilicet, par, & impar: propterea quod numerus semper erit vel par, vel impar. sed contraria mediata non sic se habent, sed sunt quorū non est necesse semper alterum duorū inesse, inimo aliquando non habent vllum illorum contrariorum, verbi gratia, calor & frigus sunt contraria, tamen non est semper necesse, vt subiectum semper sit, vel calidum, vel frigi-

dum, quia potest esse tepidum. sic albū & nigrum sunt contraria, sed non semper subiectum habet vnum horū datorum, quoniam potest esse rubei coloris, vel viridis, & similia. dicit ergo Philosophus: quod illa sunt contraria immediata; quorum alterum semper habet inesse subiecto in quo fiunt. de quo subiecto talia contraria prædicantur inter quæ non datur medium.

Quæcunque vero non est necessarium semper alterum contrariorum nō inesse subiecto, dicuntur mediata. quoniam datur medium horum: exponit hæc exemplis cum subdit, vt egritudo, & sanitas, nata sunt fieri in corpore animalis: & necessarium semper est, vt alterum horum semper insit subiecto, vel corpore animalis, ita vt semper corpus dicatur, vel sanum, vel non sanum: sic de numero, qui recipit semp hanc qualitatem, vt sit par, vel impar, quod semper habet vnum horum contrariorum, vt par, vel impar nominetur: & inter hæc, scilicet, sanitatem, & ægritudinem, & par, & impar non datur medium: sed semper est aliquid horum. Quorum vero non est necessariū alterum, supple, contrariorum non inesse; datur inter hæc aliquid medium, vtputa nigrū, & album, nata fieri sunt in corpore animalis, sed non est necesse, vt alterum horum duorum contrariorum semper insit animali, quoniam aliquando rubeum est animal, vel alterius coloris. sic de prauo, & studioso, hæc sunt contraria, quæ insunt hominibus: tamen non est necesse, vt semper homo habeat horum duorum alterum contrarium, quia datur medium, scilicet, quod neque prauum, neque studiosum est. sic inter album, & nigrum, datur medium, scilicet, fuscum, rubrum, & similia. declarat deinde, quod sunt quædam contraria, quorum media nomina habent, & quædam quæ nominibus carent. dicēs. in aliquibus medijs, sunt

sunt posita nomina, idest illa habent: vt inter album, & nigrum, quæ sunt media habent propria nomina, vt rubrū, viridum, flauum, & similia: sed in aliquibus medijs ipsa media carent nomine proprio, vt quædam extrema sunt, quorum media per ipsa extrema definiuntur, vtputa, id quod neque bonū, neque malum est: neque iustum, neque iniustum est: hæc inquam per extrema definiuntur, scilicet, quia dicuntur neque bona, neque mala, neque iusta, neque iniusta.

Priuatio vero, et habitus dicuntur quidem circa idem aliquid, vt visio, et cæcitas circa oculum. Vniuersaliter autem dicere est in quo natus est habitus fieri, circa hoc dicitur vtrūque eorum fieri. Priuari vero tunc dicimus vnumquodque habitus susceptibilem, quādo in quo natū est inesse, vel quando illud natum est habere, nullo modo in se, etc.

Declaratis igitur, quæ sunt relatiue, & contrarie opposita; accedit Aristoteles ad ea, quæ sunt priuatiue, & contradictorie opposita: Priuatiue opposita sunt quædam contraria, quæ sunt circa idem subiectum, & non solū circa idem sed etiam circa eandem partē subiecti, vt visus, & cæcitas non solum circa animal, sed circa partem animalis, scilicet, circa oculum fiunt hæc oppositiones. sic surditas, & auditus circa aures, & similia, quæ ex Aristotele possunt sic defini, s. quod priuatiue opposita sunt, quæ habent fieri circa idem subiectum ordine irregressibili, & tempore a natura determinato. ponitur hæc particula ordine irregressibili, ad differentiam illorum, quæ op-

ponuntur contrarie in quibus fit regressio ab vna oppositione ad alterā. quoniam in contrarijs, vbi alterum non necessario inest ex natura, inuenitur vicissitudinaria successio: vt ab albedine, ad nigredinem, & contra ex nigredine ad albedinem: Sic a calore in frigus, & a frigore ad calorem. Sed in priuatiue oppositis ab habitu quidem potest veniri in priuationem, vt ab auditu ad surditatem, & visu ad cæcitatem, sed a priuatione in habitum (iuxta sententiam Aristotelis, quod est intelligendum secundum virtutem naturæ) nunquam potest fieri regressio. Sed virtute illius, qui dominus est nature hoc impossibile non est. pro quo notandum est: quod sunt quædam priuatiue opposita quæ sunt alterius nature, in quibus secundum naturam fit regressus, ac transitus, vt lumen, & tenebræ sunt opposita priuatiue, & tamen ex lumine fit lux, idest succedit lux, quæ etiam sunt circa idem subiectum, scilicet, circa aerem. item de scientia ex ignorantia, de motu ex quiete, vt ex mouente fit quietas, & ex quiescente fit motus. dixi tēpore determinato quoniam catulus ante nonum diem, qui non videt tamen non dicitur cæcus. si vero post tempus determinatum non videt tunc cæcus factus est. sic de puero qui nondum habet dentes infra annū non dicitur edentulus, tamen si post tempus determinatum hoc accidit, tunc dicitur edentulus. sed dicit aliquis quod contradictoria maxime distant, quam contraria, ergo contraria non dicuntur maxime distare. Secundo sic, rationale, & irrationale sunt opposita priuatiue, & tamen non habent fieri circa idem subiectum, ergo. Ad primum dicitur, quod licet contradictoria maxime distant simpliciter, non tamen distantia, quæ est sub eodem genere: cum contradictoria, non reponantur sub eodem genere, contraria vero

M sic.

fic. Ad secundum dicitur, quòd licet rationale, & irrationale, secundum modos significandi, quibus cognoscuntur à nobis, scilicet vnum per negationē alterius, sint priuatiue opposita aliquo modo; tamen secundum id quòd sunt, nō sunt priuatiue opposita, sed magis habent rationem cōtrariorum: vel opponuntur priuatiue in genere, scilicet, animalis, quamuis nō opponantur priuatiue in specie, & in numero. ad textum accedatur; dicitur igitur Philosoph. quòd priuatio & habitus dicuntur circa idem aliquid, vt puta, visio & cecitas dicuntur ambo circa oculū. & hæc est quarta definitio, vniuersaliter, idest simpliciter i quo subiecto est habitus, in ipso quoq; nata sunt ambo fieri, scilicet habitus, & priuatio. deinde subdit, quòd tūc dicimus vnūquodque de numero susceptibilem, priuari habitu quādo nullo modo, habet id quod natum est habere in tempore in quo ipsa habere natum est, vt puta, nō dicimus illum esse edentulum, eo quod non habeat dentes, & cecum eo quod non habeat visum; sed dicimus non habere dentes quando natum est habere, vt pter circa annum; tunc quia natus est habere dentes, & tamen non habet, dicitur edentulus. sic de visu, vt catuli qui vsque ad nonum diem non vident: tamen si transacto tempore, in quo nati sunt habere visum, & non habēt, tūc dicuntur cæci: sed si non habent ante tempus, nō dicuntur, neque edentula, neque cæca. deinde ostendit quod differunt in his concreta ab abstractis, vt cecitas, & visus nō sunt idem quod cecum esse, & visum habere, cū d. quod priuari & habere habitum, nō sunt ipsa priuatio & habitus, quæ est secunda conclusio huius capituli, quemadmodū albedo, vt supra diximus, non est albus. habitus enim visus est, & priuatio est cecitas; sed habere visum nō est visus, & habere cecitatem non est cecitas ip-

sa. q. d. quamuis ista non sint idem, tamen opponuntur simili modo: quod priuatio est, vt quædam cecitas, & visio, vt habitus: & ratio est, quia cecum de homine prædicatur, sed cecitas non prædicatur de homine. igitur priuari esse cecum non est ipsa priuatio, idest non est igitur idem priuatum esse, & priuatio: itidem habitum habere, & habitus: quoniam si idem esset cecitas, & cecum esse: vtraque. sc. cecitas, & cecum esse, prædicarentur de eodem: sed non prædicantur de eodem: ergo, quoniam cecum homo est, cecitas autē nullo modo dicitur homo: & per consequens nō sunt vnum & idē cecitas & cecum esse, quare neque & priuatum esse, & priuatio. Eodemque modo visum habere, & visus, non sunt vnum & idem. ponit deinde conuenientiam inter priuationem & habitum, & sua concreta. d. quod ista videntur opponi, scilicet habere habitum, & priuari, quemadmodum opponitur, priuatio, & habitus: propterea quod idem est modus oppositionis, idest opponuntur eodem modo, sicut enim cecitas visui opponitur: sic cecum esse, & habere visum opponuntur. Deinde determinat de contradictione: quæ possunt sic defini quod cōtradictorie opposita sunt, inter quæ non est dare medium. Sunt huiusmodi vt Plato sedet, Plato nō sedet: inter autem has propositiones nō est dare medium, supple, veritatis, & falsitatis. & harum duarum semper vna est vera, & altera falsa; quicquid enim sub Sole assignaueris, vel sedebit, vel non sedebit, vel est homo, vel non homo, vel lapis, uel non lapis, & in reliquis ita. Dicit ergo. (& est tertia conclusio,) quod affirmatio & negatio non sunt idē quæ res quæ sunt sub affirmatione, & negatione: quia affirmatio est oratio affirmatiua, & negatio est oratio negatiua. sed quæ sub affirmatione sunt, uel sub negatione, non orationes sunt, sed res: quoniam

quoniam esse, aut non esse rei, non est oratio. quod enim Plato sedeat est quod esse, sed affirmatio, est oratio affirmatiua, & negatio, negatiua. dicitur igitur hæc duæ propositiones opposita ad inuicem, itaquam affirmatio, & negatio, si dicendo Plato sedet, & Plato non sedet; quoniam in his sermonibus, modus oppositionis, idem est: sicut enim affirmatio opponitur ad negationem, scilicet quod sedet opponitur ei, quod non sedet, sic res quæ sub utroque est, idem prædicatur, opponitur, scilicet, aliquis sedere, ad non sedere. Vbi notandum est, quod duplex est priuatio, (ut pertinet ad secundam partem contextus,) scilicet, perfecta priuatio, & imperfecta. Priuatio perfecta est illa quæ negat omnino habitum, & principia propinqua habitus: relinquitque solum remota principia; ut cæcitas respectu visus, quæ negat visum, & in his non fit regressio. Alia est priuatio imperfecta quæ habitum tantum negat, & relinquit principia habitus, tam propinqua, quam remota: ut quies respectu motus, & in hac priuatione potest fieri regressus, in habitum, & e conuerso: post quietem potest fieri motus, & de his data est definitio.

Quod autem priuatio, & habitus non sic opponantur, ut ad aliquid, manifestum est; non enim dicitur id ipsum quod est oppositorum, visus enim non est cæcitas visus, nec villo alio modo ad ipsum dicitur. similiter autem neque cæcitas visio: his cæcitas dicitur; sed priuatio quidem visionis dicitur, cæcitas verò visionis non dicitur, neque visus cæcitas.

Ergo Aristoteles, supra de oppositio

nis speciebus secundum se, & absolute: nunc verò descendit ad easdem per comparisonem, siue comparatiue. Primo ergo comparat priuatiue opposita ad, relatiue opposita: cum dicit, Quod autem priuatio &c. Secundo comparat priuatiue opposita ad contrarie opposita. cum dicit, Quod autem neque ut contraria. Tertio comparat priuatiue opposita, ad cōtradictorie opposita cum dicit, Quæcunque verò tanquam affirmatio & negatio, in non sequenti, sed in alio contextu. De prima oppositione inquit ipse, quod priuatiue opposita, id est priuatio, & habitus, non opponuntur, quemadmodum relatiua opponuntur. hoc autem probat duabus rationibus: prima ratio est, quia relatiue opposita ea ipsa quæ sunt oppositorum dicuntur, id est in genitiuo, aut in aliquo modo ad illa, id est, vel in aliquo alio casu. sed priuatiue opposita id ipsum quod est, id est essentia, non est oppositorum. Propterea quod visus non dicitur cæcitas visus. neque alio modo ad ipsum, id est neque in genitiuo, neque in alio casu ad ipsum oppositum dicitur. Similiter neque cæcitas non dicitur visionis cæcitas, neque visus dicitur cæcitas visus. Secunda ratio est ista, quoniam omnia relatiua dicuntur ad conuertentia, ut seruus est domini seruus, & dominus est serui dominus. quare ergo si cæcitas esset eorum, id est de numero eorum quæ sunt ad aliquid, utique ad illud ad quod dicitur, id est ad oppositum, conuerteretur. sed non conuertitur; quia non dicitur visus cæcitas visus. ergo priuatiue opposita, non aduersantur, ut relatiue opposita. Quintam ponit deinde conclusionem cum subdit, comparando priuatiue opposita, ad contrarie opposita, dicens: quod ex his quæ dicuntur, manifestum est quod priuatiue opposita, non opponuntur ut contrarie opposita. Quoniam neque opponuntur, ut contraria immediata, etiam

neceſſe eſt in quibus fieri nata ſunt op-
 poſita, alterum illorum eſſe ſemper: vt
 ſupra diximus de ſano & egro; qui vn^o
 horum ſemper ineſt ſubiecto. Declarat
 deinde quę ſupra dixerat, dicens: eorū,
 ſupple, contrariorum immediatorum
 erat, vt alterum quorū, neceſſario ineſ-
 ſet ſemper ſuſceptibili, id eſt ſubiecto,
 vt in languore, & ſanitate: quoniā ſem-
 per animal neceſſe eſt, vt alterum ho-
 rum habeat, vel vt ſit ſanum, vel zgrū:
 ſic de numero eadē erat ratio, ſcilicet,
 quod ſemper numerus, vel par, vel im-
 par dicatur, inter enim hęc non datur
 medium, quod non vnum duorum ſit.
 ſed quorum datur aliquid medium, di-
 co quod circa illos non ſemper neceſ-
 ſe eſt, vt alterum duorum ſemper ſit;
 immo aliquando nullus eorum repe-
 ritur in ſubiecto, vt de albedine, & ni-
 gredine patet, quę duo accidentia ha-
 bent medium nempe rubrum, viridū,
 croceatum, & ſimilia, & hoc eſt quod
 ſubdit, dicens: quod non eſt neceſſe, ut
 omne ſuſceptibile, id eſt ſubiectū, vel
 ſit candidum, vel quod ſit nigrum: ne-
 que quod ſuſceptibile, vel ſubiectum
 ſit ſemper, vel calidum, vel frigidum:
 quia nil prohibet, vt ſit de numero eo-
 rum quę media contraria ſunt. id eſt,
 quod ſuſceptibile, poteſt eſſe rubrum,
 viridum, & quod corpus ſit tepidū quę
 contraria ſunt media. Inſuper & de ho-
 rum numero dabatur aliquid mediū,
 quorum non erat ſemper neceſſe, vt al-
 terum illorum ineſſet ſubiecto: præter
 in illis ſubiectis in quibus vnum horū
 ineſt naturaliter, hoc eſt, inſitum eſt à
 natura, vt igni calidum eſſe eſt à natu-
 ra, & niui candidum. hęc inquam non
 poſſunt à ſubiecto ſeparari. In talibus
 autem neceſſe alterum eſſe determina-
 te, neque contingit ibi vtrumuis, i. ne-
 que ad eſt viciffitudo, quoniam impoſ-
 ſibile eſt, vt ignis ſit frigidus: ſimiliter
 quod nix ſit nigra: quare ex his quę di-
 cta ſunt manifeſtum eſt, quod non eſt

neceſſarium omni ſuſceptibili, vel ſu-
 biecto, alterum ipſorum ineſſe, ſed ſo-
 lis, quibus natura vnum ineſt: & his,
 ſupple, ſubiectis ſiue ſuſceptilibus
 vnum determinate contingit ineſſe, &
 non vtrumuis. Declarat demum de pri-
 uatione cū ſequitur, quod in priuatio-
 ne, & in habitu, neutrum eorum eſt ve-
 rum: quoniam non ſemper neceſſe eſt,
 vt ſuſceptibili inſit alterum oppoſito-
 rum. Nanque quod nondum natum eſt
 habere viſum, nō propter hoc dicitur
 cęcum, neque dicitur, non habens vi-
 ſum. igitur hęc priuariua oppoſita nō
 erunt, vt ea contraria, in quibus nō da-
 tur medium. ſed neque ſunt vt ea, ſup-
 ple, cōtraria, de quibus datur aliquid
 medium. de quibus oppoſitis aliquan-
 do ineſt omni ſuſceptibili alterum eo-
 rum ineſſe: quando verò ad habendam
 uifionem natus eſt, & nō habet, vel ha-
 bet, tunc dicitur cęcus, vel habens vi-
 ſum. & cum non habet ante tempus,
 non dicitur habere aliquid eorum op-
 poſitorum, i. priuationem, vel habitū
 determinate, ſed vtrique poteſt habe-
 re, diciturq; ſuſceptibile illorum: quo-
 niam non eſt neceſſarium, vt habeat vi-
 ſum, neque vt ſit cęcum, ſed vtrumuis
 contingit ſuſcipere. vnde manifeſtum
 eſt, quod ea quę opponuntur ſecundū
 priuationem, & ſecundum habitū, nō
 opponuntur ſecundum prædictos mó-
 dos, quibus modis, contraria opponū-
 tur; non autem ſic priuatiue oppoſita,
 ſed alio modo.

Amplius, in contrarijs qui-
 dem cum ſit ſuſceptibile; ad in-
 uicem mutationem fieri poſſi-
 bile eſt, niſi alicui vnum natu-
 ra ineſt, vt igni calidum, &c.

Aliam differentiam inter contrarie
 oppoſita, & priuatiue, ponit Ariſtote-
 les. Dicit igitur, Amplius in cōtrarijs
 cum ſit aliquid ſuſceptibile contrarijs
 poſſibi-

possibile est fieri mutationem ad inuicem, i. amplius, in contrarijs fit mutua transmutatio, & non in priuatiue opposita; nisi tamen alterum illorum in fit à natura, vt igni esse calidum. nanq; sanum susceptibile, potest esse, deinde non sanum; similiter candidum potest fieri nigrum, & e contra, & prauus fit studiosus, hoc enim possibile: quoniã si aliquis sit prauus, & deducatur ad meliores exercitationes, & doctrinas, (quãuis non multum in principio proficiat vt melior sit,) tamen si saltem modicum, vel semel in principio, deinde paulatim incrementum suscipiat, manifestum est, quod ad perfectionem mutabitur, aut multum incrementum scientiæ sumet, quod est oppositum priuationi. semper enim fit ad virtutem magis mobilis, sumat quodcumque incrementum paucum à principio, i. quamuis non multum, tamen est incrementum: verisimile tamẽ est illum sumere ad pleniùs incrementum, in multo tempore; & hoc dum semper fit, restituitur tandem in contrarium habitum; quod est habitus contrarius priuationi. nisi forte prohibeatur ab aliqua instabilitate temporis, nãque si ægrotauerit, & moriatur, profecto non sumet perfectionem. venit ad comparatum dicẽs, sed in priuatione, & habitu impossibile est, vt fiat ad inuicem mutatio: quoniã etsi fiat mutatio ex habitu in priuationem; tamen ex priuatione in habitum nõ fit mutatio, quoniam impossibile est. nãq; aliquis factus cæcus rursus non uidit: (nisi hoc supra naturaliter fiat) neque cum quis factus est caluus, rursus euadit comatus: neque cum fuerit edentulus, dentes iterum ei oriuntur. ergo fit mutatio ex habitu in priuationem, in priuatiue opposita, sed non ex priuatione in habitum. Hic solet dubitari, quod materia prima antequam aliquã formã suscipiat, illa formã priuatur: deinde recipit eam; igitur cõclusio Ari

stot. est falsa, propterea quod fieri potest regressio à priuatione ad habitum. Pro qua dubitatione sciendum est, quod priuatio pro nunc dupliciter capitur, scilicet, large & stricte, large loquendo, priuatio accipitur pro omni carentia formæ a subiecto, quando subiectum natum est habere formam illam. stricte verò pro carètia formæ natæ in se subiecto semel tantum; quæ forma amplius non est recuperabilis: primo ergo modo materia prima dicitur priuari forma cum non habeat illã: quando nata materia est habere eam, vt loquitur in Phisicis Aristot. sed secundo modo accepta loquitur in præsentem. & sic possumus respondere etiam quod à priuatione lucis ad lumen, est possibilis mutatio, a priuatione tamen stricte non potest fieri mutatio.

Quæcunque verò tanquam affirmatio, & negatio opponunt, palam est quod nullo prædictorum modo opponuntur, in solis enim his necessariũ est semper, hoc quidem eorum verum, illud autem falsum esse; neque enim in contrariis necessarium est semper alterum verum esse, alterum, autem falsum; neque in ijs, quæ ad aliquid sunt, neque in habitu, & priuatione, &c.

Comparat Philosophus cõtradiçorie opposita ad alia opposita in præsentem contextu: est autem sexta, & vltima, ista, conclusio: supra enim diximus quod contradictorie opposita sunt inter quæ non est dare medium, vt sedere, non sedere: procedit ergo hoc modo primum. dicens, quod quæcunque opponuntur tanquam affirmatio, & negatio

gatio: non opponuntur nullo horum modorum, qui supradicti sunt: & hoc manifestum est. quoniam in his solis, quæ contradictorie opponuntur semper vna pars est vera, & altera falsa: sed in ijs, quæ contrarie opponuntur hoc non est necesse, scilicet, vt vna pars sit vera, & altera falsa. similiter neque in ijs quæ sunt ad aliquid, neque quæ secundum priuationem, & habitum hoc reperitur, vt in contradictorie oppositis, vt sanitas, & languor sunt quidem contraria, & neutrum horum duorum, neque verum est, neque falsum, similiter duplum, & dimidium contraria sunt relative, & neutrum horum est verum, vel falsum. sed & etiam neque ea quæ secundum priuationem, & habitum, quæ contraria sunt neutrum est verum, vel falsum. sicut visio, & cæcitas. rationem subdit cum dicit, & omnino omnia quæ secundum nullam complexionem dicuntur, nihil neque verum est, neque falsum, & hæc omnia quæ dicta sunt secundum nullam complexionem dicuntur: nam duplum, dimidium, visio, cæcitas, sanitas, languor, & similia per se sumpta, scilicet, sola dictione, neque verum, neque falsum dicant. sed affirmatio, & negatio, quæ præsupponunt orationem affirmant, vel negant, vt Plato sedet, & Plato non sedet. subdit deinde instando, veruntamen si contraria, & alia opposita secundum complexionem dicantur, hoc uidebitur, & ijs tale, supple, verum vel falsum, esse, i. vnū erit uerum, & alterum falsum hoc modo, dico socratem esse sanum tunc contrarium est ei, cum dicitur Socratem languere. non tamen necessarium est in ijs alterum semper esse verum, & alterum falsum; sed utrunque potest esse falsum: erit verum cum Socrates est, scilicet, vna pars vera, & altera pars falsa: erit vero falsum si Socrates non sit, & ambo falsa reperientur: quoniam cum animal non existit neque sanum

est, neque ægrum. Similiter si Socrates non erit, ambo erunt falsa, & eodem modo se habet in oppositis priuatiue, secundum habitum, & priuationem, scilicet, si non sit oculus nec priuatus lumine, nec lucem habere dicitur. nec si dicitur illum per se verum, vel falsum dicitur. cum autem sit, supple, subiectum, non semper alterum quidem verum erit, alterum falsum: quoniam Socratem habere visum, opponitur ei, quod dicit Socratem cæcum esse; sicut opponitur priuatio, & habitus. cum autem sit Socrates, non est tamen necessarium, vt alterum illorum sit verum, & alterum falsum: quoniam si nondum tempus determinatum adesse habere visum non dicitur neque cæcus neque visum habere: igitur erunt ambo falsa. eadem erit ratio si Socrates non erit existens, quia si non est in mundo neque dicitur cæcum esse, neque visum habere. Sed in affirmatione, & negatione, siue non sit, siue sit, hoc quidem falsum erit, illud vero verum sedet, verum, & non sedet falsum: siue e contra accipitur. namque Socratem non sanum, cum ipse sit, manifestum est, quod vnū eorum erit verum, & alterum falsum: si vero non sit similiter se habebit. quoniam hæc propositio Socrates sedet, semper erit contraria ei, quod Socrates non sedet, vel Socratem sanum esse, ei, quod dicit Socratem ægrum esse. concludit deinde dicens, quare in his solis, supple, quæ contradictorie opponuntur, erit semper alterum duorum oppositorum verum, & alterum falsum: & sic de omnibus, quæcunque secundum affirmationem, & negationem dicentur. Primo notandum est secundum Burleum, quod contradictoria sunt duplicia, quædam complexa, & quædam incomplexa, & hic Aristot. loquitur de contradictorijs complexis non autem incomplexis, & verum est de contradictorijs complexis, quod dicit,

cit hic Philof. sed de contradictorijs incomplexis non est verum: quia neutrum contradictorium incomplexorum est verum, vel falsum. Secundo notandum secundum eundem, quod Philosophus non loquitur hic de contrarijs incomplexis: quod neutrum contrariorum incomplexorum est verum, vel falsum. Si autem dicat aliquis quare non assignet Aristot. differentiam inter relative opposita, & contrarie opposita, cum inter omnia alia assignet. ad hoc facile est responsum, quia in principio capitali, hæc manifesta est, scilicet, quod quæ sunt ad aliquid, aliorum esse dicuntur, contraria vero non aliorum esse dicuntur. Secundo potest dubitari, quod hæc vox curro, calefio, & similia dicunt verum, vel falsum, & tamē hæc vox est incomplexa: ad hoc respondetur, quod hæc voces sunt orationes implicite, & complexa implicite. igitur si ponatur hæc vox curro, ut hæc vox Deus incomplexè neque verum, neque falsum dicit. Si vero ut dicunt ego curro, ego calefio, tunc dicunt quid complexū. tamen ut melius dicam, nulla vox potest dici vera, vel falsam nisi complexa explicite, vel implicite: vox autem quæ est incomplexa implicite, & explicite licet possit, vel verum, vel falsum significare, non tamen est vera, vel falsa.

Contrarium autem bono quidem ex necessitate malum est. hoc autem per singulorum inductionem palam est, ut sanitati, languor, & iustitiæ iniustitia, & fortitudini timiditas, similiter autem, & in alijs, &c.

Ponit sex proprietates, seu communitates in præsentia Aristoteles ipsius oppositi. quarum prima est, quod bono, est contrarium malum: Secunda malo aliquando bonum contrarium

est. Tertia est, quod non est necesse, si vnum contrariorum actu sit, alterum actu esse. Quarta proprietas est, quod impossibile est contraria simul eidem inesse. Quinta est, quod contraria habent fieri circa idem genere, vel specie. Sexta & ultima, quod contraria aut sunt sub eodem genere propinquo, aut in contrarijs generibus, aut sunt contraria genera, quæ tamen reducuntur ad quinq; quoniam primæ duæ in unum reducuntur. dicit ergo primum, quod est necesse, ut malum contrarietur bono, & hoc est manifestum per inductionem in singulis rebus, quæ male, & bonæ sunt. primum patet in hoc exemplo, quod sanitas est quid bonum, ut diximus quoque in Rhetorica, & languor est quid malum, quod contrariatur sanitati. similiter iustitia est bonum, & habet per oppositum iniustitiã, quod contrariatur illi, & fortitudini est contrarium timiditas. igitur inductivè patet in omnibus. Secundam proprietatem ponit ibi cum dicit, quod malo aliquando contrariatur bonum, & aliquando malum, quod malum malo contrarietur patet, egestas, seu defectus, est malum, similiter superabundantia, & tamen superabundantia quæ, quid malum est contrariatur defectui, quod malum similiter est. aliquando quoque mediocritas, quæ bona est, est contraria contrariorum malorum. sed hæc fit summa regula, ut subdit ipse, quod in pluribus malum bono contrariatur. igitur, (& notate) malum malo contrariatur, sed non bonum, bono. potest hic dubitari, quod non videtur verum bono malum contrariari, & malo, propterea quod unum contrarium est tantum uni ex 10. Metaph. ergo ad hoc factiliter respondetur, quod cum uno modo sumpto contrariatur tantum unum: sed cum sumpto multimodis plura possunt contrariari. igitur malum communiter sumptum habet bonum per

contra,

quæ sunt

Prima prop.

quæ sunt

Secunda prop.

Tertia prop.

contrarium . si uero pro speciale malū etiam malum habet . Tertiam subdit deinde communitatem cum dicit , qđ non est necessarium si sit unum cōtrarium , quod necesse sit , ut & reliquū reperiat : adde tamē tu cum ista particula actū , scilicet , si unum est actū , quod & alterum sit . quoniam omnibus sanis adest sanitas , non tamen est ægritudo actū . Similiter oibus albis , erit albedo , nigredo uero non erit . sed contra in primo cœli , dicit enim ibi , quod si est unum contrarium in natura , & reliquum esse oportet . ergo . ad quod potest responderi non esse uerum de existentia actū , sed de actū , & potentia intelligitur . ita si subiectum habet unū contrariorum , habet & alterum in potentia . quarta autem communitas oppositionis est , quod est impossibile , ut cōtraria sint simul eidem , supple , subiecto , ut si quod Socratem sanum esse , est contrarium ei , quod est Socratem languere , simul hæc duo eidem subiecto , non utique continget esse , alterum contrariorum , si reliquum est , & e contra si unum , non reliquum . Quintam proprietatem ponit , cum subdit : quod manifestum est , contraria nata sunt fieri circa idem susceptibile idem specie , aut circa idem genere : circa idem specie , ut iustitia , & iniustitia circa animam hominis . languor , & sanitas circa idem genere nata sunt fieri , ut circa animal quod est genus . Albedo uero , & nigredo circa corpus simpliciter nata sunt fieri : pro quo notandum est secundum Burleum , quod contraria secundum species , possunt fieri , uel nata sunt fieri circa idem genere , & circa idem specie ; sed non circa idem numero , nisi successiue , & non simul . Ultima proprietas est , quod contraria necessarie sunt , uel in eodem genere , aut in contrarijs generibus . in eodem genere sunt , ut album , & nigrum , scilicet , in genere coloris . in diuersis generi-

Quarta prop.

Quinta prop.

Quinta prop.

bus , ut iustitia , & iniustitia : iustitia . n . est sub genere uirtutis , iniustitia uero sub genere uitij ; bonum uero , & malū nō sunt in aliquo genere , sed ipsa sunt genera existentia . ne igitur fragmenta pereant : habuistis quatuor species oppositionis unumquodque illorum declarationē , s . scđm relationē scđm contrarietate , scđm habitū , & priuationem , & secundum contradictionem . habuistis quoque sex proprietates siue quinque . quarum prima , & secunda respiciunt ipsorum oppositionem . tertia essentiam in actū simpliciter . quarta respicit essentiam respectu eiusdem subiecti . quinta identitatem respectu generis . Sexta , & ultima respicit ipsorum conditionem respectu generis p̄dicanti , ut apud Gra . & hæc pro præfenti sufficient .

C A P . I I

De Priore .

Prius autem alterum altero dicitur quadrupliciter . Primo quidem , & maxime proprie secundum tempus , secundum quod antiquius alterum altero & uetustius dicitur , & c .

Cum fecerit Aristoteles mentionē in capite ad aliquid de prioritate , cum dicebat , unum relatiuum esse aliquando prius altero . idcirco in hoc capite quinque docet . Primum est quando unum dicitur prius altero tempore , eo quod sit uetustius . Secundum , illud dicitur prius altero , a quo non cōuertitur subsistendi cōsequentia , id est quando uno posito , ponitur quidem ipsum , sed ipso posito , alterum non ponitur ex necessitate , ut posito homine ponitur animal , sed posito animali ex necessitate

necessitate non ponitur homo. Tertiu significatum prioris, secundum ordinem est, scilicet quod habet primu locum in ordine, vt prælatus. Quartum dicitur prius natura, via perfectionis, vt homo dicitur prior animalium cæterorum. Quinto dicitur prius natura via originis: quando scilicet sint duo, quæ etiam si in eodem sint tempore, vnum tamen est alterius causa, vt Sol est prior lumine: & res prior est sermone, vt autem melius memoriæ mādentur, in his duobus versibus comprehenduntur.

Tempore, natura, prius ordine, sic et honore, causam, causato, dicimus esse prius.

Dubitaret forte aliquis, quod in tempore nõ est prius, neq; posterius, propterea quòd de illo non habemus, nisi nunc, in quo non datur, neque prius, neque posterius, cum nunc sit indiuisibile. ergo. secundo potest quis dubitare, quod eorum quæ sunt simul, vnum non est prius altero, sed ea quæ cõuertuntur, secundum esse sunt simul; ergo vnum non est prius altero, vt in quinto dic. Tertio dubitabit aliquis quod species est perfectior genere, & tamẽ non est illo prior, cum principiatu (vt species,) non præcedat principiu, qd est genus. Quarto dubitaret quis quod omne totum est prius suis partibus, ergo sillabe sũt priores litteris, & dictiones sunt priores sillabis. quod est incõueniens. Ad quæ argumenta breuiter respõdendum est, & primo ad primu: quod licet de tempore, nisi nunc actu sit, & in facto esse, tamẽ secundum potentiam, & secundum successionẽ sunt plures partes temporis, vt futurum, & præteritum. Ad secundu dicitur, quòd etsi ea quæ conuertuntur, secundu existendi consequentiam sint simultempore, non tamen sunt simul natura, nanq; si vnũ est causa alterius, est illo prius natura. Ad tertium dicitur, quòd species est prior genere perfectionis uia,

non autem via generationis, & hæc secundum Ver. Ad quartum respõdetur, quòd omne totum est prius suis partibus per uiam resolutionis, sed per uiam cõpositiuam partes sunt priore suo toto. Dicit igitur Philosophus, quòd vnũ dicitur prius altero quadrupliciter. Et primo dicitur prius aliquid esse tempore, & hoc dicit maxime proprie prius: quoniam uere prius est esse secundum tempus: id enim quod est uetustius, & antiquius, vel senius, dicitur esse prius tempore: nanque quatenus plus tempus habet, dicitur secundum hoc uetustius, & antiquius. Secundo autem dicitur alterum altero prius, natura: eo quod nõ conuertitur subsistendi consequentia. vt vnum est prius, duobus: quoniam existentibus duobus, necesse est, vt vnum sit, sed non dicitur secundum subsistendi cõsequentiam, vt vnũ est ergo duo: sed duo bene, ergo vnum. igitur ab vno non conuertitur subsistendi consequentia. & prius illud uidetur esse à quo non conuertitur cõsequentia subsistendi, sed vnum est huiusmodi, ergo prius, duo. Tertio dicitur aliquid prius secundum ordinem: hoc autem probat inductione dicens, quemadmodu & in disciplinis, siue scientijs, & in orationibus: nam in scientijs demonstratiuis, supple, principia, & definitiones sunt prius secundum ordinem, & quedam secundum eundem sunt posterius: vt in Geometria prius sunt principia, vel elementa ordine, ijs quæ describuntur, idest demonstrantur, quæ sunt conclusiones. & etiam in Grammatica, elementa, idest litteræ sunt prius syllabis, & syllabæ dictionibus, similiter in orationibus rethoricis exordiũ prius est narratione, ordine. Amplius & hic est quartus modus, (quod melius & honorabilius dicitur, prius natura perfectione: quoniam consueuerunt dicere multi nobiliores, & apud se gratissimos illos priores noiare: sed ille mo-

N dus

Dicitur autem

2. modus

3. modus

4. modus

dus prioris est alienissimus : & hoc, forsitan, quia uniuersaliter sumptus non ponit simpliciter prius, sed solum dicitur prius quo ad homines, eo quod approbât id esse tale, scilicet, prius. Deinde concludit, quod isti sunt modi prioris qui dicti sunt; aliû tamen modum præter hos ponit cum subdit, dicens: Quod videtur esse alius modus prioris præter hos qui dicti sunt: & est quando aliqua secundum existêdi consequentiam conuertuntur: & vnum est causa alterius, sed, & illud quod dicitur esse causa, dicitur esse prius naturaliter, seu natura. Quod vero quædam sunt huiusmodi manifestû est; scilicet, quod est causa alterius, dicatur prius natura: sunt autem illa quæ de se conuertuntur. vtpura, hanc propositionem hominem esse, & hæc orationem significantem hominem esse, conuertuntur secundum essendi consequentiam; res vera prius est oratione vera, namq; hominem esse est res, quod hæc sit propositio, est oratio vera. Dicit igitur. nam si homo est, id est, si res est, & vera oratio est, qua dicimus, quod homo est, & conuertitur, supple, cum oratione, & si vera est oratio, qua dicim, quod homo est, i. considerata, vt oratio vera, est homo. igitur oratio vera, nequaquã, causa est, vt sit, sed res est causa potius, quod oratio dicatur vera, vel falsa res. ergo dicitur prius quia causa. vltimo epilogat cum dicit, quod secundum hos quinque modos, prius alterum altero dicitur, siue dici potest. Vbi notandum est, quod tot modis dicitur vnum oppositorum, quot modis & reliquû: sed quinque sunt modi prioris, igitur quinque posterioris, scilicet, posterius tempore: posterius natura, posterius ordine, posterius perfectione, & posterius causa. At dicit aliquis quod in Metaph. multo plures modos demonstrat, nempe prius secundum motum, secundum locum, secundum cognitio-

nem, & similia, ergo diminutus. Ad quod respondendum est, distinguere Aristotelem ibi prius, quatenus est differentia entis, idcirco multis modis oportet, vt consideretur. hic verò consideratur principaliter quatenus est passio eorum quæ sunt in generibus prædicamentorum, & ut a ratione considerantur, fat igitur est, vt ad propositum facit illos enumerasse. Item notandum est, quod primus modus valet ad cognoscendum ordinem inter substantiam, & accidentibus communibus. Secundus modus valet ad cognoscendum ordinem inter superiora, & inferiora, quia non conuertitur existendi consequentia à superioribus ad inferiora. Tertius modus valet ad cognoscendum modum inter differentias, & eius species; quoniam differentie sunt de compositione speciei, & quia simpliciores sunt, ideo & priores: quintus modus valet ad cognoscendum ordinem inter subiectum & passionem eius: eo quod subiectum & passio conuertuntur, secundum essendi consequentiam, & subiectum est causa passionis, per consequens prius dicitur.

C A P V T I I I.

De Simul.

Simul autem dicuntur simpliciter quidem, & propriissime, quorum generatio in eodem est tempore; neutrum enim eorum, neque prius, neque posterius est. Simul autem secundum tempus hæc dicuntur. Natura verò simul sunt quæcunq; conuertuntur, &c.

Supra

Supra de post prædicamêto prioris egit Philosophus; in præsentî cõtextu agit de simul, in quo dat triplicem esse simul. Primum simul significatum est, quòd illa dicuntur esse simul tempore, quæ eodem tempore oriuntur: ut duo infantes, in eodẽ tempore, vel momento nati, dicuntur nati simul; simili ter angeli qui creati fuere simul non autem vnus post alium. Secundum significatum est, quòd illa dicuntur esse simul natura, quæ inter se conuertunt, sed vnum nõ est causa alterius, vt sunt relatiua, vt duplum & dimidium, statim enim quòd dicitur dimidium, illico, & duplum est. & si dominus est, & seruus est, nec vnũ est alterius causa. non enim est causa seruus quòd sit dominus, neq; dominus quòd sit seruus. Tertium significatum est, quòd mēbra diuidentia sua genera dicuntur simul, vt in prædicamento substantiæ homo, & brutum diuidūt hoc genus animal. iste autem modus in omnibus prædicamentis reperit. in prædicamento quantitatis hæc duo continuum, & discretum, diuidunt hoc genus quantitas, idcirco dicuntur esse simul. in prædicamento relationis: & qualitatis, in quo quatuor species qualitatis dicuntur esse simul. in prædicamêto actionis, mutatio ad substantiam, ad quantitatem, ad qualitatem, ad vbi, diuidunt hoc genus, actio: quare sunt hoc modo simul. hæc tres proprietates in his tribus verbis continentur.

Tempore dico simul quorum generatio nunc est,

Qua conue riuuntur, dicimus esse simul.

Suntq; simul species generis vnum conditi. l. es,
Vnde notandum est, quòd primus modus valet ad cognoscendum ordinem inter substantias, & accidentia quædã. & etiam ad cognoscendum ordinẽ inter subiectum, & propriam passionẽ. Secundus modus relatiuis seruit, quia conuertuntur secundum essendi cõsequentiã: & vnũ non est causa alte-

rius. Tertius, modus in omnibus prædicamentis reperitur, & generaliter in omni genere generalissimo, & etiam subalterno. Dicit ergo Philosophus, simpliciter & proprie illa dicuntur simul, supple, primo modo, quorum generatio est in eodem tempore: quoniã talium, neutrum est prius, altero, sed simul esse dicuntur. vt si duo nati sunt in eodem momento, aut idem egerunt simul aliquid. hæc dicuntur esse simul secundum tempus. ponit deinde secundum modum, cum subdit dicens: natura vero simul sunt, quæcunq; que cõuertuntur secundum eius, quòd est esse consequentiã, id est, secundum eandem essentiã, vt si vnũ est, & alterum; sed nequaquam vnũ est causa quòd alterũ sit. vt puta in duplo, & dimidio, hæc enim ad seinuicem conuertuntur: vt cum dimidium sit, & duplum est, & econuerso, duplum est, & dimidiũ est: & neutrum est alterius causa, vt sit: sed ambo sunt simul natura. Ponit deinde tertium modum cum dicit, dicuntur autem simul natura, quæ ex diuerso, siue opposito diuidunt idem genus. vt homo, & equus diuidunt hoc genus animal, & per diuisionem hanc dicuntur simul natura. Et hoc secundum eandẽ diuisionem, hoc modo sunt gressibile, volatile, & aquatile, quæ diuidunt genus animalis ex opposito, siue diuerso: idcirco sunt simul: hæc enim ad diuersa diuiduntur, etsi ex eodem genere sint. animal enim manifestum est, quod diuiditur in hæc, scilicet, in animal volatile, aquatile, & gressibile, & nihil horũ alterũ dicitur prius altero, neq; postterius eo. sed dicuntur esse simul natura hæc. addit deinde, quòd vnũ quodque horum potest diuidi in species, & illa per quæ diuiduntur, etiam dicuntur esse simul natura, vt volatile si iterum diuidatur, & aquatile, similiter & gressibile. igitur erunt hæc simul natura, si ex eodem genere secundum eandem diui-

diuisionem diuiduntur. Remouet dein de dubitationem, ne quis crederet genus esse simul cū diuidētibus, dicens, quod genera semper sunt priora ipsis speciebus, quæ quidem species ipsa genera diuidunt. neque conuertuntur, secundum eas, quod est esse consequentiam, id est, neque conuertuntur secundum eandem essentiam: vt puta si dico aquatile est, dico etiā quod animal est, sed non contra, puta si animal est & aquatile est, nequaquam. igitur simul natura dicuntur illa, quæ conuertuntur secundum eandem essentiam. sed vnū non est causa, vt alterum sit: nam valet est aquatile ergo animal, sed nō, est animal ergo aquatile ea quoque erunt simul natura, quæ sua genera diuidunt ex opposito ad inuicem. Epilogat vltimo dicens, quod simpliciter loquendo illa simul sunt, quorum generatio est simul tempore, vel momento. sunt & alij modi simul enumerati a Philosopho in Metaphys. sed pro nunc hæc sufficiunt. Dubitabit autem aliquis quia tot modis dicitur vnū oppositorum, quot modis dicitur & reliquum, sed quinque sunt modi prioris, ergo quinque modis debet dici simul, quoniam sunt opposita. nanque simul dicit negationem prioris, & posterioris. Secūdo sic dubitabit, causa est ad cuius esse sequitur aliud, sed ad esse vnus relatiui, sequitur aliud, igitur, id est, sequitur esse alterius. Ad primum sic respondendum breuiter est, quod negatur antecedens, sed prius opponitur posteriori, opponitur ad simul priuatiue. idcirco tot modis dicitur oppositorū quot modis dicitur, & reliquum, sed quinque modis dicitur prius, igitur quinque modis dicitur posterioris. Ad secundum sic respondendum est, quod licet ad esse vnus relatiui sequatur per illationem esse alterius relatiui, tamen hoc non sequitur causaliter, & secundum naturam, quemadmodum effectus sequitur

suam causam, quo modo dicitur sequi naturaliter, & hæc satis sufficiant pro præsentī, ad motum accedendum est.

CAPVT IIII.

De Motu.

Motus autē species sunt sex: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & secundum locum mutatio. Alij itaque motus palam est, quod ab inuicem diuersi sunt; non enim est generatio, corruptio, neque augmentum diminutio, neque secundum locum mutatio, simpliciter autē & alij, &c.

EGIT Philosophus de modis oppositionis, prioris, & simul, quæ quidem cognitio illorum valet ad cognoscendum incomplexa dicibilia quantū ad suum esse; in præsentia vero agit de motu, qui valet ad cognoscendum illa quantum ad fieri. Motus autem sex habet species quæ quidem, omnes in his tribus versibus continentur.

Augei, diminuit, corrumpit, & generatur, Alterat, & mutat, sic per loca multa vagatur.

His sex modis dicitur esse motus.

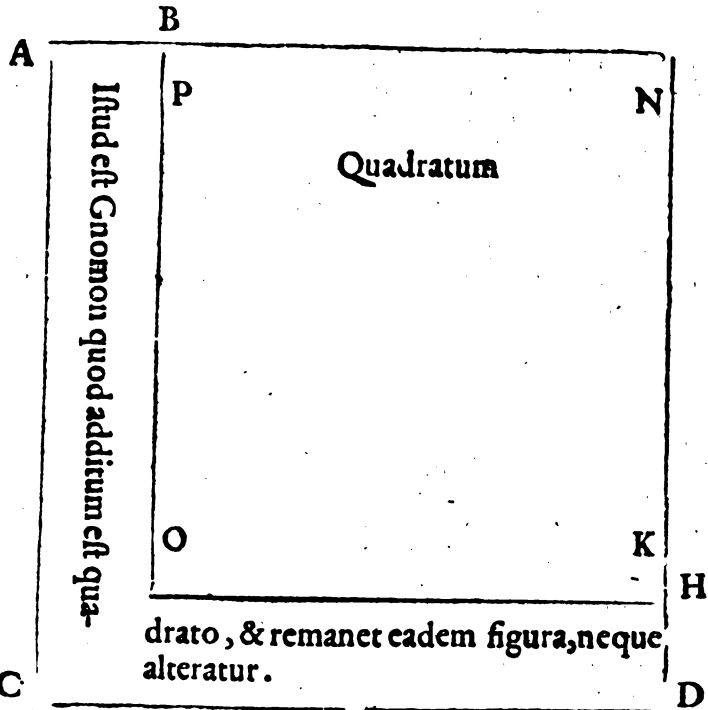
Generatio est de non esse ad esse progressio, verbi gratia, cum fit mutatio de non esse ignis, ad eius esse, per subiecti mutationem, vt patet in lignis. e contra, corruptio est de esse ad nō esse progressio, vt cum lignum corrumpitur in aliquam aliam materiam, vel in aliquid aliud subiectum. augmentatio est motus de minori quantitate, ad maiorem quantitate per additamentum alicuius partis. Diminutio vero est, præexistentis quantitatis minoratio,

ratio, vel sic dicatur quod augmentū est, maioramentum præexistētis quantitatis. Diminutio verò est minoramentum præexistentis quantitatis: quoniā quantitas non potest fieri minor, nisi per remotionem alicuius partis eius. Alteratio vero est mutatio de contraria qualitate; in contrariam, vel in mediam qualitatem. Motus vero est mutatio de vno loco in alium locum. Intelligo enim per motum, loci mutationem. qui quidem motus in sex species diuiditur, scilicet, in motum sursum, deorsum, ante, retro, dextrum, & sinistrum. Notandum autem est, quod motus dupliciter capi potest, vno modo vt consideratur secundum esse reale, videlicet, secundum quod est passio rerum naturalium, isto modo captus nō pertinet ad Logicum, vt de illo mentionem faciat. Alio modo capitur, vt est quoddam transcendens habens diuersos modos sub se, & reducibilia ad diuersa prædicamenta, & sic sumptus est de cōsideratione logici negotij: Dubitaret autem aliquis contra definitionem motus, quod cælum mouetur motu locali, tamen non de vno loco in alium, sed semper in eodē loco manet, ergo, &c. Secundo mutatio de vno albo, ad minus album est alteratio, & tamen ibi non est alteratio in aliam qualitatem: Ad primum breuiter respōdendum est: quod dupliciter cælum moueri capi potest aut quod moueatur secundum se totum de vno loco in alium, & sic non est verum: aut quod moueatur secundum suas partes, & sic est verū: ista nanq; pars, quæ est in nostro zenith prius erat in nostro oriente, deinde ad occidentem descendet. Ad secundum dicitur, quod licet album & minus album non contrarietur secundum esse qualitatis, quia sunt eiusdē speciei, tamen contrariatur secundū esse perfectum, & minus perfectum, quod sufficit ad alterationem. Ad textum ergo

accedamus. Et primū dico, quod istud caput cōtinet enumerationem specierum motus, quæ sex sunt. & vnum dubium. Deinde quomodo inter se differunt. Dicit ergo primum quod species motus sunt sex, scilicet generatio, corruptio, augmentum diminutio, & alteratio, & secundum locum mutatio. Alij motus, id est isti motus aliter nominati, manifestum est, quod ab inuicem realiter sunt diuersi: non enim generatio est corruptio nec diminutio augmentatio. neque secundum loci mutatio. ponit deinde dubium cum dicit, quod de alteratione est dubitatio: quoniam id quod alteratur, videtur alterari secundum alias permutationes: ratio potest esse, quia qd alteratur, dū alteratur sæpe etiam augetur, quod esset per aliquam harum motionum supradictarum: sed hoc non est verum: & soluit cum dicit, quia si idem esset alteratio cum alijs motibus, vel cū aliquo horum, tunc sequeretur ex necessitate quod statim posita alteratione poneretur aliquis illorū motuum: sed hoc non est verum ergo, & hoc est quod dicit, quia accidit nos alterari secundū penē omnes passiones, aut complures, & tamen non sumus communicantes, neque participantes harum nulla motionum: quia non est necessarium augetur quod mouetur per passionem, i. per alterationem, neque diminui: nanque si mutatur de calido in frigidum, non dicitur augeri, neque diminui. Similiter de alijs dicendum est: igitur alteratio erit alia, a ceteris mutationib⁹: quā si esset eadem, supple, mutatio, id est cū alijs motibus, oporteret quod id, quod alteratur, statim & augeri, vel minui, aut habere aliquam aliarum motionū, sed hoc non est necesse, ergo &c. Simili modo dicendum foret, quod id quod augetur, aut mouetur aliqua alia motione, alterari oportere: sed hoc nō est necesse: igitur, nanque sunt quædam quæ

quæ augmentantur, & tamen non alterantur, vt quadratum, posito gnomone, creuit, sed non alteratur, quia ea-

dem figura remanet, vt patet in hac Figura.

Accipiat enim A. B. C. D. H. O. pro Gnomone, & addatur figuræ quadrati. P. K. N. O. manifestum est, quod ista additio mutatur, seu augmentatur, sed non alteratur, quia remanet eadem figura quadrangularis: habens quatuor latera æqualia, nempe A. N. D. C. & sic est eadem ratio in huiusmodi. Quare ergo quod alij motus sunt ab inuicem diuersi. Nunc determinat de contrarietate motuum, cum dicit quod motui simpliciter, id est vniuersaliter, contrarium est quies: hoc est quies est contraria motui: hic vero quæ per singula sunt & singula, id est, & singulæ aliæ species sunt proprijs speciebus contrariæ. & corruptio, est contrarium generatio-

ni; diminutio vero contrarium augmentationi, & quies est contrarium secundum locum mutationi: maxime autem videtur esse opposita mutatio ad locum contrarium: vt puta, ea quæ superius est, contrarium ei quæ inferius est; & ei quæ superius est, ei quæ inferius. reliquo xero, supple, motui, vel alterationi, non videtur forte facile assignare contrarium: quoniam non videtur esse ei quid contrarium: nisi dicatur quis, quod quies secundum illam qualitatem, opponitur motui alterationis secundum qualitatem; quemadmodum dicebatur etiam de motione, siue motu locali, esse contrarium quietem secundum locum: sic in presenti, eo quod alte-

alteratio est motus secundum qualita-
tem, & opponitur sibi quies in cōtra-
riam qualitatem, aut mutatio qualita-
tis in contrarium, vt album fieri, idest,
dealbatio, opponitur ad id, quod est ni-
grum fieri, idest, denigratio, quæ quidē
denigratio est ad contrariam partem,
quod enim alteratur, est cum fit muta-
tio qualis, i. qualitatis ad cōtrariā qua-
litatē: dubitaret aut aliq̄s qđ generatio
& corruptio nō sunt mot⁹, vt pbat Ari-
stoteles quinto Physicorum ergo. Secū-
do dubitaret aliquis, quod priuatio est
motus, & tamen non ponitur in nullo
horum modorum ergo. Ad primum
sic respondendum est, quod generatio
ut distinguitur contra mutationem, nō
sint motus, similiter, & corruptio: sed
si vt in tertio Physicorum accipiuntur,
illo modo sunt motus. Ad secundum
dicitur, quod motus potest dupliciter
accipi, scilicet, pro omni mutatione,
siue subiectum requirat siue nō: & isto
modo priuatio est motus. alio modo
sumitur pro mutatione, quæ subiectū
requirit, & isto modo priuatio non est
motus, & hæc de motu fatiſ pronunc.

C A P. V.

De Habere.

Habere secūdam plures mo-
dos dicitur, aut enim, vt habi-
tum, & dispositionem, &c.

Cum inter prædicamenta collocaue-
rit Aristoteles ipsum habere, quod
sub se habet multa significata, idcirco
nunc ponit octo modos ipsius. pro quo
notandum est, quod habere dupliciter
capi potest, scilicet, generaliter, & spe-
cialiter. Generaliter capitur, vt se ex-
tendit ad omnes suos modos, & reducti-
ue sic ponitur in diuersis prædicamen-

tis: hoc nanque modo ponitur, vt post
prædicamentum. Alio modo capitur
specialiter, scilicet, pro tertio modo
habere, quæ circa corpus sunt adiacen-
tia, vt vestimentum, & sic est vnum præ-
dicamentum ab alijs distinctum. No-
tandum iterum est, quod octo modis
dicitur habere, qui quidem modi in
his versibus continentur.

*Affectum, quantum, vestitum, dic velus aurum,
Membrum, contentum, possessio, dic mulierum.*

Per affectum intelligitur qualitatem
habere; per quantum quantitatem: per
vestitum, ea quæ sunt circa corpus ad-
iacentia. per membrum intelligitur
habere partem, per aurum intelligitur
habere in parte, vt anulum in digito.
per contentum, vt locus, vt amphora
vinum. per possessionem, vt habere il-
lam. per mulierum intelligitur vir ha-
bere vxorem, & econtra vxorem ha-
bere virum. hæc autem quæ sequuntur,
sunt verba Aristotelis dicentis, quod
habere dicitur secundum plures mo-
dos, & primus modus est, vt habere ali-
quem habitum, vt habere logicam, ha-
bere Arithmeticam, Astrologiam, & ha-
bere vitium carnis, ad modum habi-
tus, &c. vel dispositionem, vt has eas-
dem habere sed non tam firmiter, vt
ad dispositionem pertinet. Secundus
est modus, quod aliquis dicitur habe-
re quantum, idest, quantitatem puta
magnitudinem bicubitalem, tricubi-
talem, & similia. tertius modus est, ha-
bere ea quæ sunt circa corpus, vt habe-
re pileum, vestimentum, tunicam, &
huiusmodi. quartus modus est habere,
vt in parte, idest, vt in manu habere
annulum, & in auribus similiter. aut
habere partem, & iste est quintus mo-
dus, idest, habere manum, pedem, vel
brachium, & huiusmodi. sextus modus
est vt in vase, vt modus dicitur habere
grana milij, tritici, & amphora dicitur
habere vinum, vel aquam, aut oleum;
quoniam hæc omnia dicuntur habere,

vt

Explicatio.

1. modus.

2. modus.

3. modus.

4. modus.

5. modus.

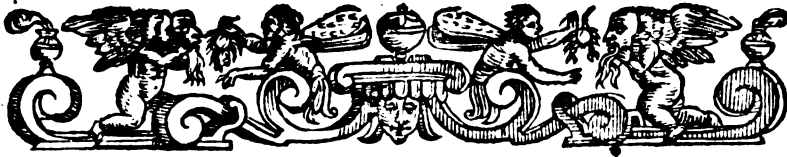
6. modus.

vt in vase. septimus modus est, vt habere possessionem: ut habere agrum, habere domum. octauus modus dicitur vir habere uxorem: & vxor dicitur habere virum: sed iste vltimus modus est alienissimus, & extraneus, quia dicendo quod vir habeat uxorem, & ecōtra, nil aliud est nisi, quod vir, & mulier simul cohabitant. deinde subdit, quod & alij modi apparebunt de habere, sed isti, qui dicti sunt, magis in vsu sunt, & ab omnibus vsitati. Notandum autem est secundum Burleum, quod prāter prādictos modos sunt, & alij multi habendi modi, quia dicimus, quod omnis effectus habet causam, & omnis scientia habet subiectum circa quod est, & species habet propriam passionem, si est in prādicamento substantiā. & quod omnis species habet genus, & omnis species habet definitionem, & quod genus habet species, & differentias. sed isti modi, sunt alij, a quolibet prādicto. Dubitaret forte aliquis, quod omne, quod diuiditur dicitur totum vnum,

sed habere non est vnum totum, ergo minor est per se manifesta. secundo quod idem non potest esse prādicamentum, & post prādicamentum. sed habere est prādicamentum. ergo. Ad primā rationem sic breuiter respondendum est, quod licet habere non sit aliquod vnum totum secundum rem tamen secundum vocem est aliquod vnum totum, idcirco, diuisione vocis, potest diuidi per suas significationes. Ad secundum dicitur, quod idem cum consideratur diuersimode potest reperiri pluribus in locis. ideo si capitur, habere æquiuoce potest esse prādicamentum, & post prādicamentum; si uero vniuocē tunc est solum prādicamentum, & hæc sunt quæ uolui de prādicamentorum libro. si diminutus fui, intentio nostra est explanare, ac dilucidare textum, pro ijs qui nequeunt ob obscuritatem Philosophi illum intelligere. Si aurum igitur, & uita non deficient ad reliqua cursum faciemus, Deo Opt. Max. præsente, qui semp sit benedictus

Finis. Explicit expositio super libro Pradicamentorum.

PERIHERMENIAS

A R I S T O T E L I S

L I B R I P R I M I .

E X P O S I T I O .

Per D. Ioannem Baptistam Rubci.

De Signis. Cap. I.

PRIMUM oportet ponere quid sit nomen, & quid verbum: postea quid est negatio, & affirmatio, & enuntiatio, & oratio.

Miro ordine Aristoteles in hoc opere procedit. Quia igitur logicus debet considerare voces simplices de quibus supra loquuti sumus, quatenus associantur orationibus: idcirco nunc Aristoteles, vult agere de illis, quæ simplices orationes vocantur, quæ quidem orationes partes syllogismi sunt, & quia voces simplices non significant negationem, neque affirmationem, fuit igitur necesse, vt de orationibus enuntiativis, quæ vel affirmant, vel negant, ageretur. nanque dicendo equus, homo, sca-

num, & similia, neque negant, neque affirmant, & vero dicimus homo currit, scamnum est substantia: tunc affirmamus vel negamus. Tractabit ergo liber iste de orationibus compositis principaliter, præcipueque de illis quæ affirmant, vel negant, quæ quidem orationes enuntiativæ nominantur. Inscriptur enim iste liber in contextu Græco Perihermenias, hoc est de interpretatione, quæ idem esse videtur cū enuntiatione, quæ nostræ mentis conceptum verum, vel falsum exprimimus siue interpretamur. Incipit autem à determinatione nominis, & verbi potius per accidens, quam aliter, vel forte propter meliorem cognitionem enuntiationum, quandoquidem ex verbis, & nominibus, vt partibus præcipui, componitur enuntiativa oratio: desumpta enim est inscriptio à re considerata. Subiectum autem huius libri est oratio enuntiativa, vt significatiua veri,

Inscriptio.

rubci ad.

Deiis.

veri, vel falsi, quod est dicere, ut futura pars sillogismi. Duiditur iste liber in tres partes prima pars est proemium: duæ alię partes sunt duo libri. dicitur igitur Philosophus in hoc proemio, quod ante alias considerationes primum oportet constituere seu ponere quid sit nomen, & quid sit verbum. postea oportet ponere quid sit affirmatio, & quid sit negatio, & quid etiam sit enuntiatio, & quid oratio. primo ergo notandum est, quod iste liber, solet secari in duas partes, & quod prior oculo capita continet. primum caput tres habet positiones, & vnum correlarium. Item notandum est, quod nomen, secundum Burleu dupliciter accipi potest, scilicet communiter pro qualibet uoce significatiua ad placitum, & sic est commune cuilibet parti orationis: Alio modo stricte accipitur secundum quod distinguitur contra alias partes orationis: Dubitaret autem aliquis, cur de simplicibus agit, cum in libro predicamentorum mentione de hisce fecerit, quęque necessitas postulet, ut iterum de illis agatur. Secundo potest quis dubitare, quare prætermisiss alijs orationis partibus, solum de nomine, & verbo mentionem fecerit. tertio dubitaret aliquis cum diuidatur enuntiatio in categoricam, & hypotheticam; quare de istis non promisit se dicturum, sicut promisit se dicturum de affirmatione, & negatione. Ad primam dubitationem respondendum est secundum Præclarissimum Thom. quod simplicium dictionum potest esse triplex consideratio. Vna quidem secundum quod absolute significat simplices intellectus & sic eorum consideratio pertinet ad librum predicamentorum. Alio modo secundum rationem, prout sunt partes enuntiationis, & sic determinatur de eis in hoc libro, & ideo traduntur sub ratione nominis, & verbi: de quorum ratione est, ut significant aliquid cum

tempore, vel sine tempore, & alia huiusmodi, quę pertinent ad rationem dictionum secundum quod constituunt enuntiationem. tertio considerantur secundum quod ex eis constituitur ordo sillogisticus, & sic determinatur de eis sub ratione terminorum in libris priorum. Ad secundam idem respondet duplici solutione prima est hæc, quia de simplici oratione determinare intendit Philosophus, sufficit, ut solas partes enuntiationis pertractet ex quibus ex necessitate simplex oratio constat. Potest autem ex solo nomine, & verbo simplex enuntiatio fieri. nõ autem ex alijs orationis partibus absque his: idcirco fuit sufficiens de his duabus determinare. secunda solutio est hæc, vel quia sola nomina, & verba sunt partes principales orationis. sub nominibus enim comprehenduntur pronomina: quę licet non nominant naturam: personam tamen determinant: & ideo loco nominis ponuntur. Sub verbo vero participium comprehenditur, quod consignificat tempus, quamuis & cum nomine conuenientiam habeat. Alia vero sunt magis colligationes partium orationis significantes habitudinem vnus ad aliam, quã orationis partes. Ad tertiam dubitationem sic respondendum est, quod enuntiatio hypothetica constatur ex pluribus categoricis: nec significat aliquid simpliciter; sed ex suppositione, ut si sortes currit, sortes mouetur. ideo vel reducit ad categoricam de qua in præsentia agitur, vel nõ agitur de hypothetica. quoniam nõ significat absolutam, & simplicem veritatem: enuntiatio autem de qua intendit, hæc est illa, quę significat absolutam, & simplicem veritatem. ideo determinare hic de hypothetica prætermisit Aristoteles.

Sunt ergo ea, quę sunt in voce, earum, quę sunt in anima passio-

passionum, notæ: & ea quæ scribuntur, eorum quæ sunt in voce. Et quemadmodum nec literæ omnes eædem, sic nec voces eædem. Quarum tamen hæc primum notæ sunt, eædem omnibus passionibus animæ sunt, & quarum hæc similitudines, res etiam eædem. De his vero dictum est in ijs, quæ sunt de anima, alterius enim hæc sunt negotij.

Finito præmio, accedit Philosophus ad tractatum, & quoniam ea quæ se dicturum promiserat sunt voces significatiuæ, vel complexæ, vel incomplexæ: idcirco de vocum significatione, deinde de vocibus de quibus promiserat, mentionem facit. pro quo notandum est, quod vocum alix sunt significatiuæ, & alix non significatiuæ. Vox significatiua est illa quæ representat aliquid auditui nostro, vt hæc vox homo, equus, vel latratio canis, aut infirmorum gemitus, qui dolorem denotat: vox non significatiua est illa, quæ non representat quicquam auditui nostro, vt hæc vox bus, bas, & similia. item notandum est, quod vocum significatiuarum quædam significant ad placitum, & quædam naturaliter. vox igitur significatiua ad placitum, est illa quæ ad voluntatem primi imponentis aliquid representat, vt homo hominē representat. & equus equum: vox significatiua naturaliter est illa, quæ apud omnes homines, tã apud Barbaros, & Hebræos, quam Italos, & Francos idem significat, vt latratus canum, & mugitus bouum, gemitusque infirmorum, apud omnes idem significant: & dicuntur voces significatiuæ naturaliter. Item notandum est quod uocum significatiua-

rum ad placitum, quædam sunt voces complexæ, ut homo est substantia. quædam vero uoces incomplexæ, ut sunt nomen, & uerbum. Item notandum est quod vox significatiua idem est, quod uox cathegorematica: sed hoc est græcum illud uero latinum, quæ etiam sic potest definiri, quod vox significatiua est quæ aliquid, vel, aliqua significat: aliquid ut homo, leo, lapis; aliqua uero ut homines, leones, lapides, & quæcunque plura significantes. Item notandum, quod sunt quædam quæ nec significatiuæ, neque non significatiuæ dicuntur, sed consignificatiuæ appellatur, vt hæc coniunctio, &: Vox quæ uidem est, quæ nec aliquid, nec aliqua significat: tamen quia locum habet in orationibus, ut connectit duas dictiones ad inuicem, homo & leo, dicitur consignificatiua, quod est dicere simul significatiua. Sic aliqua aduerbia, ut haud, nequaquam, non; & coniunctiones, ut uel, aut, ue, ne, uel; & propositiones ut a, ab, in; & interiectiones, ut heu, hei, ah, proh; hæc omnia dicuntur consignificatiua: reliquæ uero orationis partes, ut nomen, uerbum, participium, & pronomen, dicuntur uoces significatiuæ. dicit igitur Aristot. ea idem, nomina, & uerba quæ sunt in uoce, id est in uerbis; sunt notæ, uel signa, earum passionum quæ sunt in anima, id est, signa sunt quæ sensibus internis, & externis potentijs concipiuntur, & ea quæ scribuntur: sunt, supple, signa eorum quæ sunt in uoce. ubi notandum quod triplex potest esse uox significatiua, mentalis, scilicet, scripta; & uocalis, mentalis est illa quæ mente concipitur, uox significatiua scripta est, quæ scribitur. uocalis uero est, quæ ore profertur, ut hæc dictio homo, ut concipio mente, dicitur mentalis, ut scribitur dicit scripta, ut profero dicitur uocalis. subdit deinde, & quemadmodum nec literæ in re non sunt eædem omnibus gentibus:

significatiua.

consignificatiua.

omnibus gentibus.

sic etiam nec uoces earundem rerum sunt eadem apud omnes: nam quod nos dicimus, equus, non sic dicitur apud Græcos, neque Barbaros, sic nec sunt eadem, sed sunt ad placitum primi imponentis, & quia hoc planum est idcirco reticuit. igitur sicut literæ non sunt à natura, sed à nostra institutione; pari ratione nec uoces sunt eadem apud omnes, sed à nostra sunt institutione. quod autem ex hoc quod literæ non sunt omnibus eadem, accipiatur quod non sunt à natura: probat ex opposito cum hæc quod passiones, siue conceptiones animæ, quarum uoces primitus signa sunt, id est hæc quæ animo concipimus, ea sunt communia omnibus gentibus, quasi dicat, quod res, & passiones sunt eadem apud omnes, sed uoces & literæ non sunt eadem, & res quoque hæc quarum sunt, supple, passiones, sunt similitudines. est igitur hæc conuenientia inter passiones animæ, & res ad extra, scilicet, quia sicut res ad extra sunt eadem apud omnes, sic passiones animæ seu conceptus, qui sunt naturales similitudines rerum, sunt eadem apud omnes. sed de his, supple, passionibus animæ dictum est in libris de anima, idcirco oportet ut omitantur, eo quod sunt alterius negotij, nempe agere de illis pertinet ad Philosophum naturalem non autem ad logicum. igitur quæ pluries repetita placebunt, dico quod hæc res homo, si consideratur, non quatenus est dictio ex talibus literis conflata, neque quatenus est uox apud Latinos significans id quod significat; sed quatenus est res, seu subiectum quod est, apud omnes idem est; similiter passiones quæ sunt similitudines harum rerum sunt eadem apud omnes. ubi notandum est, quod quia uox per auditum percipitur, magis imponitur ad significandum conceptus, & passiones animæ, quam obiecta aliorum sensuum ab auditu, & ratio est, quia uoces sunt in

potestate nostra, & cum uolumus illas formare possumus, & uariare secundum multas differentias, non autem possumus ad placitum nostrum obiecta aliorum sensuum, ut puta colores, & sapes, &cet. ideo uox magis conueniens est ad significandum animæ conceptus, & passiones, ut inquit Ver. Est quoque secundum eundem notandum, quod uox significatiua naturaliter, & uox significatiua ad placitum quadrupliciter differunt. primo in prolatione; quoniam uox significatiua naturaliter non perfecte formatur, neque profertur propter impetum passionis, quæ impedit hominem ad debite profertur, sed uox significatiua ad placitum, est debite prolata, ac formata: secundo differunt ex parte significationis, quia significatiua naturaliter apud omnes idem representat, alia uero non, sed tantum apud illos, qui cognoscunt eius impositionem. tertio differunt ex parte significati, quia significatiua naturaliter significat affectiones, & appetitus passiones, alia uero significat conceptum intellectus. Quarto ex parte causæ suæ ordinationis ad significandum, quia significatiua naturaliter ordinatur ad significandum ab instinctu nature, alia uero secundum imponentis placitum. Differunt autem placitum, & uoluntas, quia uoluntas est potentia uolitiua, uel actus eius, qui incipit ab intra, & terminatur ad extra, scilicet, in bonum: sed placitum, incipit ab extra, & terminatur ad intra: incipit a re cognita, & terminatur ad uoluntatem. & quia uox significatiua ad placitum imponitur ad significandum rem, quæ concipitur ab anima, & illa cognitio primo uenit ab extra, ideo magis proprie dicitur significare ad placitum, quam ad uoluntatem.

Est autem quemadmodum in anima, aliquando quidem intellectus,

tellektus, sine vero, vel falso, aliquando autem cum iam necesse est horum alterum inesse; sic et in voce, circa compositionem enim, & diuisionem est verum, & falsum. Nomina igitur ipsa, & verba consimilia sunt ei, qui sine compositione, & diuisione est, intellektui, vt homo, vel album, quando non aliquid additur; neque enim falsum, neque verum adhuc est. Signum autem huius est. hircoceruus enim aliquid significat; sed nondum verum aliquid, vel falsum, nisi esse, vel non esse addatur, vel simpliciter, vel secundum tempus.

Diuersitatem in significando in præfenti cõtextu ostendit Aristoteles, (& est quarta positio.) scilicet, inter voces quæ ad placitum significant, vt sunt nomen, verbum, & enuntiatio: diuersitas autem est hæc quod aliqua vox est significatiua ad placitum, & est significatiua veri, & falsi; & aliqua est vox significatiua, & non est, neque veri, neque falsi. Sed aduertendum, quod primum tractat, quod aliqua vox significatiua ad placitum, est significatiua veri, vel falsi. Deinde contrariam partem demonstrat. Item notandum est, quod duplex est operatio intellektus: (nota quod per intellektum, intelligo cõceptum.) vna operatio intellektus, seu cõceptus, consistit in apprehensione simplici rei: alia verò operatio intellektus consistit in compositione, & diuisione. Vbi notandum est, quod per compositionem intelligere debemus orationem affirmatiuam, vt Plato legit: per diuisionem ve-

ro debemus intelligere negatiuam, vt Plato non legit: eo quod diuidit Platonem ab hoc verbo legit. vnde sequitur id quod dicit Aristoteles quod intellektus quandoque est sine vero & falso: & aliquando est necessario cum altero istorum: deinde dicit quod veritas, & falsitas est in compositione, & diuisione; quasi dicat, quod simplex intellektus, id est conceptus est sine vero, & falso. Item notandum est, quod voces vt iam diximus sunt signa conceptuum animarum: & quia signa debent esse vniformia cum signatis, necesse est ex diuersitate circa conceptus animarum, contingere diuersitatem in voce; idcirco dicit Philosophus in presentia, quod quemadmodum in anima, id est in mente est aliquando intellektus, id est conceptus sine vero, vel falso (vt in hac dictione, leo,) tamen aliquando est necesse, vt habeat alterum horum, id est, vel veritatem, vel falsitatem, vt in orationibus patet, quæ alterum horum semper demonstrant: sed quoniam voces etiam significatiuæ, ad exprimendas passiones, seu conceptiones intellektus formantur: idcirco subdit quod sic etiam est in voce: scilicet, quod voces significatiuæ quædam sunt sine vero, & falso & quædam quæ alterum habent, siue verum, siue falsum sit. hanc differentiam manifestat. Deinde cum subdit (quantum ad id quod de intellektu dicitur) dicens: quod veritas intellektus, id est cõceptus, & falsitas, circa compositionem est, id est cõponendo voces simplices simul, vt Plato, & scribit, facit hæc orationem Plato scribit; & circa diuisionem; vbi notandum est, vt etiam dixi, quod per compositionem affirmatiuam orationem intelligit; & per diuisionem, negatiuam. Manifestat deinde assignatam differentiam circa voces: probatq, eam signo. dicit igitur: nomina & verba, supple, quæ sunt sine compositione, & diuisione, similia sunt ei intel-

intellectui, idest conceptui qui sine cō-
positione, & diuisione est. ita vt non si-
gnificent, neque verum, neque falsum;
vt homo, vel album, quando enim non
additur quicquam hisce dictionibus;
neque verum, neque falsum denotant.
probat hoc, signo, dicens: Signum autē
huius est, quod solum nomen & verbū
non aliquid verum, vel falsum, signifi-
cant. quamuis nomen sit compositū, ut
hirco ceruus; licet enim hoc nomen sit
compositum, tamen neque verum, ne-
que falsum significat; licet per se signi-
ficet aliquid; & nisi addatur ei esse, vel
non esse, idest aliud verbum, vt hirco
ceruus est, vel hircoceruus non est: vel
nisi addatur simpliciter, idest, nisi ad-
datur ei tempus præsens, vel secundum
tempus, idest, vel nisi addatur tempus fu-
turum, vel præteritum: vt hircoceruus
fuit, vel erit; neque verum falsum signi-
ficabit. Vbi notandum est, iuxta dictū
hoc, quod id quod non est actu, non ha-
bet quatenus tale quod sit simpliciter;
sed secundum quid tantum. Sed quod
est actu dicitur esse simpliciter: quoniā
ergo esse in tempore præsenti dicitur
esse actu: idcirco appellauit tempus
præsens esse simpliciter: id vero quod
est futurum, vel præteritū appellauit
tempus non simpliciter, sed secundū
tempus: dubitaret forte aliquis, an fal-
sitas, & veritas solum sit in composi-
tione, vel diuisione: & responderetur quod
non: quia dicitur aurum verum, & fal-
sum: ergo in simplicibus est etiam ve-
ritas & falsitas. Ad hoc argumentum
breuiter respondendum est, iuxta cō-
munem opinionem, quod veritas in a-
liquo dupliciter inuenitur. Vno modo
sicut in eo quod est verum secūdo mo-
do sicut in dicente, vel cognoscente: si
accipiat veritas primo modo tam in
incomplexis, quam in cōplexis est ve-
ritas. quare sicut dicit Diuus Thomas,
res veræ vel falsæ per comparationem
ad intellectum nostrum non essentia-

liter, vel formaliter; sed effectiue, in-
quantum, scilicet natæ sunt facere de
se veram uel falsam extimationem: &
secundum hoc dicitur verum, vel fal-
sum aurum: sed si capiatur veritas &
falsitas secundo modo sicut in dicente
uel cognoscente nō inuenitur verum
uel falsum, nisi per cōpositionē, uel di-
uisionem: namq; componendo & diui-
dendo intellectus de conformitate re-
rum iudicat. & de hac loquitur hic
Philosophus.

De Nomine. Cap. II.

Nomen igitur est vox signa-
tiua, secundum placitum, sine
tempore, cuius nulla pars signi-
ficatiua est separata, in nomine
enim quod est æquiferus, ferus
nihil per se signant, quemad-
modum in oratione, quæ est
equus ferus. At verò non quæ-
admodum in simplicibus no-
minibus, sic se habet in compo-
sitis. In illis enim nullo modo
pars significatiua est, in his au-
tem vult quidem, sed nullius est
separata; vt in eo quod est equi
ferus hoc quod est ferus nihil
significat per se. Secundum pla-
citum verò, quoniā natura no-
minum nullum est, sed quando
fit nota; quoniam designant &
illiterati soni, vt ferarum; quo-
rum nullum nomen est.

Intētio Aristotelis in hoc capite est
demonstrare principia orationis enun-
tatiuæ, similiter in sequenti; scilicet,
de nomine, & uerbo, quæ sunt princi-
pia

pia propositionis. quatuor autem continet hoc caput, scilicet, definitionem nominis, declarationem, deque nomine infinito, & de casu nominis. **Definitio** est ista, quod nomen est uox significatiua, secundum placitum, sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata. ponitur uox, quia est tanquam genus: significatiua, ad differentiam uocis non significatiua, ut buf. posuit secundum placitum, ad differentiam uocis significatis naturaliter: ut heu, quae particula denotat dolorem apud omnes. posuit particulam illam, sine tempore, ad differentiam uerbi, quae est uox significatiua cum tempore: cuius nulla pars separata est significatiua, ad differentiam orationis: cuius omnes partes separatae aliquid significant, ut in hac oratione homo est animal: naque haec tres particulae ad inuicem separatae aliquid significant: sed in hac dictione homo, ho nihil significat, similiter neque mo. Notatione dignum est, secundum Gra. quod aliud est significare tempus sicut rem quandam; aliud habitudinem temporis mensurantis: & aliud est significare cum tempore. Nam res potest significare rem quae est tempus tanquam, & res alias: quo modo tempus significat haec nomina, dies, hebdomada, mensis, annus & similia: significare uero habitudinem temporis mensurantis significat aduerbium: ut hodie, heri, cras, & cetera. sed significare cum tempore est significare actionem, uel passionem: ut facio, fio, & huiusmodi. Patet igitur, quod licet nomen significet rem quae tempus denotat; tamen non inconuenienter dici significare sine tempore: ut diceret aliquis quare prius egit de nomine quam de uerbo? ad hoc respondetur quia in oratione, siue enuntiatione nomen est subiectum: & uerbum est in illa praedicatum: & quia subiectum est, ut materiale, & praedicatum ut formale, & quia a formalibus, mate-

rialia praesupponuntur, idcirco prius de nomine quam de uerbo ordo ut ageret, postulabat; sed uidetur non recte dixisse Philosophus in definitione quod nomen est uox, quod uidetur esse idem cum sono, quia uox est sonus. Ad quod dicendum, quod haec non conuertuntur; licet. n. uox sit sonus, non tamen sonus est uox: quoniam sonus est ille qui generatur ex percussione duorum corporum sintque; quomodo cumque inanimata: licet. aliquis possit dicere quod in fractione papiri, uel panni sit sonus, & tamen non generatur ex percussione duorum corporum inanimatorum; dico quod licet ibi non sit formaliter mutua percussio corporum formaliter, tamen adest ibi aequiuallenter quantum ad suum effectum, qui est subita, uel uiolenta fractio aeris, quae potest fieri per subitam subtractionem partium talis corporis. est tamen hoc praeter nostrum negotium; idcirco ad propositum nostrum redeamus. Declarat ergo dictam definitionem cum subdit dicens: **Quod in hoc nomine equiferus, ferus nihil per se, supple, sumptus, significat, quamuis sit uox compositum; quia si deberet significare aliquid hoc praecipue esset in nominibus compositis: ideo subdit quod nil significat quemadmodum significaret si esset oratio, equus ferus.** Vbi notandum est, quod partes nominis dupliciter considerari possunt; uno modo absolute, & per se, alio modo quatenus sunt partes, uel quatenus reduplicantur. Primo modo sumptae aliquid significant eo quod habent esse actu. **Secundo modo uero nihil significat quatenus pars quatenus est pars non habet esse actu; sed tantum in potentia: dat differentiam inter nomina simplicia, & nomina composita, dicens, quod non sic se habet in simplicibus quemadmodum in compositis. in illis enim supple simplicibus nullo modo pars est significatiua, id est aliquid significat, ut in hac**

hac dictione, mater, ma, nihil per se significat: in his uero, idest in compositis pars uult quidem, idest significare, uel apparet quod aliquid significet, sed secundum ueritatem (quatenus pars est) nullius, supple, rei est significatiua, uel significat aliquid, separatim sumpta: ut in eo nomine quod est, idest dicitur equiferus, ferus quatenus est pars dictionis nil significat. Declarat deinde tertiam particulam quia omnis uox significatiua, aut est naturaliter, aut secundum placitum, dicens: Secundum placitum uero, supple, dictum est: quoniam natura nominum nullum est, idest, quia natura non imposita nomina rebus, sed a primis instituentibus fuerunt nomina imposita, quod est dicere secundum placitum; sed quando fit nota, supple, a natura, vel quando instituitur, tunc significat aliquid, sed naturaliter: quemadmodum, & illiterati, qui sonum faciunt, ut omnia bruta, puta latratus canum, mugitus bouum, rugitus leonum, sibilus serpentum, & huiusmodi, quae uoces naturaliter aliquid designant, vel famem, vel iram, vel sitim, quae tamen uoces nomine carent. Vbi notandum est Aristotelis, non dixisse quod illi soni non habeant nomina, quia habent, ut latratus canum, & rugitus leonum &c. Sed dixit quod illi uoces, seu soni, non sunt nomina, & hoc est manifestum per se.

Non homo uero non est nomen; at uero, nec positum nomen est, quo illud oportet appellare; neque enim oratio, neque negatio est, sed sit nomen infinitum; quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est. Philonis autem, aut Philoni, & quaecumque talia sunt, non sunt nomina, sed casus no-

minis. ratio autem ipsorum est, in alijs quidem eadem; differunt autem, quoniam cum est, vel fuit, uel erit, neque uerum, neque falsum, est nomen uero semper, ut Philonis est, uel non est; nondum enim, neque uerum dicit, neque falsum.

Quaedam ab ipsa ratione nominis in praesenti contextu, remouet Aristoteles: & primum nomina infinita, secundum casus nominum: deinde comparat casus nominum ad nomen supra definitum: demum quandam differentiam ponit. Primum igitur dicit, quod non homo non est nomen, similiter non equus, & similia: quoniam non est illi impositum nomen proprium, quo talia nominentur: neque enim supple est oratio affirmatiua, neque negatio, idest, neque oratio negatiua. quasi dicat, quod non, additum homini non est nomen, nisi si indefinitum. Vbi notat quidam, quod nomen infinitum negatur esse nomen, quia nomen significat naturam determinatam, ut lapidem scamnum, aut personam aliquam determinatam, ut Platonem, & alia singularia: sed nomen infinitum; puta non homo nullum horum significat. imponitur enim a negatione hominis. quare conuenit, tam enti, quam non enti. unde chimera (ut Logici accipiunt) quae est non ens potest dici non homo, similiter lapis non homo, & non equus dicuntur igitur haec nomina infinita: quia in quolibet est similiter, idest, & quod est, & quod non est, idest affirmatiue, & negatiue, ut equus est non homo, & equus non est non homo. igitur tam affirmatiui, quam negationi competit, tanquam enti, quam non enti. secludit deinde casus nominum cum dicit Philonis autem qui est casus genitiui, & Philoni datiuus, & quaecumque

cunque talia sunt, scilicet, & accusatiui, & ablatiui, non sunt nomina, sed appellantur casus nominum. Vbi notandum est, secundum Gr. quod nominatiuus dicitur proprie nomen, eo quod in ipso fit impositio: idcirco vocatur relictus, quia immediatè ordinatur a mente & conceptu interiori. Obliqui verò dicuntur casus, quia à nominatiuo cadunt. comparat casus, deinde ad definitum nomen supra accedit, cum subdit dicens: quod ratio ipsorum, idest significatus ipsorum est idem in recto casu, & in obliquo, vel dicatur quod definitio illorum est eadem. Poniť differentiam deinde dicens, differunt autem, quoniam casus nominum adiunctus cū est, idest cum (intellige obliquum casum) tempore presentis, dicendo Philonis est, vel fuit, idest si adiunctus sit cū tempore praterito dicendo Philonis fuit, vel in quocunque alio casu, (recto excepto) vel erit, idest, vel casus obliquus si addatur tempori futuro dicēdo Philonis erit, tunc neque falsum significabit. Nomen uero semper, quasi dicat, sed nomen semper aliquid significabit, vt dicendo Cato est, vel fuit, vel erit denotat essentiam Catonis. Sed si dicas Philonis, vel Catonis est, nondū neque verum, neq; falsum assignabis. Vt enim fuit Aristoteles hoc verbo, est, quoniam quædam verba reperiuntur, quæ verū significant cum obliquis: vt sunt infinita, vt me docere oportet, idest, vt ego doceā sensus est. & impersonalia, ut me poenitet, vbi patet, quod actus verbi cadit super obliquum. qđ etiā sensus est poenitentia me habet. Item notandum est, quòd sicut obliqua & infinita non pprie sunt nomina, sed large: sic large competit eis definitio nominis: nanque nomen infinitum remouet potius significationem, quā ponat: similiter obliquus casus nihil significat, nisi quatenus a recto deriuatur. Dubitaret autem aliquis contra defini-

tionem nominis quod respublica est nomen, & tamen partes separatæ aliquid significant. ergo. secundo sic nomen infinitum ingreditur propositionem, quoniam potest esse subiectum enuntiationis. igitur, vt dicendo nō equus currit, similiter Petri interest. Ad primam rationem sic respondendum est, quod si considerentur ille partes, vt partes sunt, quæ quidem imponuntur nomini non ad significandum, sed vt significant suum conceptum toto nomine, quod etiam patet supra in notando, solutio. Ad secundam dicitur, quod si nomen infinitum consideratur ut tale, sic non ingreditur propositionem, nec potest esse subiectum enuntiationis, sed si consideratur, (virtute nostri intellectus,) quatenus ordinatur, siue determinatur ad aliquid subiectū finitum, ut nō leo currit, pro omni parte alia ab ipso leone, tunc fit subiectū enuntiationis, intelligēdo per nō leonem, equum, uel hominē. sed tunc non est infinitum nomen, sed pro nomine finito capitur. Ad aliud quod dicitur Petri interest, dicendum est, quod obliquus non est subiectum, sed nominatiuum debemus intelligere, nostro intellectu: ut manifestū est in resolutione: de nomine, ad uerbum accedatur, & hæc sint dicta, ut resoluēdo dicimus aliquid ad Platonem interest.

De Verbo. Cap. III.

Verbum autē est, quod con significat tempus, cuius pars nihil significat seorsum, & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Dico autem, quod con significat tempus: vt valetudo quidem nomen est; valet vero verbum; con signifi-

P cant

cant enim nunc esse; & semper eorum quæ de altero dicuntur, nota est, vt eorum, quæ de subiecto, vel in subiecto sunt. Non valet aut, & non laborat non verbū dico; consignificat enim tempus, & semp de aliquo est. Differentiæ autem huic nomē positum non est, sed infinitum verbum sit; quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est.

Declarato nomine accedit Aristoteles ad declarationem verbi: hoc autē est tertium caput huius primi libri, in quo quinque facit. Primum definit verbum ipsum. Secundo idem declarat. Tertio agit de verbo infinito. Quarto de casu verbi. Quinto & vltimo, de verbo secūdum se dicto. primum ergo dicit in definitione, quod verbum est id quod consignificat tempus cuius nulla pars separata aliquid significat, & est nota semper eorum quæ de altero prædicantur. Pro hac autem definitione notandum est, quod ibi sunt hæ tres particule; prima quod verbum consignificat tempus, ad differentiam nominis quod non significat tempus: cuius partes nihil extra significant, ad differentiam partium orationū, & semper eorum, quæ de altero prædicantur, est nota: ad differentiam nō solum nominis, sed etiam participij; quod consignificat tempus: nam nomen & participiū possunt poni, tam a parte prædicati, quam a parte subiecti, sed verbū semper a parte prædicati ponitur. Vbi notandum est, quod licet cursus, & similia verba videantur, significare tempus, non dicuntur tamen huiusmodi; & etiam notandum est, quia licet multa sint verba, vt lego, doceo, amo, cur-

ro, &c. tamen solum verbum substantiuum, quod essentiam significat, logico seruit. Dicit autem aliquis quare Philosophus non posuit in hac definitione hanc particulam, verum: sicut in definitione nominis? ad hoc breuiter respondendum, quia fecit breuitatis causa, & id quod cōmune est, tam verbo, quam nomini, tacuit, quasi superfluum in replicatione. Si dicat quod debeat omittere illam etiam particulam cuius nulla pars, dico quod duplex potest esse oratio alia ex nominibus, & alia ex verbis. igitur ad differentiā particulæ orationis in nomine quæ aliqd significat, vt Plato Philosophus albus. in verbo vero ad differentiā partis orationis ex verbis, vt mouere est calefacere: docere est discere. Declarat definitionem cum subdit dicens; dico autem quod consignificat tempus, ad differentiam nominis: nam valetudo est nomen; & non significat tempus, sed valet, est verbum, & significat tempus: consignificat enim nūc esse, id est significat ac denotat tēpus præsens, & semper verbū est nota eorum quæ de altero prædicantur, id est nota compositio nis, vel componit prædicatum, subiecto, vel dicatur quod verbum est nota eorum quæ prædicantur de subiecto, id est dicuntur de illo: quantum ad prædicata essentialia: vt homo est animal; vel sunt in subiecto, vt homo est albus, quantum ad prædicata accidentalia quod est esse in subiecto. quia igitur verbum semper ponitur a parte prædicati, idcirco dicitur nota semper eorum, quæ de altero prædicatur; siue compositio. Secludit deinde quædam ex numero verborum, & sunt verba infinita cum subdit, dicens: quod non valet, & non laborat, & huiusmodi alia nō sunt verba, licet tamen non sint verba: cōsignificant tempus; semper de aliquo prædicantur sicut verbum: id est de subiecto. Differentiæ autem huic, quod non est

ver-

verbum; non est impositum proprium nomen, sed infinitum verbum sit, id est appellantur infinita verba quia similiter in quolibet est, vel quod est, vel quod non est, ut supra de nomine dictum est. scilicet quod tam enti, quam non enti competit infinitum nomen, seu verbū. Vbi notandum est, quod verbum infinitum conuenit cum verbo negato, (secundum Io. And.) in eo quod vnū quodque negat formaliter aliquid agere, vel pati. Sed differt in hoc, quia verbū infinitum habet vim tantum vnus dictionis, & verbū negatum habet vim orationis saltem imperfecte. Item notandum est, quod aliud est significare tempus, & aliud consignificare tempus. significare enim tempus est importare tempus, ut quandā rem in se, ut dies tempus, sed consignificare tempus, est significare rem, ut tempore mensuratum. Dubitaret autē aliquis quod creare est verbum, & tamen non significat cum tempore, quia non significat fluxum, & fieri, sed actionem quæ fit in indiuisibili: igitur malè ponitur cum tempore. Ad hoc respondendum, secundum Ver. quod creare nō significat fluxum realem, qui mensuretur tempore, sed significat per modum fluxus, & fieri: ideo significat sub modo temporis, & hoc sufficit.

Similiter autem & valebit, & valebat non verbum est, sed casus verbi. Differunt autem à verbo, quod hoc, quidem præsens consignificat tempus, illa verò id quod circumcirca est. Ipsa igitur secundum se dicta verba nomina sūt, & significāt aliquid; constituit enim qui dicit, intellectum, & qui audit, quiescit; sed si est, vel non est,

nondū significat; neque enim signum est rei esse, vel non esse, neque si ipsum ens dixeris nudum; ipsum enim nihil est, con significat autem compositionē quandam, quam sine compositionis non est intelligere.

Secludit a verbis in præsentī cōtextu Aristoteles, casus verborum, deinde ostendit conuenientiam verborum cum nominibus. Vbi notandum primo est, quod uerba imperatiui, subiunctiui, optatiui modi, non dicuntur uerba, sed casus uerbi: sic uerba præteriti temporis, & futuri. Sed uerba indicatiui modi temporis præsentis non dicuntur casus uerbi, sed uerba, sint cuiuscunque personæ, aut numeri. Secundo notandum, secundum Thom. quod cum declinatio, siue coniugatio uerbi uarietur per modos, tempora, numeros, & personas: uariatio quæ fit secundum numeros, & personas, nō constituit casum uerbi: quia talis uariatio non est ex parte actionis, sed ex parte subiecti: sed uariatio quæ est secundum modos & tempora, respicit ipsam actionem, & ideo utrunque constituit casus uerbi. Dicit igitur Philosophus, quod similiter & ualebit quod est tempus futurum, & ualebat quod est præteritū non sunt uerba, sed dicuntur ac appellantur casus uerbi. quasi dicat, quia solum præsens dicitur uerbum: ideo subdit, quod qui est uere uerbum consignificat tempus præsens, sed hæc differunt a tempore præsentī: illa uero, supple, alia tempora significant id quod circumcirca est, id est tempus præsens, & futurum, quæ circumstant tempus præsens. Ostendit deinde conuenientiam uerborū cum nominibus dicens: quod ipsa uerba secundū se dicta sunt nomina, quod est dicere sine simpli-

ces dictiones, quæ prolatæ solæ sunt, nominibus similia; significant enim aliquid conceptum in intellectu: quia qui dicit supple uerbum, siue profert, constituit intellectum in audiente, & qui audit quiescit a suspensione animi. Secundo sunt sicut nomina simplicia, quia quamuis aliquid significant, tamen si est, uel non est, idest si affirmant, uel negant, nondum significat: quemadmodum nec nomina, nisi addatur ei aliquid, neque enim, supple, uerbum, sicut, neque nomen est signum esse rei; aut non esse: hoc est affirmationis est signum, neque negationis: quoniam affirmatio, & negatio, ex compositione fit. & quia substantiuum uerbum debet magis significare esse, idcirco, nequens si nudum illud dixeris aliquid significabit, secundum se, & sine aliquo adiuncto: ipsum enim, supple, ens nihil est, idest, neque affirmatio, neque negatio, eo quod non significat rem esse, uel non esse: tamen cõsignificat quandam cõpositionem quam sine compositionis, idest, extremis, non est, idest, non contingit intelligere. Notandum autem est, quod copula uerbalis, quæ est ista dictio, est, quandoque dicitur secundum adiacens, & quandoque tertium adiacens. Declaro exemplo in hac propositione hõ est, est propositio de scõo adiacente: quæ propositio quãuis subiectum apparet, tamen prædicatum consistit in illo uerbo est, uel es, uel sum, quasi ostendat essentiam esse in te; uel in illo. igitur istæ propositiones quæ prædicato carent, dicuntur de secundo adiacente, eo quod in uerbo consistit, & vim habet prædicati. Propositio uero de tertio adiacente est illa in qua prædicatum non cõsistit in uerbo, sed consistit in illa qualitate, ut dicendo homo est albus, prædicatum consistit in albedine, quæ albedo uerbi coniungitur cum illa dictione homo. Similiter erit hæc propositio de tertio ad-

iacente quamuis non uideatur, homo currit, eo quod tantum ualeat quantum est dicere resoluendo, homo est currens igitur illæ erunt de secundo adiacente quæ neque qualitatem aliquam neque ubi resolui possunt, non habebunt, quæ uero habebunt aliquam qualitatem, uel aliquod uerbum in quo possunt resolui, prædicata illa erunt de tertio adiacente. At diceret aliquis, quod ista propositio est uera Adam fuit, & Antichristus erit, & tamen prædicantur ibi uerba obliqua. ergo, &c. Ad quod breuiter respondendum est, quod uerba præterita, & futura indicatiui modi nõ prædicantur uere de obliquo, sed solû quatenus includunt tempus præsens indicatiui, & non sunt ueræ nisi per reductionem ad præsens: ut ista propositio Adam fuit non est ueræ, nisi quia ista fuit uera Adam est. sic dicendum de illa, Antichristus erit.

De Oratione. Cap. IIII.

Oratio autem est uox significatiua, cuius partium aliqua significatiua est separata, ut dictio, sed non, ut affirmatio, uel negatio, &c.

Istud est caput quartum, in quo agit Aristoteles de oratione, & quia multæ sunt orationes nempe interrogatiuæ, ut apud Virgilium, imperatiuæ, deprecatiuæ, optatiuæ, & subiunctiuæ. ideo de una est intentum.

Inter.

*Hec q̄ nunc tellus, inquit, q̄ me aquora possit
Accipere? aut q̄. Iã misero mihi demiq; restat?*

Imperat.

Ferte ciii flammã, date tela, impellite remos.

Deprę

Parcite Dardani de rot præcor hostibus vno.

Subiuncti. Qui.

Exultet, q̄ toto querat in orbe fugam.

Sic de reliquis, sed omnes istæ omitantur,

tantur, quoniam de enuntiatiua debet hic esse sermo. vbi norandum est quod duplex est oratio, scilicet, perfecta, & imperfecta: perfecta est illa, quæ animi auditoris quietat, ut homo est animal rationale; imperfecta verò est illa quæ non quietat auditoris animi, vt homo bonus, & perfecta iterum diuiditur in illis quæ supra tactæ sunt. dicit igitur Philosophus, quod oratio est vox significatiua cuius aliquid, idest, aliqua partium separatum, idest, separata ab oratione, est significatiuum. i. significatiua, ut dictio; sed non ut affirmatio, uel negatio, quasi dicat, quod non significant aliquid illæ partes separatæ, ita vt significant affirmationem, vel negationem. ubi notare possumus duplicem esse significationem: vna significatio, quæ cõpetit dictioni, & alia quæ cõpetit orationi quæ cõpetit orationi significat verum, vel falsum, quæ vero competit dictioni significat tantum aliquid, sed non affirmat, neque negat. exponit deinde dictam rationem siue definitionem cum dicit, dico autem, ut homo aliquid significat, sed non significat quod est, aut non est. i. sed non significat quid sit homo, & quid non sit, vt in hac oratione reperitur, homo est animal rationale. Si vero hæc addantur, scilicet dictioni, homo, tunc affirmabit, uel negabit. tamem ita ut non addatur una sillaba alterius nominis, quia tunc non significabit aliquid, ut in hac dictione forex, rex per se nihil significat, in eo quod est forex. idest, quatenus est pars huius dictionis sed solum dicitur vox, absque significatione vlla: licet possit habere aliquam significationem, aliter tamen sumptam. in duplicib. enim, supple, nominibus, idest, in nominibus compositis, pars significat quidem aliquid, sed nõ quatenus est pars, & secundum se, ut dictum est supra in nominis declaratione. quare norandum est, quod non omnis additio facit orationem: ut in hac dictio-

ne homo, addendo dicens significabit verum uel falsum, sed de additione perfecta intelligendum est. ut homo docens doctus est. sed quoniam aliqui dixerunt orationem nõ significare secundum placitum, idcirco remouet errorem dicens: quod omnis oratio significatiua est secundum placitum sicut dictum est supra de nomine; non autem sicut instrumentum, scilicet, uirtutis naturalis, quia instrumenta uirtutis interpretatiuæ sunt guttur, lingua, pulmo, quatuor dætes, &c. similia, quibus mediantibus formatur uox: sed oratio est effectus uirtutis naturæ prolatus per dicta instrumenta. deinde quoniam intendit determinare de enuntiatione ipsa ideo subdit, quod non omnis oratio, est enuntiatiua, sed solum in qua verum, vel falsum apparet, illa dicitur enuntiatiua. nota acutissimam breuitatem Philosophi in his verbis, scilicet, quod non omnis oratio est enuntiatiua; & quod oratio enuntiatiua est illa in qua est verum, vel falsum. subdit deinde separationem aliarum orationum dicens, quod, supple, verum & falsum non inest omnibus, supple, orationibus, ut deprecationis, idest, oratio deprecatiua est quidem oratio, sed non apparet ibi neque verum neque falsum. ostendit demum de qua est mentio in præfenti cum dicit, quod cæteræ, supple, orationes relinquuntur tanquam vanæ: quia consideratio de eis potius ad Rhetorem, & ad Poetam pertinent: sed enuntiatiua, i. sed de enuntiatiua oratione, ad præsentem speculationem pertinet. Vbi notandum est secundum Gra. quod, quia scientia huius libri ordinatur ad scientiam posteriorum, quæ est de demonstratione, quæ generat scientiam veritatis. idcirco de enuntiatiua solum agit, quæ est ueritatis significatiua.

Est autem vna prima oratio
enu-

enunciatiua affirmatio, deinde negatio, aliæ vero omnes coniunctione vna. Necessè est autem omnem enunciatiuam orationem, ex verbo esse, vel ex casu uerbi, &c.

Enunciationem supra definierat Philosophus, in præfenti vero contextu ponit diuisiones tres ipsius: quarum prima est, quod, enunciatio quædam est una, & quædam est plures. Alia est diuisiõ, quod enunciationum alia est affirmatiua, & alia negatiua, & quædam est vna simplex: quædam coniunctione vna. d. ergo quod oratio enunciatiua vna est affirmatio, id est, enunciatiua affirmatiua: deinde negatio, id est, negatiua oratio. semper enim negatiuum posterius est affirmatiuo, & quædam aliæ sunt vna coniunctione, non autem simpliciter. manifestat deinde diuisiones cum subdit, dicens: quod necessè est, omnem orationem enunciatiuam consistere ex verbo, aut ex casu uerbi, quasi dicat, vel ex tempore præfenti, vel præterito, aut futuro. oratio autem huius est, quia licet ratio hominis. i. definitio, siue definitio alicuius alterius, sit oratio quædam, plurium nominum contentiua, vt dicendo in hac definitione hominis, animal rationale mortale, tamen non erit enunciatiua oratio, nisi addatur ei substantiuum verbum, est, vel fuit, vel erit: propterea quod enunciatio est verum, vel falsum significans. oportet igitur esse verbum in enunciatione: ut homo est animal rationale mortale. Potest quis dubitare quare facit Aristo teles mentionem de verbo, & non de nomine: cum oratio consistet ex nomine, & uerbo. Ad hoc respondetur, quoniam potest esse periri oratio siue nomine, sed non oratio siue uerbo, ut in hac propositione enunciatiua, currere est mouere. aut sic se-

cundum Io. And. quia prædicatum est pars principalior in enunciatione, eo quod est formale, & uerbum se tenet ex parte prædicati, cum sit nota, uel signum eorum, quæ de altero prædicantur. idcirco facit mentionem potius de uerbo, quam de nomine, tanquam mentionem faciens de principaliori. deinde subdit de unitate, id est, quod definitio hominis, & aliæ faciunt unum, non autem multa, & si sunt omnino unum, dicit esse alterius negocij, dicit igitur, quod unum quoddam est animal gressibile bipes, & non multa, quia enim sicut ex forma, & materia fit unum quoddam, ut inquit D. Thom. sic ex genere, & differentia ex quibus componitur definitio fit unum quoddam. quomodo autem fit hoc unum ad metaphisicum pertinet. subdit deinde quod nõ est, unum quoddam, eo quod partes eius proferuntur absque medio, id est absque coniunctione, ut patet animal gressibile bipes, uel quia sunt propinque; propterea quod posset etiam proferri res, quæ non sunt vnum propinque, ut lapis ferrum equus sed est purum, propter aliam causam, quæ est alterius negocij sua consideratio, id est Metaphisici: eo quod differentia, ut ibi patet, euenit generi per se non per accidens, tanquam ipsius generis determinatiua, per modum quo materia determinatur per formam, quia a materia, genus sumitur, & a forma sumitur differentia: exponit deinde primam diuisionem dicens, quod una oratio enunciatiua est illa quæ unum significat, id est, quæ significat tantum vnum prædicatum de uno subiecto, uel enunciatio simpliciter etiam est, quæ vna coniunctione est, non autem quia significet unum, vt homo est animal. plures uerò enunciatio est quæ significat plura, & non unum, siue coniunctè, siue in coniunctè. Vbi notandum est, quod enunciatio est plures, vel quia plura

plura de pluribus prædicantur, ut in hoc exemplo, Plato Grammaticus albus, musicus, est logicus, Rhetoricus: vel quia unū de pluribus prædicatur, ut Plato Grammaticus albus est homo, vel quia plura de uno coniunctè prædicantur, ut Plato est logicus musicus albus. correlarium concludit dicens quod nomē, & uerbum sunt sola dictio, & non enunciatio: quoniam nō est dicere, (supple, sic proferentem nomen uel uerbum solum) sic aliquid significentem, idest enunciare aliquid. similiter qui profert uerbum, siue nomen sponte, siue interrogatus, nec uerum, nec falsum enunciat. exponit deinde secundam diuisionem cum subdit dicens, quod harum, supple, enunciationum, (in quibus unum dicitur de alio,) hæc quidem simplex dicitur enunciatio, quantum spectat ad affirmatiuā enunciationem: uel aliquid ab aliquo, supple, remouetur: quantum spectat ad enunciationem negatiuam. Sed hæc quæ composita est ex his enunciationibus simplicibus, est iam sicut quædam oratio composita ex pluribus orationibus. Vbi notandum est quod sicuti diuiditur unum in simplex, & compositum in dictionibus, sic in enunciationibus quædam est una simplex, quando unum de uno prædicatur, ut homo est animal, & quædam est una compositione, & coniunctione, ut cum plura subiunguntur, uel prædicantur, ut homo est animal gressibile bipes, quæ quidem plura tantum unum significant. exponit demum tertiam diuisionem dicens. quod simplex enunciatio est uox significatiua de eo quod est aliquid, quantum ad affirmatiuam enunciationem: uel de eo quod non est, quantum ad negatiuam enunciationem. definitiuè deinde membra huius tertie diuisionis manifestat cum subdit: quod affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo, idest est enunciatio in qua aliquid affirma-

tiue prædicatur de aliquo, ut homo est animal. Negatio uero est enunciatio alicuius ab aliquo, idest enunciatio in qua aliquid remouetur ab aliquo, ut puta subiectum a prædicato per negationem, ut homo non est lignum. Vbi notandum est quod affirmatio, & negatio dupliciter capi possunt. uno modo formaliter, & alio modo materialiter. Primo modo nempe formaliter, accipitur pro compositione affirmatiua prædicati cum subiecto: negatio uero pro compositione negatiua subiecti cum prædicato: & isto modo acceptæ negatio, & affirmatio sunt differentie essentialis enunciationis. Secundo modo materialiter accipiuntur affirmatio per affirmatiua oratione, & negatio pro negatiua oratione: & hoc modo acceptæ sunt species enunciationis, & sic capiuntur hoc in loco, a Philosopho. sed dubitaret aliquis contra hanc definitionem, quod hæc est negatiua homo non est animal, & tamen prædicatum non remouetur a subiecto cum sit impossibile, ut remoueatur animalitas ab homine, cum illam habeat. Ad quod breuiter respondendum est, quod in ista propositione homo nō est animal, licet prædicatum a subiecto non remouetur secundum rem, tamen secundum modum enunciandi, scilicet, per negationem, remouetur, qua negatione ab ipso separari de notatur, & sic in definitione intelligitur.

Quoniam autem enunciare est, & quod est, nō esse, & quod non est, nō esse, & circa ea, quæ extra præsens, tempora sunt similiter, omne utiq; contingit, quod quis affirmauerit; negare, & quod quis negauerit; affirmare. Quare manifestum est, quod omni affirmationi opposita est negatio,

negatio, & omni negationi affirmatio. Et sit hoc contradictio, affirmatio, & negatio opposita. Dico autem opponi eiusdem de eodem, non autem æquiuocè, & quæcunque cætera talium contra Sophisticas determinauimus importunitates.

Supra diuisionem enunciationis posuerat, in præsentis uero contextu, ponit quatuor enunciandi modos. & primo ostendit quomodo enunciationes opponantur. dicit igitur quod, quia id quod est, potest dici quod non est, id est enunciari quod non sit, ut puta si Plato currat, & dicatur quod non currat tunc erit primus modus: secundus modus est, quod potest dici quod non est esse: tertius modus enūciandi est quod potest dici quod est, esse; quartus & ultimus modus est, quod potest dici, quod non est, non esse, & circa ea, quæ extra præsens, tempora sunt similiter, id est, similiter contingit dicere omnibus modis, in alijs temporibus, quæ sunt extra præsens tempus: uidelicet & in præterito, & in futuro, quia supra dixit enunciationem constare ex verbo, vel ex casu uerbi; subdit dicens, contingit omne quod quis affirmauerit negare, quia ita est, ut diximus, & contingit omne quod quis negauerit affirmare. quare manifestum est, quod negatio est opposita omni affirmationi: & affirmatio est opposita omni negationi. huic autem eloquutioni nomen imponit cum subdit dicens, quod affirmatio cum opponitur negationi, & negatio affirmationi ita ut sint inter se oppositæ, appelletur hæc, cōtradictio, uel nominetur huiusmodi. unde dicit Ammonius quod in illis uerbis, & sit contradictio dat intelligere ipse im-

posuisse nomen contradictionis, huic, scilicet, affirmationi, & negationi. Difinit deinde ipsam contradictionem, quæ est oppositio affirmationis, & negationis. Dicit igitur, dico autem opponi, per contradictionem, quod subintelligitur, eiusdem, supple, prædicati, de eodem, supple, subiecto, & supple dico opponi eiusdem prædicati, & subiecti; non æquiuoce, id est nō solum secundum nomen, sed etiam eiusdem secundum rem. addit deinde & quæcūque cætera talium, id est, & secundum alias cōditiones, oportet, ut sit eiusdem prædicati, & subiecti uniuoce, cōtra sophisticas importunitates, seu litigiosas determinauimus, scilicet in primo Elenchorum. Vnde notandum est, secundum Gra. quod hic habentur tres conditiones quæ requiruntur ad uerā contradictionem: quarum una est idéitas prædicati: quia affirmatio & negatio de diuerso prædicato, sibi non contradicunt. sicut sunt Plato legit; Plato non amat. Secunda conditio est idéitas subiecti, quia affirmatio & negatio de diuerso subiecto non faciunt contradictionem: ut Plato legit, & Socrates nō legit. Tertia conditio est idéitas non solum nominis, sed etiā rei. quare non est contradictio quando dicitur canis currit: canis nō currit. si accipitur sub diuerso significato canis. primaq; conditio datur intelligi per hoc quod dicitur, eiusdem. Secunda uero datur intelligi per hoc quod dicitur; de eodē. Tertia datur intelligi per illud quod dicitur, nō æquiuocè. Adest dubitatio secundum eundem circa textum, propterea quod non uidetur uerum quod id quod affirmatur, quod etiam possit negari, & e contra, quia uoces affirmatiue, uel negatiue sunt signa cōceptionum animæ. sed aliquid concipitur esse, quod non potest concipi non esse, ut patet de communibus principijs, ergo, &c. nam si quis corde concipit om-

ne

ne totum maius esse sua parte, ita concipiet quod aliter concipere non potest, & per consequens non oppositum. non poterit igitur omne negari. Ad hoc dicendum, quod dupliciter intellectus concipere aliquid, contingit: vno modo contingit aliquid concipere sibi assentiendo, & hoc modo omne totum, concipit quod est maius sua parte. & quilibet hoc concipere potest: nec oppositum concipiet. Alio modo contingit aliquid concipere intellectus, sed non sibi assentiendo: sed cogitando de ipso aliquo alio modo: Sicque non solum potest concipere, quod omne totum est maius sua parte. sed etiam quod omnis pars est maior suo toto. quoniam aliquis tunc potest cogitare de opposito. quamquam si non posset de opposito cogitari: non posset vlla ratio ad destructionem oppositi, cogitari. igitur manifestum, ac clarum est, quod simpliciter, & vniuersaliter omnia possunt voce non solum affirmari, sed etiam negari. item notandum secundum Burleum, quod non omnis affirmatio, & negatio eiusdem predicati vniuoci, de eodem subiecto vniuoco opponuntur. sed requiritur necessario, quod pro eodem numero, seu pro eodem omnino fiat affirmatio, & negatio: eiusdem predicata de eodem subiecto: quoniam hæc duo non opponuntur animal est homo, pro Platone intelligendo. & hæc animal non est homo accipiendo pro Brunello. igitur oportet, ut de eodem subiecto, & de eodem predicato fiat affirmatio, & negatio.

De Subiectis, & Prædicatis
enunciationum de earum
diuisione, & oppositione. Cap. V.

Quoniam autem sunt hæc

quidem rerum vniuersales, illæ vero singulares: (Dico autem vniuersale, quod in pluribus prædicari natum est; Singulare vero non, vt homo quidem vniuersalium est. Callias verò eorum quæ sunt singularia,)&c.

Quoniam de tribus propositionibus, seu de tribus modis propositionum debet agere Philosophus, nempe de propositione vniuersali, vt omnis homo est animal, quia est cum signo vniuersali, quod est omnis: & de propositione particulari, vt aliquis homo est iustus: & de propositione indifferenti, vt absque hisce signis, homo est albus: idcirco in præfati contextu distinguit Aristoteles diuersas affirmationis & negationis oppositiones, vt quæ sit vera oppositio seu contradictio appareat. deinde ostendit quomodo opponantur enunciationes diuersimode secundum diuersitatem subiecti. agitque demum de indefinitarum oppositione. Quantum autem spectat ad primam partem inquit Philosophus. quod rerum quædam sunt vniuersalia, & quædam particularia, seu singularia. manifestat autem hæc membra per definitionem cum subdit dicens, dico autem illud, supple, dici vel esse vniuersale, quod aptum natum est prædicari de pluribus, vt animal, de homine, leone, cane, & huiusmodi prædicatur. singulare vero est id, quod non est aptum natum prædicari de pluribus, sed de vno solo, vt Petrus. datque; & ipse exemplum. homo enim dicitur, vel prædicatur de pluribus, quia de Socrate, Platone, & Petro prædicatur. Callias vero, eisdem numero eorum quæ singularia, vel particularia dicuntur, & est vna oppositio. deinde subdit, necesse est quoque enunciare, quod inest aliquid, aut non, nempe aliquando alicui eorum

Quæ

quæ vniuersalia sunt, & aliquâdo oportet enunciare alicui eorum, quæ singularia sunt, quasi dicat, quod aliquando enunciare debemus aliquid, id est, dicere sententiam affirmatiuam, vel negatiuam vniuersalem, vel singularem: vt homo est albus, vel homo nō est albus quantum ad vniuersalem enunciationem, vel Plato est logicus, & Plato nō est logicus quantum ad particularem oppositionem: vbi notandum est secundum Gr. quod hic non describitur singulare taliter, quod intelligatur nomen alicuius singularis non posse pluribus conuenire: quia hoc est falsum cum plura singularia uno nomine vocentur, vt patet de hoc nomine Baptista. Sed describitur taliter, vt intelligatur quod ipsa res singularis nō est pluribus communicabilis: quoniam res quæ est hic homo, non potest conuenire nisi huic homini. idcirco respondēs Diuus Thomas ad hanc quæstionem, quod plures possunt vocari hoc nomine Plato, vel Baptista, dicit quod Aristoteles, (& rectè) non diuisit nomina in vniuersale, & particulare, sed res diuisit. & ideo intelligendum est quod vniuersale non solum dicitur quando nomen potest de pluribus prædicari: sed etiam quando id quod significatur per nomen est natum in pluribus inueniri. hoc vero non contingit in nominibus, quia hoc nomen Baptista, vt inquit ipse, significat naturam humanam quæ est in hac materia, si vero imponatur alteri homini aliud significabit. deinde ostendit quomodo opponatur dicens, quod si aliquis in vniuersali, id est, de subiecto vniuersali, vniuersaliter enunciet, quod est, aut non est, tunc erunt enunciationes contrariæ, quasi dicat, si quis dicat sententiam vniuersalem, vt homo est rationalis, vniuersaliter, id est cum hoc signo, omnis, nullus, dicendo omnis homo est rationalis, vel nullus homo est rationalis, tunc

dicentur hæ contrariæ, quia igitur contraria maximam distantiam requirunt ideo in enunciationibus illa est maxima distantia, quæ est inter vniuersalē affirmatiuam, & vniuersalem negatiuam: idcirco contrarie opponi dicuntur. deinde manifestat ipse exemplo dicens. Dico autem enunciare in vniuersali vniuersaliter, vt omnis homo est albus, nullus homo est albus, & hæc duo maxime distant inter se vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua; vt patet ex primo Metaph. Notatione dignum est secundum Diuum Thomam, quod de vniuersali aliquid enunciatur quatuor modis. Primo modo potest vniuersale considerari quasi separatum à singularibus, siue per se subsistens, ut Plato posuit: siue secundum Auerrois sententiam secundum quod habet esse in intellectu. Secundo modo attribuitur vniuersali sic considerato, quod apprehenditur ab intellectu, vt vnum: tamen id quod ei attribuitur non pertinet ad actum intellectus; sed ad esse, quod habet natura apprehensa in rebus, quæ sunt extra animam: puta cum dicitur hominem esse dignissimum omnium creaturarum, quia conuenit naturæ humanæ, etiam secundum quod est in singularibus, quia de vnoquoque homine hoc dici potest. Tertio modo attribuitur aliquid vniuersali prout est in singularibus, & hoc modo dupliciter quandoque ratione ipsius naturæ vniuersalis: puta cum attribuitur ei aliquid, quod ad essentiam eius pertinet, vt cum dicitur homo est animal, aut homo est risibilis. Quandoque attribuitur ei aliquid ratione singularis in quo inuenitur: vt cum attribuitur ei aliquid quod pertinet ad actionem individui: vt cum dicitur homo ambulat: iungitur tunc officio particularis. De oppositione indefinitarum agit cum subdit dicens: quando autem in vniuersalibus, id est de vniuersalibus subiectis,

etis, sed non vniuersaliter sumptæ. i. absque signo vniuersali, vt homo est albus, & homo non est albus, tunc non sunt contrariæ, sed subcontrariæ, id est aliquo modo contrariæ sunt, sed non omnino: quæ autem significantur, supple, res, aliquando contrariæ sunt, in aliqua materia. hoc dico cū non enunciantur vniuersaliter, id est cum signo, quæ tamen res vniuersales sunt: vt homo est albus, & homo non est albus. homo enim est vniuersale, tamen non vritur enūciatione vniuersaliter, quia non additur signum vniuersale. Istud signum omnis non est vniuersale, id est non significat aliquam naturam vniuersalem: sed con significat. quoniam illud quod additur ei sumitur vniuersaliter. Vbi notandum secundum Gr. quod indefinita affirmatiua, & indefinita negatiua dicuntur pro tanto subcontrariæ quia continentur sub ipsis vniuersalibus: quæ sunt contrariæ. ratio autem est, quia indefinita affirmatiua sub vniuersali affirmatiua continetur, & inde finita negatiua, sub vniuersali negatiua continetur.

In eo verò quod prædicatur vniuersale, id quod est vniuersaliter prædicare, non est verū; nulla enim affirmatio vera erit, in qua vniuersale sit prædicatū, vniuersaliter prædicatur, vt est omnis homo omne animal. Opponi autem affirmationem, negationi, dico contradictoriè, quæ vniuersaliter significat idē, quod non vniuersaliter, ut omnis homo albus est, non omnis homo albus est. nullus homo albus est, aliquis homo albus est. Contrariè verò uniuersalem affirmatiuam, & uniuersalem negationem, ut omnis homo iustus est, nullus homo iustus est.

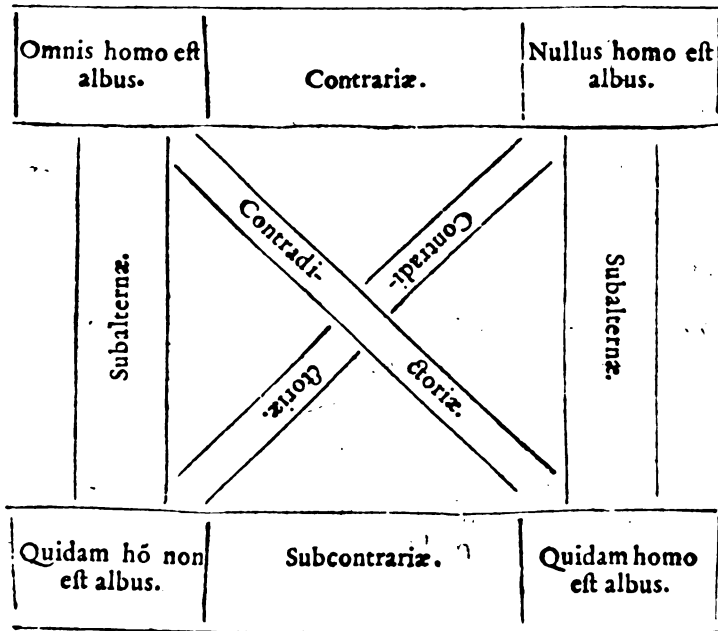
Remouet Aristoteles quoddam dubium in præsentia: quoniam dixit in præsentia diuersificantur inter se hæc, quod vniuersale sumitur vniuersaliter & non vniuersaliter. Deinde determinat de oppositione vniuersalium cum particularibus enūciationibus. Dicit ergo primū, quod in eo quod aliquod vniuersale prædicatur, non est verum id prædicari, quod est vniuersale vniuersaliter, quasi dicat, in eo quod prædicatur aliquod vniuersale non est verum, quod vniuersale prædicatur vniuersaliter, uel sic dicatur (& melius) cum uniuersaliter enunciamus; est adijciendū signum, omnis, subiecto, enūciationis vniuersalis. quare uerū non est uniuersale uniuersaliter prædicari, vel esse prædicato adiunctum, sed subiecto: & ratio est, quia nulla affirmatio vera erit, in qua de vniuersali prædicatum vniuersaliter prædicetur: sicut nō est verum, immo falsum dicere quod omnis homo est omne animal, quasi dicat, quod nulla affirmatio est vera de vniuersali prædicato: in qua ipsum prædicatum prædicatur vniuersaliter, id est cū signo vniuersali, vt patet in ista propositione, quæ habet prædicatum cū signo vniuersali: nempe omnis homo est omne animal. Deinde ad secundam transit positionem, vt primum dicebamus, dicens: quod affirmatio quæ significat uniuersaliter, id est propositio affirmatiua vniuersalis, opponitur ei contradictorie quæ est negatiua non uniuersaliter: ut omnis homo albus est, non omnis homo albus est. nullus homo albus est, aliquis homo albus est. Contrariæ autem sunt uniuersales affirmatiue, & uniuersales negatiue: ut

omnis

Q 2

omnis homo est iustus, nullus homo est iustus. Notandū ergo est, quod tunc est contrarietas cum ambz propositio nes sunt uniuersales uniuersaliter, & una est affirmatiua, & alia negatiua. Subcontrarie uerò sunt cum duz pro positiones particulares sunt una est affirmatiua altera negatiua. Exemplū primi, omnis homo est alb⁹, nullus ho mo est albus. Exemplum secundi ali quis homo est albus, aliquis homo nō est albus. Contradictorię sunt quotiescun que inueniūtur duz propositiones una uniuersalis affirmatiua, & alia par ticularis negatiua, uel una uniuersalis

negatiua, alia uerò particularis affir matiua. Exēplum primi omnis homo est iustus, quidam homo nō est iustus. Exemplum secundi, Nullus homo est iustus, aliquis homo est iustus. dantur & alię oppositiones quę dicuntur subalternę, quarum una propositio est uniuersalis affirmatiua, & alia particu laris affirmatiua, uel una uniuersalis negatiua, & alia particularis negati ua. Exemplum primi omnis homo est iustus. aliquis homo est iustus. Exem plum secundi, nullus homo est iustus; aliquis homo non est iustus: hæc omnia patent in hac Figura.

Secundo notandum est, quòd lex harum oppositionum est, quòd cōtra riaz nunquam possunt esse simul uerę, sed possunt esse simul falsę. Subcontra rię possunt esse simul uerę, sed nunquā simul falsę. Subalternę si uniuersalis est uera, & particularis est uera. & ecō

tra si est particularis falsa, & uniuersa lis quoque. Contradictorię uerò nunquā possunt esse simul uerę, uel simul falsę; ut omnis homo est animal, ali quis homo non est animal. In secundo hæc uidebimus, fat est pro nunc.

De

De regulis oppositarum Enun-
ciationum. Cap. VI.

Quocirca has quidē impos-
sibile est simul esse veras; his
verò oppositas contingit ali-
quando in eodem simul esse ve-
ras, vt non omnis homo albus
est, & aliquis homo albus est.
Quæcunq; igitur contradic-
tiones vniuersalium sunt vniuersa-
liter, necesse est alteram esse ve-
ram, uel falsam; & quæcunque
in singularibus sunt, vt est So-
crates albus, non est Socrates
albus. Quæcunque autem in v-
niuersalibus quidem, non vni-
uersaliter autem, non semper hæc
quidem vera est, illa verò falsa
est; simul enim verum est dice-
re, quod est homo albus, & qd̄
non est homo albus, &c.

Ex dictis infert Aristoteles quatuor
regulas. Prima est, quod duæ orationes
contrariæ non possunt esse simul ueræ.
Subcontrariæ uero possunt esse simul
ueræ. Tertia regula, quod contradic-
toriarum altera est uera, & altera est fal-
sa. Quarta & ultima regula est, quod
quæ affirmationes, & negationes sunt
uniuersalium non uniuersaliter, non
semper earum una est uera, altera au-
tem falsa. Istud igitur caput tres habet
partes, prima continet has regulas; se-
cunda, dubium & dilutionem; tertia,
epilogum. Dicit igitur primum, quasi
concludens circa dicta; quocirca has,
supple, contrarias, quæ sunt omnis ho-
mo est iustus, nullus homo est iustus,
impossibile est simul esse ueras, idest,

quod ambæ sint ueræ simul; sed si una
est uera necesse est, ut altera sit falsa: &
est prima regula. Secunda uero est, cū
dicit, his uero oppositas, idest quæ sūt
oppositæ contrarijs, quæ uocantur sub-
contrariæ, quandoque de eadem re sūt
ueræ, ut quidam homo est albus, & nō
omnis homo est alb⁹; quæ sunt uniuersa-
libus affirmationi, & negationi eiuf-
dem de eodem oppositæ. Tertia regula
est, quod quæcunque sunt contradic-
torix oppositæ, idest uniuersales cum si-
gno uniuersali, omnis, nullus, necesse
est, cum opposita sunt his quæ nō uni-
uersaliter sunt uniuersales, altera ue-
ram esse, & alteram falsam, ut omnis
homo est albus, homo est albus. idem
est iudiciū de iis quæ factæ sunt in sin-
gularibus, ut Socrates est albus, & So-
crates nō est albus. Quarta regula est,
quod quæ affirmationes, & negationes
sunt uniuersalium non uniuersaliter,
hoc est, absque signo uniuersali, non
semper hæc quidē, idest una est uera,
altera uero falsa: sed aliquando cōtin-
git, ut sint simul ueræ, ut hæc duæ sunt,
homo est albus, non est homo albus,
& hæc duæ quoque erūt ueræ, est hpmo
pulcher, nō est homo pulcher: quoniā
fieri potest, ut sit aliquis pulcher & ali-
quis turpis: at consequitur est hō pul-
cher igitur non est turpis. hæc duæ su-
pradictæ etiā potest fieri, vt sint simul
ueræ, vt est homo albus, & non est ho-
mo albus. at consequitur, fit homo al-
bus, igitur non est homo albus: quoniā
si fit albus, nondum est albus. Contingit
igitur ambas esse ueras. deinde ponit
dubitationem dicens, uidebitur au-
tem illic esse inconueniens, has duas
esse simul ueras, est homo albus, & nō
est homo albus; ob id, uidelicet, quia
hæc propositio, non est homo albus: ac
perinde significare uideē, vt hæc alia,
nullus homo est albus. sed est homo al-
bus, & nullus homo est albus, impossi-
bile est, vt sint simul ueræ igitur: & hæc
duæ

duz non erunt simul veræ, est homo albus, non est homo albus: Dilutio autè patet cum dicit non est idem, vel nou idem significat ista propositio nullus homo est albus, a tque significat ista, non est homo albus. igitur illæ duæ ex necessitate sunt simul, quia una significat remotionem vniuersalè, vt nullus homo est albus, alia significat remotionem indefinitam, vt non est homo albus: non sunt enim simul, quia nõ oportet quod si hæc sit vera homo non est albus: quod statim sit & hæc, quod nullus homo est albus. Circa autem textû quædam sunt notanda & primum, secundum Ioã And. quod subcontrariæ possunt intelligi dupliciter esse oppositæ contrarijs. vno modo comparado particularem ad suam vniuersalem, vt omnis homo est albus, quidã homo est albus: hæc enim opponuntur sicut particulare & vniuersale, id est, secundum modum essendi. Alio modo comparando unam particularem ad vniuersalè contrariam suæ vniuersalis: sic autem opponuntur contradictoriæ, vt omnis homo est albus; aliquis homo non est albus: nullus homo est albus; aliquis homo est albus. Secundo notandum est, quod licet in nulla materia contraria possint esse vera simul; propterea quod circa idem contraria non compatiuntur. possunt tamen in contingenti materia cõtrariæ enunciationes simul esse falsæ, vt sunt simul falsæ hæc duæ enunciationes, omnis homo est albus, nullus homo est albus. ratio vero sumitur ex contrariorum conditione: quoniã non est necessarium, vt cuiusque nõ inest vnum cõtrariorum: ei inest reliquum. quia igitur contraria nõ possunt simul inesse eidem: & possunt eidem simul non inesse: conuenienter contrariæ enunciationes, non possunt simul esse veræ: sed bene falsæ, vel sic dicatur quod nunquam possunt esse simul veræ, quia idem affirmatur & negatur de eodẽ, s. subiecto.

quod est impossibile. Sed dubitaret aliquis quod omnia cõtraria, sunt formæ actiuæ & passiuæ, sed propositiones nõquam actiuæ vel passiuæ sunt, eo quod non agunt neque patiuntur: igitur, nulla est contrarietas. Secundo sic omnis homo currit, & nullus hõ currit possunt esse simul veræ, cum nũc quælibet harum sit in potentia ad veritatẽ consequendam. ergo, contra. Ad primam rationem breuiter respondendum est, quod quamuis contraria incomplexa sint formæ actiuæ & passiuæ: non tamè cõtraria complexa, vt de hisce agit in præsentia Aristoteles. Ad secundam verò rationem respondetur, quod hæc, simul veræ, dupliciter potest considerari, vel vt refertur ad possunt simul verificari; & erit sensus iste, quod simul habent potentiam, vt sint veræ: & hoc modo est vera. Alio modo refertur ad esse veræ, & sic est falsa: sensus huius erit iste, quod contrarie possunt simul esse veræ, & erit hæc dictio simul in tẽpore præsentis: igitur erit impossibile, vt apparet ex dictis.

Manifestum est autem, quod una negatio, unius affirmationis erit; hoc enim idem oportet negare negationem; quod affirmatio affirmauit, & ab eodem, uel ab aliquo singulariũ, uel ab aliquo uniuersalium, ut uniuersaliter, uel ut nõ uniuersaliter, &c.

Supra posuerat Philosophus diuersos modos oppositionum in orationibus, siue enunciationibus: nunc ostendit quod uni affirmationi una negatio opposita est: in præsentis contextu duo facit, primo, facit quod dictum est; deinde epilogat, in sequenti uero capitulo ostendit, quæ sit vna affirmatio, & quæ vna negatio. Dicit igitur primum, manifeste-

manifestu esse, quod vna negatio est contraria uni affirmationi: (quia oportet illud idem negationem negare, quod affirmatio affirmat.) hoc idem patefacit ratione, & exemplo, dicēs: hoc idē, supple, prædicatum, & de eodem, supple, subiecto, oportet vt negatio neget, quod affirmauit affirmatio: si oppositionem inter se habere debeant. & hoc debet seruari (scilicet quod negatio neget, qđ affirmatio affirmauit,) siue fiant orationes, vel enunciationes de aliquo singularium, vel de aliquo vniuersalium, vt vniuersaliter, i. siue illud idem sit cum nota vniuersali, vel non ut vniuersaliter, i. non cū nota vniuersali. per exempla manifestat, cum subdit, dicens: Dico autem, vt est Socrates albus, Socrates non est albus, hoc est idem de eodem opponere, seu hæc est oppositio. Si autē aliud, supple, prædicatum est, vel aliquid de alio subiecto, non est opposita, i. non est oppositio, sed dicitur esse ab eo diuersum, qđ si negatio negaret aliud de eodem, vel idem de alio, talis negatio opposita non esset illi affirmationi, sed diceret diuersa. Similiter huic affirmationi idem contingeret, quæ affirmatio talis est, omnis homo albus est: opposita est illa quæ dicit, non omnis homo albus est. illi verò, supple, affirmationi quæ dicit, est homo albus, quæ est propositio indefinita; habet hanc pro sua opposita, nō est homo albus. epilogat deinde quæ supra dicta sunt, dicens: igitur vna affirmatio, vni negationi opponitur, supple, manifestum est. & supple, quod enunciationum quedam sunt cōtradiçtoriz, & quæ sunt hæc supple, contradictorię dictum est. Et dictū quoque est, quæ sint illæ quæ contrarię sunt. Declaratum etiam est, quod non omnis contradictio, seu oppositio, est vera, vel falsa: & quare nō est vera, vel falsa: declaratumq; est, quando est vera, & quando est falsa. Vbi notandum,

pro nunc, vt etiam diximus quod in cōtradictione semper vna est vera, & altera falsa: sed in indefinitis possunt ambæ esse simul veræ: in contrarijs vero possunt esse simul falsæ saltem in parte, ut omnis homo est albus, nullus homo est albus.

De Affirmatione, & negatione vna. Cap. VII.

Vna autem affirmatio, & negatio est, quæ vnum de vno significat, vel cum sit vniuersale vniuersaliter, vel non similiter; vt omnis homo albus est, non omnis homo albus est; est homo albus, non est homo albus; nullus homo albus est, aliquis homo albus est; si album unum significat. Si verò duobus unū nomen positum est, ex quibus non est unū; non est una affirmatio; neque una negatio, &c.

IN præsentī capitulo definitionem vnius affirmationis, & vnius negationis, & unū correlariū ponit Arist. s. quæ sit una affirmatio, & quæ sit una negatio: sed ne uideat Aristotelē fuisse superuacaneum, eo quod supra ostēdit, quod enunciatio vna est illa quæ vnum de vno significat: (tamen subiunxit postea quod cōtingit enunciare de singulari quod est vere unum: & etiam de vniuersali, quæ sub se multa continet.) idcirco in præsentī intendit demonstrare iterum quid sit enunciatio vna: vel quæ sit affirmatio, & negatio vna: dicit ergo primum: quod vna affirmatio, & vna negatio, est illa quæ significat unum de vno, quasi dicat,

cat, & non vnum de pluribus, ut faciūt æqui-uoca. siue vniuersale subiectum sumatur in enūciatione vniuersaliter, siue non sumatur vniuersaliter, similiter est: hoc est, idem erit iudicium. probat ac manifestat exemplis dicens, vt omnis homo albus est, homo non omnis, idest quidam homo albus est, quantum spectat ad vniuersalia vniuersaliter sumpta: & hæc dicitur esse vna contrarietas, non autem plures. est homo albus, non est homo albus, quantum spectat ad propositiones indefinitas: nullus homo albus est, aliq; homo albus est: quantum spectat ad cōtradictorias enunciationes, seu orationes. si tamen album unum significat. quoniam hæc conditio requiritur ad hoc, ut quælibet illarum enunciationum dicatur una. Vbi notatione dignum est, quod terminus vniuersalis non impedit ad hoc, ut aliquid dicatur vnum, licet sub se multa continet supposita ut facit iste terminus omnis homo, & nullus. sed impedit multitudo significatorum unitatem enunciationis, ut sunt termini æqui-uoci. in quibus multa latent significata, ut canis. Sed homo, & album, non multitudinē significatorum, sed suppositorum multitudinem denotant. deinde declarat quæ non dicuntur unum. dicens. si duobus, idest, si duabus rebus vnum nomen positum est; ita ut duæ res vnū nomen habeāt solum, ex illis non erit vnum, supple, subiectum; & per consequens non est una affirmatio, neq; una negatio, verbi gratia, si quis ponat hoc nomen, tunica, & homini, & equo; ita quod & equus dicatur siue nominetur tunica, dicendo quod tunica est alba, non erit una affirmatio, neque vna negatio, dicendo, nō est alba tunica; quoniam possunt intelligere tam de homine, quam de equo: nihil enim est hoc, supple, dicere, quam quod homo, & equus simul est albus, quæ quidem res,

vna potest esse naturaliter nigra, & alia alba. igitur si hæc significat multa, idest, si hæc dictiones multa habent, significata, per consequens erunt plures, supple, enunciationes, seu orationes; non autem una. manifestum igitur est, quod & prima, idest, tunica est alba, uel significat multa, ut hominem, & equum, uel nihil, quia si iungantur homo & equus fit nihil. Nihil enim est homo equus, ut ipse demonstrat dicens neque enim est aliquid homo equus, idest non faciunt vnum aliquid; quoniam ergo ipsa tunica significabit multa, non unam enunciationem significabit. Correlarium ponit dicens. quare nec in his, supple, æqui-uocis enunciationibus necesse est alteram partem esse veram, & alteram esse falsam. propterea quod potest esse vtraque vera quemadmodum veræ sunt simul duæ orationes: homo est albus. equus non est albus; ita veræ possunt quoque esse hæc, tunica est alba, & tunica nō est alba, eo quod, & hominem, & equum significat. Dubitabit forte aliquis, an enunciatio in qua subiicitur vniuersale vniuersaliter sumptum sit enunciatio una; & uideretur quod non, quia Plato currit, Cicero currit, sortes currit, & similia, non unam faciunt siue ponunt enunciationem, sed multas; & hæc omnes comprehenduntur in hac enunciatione omnis homo currit, in qua est vniuersale vniuersaliter sumptum. igitur, &c. Ad quod argumentum breuiter respondendum est secundū Graecum, quod ista enunciatio, omnis homo currit, licet multas enunciationes cōprehendat particulares: tamen quia subiecta earum sub vno vniuntur subiecto, non solum uocaliter, sed etiā realiter, scilicet, in natura hominis, non est enunciatio plures, sed una. Isdem dubitat utrum enunciatio in qua subiicitur vniuersale genus, sit enunciatio una: quia vniuersale in specie est unū,

ut

ut patet de homine; sed de animali nõ sic est: namque genus non significat naturam unam; ut facit species. igitur enunciatio ubi subijcitur uniuersale genus non est una sed plures, eo quòd plura significat ut patet. Ad quod dicendum, quod licet genus habeat in re plurimas naturas: non tamen exprimit eas nomine suo, nisi sub vna ratione generali.

Quo pacto in futuris contingētibus contradictionis Regula veritatem habeat. Cap. VIII.

In ijs ergo, quæ sunt, & quæ facta sunt, necesse est affirmationem, vel negationem veram esse, vel falsam: Et in vniuersalibus quidem, vt vniuersaliter, semper hanc quidem veram, illam verò falsam esse, & in ijs, quæ singularia sunt, quemadmodum dictum est. In vniuersalibus autem quæ non vniuersaliter dictæ sunt, non necesse est dictum est autem, & de his. In singularibus verò, & futuris, non similiter. Nam si omnis affirmatio, & negatio vera, vel falsa est, & omne necesse est esse, vel non esse, &c.

Quoniam supra egit Philosophus de enunciationibus, quæ consistunt in tempore præsentis, & in præterito, dicendo, necessarium esse alteram enunciationum, siue affirmati-

ua, siue negatiua sit, esse veram, vel falsam, præterquam in vniuersalibus abque nota, seu signo; nunc hanc eandem conclusionem elicit. deinde de futuris contingentibus aliam esse rationem significat. Pro quo notandum est, quod contingens dicitur tripliciter, quia est contingens vt in pluribus, vt canescere in senectute hominem: est etiam contingens ad vtumlibet: sicut Platonē currere, & est contingens in paucioribus, sicut quod fodiens agrum, thesaurum inueniat: & hoc a casu, & a fortuna euenit: ut patet secundo Philosophi. de contingente ut in pluribus non mentionem fecit Aristoteles, quia tale contingens non tollit quin possimus dicere determinate alteram partem esse veram: alteram falsam; quæ medicus cum dicit ille sanabitur verum dicit: licet possit sanitas impediri ab aliquo alio accidente. de contingente autem in paucioribus egit, cum de ijs, quæ a casu eueniunt, dicendo esse de numero eorum, quæ paucioribus contingunt. Secundo notandum quod id dicitur alicui contingenter euenire, quod potest etiam aliter se habere, cum non habeat repugnantiam permanentem, seu naturalem, verbi gratia; albedo in homine, seu nigredo, potest adesse, & abesse successiue secundum aptitudinem. Tertio notandum, quod materia propositionum seu enunciationum triplex est scilicet naturalis, contingens, & remota. Naturalis est illa, in qua prædicatum est de essentia subiecti, aut proprium eius, ut omnis homo est animal, vel omnis homo est risibilis. hoc est proprium, illud uero naturale homini. Contingens materia est illa, in qua prædicatum potest adesse, & abesse, præter subiecti corruptionem, ut omnis homo est albus, omnis homo non est albus. Remota materia est illa, in qua subiectum, non conuenit cum prædicato: vt omnis homo est asinus, omne

R lignum

lignum est lapis: his ergo stantibus inquit Philosophus proponēs dissimilitudinem, quod in his quæ sunt, idest de enunciationibus in tempore præsentis, ut omnis homo est albus, & quæ facta sunt, idest de propositionibus in tempore præsentis, & præterito, necesse est, veram uel falsam esse orationem affirmatiuam, uel negatiuam, uerbi gratia, hæc duæ propositiones sunt in tempore præsentis omnis homo est albus, nullus homo est albus, ex dictis igitur Philosophi necesse est harum duarum unam esse ueram, & alteram falsam. hoc sit causa exempli. in tempore præterito eadem est ratio, & hæc uera sententia Aristot. in hoc loco. sed diuersimode secundum diuersam quantitatem enunciationis, quia quæ in uniuersalibus uniuersaliter, idest de subiectis uniuersalibus aliquid uniuersaliter prædicat semper necesse est hanc esse ueram, illam uero falsam, idest affirmatiuam, uel negatiuam, & similiter in his quæ sunt singularia, quemadmodum dictum est; uidelicet quantum ad ea, quæ sunt de præsentis tempore, & quantum ad ea quæ facta sunt, de tempore præterito, necesse est unam esse ueram, alteram uero falsam. sed in his uniuersalibus, quæ non uniuersaliter dicte sunt, quæ non sumuntur uniuersaliter, hoc est, cum signo, seu nota uniuersali: nõ est necesse alteram esse ueram, alteram esse falsam: dictum enim est, & de his, si quod potest esse simul utraque uera. sed in singularibus, & in futuris non eodem modo se habet. Quare circa hoc notandum est ut Gr. notat, quod in terminis uniuersalibus sumptis uniuersaliter, in quacunque materia orationes fiant, seu enunciationes, siue in naturali, siue in remota, siue in contingente, siue de præterito, siue de futuro, siue de præsentis, altera pars enunciationis est uera, & altera determinatè falsa. quoniam in materia naturali af-

firmatiua est uera, & negatiua est falsa. In materia autem remota, e contra se habet, affirmatiua est falsa, & negatiua est uera. In materia uero contingente, particularis est uera: uniuersalis uero falsa est, ita ut quomodocunque tempore fiant istæ enunciationes semper una pars est uera, & altera falsa. probat deinde hanc dissimilitudinem, ducendo ad quædam inconuenientia, usque in finem, hoc pacto, scilicet, si omnis affirmatio, uel negatio, uera est uel falsa in futuris contingentibus, & singularibus, quemadmodum in alijs euenit, ut supra dictum est; necesse est omnia euenire ex necessitate: sed consequens est falsum: ergo & antecedes, & hoc est quod dicit, si omnis affirmatio aut negatio, supple, est uera determinate, & determinate falsa; sic in singularibus futuris, ut in alijs, sequitur quod & omne necesse est esse, uel non esse, & per consequens nihil erit contingens, ut si dicatur Socrates erit albus, uel Socrates non erit albus. patefacit hanc rationem, quæ ducit ad inconueniens cum subdit dicens si hic dicat esse futurum aliquid: alter uero non futurum, idest, neget hoc ipsum non esse futurum, uerbi gratia, vnus dicit Plato erit albus, alter autem e contra non erit albus: manifestum est, necessarium esse, alterum ipsorum dicere uerum, si omnis affirmatio, uel negatio, uera est, uel falsa, quia in talibus obiectionibus non sunt simul ueræ: sed tantum alterum ipsorum: namque si est uerum dicere, quod album, supple, erit, uel dicere non album: necesse est, quod sit album, uel quod non sit album, & si est album, uel non album, uerum erat affirmare, uel negare, & si non est album, falsum dicit, qui affirmat, & si falsum dicit non est. quare necesse est semper determinatè affirmationem, uel negationem ueræ esse, uel falsam. Ex quo concludit, dicens nihil igitur neque

neque est, neque fit, nec à fortuna, sup-
 ple, fit aliquid, nec vtrumlibet contingit,
 id est nec aliquid esse contingens,
 vel potest esse, vel non esse, sed omnia
 ex necessitate; & non vtrumlibet contingit,
 id est non est contingens: quoniam
 necesse est esse, quod qui dicit ve-
 rus est, id est, qui affirmat, aut qui negat
 secundum positionem istam, vt quidā
 volebant: namque si alter non esset ve-
 rus determinatē similiter, tunc vel fie-
 ret, vel non fieret: neque esset determi-
 natum alterum istorum: propterea quod,
 id quod est ad vtrumlibet, non est ma-
 gis sic, quam sic, quasi dicat, non se ha-
 bet magis circa esse, quam circa non
 esse: nec se habebit. hic autem est ad-
 uertendum Aristotelē loquutum fuisse,
 & loqui in alijs contextibus secun-
 dum mentem aliquorum.

**Amplius autem, si est album
 nunc; verum erat dicere prius,
 quod erit album, quare semper
 fuit verum dicere quodlibet
 eorum, quæ facta sunt, quod
 est, vel erit. Si autem semper ve-
 rum fuit dicere quod est, vel e-
 rit; non potest hoc non esse, vel
 non futurum esse, quod autem
 non potest non fieri, impossi-
 bile est non fieri, & quod im-
 possibile est non fieri necesse
 est fieri: omnia igitur quæ futu-
 ra sunt, necesse est fieri. Nihil
 igitur vtrumlibet contingit,
 neque a fortuna erit; nam, si a
 fortuna; non ex necessitate, &c.**

ponit secundam rationem ad idem
 ostendendum in præsentī cōtextu, quæ
 quasi in idem reddit: deinde vnā ob-
 iectionem, duabus rationibus probat

id quod dicit. Dicit igitur: Amplius, sup-
 ple, si in oibus orationibus est altera
 determinatē vera; tunc si est albū nūc,
 scilicet, quod non erat; verum erat di-
 cere determinatē antequam esset, quod
 album erit. idcirco quia non est magis
 ratio de tempore præterito, & propin-
 quo quam remoto, subdit dicens: sem-
 per de quolibet eorum, quæ facta sunt
 antequam essent; verum erat dicere,
 quod erit, & si semper fuit verum dice-
 re quod est, vel erit, non potest hoc nō
 esse, scilicet præsens; vel non futurum
 esse. namque id quod non potest non
 fieri, impossibile est non fieri: & illud
 quod impossibile est non fieri, necesse
 est fieri. ergo omnia quæ futura sunt,
 necesse est fieri, & per consequens, ni-
 hil est ad vtrumlibet, neq; à casu: quia
 illud quod est a casu, non euenit ex ne-
 cessitate. vbi notandum quod licet Ari-
 stoteles nitet probare hanc falsam cō-
 sequentiam, scilicet, omnia fieri, vel ef-
 se ex necessitate: tamen hoc facit, vt
 manifestius ostendat falsum. *Quæ* ponit de-
 inde dubitationem cum subdit dices:
 at vero sicut, supple, non est verum di-
 cere, quod in talibus sit verum deter-
 minate alterum oppositorum: sic nec
 contingit dicere, quoniam est, neque
 non est; ita quod neutrum sit verum,
 aut falsum, utputa non est vtrum dice-
 re de aliquo quod nec erit, nec nō erit:
 ita ut quod tam qui affirmat, quam qui
 negat falsum dicat. probat autem hoc
 duabus rationibus: & prima est hæc,
 primum enim cum affirmatio sit falsa;
 & negatio quoque falsa erit, & cum
 hæc. scilicet negatio falsa sit, contingit affir-
 mationem esse falsam, & non veram,
 quæ quidem consequentia est incon-
 ueniens, quæ ex illa positione sequi-
 tur. igitur ipsa est impossibilis. circa
 hoc autem notandum est, scilicet, ra-
 tionem esse hanc. affirmatio & negatio:
 verum & falsum diuidunt, ut pater ex
 definitione & falsi: quoniam uerum

est: uel non esse quod non est: falsum autem non esse, quod est, uel esse quod non est: affirmatio, & negatio hoc modo diuidunt uerum, & falsum, scilicet, quod si affirmatio est uera, negatio est falsa: uel e contra, si negatio est uera, affirmatio est falsa, sed secundum dictam positionem, tollitur hoc, ergo impossibile est. Secundam rationem ponit cum subdit dicens, & ad hæc, si est uerum dicere, quod aliquid est simul album, & magnum; oportet in re esse utrunque, & si est uerum dicere, quod erit cras: quod sit quoque cras oportet. igitur si dicta positio est uera, uerum erit dicere de quolibet futuro quod neque erit, neque non erit. hoc ergo stante tollitur contingens, eo quod tale contingens potest fieri, & non fieri. Sed tamen fieri quam non fieri dicta positio tollit, quia si non est uerum dicere quod nauale bellum erit: neque quod non erit, oportebit ipsum nec fieri, nec non fieri. neque per consequens erit contingens ad utrumlibet, quod est falsum. necesse igitur est dicere, quod in singularibus, & futuris, non desit omnino ueritas, ad utranque partem, supple, oppositorum, & hoc est quod dicit, oportet enim neque fieri bellum nauale, neque non fieri.

Quæ ergo contingunt inconuenientia hæc sunt, & huiusmodi alia, siquidem omnis affirmationis, & negationis, aut in uniuersalibus dictis, ut uniuersaliter, uel in ijs, quæ sunt singularia, necesse est oppositarum, hæc quidem ueram esse illam uero falsam. Nihil autem utrumlibet contingit esse in ijs, quæ fiunt, sed omnia esse, & fieri ex neces-

sitate. Quare neque consultare oportebit, neque negotiari, &c.

Dubitationem obiectionis ponit Philosophus: nempe declarans inconuenientia, quæ deduxit impossibilia esse. deinde probat illa sequi: & etiam licet nullus prædixisset. Primum igitur hoc est, quod nititur diluere dicens, quod hæc sunt inconuenientia, & alia huiusmodi, si omnis affirmationis, & negationis oppositarum enunciationum, dicatur hanc determinatè ueram esse, illam uero falsam esse, quæ contingunt, id est, sequuntur, quasi dicat, si omnis affirmationis, & negationis oppositarum orationum necesse est hanc esse ueram, illam uero falsam determinatè, ut in uniuersalibus uniuersaliter dictis, sic & in his quæ singularia sunt, scilicet, enunciationibus, id est, ita in singularibus enunciationibus, sicut in his quæ sunt uniuersalia uniuersaliter dicta, id est subiecta, si igitur inquam ita est ut ponebat illa positio, & opinio, hæc sunt inconuenientia, quæ sequuntur, uel contingunt: scilicet, quæ dicta sunt, & huiusmodi alia quæ dicuntur. sequitur deinde, quia nihil contingit esse ad utrumlibet in ijs, quæ fiunt: sed omnia oportere esse, aut non esse, ex necessitate, quod supra ostensum est, demonstrat inconuenientia cum subdit, quod si hoc est, non oportebit consultare, ecce primum inconueniens, neque negotiari, puta si hoc facimus erit hoc, si uero non hoc facimus, non erit hoc, quod est secundum inconueniens. ubi notandum est, ut etiam in rhetoricis adnotauimus, quod de rebus quæ fiunt ex necessitate non est consultandum, ut de sempiternis, uel an Deus pluet nec ne: Sed solum de contingentibus, quæ possunt esse, & non esse est consultatio, ut puta de aggregatione nummorum, quod finis est negotiationis, quod si omnia eueniunt ex necessitate.

necessitate, ut ponebat illa positio, frustra fit consultatio, & negotiatio: neque diceremus si hoc fit, erit hoc, etsi non, non erit hoc; sed euenirent omnia ex necessitate: probat deinde sequi predicta inconuenientia dicens, quod nihil prohibet hunc quidem dicere, uel aliquem, in annum decies millesimum, esse futurum: hunc uero non, sed negare non esse futurum. Quare si semper in omnibus orationibus est altera pars uera determinate: ex necessitate etiam erit, aut fiet, quodlibet eorum, quod tunc per tempus illud ante erat uerum dicere: & per consequens siue ipso negotiamur, siue consiliamur de ipso, aut non, eueniet id quod euenire debet. Frustra ergo consultatio. Hic autem erit notatione dignum, quod si aliquis dicat aliquid esse futurum, & tamen potest id non euenire, & ponatur quod non eueniat: hocposito, dico quod oportet illum falsum dixisse. Si uero ponatur non falsum se dixisse; sed determinate uerum, oportet euenire, quod dixit futurum esse. Manifestat deinde hoc inconueniens sequi, licet etiam non ponatur, quod aliquis predicat futura euenire ante tempus: cum subdit dicens, at uero nihil hoc differt, id est nihil differt ad propositum, si aliquis dixerit affirmationem, aut negationem, uel non dixerit, antequam res fiant, & ratio est. quoniam patet quod res sic se habent: siue aliquis affirmauerit aliquid esse futurum; ille uero negauerit esse futurum, ut in millesimum annum magis, quam in quantolibet alio tempore quasi dicat, quia non differt quod prius fuerit affirmatum, uel negatum in tempore remoto, quam in propinquo. ideo subdit quare, si supple, ueritas, & falsitas enunciationum, sic se habebat, ut alterum uere diceretur, id est, ut altera pars enunciationum uera esset, necesse erat ut fieret, sequitur, & uniuersaliter unumquodque eorum quae fiunt,

ex necessitate fiant: namque si quis dixit, quod aliquid erit uere, non potest non fieri, id est, oportet, ut sit, & illud quoque quod factum est, uerum erat dicere quod futurum erat. Vbi notandum est hanc sententiam esse stoicorum, quia putabant hanc legem, scilicet contradictionis, alteram propositionum ueram esse, & alteram falsam, esse quoque determinate, & infallibiliter, & omnia euenire ex necessitate. Aristoteles autem per totum hoc caput ostendit non semper esse uerum. rationes ille quae ponuntur in principio sunt. scilicet si omnis affirmatio uel negatio est uera, uel falsa, omne quod affirmatur, uel negatur, est, uel non est ex necessitate; sed primum est, ergo & secundum. alia ratio: sicut res se habent de tempore presenti sic de futuro sed in tempore presenti res sunt, uel non sunt ex necessitate: igitur in futuro quoque. Ad hoc ratio in fine ab Aristotele ponit, uel quae omnia haec tolleretur. scilicet negotiatio, consultatio, casus, & fortuna si omnia ex necessitate euenirent: quia autem Aristoteles probauit illam consequentiam. scilicet quod si in futuris contingentibus & particularibus, affirmatio, & negatio est determinate uera, uel falsa: sequitur omnia euenire ex necessitate. idcirco nunc probat illud consequens falsum esse, & exemplo & ratione. primum ratione cum subdit, dicens, quod sint haec impossibilia patet, quia nos per id quod agimus liberè aliquid, uel consiliamur, uideamur esse principium aliquid futurorum. si uero omnia fierent ex necessitate, propter nostrum consilium non essemus principium futurorum. Sed impossibile est, ergo non ex necessitate omnia eueniunt. circa hoc notandum est, quod homo suo consilio determinat aliquid agere: & id quod agere determinat habet Dominium circa illud, quia est sua actio, & qui habet dominium suae actionis potest agere, & non agere. ergo aut oportet

capitulum

tet

tet dicere quod non omnia fiant ex ne-
 cessitate, aut oportet dicere, quod ho-
 mo non sit liber, nec quod suarū actio-
 num habeat dominium. quod non so-
 lum contra Aristotelis est sententiam,
 sed etiam contra fidem negare liberū
 arbitrium homini. Subdit deinde, quia
 si omnia essent ex necessitate: ergo in
 his, quæ non semper actu sunt, sed in
 potentia: ut sunt multæ res naturales:
 non contingeret esse uel nō esse: quo-
 niam semper essent; uel semper non
 essent. ideo est, quod omnino, id est uni-
 uersaliter est uerum quod in ijs, quæ
 non semper actu sunt: est possibile non
 esse, & esse; ut sunt illa in quib. utrun-
 que contingit, & esse. s. & non esse, &
 per consequens fieri, & non fieri. nan-
 que quod potest fieri, & non fieri, non
 est necessarium sed contingens. est igi-
 tur impossibile, quod omnia fiant ex
 necessitate; hoc idem per exēpla sensi-
 bilia probat cum dicit: & multa nobis
 sunt manifesta, quæ sic se habent, ut pu-
 ta est possibile, quod hæc uestis prius
 incidatur, & tamen non inciditur sed
 prius exteretur. i. vetustate consumetur:
 & hæc duæ propositiones ambæ pos-
 sunt esse veræ: quoniam si exteritur nō
 inciditur, quod etiam possibile est. nā-
 que non posset exteri nisi prius posset
 incidi. si igitur possibile est hanc tuni-
 cam incidi, & exteri: ergo manifestum
 est, quod non omnia ex necessitate sūt.
 Similiter est de alijs generationibus,
 quæ secundum huiusmodi potentiam
 dicuntur: quæ quidem generationes
 possunt fieri, & non fieri: vel sunt, vel
 non sunt ex contingenti. ergo de futu-
 ris contingentibus non est determina-
 ta veritas.

Sed alia quidem utrumlibet
 contingit, & nihil magis affir-
 matio, quam negatio erit uera,
 uel falsa, alia uero magis quidē,

& ut in pluribus alterum, nihilo-
 min⁹ cōtingit fieri, & alterū,
 altero uero minime, &c.

Tres diuisiones in præsentī contex-
 tu ponit Aristoteles: prima autem di-
 uisio ibi incipit. secunda cum dicit.
 igitur. tertia, sed & in contradictione.
 deinde ponit unam conclusionem ibi:
 Quare cum similiter. dicit igitur pri-
 mum sed ea quæ non fiunt ex necessita-
 te deducuntur. quoniam quædam ad
 utrumlibet fiunt, in quibus non magis
 affirmatio, vel negatio, ut uera sit eue-
 nire solet. hoc est, non magis est affir-
 matio uera, quam negatio. alia uero in
 quibus alterum, affirmatio, uel nega-
 tio, ut plurimum, uel magis euenire so-
 let, sed & contingit fieri alterū, quod
 rarum est, & alterum quod plerūque
 tunc identidem fieri minime contin-
 git. ponit deinde secundam diuisionē
 cum subdit dicens, quod ex prædictis,
 hæc sunt inconuenientia. ergo oportet
 scire, quod omne quod est, quando est;
 necesse est esse, & omne quod non est,
 quando non est, necesse est non esse.
 sed non oportet dicere, quod illud quod
 est, necesse est esse. nec illud quod nō
 est, necesse est quod non sit simpliciter
 sed secundum quid est uerum. propte-
 rea quod non est idem, omne quod est,
 quando est, necesse est esse, & esse sim-
 pliciter ex necessitate: simili modo di-
 cendum est: de eo quod non est, quan-
 do non est: quia non est idem, omne
 quod non est, quando non est: necesse
 est non esse: & non esse sim-
 pliciter, & ex necessitate. Vbi notandū
 est, secundum Io. And. quod istæ propo-
 sitiones omne quod est, & omne quod
 non est: dupliciter intelliguntur, scili-
 cet in sensu diuiso, & in sensu compo-
 sito. veræ sunt in sensu cōposito: quod
 notatur per illud quando est, & quando
 non est; falsæ uero sunt in sensu diuiso:
 quo-

27

quoniam contingens nunquam est cōtingens, nisi quando est. Contingentia enim, quemadmodum & necessitas nō est passio nō entis, sed passio entis. Declaro exemplo si ego contingenter doceo, dum doceo, contingenter doceo: & per cōsequens, pro illo instanti quo doceo possum non docere. & hoc est in sensu diuiso: sic de non esse & esse intellegendum: quia si contingenter sum dū sum, possum non esse in sensu diuiso: quod est dicere habere possibilitatē ad non essendum. Tertiam ponit deinde diuisionem, quæ est ista, cum subdit, dicens: quod in contradictione eadē est ratio: quoniam sicut ibi illud quod simpliciter non est necessarium; sed sit necessarium ex suppositione, vel aliquo adiuncto: ita hic cum disiunctione. propterea quod oportet omnem rem, vel esse, uel nō esse, & de quolibet futuro, est necessario verum, sub disiunctione ipsum futurum esse, vel non esse: illic exponit, dicens: non tamen diuidendo vnum ab alio, est verum dicere alterū necessario determinate. Sub enim disiunctione est verum, quod necesse est futurum esse, vel nō futurum esse cras nauale bellum: sed non est necesse cras futurum esse nauale bellum determinate: vel non est necesse ipsum nauale bellum determinate non esse: sed sub disiunctione verum est dicere quod necesse est ipsum futurum esse, vel nō esse, quasi dicat Aristoteles, quod accipiēdo diuisim neutrum est necessariū determinate, vt patet in exemplo: sed cū disiunctione, id est, cum hac particula, vel, dicēdo, vel futurum est nauale bellum, vel non futurum est, uerū erit hoc dicere. Notatione hic dignū est, secundum Io. And. quōd ista propositio omne quod est &c. & est quod non est &c. tenet etiam per illud principium, vbi dicit Aristoteles in primo Posteriorū de quolibet est affirmare, vel negare. de nullo autem similiter, licet enim nō

de omnibus altera pars sit determinate vera, aut falsa: tamen si consideratur cum disiunctione, vel, tunc verum est dicere de quolibet est affirmatio, vel negatio, & sic erit vera propositio.

Quare cum similiter orationes veræ sint, quemadmodum & res; manifestū est, quod quæcunque sic se habent, vt sint vtrumlibet contingit, & contraria suscipiant; necesse est similiter se habere, & contradictionem, quod contingit in ijs, quæ non semper sunt, vel non semper non sunt; horum enim necesse est alteram partem contradictionis veram esse, vel falsam; non tamen hanc uel illam, sed vtrumlibet contingit, & magis quidem ueram alteram, non tamen iam ueram, uel falsam, &c.

Ponit vt dicebamus in hoc ultimo contextu Aristoteles conclusionem: nempe quod orationes, siue enūciationes sic se habent circa veritatem, & circa falsitatem, quemadmodum & res. Concludit demum intentum suum. dicit igitur, quia orationes sunt veræ similiter, quemadmodum & res: manifestum est, quod quæcunque supple, enūciationes ita se habent, vt ad vtrumque possit contingere contrarium ipsorū. scilicet, vel veras, vel falsas esse: necesse est se habere similiter ad contradictionem; sicut dictum de rebus est: scilicet quod diuisim non sit & determinate vera, sicut cum disiunctione, vel vna, vel altera vera est. quod quidem in his contingit quæ non semper sunt: & in his quæ non semper non sunt: propterea quod in talibus de futuro necesse est alteram partem contradictionis esse

esse veram, & alteram esse falsam sub distinctione: non tamen hoc determinate, vel illud; sed ad vtrumlibet indeterminate, vel magis alteram veram (quantum ad contingens, vt in pluribus:) non tamen iam veram, vel falsam determinate: sed hæc, vel illa sub distinctione: vtputa hominem canescere in senectute magis est verum quam non canescere: non tamen est ita necessario verum quod determinate canescat in senectute. Concludit demum, dicens: quod manifestum est, non esse necesse, vt omnes affirmationes, vel negationes oppositarum enunciationum, esse hæc quidem veram, & illam falsam determinate: quia non sic se habet in his quæ sunt, hoc est, in orationibus de tempore præsentis; sicut in his quæ non sunt, id est, de tempore futuro, quæ tamen esse, vel non esse possibilia sunt. Notandum igitur est, quod ad rationes Stoicorum supra tactas, sunt hæc solutiones: quantum autem spectat ad primam, dicitur quod contradictionis partes sunt veræ, vel falsæ, sed non determinate magis vna pars quam altera est. Ad secundam rationem dicitur, quod aliud est loqui de tempore præsentis, & aliud est loqui de tempore futuro. Præterea propositiones de tempore præsentis sunt quidem necessarie, sed secundum quid, non autem simpliciter. Secundo notandum, quod ex his quæ dicta sunt tria fundamenta eliciuntur. Primum fundamentum est, quod tam in nobis, quam in rebus ipsis, reperitur principium, vnde possunt euenire multa contingenter: in nobis uoluntas; in rebus vero ipsa materia. Secundum fundamentum est: quod duplex est necessitas, scilicet simplex, vt Deum esse: altera cum suppositione & secundum quid, vt comedere si uiuere uolumus. Tertium fundamentum est, contradictionis partes ex necessitate esse ueras, uel falsas,

non tamen determinate hanc, uel illam partem; & ex his omnibus soluuntur illæ dubitationes: Potest autem dubitari hic, an aliquid sit a casu contingens in rebus, & uideatur quod non: quia prima causa habet præscientiam de omnibus quæcunq; futura sunt. Cum igitur præscientia sit infallibilis: oportet, ut eueniant quæ præsciuit infallibiliter: sed infallibile necessarium est: ergo necessario eueniunt quæ uentura sunt, & non contingenter, neque casu. Ad quod notandum est, secundum Gra. quod non obstante præscientia primæ causæ, contingens & casuale reperitur in rebus. Ratio huius est: quia cum prima causa per scientiam suam, sit causa totius entis: differentiarum eius causam necesse est esse. Differentiæ autem entis sunt contingens & necessarium. igitur prima causa per suam scientiam non tollit a rebus cōtingentiam: sed in eis potius necessitatem causat, & contingentiam. Ad argumentum ergo dicendum est, secundum eundem, quod prima causa præscit a suis causis euenire contingenter, effectus contingentes: & quia non solum est necessarium futurum euenire quod ipsa præsciuit: sed etiã est necessarium illo modo euenire, quo ipsa præsciuit. idcirco necesse est dicere, quod quod præscit esse uentura necessario: illa euenient necessario: & quæ præscit esse futura a suis causis cōtingenter, euenient illa infallibiliter contingenter: ex hoc ergo non debemus concludere, quod omnia sint necessaria, uel infallibilia absolute, sed concludere debemus omnia esse infallibiliter, aut necessaria, aut contingentia. Multa quoque alia possunt dici circa hoc caput, & præcipue de prædestinatione, sed quoniam esset præter negotium nostrum, ideo omittam illa: satis hæc sint præsentis libri.

FINIS LIBRI PRIMI.

ARISTOTELIS

PERI HERMENIAS

LIBER SECVNDVS.

Cum Expositione Ioannis Baptistæ Rubei.

De enunciationibus infinitis.

Caput I.

Quoniam autem est aliquid de aliquo affirmatio significans; hoc autem, vel nomen est, uel innominatum; unum autem oportet esse, & de uno id quod est in affirmatione; nomen autem dictum est, & innominatum prius; (non homo enim nomen quidem non dico, sed nomen infinitum. unum enim significat aliquo modo infinitum nomen quemadmodum & non ualeat non uerbum.) sed infinitum uerbum. Erit igitur omnis affir-

matio, & negatio, uel ex nomine, & uerbo, uel ex infinito nomine, & uerbo. Sine uerbo autem nulla affirmatio, uel negatio, &c.

In superiori libro determinauit Philosophus de enunciatione simpliciter considerata: In presenti autem libro, intendit isdem de eadem determinare ac agere, quatenus addita est, seu adiuncta. Proponit in principio, quod omnis enunciatio constat ex nomine, & uerbo finito, uel infinito. Finitum nomen est, ut homo, animal, infinitum uero est, ut non homo, non animal: sic uerbum finitum est, ut ualeat, doceo; infinitum uero, ut non ualeat, non doceo, hic autem notandum est, quod propositiones fiunt aut ex nomine, & uerbo finito, aut infinito, aut ex altero termino finito, altero infinito, & ex utrisque infinitis, ut in his lineis patet.

S

Ex

Homo est.	Homo non est.
Ex nomine infinito sic.	
Non homo est.	Non homo non est.
Ex subiecto finito, & prædicato infinito sic.	
Homo non est iustus.	Homo non est non iustus.
Ex subiecto infinito, & prædicato finito sic.	
Non homo est iustus.	Non homo non est iustus.
Ex subiecto & prædicato infinitis sic.	
Non homo est non iustus. Non homo non est non iustus.	

Potest etiam addi his supradictis nota uniuersalis, & nota particularis, uniuersalis, ut omnis, nullus particularis, ut aliquis: & singularis ut hic homo, in tempore præfenti, præterito, & futuro. unde cõstituantur hæ quatuor propositiones particulares affirmatiuæ, ut aliquis homo est iustus. Aliquis non homo est iustus. Aliquis homo est non iustus. Aliquis non homo est non iustus. singulares uero hæ quatuor, ut: Socrates est iustus. Non Socrates est iustus. Socrates est non iustus. Non Socrates est non iustus. uniuersales indefinitæ hæ homo est iustus, & aliz supradictæ. uniuersales uero uniuersaliter. i. cum nota, seu signo uniuersali sunt hæ quatuor. Omnis homo est iustus. Omnis non homo est iustus. Omnis homo est non iustus. Omnis non homo est non iustus. sic erunt in alijs temporibus, Socrates erit iustus. Homo fuit iustus, &c. continet autem iste liber quatuor capita. Primum caput cõtinet duo dubia: & unam conclusionem, & septem regulas. in hoc primo con-

textu conclusionem, & unam regulam ponit. Primum ergo proponens rationes distinguendi enunciationes dicit: quoniam autem omnis affirmatio est significans aliquid de aliquo, quasi dicat, sicut dictum est in primo libro. idcirco hoc de quo aliquid significatur est aut nomen, ut homo, equus, aut quod innominatum, ut non homo. ita tamem quod non ambo simul: sed unum est prædicatum & hoc est, quod dicit, unum autem oportet esse, supple, prædicatum, in una affirmatione, & de uno, supple, subiecto tantum prædicatur in ea enunciatione, quasi dicat, oportet quod propositio affirmatiua habeat unum prædicatum, & unum subiectum contentum, ut homo est animal, homo est subiectum, & animal prædicatum: homo est contentum, & animal cõtinens. Vbi notandum est, quia uerbum, non est proprie eorum, quæ de altero prædicantur: & quod dicitur in enunciatione de aliquo est prædicatum: idcirco est necessarium, quod istud prædicatum sit aliquod nomen, aut aliquid sumptum nominaliter.

minaliter. deinde subdit dicens, quod dictum supra est, quid sit nomen finitum, supple, in primo libro; & dictum quoque est, quid sit nomen innominatum: quoniam diximus non hominem, nomen non esse, sed infinitum nomen appellamus: quia licet significet unum, i. unam naturam aliquo modo, tamē nō significat unam naturam determinatā, ut facit nomē finitum; quod unum simpliciter significat. sic, non valet; non unum simpliciter determinat, ac significat: sed quid infinitum. Concludit deinde dicens, igitur erit duplex modus affirmationis: quoniam omnis affirmatio, vel erit ex nomine, & verbo, quod est vno modo dicere, vel ex nomine infinito & verbo, quod est secundo modo dicere. Vbi notandum est, Aristotelem mentionem facere solum de affirmatione, & non de negatione, quia affirmatio est nobilior, & perfectior species enunciationis: sed debet tamē intelligi, quod dictum est de affirmatione, etiam de negatione esse intelligendum. Est etiam notandum, quod appellat nomen infinitum innominabile, quare suum tempus nondum erat reperiunt nomen: non autem eo quod nomē non habeat. Sequitur deinde quod nulla affirmatio, vel negatio, sit præter verbum, supple, finitum: quoniam infinitum non est verbum: nam fuit, vel erit, vel sit, & alia huiusmodi sunt verba ex his, id est de illis quæ dicta sunt; id est, casus verbi nominantur, non autem verba, alia tempora. ponit deinde primam regulam cum subdit dicens: quod prima affirmatio, & negatio est, ut ista propositio: est homo, non est homo; & appellatur propositio de secundo adiacente: quæ sit ista propositio, supra declaratum fuit. Rursus prima affirmatio alio modo est non homo, non est non homo; & similiter in vniuersalibus vniuersaliter sumptis est omnis homo: non est omnis homo. Posterior, est omnis non

homo, non est omnis non homo, & in extrinsecis temporibus, i. in futuro, & præterito eadem est ratio, ut supra dictum est. prima propositio est ex prædicato infinito, & ex vtraque parte infinitis est secunda propositio.

Quoniam autem est, tertium adiacens, prædicatur, dupliciter dicuntur oppositiones. Dico autem, ut est iustus homo, ipsum est, tertium dico adiacere nomen, vel verbum in affirmatione; quare ob id ipsum quatuor erunt illæ quarum duæ quidem ad affirmationem, & negationem se habebunt secundum cōsequentiam, ut priuationes, duæ verò minimè. Dico autem quod est, aut iusto adiacebit, aut non iusto; quare etiam negatio, quatuor igitur erunt, &c.

Supra enunciationes, in quibus nomen finitum, vel infinitum ponitur ex parte subiecti distinguit Philosophus; in præsentī verò, distinguit illas orationes, in quibus nomen finitum, & infinitum ponitur ex parte subiecti, & ex parte prædicati. Vbi notandum est, quod istud verbum, est, potest prædicari in enunciatione dupliciter: vno modo secundum se, ut in enunciationibus de secundo adiacente, ut homo est, vel tu es, ego sum: quoniam tunc non tria reperiuntur in oratione: sed duo tantum, scilicet subiectum, & copula. Prædicatum verò consistit, & habet vim in illo verbo, est. Quod denotat essentiā, vel existentiam esse in homine, uel in te, siue in me, &c. Alio modo sumitur non secundum se; sed alteri adiunctum, ut cum dicitur, homo est iustus, & est oratio de tercio adiacente, siue de tercio

adiuncto, quia additur prædicatum. quod quidem prædicatum non amplius consistit in illo verbo, est, sed in iustitia. Sunt autem & aliæ enunciaciones quæ de tertio adiacente sunt, licet non expresse in illis sit prædicatum. ut homo currit, homo docet, & similia: quæ tamen enunciaciones per participiû resoluuntur, & tunc apparet prædicatû. dicendo. homo currit; homo est currens: homo docet, homo est docens. Propterea quod in illo verbo currit exprimitur prædicatum intrinsece, quamvis non extrinsece. Dicit igitur Philosophus: Quando autem est, prædicatur tertium adiacens: tunc dicuntur dupliciter oppositione, i. sunt duplo plures quam prius, scilicet quando prædicatur secundum se, & non adiunctum tertio. Exponit exemplo dicens, dico autem, ut est iustus homo, ipsum nomen, vel verbum, Est, adiacere in affirmatione ad hoc quod dicitur iustus. Vbi notandum est, quod iustus, licet in principio ponatur, nõ tamen est subiectum, sed est prædicatum. Est etiam notandû, quod Aristoteles appellat, nomen, ipsum verbû, eo quod large accepit, scilicet pro omni dictione significatiua, nõ autem strictè, pro verbo solum: & ideo quia non fuit contentus dicere est nomen, dixit etiam, vel verbû. Ponit deinde numerum istarum oppositionum

dicens: quare ob id ipsum, idest, quia hoc verbum, est, prædicatur tertium adiacens, quatuor erunt istæ enunciaciones: quarum duæ se habebunt ad affirmationem, & negationem, secundum consequentiam; sed aliæ duæ minime sic se habebunt, quasi dicat, quando istud verbum, est, prædicatur tertium adiacens, erunt duplo plures enunciaciones. Est, dicitur tertium adiacens cum post ipsum sequitur aliud nomen, vel verbum loco nominis, ut supra diximus, ut homo est iustus: duæ ergo harû quatuor sequuntur (quæ sunt negatiuæ) ad affirmatiuas, sed duæ affirmatiuæ non sequuntur ad negatiuas: quod autem fiant quatuor enunciaciones declarat cum subdit, dico autem, quod Est, aut adiacebit iusto, idest prædicato finito, aut non iusto, idest prædicato infinito, ut hæc duæ est homo iustus, est homo nõ iustus: & erunt duæ affirmatiuæ, quare etiam negatio, idest, & etiam duæ fient negationes: propterea quod, non est, adiacebit aut finito prædicato, aut prædicato infinito, ut non homo est iustus, & non homo est non iustus. quare erunt quatuor enunciaciones si fiat, est, de tertio adiacente. Declarat hæc insignura dicens: intelligimus ex his, quæ subscripta sunt. Et primo est affirmatio de prædicato finito sic.

Est iustus homo. D	Negatio huius ista est. D	Non est iustus homo. E
C Est non iustus homo.	Affirmatio de prædicato infinito sic. C C Negatio huius ista est.	.A. Non est non iustus homo.

In omnibus enim his, Est, prædicatur tertium adiacens, & non est, quoque: nam, est, adiacet iusto, & non est, adiacet non iusto. ideo in hoc loco, Est, & non est, non prædicatur secundum se, sed quatenus alteri, adiacet, i. iusto, &

non iusto quæ sunt prædicata: hæc igitur quemadmodum in resolutorijs, disposita ac ordinata sunt. Dispositio autem enunciationum indefinitarum, ut habetur ex primo Priorum sic est.

Simplex affirmatio.
Homo iustus est.

Simplex negatio.
Homo iustus non est.

Priuatoria negatio.
Homo iustus non est.

Priuatoria affirmatio.
Homo iniustus est.

Infinita negatio.
Homo non iustus non est.

Infinita affirmatio.
Homo non iustus est.

Dispositio vero earundem in terminis vniuersalibus vniuersaliter, ac in parte ea est.

Simplex affirmatio vniuersaliter.
Omnis homo iustus est.

Simplex negatio in parte.
Non omnis homo iustus est.

Priuatoria negatio in parte. Priuatoria affirmatio vniuersaliter.
Non omnis homo iniustus est. Omnis homo iniustus est.

Infinita negatio in parte. Infinita affirmatio vniuersaliter.
Non omnis homo non iniustus est. Omnis homo non iustus est.

Deinde subdit differentiam inter enunciationes illas indefinitas, & inter hæc vniuersaliter sumptas, dicens: sed non contingit angulares similiter esse veras. sicut in illis, id est, in indefinitis enunciationibus. ratio est hæc, quia indefinitæ possunt esse simul veræ, eo quod subiectum potest supponere p. diuersis. declaro exemplo. homo est iustus, & homo est non iustus possunt esse simul veræ. Sed istæ vniuersales vniuersaliter, omnis homo est iustus,

& omnis homo est non iustus, nō possunt simul esse veræ quoniam sunt contrariæ, ut ipse insinuat cum dicit hæc igitur duæ sunt oppositæ. sed aliquando possunt esse veræ aliæ supradictæ, quod hæc duæ non sic se habent.

Aliæ autem duæ ad non homo, quasi ad subiectū aliquod additum, ut est iustus non homo, non est iustus non homo, est

est iustus non homo, nō est nō iustus non homo, plures autē his non erunt oppositiones. Hæ autem extra illa, ipsæ secundum se erunt, ut nomine utentes eo, quod est non homo. In quibuscunque autem. Est non conuenit, ut in eo, quod est sanum esse, & ambulare, in ijs idē facit sic positū, ac si, est, adderetur. ut sanus est omnis homo, non sanus est omnis homo, sanus est omnis non homo, non sanus est omnis non homo, nō sanus est omnis nō homo, non enim dicendum est, non omnis homo, sed, non negationē ad id quod est est, homo, addendum est, omnis enim non uniuersale significat, sed quod uniuersaliter, manifestum est aut, ex eo quod est, ualet homo, nō ualet homo, ualet non homo, non ualet nō homo, hæc enim ab illis differunt, eo quod uniuersaliter non sunt. Quare omnis, uel nullus nihil aliud significat, quam quod uniuersaliter de nomine, uel affirmationem, uel negationem, ergo, & reliqua eadem oportet opponi.

Accedit nunc Philosophus ad tertiam, & quartam regulam. tertia autē est huiusmodi, quod ipse distinguit enunciationes quæ habent nomen in-

finitum pro subiecto. quarta uero est, quod declarat illas orationes quæ habent uerba adiectiua, ut currere ambulare. dicitur igitur ad primam, harum duarum; quod alix enunciationes habent aliquid additum, id est ex parte prædicati ad non homo quasi ad subiectum, ut non homo est iustus. ecce dux de prædicato finito. item non homo est non iustus: non homo non est non iustus. ecce dux de prædicato infinito. ubi notandum est, quod intelligere debes, fieri multiplicationē enunciationum similiter si nomen infinitum in subiecto sumptum uniuersaliter. i. cum nota, uel signo uniuersali accipitur. deinde addit: quod magis plures enunciationum oppositiones non erunt his quæ dictæ sunt, id est, quam quatuor. ubi notandum est quod Aristoteles dicit nomen infinitum debere subijci quasi subiectum, nō autem absolute subiectū: propterea quod subiectum enunciationis proprie sumptum sit nomen debet aliquid determinatē significare. quod hoc nomen infinitum non facit. sed hæc (ut subdit,) supple, enunciationes de subiecto infinito, sunt extra illas, id est, distinctæ ab illis, quæ sunt de subiecto finito, quasi dicat, non habent oppositiones eū eis, nec etiam cum illis consequuntur. sed ipsæ secundum se, id est inter se habent, supple, oppositionem, & consequentiam, & erunt utentes, supple, in oppositione & consequentia, eo quod est non homo, id est erunt utentes hoc nomine non homo quod quidem nomen est infinitum pro subiecto: nec clarius potest proferri. ad quartam deinde accedit regulam. cum dicit, quod in his, supple, enunciationibus in quibus, est, non contingit, id est in quibus enunciationibus hoc uerbum, Est, nō ponitur: sed uerbum, supple, adiectiuum, ut in eo uerbo, quod est sanum esse; nam si dico esse sanum non est idem quod dicere

cere sanum est: quia sanum esse infiniti-
 tum est: & sanum est indicatiuum:
 ideo dicit, in eo uerbo quod est sanum
 esse, & ambulare: idem faciunt sic pos-
 ta uerba, ac si adderetur ipsum, Est, id-
 est, ac si prædicaretur, Est, indicatiuum,
 quia eodem modo multiplicantur enū-
 ciationes, uniuersaliter sumptæ, ut ma-
 nifestum est dicendo, omnis homo est
 sanus: omnis homo non est sanus: non
 omnis homo est sanus. omnis non ho-
 mo, non est sanus. ubi notandum est,
 quod Aristoteles non posuit nisi duas
 enunciationes de subiecto finito, &
 duas de subiecto infinito, ut daret intel-
 ligere, quod cum prædicantur uerba
 adiectiua, non multiplicantur enun-
 ciationes sicut multiplicantur, quādo
 hoc uerbum, Est, prædicatur tertium
 adiacens: sed tantum sicut cum, Est, præ-
 dicatur secundum se, quia uerbū adie-
 ctiuum non infinitatur quemadmodū
 facit substantiuum. remouet deinde
 dubium: quoniam posset quis dubita-
 re an negatio infinitans possit addi
 ad signum sicut in enunciatione addi-
 tur ad rationem. dicens non enim di-
 cendum est, non omnis homo, supple,
 quando uolumus facere enunciationē
 de infinito: sed negatio infinitans est
 addenda ad id quod est, homo, idest ad
 nomen, quod probat. d. quoniam, nega-
 tio infinitās remouet aliquid aut singu-
 lare, aut uniuersale: sed hæc nota, om-
 nis, non est significans singulare: nec
 uniuersale: sed potius significat quo-
 niam uniuersaliter sumitur id cui ad-
 ditur, & hoc manifestum est ex eo quod
 quod est, ualet homo, non ualet homo,
 ualet non homo, non ualet non homo:
 hæc enim dico ab illis differre, idest,
 uniuersalibus, quia subiecta non sunt
 sumpta uniuersaliter, ut in illis enun-
 ciationibus est hoc signū, omnis, qua-
 re patet, quod hæc nota, omnis, uel nul-
 lus nil aliud significat, nisi cui additur
 est sumptum uniuersaliter, idest affir-

mant uel negant uniuersaliter. igitur
 si non differunt nisi in non habere, &
 non habere signum uniuersale: sequi-
 tur quod cætera omnia præter signum
 erunt eadem, idest cætera eadem oportet
 componi, scilicet, tam in uniuersali-
 bus, quam in definitis, quasi dicat Ari-
 stoteles, quod in enunciationibus in
 quibus prædicantur uerba adiectiua:
 oportet apponi quoque signum absq;
 eo quod addatur sibi negatio infinitas:
 ut ad faciendum talem enunciationē:
 non solum uerbo adiectiuo addatur si-
 gnum, dicendo omnis ualet, uel nullus
 currit; sed etiam nomen subiectum di-
 cendo omnis homo ualet, uel nullus
 homo ualet. Notandum tamen est quod
 notæ seu signa non possunt infinitari,
 & ratio est, quia nomē infinitum nihil
 determinatum ponit, & ut uniuersali-
 ter dicam omnis dictio infinita uult ef-
 se huiusmodi, quod nihil determinatè
 ponat: propterea quod dictio infinita
 est idem quod dictio indeterminata.
 quare id quod ponit aliquid determi-
 natè non debet dici dictio infinita. si
 uero dicitur aliquando non omnis,
 quod negatio prima sit tamen dat in-
 telligere quidam non. Sic dicendum
 est de hoc signo, non nullus, idest non
 quidam; hæc enim æquipollent quidā
 non, & non omnis: non nullus, & non
 quidam.

Quoniam uerò contraria est
 negatio ei, quæ est omne est ani-
 mal iustum, illa quæ significat,
 quod nullum est animal iustū,
 hæc quidem manifestum est, quod
 nunquam erunt neque ueræ si-
 mul, neque in eodem, hæc uerò
 oppositæ erunt aliquando, ut
 non omne animal iustum est, &
 est aliquod animal iustum. Se-
 quantur

quantur verò, & hæc eam quidē quæ est, omnis est homo nō iustus, hæc, nullus homo est iustus, illam uerò, est non omnis homo non iustus, opposita, quod est aliquis homo iustus, necesse est enim aliquem esse. Manifestum est autem etiam, quod in singularibus si uerum est interrogatum negare, quod & affirmare uerum est, ut puta sene, Socrates sapiens est? nō. Socrates igitur est nō sapiens. In uersalibus uero non est uera, quæ similiter dicitur, uera autem negatio est, ut puta sene, omnis homo sapiens est? non: omnis igitur homo non sapiens est, hoc enim falsum est, sed nō igitur omnis homo sapiens est, uerum est. hæc enim opposita est, illa uerò contraria.

Ponit Aristoteles in præsentī contextu, quintam, & sextam regulam: prima autem regula huiusmodi est cum dicitur: quoniam illa negatio, quæ signat nullum animal est iustum est cōtraria ei affirmationi, quæ est omne animal est iustum: manifestum est, quod hæc nunquam uere simul erunt: contraria mutuo se expellunt, neque in eodem, id est, neque de eodem ipso: sed opposita his duabus aliquando similiter uere, scilicet duæ sub contrariis, ut non omne animal est iustum: quæ quidem æquipollet isti quoddam animal non est iustum; & quoddam animal est iustum, & deinde subdit, quod ad illam, quæ est nullus homo est iustus. seu illa

quæ est omnis homo est, non iustus, quæ affirmatiua est de prædicato infinito. Similiter affirmatiua de finito, interdum sequitur ad negatiuam de infinito. nanque illa quæ est: aliquis homo est iustus: sequitur oppositam affirmatiue de infinito, ut non omnis homo est non iustus. quare patet, quod si hæc est uera, scilicet, non omnis homo est non iustus: oportet hanc esse falsam, scilicet, omnis homo est non iustus, & si est falsa, necesse est esse aliquem iustum. Notanda hic duo sunt, secundū Gra. primum quod Aristoteles dicit aliquando esse hæc simul ueras, non autem simpliciter: propterea quod particularis affirmatiua, & particularis negatiua de eodem subiecto non possunt simul uerificari in materia naturali, nec in materia remota: sed simul uerificantur in materia contingenti. Secundo notatione dignum est, quod dixit contrarias nunquam esse ueras neque simul, neque in eodem ipso: ut per neque simul, quod non possunt uerificari in eodem tempore: per, neque in eodem ipso, ut daret intelligere, non posse uerificari simul de eadem materia. sextam regulam ponit deinde cum subdit. dicens. manifestum est ex his etiam, supple, quæ dicenda sunt, quod in singularibus si uerum est negare interrogatum prædicatum finitum: uerum est affirmare prædicatum infinitum. Declarat deinde exemplo dicens, ut puta si ad hæc interrogatiōnem Socrates est ne sapiens? uerum est respondere quod non: uerum est quod tūc affirmatiuam de infinito inferre: dicendo sic, igitur Socrates est non sapiens. At in uersalibus, non est uera, supple, affirmatiua de infinito quæ dicitur similiter sicut in singularibus. sed uera est negatio de finita; ut ad hæc interrogatiōnem patet: & huiusmodi est puta sene, omnis homo sapiens est? uerum responsum dabimus quod nō:

& falsum est inferre ex hoc, ergo omnis homo est non sapiens: quia falsum est. Sed inferre (ex hoc) quod non omnis homo est sapiens, est verum: quoniam ista est opposita contradictorie illi quæ dicit, omnis homo est sapiens. Illa verò opponitur contrarie, ergo quia de quolibet vera est affirmatio & negatio: dico quod si ista est falsa omnis homo est sapiens: oportet, ut hæc sit vera, non omnis homo est sapiens. At illa quæ dicit omnis homo est non sapiens tantum valet, ac si diceres nullus homo est sapiens. est contraria illius omnis homo est sapiens: ideo & si ista sit falsa; non tamen propterea illa est vera, quæ dicit omnis homo est non sapiens. propterea quod in materia contingente, falsa utraque contrariarum propositionum est.

Quæ verò secundum infinita contraiacentes sunt nomina, & verba, ut in eo quod est non homo, vel non iustus, quasi negationes siue nomine, & verbo esse videbuntur. Sed non sunt; semper enim, vel veram, vel falsam esse necesse est negationem; qui uerò non homo dixit, nihil magis, quam qui dicit homo, sed etiam minus verus, vel falsus fuit, nisi aliquid addatur. Significat autem, est omnis non homo iustus, nulli illarum idem, nec huic opposita, quæ est, omnis non iustus non homo est, illi quæ est nullus est iustus non homo, idem significat. Transposita verò nomina, & verba idem significat; ut est albus ho-

mo, & est homo albus; nam si hoc non est; eiusdem multæ erunt negationes, sed ostensum est, quod una unius est. Eius enim quæ est, est albus homo, negatio est, non est albus homo, eius autem quæ est, est homo albus, si non eadem est ei, quæ est, est albus homo; erit negatio, vel ea quæ est, non est homo albus, vel ea quæ est. non est homo albus. Sed altera quidem est negatio eius, quæ est, est non homo albus, altera uerò eius quæ est, est albus homo, quare erunt duæ unius. Quod igitur transposito nomine, & verbo, &c.

Ponit dubium, simulque ultimam regulam in præsentia Aristoteles, quod quidem dubium de subiecto infinito est. Quoniam dixit supra, verba, & nomina infinita non esse propria nomina & verba: & quoniam posset credere quis quod essent enunciationes affirmatiuæ, vel negatiuæ. idcirco ab intellectu hoc remouet cum dicit: quæ verò secundum infinita contraiacentes sunt nomina, & verba, id est, propositiones, quæ sunt ex nomine, & verbo infinito, ut in eo, id est, ut est in ea propositione, non est homo, vel in illa quæ dicit, non iustus, quasi videbuntur esse negationes, sine nomine, & verbo, id est sine aliquo alio nomine, & verbo adiuncto, sed hoc non est verum: propterea quod negatio semper, vel veram, vel falsam denotat orationem: at qui dixit non homo, sine alio quo alio adiuncto, nihil magis, supplet, dicit verum, quam falsum; immo minus dicit, quam ille qui ore protulit hanc dictionem, homo, per se sumptam

T igitur

igitur si non addatur ei aliquid aliud, patet quod neque verum, neque falsum significabunt. est notatione dignum id quod dicit Boet. quod propter hoc Aristoteles, dixit minus dicere dicentem non hominem, quam qui dicit homo: eo quod homo significat aliquam rem determinatam: sed qui dicit non homo, nullum intellectum, siue conceptum de aliqua re determinatum constituit. idcirco dicitur minus verum, & minus falsum. hoc est, minus verum, & minus falsum dicit, quam qui dicit homo. ponit deinde septimam, & ultimam regulam cum dicit: quod illa oratio quae dicit omnis non homo iustus, quae est affirmativa de subiecto infinito, significat idem, nulli illarum, scilicet, de subiecto finito: neque etiam huic opposita, id est, nec etiam eius negatio quae dicit, non est omnis non homo iustus. significat idem alicui earum quae sunt de subiecto finito. ratio huius est, quia subiectum non est idem in istis, & in illis. idcirco nec sequuntur, nec opponuntur inter se. Propterea quod consequentia & oppositio, supponunt identitatem subiecti, videnturque esse circa idem. Demonstrat deinde quod enunciationes de subiecto infinito habent consequentiam inter se. cum dicit: ea vero, quae est, non est omnis non homo iustus, idem significat ac illa quae dicit, nullus est iustus non homo: illa habet praedicatum infinitum; haec vero finitum, quia ergo posset esse dubium in orationibus quae transponuntur, ut est homo albus, & albus est homo, idcirco, dicit idem significare: cum subdit dicens: nomina, vel verba transposita idem significant, ut dicendo homo est albus: uel e contra est albus homo: nam si hoc non est, id est, quod dictum est si non est verum: tunc erunt multae negationes eiusdem affirmationis: quod est contra id, quod supra diximus nempe unam affirmationem, unam negationem habere: sed

hoc est inconueniens ergo transposita idem significat. probat hoc cum dicit: eius enim, supple, affirmationis, quae ita se habet, est albus homo, negatio huius affirmationis est illa quae dicit, non est albus homo. Eius vero supple, affirmationis in transposito quae est, est homo albus, si non habet hanc propositionem per suam negationem, est albus homo; ex necessitate habebit unam harum duarum, vel eam quae dicit non est non homo albus, vel eam quae est non est homo albus. sed altera, utpote haec quae est non est non homo albus: est negatio illius quae est: est non homo albus: erit ergo negatio eius quae est: non est albus homo. & patet quoque quod negatio eius est ista: non est homo albus. Si igitur sunt diversae istae duae negationes: patet ac manifestum est, quod duae erunt negationes unius affirmationis. sed hoc quoniam est inconueniens. manifestum igitur, quod est eadem affirmatio & negatio transposito nomine, uel transposito uerbo. Est autem notatione dignum, quod transpositio potest fieri dupliciter uno modo sic, quod ea quae transponuntur in eodem remaneant loco; nempe quod praedicatum remaneat praedicatum, & subiectum, subiectum. & isto modo capitur hic transpositio in hac enunciatione, est homo albus, est albus homo. quamuis enim homo ante & post illam dictionem, albus, ponitur: tamen semper remanet subiectum; & sic albus remanet praedicatum: sic intelligit quoque Philosophus. Alio modo, esse potest transpositio cum non remaneant in eadem parte orationis: ut puta cum subiectum mutatur, & sic praedicatum, & praedicatum fit subiectum, ut puta dicendo sic omnis homo est animal. & omne animal est homo: hinc patet solutio tacite questionis, quae potest ob hoc quod dictum est, euenire.

De

De confunctis, & diuifis enunciationibus. Cap. II.

At verò vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare, vel negare, nifi fit vnum aliquid, quod ex pluribus significatur, non est affirmatio, neque negatio vna. Dico autem unum, nō si vnum nomen positum fit, nō fit autem unum aliquid ex illis; vt homo est fortasse, & animal, & bipes, mansuetum, sed ex his vnum fit. ex albo autem, & homine, & ipso ambulare non est vnum, &c.

Istud est secundum caput huius secundi libri: quod quidem caput continet tres conclusiones, duas questiones, & quatuor regulas: quoniam igitur super praegit quid orationi accidat: propter hoc quod additur ei aliquid tollens unitatem illius: id est, quia additur infinitas. nunc intendit determinare, quid ei accidat ob additionem aliquā subiecto, vel praedicato, quae tollit illius unitatem. Dicit igitur primo, adde tamen tu haec, quamuis fit vna enunciatio in qua unum praedicatur de vno: tamen nō est affirmatio vna, vel vna negatio; affirmare vel negare plura de vno, vel vnum de pluribus, id est unum praedicatum de pluribus subiectis, vel plura praedicata de vno subiecto. Declarat quid intelligat cum subdit dicens: Dico autem vnum, non si positum est vnū nomen ad significandum plura: & ex illis non fit vnum, in re: propterea quod unitas hominis, & uocis, non faciunt unitatem enunciationis: sed solum unitas rei, facit unitatem enunciationis,

vt homo forsan, & animal, & bipes, & mansuetum, sed ex his unum fit: quoniam haec sunt plura nomina nominaliter, sed ex eis fit tamen vnum. Tota etiam definitio vnum per se significat. ideo dixit fortasse eo quod haec nō est definitio homo animal bipes mansuetum. sed ex albo, & homine, & ambulare non fit vnum re. quare nec si aliquis affirmet vnum aliquid de his: erit affirmatio vna: nec quoque si de uno affirmet erit vna affirmatio, sed erit vna vox, quasi dicat, erit vna vocaliter si vocum nomen imponatur. Vbi notandum circa hoc est, quod inueniuntur aliquae propositiones, quarum termini quantum diuifi, reddunt eas veras: & reddunt quoque coniuncti. vt homo est animal, homo est bipes: quare est homo animal bipes: in tribus autem temporibus non verae sunt. Et primo cum nugatio fit, vt Plato est homo, & Plato est bipes, igitur Plato est homo bipes. est nugatio quoniam nō ignoratur Platonem esse bipedem: fit etiam nugatio dicendo. Plato est homo, & Plato est homo albus, ergo Plato est homo, homo albus. Secundo cum plura accidentia diuifim proferuntur, seu praedicantur, & coniungim, non efficiunt verā orationem, sic. Plato est albus, & Plato est musicus, igitur is est albus musicus. Tertio verò cum aliqua vox est equiuoca, ut bonum inest Platoni, & inest musico. igitur Plato est bonus musicus, quae quidem conclusio est falsa. Concludit deinde quoddam corollarium ex dictis cum dicit, si ergo interrogatio dialectica est petitio unius responsionis; puta, vel propositionis, id est partis affirmatiuae, vel alterius partis contradictionis, id est partis negatiuae: propositio, supple, quae interrogatur, siue interrogatio, est pars unius contradictionis, vt puta omnis mulier habet ne lac? nō est ista vna interrogatio. ideo ad haec non erit quoque vna responsio, nec est

Vna interrogatio si fit vna in utroque sensu. Si enim quærat an Plato, & Socrates sint in theatro, & dato quod sint, dicendo sunt ne Plato & Socrates in theatro? nec est vna interrogatio, neque danda est vna responsio. igitur interrogatio plures non est dialectica, de his autem dictum est in Topicis. 1. in 2. Elench. Ostendit deinde quod interrogatio plures non est Dialectica, cum dicit: Simul autem, id est similiter manifestum est: quoniam nec hoc ipsum quid est, quod ad demonstrationem pertinet: Dialecticam esse interrogationem. propterea quod ipsa interrogatio Dialectica debet esse propositionis probabilis, ita ut quis possit eligere vtranque partem contradictionis si vult: quoniam interrogantem dialectice, oportet sumere vtranque contradictionis partem dicendo vtrum hoc sit homo, vel non. Dubitaret autem aliquis an hæc sit vera interrogatio. vtrum Plato sit homo albus musicus. & videtur quod non propterea quod quærantur plura de vno: & per consequens sunt plures. Ad quod argumentum sic respondendum est; secundum Burle. quod ista plura, scilicet homo albus musicus possunt quæri de Platone tanquam diuersa prædicata: & sic est interrogatio plures æquiualens istis tribus interrogationibus, vtrum Plato est homo, vtrum Plato est albus, & vtrum Plato est musicus: isto namque modo, plures dantur interrogationes. Alio modo possunt quæri hæc tria tanquam vnum prædicatum, vel tanquam constituenta vnum prædicatum: & sic est interrogatio vna per accidens: propterea quod ex istis pluribus fit vnum per accidens; & danda est vna responsio, scilicet, altera pars contradictionis, quod Plato est homo albus musicus: vel quod Plato non est homo albus musicus. vtraque enim istarum est vna per accidens. Ad argumentum solutio patet: quia in ista interrogatione vtrum

Plato sit homo albus musicus secundum quod faciunt vnum prædicatum per accidens de vno subiecto: idcirco interrogatio erit etiam vna per accidens.

Quando verò hæc quidem prædicantur composita, vt vnū omne prædicatum fiat, eorum quæ extra prædicantur; alia verò non; quæ est differentia? De homine enim verum est dicere, & extra animal, & extra bipes, & hæc vt vnum: & hominē, & album; & hæc vt vnum. Sed non si contrarius est, & bonus; etiā contrarius bonus. Si enim quando vtrunque verum, esse oportet & simul vtrūque, multa inconuenientia erunt, &c.

Quoniam supra dixit Philosophus affirmationem esse plures vbi plura subiiciuntur, aut prædicantur: in presenti verò contextu ex quibus pluribus fit vnum, & ex quibus non ostendit. & tria facit, quia primo proponit, secundo probat per rationem. Tertio veritatem manifestat: Primum igitur dicit, quoniam hæc quidem prædicatur composita, vt vnum omne prædicatum fiat, id est quoniam quædam sunt, quæ coniuncte prædicantur, quæ ex his inferuntur, quæ prædicantur diuisim, vt illa, quæ sic se habent, vt ex ipsis vnum fieri possit extremum: alia verò non, id est, & quædam alia sunt, quæ prædicantur diuisim, & non coniunctim, quæ est differentia? supple inter hæc, & illa? de homine enim verum est dicere, & extra animal, & extra bipes. id est, homo est separatim animal, & est separatim bipes: & hæc vt vnum, id est, & hæc, nempe, animal & bipes faciunt vnum, vt animal bipes, & hominem & album faciunt quid vnū: nempe

nempe homo albus: hæc duo nanque prædicata possunt coniunctim de homine dici, & hæc sunt ex quibus sequitur plures fieri vnum. Sed non sequitur si coriarius sit, & bonus, quod sit coriarius bonus: ecce patet in quibus non sequitur. Ex primis ergo prædicatis diuisis, sequitur etiam prædicatum coniunctum, sed ex secundis prædicatis diuisis non sequitur prædicatum coniunctum. Ponit aliud exemplum cum subdit dicens: Si autem dicatur quod vtrunque potest semper dici coniunctim: si alterutrum dicatur diuisim; multa inconuenientia sequentur: propterea quod talis infinitas est fugienda, vel talis nugatio. dicere oportet quod nõ semper ex diuisis quibuscumque inferatur coniunctum: quoniam de homine est verum dicere diuisim, & hominem, & album: & iterum est verum idem dicere diuisim: si tamen album simul & hominem contingat tunc eum esse: nanque si esset niger tunc non esset verum dicere, tamen dato quod esset: poterunt hæc ambo diuisim prædicari de eodem etiam tercentum, & in infinitum. Et rursus si musicus albus ambulans, hæc enim possunt diuisim, ergo & coniunctim dicere: quia si puta Socrates est musicus, albus, ambulans: sequitur quod Socrates est musicus albus ambulans simul coniunctim. Amplius si Socrates, dicat quis quod Socrates est, & Socrates homo: & Socrates, Socrates homo dicat: & si dicat homo, & bipes diuisim. igitur ex diuisis potest semper inferri coniunctim dicendo, quod Socrates est Socrates homo bipes, dico tunc quod esset nugatio. Concludit deinde Aristoteles, quod est manifestum plura sequi inconuenientia, si quis ponat simpliciter vel uniuersaliter fieri complexiones, idest cõiunctiones ex diuisis, idest fieri prædicatum coniunctum ex diuisis, Quemadmodum sit ponendum nunc dicamus. Nota, quod tantum valet se-

mel dicere de aliquo quod sit homo albus: quatum si trecentum proferatur, nisi quod plures dicendo fit negatio, quod non fit si semel: idcirco non debent dici coniunctim toties quoties dicuntur diuisim, sed semel tantum. quæ sit veritas hæc est, eorum quæ prædicantur, & subiectorum de quibus alia prædicantur; quæcumque prædicantur secundum accidens, uel de eodem subiecto; vel alterum de altero: hæc dico nõ erunt vnum, quasi dicat, quod ex talibus, diuisim nõ poterit inferri coniunctum. Declarat exemplo dicens: vt homo est albus, & musicus. sed idem non est dicere musicus albus: ita ut albedo ipsa super musicum cadat, eo quod falsa sunt, & eidem supple homini, accidentia vtraque sunt: idest, prædicata per accidens de eodem, supple, homine. Nec etiam, licet sit verum dicere quod sit album & musicum: tamẽ album musicum nõ faciet quid vnum: propterea quod dicitur per accidens totum, album musicum esse. idcirco non potest dici etiam simpliciter coriarius bonus quod sit quis, licet dicatur de eo quod sit coriarius, & quod sit bonus, sed animal bipes potest coniunctim de homine dici, eo quod non dicuntur de homine, secundam accidens, sed per se dicitur de ipso, quod est animal bipes. Addit deinde, quod non semper ea quæ prædicantur diuisim quemadmodum sunt prædicata per se, potest inferri coniunctum prædicatum ex diuisis: quoniam quæcumque insunt, idest in alio includunt, non possunt prædicari coniunctim cum illo. Non enim licet frequenter poni album in prædicato: igitur siue ea sint essentialia, siue sint accidentalia, diuisa non debent dici: si includuntur in illo: ut Socrates est homo, & est animal igitur Socrates est homo animal: sit nugatio in hoc: ideo non licet, & hoc est quod dicit, neq; homo, homo animal est, vel bipes homo; quia hæc includuntur

tur

tur in homine. ex his igitur manifestū est, duo esse necessaria ad hoc, ut ex diuisis coniunctum prædicatum fiat: primum est: quod prædicata illa per se vniantur ac copulentur, non autem per accidens: secundum est, quod unū ipsorum non sit in altero, id est, quod vnum ipsorum non includatur in alio.

Verum est autem dicere de aliquo, & simpliciter ut aliquē hominem, hominē, aut aliquē album hominem, hominem album, non autem semper. Sed quando in adiecto quidem aliquid oppositorum insit, quod consequitur contradictio, non verum sed falsum est, ut hominem mortuum, hominem dicere, quando autem non insit, verum. Aut, quando insit quidē; semper non verum est, quādo uerō non insit, non semper verum est: ut Homerus est aliquid, ut poeta, utrum igitur est an non; secundum accidens enim prædicatur, Est, de Homero, (quod enim est poeta) sed non secundum se prædicatur de Homero, ipsum, Est. Quare in quibuscumque prædicationibus neque contrarietas inest, si definitiones pro nominibus dicantur, & secundum se prædicetur, & non secundum accidens, in his, aliquid & simpliciter verum erit dicere. Quod autem non est, quoniam opinabi-

le est, non est verum dicere esse aliquid. opinio enim eius est, non quid est, sed quod non est.

Declarat Aristoteles in hoc ultimo contextu huius capituli, quod diuisum quandoque potest inferi ex coniuncto: ita ut verum sit de aliquo prius dicere coniunctim: & postea diuisim. & hoc est cum dicit. Verum est autem de aliquo dicere simpliciter. hoc est, aliquando si prædicatum coniunctum diuisim proferas verum: ut aliquem hominem, id est Plato est homo albus. igitur Plato est homo, & est albus. tamen hoc non semper contingit verum: propterea quod quando inest aliqua repugnātia, vel oppositio in uerbis prædicati, ut homo mortuus, hæc duo nanque nomina inter se repugnant, quia nullus est qui homo appelletur nisi sit uiuus: quare sequitur quod non verum erit dicere Plato est homo mortuus igitur Plato est homo, quando autem non inest contradictio aut repugnātia, tunc verum occurrit dicere, diuisim coniunctum, aut quando insit quidem, sed tamen non semper insit, & verum semper est, ut Homerus est aliquid, nempe Poeta. igitur est. nō sequitur hoc. quia, esse, prædicatur de Homero secundum accidens, quoniā & poeta est. sed, Est, non prædicatur de illo secundum se, quoniam Homerus est, per accidens & ratione poetæ, prædicatur istud verbum est. unde concludit, quod in quibuscumque prædicatis, ubi non est aliqua contrarietas in adiecto, & prædicantur secundum se, & non secundum accidens, hoc est, non secundum aliquid extraneum suæ propriæ definitionis, in his dico, quod similiter erit verum dicere, supple, diuisim, prædicatum coniunctum. propterea quod exemplificans id quod non est: est opinabile,

&

& ideo non est uerum dicere ipsum diuifim. nanque opinio non est eius causa quod fit, sed magis causa est quod non fit, & ratio est in promptu, quia esse opinabile distrahit esse simpliciter: ut mortuum distrahit hominem simpliciter: quia non sequitur est homo mortuus. igitur homo est. sic non sequitur est opinabile, ergo est. patet igitur quod non possumus prædicari a compositis ad diuifa: si diuifa sunt accidentalia, ut Plato est bonus, & citaredus, ergo est bonus citaredus, non ualet. sed si sunt essentialia tunc possunt prædicata prædicari a compositis ad diuifa, ut Socrates est animal, & rationale. ergo Socrates est rationale. ubi autem cadit contradictio non ualet, ut cadauer quod fit homo mortuus nequimus dicere: propterea quod in definitione hominis, & cadaueris contradictio cadit, & limitatur hæc regula puta cum dicimus Homerum esse poetam, ergo est Homerus: dicit quod tunc, illud, est, prædicatur secundum accidens. similiter si diceret quis quod non est, est opinabile, ergo quod non est, est. Respondet Aristoteles, quod hæc illatio non ualet, quoniam, est, prædicatur de non ente, non ratione entitatis, sed prædicatur de non ente, ratione opinionis.

De enunciationibus cum modo, & earum ad inuicem oppositionibus.

Cap. III.

His uerò determinatis, considerandum est, quemadmodum sese habent negationes, & affirmationes, ad se inuicem, quæ sunt de possibili esse, & non possibili, & de contingenti, & non

contingenti, & de impossibili, & necessario; habent enim aliquas dubitationes, &c.

Istud est tertium caput: quod quidè caput habet decem conclusiones, dubitationem unam, & correlarium unum. accedit igitur ad propositiones nunc quæ vulgo modales appellantur. monetque hanc particulam, non, non ad uerbum, quia tunc cōtingit simul eas esse ueras, uerbi gratia omne quod est possibile ambulare: est possibile non ambulare. ergo, &c. sed ad modum propositionis: modus autem propositionis huius, est prædicatum, nihilque uariās. ubi notandum est circa hanc particulam, non, poni dupliciter, circa uariationem: uno modo iungitur officio propositionis uniuersalis, s. cum subiecto adiungitur, ut non aliquis homo est animal. i. Omnis homo est animal. alio modo fungitur officio particularis propositionis. s. cum adiungitur ipsi uerbo, ut aliquis homo non est planta. Secundo notandum est secundū Hisp. quod propositio modalis est illa, quæ modificatur aliquo istorū seu modorum. s. possibile, impossibile, contingenter, necessario, uere & false, ut Platonè currere est possibile, uel contingens, & ita ut cum dicimus homo currit necessario, hic significatur, quod compositio cursus cum homine sit necessaria. cū uero dicimus homo uelociter currit, significatur, quod cursus hominis, sit uelox. & sic de alijs eadem ratio. Tertio notandum est, quod in modalibus propositionibus, uerbum debet subijci, & modus prædicari, & omnes propositiones, quæ non determinantur per istos sex modos, dicuntur de inesse propositiones: quod est dicere de simplici inherencia prædicati ad subiectum, & hic patet diuifio propositionum, s. aliz esse modales, & aliz de inesse.

inesse. Primum ergo proponens quamdam dubitationem de oppositione modalium propositionum dicit. quod determinatis illis, scilicet, propositionibus de inesse percipiendum est quomodo se habent propositiones affirmatiuæ, & negatiuæ ad se inuicem, quæ quidem propositiones sunt de possibili, & impossibili de contingenti, & necessario, & de non contingenti. hoc autem dixit, quia habent aliquas dubitationes. Sequitur deinde intentum cum dicit. nam si eorum, idest earum orationum quæ complectuntur, hoc est, constituuntur ex complexione subiecti ad prædicatum; illæ sunt oppositiones, uel contradictiones sibi inuicem oppositæ (intellige de propositionibus de inesse,) quæcunque opponuntur secundum esse, & non esse, ut (& probat exemplo,) eius, supple, affirmationis, quæ dicit hominem esse, negatio sua, est illa, quæ dicit non esse hominem, non autem illa, quæ dicit esse non hominem, idest. Est nõ homo, & eius quæ est, supple, affirmationis, Homo est albus, ea est opposita quæ dicit, homo nõ est albus, non autem illa quæ dicit esse non album hominem. quod quidem probatur. si de omni est affirmatio, aut negatio, idest, si omnis propositio est aut affirmatiua, aut negatiua, & ista particula, non, possit addi termino alba, & sit propositio negatiua: contradictoriæ essent simul falsæ, ut lignum est homo albus, & lignum est non homo albus, quod est falsum; si illa esset negatio eius, lignum est non homo albus. Sed negatio debet poni ad uerbum, & erit uera ut lignum non est homo albus; quod si hoc modo est, quando, Est, prædicatur, idem erit in quibuscunque nõ additur esse. i. aliud uerbum loco esse, ut affirmatiua quæ est, ambulat homo, negatio erit non ambulat homo, non autem illa quæ dicit ambulat non homo. ratio autem dicti, quia nihil differt di-

cere hominem ambulare, & dicere hominem ambulans esse. quare si hoc modo ubique est, quod sint affirmatiuæ illæ, & negatiuæ illæ aliæ, & eius, supple, enunciationis quæ est possibile esse, idest propositio modalis de possibili, quod negatio erit illa possibile non esse, & non ea quæ dicit non possibile esse, quasi dicat, si in illis enunciationibus additur, Non, uerbo, sic hic additur uerbo. deinde arguit in oppositum, quia impossibile est opposita simul de eodem uerificari, ideo dicit quod de eodem, uidetur in propositione modalis possibile esse, & non esse. hoc est, ut utraque sit uera, tam affirmatiua, quam negatiua. propterea quod, omne quod est possibile diuidi, uel ambulare, possibile quoque est nõ diuidi, & non ambulare. namque quod sic possibile est, non semper in actu est: est enim in actu dum ambulat, & in potentia dum non ambulat. quare ergo patet negatio inesse etiam propositionibus modalibus: potest igitur nõ ambulare quod ambulabile est, & non uideri quod uisibile est. at uero impossibile est ueras esse oppositas enunciationes de eodem, idest propositiones contradictoriæ simul ueræ esse nõ possunt, igitur huic affirmationi quæ est, possibile est esse, negatio erit ista possibile est non esse. Notatione dignum est, quod istæ propositiones modales, talis est sensus, scilicet, illas esse in quibus ponderatur aliqua particula, magis, quam uerbum ipsum, ut patet in hac enunciatione Plato uelociter legit; uis huius orationis si esset neganda non debet negari legit, sed illa particula uelociter, sic de possibili, impossibili: quæ omnes limitationes sunt negande, non autem ipsum uerbum. quocumque igitur additur propositioni, uel uelociter, uel assidue, uel possibile, uel contingenter, & huiusmodi, tunc dicuntur propositiones modales.

Item

Item notandum est quod licet multi possint esse modi, tamē qui faciunt simpliciter enunciationem modalē sunt tantum quatuor, scilicet, possibile impossibile, contingens, & necessarium. Item notandum quod in propositionibus modalibus dictum semper subijcitur, & modus semper prædicatur. ratio huius est, quia sicut se habent esse, & non esse, in illis orationibus de inesse, sic modus in modalibus. sed in illis de inesse, esse, vel non esse prædicatur formaliter, ergo similiter modus in modalibus est prædicatum formale, & non materiale, quoniam est illud quo prædicatum materiale denominatur in esse subiecto. Item notandum quod positio modalis duplex est, scilicet, composita, & diuisa. Composita est illa in qua prædicatum dicti, cum materia, & forma ipsius subiecti, componitur. ideo profertur continuatiue, diuisa est illa, in qua prædicatum dicti solum cum materia subiecti componitur, & diuiditur a forma eius; ideo discontinue proferri debet. declaro exēplo. album esse rubeum, est possibile si rubrum componatur cum albo pro subiecto albedinis, & pro albedine ipsa tunc est composita, & falsa: sed si componatur cum albo pro subiecto albedinis, & diuidatur ab illa, dicti partes discontinuando, tunc est diuisa, & uera. ex quibus patet, quod tam in modalibus diuisis, quam compositis modus determinat totam compositionem dicti: quamuis indifferentem.

Contingit enim ex his, aut idem affirmare, & negare simul de eodem, aut secundum esse uel non esse, quæ opponuntur fieri affirmationes, & negationes. Si ergo illud impossibile est; hoc erit magis eligendum.

est igitur. negatio eius quæ est, possibile esse, ea quæ est, nõ possibile esse; sed non ea, quæ est, possibile non esse. Eadem quoque ratio est, & in ea quod est contingens esse, etenim negatio eius est, non contingens esse, & in alijs quoque simili modo, ut in necessario, & impossibili, fiunt enim quemadmodum in illis esse, & non esse oppositiones, &c.

Ad secundam cõclusionem accedit in præsentem contextum Aristoteles. in qua rationem replicat. quia d. impossibile esse simul ueras oppositiones inter se cum subdit dicens. quod unum ex duobus contingit dicere, id est oportet concedere. aut idem contingit simul, & affirmare, & negare, quod est oppositum primi principij. aut in istis non fieri affirmationes, & negationes secundum esse, & non esse. si ergo illud primum impossibile est, (scilicet apponendo negationem verbo) ergo hoc secundum dictum erit magis eligendum, quod. s. in propositionibus de modo non sit accipienda negatiua per negationem uerbi. ergo per negationem modi, ut scilicet huius affirmatiue possibile esse sit negatiua: non possibile esse: & non illa: possibile non esse. Similiter de alijs modis est dicendum: hic autem notandum, quia licet idem non possit simul esse, & non esse, simul tamen est potens esse, & non esse, hoc est, simul habet potentiam ad utrumque propterea quod res cum actu est, habet potentiam ad non esse. igitur quauis idem non potest simul esse & non; tamen est simul potens esse, & non esse. deinde subdit dicens ueritatem determinando, quasi dicat, quia ergo ita
V est,

est, ergo negatio eius quæ est, possibile est esse, erit illa quæ. d. nõ possibile est esse. & sic negatio non erit uerbo adiuncta. similiter dicendum est de contingenti: nam ea quæ dicit contingit esse, negatio sua est, nõ contingit esse, & in alijs, simili modo dicendum est, ut in necessario, & in impossibili, ut necesse esse, non necesse esse. possibile est esse. Notatione hic dignũ est: quod si additur negatio in modalibus ad uerbum infinitiui modi: tunc non facit modalem oppositionem: sed si addatur uerbo indicatiui modi: tunc facit oppositionem: ut ista sunt opposita: possibile est esse, possibile non est esse: & ratio est quia ipsum, est, ponit affirmationem modi. cumque ipsum negatur, & modus negatur: negatio autem, & affirmatio faciunt oppositionem in modalibus orationibus. deinde subdit ueritatem, cum dicit: quod quemadmodũ in illis, supple, enunciationibus de inesse, esse, & non esse, sunt appositiones, idest, esse, & non esse copulant, uel appositiones, idest prædicata, eo quod se tenent ex parte prædicati, & ipsi esse additur negatio. subiecta uero res, i. res de quibus agitur, siue nomina sunt subiecta, ut homo album. hoc quidem album quantum ad prædicatum, ut homo est album. illud uero homo quantum ad subiectum: sic eodem modo in hoc loco, idest in modalibus propositionibus, esse quidem subiectum est, quod est propositionis modalis dictũ modus uero ut cõtingere, & posse, &c. sunt appositiones quædam determinantes ueritatem, & falsitatem, idest ex quibus ueritas, & falsitas sumitur. quemadmodum eam in alijs determinauit esse, & non esse. Notandum autem est secundum Io. And. quod in omni propositione modali distinguitur dictum, & modus: dictum est ipsum esse cum subiecto, de quo aliquid affirmatur aut negatur. ideo semper ponendũ

est à patre subiecti. modus autem est ipsa determinatio addita: quæ licet totam compositionem determinet: tamẽ ex parte prædicati se tenet, uerbi gratia, Sortes currere est possibile. Sortes currere est dictum, & subiectum. si est possibile, est prædicatum. sicut igitur in propositionibus de inesse, esse, ponitur a parte prædicati, & ei addenda est negatio ad habendam contradictionem: sic in propositionibus modalibus, modus ponitur a parte prædicati, & ei addenda est negatio. deinde subdit dicēs: eius uero quæ est, possibile est non esse, supple, se habet similiter: nanq; negatio sua non est ea quæ dicit, non possibile est esse; sed illa quæ dicit, nõ possibile est non esse: probat autem per locum a simili dicens. & eius quæ dicit possibile est esse, non ea quæ possibile est non esse, sed ea quæ est non possibile est esse. quare uidebuntur, idest putabuntur sese inuicem sequi, scilicet, possibile est esse, & possibile est non esse: quia ut supra dicimus idem est possibile esse, & nõ esse: & per consequens sicut ad posse esse sequitur posse non esse: sic e conuerso. ad posse non esse, sequitur posse esse. non enim sunt contradictiones sibi inuicem, possibile est, esse, & possibile est non esse. sed possibile esse est esse, & non possibile est esse, nunquam simul in eodem uerq; sunt. & ratio est, quia opponuntur. similiter neque ea quæ est, possibile non esse, & non possibile non esse: nunquam in eodem uerq; sunt. posuit deinde de necessario dicēs. similiter autem & eius quæ est, necessarium est esse, non est illa, sua negatio quæ dicit necessarium non esse: sed illa est quæ dicit non necessarium est esse. eius uero quæ dicit necessarium est non esse, ea est quæ dicit non necessarium non esse. de impossibili ponit deinde subdens sic: & eius, supple, affirmationis quæ est impossibile esse, negatio non est ea, quæ est

est impossibile non esse, sed hæc non impossibile esse. eius vero quæ est impossibile non esse: ea est oppositio quæ est, non impossibile non esse. concludit demum dicēs. Vniuersaliter uero, (quemadmodum dictū fuit) esse quidem, & non esse oportet ponere quæadmodum subiecta, quasi dicat, quod sicut dictum est in enūciationibus modalibus: oportet ponere esse, & non esse sicut subiecta: sed negationem, & affirmationem facientem hæc, idest opposita: oportet ad unum, idest, ad modum tantummodo ponere: qui se ex parte prædicari teneat. & oportet putare esse oppositas dictiones, hoc est, affirmationes, & negationes has: quæ sunt possibile esse, & non possibile esse: contingens esse, & non contingens esse impossibile, non impossibile. necessarium esse, non necessarium esse. verum esse, non uerum esse. ita ut uniuersaliter addatur negatio ad modū, non autem addatur uerbo. Notandum autem est: quod duplex est subiectum in propositione modali, scilicet, subiectum enunciationis, & subiectum locutionis. subiectum enunciationis dico totum dictum ut sortes currere. sed subiectū locutionis id dicitur de quo est sermo, ut prima pars dicti nempe sortes tantum.

Consequentia uerò secundum rationem fiunt, cum ita ponuntur, illa enim quæ est, possibile esse, sequitur ea quæ est, contingit esse, & hæc conuertitur illi, & non impossibile esse, & non necessarium esse, illam uerò quæ est, possibile non esse, & contingens non esse, ea quæ est, non necesse non esse, & non impossibile non esse, il-

lam autem quæ est, non impossibile esse, & non contingens esse, ea quæ est impossibile esse, & necesse non esse, illam uerò, quæ est, non possibile non esse, & non contingens non esse, ea quæ est, impossibile non esse, & necessarium esse. consideretur autem ex subscriptione quemadmodum dicimus.

Supra de oppositione enunciationū modalium: in præsentī uero contextu agit de consequentijs: ostendensque ordinem, (secundum aliorum opinionem) quo fiunt huiusmodi consequentia: dicit igitur quod consequentia modalium enunciationum fiunt secundum ordinem qui dicitur: & hoc est, quod dicit ipse quod consequentia fiunt secundum rationem, & ita ponuntur, quia illa quæ est possibile esse: sequitur illa, quæ est contingere esse. hoc autem dixit, eo quod iste ordo non est secundum propriam sententiam, sed aliorum, quia ponunt huiusmodi, ut dictum est, scilicet, quod illi enunciationi quæ est possibile esse: sequitur illa quæ est contingere esse. ita quod conuertit secum: & non impossibile esse, & non necessarium esse. sed illa quæ est, possibile est non esse, & illa quæ est contingens non esse: secundum eos consequitur ea quæ est, non impossibile non esse: & ea quæ est, non necesse non esse illi uero quæ est, non possibile esse, & non contingens esse; sequitur illa quæ est, impossibile esse, & necesse non esse: illi quæ est, non possibile non esse, & non contingens non esse: sequitur illa quæ est, necesse est esse, impossibile non esse. hoc autem consideretur ex ista subscriptione, uel figura.

V 2 secun-

Secundum alios modalium enunciationum consequentiz.	
<p>Ordo I. Antecedentes. Possibile esse. Contingens esse. Sequentes Non impossibile esse. Non necessarium esse.</p>	<p>Ordo III. Antecedentes. Non possibile esse. Non contingens esse. Sequentes Impossibile esse. Necessarium non esse.</p>
<p>Ordo II. Antecedentes. Possibile non esse. Contingens non esse. Sequentes. Non impossibile non esse. Non necessarium non esse.</p>	<p>Ordo IIII. Antecedentes. Non possibile non esse. Non contingens non esse. Sequentes. Impossibile non esse. Necessarium esse.</p>

In hac figura si perspicies, omnia erūt plana iuxta opinionem dicentium sic, vt ipsa patet. dixerunt enim pro sequentijs illas sequentes habere, & eō tra pro antecedentibus; habere illas, quæ ab ijs consequuntur.

Hæ igitur, impossibile, & nō impossibile, eam quæ est contingens, & possibile, & non cōtingens, & nō possibile sequuntur quidem contradictorie: sed conuersim, eam enim, quæ est, possibile esse, negatio impossibilis, sequitur, quæ est, non impossibile esse, negationem uero affirmatio, nam illam nō possibile esse, ea quæ est, impossibile esse; affirmatio enim est, impossibile esse, non impossibile uero negatio.

Hæc est tertia conclusio huius capituli: in qua ostendit quid sit ueritatis in ista opinione, & quid falsitatis. duōq; facit. Primo quid sit ueritatis. Secundo quid sit falsitatis nempe in quarta conclusione. dicit ergo, quod hæc propositiones, scilicet de impossibili cum possibili recte positæ sunt. dicens quod impossibile, & non impossibile: sequuntur ad possibile, & non possibile. contingens, & non contingens; sed cōtradictione, & conuersim: nam ad affirmatiuam de possibili, aut contingenti: sequitur negatiua de impossibili: ut ad illud quod est possibile esse, sequitur nō impossibile esse, quæ est negatio impossibilis. similiter ad negationem de possibili sequitur affirmatio de impossibili, ut ad non possibile esse sequitur impossibile esse. hoc autem manifestū est, quod impossibile esse est affirmatio, & non impossibile esse est negatio. hæc omnia manifesta sunt in illa figura, quam supra affirmauimus.

Necet-

Necessarium uero quemadmodum se habet, considerandum est. Manifestum est enim, quod non eodem modo se habet, sed contrarię sequuntur, contradictorię autem sunt extra, non enim est negatio eius, quę est necesse non esse, ea quę est, non necesse esse; contingit enim ueras esse utrasque in eodem, quod enim est necessariū non esse, non est necessarium esse. Causa autem huius est, cur non sequitur necessarium simili cęteris, quoniam contrarię, impossibile esse, necessario redditur idem ualens. Nam quod impossibile esse, necesse hoc non quidem esse, sed potius non esse, quod uero impossibile non esse hoc necessarium est esse, quare si illa similiter sequuntur impossibile, & non impossibile; hæc e contrario, quoniam non significant idem necessarium, & impossibile; sed (quę admodum dictum est) conuersim.

Circa quod, opinio illa est falsa, in presenti ostēdit Aristoteles: & est hæc quarta huius capituli conclusio, quia igitur antiqui uniuersales contrarias attulerunt recte ex alijs; particulares autem earum male, ideo dicit, quod considerandum est, de his quę sunt, de necessario qualiter se habeant, scilicet in consequendo illas de possibili, &

non possibili, quasi dicat, quod propositio de necessario quomodo se habet considerandum est, quia non sic se habet ut antiqui illi ponebant. ideo subdit, quod manifestum est, quoniam non eodem modo, supple, ad illam de possibili sequitur, sicut illa de impossibili per negationem præposita, uerbi gratia dicendo non necesse est non esse. sed opponens de necessario contrarie quidē illas de possibili sequuntur iuxta illorum opinionem. contradictorię autem sunt extra, id est non sunt collocatę recto ordine, quasi dicat, quia, propositiones in primo angulo debent poni contradictorię: similiter in tertio. ipsi autem in primo angulo ponunt hanc enunciationem, non necesse est esse, & in tertio hanc, necesse est non esse, quę quidem duę non sunt cōtradictorię, id est quod dicit ipse, quod ea quę est non necesse esse, non est negatio sua illa quę est, necesse non esse. probatio huius est, quia impossibile est duas contradictorias simul esse ueras; sed contingit ueras utrasque esse in eodem: quoniam illud quod est necessarium non esse, non est necessarium esse. igitur una harum non est negatio alterius. declaro exemplo: bouem necesse est non esse hominem, & est uera. bouem non necesse est esse hominem, similiter hæc est uera. affert rationem quare illa propositio de necesse esse non sequitur eodem modo ad illam de possibili sicut illa de impossibili cōtrarie sumpta. dicit igitur quod causa cur non simili modo cū cęteris, contradictorię illę de necessario sequuntur contradictorias de possibili, hæc esse uidetur, quia impossibile redditur idem ualens necessario ipso, id est æquiualeat necessario cōtrarie, hoc est, cōtrario modo sumptum, non autem eodem modo, ut impossibile est esse non huic idem, necessarium est esse, sed huic potius necessarium est non esse,

esse, & hæc impossibile est non esse, huic idem potest necessarium est esse. Quare ergo si ille enunciationes de necessario, contrariæ similiter illis de impossibili respondent, ut respondet possibile illis de impossibili, & non possibile contradictorie, manifestum est; necessarium esse, & impossibile esse non significare idem neque idem valere. quoniam non significant idem necessarium non esse, & impossibile non esse. sed (quemadmodum dictum est) conuersim sequi ac respondere.

At certè, impossibile est sic poni contradictiones necessarij; nam quod necessarium esse, possibile esse; nam si non, negatio consequetur, necesse enim est aut affirmare, aut negare. quare si non possibile esse; impossibile esse. igitur impossibile esse, quod necesse esse, quod est inconueniens.

Hæc est quinta conclusio huius capituli, in qua adducit aliam rationem, scilicet, impossibile esse contradictiones necessarij, scilicet, particulares, quæ vniuersalibus contradicunt poni ita, vt ponebat illa opinio, & ratio est quia ad necessarium esse sequitur possibile esse. dicit igitur. at certe impossibile est, collocare sic contradictiones necessarij, ut in ordinatione superioris descriptionis positum est: nam, supple, bene sequitur secundum mentem antiquorum, quod necessarium esse possibile esse, id est necesse est socratem esse; igitur possibile est socratem esse, & non impossibile est esse, & si non impossibile est; ergo non sequetur, quasi dicat, nam eam quæ est possibile esse non sequitur non necessarium esse, quia quod est necessarium esse, possi-

bile est esse: nam si non, id est si ita non fuerit, consentiet, ueraq; negatio, scilicet, necessarium est esse, non sit possibile esse. necesse enim est aut affirmare, aut negare. Atqui quod non possibile est esse, id impossibile est esse. Erit igitur. quod necessarium est esse, impossibile esse, quod nimium est absurdum, ac impossibile. Igitur quod necessarium est esse, possibile est esse, & quod possibile est esse, non impossibile esse consequitur. hanc autem non impossibile est esse, ex descriptione consequitur hæc non necessarium est esse: quare hanc necessarium est esse, consequetur hæc non necessarium est esse, quod impossibile, & absurdum est. igitur non eam quæ est possibile esse, consequitur hæc non necessarium esse.

At uero illam quæ est, possibile esse non impossibile esse, sequitur, hanc uero, ea quæ est, non necessarium esse, quare contingit, quod necessarium esse, non necessarium esse, quæ est inconueniens. At uerò, neque necessarium esse, sequitur eam quæ est, possibile esse, neque ea quæ est, necessarium non esse, illi enim utraque cōtingit accidere. harum autem utralibet uera fuerit, non erunt illa uera, simul enim possibile esse, & non esse. si uero necesse esse, uel non esse, non erit utrunque possibile. relinquitur ergo. non necessarium non esse, sequi eam quæ est, possibile esse.

Sextam conclusionem in præsentis contextu adducit Philosophus. dicēs.

at

at uero eam, quæ est possibile esse, cõsequitur non necessarium non esse: nam hæc enunciatio necessarium esse non sequitur hanc affirmationem possibile esse, neque hæc necessarium nõ esse, supple, eandem sequitur affirmationem. siquidem (& hæc est ratio) ei renunciationi, quæ est possibile esse utraque accidere possunt esse, & non esse, quia possibile dicitur esse de aliquo, quod potest esse, & non esse. Sed si utrumlibet horum duorum uerum fuerit, scilicet, siue necesse esse: siue necesse non esse: illa ambo non erunt vera, scilicet esse, & non esse. Addit deinde, quod simul aliquid possibile est esse, & non esse. Si uero fuerit aliquid necessarium esse, aut non esse: tunc non erit possibile ipsum posse utraque respicere, scilicet, & esse, & non esse. sic igitur ad possibile esse, non erit utrunquæ, idest nõ sequitur non necesse esse; nec necesse esse; nec necesse non esse. relinquitur ergo non necessarium non esse, consequi ei quæ est possibile esse.

Hæc enim uera est, & de necesse esse, hæc enim fit contradictio eius, quæ sequitur illam,

quæ est, non possibile esse: illam enim sequitur ea, quæ est impossibile esse, & necesse non esse, cuius negatio est, non necesse non esse. Sequuntur igitur, & hæc contradictiones secundum prædictum modum, & nihil impossibile contingit sic positis.

Septima conclusio, & corrolariũ est cum dicit hoc est uerũ de necesse esse esse, scilicet quod nõ sequitur ad illam possibile est esse. sed hæc, scilicet de necessario quæ sequitur ad possibile esse fit contradictio, idest fit cõtradicoria eius quæ sequitur ad non possibile est esse: illud enim idest ad non possibile, esse sequitur hoc quod est impossibile esse: & necesse est non esse: cuius negatio est non necesse nõ esse. ergo ad possibile esse sequitur non necesse est non esse, & non alia. dd. epilogat. d. quod contradictiones, idest affirmationes & negationes sequuntur se, secundũ prædictum modum. & sic nihil incommodi sequitur ex istis consequentijs; alia uero opinio ecõtra ponebat ut patuit.

Enunciationum modalium consequentiarum, secundum Aristotelem.

<p>Ordo I. Antecedentes. Possibile esse. Contingens esse. Sequentes. Non impossibile esse. Non necessarium non esse.</p>	<p>Ordo II. Antecedentes. Possibile non esse. Contingens non esse. Sequentes. Non impossibile non esse. Non necessarium esse.</p>
<p>Ordo III. Antecedentes. Non possibile non esse. Non contingens non esse. Sequentes. Impossibile non esse. Necessarium esse.</p>	<p>Ordo IIII. Antecedentes. Non possibile esse. Non contingens esse. Sequentes. Impossibile esse. Necessarium non esse.</p>

Subcontrariarum.

In hac autem figura, facile perspicies quæ sequuntur, & quæ non sequuntur, secundum ipsummet Philosophum. Vbi notandum est, quod tertius ordo cum secundo, positæ dicuntur esse contradictoriarum: sic intelligendum de primo cum quarto, quæ vero aliter positæ sunt contrariarum, & subcontrariarum dicuntur, reliqua clara patent.

Dubitabit autem aliquis, si illam, quæ est, necessarium esse, ea quæ est, possibile esse sequitur. Nam si non sequitur, contradictio sequeretur, quæ est, non possibile esse; & si quis hanc non esse dicat contradictionem; necesse est dicere, possibile non esse;

quæ utraque falsæ sunt, de necesse esse. At verò rursus idem videtur esse possibile incidi, & non incidi, & esse, & non esse; quare erit necesse esse, contingens non esse; hoc autem falsum est, &c.

Dubitationem ponit Aristoteles, duplici ratione illam probat. Deinde determinat veritatem in eodem contextu, dicit igitur, quod aliquis dubitabit, si illa affirmatio possibile esse, sequitur ad necesse esse, ut dictum fuit: quia si non sequitur contradictio sequitur. quæ est non possibile esse, quæ est contradictoria, ut patet in figura, & si quis hoc non concedat hanc esse contradicto-

tradictoriam, necesse est dicere quod erit illa quæ dicit possibile non esse, quæ veræque falsæ sunt, quia una est contraria, & altera est contradictoria, scilicet possibile non esse: & non possibile esse. igitur verum est dicere quod ad ipsum necesse esse sequitur possibile esse. Ad partem deinde oppositam argumentatur cum dicit: at vero vnum & idem in re, est possibile esse, & possibile non esse: videturque idem esse possibile in eadem, & non in eadem. Si igitur possibile esse, sequitur ad necesse esse: ad idem ipsum, scilicet necesse esse, sequitur illa quæ est possibile non esse. ex qua idem in re potest esse, & non esse. igitur quod necesse est esse, contingeret non esse, quod est falsum. igitur falsum quoque videtur quod ad necesse esse sequitur possibile esse. veritatem determinat cum subdit dicens: Manifestum est quod non omne, quod possibile est, vel esse, vel ambulare, aliquidve agere, opposita etiam posse, id est non valet illa ratio facta ad probandum, quod possibile non sequitur ad necesse: supponit enim quod possibile se habet ad opposita: quod quidem falsum est. Propterea quod hoc manifestum videtur, non omne possibile esse, vel ambulare, valere ad opposita. sed est dare aliqua, in quibus non est verum hoc quod dicitur, ut patet in illis rebus quæ non possunt agere, secundum rationem: sed secundum naturam agunt. ut ignis calefactiuus est, & habet vim, vel potentiam irrationalem, quasi dicat, quod quædam potentia, siue possibilitates sunt secundum rationem, vel rationales, ut humanæ, quæ ad opposita possunt; alia non secundum rationem id est, existunt irrationales, ut ignis potest calefacere, sed non secundum rationem, sed secundum naturam, & irrationabiliter. Hic potest notari, quod licet ignis absente materia non calefaciat, tamen illa præsentem non potest non calefacere. Si quis

hoc non credit, probet. & non potest ad oppositum inclinari. quod aliter se habent rationales operationes ostendit, dicens: quæ igitur potestates sunt, id est possibilitates, seu potentia secundum rationem, vel rationales ipsæ eadem sunt actiua plurimum: suntque actiua contrariorum, verbi gratia, homo potest legere, & non legere. sed potentia irrationales non omnes ad opposita se habent: sed (quemadmodum diximus) scilicet, non est possibile quod ignis non calefaciat præsentem materiam, similiq; modo est de omnibus alijs quæ quantum de se semper suam actionem propriam agunt. Alia vero sunt quæ etiam secundum potestates, seu possibilitates irrationales possunt circa opposita: ut ferrum potest caleferi & non caleferi: quoniam ergo dictum hoc totum est, ut appareat, quod etiam secundum unam & eadem speciem sumendo possibilitatem, vel potentiam: non quod omnes potestates oppositorum sunt: idcirco falsum supponebat. Oppositio autem dupliciter sumi potest, scilicet, priuatine, vel contrarie: & utroque modo dicitur esse oppositorum potentiam rationalem. Exemplum primi ambulare, non ambulare: dicunt enim priuationem negationem huius actus. Exemplum secundi ascendere & descendere, quæ sunt actus contrarij. Exemplum iterum primi possum amare, & non amare. Secundi amare & odire qui sunt duo actus contrarij.

Quædam vero potestates æquiuocæ sunt; possibile enim non simpliciter dicitur, sed hoc quidem, quoniam verum est quod in actu est, ut possibile ambulare, &c.

Hæc est octaua conclusio, quod quædam potestates sunt æquiuocæ, id est diuersæ rationis. dicit igitur, quod quædam potestates, id est possibilitates, sunt

æquiuocę, id est nõ vno modo; quia possibile quod dicitur secundum potentiam, vel potentiam, non dicitur simpliciter, scilicet, uno modo, sed pluribus: quoniam hoc possibile verum est de eo quod est, vt in actu. quemadmodum dicitur ambulare qui actu ambulat, & omnino vel totaliter dicitur possibile esse: quoniam iam in actu est. sed illud quod posset esse actu, vt possibile ambulare: quoniam ambulare posset cũ, vult; dicitur potentia ambulatorium. Manifestat deinde diuersos modos possibilitum fieri in diuersis rebus. cum dicit: quod hæc potestas qua dicitur possibile etiam illud quod non est actu: solum in rebus mobilibus est. propterea quod immobilia sempiterna sunt: & nec inueniuntur quandoque non esse in actu. illa uero supple alia potestas qua dicitur possibile id quod est actu in immobilibus reperitur: quoniam si non possent esse actu, nõquam actu essent: quia igitur utroque modo possibile sibi opponitur impossibile. ideo dicit quod utrumq, verum est dicere, nõ

impossibile esse; sicut dicimus quod nõ est impossibile ambulare tam eum qui ambulat actu: quam eum qui actu non ambulat, sed ambulatorium est.

Sic igitur impossibile nõ est verum de necessario simpliciter dicere, alterum autem verũ est &c.

Nonam conclusionem ponit Aristoteles in præfenti contextu. cum subdit dicēs: quod sic sumptum possibile hoc tertio modo, scilicet, hoc possibile quod de eo dicitur, quod non actu est, nõ est verum de necessario: quoniam necessarium semper est in actu. sed alterum possibile, quod de eo quod est actu dicitur. est verum de necessario, & sequitur ad ipsum necesse esse. Concludit igitur dicēs, quod ad illud quod est de necessitate, vel ad necessarium, sequitur possibile esse, quasi dicat, si necessarium ergo possibile: sed non omne, id est, sed secundum omnem totalitatem, id est non in omnibus modis, de necessario verificatur.

Et est quidem fortasse principium quod necessarium est, & quod non necessarium est, omnium vel esse, vel non esse. & alia, veluti horum consequentia, considerare oportet.

Aurorum modorum ad ipsum necessarium consequentia.	
Ordo I.	Ordo II.
Antecedentes.	Antecedentes.
Necessarium est esse.	Necessarium est non esse.
Consequentes.	Consequentes.
Non possibile est non esse.	Non possibile est esse.
Non contingens est non esse.	Non contingens est esse.
Impossibile est non esse.	Impossibile est esse.
Ordo III.	Ordo IIII.
Antecedens.	Antecedens.
Non necessarium est esse.	Non necessarium est non esse.
Consequentes.	Consequentes.
Possibile est non esse.	Possibile est esse.
Contingens est non esse.	Contingens est esse.
Non impossibile est nõ esse.	Non impossibile est esse.

Mani-

Manifestum est autem ex ijs, quæ dicta sunt, quod id quod ex necessitate est, secundum actum est. quare, si priora sunt sempiterna; & quæ actu sunt potestate priora sunt. Et hæc quidem sine potestate actus sunt, ut primæ substantiæ. alia verò, cum potestate, quæ natura quidem priora sunt, tempore verò posteriora. alia autem nunquam actus sunt, sed potestates solum.

Decimam, ac ultimam conclusionem ponit Aristoteles in præsentî cõtextu. ponitq; in hoc ordine, consequentias de necessario, & in hoc differt à superiori ordine, quoniam de possibili ponebantur consequentiæ, hic vero de necessario. dicit igitur & est quidem fortasse necessarium principium omnium, vel esse quantum ad affirmatiuas pertinet: uel non esse, quantum ad propositiones negatiuas; in modalibus propositionibus, quasi dicat, quod necesse esse, est prius omnibus affirmatiuis, & non necesse esse, omnibus negatiuis. deinde subdit, & alia supple, dicta secundum alios modos ad ipsa consequuntur, sicuti considerare oportet in hac figura de necessario supra posita: consequentiam supradicti ordinis manifestat recte positam: probatque duabus rationibus: prima est cum dicit, quod manifestum est ex his, quæ dicta sunt, quod id quod ex necessitate est secundum actum, est semper. quare ergo, si priora sunt sempiterna, & quæ sunt actu, potestate quoque priora sunt. igitur per consequens, ante possibile ponitur necessarium in modalium consequentia. secundam rationem ponit deinde cum dicit, quod in his rebus, hæc quidem sine potestate actus sunt, id est quædam

sunt quæ sine potestate semper actu sunt: ut primæ substantiæ, id est substantiæ separata, ut angeli. Alia verò supple entia sunt actu cum potestate addita, ut naturalia, generabilia, & corruptibilia: quæ quatenus sunt actu priora sunt, quam quæ sunt potestate. Vbi notandum est, quod naturaliter potentia est prior actu, & actus est posterior tempore. quod est dicere, illa quæ sunt, prius fuere potentia deinde actu facta sunt. alia autem sunt nunquam actus, sed solum potestates, id est, non in permanenti actu, sed in potentia, quemadmodum est motus: qui nunquam permanet. igitur quia illa, quæ in entibus sunt actu, semper, sunt cæteris priora: cõuenienter semper ponitur prius necessarium in consequentia modalium quam possibile.

Quæ enunciationes contrariæ magis sibi inuicem esse dicantur. Cap. III.

Vtrum autem contraria est affirmatio, negationi, an affirmatio affirmationi, & oratio orationi, quæ dicit, quod omnis homo iustus est, ei quæ est, nullus homo iustus est; aut omnis homo iustus est ei quæ est, omnis homo iniustus est; ut, est Callias iustus, nõ est Callias iustus, Callias iniustus est, vtra harum contraria est?

Proponit Aristoteles vtrum affirmatio quæ est omnis homo est iustus, sit ei contraria quæ est nullus homo est iustus: aut non huic negationi, sed huic affirmationi, omnis homo est iniustus: habet autem hoc caput hanc questionem & tres conclusiones. Dicit ergo quæ supple dubitatio est vtrum affirmatio

fit affirmationi contraria, vel affirmatio negationi: & vtrum oratio sit orationi contraria, vt puta hæc, quæ dicit omnis homo est iustus: an sit contraria ei, supple, propositioni quæ est, nullus homo est iustus aut si ista propositio est cõtraria ei supple affirmationi quæ est omnis homo est iniustus, ei omnis homo est iustus. idem est iudicium in singularibus; vt Callias est iustus an sit contraria ei, quæ dicit, non est Callias iustus; an ei quæ dicit, Callias est iniustus; quæ igitur harum erit contraria? Notatione dignum est, quod Aristoteles loquitur hic de oppositione largo modo, non autem stricte.

Nam si ea, quæ sunt in voce, sequuntur ea, quæ sunt in intellectu, illic autem contraria est opinio contrarij, vt quod omnis homo iustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus est; etiam in ijs, quæ sunt in voce affirmationibus necesse est similiter se se habere. quod, si neque illic contrarij opinio contraria est; nec affirmatio affirmationi erit contraria; sed ea quæ dicta est, negatio; quare cõsiderandum est, quæ opinio falsa opinioni veræ contraria est, vtrum negationis, an ea quæ contrarium esse opinatur. Dico autem hoc modo. est quædam opinio vera boni, quod bonum est; alia autem quod non bonum, est falsa. alia verò quod malum; vtra harum contraria vera? & si est vna, scdm quam contraria?

Accedit ad primam conclusionem Aristoteles: declaransque, ex quo veritas huius dubitationis sit sumenda, dicit igitur, quod si ea quæ sunt in voce, id est quæ loquimur, sequuntur, i. si ne notæ, vel signa eorum quæ sunt in anima, id est propositio quæ in mente est, opinio sit contraria, quæ est contrarij prædicati, vt hæc propositio, omnis homo est iustus; sit contraria isti. omnis homo est iniustus. Similiter dicendum est in ijs affirmationibus, quæ sunt in voce. quod si in anima non est sic; vtrpote opinio contrarij prædicati est contraria: igitur nec affirmatio affirmationi contraria erit, in voce, quia illæ quæ sunt de contrarijs prædicatis possunt esse ambæ affirmatiæ simul, vt dictum est. igitur si quod dictum est non erit contradictio; illa erit quæ dicta est negatio, supple affirmationi erit contraria. quare considerandum est, quæ opinio, id est propositio mentalis falsa, est contraria opinioni veræ: vtrum sit negatio cõtraria affirmationi. aut ea quæ esse contrarium, id est contrarij prædicati opinatur. propterea quod sicut erit in anima, sic in voce. cum ergo sint istæ duæ opiniones, considerandum est cui adherere possimus. subdit dicens, dico autem hoc modo, quod est opinio quædam de bono vera. utputa quæ de bono opinatur, quoniam bonum est, verbi gratia, bonum est bonum. alia opinio falsa est; utputa quæ opinatur de bono: quoniam bonum non est, verbi gratia, bonum non est bonum. & hæc est negatiua primæ. est autem & alia opinio falsa de bono, quæ opinatur, quoniam malum est, verbi gratia, bonum est malum. & hæc affirmatiua est sicut prima: sed de cõtrario prædicato. Igitur videndum est, quæ harum duarum falsarum est contraria illi veræ quæ dicit, bonum est bonum? & si est una contraria, nõ autem ambæ; secundum quam est contraria? scilicet, an illa, bonum non

non est bonum: uel illa bonum est malum? Vnde hic est notandum, signa de bere signatis se cōformari: propterea quod enunciationes quæ sunt in voce sunt signa opinionum animæ. necesse est, quod in veritate & falsitate, & oppositione eis conformentur. ideo uult Philosophus veritatem sumendam de enunciationum oppositione, ex oppositione talium opinionum.

Nam arbitrari cōtrarias opiniones definiri, eo quod contrariorum sunt, falsum est. Boni enim quod bonum est, & mali quod malum est, eadem fortasse opinio est etiam vera, siue plures, siue vna sit. &c.

Hæc est secunda conclusio huius capituli: in qua ostendit illas duas opiniones, non esse contrarias: quæ modo contrario opinantur. Dicit igitur: quod arbitrari contrarias opiniones definiri, id est determinate esse; eo quod sunt contrariorum prædicatorum, & subiectorum, falsum est. probat minorem dicēs; quod opinio boni, quod est ipsum bonum, eadem fortasse supple specie est opinio ipsius mali, quod malum est: eo quod vtraque est in specie affirmatiuæ opinionis: & vere est, scilicet una, sicut reliqua. est tamen eadem una specie cum reliqua, siue vna tantum de eis sit vera, siue plures, i. ambæ sint ueræ. deinde subdit quod ista quæ sunt in opinione sunt contraria, nõ eo quod sunt cōtrariorum prædicatorum: sed magis in eo quod contrariæ sunt. quia si est una armatiua de aliquo, alia est de eodẽ negatiua, vel clarus explicetur: quia verum verò non contrariatur. & quæ cōtraria non possunt simul stare: verum ita cum vero: sed opiniones quæ opinantur contraria de cōtrarijs simul possunt esse ueræ: ut bonum est bonum, & malum

est malum. vtraque est vera. Dicit igitur quod falsum est arbitrari contrarias opiniones, i. propositiones mētis dicit cōtrarias: eo quod sunt contrariorum terminorum, ut iustum, & iniustum. Opinio boni est, quoniam bonum est, & mali quoniam malum. Fortasse ergo erit eadem opinio: hoc est, sunt simul veræ, bonum est bonum, & malum est malum. quare patet non esse contrarias propter hoc.

Si ergo est boni quidẽ, quod est bonum, opinio; alia autem quod nõ bonum est; est autem aliquid aliud quod non est, neque esse potest; aliarum quidẽ nulla ponenda est, &c.

Tertiam cōclusionem ponit Aristoteles, cū sex rationibus, quarum prima est in hoc contextu. deinde duo præbet documenta. probatque illas opiniones nõ esse cōtrarias, quæ opinantur cōtraria prædicata de eodem subiecto: quia unum unitantum opponitur, quod est verum in genere oppositionis. sed illa quæ contraria opinantur prædicata de eodem supple subiecto, sunt plures. ideo dicit si propositio hæc in mente, quæ est bonum est bonum, & alia opinio bonum non est bonum sunt contrariæ: si in quâ ita est, contingit alias opiniones esse, quæ opinantur de bono aliquid aliud, quod non est, neque esse potest: puta ut bonum est malum, bonum est inhonestum, &c. nulla autem illarum aliarum ponenda est contraria primæ. nec illa, quæ opinatur esse quod non est: neque illa quæ opinatur nõ esse, quod est, verbi gratia, exemplum primi ut bonum est malum. exempli secundi, bonum non est iustum. quoniam infinitæ utrique sunt, siue sit quæ opinatur esse, quod nõ est: siue quæ opinatur non esse quod est. ponit deinde solam rationem, ad hæc tertiam cōclusionem cum dicit. quod illæ opiniones sunt contrariæ in quibus est

est prima fallacia. i. falsitas: sed prima falsitas est in illis, quæ modo cōtrario opinantur: ideo hoc est quod dicit. qđ non in supradiētis est contrarietas, sed in quibuscunque est fallacia. i. prima falsitas, supple, cōtrariantur ueris. sed hæc prima falsitas est ex his, ex quibus fiunt generationes. sed generationes fiunt ex oppositis. igitur etiam fallacię fiunt secundum affirmationem, & negationem eiusdem de eodem.

Si ergo quod bonum est, & bonum, & non malum est, & hoc quidem secundum se, illud uerò secundum accidens (accidit enim ei non malum esse) magis autem in unoquoq; uera est, quæ secundum se est etiã falsa, siquidem & uera, & c.

Tertiam ponit rationem Aristot. quæ est qđ illa, q̄ magis distant magis quoque ponenda sunt contraria: eo quod contrarietas ipsa maximam denotat distantiam. sed negatio affirmatioq; eiusdem de eodem magis, quã contrarium affirmationes distant: igitur sunt ponendæ illæ potius contrariæ, quam istæ. ideo dicit Philosophus: si ergo id quod bonum est, est bonum, & nō malum, & hoc, supple, esse bonum est secundum se uerum, illud uero. s. bonum non est malum, est uerum secundum accidens, uel secundum aliud: (accidit enim. s. quod est bonum, nō esse malum) magis autem in unoquoque est uera, quæ est uera secundum se, & ea falsa magis est, quæ est falsa secundum se. sicut dictum est de uera: & tales per consequens opponuntur: ergo ea quæ dicit, uel quæ est, quod bonum non est bonum, est falsa secundum se: illa uerò, quæ dicit. i. illa propositio implicita quæ dicit bonum est malum est falsa secundum accidens: quare sequi-

tur conclusio, quod magis est contraria, & falsa de bono, quæ est opinio negationis, quam ea quæ est contrarij, supple, prædicati, hoc est, sequitur, qđ tunc sit magis falsa negatio eiusdem quam opinio affirmatiua contrarij prædicati, & per consequens, quod sit contraria eius. deinde sequitur dicens. qđ falsus magis habet contrariam opinionem circa singula: quoniam contraria sunt de numero eorum, quæ circa idē plurimum distāt. quare sequitur, quod si harum. s. bonum non est bonum, & bonum est malum. altera est contraria magis est contraria illa quæ est cōtradictionis, uel negationis. s. bonum nō est bonum. manifestū est hanc esse cōtrariam, non autem hanc, quæ est de contrario prædicato, scilicet bonum est malum.

Illam uero quæ est, quod malum est, quod bonum est, implicita est: etenim quod nō bonū est, necesse est forte ipsum eundem opinari, & c.

Quartam, & quintam rationem in præsenti contextu ponit Aristot. cum subdit dicens, quod illa proposito quæ est, bonum est malum, implicita propositio est. etenim quod non bonum est. i. & illa quæ dicit bonum est malum, implicatur in illa, bonum non est bonū: quoniam qui opinatur, quod bonū est malum: necesse est opinari ipsum non esse bonum. Est autem notandum secundum Gra. quia bonum, & malum fundatur in mente: quod non oportet, ut de quocunque dicitur, quod nō est bonum: id intelligatur esse malum. quia de omnino non ente est uerum dicere quod non est bonum: & tamen nō ideo sequitur quod sit malū. unde patet bonum est malum. implicat se in illa, quæ dicit bonum nō est bonū. & non e contra. deinde quintam rationem ponit cum

cū dicit: Amplius. i. item si in alijs etiā quæ similiter habent contraria. i. si modus oppositionis est communis omnibus terminis, oportet similiter se habere, & hoc modo, uel, & hoc loco, scilicet ubi non est contrarietas; videtur bene esse dictum, quod illæ supple, sint contrariæ quæ opinantur modo contrario. aut enim ubique est contraria illa, quæ est contradictionis, uel negationis, idest negatiua, aut nusquam. sed in illis in quibus non est esse contraria ista est contraria, & falsa, quæ est opposita ueræ. ut ille qui opinatur hominē non esse hominem, falsum opinatur. si igitur hæ contrariæ, supple, homo est homo, & homo non est homo, sunt. ergo & alia etiam, quæ sunt contradictionis, idest, quæ sunt sicut contradictorie, ut affirmatio, & negatio de eodem.

Amplius, similiter se habet opinio boni, quod bonum est, & non boni, quod non bonum est, & præter has, boni, quod non bonum est, & non boni, quod bonum est. Illi ergo quæ est, non boni, quod non bonum ueræ opinioni, quæ est cōtraria, &c.

Sextam & ultimam rationem ponit in præfenti contextu Aristoteles: cum subdit dicens amplius similiter se habet opinio boni, quod bonū est, & opinio non boni, quæ dicit quod est non bonum: hoc est, sic se habet hæc propositio bonum est bonum ad illam, non bonum est bonum; ut hæc, bonum non est bonum, ad illam, non bonum non est bonum. illi igitur opinioni ueræ qua opinamur non bonum non esse bonum, quæ nam contraria est illa enim quæ dicit quod est malum, non est contraria opinio, quia aliquādo simul sunt ambæ ueræ, & uera nunquam contra-

ria est ueræ. nanque malum est quoddam non bonum. igitur contingit simul esse ueras. insuper nec illa quæ dicit non bonū, quæ non malum est: propterea quæ & ista uerificatur simul secum. quoniā hæc negationes simul ueræ esse possunt. relinquuntur, (& concludit), ergo ut opinioni ueræ, qua opinamur non bonū non esse bonum, contraria sit opinio qua opinamur non bonum esse bonū. falsa enim hæc est, & sic erit falsa, contraria ueræ. Quare & opinioni ueræ, quod bonum, est bonum, cōtraria erit opinio falsa, quod bonum, bonum non est, quia hæc, ut superiores duæ, similiter conceisse sunt. igitur determinata negatio contraria est ueræ affirmationi propositæ, magis quam affirmatio contrarij.

Manifestum est igitur, quando nihil interest nec si uniuersaliter ponamus affirmationē. Vniuersalis enim negatio contraria erit, ut opinioni quæ opinatur quoniam omne, quod est bonum, bonum est, ea quæ est quoniam nihil eorum, quæ bona sunt, bonum est, &c.

Duo præbet documenta Aristoteles in his duobus contextibus ultimis: eo quod non posuerat exempla de opinionibus, idcirco dicit esse eadem ratio. cum subdit dicens, quod manifestum est quoniam nihil interest si dicamus etiam uniuersaliter, idest cum signo uniuersali fieri affirmationem, & etiā negationem, quia semper uniuersali affirmatiuæ de aliquo, est contraria negatiua de eodem. ut in hoc exemplo patet, opinioni quæ opinatur, omne bonum est bonum; est hæc contraria: nihil eorum quæ sunt bona est bonum. i. nullum bonum est bonum. rationem ponit cum dicit: nam ea quæ est boni quoniam

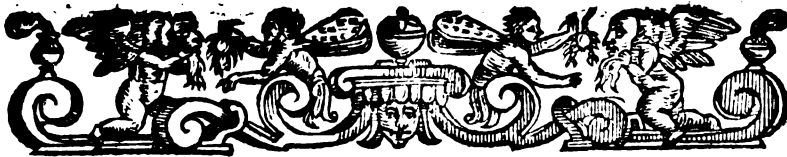
niam bonum, idest, omne bonum est bonum: si bonum accipitur uniuersaliter ut hic patet: omne bonum est bonum: eadem est ei quæ opinatur quoniam quicquid bonum est, est bonum; sicut dicere: quicquid est bonū est bonum. quare ualet tantum dicere. omne bonum est bonum. nullum bonum est bonum. sicut dicere quicquid est bonū est bonum. & nihil eorum quæ sunt bona est bonum. subdit deinde, quod similiter est, & in non bono, hoc est, si non bonum subijciatur: eo quod erūt contrariæ. concludit igitur quod si in opinione animæ sic se habet ut diximus, & ea quæ sunt in uoce sunt notæ, uel signa eorum quæ sunt in anima: manifestum est, quod etiam in uoce affirmatio est contraria, idest, opposita quæ est de eodem: ut ei quæ est quoniam omne bonum, bonum est, uel quoniam omnis homo bonus, idest, omne bonū est bonum, nullum bonum est bonum, & omnis homo est bonus. nullus homo est bonus, quæ sunt contrariæ. Similiter in contradictorijs se habet eadem ratio. ideo subdit: contradictoriæ autē quæ est quoniam non omne, aut nō omnis: ut in hoc exemplo, aut nō omnis homo est bonus, quæ est contradictoria illius. Omnis homo est bonus. aut non omne bonum est bonum, quæ est illius contradictoria. omne bonum est bonum. Aduerte quod, non omnis, tantum ualet, quantum est dicere, quidā non: igitur in omni genere oppositionis illæ sunt oppositæ, quæ modo opposito enunciant. s. affirmatio & negatio,

& non illæ quæ sunt de prædicatis oppositis respectu eiusdem subiecti.

Manifestum est autem, quod & veram veræ non cōtingit esse cōtrariā, neq; opinionē, &c.

Secundum documentum hoc in ultimo contextu, ut prius dicebamus; ponit Philosophus. namq; supra dixit verū uero non contrariari: idcirco nūc eundem declarat cum dicit. manifestū est ex dictis, quod opinio uera, & contradictio uera, non est contraria alteri opinioni ueræ, & contradictoriæ ueræ. ratio autem est, quia contraria sunt illa, quæ posita sunt circa idem contraria: at opposita non possunt inesse eidem. Sed bene contingit dicere circa eundem ac opinari uerum esse, quod de ipso potest dici. igitur uera ueræ enunciationi non contrariatur. q. d. Aristot. quod circa eundem uerum est dicere simul ueras posse esse: sed non contingit simul ei inesse contraria. potest autem hic queri utrum uerum, uero contrarietur, & uideret quod sic. ad hanc questionem breuiter ac unica distinctione respondendum est. nempe ueritatem accipi dupliciter: vno modo secundum quod dicit entitatem rei, & sic uero uerum contrariari idem est, ac si diceretur enti ens contrariatur, ut frigidum calido. Alio modo sumitur pro adæquatione intellectus: & hoc modo uerum uero non contrariatur. hæc pro breuitate sufficiant ad laudē Iesu Christi, Beatæq; semper Virginis.

Expliciunt Commentaria in libros de Interpretatione.

D. I O. B A P T I S T Æ

R V B E I.

IN LIB. POSTERIORVM

A R I S T O T E L I S.

COMMENTARIA.

L I B E R P R I M V S.

HUIC QUIDEM magno opere formidasse huiusmodi prouinciam tam arduam, tamque difficilem, suscipere, cum præsertim de demonstratione agatur: quæ, ut omnes interpretes concorditer affirmant est finis logici negocij. finem autem cognoscere haud quis potest ignoratis principijs, quorum omnimodam intelligentiam (nec magna ex parte) equidem me non habere certè scio, nisi eorum fretus essem autoritate, intelligentia, prudentiaque, vel maxime, qui optime in-

terpretati fuere hos libros: si qua in parte erraui, fore non arbitror, ut me pudeat, cum duces huiusmodi sequar, ac imitari conabor, Auerroem, Diuum Thomam, Egidium, Ioannem, Grammaticum. primumque D. O. M. ut meo velit fauere principio, deprecabor. & vos, & ad finem optimum nos perducere velit, ac in parte, ut ipsum eundem inuocetis, oro, atque postulo. Ioannes Grammaticus, qui lingua Græca Aristotelem magna ex parte interpretatus est, deinde in Latinam translatus ab Alexandro: & præsertim super libros Posteriores, in principio suæ Commentationis in iisdem, septem commemorat, quæ in cuiuscuiusque Aristotelici operis initio; consideranda me-

A A rito

rito iudicauit. primo quod sit propositum, seu finis, vel scopus. secundo quæ utilitas. tertio qui ordo. quarto qui titulus, seu causa tituli. quinto, an sit ex officina Aristotelis. sexto diuisio operis. septimo, & ultimo, sub qua Philosophiæ parte contineatur, considerandum est, quæ omnia explicare conabor. Primo igitur sciendum est, propositum Aristotelis esse de demonstratione agere, siue de syllogismo demonstratiuo. Quod innuit Ioan. Gramm. in initio huius libri inueniens: liber hic in quo de demonstratione sermo est, finis est Logice tractationis: cetera nanque logicalia ob demonstrationem nobis tradidit Aristoteles. hoc idem Diuus Thom. in prima collum. circa finem ostendit cæ dicit, Certitudo autem iudicij quæ per resolutionem habetur est, vel ex ipsa forma syllogismi &c. quæ sequuntur: inquit igitur Ioan. Gramm. quemadmodum impossibile est aliquem cytharam pulsare, qui prius, quod sit harmonia non ignorauerit, nec pariter quicquam scribere, vel aliquam figuram formare, nisi prius simpliciter scribere agnouerit, sic impossibile est demonstratiuum syllogismum agnoscere, nisi prius discamus, simpliciter syllogismum, de quo agitur in prioribus: idcirco merito dicuntur priores eo quod præcedunt, isti uero posteriores. propterea quod sequuntur. præterea, quoniam syllogismus simpliciter, de quo in libris Priorum agitur non potest confici ignoratis propositionibus, ideo in lib. de Interpretatione Aristoteles de hisce egit. Rursum, quia impossibile est propositiones nosse, ignoratis terminis ac uocibus ex quibus sciuntur ipse propositiones, præposuit librum Prædicamentorum, libro de Interpretatione. patet ex dictis igitur primum considerandum ad secundum accedamus. Quæ sit utilis iste liber, facile ex uerbis Ioan. Gramm. colligere possumus in prima

huius libri cõmõtatione. inquit enim. Demonstratione autem Philosophis opus fuit, uelut instrumẽto ad directionem partium Philosophiæ: & speculatiuæ & practiciæ. Sicut enim lignu curuũ à recto, regula, a fabro lignario distinguitur, necnon etiam parietem ædificator rectum ab inclinato perpẽdiculo discernit, sic & Philosophus, quo ad contemplationem, per ipsam demonstrationem, diuidit uerum à falso: & quo ad actionem diuidit bonum a malo seu partitur. Demonstratio enim, ut ipse testatur, est syllogismus faciẽs scire. per quam aggeneratur sciẽtia. & multum ualet ad Philosophiam capescendam: hæc de utilitate, ad ordinẽ accedamus. Ordo igitur est, ut postquam uoces simplices in prædicamentis didicimus, & deinde in propositiones in lib. de Interpretatione, ac demum syllogismum in libris Priorum, necesse fuit, ut speciem aliquam syllogismi eliceremus, quæ aggeneraret in nobis scientiam, ut facit demonstratiuum syllogismus; & debet præcedere sophisticu, propterea quod non gignit scientiam, prout facit demonstratiuus, quem ipse tradit non ut in disputationibus illo utamur, sed ut sciamus illum euitare. qui quidem syllogismus Elenchus potius nos perturbat ac impedit, quam nobis auxilietur ac adiuuet, ut facit demonstratiuus. possum addere causam hanc, quod cum sit Logica scientia, quæ nobis auxilium præbet ad inueniendam & cognoscendam rerum naturam: sequitur prius de demonstratiuo, quem sequi debemus, deinde, de Elencho quem uitate oportet: ideo de demonstratiuo prius agere, quam de sophistico agendum est. de dialectico uero, i. qui in Topicis de eo habet scientia varia est opinio. tamen breuiter quod sentiam, dicam. & primum sese offert sententia & Aphrodisiensis, quæ ualet ad confirmandam nostrum de Elencho: inquit enim, de ordine multi dubitat: alij autem

autem dicunt, quemadmodum dyale-
ctica facultas, scilicet de qua in Topi-
cis præponenda est demonstratiua, ita
etiam sophisticam esse anteponendam
volunt: quibus in verbis patet esse hu-
ius sententiæ, quod Topica debeat præ-
cedere demonstratiuam. Idem Ioan.
Grammaticus in Expositione primæ par-
tis, vbi sic ait, est autem prior ordine li-
ber hic Posteriorum, ipsis sophisticis
Elenchis: subdit illico: nam quod To-
pica sequi deberet, in illis monstraui-
mus, supple, in libris Topicorum. pro-
babilis enim (inquit) exercitati faci-
lius necessarijs applicabimus, vbi aper-
te suam ostendit sententiam. Ego au-
tem quod Topica sit postponenda hoc
pacto probō: id quod vtilius, uel perfe-
ctius in aliqua scia est debet præponi,
at demonstratio huiusmodi? ergo. &
maior est manifesta: accipit ibi, per-
fectius, pro eo quod maiorem per-
fectionem rei demonstrat: & non pro
eo quod difficilius. Minor probatur de-
monstratio nihil habet in se falsitatis:
quia constat ex veris, &c. & id quod ni-
hil falsitatis in se habet, id perfectius
est, ergo &c. hæc de ordine, ad titulum
accedamus. Titulus igitur est Poste-
riora analytica, id est resolutiua, seu re-
solutoria; vt est communis sententia.
ἀναλυτικόν, idem est quod resoluo. Cur
verò sic appellatur dicendum est. mul-
tipliciter dicitur resolutio alia est re-
solutio totius in partes: vt resoluendo
domum in lapides, & ligna: alia est re-
solutio compositorū in simplicia qua
geometre vtuntur. alia est resolutio na-
turalis ut resolutio corporum in qua-
tuor elementa, elementa in materiam,
ac formam resoluuntur; alia est resolu-
tio logicalis, que est syllogismorum in
proprijs species & figuris reductio: &
ab ista sic appellatur inscriptio libri.
de via compositorū, & resolutiua supra
determinatum est. Dubitaret forte ali-
quis: cur non potius compositoria quā

resolutoria appelletur, cum sit quod
hic agatur de syllogismo: qui dicitur
compositius, cum plurimum orationū
sit comprehensio? Ad hoc respondet Bu-
rana in Commentatione Priorum, in
principio dicens; Philosophum dicitur
à digniori nuncupasse descriptio-
nem: eo quod resolutio est antiquior,
& dignior ipsa compositione, qui scit
resoluere, scit quoque componere, sed
non e contra. igitur resolutoria, & non
compositoria debet esse inscriptio. Po-
steriora verò nuncupantur, quare de-
monstratiuus syllogismus habet ratio-
nem formæ, eo quod est vna species syl-
logismi. Syllogismus verò simpliciter
de quo tractatur in Prioribus habet ra-
tionem materiæ, sed sic est quod dicitur
forma posterior materia, quæ ma-
teria dicit quid prius: igitur, Postero-
ra debent appellari: illa verò Priora,
vel si hæc ratio nō placeat, placeat hæc,
quod species est quid posterius a gene-
re, sed demonstratio est species syllo-
gismi, & syllogismus de quo agitur in
Prioribus, est genus ad hunc, & ad To-
picum, & ad Sophisticum, ergo. hæc de
titulo. Quintum considerandum est,
an (secundum intentionem illius Philo-
sophi) sit germanus ipsius Aristotelis.
& dicunt omnes hunc esse suum, & præ-
cipue Ioannes Grammaticus in Expo-
sitione libri Priorum, quadraginta li-
bros fuisse repertos in veteribus bi-
bliothecis. in quibus quatuor hi soli A-
ristotelis esse fuerūt iudicati: & de hoc
nullus dubitat; quare ad sextum tran-
seundum est. Diuiditur autem hoc o-
pus in duos partiales libros: primus li-
ber habet viginti septem capita. secun-
dus vero, decem & octo. primus liber
habet de demonstrationis essentia con-
ditionibusque ad eam requisitis, vsque
ad. 13. caput. De differentia demon-
stratiua quod seu quia, & propter quid.
deque figura aptiori ad demonstratio-
nē constituendā. in cap. decimo quarto.

Deinde de ignorantia speciebus, quæ accidunt in scientijs. Ostenditque finitos esse demonstratiuarum propositionum terminos. de varijs speciebus demonstrationum, ac earum inter se comparatione: vltimo de theorematis. ad demonstrationem inferentibus agit. & de his septem in presenti libro. In secundo vero libro septem habet alia. & primo de quatuor quæstis medij termini. si est, quid est, quod seu quia est, & propter quid est. secundo quomodo quid est monstratur, ac se habeat ad demonstrationem. tertio definitionem esse per causam. quarto de diuisione causarum, & quæ mutuo concurrant, & quæ non, & quomodo possit illarum esse demonstratio. quinto, de compositione definitionis ex suis partibus, & cû ignota sunt, quo pacto veniunt. sexto, quomodo veniunt ipsa causa. septimo & ultimo. de cognitione, deque differentia principiorum indemonstrabilium, atque hæcenus de diuisione operis. ad septimum & ultimum considerandum accedamus: & dico breuiter, non esse partem Philosophiæ, sed scientiam speculatiuam esse affirmamus: quia si esset pars Philosophiæ, & instrumentum quoddam, vt quidam auiunt: sequerentur inconuenientia: quia Logica esset ignobilior ipsa Theorica, quæ utitur Logica. Essetque ceterarum artium ignobilior, præterea pars sumitur gratia sui ipsius, sed Logica non sui ipsius sumitur, sed gratia demonstrationis. ergo non est pars Philosophiæ. si esset pars Philosophiæ, Philosophia absque ipsa non posset per se subsistere, sed hoc est absurdum, igitur. Plato vero instrumentum, & parte in Philosophiæ dixit: ne igitur iuuenes confundentur circa opiniones diuersas afferentium esse partem Philosophiæ, & afferentium esse instrumentum, hæc omnia omittamus. primum de subiecto dubium ponamus deinde ad textum.

Quæritur ergo, an demonstratio sit subiectum huius libri, & videtur quod non: quia in isto libro non minus docet Philosophus artem definiendi quàm demonstrandi. igitur non minus definitio quam demonstratio erit subiectum huius libri. secundo sic, iste liber communiter intitulatur Posteriorum analyticorum, id est, resolutiuorum. igitur resolutio, seu modus resoluendi erit subiectum non autem demonstratio. In oppositum est communis opinio dicentium demonstrationem esse subiectum: ad quæ argumenta breuiter respondendum est. & primo ad primum, scilicet, quod consideratio de definitione, quæ ponitur in secundo Posteriorum ordinatur per se in considerationem demonstrationis, sicut etiam definitio in demonstrationem ordinatur, cum sit principium ipsius formaliter, aut virtualiter ingrediens ipsam. quare ratio non valet. Ad secundum sic respondendum est. & primo negatur consequentia. dictus est syllogismus demonstratiuus resolutiuus, quoniam per ipsum resoluitur effectus in principia per se nota, quod de alijs syllogismis non sic contingit resoluere. igitur vsque ad per se nota est demonstrabilis, vel passio demonstrationis. quare igitur tale non potuit esse huius scientiæ subiectum. & sic patet solutio breuis horum argumentorum. eodem modo in toto opere sumus dicturine memorias & intellectus nondum perfectos confundamus.

& hæc satis pro antecedibus
in libris Posteriorum.
ad textum
accedamus.

Tex. r. omnis doctrina vsq; dupliciter. Cap. I.

Intentio Aristotelis in hoc opere, est tradere scientiam demonstratiuam: non prae-mittit prohemium, eo quod in principio primi priorum hoc egit. cum dixit primum dicendum de quo est intentio, quoniam circa demonstrationem, & de demonstratiua disciplina. diuiditur autem hoc caput in duas partes principales: prima qđ omnis doctrina, & omnis disciplina fit ex praesistenti cognitione. secunda docet quot sunt modi praecognoscendi. habetque septem conclusiones: tres in hoc primo contextu reperiuntur; & unam solutionem cauilli Platonis. iuxta consuetudinem, textum exponā eo meliori modo quo potero Deo Opt. Max. fauente. est igitur prima cōclusio, quod [omnis doctrina, & omnis disciplina intellectiua fit ex praesistenti cognitione,] quod est dicere omnē doctrinam a magistro procedentem, & omnem disciplinam receptam a discipulo, aggenerari ex quadam cognitione anticipata. hoc patet inductione: propterea quod [manifestū est in omnibus,] supple, scientijs speculatiuis, & primum (dicit) [mathematicę scientiæ per hunc modum procedūt,] scilicet, quod aggenerantur ex cognitione prauiua, & una quęque aliarum scientiarum, etiam per hunc modum procedit. Secundam conclusionem ponit cum cicit. [Similiter autem, & circa orationes,] idest propositiones, [quę sunt per syllogismos, & quę sunt per inductionem. vtręque enim,] idest, & orationes, uel propositiones dialecticę tam illę quę sunt per syllogismos, quam illę quę sunt per inductionem. [Faciunt doctrinam per prius notā,]

idest ex cognitione anticipata. [hę quędem,] idest, quę per syllogismos sunt, [tanquam a notis sunt:] propterea qđ in syllogismo propositiones accipiuntur, ut concessę, & notę. quemadmodū patet ex syllogismi definitione. [Illę vero monstrantes uniuersale per id quod manifestum est singulare,] idest illę quę sunt inductione, sunt per id quod manifestū est singulare, quia inducens utitur præceptis singularibus: & habet singularia pro cognitione præexistenti: tertiam conclusionem ponit cum subdit dicens. [Similiter autem, & rhetoricę persuadent,] scilicet ex præexistenti cognitione [aut enim per exempla, quod est inductio,] non proprie, sed analogice, ut etiam in rhetoricis diximus: [aut per enthymemata, quod est syllogismus.] Habet enim tantam uim persuasio per enthymemata, quantam apud logicum per syllogismum. sic de exemplo eadem ratio. igitur omnis doctrina, & omnis disciplina fit ex præexistenti cognitione. multa hic essent dicenda, sed digniora notatu breuitatis causa ponam. Primo notandum est, quod definitio, & ars mechanica, cognitioque principiorū, ut patet in 3. Ethic. cap. 6. possunt contineri sub hac cognitione: sed magis proprie competit scientiæ, quam artibus mechanicis. Cerdo enim prænoscit corium sectile, ferum uero, quod secet: & prænoscentis hoc dat operam arti. doceturque quonam pacto secari debeat. ecce igitur quod competit. addit illam particulam, intellectiua, ut quidam uolunt, ad excludendum doctrinam, & disciplinam brutorū. quia licet quædam animalia aliquid discant, hoc est ex multiplicatione habituum. dixit, fit, non autem est, quoniam omnis potentia, quę reducitur ad actum, fit, & non, est. Secundo notandum quatuor esse genera argumentationum: syllogismus, inductio, enthymema, & exemplum.

3. de.

de.

de. p. cap.

2. de.

plū syllogismus, & inductio sunt efficaciores enthimemate, & exemplo. enthimema enim est, ut in rhetoricis diximus syllogismus quidam imperfectus, & exemplum inductio diminuta. quid sit unumquodque horum ibi satis declaratum est. Tertio notandum est, quod doctrina, & disciplina idem sunt re, sed differunt ratione: quatenus enim a præceptore procedit dicitur doctrina: quatenus uero recipitur in discipulum dicitur disciplina. sicut enim ascensus, & descensus idem sunt re, sed ratione differunt, quoniam aliud est ascendere & aliud est descendere; sic disciplina, & doctrina est una & eadem re, sed ratione differunt. namque uno modo procedit a Doctore, & alio modo recipitur a discipulo. dubitatur autem hic an omnis doctrina, & disciplina fiat ex præexistenti cognitione, & uideatur quod non. aliqua notitia sensitua potest fieri nulla habita alia præexistente. igitur & intellectiua. Secundo sic, tanta est proportio inter intellectum, & suum obiectum; quanta est inter sensum & suum obiectum: sed sensus apprehendit aliquod de nouo absque obiecto prius cognito; ergo & intellectus confirmatur quia quicquid potest uirtus inferior, potest & superior. sed intellectus est superior ad sensum igitur. Tertio sic doctrina, & disciplina intelligentiarum non fit ex præexistenti cognitione. ergo. patet antecedens, eo quod non discurrunt. Ad hæc argumenta breuiter respondendum est: & primo ad primū dico non esse simile de sensu, & intellectu quoniam in cognoscendo intellectus præsupponit sensum, & non e contra, ut uidebimus Deo fauente in libris de anima. Ad secundum dicitur quod in quodcumque sensibile potest sensus sentiendo. in idem sensibile potest intellectus per abstractionem intelligendo licet non eodem modo. propterea quod sensus percipit sensibile

nulla habita cognitione præexistente. quod intellectui hoc non competit. Ad tertium dicendum est, quia nos, quod addiscimus reducitur de potentia ad actum rerum notitia: idcirco intelligenti non potest competere: quia nunquam sunt in potentia, sed semper in actu intelligendi, & habent æternas intellectiones, & ideo nec ad nouas intellectiones in ipsis producendas moueri possunt. Notandum circa hoc est, quod notitia seu cognitio intellectiua est duplex. quædam est incoplexa quæ est de termino siue subiecto incompleto, ut est notitia intellectiua terminum. alia est complexa, quæ est de obiecto complexo sicut est notitia siue cognitio propositionum. Cognitio item complexa intellectiua est duplex. uidelicet principiorum, & conclusionum. Item notandum quod cognitio conclusionum, & principiorum duplex est, scilicet sensitua, & intellectiua. pro quibus dictis erit notatione dignum quod cognitio intellectiua conclusionum fit ex præexistenti cognitione intellectiua principiorum, & cognitio intellectiua principiorum fit ex præexistenti cognitione intellectiua terminorum. Cognitio uero intellectiua terminorum fit ex præexistenti cognitione sensitua interiori. Sed cognitio sensitua interior fit ex præexistenti cognitione sensitua exteriori: formetur igitur iste syllogismus hoc modo circa primam propositionem.

Demonstratio est intellectiua cognitio. Omnis intellectiua cognitio fit ex præexistenti cognitione ergo.

Demonstratio fit ex præexistenti cognitione. Præcognitio est ante demonstrationem requisita cognitio, & hæc est sua descriptio quantum pro nunc spectat.

Tex. 2. Dupliciter autem, &c. vsque est autem cognos.

catum. similiter datum, cōcessum. obiectum, & subiectum idem denotant. Dignitas, propositio, idem. vnde in hac propositione, animus est immortalis, oportet cognoscere subiectum de quo quæritur, ut animus. & passionem quæ quæritur, ut immortale. Dignitatem vero ut de quolibet uerum est affirmare, uel negare, quam quidem omnes concedunt ueram. Secundo notandum est quod cum quatuor sint causæ. scilicet. for malis, efficiens, materialis, & finis. a finali causa nullum præcognitum sumitur. quare ergo tantum tres erunt præcognitiones. subiectum quod a parte materiæ. Prædicatum a parte formæ, & dignitas, quæ a parte efficientis sumit præcognitum. duæ sunt igitur præcognitiones, scilicet quid est. i. quid nominis. & quia est, aut quoniam est, uel quod sit. de quid nominis quæritur quod sit, & quid nomen sit, & hæc sunt duæ præcognita simplicia, & quia est: ex utraque uero, est præcognitum compositum. ad textum igitur accedamus, inquit Philosophus. [Dupliciter autem est necessarium præcognoscere.] i. duo modi sunt præcognoscendi simplices, & alius compositus. [alia nanque quia sunt præcognoscere oportet.] i. unus modus dicitur, quia est, [alia uero quid est, quod dicitur.] i. quid significet nomen [præcognoscere oportet: quædam autem utraque.] i. & quia est, & quid nomen significet. ergo duplex est præcognitio, alia simplex, alia composita: simplex est duplex: quædam præcognoscimus quod sint, id est, quod dantur in rerum natura, ut animal scio quod datur: quædam quid nomē eorum significet: ut scio significare substantiam quandam ab inanimata separata hoc nomen, puta a lapide, & hæc sunt duæ simplicia præcognita. Composita uero quando utriusque præcognoscimus, & quod sint, & quid significet. quare tres erunt modi. dat exemplum. d. [ut] propositio.

Declarato, quod omnis doctrina, & omnis disciplina fit ex præexistenti cognitione: nunc docet quænam sint prænotanda, & quot sint. sed, (ut inquit Philop.) quia non est de particularibus sciētis nobis propositum, sed simpliciter de demonstratione, nō expedit quære, quæ in singulis sciētis præcognosci debent, sed quæ in demonstratiua solum. Duæ igitur sunt præcognitiones, una quæ dicitur quid est, alia uero, quia est, ut ad demonstrandum quod si uniuersalis est uera: oportet cognoscere quid sit propositio uniuersalis, & quid particularis, & quid propositio uera. Ad cognoscendum an animus sit immortalis, oportet scire quid sit animus quid significet, quid significet immortalis. & hæc cognitio nominum simplicium dicitur præcognitio quid est. quæ sic definitur. Præcognitio quid est, est qua quid unumquodque nomen ad demonstrationem attinens, significet, cognoscimus. Præcognitio uero, quia est, ea est qua demonstrationum principia, & quæ in demonstratione assumimus, uera esse cognoscimus, ut si hoc ex principio cognitum, quod duæ contrariæ non possunt esse simul ueræ: cognoscimus esse manifeste uerum ad ostendendum per ipsum, quod duæ subcontrariæ non possunt esse simul falsæ. tunc cognoscimus de ipso quia est. Itā tibus igitur his duo erunt præcognita, scilicet subiectum, & passio. ex his resultat tertium præcognitum compositum quid & quia. Quare duo simplicia & unum compositum tria faciunt præcognita. Notatione dignum est, quod inter Auctores hæc reperies diuersa. passio, quæ situm, prædicatum, interrogatum: quæ quidem nomina unam, & eandem rem significant nempe, prædi-

exp. lra.

1030

positio hæc: [omne aut affirmare, aut negare uerum est, quod est,] id est oportet prænoscere quod ita sit: & dicitur hoc, præcognitum quia est, uel quod est, aut quoniam est. [triangulum autem quod hoc significat,] id est quantum ad triangulum, uel passionem oportet prænoscere quid significet, id est quantum ad nomen attinet, ac conuenit. [Sed unitatem,] supple, [utrunque oportet prænoscere.] i. quod sit uera, supple, hæc propositio omnis triangulus habet tres angulos, quia oportet prænoscere, & quid significet, id est quid per nomen importatur, & quod sit simul: & ratio est, quoniam oportet prænoscere sic, [quia non eodem modo hæc nobis manifesta sunt.] Notandum hic est, quod de dato siue subiecto in demonstratione oportet præscire, quid sit, & quod sit, id est, & an sit. de quaesito siue de prædicato quid significet per nomen tantum, de dignitate uero oportet prænoscere an sit uera, quod est utrunque penetrare. Item notandum est, quod datur differentia inter quid rei, & quid nominis. Quid nominis est quando nomen refertur in suum significatum. Quid rei est conceptus cum res resoluuntur in sua principia. quare aliquis potest habere notitiam quid nominis, & non quid rei. Item notandum dignitatem esse primum præcognitum, eo quod ex primis conceptibus, compositum est. secundum esse quaesitum. tertium uero concessum: eo quod plerunque substantia, & subiectum est. secundum autem, quoniam plerunque accidens est quod nobis notius est. quid igitur per nomen importatur necesse est scire. nanque si quis diceret aliquo puero, ut adduceret equum, & ignoraret quid per nomen significet, posset adducere canem, quod non faciet si sciet nomen quid importet ac significet. adest. hic dubitatio quoniam quaesita sunt quatuor,

& duo sunt præcognita, sed tot sunt præcognita quot quaesita, uel docere debeat tot præcognita esse. ergo sibi contradicit Philosophus. Respondetur breuiter non sibi contradicere; sed illa quatuor referunt ad hæc duo, scilicet, si est, & quid est, quia non dixit requiri illa quatuor in unaquaque re, sed posse requiri. dubitatur secundo an possumus prænoscere demonstratiue absque nullo subiecto existente, & uideatur, quod sic, nanque habemus scientiam de rosa, quæ in actu non existit. igitur. Tertio arguitur quod de subiecto non præsupponitur quid est, quia de ipso quaeritur quid est. assumptum patet secundo huius. Ad secundum dicitur quod de subiecto, de quo prima passio demonstratur, oportet prænoscere ipsum actu & uerè esse, sed uniuersale, cuius essentia est æterna. licet enim nulla particularis rosa sit actu, tamen species rosæ est actu. quoniam habet esse in illa. Esse autem est duplex, scilicet uirtuale, & actuale. habere nanque esse uirtuale est nobilius sed non semper. in causis enim primarijs melius est habere esse uirtuale, quam actuale, ut homo habere esse in semine, quam in materiam primam melius est. In causis uero secundarijs melius est habere esse actuale, quam uirtuale, ut rosa melius est, ut sit actu, quam in semine. ideo licet nulla sit tamen uirtualiter est. ad tertium dicitur, quod de subiecto conceditur, quod non oportet præcognoscere quid rei. sed requiritur tantum per discursum intellectum præcognitio quid nominis. Notatione dignum est circa dignitatem, scilicet, capi posse dupliciter: uno modo stricte, & proprie, & hoc modo prima principia dicuntur dignitates: quoniam non capiuntur hic. Secundo modo large: & isto modo propositiones syllogismi demonstratiui dicuntur dignitates, ut capiuntur hic. non autem illo primo modo.

Tex. 3. Est autem cognos. vsque antequam sit inducere.

Contextus huius obscuritas, diuer-
sitate exponentum generat, ac
concentrationum. quicquid dicant alij
simpliciter quid sentiam exponā. quoniam
igitur dixit Aristoteles omnem
modum addiscendi fieri ex præexisten-
ti cognitione: idcirco in præsentī con-
textu duos modos aliquid addiscendi,
affert, unum pro reminiscētia, & de
hoc clarum est, quod sit ex præexisten-
ti cognitione alterum de nouo, & de
hoc est dubium, quæ addiscuntur de
nouo dicit esse illa, quæ continentur
sub uniuersalibus, ut sunt singularia.
dicit igitur. [Est,] idest contingit [ali-
quem cognoscere, prius ea cognoscē-
tem,] idest, quod prius nouerat: & de
hoc, nulla adest dubitatio. alia uero
(cum dicit quorundam,) simul discere
& cognoscere contingit. declarat hoc
secundum, quia primum clarum est, ut
diximus. cum subdit, [vt quæcunque]
sunt, uel [contingunt esse sub uniuersa-
libus] iam cognititis, [quorum habet
cognitionem.] i. singularia, dico con-
tingere discētem, & cognoscere ea si-
mul. ex hoc exemplo erit clarum id,
quod dico, [quod enim omnis triangu-
lus habet tres angulos æquales duob.
rectis, præsciuit,] idest si quis notitiā
habuerit, quod hæc propositio uniuersa-
lis, habet omnis triāgulus tres æqua-
les duobus rectis, cum uenerit ad illud
singulare, [quod est in semicirculo de-
lineatum inducens simul cognouit,]
idest æquos angulos cognoscimus, &
prius didicimus, & hoc est simul addi-
scere, & cognoscere. addiscimus cum
oculos i semicirculo figimus, & prius
in uniuersali sciebamus, & propter
hoc dixit inducens, quoniam cognitio
per particularia dicitur inductio, eo
quod per sensum agnouit. ideo subdit

[quorundam enim hoc pacto discipli-
na,] idest assumptio singularium est
hoc modo disciplina, unde, quod iste
sit in semicirculo triangulus, non nisi
per sensum cognoscimus, [& non per
medium] cum non possit inter singu-
laria medium repperiri [cognoscitur,
quod est postremum,] idest, quod causa
immediata, [vt quæcunque iam sin-
gularium contingunt esse, & non de
subiecto aliquo,] idest singulares as-
sumptiones cognoscuntur, non per præ-
dictam causam: sed per deductionem
ex sensu, ut inquit Philoponus. ergo di-
sciplina est singularium, & non uniuersa-
lium; Responso, non dixisse esse
singularium absolutè, sed hoc modo,
largè accipiendo ipsam doctrinā qua-
tenus per sensum cognoscunt, quædā
ergo cognoscuntur, quæ prius cogno-
uimus, quædam uero, & simul cogno-
uimus, & discimus. Iuxta autem sentē-
tiam Egidij, Linconiensis, & aliorum
multorum, iste contextus aliter expla-
natur: ne suam spernamus omnimode
sententiam, & ut discipuli, quam illis
placet dent operam, illam quoque po-
nam. Inquiunt igitur, Aristotelē hic
agere de præcognitionibus præmissa-
rum: ut sit sensus: est autem alia qui-
dem cognoscere prius, supple, tempore,
ut maior propositio: quorundam
uero simul accipientem notitiā cum
conclusionē quantum spectat ad mino-
rem propositionem. hæc scientia uera
quoque est. Hic notandum est, quod
prioritas est duplex, scilicet, tempore,
& naturæ. Prioritas temporis est,
qua aliquid aliud præcedit successiua
duratione, qualiter patrem dicimus fi-
lio priorem, & dispositiones accidentia-
les priores forma substantiali, quæ
ipsis mediātibus in materia generant.
Prioritas naturæ est, qua aliquid est al-
terius causa, aut ab illo præsupponi-
tur, qualiter subiectum est prius
propria ipsius passione, quoniam est

BB ipsius

ipſius cauſa: & punctus prior eſt linea, quoniam præſupponitur ab ipſa tanquam ipſius principium. Contra uero ſimultas duplex eſt, ſcilicet temporis, & naturæ. declaro exemplo, ſubiectū ſimul dicimus cum ſua paſſione, tempore. Secundi uero exemplum, ut correlatiua ſunt ſimul natura, ut diximus in prædicamentis ſicut paternitas, & filiatio. ſic in propoſito huius ſententiæ horum grauiffimorum autorum, dicunt contingere ſciri maiorem prius tempore ipſa concluſione. minorem uero ſimul natura. ſed quoniam minoris notitia eſt cauſa notitiæ concluſionis; ſequitur concedi poſſe, minorem eſſe prius notam natura, licet non prius tempore. Dubitaret hic aliquis quod maior & minor adinuicem relatiue dicuntur. igitur maior non poteſt cognoſci, quin cognoſcatur minor, & e conuerſo. tenet conſequentia quoniam relatiua ſimul habent cognoſci. ut patet in prædicamentis. igitur, &c. ad hoc argumentum breuiter reſpondendum eſt, quod licet intellectus non ſcire poſſit aliquam præmiſſarum eſſe maiorem ſub ratione maioris, niſi ad minorem referendo, ſimiliter contra, tamen ſignificatum poterit maioris ſcire, ignoratio eius ſignificatum, quæ minor appellatur, uel e conuerſo. Item notandum eſt, ut ſpectat ad hunc contextum quod dupliciter poteſt acquiri ſcientia in nobis. Vno modo poteſt acquiri per inuentionem, ut docet Philoſophus in fine ſecundi huius. Alio modo potè acquiri in nobis ſcientia per doctrinam ſicut ſcientia acquiſita in aliquo per actum docentis. Item demonſtratio eſt duplex, nempe, demonſtratio propter quid, & demonſtratio quia eſt. demonſtratio propter quid, eſt in qua oſtenditur propria paſſio de ſuo ſubiecto proprio, per definitionem quidditatiuam ſubiecti, ideſt cum a cauſa ad effectum argumentatur. demonſtratio ue-

ro, quia eſt, eſt illa quæ procedit ab effectu ad cauſam, ut in hoc exemplo patet. omnes nubes, quæ inter ſe percutiunt, ſonum faciunt: At nunc inter ſe percutiunt, igitur ſonum faciunt, quæ quidem demonſtratio, quia habet præmiſſas quæ ſunt cauſa cõcluſionis, dicitur ideo demonſtratio propter quod: cum uero argumentor ab effectu ad cauſam tunc eſt demonſtratio quia, ut ſic. Omnia tonitrua ſiunt ob percuſſionem nubiũ. At nunc ſunt tonitrua. igitur nubes inter ſe percutiunt. Notandum etiam eſt, quod reperitur, & alia demonſtratio, nanque propter quid eſt duplex, ſcilicet propter quid tantum, & propter ſimpliciter, propter quid ſimpliciter eſt illa, quæ alio nomine dicitur potiffima: quæ cõſtat ex omnibus conditionibus poſitis ab Ariſtotele: ſecundũ ergo tantũ quod eſt illa, quæ a cauſa procedit, quando poteſt quis aliquam aliam cauſam afferre. Eſt & alia demonſtratio, quæ procedit a cauſa, ſed a cauſa tam ab effectu remota, & vniuerſali, quod ſæpe ac ſæpius non effectum concludendo ex neceſſitate; potius fraudem quam ſcientiam cauſat in intellectu noſtro, ut cum argumentor, quod auditus ſit cauſa, quod homo ſit: aut non audire quod ſit cauſa, quod non ſit. hæc quidem cauſa nõ eſt neceſſaria ſcientijs.

Tex. 4. Antequam uſque. Non enim.

Hæc eſt ſexta concluſio huius capituli, quæ patitur aliquam difficultatem ob illam particulam, autem, quaſi aliquid de nouo uelit pertractare, quia eſt particula aduerſatiua. ſed dicerem cum ſueſſano ſignificare hoc in loco ergo, ſiue igitur, quemadmodũ nunc utuntur latini. uolens inferre ſolutionem Mennonis, ideſt, Platonis in Men-

Mennonem, quia igitur dictum est omnem doctrinam, & omnem disciplinam fieri ex præexistenti cognitione, idcirco remouet quandam indispositionem, quæ posset euenire ad scientiam demonstrationis acquirendam. dicit igitur. [antequam sit inducere, aut accipere syllogismum,] id est antequam fiat manifestum per sensum (dicimus enim sensum intelligi per id quod dixit, inducens, hoc est unum præ oculis sese offert singulare, quod est in semicirculo, aut per syllogismum, i. accipere doctrinam, uel disciplinam: [fortasse dicendum est quæpiam aliquo pacto scire, & aliquo pacto ignorare.] declarat autem hoc cum dixit, [quod enim nesciuit si est,] supple, triangulus absconsum, [simpliciter:] eo quod non inducit, neque videt triangulum absconsum, per sensum: & hoc modo dicitur ignorare ac nescire simpliciter. [Hoc quodammodo sciuit, quod duos habet rectos simpliciter,] id est, quod uero hoc, supple, absconsum sciuerit quodammodo, est, quod sciuerat in uniuersali, omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis. [igitur non sciuit simpliciter quoniam non uiderat, sensu, absconsum: & sciuit simpliciter quia scit hanc uniuersalem propositionem, omnis triangulus habet tres æquales duobus rectis. [Si uero non,] supple, sciuit, id est hoc modo ut diximus in particulari, & in uniuersali, primum nescire, secundum non ignorare: continget ambiguitas [Mennonis] siue Platonis in Mennonem, quoniam iste dicebat [aut nihil discit, aut discit id quod sciuit,] quæ quidem solutio est Heracliti; ut inquit (Egidius, qui negauerat scire: aut ut põnebat Plato, qui dicebat nostrum scire esse reminisci: & est solutio imperfecta. cum omnem doctrinam, & omnem disciplinam fieri ex præexistenti cognitione dicat Aristoteles: nunc in-

tendit quædam quæ scita sunt nobis prius aliquo modo, & aliquo modo non sunt scita. Inquit autem Philosophus: hoc in loco, cum sint duo præcognoscendi modi. Vnus est huiusmodi cum in præcognitum quippiam rursus incidimus, non intercedente obliuione, ueluti si primo visu quippiam habemus, eiusdem memoriam tenentes, iterum videamus, cognoscere hoc nos dicimus. At si obliuio intercesserit, habentes mox eiusdem iterato notitiam, nõ amplius cognoscere ipsum dicimur, sed recordati. Et iste est primus modus cognoscendi. Secundus uero modus est, ut cum habentes uniuersalis notitiam in particulari quippiam inciderimus, quod prius non uidimus, mox id uniuersali cuius notitiam habemus, inserimus, uerbi gratia, si quis uiderit magnetem ferrum trahere, siquidem antea non prænouerit, omnem huiusmodi magnetem ferrum trahere non dicitur cognoscere, quod magnes sit eius potentia. sed primum discit si habet docetis copiam; Quod omnis magnes ferrum trahit; si cognoscit hoc in uniuersali, & statim uideat in particulari aliquam magnetem ferrum trahere, cognoscit illam speciem esse sub tali uniuersali, quod omnis magnes ferrum trahit. ex hisce igitur duobus modis de scdo agit Arist. inquit, quod est cognoscere alia quidem prius cognoscentem, ut uniuersalia; & aliorum est simul suscipere notitiam, ut sunt illa quæ contingunt esse sub uniuersalibus, quorum, supple, uniuersalium habent cognitionem, ut patet de hac uniuersali propositione scita: omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis: inducens per sensum de hoc absconso in semicirculo, & confirmat quoque cum dicit nonnullorum hoc modo est disciplina, & non per medium, id est per causam immediatam, singulare uel ultimum co-

gnoscitur, quia inter singularia nō datur medium. igitur in præsenti contextu ait, quod antequam per sensum syllogismum capiamus forsitan illum nō ignoramus aliquo modo, nēpe in vniuersali, sed non in particulari. nanque si quis p̄ manibus, & absconsus triangulum habeat, scimus omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, statimque cum inducit illum, quod absconsus erat, illico dico, dicimus, & illum habere tres. non quā ignoremus illum habere tres, sed quia ignoramus an verus sit triangulus. sed melius in sequenti contextu patet solutio.

Tex. 4. Non enim vsque scire.

Sophistæ, tempore Aristotelis ipsum scire destruxerunt, & vtebantur hoc cauillo: si quid contingat nos scire, sit istud, omnis dualitas est pars: sed hoc non scitur. igitur nil contingit nos scire. in hac ergo septima conclusione ostendit illos non rectam dedisse solutionem: ponitque in fine cauilli dilutionem, inquit igitur, non enim dicendum est sicut quidam argumentantur, uel soluere conantur: quæ quidem solutio hæc erat; scis (inquiunt) omnem dualitatem esse partem, an nō? dicente autem, supple, hoc, aut concedente hoc se scire; attulerant quandā dualitatem, quam dualitatem non opinatus est esse, idest absconsam præ manibus, quare neque partem, quasi dicat tu nescis hanc esse dualitatem, quare quoque neque partem esse ipsum scire inquerunt. adducit quandam falsam solutionem: cum subdit dicens. soluunt enim quidam dicentes non cognoscere omnem dualitatem esse partem, sed quam sciunt esse dualitatem, illam dicunt esse dualitatem, & partem. Sequitur deinde, attamen, id sciunt, cuius ha-

bent demonstrationem, & de quo eam supple, demonstrationem, acceperunt. nanque isti acceperunt eam demonstrationem non de omni dualitate, quam sciebant dualitatem esse partem, aut quem sciunt esse triangulum, sed accipere oportet simpliciter de omni triangulo ac de omni dualitate; quare dixit hæc, ut magis falsam dilutionem ostendat; ac sine aliquo addito, esse demonstrandum, seu aliqua adiectione. demonstratio enim non sic debet fieri. vna. n. propositio huius dicti, non sic accipitur, quod quem tu nosti esse partem. numerum aut dualitatem, aut triangulum, siue rectilineum, (quia omnis triangulus ex tribus lineis constat,) sed de omni, supple, dualitate, & de omni triangulo in vniuersali scit. Diluit demum cauillum cum subdit dicens: sed nihil (ut opinor,) quod quis discit prohibet: sit ut scire, sit etiam ut ignorare: scire in vniuersali quia scimus omnem dualitatem esse partem, & ignoramus in particulari: hoc (inquit) modo inconueniens non est scire, & ignorare quodammodo. sed inconueniens est si hoc modo scit, scilicet, addiscit inquantū, scit, idest, quod in vniuersali scit, non discit in vniuersali, neque ignorat in vniuersali. igitur est manifestum nil sequi inconuenientis aliquo modo scire, & aliquo modo ignorare, & erit cauillus dilutus. hic sunt quædam dicenda. Et primo notandum, quod ante Aristotelem dux fuerunt opiniones, circa scire: primaque fuit Heracliti, qui dicit non contingere nos scire. Primo propter varietatem rerum, & cōtinuū illarum fluxum: propter quod eadem res non potest bis in eodem statu permanere; ideo ob hoc certam ac determinatam non possumus habere scientiam. Secundo si contingeret nobis aliquid scire, aut id in hoc mundo, aut in superiori esset. non in hoc inferiori propter rerū varietatem, ut diximus; neque

in mundo superiori propter maximam a nobis distantiam. ergo, &c. fuit etiam Socratis. Secunda opinio fuit Platonis in illo dialogo, qui Menon appellatur siue inscribitur: dicebat enim quod contingit aliquid scire, sed non de nouo; sed nostrum scire dicebat esse quoddam reminisci: Imaginabatur enim Platonem animam nostram a principio esse creatam cum omnium rerum intelligentiam; deinde ob corporis cum ipsa unione impeditam esse a suis operationibus, ut illis fungeretur: deinde exercet paulatim iuxta vires, & dispositiones corporis, & hæc fuit sententia Platonis. Aristoteles autem post hos aliter ratus est. Contra Heraclitum, & contra Socratem, dicit, quod contingit scire; imo falsum est hoc negare ac absurdum. Contra uero Platonem dixit, contingere nos scire de nouo. Modus autem huiusmodi colligitur ex lib. 3. de anima: necesse est intelligentem phantasmata speculari, & in libro de sensu. Nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu, quia scientia in nobis fit ex speciebus in phantasia existentibus, (ut inquit Com. in illo 3.) decisis a speciebus sensibilibus. sicut ergo species sensibilis est potentialiter in sensu, antequam a sensibili generetur sic species intelligibilis est in intellectu potentialiter, priusquam producat per intelligibile, quia aliter intellectus non moueretur ad illam speciem. conclusio est igitur scientiam esse potentialiter in intellectu, antequam actu generetur. Dubitatur an aliquid contingat scire de nouo, & videtur quod non, & patet exemplo; nam si quis scit hanc uniuersalem, omnis triangulus habet tres æquales duobus rectis; illico scit istam conclusionem, iste quod est in semicirculo, &c. ergo. Secundo sic, anima humana a Deo immediate creatur, cum sine scientia ipsa sit valde imperfecta, non videtur verisimile abique

scientia ab æterno Deo ipsam in principio creari. quare creatur sciens, & per consequens non addiscit aliquid de nouo, quod est in fauore Platonis. Tertio arguitur sic, si anima non creatur sic, sequitur ipsam esse alterabilem, quod est contra Philosophum in 7. Phys. igitur creatur cum scientia; & nihil de nouo discit. Ad primam rationem respondet Aristoteles duplici ratione reprobando, quia illud scitur cuius demonstratio habetur. Sed per demonstrationem de omni triangulo notitia habetur simpliciter, & non solum de triangulo, qui præscitur esse triangulum. igitur qui scit uniuersaliter, de omni scit. Secunda ratio: nulla præmissa demonstrationis accipiebatur cum illa additione quem scis esse triangulum, sed accipiebatur simpliciter de omni triangulo: ergo etiam ista conclusio omnis triangulus scit simpliciter de omni, non autem solum de illo quæ præscitur esse triangulum, ad confirmationem dicit non esse inconueniens, ut opinor addiscere de nouo id quod scimus sed diuerso modo a priori, ut quod in uniuersali sciebamus in particulari cognoscere, & sic patet prima solutio. Ad secundum argumentum dicendum est animam humanam a principio suæ creationis esse essentialiter æque perfectam, sicuti cum est cum habitibus scientificis repleta, veruntamen accidentaliter, aut nullius, aut modice perfectioris est, sed fieri potest in processu accidentaliter valde perfecta: & hoc sufficit. Ad tertiam, & ultimam rationem dicitur, quod est concedendum animam alterabilem esse alteratione perfectiua, & large sumpta, aliquam scientiam acquirendo, non tamen alterabilis est alteratione corruptiua, & proprietas sumpta, qualis potest esse calefactio, & frige factio, & similia, quæ omnia intendit Aristoteles in illo tertio morum Physicorum. colligamus nunc breuiter,

er, quz in hoc capitulo breuiter dicta sunt.

Tex. 2. Scire autē vsque. Priora tem, & notiora. Cap. II.

Duiditur hoc caput in duas partes principales. vna continet viginti, & unam diffinitionem. altera quinque conclusiones. Primo ergo notandum est, quod Aristoteles incepit ab ipso scire ut inquit Linconiensis, propterea quod ipse scire est finis huius scientia, & finē oportet esse primum in intentione, & cognitione, vel incepit ab ipso scire, quia notius est, quoniam multi sunt, qui scire se opinantur, & quid demonstrare sit ignorant. Notandum item est secundum Philoponum, quod scire est vniuersalior ipsa demonstratio: si enim est demonstratio, & scientia quoque est: sed si est scientia non est demonstratio. Tertio notandū, quod scire multipliciter dicitur, vt recte adnotauit Robert. scilicet communiter, proprie, magis proprie, & maxime proprie. Scientia communiter est veritatis comprehensio, & hoc modo sciuntur cratica contingentia, & dicitur scientia proprie eorum veritatis comprehensio, quæ semper vel frequētius vno modo se habent, & hoc modo sciuntur contingentia aliqua naturalia quorum est demonstratio communiter dicta. Scientia magis proprie est eorum veritatis comprehensio quæ semper vno modo se habēt. & hoc modo principia, & conclusiones sciuntur. Scientia vero maxime proprie est causæ apprehensio immutabiliter, à quo illud habet esse iustendo, & causandus: & hoc attinet ad demonstrationem potius. hæc ille: accedit igitur ad primam definitionem cum dicit. Scire autem opinamur vnum quodq; simpliciter, id est proprie: non ut omnium specierū

scientiarum, sed earum quæ circa scientiarum notitiam versantur: & non philosophico modo quod est secundum accidens, verbi gratia, sic dicēdo: quis est bonus, & est musicus. ergo est bonus musicus: neque proprie est scire ad demonstrationem id quod dicit est ornatus in vestitu: ergo est aduler, sed est scire probabiliter. nam scire simpliciter ac proprie, est cum arbitramur cognoscere causam propter quam aliqua res est, siue aliquis effectus: & nō contingit hoc supple effectus, aut causa aliter sese habere. Hic autem notandum est, hæc definitionem non conuenire, nisi demonstrationi propter quid: nam demonstratio quia, non est syllogismus faciēs scire, eo quod non facit cognoscere causam propter quam res est, sed tantum quid res sit cognoscere facit: offendit rectam de dēdiffe definitionem cū subdit, dicens: Manifestum igitur est, quod scire sit aliquid huiusmodi, sicut, supple dictum est, & manifestum est: quia tam nescientes, quam scientes æstimant se scire si huiusmodi causam habeant. non scientes ipsi, putant se habere sic, ideo putant se habere hanc causam. Scientes vero, & sciūt causam, & sciūt quoque se illam scire. Hic etiam notatione dignum est, quod aliqua notitia aggeneratur in nobis quadrupliciter. Primo, per signa aut aliqua probabilia. Secundo, per causam remotam. Tertio, per aliquos effectus. Quarto, & vltimo, per causam propriam & immediatam. Item notandum est, quod quatuor requiruntur ad scire simpliciter, scilicet cognoscere rem scibilem, non solum actu, sed etiam habitu, nanque dormiens cōtingit Philosophum esse. secundo, cognoscere causam rei scibilis. tertium est, cognoscere illum esse causam illius effectus: nō enim sufficit lunam scire eclipsari, sed etiam oportet scire, quod interpositio terræ est causa. quarto, & vltimo, quod illa causa

non contingat aliter sese habere, sed posita causa quod ponatur effectus, & quod non sit causa per accidens. ponit corollarium quoddam cum subdit, dicens: Quare cuius simpliciter est scientia, id aliter se habere impossibile est. quod est dicere si scire est rem per causam cognoscere, id est per causam necessariam non autem contingentem, oportet hoc, id est scibile, & id cuius est simpliciter scientia sit quid necessarium non contingens aliter se habere. Siquidem igitur, & alius modus est sciendi: Posterius dicemus. Dubitaret hic aliquis cur Aristoteles aggredietur ad diffinitionem ipsius scire, quam de ipsa scientia. Secundo, cum æquiuoca sunt prius distinguenda, quam diffinienda, ut patet in libris de Cælo, & in primo Elenchorum: cur, inquam, nõ distinguit ipsum scire, deinde diffinire. Ad primum dico breuiter, cum demonstrationis conditiones ab intimo sine scire dependant, idcirco ab ipso scire inceptit. Ad secundum dico, cum in hisce libris Posteriorum, sit de demonstratione agere, ideo non definiuit quodcumque scire, sed scire, quæ ad illam demonstrationem pertinet. deinde subdit, dicimus autem scire, & per demonstrationem intelligere, id est dicimus quod scire nil aliud quam intelligere veritatem per demonstrationem. propterea quod scire est finis demonstrationis. Demonstrationem autem dico: syllogismum faciens scire, siue syllogismum scientialem, quem cum habemus scimus. Hic notandum est, triplicem esse syllogismum alius dicitur syllogismus scientificus, alius medius, & alius captiosus. de scientifico hic loquitur Aristoteles: Medius syllogismus est ille qui argumentatur non captiose, uel scientificè, sed ex veris milibus, quod est medium inter hos: ut cum dico Nocte uagatur ergo fur. est vir adornatus ergo adulter. hæc mulier lac habet er-

go peperit. Syllogismus uero captiosus adhuc dupliciter est, ut quando quod substantiæ inest putatur inesse accidenti: aut cum putatur inesse accidenti quod inest substantiæ quod est econuerso. Exemplum primi, ut si animal inest ipsi coruo, credat inesse ipsi nigro sic. Omnis coruus est animal: omnis coruus niger: igitur omne nigrum animal, aut sic nigrum animal est, omne nigrum color, igitur color animal. Exemplum secundum, motus est in mobili. tempus est motus igitur tempus in mobili. aut omne album est color: pomum est album: pomum ergo est color. deinde sequitur dicens: Si igitur est scire illo modo, ut posuimus: scilicet cum arbitramur cognoscere causam: necesse est demonstratiuam scientiam esse ex veris, & esse ex primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, causisque conclusionis. quidam iuniores attribuunt hanc definitionem syllogismo demonstratiuo: sed realiter est definitio quæ demonstrationi scientiæ competit, aut si competit demonstrationi hoc euenit quatenus scientiam parit. Declarat deinde hanc definitionem duplici modo, primo generaliter: secundo modo specialiter: generaliter cum dicit, si enim propria principia eius quod demonstratur, quasi dicat, quod sic sumpta erunt propria peculiariaque principia eius, quod demonstratur sine quibus non est syllogismus scientificus, vel si demonstratio sit sic, quod habeat omnes condiciones supra tactas ex veris, primis, immediatis &c. sunt tunc in ea propria principia eius quod demonstrantur, id est eius quod scitur, uel scibilis: nam syllogismus simpliciter acceptus ut in libris Priorum, accipitur ut syllogismus dyalecticus. potest esse sine his. supple, omnibus conditionibus, imò absque nulla harum conditionum, sed demonstratio nõ erit, quæ non per hos terminos procedet: quoniam si sic non esset

effet non pareret scientiam. Declarat deinde hanc definitionem particulariter, siue specialiter cum subdit, dicens: vera quidem igitur oportet esse; supple, quod demonstratur, vel ea ex quibus fit demonstratio: quoniam quod non est, non est scire, idest impossibile est, vt quod nō est sciatur, vt quod diameter sit symeter, quasi dicat, non contingit scire, vel verum esse, sed falsum quod diameter sit symeter, per, non, intellige falsum. Declarat aliam particulam cum subdit, dicens: Ex primis autem & indemonstrabilibus est, idest ex primis, & immediatis oportet esse demonstrationem; propterea quod ipse non sciens, non habens ipsorum demonstrationem, idest per ipsa indemonstrabilia, seu immediata & prima. subdit rationem dicens: scire enim quorum est demonstratio est non secundum accidens, idest, propterea quod scire ea simpliciter quorum est demonstratio; est non scire secundum accidens, ac secundum alterum, sed secundum se demonstrationem habere. quæ enim sunt secundum accidens, vel secundum alterum non sunt ex primis, & indemonstrabilibus. patet ergo demonstratiuam scientiam debere esse ex primis, & immediatis, siue indemonstrabilibus. Declarat deinde aliam particulam cum dicit: Causas quoque & notiora, & priora oportet esse. causas quidem, quoniam tunc scimus cum causam cognoscimus. & priora: siquidem causæ sunt, [& notiora] non solum altero modo intelligendo, sed & in sciendo quoniam sunt, idest, oportet, vt causæ sint non solum notiores, sed etiam priora, vel primæ: quia tunc vere scimus cum causæ priora & notiores sunt. & oportet notiora esse quæ assumuntur aut dicuntur, non solum altero modo intelligendo, supple, quid nominis eorum, sed etiam in sciendo quoniam sunt; quod est dicere non solum quantum ad quid est, sed et

ad quia est: & quid nomen significet, & quod vera sunt. Notatione dignum est, quod ea quæ sunt prima, & vera, & immediata possunt nominari principia, quia sumunt principium ab illis suæ conclusionis. Principiorum quædam sunt communia, & quædam propria. communia dicuntur illa quæ non faciunt ac pertinet peculiariter ad vnā scientiam, sed ad plures a duci possunt, ut si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia. aut omne totum maius est sua parte. omnis numerus totalis maior est sua parte. Propria verò quæ non pluribus, sed uni tantum scientiæ attribuitur: ut omne animal rationale est capax disciplinæ. est principium proprium in scientia de homine, aut omne corpus quod nō est susceptibile qualitatum ætivarum est incorruptibile. Estque principium in scientia de corpore cælesti, & sic de singulis. Elicitur ergo hic, quod duplex est scire, scilicet scire per se, & scire per accidens. scire per se est scire aliquid ex propositionibus per se, vt scire hanc propositionem. omnis homo est risibilis, sic arguendo. omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, igitur omnis homo est risibilis. Scire uero per accidens est scire aliquid ex propositionibus per accidens: vt sic arguendo ædificator ædificat, ædificator est album, ergo album ædificat: quoniam est per accidens, vt sit album ædificator ad hunc modum arguendi reducitur sophisticus syllogismus, ut arguendo sic ædificator per se ædificat; ædificator est album, igitur album per se ædificat: & scire hoc modo sophisticè non est scire, sed potius metem, ac intellectum a recta via est deuiare.

Tex. 6. Priora vsque quoniam autem oportet credere, &c. /

Hæc est secunda conclusio huius capituli; in qua ostendit Aristoteles

les notiora, & priora dici dupliciter, scilicet, secundum naturam, & secundum nos, dicit igitur quod priora & notiora dupliciter sunt, idest dicuntur. propterea quod non est idem notius natura, & notius nobis; neque prius natura, neque nobis prius. quod est dicere non est idem notius, & prius, secundum nos, & prius, ac notius, secundum naturam. Declarat seipsum cum subdit, dicens. Dico illa esse notiora, & priora secundum nos, vel quo ad nos quæ sunt propinquiora sensui, ut sunt singularia. Simpliciter autem priora & notiora: idest, vniuersaliter, vel secundum naturam sunt ea quæ longius sunt, idest sunt illa, quæ ab ijs quæ sensu percipiuntur remotiora sunt. quæ sunt hæc declarat dicens: ea sunt à sensu remotissima quæ maxime sunt vniuersalia: & propinquissima sunt sensui, quæ sunt singularia. & hæc maxime vniuersalia, & singularia pugnantem modos ex aduerso prioritatis, & cognitionis habent. propterea quod vnum est singulare & propinquum sensui; aliud verò vniuersale, & remotum. Adest hic dubitatio: quoniã in primo Philosophorum, inquit, Aristoteles vniuersale esse notius secundum nos, singulare verò secundum naturam; hic autem dicit e contra. Ad hæc dubitationem breuiter respondendum est. Aut per vniuersale significamus causam distincte cognitam, & per singulare effectum particularem, & hoc modo vniuersale est notius secundum naturam: singulare verò secundum nos. Aut per vniuersale significamus rem cognitã cõfuso modo, & communi, & hoc modo vniuersale est notius secundum nos, ut si videamus è longinquo aliquè ambulãtẽ dicimus ac cognoscimus prius animal esse quam homo, & homo quã Franciscus: per singulare verò rem distincte cognitã: & sic singulare est notius secundum naturam. Ponit octauã definitionem cum subdit dicens: Ex pri-

mis est demonstratiua scientia, cum est ex proprijs principijs. Idem autem voco primum; & proprium principium. Hic notatione dignum est, quoniam supra dixerat demonstratiuam scientiam esse ex primis, & prioribus, & notioribus, &c. declarauitque illa, sed non quomodo ex causis fit conclusionis ostenderit: ideo in præsentia, hæc, ait, quod ex primis sunt, quæ ex proprijs fluunt. Declarat deinde quæ sit propositio immediata dicens: propositio immediata est illa qua non est altera prior. igitur oportet, ut demonstratio sit ex prioribus. cum ex propositionibus immediatis sint: quibus non sunt aliæ priores. definit deinde propositionem cum dicit: propositio est altera pars enunciationis, vera, scilicet, aut falsa unum de vno significans. quasi dicat, quod propositio quæ est præmissa in syllogismo, oportet, ut sit altera pars enunciationis, idest debet esse affirmatiua, aut negatiua vnum de vno, quare datur enunciatio plures, ut sortes & Plato sunt homo. diuidit hæc in dyalecticam & demonstratiuam cum subdit. d. propositio dyalectica est, quæ vtramuis partem enunciationis, veram aut falsam sumit: quoniam dyalectica propositio, vtraque interrogat, nũ homo est animal, an non? sed demonstratio, ut subdit neutrum interrogat. Sed est illa propositio quæ determinatè enunciationis partem, veram, scilicet, sumit. at dialecticus sumit quãlibet partem enunciationis. Quid sit enunciatio declarat dicens: quod enunciatio quãlibet enunciationis pars. idest enunciatio est illa quæ accipit quamlibet partem contradictionis, verbi gratia, triangulum habet angulum extrinsecũ, vel non habet angulum extrinsecum: dicitur enunciatio. Contradictio autem est oppositio cuius non est medium secundum se. medium est, quod cum vtrunq; extremorum effugiat, vtriusque naturam sapit. Notandum est, quod partes

contradictionis, sunt simpliciter affirmatio, & negatio. Item notandum, secundum Philopon. contradictiones, vel opposita quadrupliciter opponuntur, aut secundum habitum & priuationem, aut ut ad aliquid, aut secundum contradictionem, & aut ut contraria. deinde subdit: pars contradictionis, quæ de aliquo aliquid affirmatio est. hoc est. Affirmatio, vel propositio affirmatiua, est pars contradictionis quæ aliquid de aliquo significat. Quæ vero est ab aliquo aliquid, negatio est. quasi dicat, quod negatio, est pars contradictionis quæ de aliquo aliquid significat, vel remouet aliquid ab aliquo, ut homo est risibilis, & nullus homo est risibilis, determinat deinde de immediato principio, ac illud diuidit in suas species. dicit igitur. Immediati principij syllogistici, supple unum membrum positionem dico, quam non est, id est contingit monstrare, sed ponere, neque necesse est habere aliquem, ut illi doceat: quia sunt indemonstrabilia, quam vero, (supple aliud membrum) necesse est habere quemlibet docendum, dignitatem, vel maximam uoco: & hæc sunt duæ partes immediati principij. & hoc modo differt dignitas ab ipsa positione: quoniam cum profertur illico agnoscitur, ut hæc bis duo sunt quatuor: non enim indiget expositione, ac ut doceamur. positio uero est illa, quæ quamuis indemonstrabilis est, tamen breui colloquio, ac sermone indiget. ut quæcunque a cætro ad circumferentiam tendunt, inter se sunt æqualia, & hoc est quod subdit: sūt enim quædam huiusmodi, supple, propositiones, quæ sunt ita per se notæ quod necesse est habere eas quemlibet docendum. hoc enim, id est hæc propositiones in huiusmodi supple affirmando, vel disputando, consueuimus nomine dicere, hoc est appellare sub nomine, maximæ id est maximæ dicuntur, ut dicunt sæpe ac sæpius fratres. Subdiuidit positionem

in definitionem, & suppositionem dicens: Positionis autem, id est una pars positionis, quæ est accipiens quamlibet partem enunciationis: ut cum dico aliquid esse uel non esse, dicitur esse suppositio. illa uero quæ sine hoc, id est esse uel non esse, uocatur definitio: quoniam definitio est quædam positio: nam que Arithmeticus ponit unitatem esse indiuisibilem secundum quantitatem. suppositio autem non, quasi dicat, licet definitio sit suppositio non tamen est suppositio: propterea quod, esse unitatem non est idem, ac quod quid est unitas. per hæc uerba (& aduerte) quod quid est, intellige definitionem. sunt in hoc contextu quædam notatu digna. & primo. circa principium priora autem. quod Commentator in primo Physic. dicit quod in quibusdam scientijs idem est notius nobis, & notius natura, ut in Mathematicis. in quibusdam autem e contra sicut in naturalibus, in quibus ut plurimum ab effectu demonstratur; effectus autem sunt notiores nobis, & causæ sunt notiores naturæ. Secundo notandum, circa illam particulam, est autem principium, quod principium demonstrationis est duplex: scilicet complexum, & incomplexum. Incomplexum sicut definitio quæ est principium demonstrationis, ut dicit in primo de anima. complexum autem diuiditur: quoddam enim formaliter ingreditur demonstrationem, ut præmissa indemonstrabilis. quoddam autem virtualiter, ut est dignitas. & hic de utroque principio complexo loquitur Philosophus. Dubitatur autem, an dignitas habeat positionem ea priorem. & uidetur quod sic: namque illa de nullo simul dicitur esse, & non inesse; est dignitas: tamen prior est ipsa, illa affirmatiua. quodlibet est, uel non est, eo quod affirmatio est prior negatione. Ad hoc breuiter dicam quid sentio quod in genere negationis nullam habet prioritatem quemadmodum & illa in genere affirmationis.

matōnis. & sic erunt duæ primæ dignitates, licet habeat affirmationem, (alia de causa) priorem. dubitatur item ibi cum dicebatur dialectica quidem: quæ differentia sit inter problema dialecticum, & propositionem, quoniam etiã problema utranlibet sumit. Dicendũ est, hanc esse differentiam, eo quod in problemate interrogat opponēs vtrãlibet, ut contra eam quæ respondenti uidetur, obijciat. In propositione quærit utranlibet, ut sumat consensum, quo assumpto, partem quam accepit, constituit maiorem, uel minorem syllogismi dialectici. ubi vero dicit, quã necesse, &c. notandum est secundum philopophũ trifariam dici dignitatem. aliam esse uniuersalem omnibus, qui quicquam discere uolũt, ut impossibile est idem simul esse, & non esse. Aliam particularem, ut quam habere necesse est non omnem, sed qui uult discere problema particulare. Et quasi mediam ut motus est, & similia. quantum uerò spectat ad finem dicendum est, quod duæ sunt. species suppositionis, & duæ species positionis. species suppositionis sunt, suppositio tantum, & petitio. species uero positionis sunt suppositio, & definitio, & hæc secundũ Philoponum. Item tripliciter est principium immediatũ, ut dignitas, definitio, & suppositio. dignitas ab alijs differt, eo quod est principium magis uniuersale. definitio uero, & suppositio sunt magis specialia, & propria principia, & hæc secundum Egidium.

Tex. 7. Quoniam autem oportet cred. vsque quibusdam autem.

Hæc est tertia conclusio huius capituli, quam ponit Aristoteles in principio huius contextus; ostenditq; demonstrationem oportere esse ex no-

tioribus, & determinat de cognitione principiorum immediatorum. dicit igitur quoniam autem oportet credere, & scire rem, idest rem aliquã probandam, in habendo huiusmodi syllogismum quem demonstrationem uocamus: est autem hoc, idest contingit scire conclusionem, eo quod contingit scire ea, scilicet principia, ex quibus est syllogismus, idest, contingit scire conclusionem, quia contingit scire ea ex quibus est syllogismus, quæ sunt principia. quod est aperte dicere, nos contingere, uel credere, & scire cõclusam rem, quia demonstrationem habemus: & contingit scire conclusionem, quoniam non ignoramus principia ex quibus est syllogismus. deinde subdit necesse est non solum cognoscere prima, uel principia, aut omnia, aut quædam, sed oportet cognoscere magis: quasi dicat, quod principia non solum sunt prima, & notiora, quam conclusiones: sed sunt magis nota: & hoc est quod sequitur: semper enim propter quod unumquodque tale est, illud magis est, ut propter quod amam⁹ illud, amicum magis, idest propter quodcũque esse tale, alterum tale est: & ipsum quoque propter quod est, magis tale est, ut id propter quod amatum, alterũ amamus, magis est amatum, uerbi gratia, amare præceptorem propter filiũ est amare magis filiũ, quia præceptor propter illum amatur. quare siquidẽ scimus propter prima, & credimus: ut sunt præmissæ demonstrationis, uel propter principia, & illa scimus ac credimus magis, idest illa principia. quoniam propter illa scimus posteriora, uel itellige, ut supra exposuimus. tex. tertio. Circa hanc propositionem propter unumquodque tale notandum est, ad hoc quod sit uera, oportet ut habeat tres condiciones. Prima est quod passio in sit causæ, & causato: idcirco stupor piscatoris manui non autem reti

CC 3 inest.

inett. Secunda quod passio insit causæ propter causatum, ut diligo præceptorem quod est causa, propter filiū meū, quod est causatum. Tertia conditio est, quod suscipiat magis & minus, ut ego sum calidus pp ignem ergo ignis est magis calidus. alia in fine explanationis erunt dicenda. Quartā deinde sequitur conclusionem cum subdit dicens. (nō potest autem credere magis, quæ non scit: quæ non contingunt neque sciens, neque melius dispositus, quam si contigerit sciens: quoniam circa principia contingit scire, aut per demonstrationē: aut circa ea melius affecti sumus, quam si demōstratione fuerimus.) q.d. quod nec sciēs, nec melius dispositus, quam sciens non potest magis credere, nec potest magis cognoscere ea quæ non scit, quā ea quæ scit, & in hac conclusione erit probatio principia esse magis nota, quam conclusiones, quia si principia non essent magis nota sequeretur, quod quis, magis vel æqualiter cognosceret conclusiones quas ignoraret, quam principia, quæ nouit: sed hoc est impossibile, qđ aliquis sciens, uel melius dispositus, quam sciens cognoscat magis conclusiones quas non nouit, quam principia quæ nouit. igitur impossibile principia nō esse magis nota. deinde subdit: (accidet autem hoc, uel continget hoc, sci licet impossibile, quod aliquis nō credet magis his, quæ nouit quam his quæ non nouit; nisi aliquis credentiū, propter demonstrationem præcognouerit.) supple, magis ipsa principia: stantibus igitur his necesse est magis credere principijs, aut omniibus, aut quibusdā principijs, quā conclusioni. principia ergo aut per demonstrationem sciuntur: aut circa ea melius affecti sumus, quam si ea fuerimus demonstratione scientes. Ultimam ponit deinde eōclusionem cum dicit, quod (debentem habere scientiam per demonstra-

tionem,) idest illē qui uult sciētiam habere per demonstrationem, non solū oportet, ut habeat hoc quod dictum est, supple, quod magis principijs credat, & magis cognoscat; uerum etiam neque aliud quippiam eorum, quæ principijs opponuntur, neque notius neque credibilius esse, necesse est, ut credat. ex quibus, supple, principijs oppositis erit contrariæ deceptionis siue ignorantix syllogismus. igitur si principia erunt magis nota in ueritate, sic opposita in falsitate. ratio autem quare necesse est nihil esse credibilius debenti scientiam habere: propterea quod (ut subdit) oportet simpliciter scientem, esse immutabilem: & firmiter illis adherere, nec formidare illa non esse. atqui si aliquid oppositorum credibilius, notius uel esset principijs, dissuasibilis planē esset, atq; a sua sententia mutabilis. igitur non aliquid oppositorū credibilius notius uel principijs esse possibile est. Sunt hic quædam dicenda circa hunc contextum, & primo cum dicebatur principia magis sciri, quam conclusiones non accipitur scire maxime proprie, quia tale scire competit solis demonstratis, ut supra diximus. sed accipitur scire proprie, uel magis proprie: tale enim scire potest & principijs, & cognitionibus competere. Notandum etiā quod illa propositio propter unumquodq; non esse ueram in causis formalibus, uel albus propter albedinem ergo albedo magis alba: nec in causis materialibus, ut non sequitur tu es propter materiam corruptibilis, ergo materia est magis corruptibilis. Nec in finalibus, ut tu es ambulans propter sanitatem. ergo ambulatio est magis sana. Nec in causis efficiētib. instrumentalibus, uel non essentialiter ordinatis, ut tu es calidus propter motum ergo motus est magis calidus. sed bene est uera in causis efficientibus principalibus
ess en-

essentialiter ordinatis, formaliter, uel virtualiter: nam bene sequitur tu es calidus propter solem. ergo sol formaliter, uel uirtualiter est magis calidus. Item Notandum, quod per illa uerba melius dispositus, Linconiensis intelligit habentem habitum primorum principiorum: ille enim habitus cum scientia proprie non dicitur sed intellectus uidetur esse melior habitus, & per consequens habens ipsum, dicitur melius dispositus, quam sciens. quid autem sit habitus, in prædicamentis patefecimus. unde si quis sciret. b. aut. c. conclusiones per præmissas demonstrabiles, respectu illarum diceretur sciens. Habens autem cognitionem principiorum earundem conclusionum indemonstrabilium; diceretur melius dispositus, quam sciens. v. g. sciens dicitur lunam eclipsari, eo quod non recipit lumen à sole: melius uero dispositus dicitur ob interpositionem centri, uel terræ, & hæc est differentia inter hos duos, quod sciens potest mutari in opinionibus, sed ille melius dispositus non mutatur, & hæc satis dicta pro presenti capitulo.

Tex. 8. Quibusdam autem uel que nos autem dicimus.

Cap. III.

IN capite præcedenti docuerat Philosophus nos debere magis fidem principijs præbere quam conclusioni, hic ostendit nata esse duo dubia contra hoc, siue duas opiniones: quoniam quidam putabant principia sciri per demonstrationem, & per conclusionem, & conclusionem sciri per principia, & ita dari circulatio in demonstratione, seu dari scientiam per circulum. Alij uero ex aduerso dixerunt nullam dari scientiam, alioquin daretur processus in infinitum. Propterea Aristoteles ad

has sententias extirpandas hoc caput conscripsit. probatque non dari omnium rerum scientiam circulo. habet igitur has duas opiniones, cum earum rationibus: Conclusiones quinque, & unam obiectionem cum dilutione. in hoc primo contextu ponit duas ipsas opiniones. cum dicit. nonnullis non uidetur aliquorum esse scientiam, propter id quod oportet scire prima, uel principia, quasi dicat, quod quidam negauerunt dari scientiam demonstratiuam, quoniam oportet scire principia ad hoc, quod sit scientia: sed quia probabant hoc esse impossibile, ideo dicebant, quod impossibile est sciri. ponit secundam opinionem cum dicit. quibusdam esse quidem dari demonstratiuam scientiam, sed omnium, supplemente, rerum demonstrationes esse ponunt: quorum neutrum, uel quarum opinionum, neutra neque uera, neque necessaria est. ostendit deinde rationes horum errorum cum subdit dicens. rationum errorum non esse omnino scire, dicunt, procedere debere in infinitum, si uel esset scientia, quod si ita est, non est scientia, quia non sciunt utique posteriora propter priora, quasi dicat, si in causis est procedere in infinitum non esset dari ibi aliqua prima per quæ sciri possint posteriora: quorum, supplemente, infinitorum, non sint prima, recte dicentes, id est, impossibile est infinita pertransire. adiunguntque si statur aliquo, uel si stent in causis itatus, & sint principia, id est, & si contingit deuenire ad aliqua principia: hic, supplemente, principia ignota esse necesse est; cum demonstratio non sit ipsorum principiorum, quod quidem dicunt esse scire solum. si igitur non contingit prima scire, uel principia, neque contingit scire ea quæ sunt ex eis, supplemente, principijs simpliciter. est enim demonstratio simpliciter quæ scire facit simpliciter, neque proprie facient scire, sed solum ex suppositione,

fritione, idest, ex conditione, si sint illa principia. hac ratione uidetur illis nõ esse scientiam. Ratio autem secundę opinionis fuit ista, quod quidam dicunt, quod sit ipsum scire, & contentur esse scire, per demonstrationem tamen solum, at secundum illorum sententiã dicunt nihil prohibere esse demonstratiõnem omnium rerum, quod est falsum. dicunt quod contingit fieri demonstrationem, & ex his quę sunt ad inuicem, ut quando si est. a. est. o. & si est. o. est. a. Hic autem notatione dignũ est secundum Egid. quod cum ultra prima non sit processus, sed ibi status & ibi finis sit. si in infinitis esset deuenire usque ad primã: infinita haberent finem, & consingeret infinita pertransire. Recte ergo dicunt dicentes infinitorũ nõ esse primã: quia possibile esset infinita pertransire, & in infinitis impossibile est usque ad primã deuenire. Linconiensis hic notat, Aristotelẽ hac partem introduxisse ad complementũ bonitatis huius scientiæ, non quod de substantia eius sit huiusmodi errores remouere. Tertio secundum eundem notandum est istos non recte intellexisse æquiuocationem istius termini, scire, cum multipliciter dicatur, ut supra adnotauimus, scire proprie sumptum, & maxime proprie, scire proprie competit, & principijs, & conclusionibus: & tale non necessario est per demonstrationem. scire simpliciter, solis demonstrationibus demonstratis competit: quare ut respõdeamus utrique opinioni, quod principia sciuntur non tamen sequitur, quod sciuntur per demonstrationem, & sic non sequitur, quod non contingat scire, neque quod omnium sit scientia per demonstrationem. quare isti non recte uniuoce scire acceperunt.

Tex. 9. Nos autem dicimus vsque accidit vero dicentibus.

Ponit in præsentia contextu duas conclusiones, & obiectionem cum dilutione Aristoteles: improbatque illorũ errores. dicit igitur. Nos autem dicimus neque omnem scientiam demonstratiã, idest non omnia sciri per demonstrationem, sed esse scientiam immediatam indemonstrabilem, & quod hoc sit necessarium manifestum est. Si enim necesse est scire priora, ex quibus est demonstratio, stant autem aliquando immediata, hæc quidem indemonstrabilia necesse est esse: idest si per priora alia sciuntur, oportet etiam ut priora sciuntur: igitur cum in talibus non sit processus in infinitum, erit ad aliqua priora deuenire omnino immediata, quorum habetur scientia, & non per demonstrationem. construe sic, si necesse est scire priora ex quibus est demonstratio, stant autem aliquando immediata, idest oportet vsque ad immediata, ut stent principia, ita ut non detur processus in infinitum: hæc quidem igitur necesse est, ut sint indemonstrabilia: & hoc sic diximus, supple, esse immediata, & non solum diximus esse scientiam, sed diximus esse quoddã principium scientiæ, in quantum terminos cognoscimus, idest huiusmodi principia cognosci in quantum cognoscimus terminos. scimus enim quod omne totum est maius sua parte. si cognoscimus terminorũ significationes quid pars, quid totum: statim id cognoscimus. impugnat nunc alium errorem illorũ dicentium, quod omnium est scientia per demonstrationem cum subdit dicens, quod autem sit impossibile demonstrare circulo, idest per circulum ita ut sit demonstratio omnium rerum simpliciter, manifestum est: si quidem

Quidem oportet, ut demonstratio sit ex prioribus, & notioribus, sed impossibile est eadem inter se esse priora, & posteriora, ita ut sint primum priora, deinde posteriora, ut hæc quidem ad nos priora, illa vero simpliciter, id est secundum naturam: nisi fiat altero modo, ut contingit demonstrari circulariter, sed modo aliquo ut dicendum restat, uel sic intelligatur nisi altero modo, id est nisi quis uelit dicere, quod contingit demonstrari circulariter, sed alio modo siue diuerso: ut hæc quidem demonstratio sit quo ad nos, illa uero sit simpliciter, id est quo ad naturam simpliciter: quo modo, ex notioribus inquam ad nos notiora simpliciter, inductio facit notum. quoniam ex singularibus procedit, quæ sunt nobis prius nota. hæc est una cauillosa responsio, ut ad sua dicta perueniat, idcirco, subdit dicens. si autem sic est, id est si contingit demonstrare modo diuerso, non utique erit bene a nobis definitum scire; sed dupliciter, id est oportebit dicere scire esse dupliciter. An non simpliciter altera demonstratio sit ex notioribus nobis? hoc si est data a nobis recte demonstrationis definitio, quod oportet ex prioribus natura posteriora probare, altera demonstratio dicatur improprie, quæ afferit prima uel principia ex posterioribus, sed solubilis sit ac coniecturalis illa demonstratio, ut puta cum sit demonstratio, quia est ab effectu ad causam. Notatione dignum est, quod sicut principiorum essendi quædam sunt prima, & quædam non prima: sic principia cognoscendi quædam sunt prima, & quædam non prima. Deus est principium essendi simpliciter: Cælum uero aut intelligentiæ dicuntur principia, sed non prima: in proposito, principia cognoscendi quædam sunt prima: ut de quolibet dicitur esse, uel non esse. Non contingit idem simul esse, & non

esse primum. Quædam uero non sunt absolute prima, ut si ab æqualibus æqualia demas quæ remanent sunt equalia: uel omne totum maius est sua parte. in proposito igitur prima principia sunt illa quibus assentimus statim ex apprehensione terminorum simplicium nullo discursu præcedente: & talia dicuntur immediata, eo quod non habent medium per quod possint probari: siue demonstratiue, aut non demonstratiue. principijs uero non primis, non statim intellectus assentit habita cognitione suorum terminorum; sed requiritur discursus quidam, aut syllogismus. hæc dicuntur immediata, non quia per nullum medium probari possint, sed quoniam non habent medium, per quod demonstrari possunt, ut probatur non autem demonstratur omne totum esse maius sua parte. Probare est discursum: & demonstrare demonstratio. Secundo notandum est circa syllogismum circulem, siue demonstrationem, quod oportet ut fiat in terminis conuertibilibus, aliter non valeret: ut est, homo animal, risibile, rationale, uerbi gratia, omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, igitur omnis homo est risibilis. circulariter maior syllogizabitur sic: Omnis homo est risibilis, omne animal rationale est homo, ergo omne animal rationale est risibile. Minor sic syllogizabitur. Omne risibile est animal rationale, omnis homo est risibilis, igitur omnis homo est animal rationale. hæc omnia conuertibiliter dicuntur idcirco potest fieri syllogismus aut demonstratio circularis hoc pacto, sed non omni modo.

Tex. 10. Accidit uero vsq; quoniam autem, & cæt.

Tres conclusiones ponit Aristoteles in hoc contextu: ponit enim si daturur

retur demōstratio oīum rerū sequerentī
 alia incōuenientia: eo qđ nō aggenera
 rur scientia: ideo dicit. accidit siue con
 tingit dicentibus demōstrationem ef
 se circulo, id est ex seinuicem non solū
 quod supra inconueniens nunc dictum
 est, sed sequitur etiam quod per aliquā
 demōstrationem nihil aliud est dice
 re, vel nihil aliud probatur, nisi, quod si
 hoc est, hoc est, eodem demonstrato. &
 est hoc valde inconueniens ac irratio
 nabile, propterea quod, vt subdit, esset
 facile omnia demonstrare hoc modo.
 ac si diceret quis, propter quid anima
 est immortalis? quia est immortalis. p
 pter quid homo est risibilis? quia est ri
 sibilis. hoc enim est ridiculū vsus fuit
 elementis, vt inquit Philoponus ratio
 ne breuitatis, pro ipsis ppositionibus.
 Manifestum est autem, quod hoc, sup
 pple, inconueniens accidit, quod dictum
 est, positis tribus terminis: non iniuria
 hoc dixit, quoniam demōstratio ad mi
 nimum est ex tribus terminis. quare er
 go circularis ostensio, erit ad minimū
 duabus ppositionibus, & tribus ter
 minis, quod fiat demōstratio per mul
 tos terminos, aut per paucos dicere re
 flectere, nihil differt. quia supple, idem
 erit. per paucos autem, aut p duos. hoc
 est impossibile fieri per pauciores ter
 minos tribus, & per pauciores propo
 sitiones duabus. propterea quod neque
 syllogismus contingit fieri per minus.
 dat exemplum in terminis cum dicit,
 cū enim sit a, sit ex necessitate b, quasi
 dicat, demonstratur b, per a: & per b. c.
 & hoc est, quod subdit hoc autem cum
 sit, id est cum sit a, & c, supple sit. stanti
 bus his, (aduerte quod per, a, & per c,
 idem intelligit quoniam in circulo idē
 est principiū, & finis, sed quia differūt
 ratione, idcirco quasi alio nomine vo
 cauit.) cum igitur erit a, erit & c. si igit
 cum sit a, necesse est b, esse. hoc aut sup
 ple b, cum sit, a est. & erit circulatio.
 Exemplo declaro, vt melius percipia

tur, hęc sunt quę vult Aristoteles, si est
 a, est b: si est b, est c. ergo si est a, est C: At
 diximus ipsum intelligere per a, & per
 c, idem igitur erit hęc conclusio, si est a
 est a: quod est ridiculum. Notatione di
 gnum est, quod per illam dictionem, fa
 cile, ut inquit Egidius intelligit super
 ficiale. per, reflectere, vero intelligit
 circulariter procedere, quoniam in cir
 culo fit reflexio ab eodem in idem, ut
 apparet etiam in motū. docet nos per
 exemplum incidere in idem cum sub
 dit dicens. Hoc enim erit circulo, sup
 pple hoc modo arguere. ponatur autē a,
 in quo c, id est ponatur quod a, idem sit
 quod c: & sic arguatur, b igitur cum sit,
 a est dicere, id est cū est a, est b: est & ip
 sum c, dicere, esse id est, cum sit b, est di
 cere ipsum c, esse. hoc autem, supple, c
 est dicere, quoniam cum a est, & c, est.
 quia c, est idem cum ipso a. quare ergo
 dicentes demōstrationem esse circu
 lo nil aliud accidit dicere, nisi cum sit a
 est a, quod erit dicere si est a, est a, uti
 principio diximus. sic autem demōstra
 re omnia, leue est. ostendit deinde quo
 modo isti Philosophi errabant, & erit
 hęc ratio, quod demōstratio fit ex ter
 minis conuertibilibus, vt supra dixi
 mus quę alternatim se ipsos sequitur.
 dicit igitur: at uero neque hoc supple
 probare circulariter possibile est: nisi
 in ijs supple terminis qui alternatim,
 siue conuertibiliter se consequuntur,
 sicut sunt priora: vel sicut sunt propria,
 vt habet alius textus, & propria ab ip
 so dicuntur. quoniam supra ostenderat
 tribus terminis, duabus præmissis con
 fici syllogismum; in præsentem reasumit
 idem cum dicit. vno quidem igitur po
 sito, id est una propositione, vel uno ter
 mino posito, supra ostensum est, id est
 in libris Priorum, quod nequaquam ne
 cesse est esse alterum, id est sequi aliqđ
 alterum puta aliqua conclusio ex uno
 termino: seipsum declarat dicens, dico
 autem uno, quoniā nec termino uno,

nec

hec positione una, huc propositione una, nil sequitur: ex duabus autem positionibus primis siue propositionibus primis, & minimis, idest ad minus, si quidem contingit, supple, sequi aliqd alterum, & syllogizare potest. deinde declarat, quod oportet syllogizari in prima figura eum subdit dicens. Si igitur a medium ipsi, b, & c, sequatur, idest, si a, insit b, &c. & hæc duo a, & b, insint ipsi, a, adinuicē, uel conuertibiliter, siquidem ex alternis contingit monstrare omnia quæ sita in prima figura: quasi dicat: quod tunc continget syllogizare circulariter alterum ex altero concludendo in prima figura, & econtra: sicut ostensum est in ijs libris, qui de syllogismo sunt. ostensum quoque fuit, quod in alijs figuris, aut non sit syllogismus, supple, circularis, aut non sit de acceptis prius propositionibus. Dixit de acceptis quoniam forsitan secunda figura potest per conclusionem uniuersalis negatiuæ reduci ad primam: sed non esset de acceptis illa conuersio sed ex extrinsecis assumptis. est igitur ratio, quod sicut non potest fieri syllogismus in alijs figuris (circulariter) dico tunc non fieri circulariter de acceptis si esset in alia figura, quam in prima: per illam dictionem, acceptis, intellige præmissas syllogismi, quasi post conclusionem acceptæ sint. de his multa in libro priorū egit. igitur quæ non mutuo uel conuertibiliter prædicantur, nequaquam est demonstrare circulo, idest potest fieri nequaquam demonstratio circularis. Ostendit deinde pauca esse quæ sic syllogizantur: dicens. quare quoniam pauca quidem huiusmodi in demonstrationibus sunt, i. quia pauca sunt, quæ conuertuntur in demonstratione, ideo, uanum esse, & impossibile, dicere ex ijs, quæ sunt adinuicem siue conuertibiliter demonstrationem, est, manifestum, & propter hoc, supple, ma-

nifestum est esse falsum, dicere quod contingat esse demonstrationem omnium rerum, ut ipsi dicebant, quod est dicere: manifestum est, quod uanum est, & impossibile dicere demonstrationem fieri ex ijs quæ conuertuntur, & quod contingit etiam esse demonstrationem sic omnium rerum. Hic autem notandum est, quod illi tres termini a, b, c, sunt tres quidem secundum uocem sed duo tantum secundum re, eo quod, a, & c, sunt unum, & idem ut diximus. Secundo notatione dignata est secundum Egidium, quod ad omnem conuertentiam hæc requiruntur, scilicet ordo syllogisticus, & requiruntur propositiones duæ, & tres termini. quoniam omnis conuertentia, aut est syllogismus, aut ad syllogismum reducibilis est. Tertio notandum quod solum in prima figura fit circulatio, & per terminos conuertibiles. in alijs autem figuris, uel non fit circulatio, aut si sit ad hoc non sufficiunt propositiones acceptæ: sed oportet sumere alias propositiones priores. quemadmodum, & supra dilucidauimus in contextus expositione. Item notandum est quod non potest fieri circulatio in tertia figura, quoniam semper conclusio est particularis, & oportet quod aliqua præmissarum sit uniuersalis. nunquam autem per particularem concluditur uniuersalis. Nec in secunda figura, quia semper concludit negatiue. igitur neque in secunda, neque in tertia figura potest esse perfecta circulatio: quoniam non potest concludi utraque præmissarum. In sola igitur prima figura est perfecta circulatio, & in primo modo primæ figuræ, eo quod alij sunt inutiles propter conclusionem negatiuam, uel particularem; igitur. &c.

Tex. 11. Quoniam autem, usq;
de omni quidem, &c.

Inter condiciones ipsius demonstra-
tionis, tria alia commemorat Aristo-
teles. Primo dictum de omni, modos
dicendi per se, & secundum quod ip-
sum siue uniuersale: de his omnibus
in presenti capitulo agit. habet autem
duas conclusiones. quid de omni. quid
per se primo, quid per se secundo,
quid per se tertio, & quid per se quar-
to modo. quique modi sint accommo-
dati ad demonstrationem ostendit.
quid demum uniuersale. In hoc primo
contextu duas ponit conclusiones.
igitur agit ex quibus ueris, & ex qua-
libus debeat esse demonstratio. dicit
igitur. quoniam autem impossibile est
aliter se habere id, cuius est scientia
simpliciter, quasi dicat, quod id quod
scitur per demonstratiuam scientiam,
impossibile est esse aliter: igitur neces-
sarium est esse sic, cuius est scientia sim-
pliciter, id est per demonstrationem.
necessarium utique erit id esse scibile,
quod est secundum demonstratiuam
scientiam. ponit deinde secundam con-
clusionem cum dicit: demonstratiua
autem est, supple, scientia, quam habe-
mus in habendo demonstrationem, &
demonstratio est ex syllogismis neces-
sarijs, & necessarium illud dicitur, qd
aliter sese habere non potest. hic no-
tatione dignum est, quod necessariu
dicitur dupliciter, scilicet ex supposi-
tione, & simpliciter. necessarium ex
suppositione, ut medicina necessaria
est infirmo si debet sanari: non simpli-
citer, sed si sanari debeat. Necessariu
vero simpliciter illud est quod impos-
sibile est aliter sese habere, ut quod
homo sit animal, quod sol oriatur, &
huiusmodi, quæ non possunt non esse,
& de hoc intendit Aristoteles nunc.
deinde subdit. Accipiendum igitur est
ex quibus, & ex qualib. supple, neces-

sarijs demonstrationes sunt: primum
quidem determinabimus quid dici de
omni, & quid per se, & quid uniuersa-
le. ubi notandum est, quod aliquando
necessaria conclusio potest concludi
per medium contingens, seu per me-
dium probabiliter, hoc autem non erit
demonstratiue, sed topice probari. In-
feratur igitur ratio Aristotelis hoc mo-
do. omnis syllogismus demonstratiue
probans conclusionem necessariam
est ex necessarijs: demonstratio est hu-
iusmodi probans demonstratiue, &c.
igitur demonstratio est ex necessarijs.

Tex. 12. De omni, usque per
se autem.

Proposuerat se de his tribus: de om-
ni, de per se, deque uniuersali Ari-
stoteles; in presentia exequitur de pri-
mo proposito, sed de omni. Cū dicit de
oī qdē hoc dico qd est nō in quodā qd
dē sic i quodā aut nō, neq; q qd aliquā-
do quidem, aliquando non, id est dico,
supple, dictum de omni esse, cum re-
quirit uniuersalitatē subiectorum,
(nanque prædicatum semper dicitur
de subiecto,) non autem quod sit in
quoddam, supple, subiecto, & in quo-
dam non. quasi in omnibus oportet
ut sit: requirit etiam uniuersalitatē
temporum, quia debet esse semper: nō
autem aliquando, quod sit, & aliquan-
do quod non. declarat exemplo cum
subdit dicens: ut si de omni homine ani-
mal prædicatur, si uerum, inquam, est
dicere aliquid esse hominem, uerum,
inquam, est dicere, quod est animal, &
si nunc alterum, supple, est dicere qd
sit animal, & alterum quoque est dice-
re animal, id est, si unus dicitur, & om-
nes dicuntur, & si nunc homo dicitur
animal, & semper dicitur animal: cla-
rum igitur est quid sit de omni dici.
ne autem putetur, quod uni scientiæ
seruiat hoc dictum, ideo aliud exem-
plum in mathematicis præbet. dicens

&c.

& si in omni linea est punctus, similiter est, supra sicut de omni homine dictum est, & semper quacunque linea data, semper datur, & punctus. probat deinde hoc cum dicit, supple, quod duæ conditiones requirantur ad dictum de omni: probatur a signo, scilicet, quod vniuersalitatē importet, quia interroganti de omni, nos ferimus sic uel huiusmodi instantias. aut si in quodam non, idest quotiescunque est in quodam sic & in quodam non, tunc interroganti dicimus non esse de omni, eo quod in omnibus subiectis non est: aut si aliquando non, idest, & dicimus non esse de omni, si in quodam tempore est & in quodam non. igitur duo requiruntur ad hoc, ut dicatur dictum de omni, scilicet, uniuersalitas subiectorum, & uniuersalitas temporum, quod fit semper tale, ut in exemplis patet. Notandum circa hoc est secundum Albertum, quod Aristoteles utitur hoc modo loquendi, [non est in quodam sic, & in quodam non,] & non dicit, quod prædicatum omnibus suppositis insit propter tales propositiones, omnis sol est planeta, omnis luna est planeta, & huiusmodi, quarum subiectis non correspondet suppositorum multitudine. Secundo secundum eundem, [non aliquando sic, & aliquando non] ad demonstrandum, quod propositio de omni, qua utitur demonstrator, est necessaria, cuius necessitas est supra omne tempus, & nulla parte temporis mensuratur, ut in ista exempli gratia, omnis homo est animal rationale: homo, animal, & rationale, per intellectum ab omni tempore, & ab omni motu sunt abstracta. igitur, &c. Tertio notandum est, quod duplex est dictum de omni, scilicet, prioriticum, & posterioriticum. Primum significat propositionem includentem uniuersalitatē subiecti sed non temporis: ut omnis homo currit. Secundum est illud, quod

concludit uniuersalitatē, & subiectū & tēporis, ut omnis homo est animal. Tertium addit sueffanus, scilicet dictum de omni dialepticū seu topicum, utputa, quod ad materiam probabilem contrahitur, & hoc requirit uniuersalitatē temporis, & subiecti, non quidem simpliciter, sed secundum opinionem. Quartum addit demum sophisticum, utputa, quod contrahitur ad materiam impossibilem, & sic requirit uniuersalitatē temporis, & subiecti, non uerè aut secundum opinionē, sed apparenter. Dubitaret autem aliquis an dici de omni, & propositio uniuersalis sint unum & idem. Secundo cur omisit prædicari de nullo, & esse in toto. Dubitatur tertio, quod hæc propositio uideretur esse de omni: luna eclipsetur, cum sit demonstrabilis: non tamen correspondet eæ uniuersalitas temporis cum non semper eclipsetur. Ad primum respondet Egidius quod dici de omni est principium syllogismi, & in illis duplex possumus assignare principium, scilicet materiale, & formale. ipse propositiones, & termini sunt materia syllogismi: ordo uero syllogismi uel est forma, aut aliquid pertinens ad ipsam. Si ergo dictum de omni siue dici, ut principium materiale syllogismi accipiat, sic nihil est aliud, quam propositio uniuersalis, & in omni syllogismo reperitur, hoc modo sumptum. sed si formaliter principium accipiat, ut probat formam syllogismi, uel ordinē syllogisticum, sic non est, ut propositio uniuersalis: sed solum est principium in prima figura. Ad secundum dicitur quod propter duas causas omisit dictum de nullo: primo quia satis eius definitio colligitur ex definitione prædicari de omni. Secundo quoniam solum requirit demonstrationis potissimæ conditiones. Omisit etiam esse in toto, primo, quia conincidit cum prædicari de omni. Secundo quia hæc est scientia

resolutoria, & resolutio a prædicato incipit, uel quia hæc in libris priorum dicta sunt sufficienter. Ad tertium Doctor quidam respondet, quod negatur hæc propositioem esse de omnineq; ipsa est simpliciter demonstrabilis, cū sit absolute contingens: sed ista luna est eclipfabilis bene est, uel esse potest demonstratiuoniam conclusio, & ipsa est de omni: quoniam sibi utraque uniuersalitas correspondet, & hæc satis sufficiant pro præfenti.

**Tex. 13. Per se usque
quæ ergo.**

Determinat de modis dicendi per se in præfenti contextu Aristoteles. distinguens ipsos primum. quatuor autem sunt isti modi dicendi per se. dicit igitur. per se autem sunt, quæcunq; sunt in eo, quod quid est, idest per se sunt, quando alterum inest alteri, tanquam illud, quod ponitur in definitione sui. aduerte, quod per illa uerba, [quod quid est] debemus intelligere definitionem. declarat exemplo cum subdit. d. ut linea inest per se ipsi triangulo, & punctus inest lineæ, quia definitio trianguli includit lineam, & definitio lineæ includit punctum: substantia enim ipsorum, idest, quia substantialis definitio tam trianguli, quam lineæ, ex his est, idest triangulus est ex lineis, & linea est ex punctis. Definitio utrunque horum ex his est, & in ratione dicente quid est, in sunt, quasi dicat, & sic uniuersaliter quæcunq; ponuntur in ratione quidditatiua, idest in definitione, (per [quid est] intelligit definitionem quidditatiuam) dicuntur esse in primo modo dicendi per se. De secundo modo dicendi per se determinat cum dicit, & quibuscunq; eorum quæ insunt ipsis, construe cum præfenti contextu hoc modo, non solum

competit prædicari per se definitioni, & partibus definitionis: imo competit prædicari per se, & quibuscunq; ipsorum. i. de numero ipsorum accidentiū, quæ insunt ipsis, supple, subiectis: & [ipsa] subiecta, insunt in ratione, idest in definitione demonstrante, aut indicanti quid est, quod est dicere alijs uerbis, quæcunq; accidentia sunt sic ac taliter in subiectis, quod tamē subiecta ipsa sunt de definitione ipsorum accidentium & pertinent ad definitionem, quæ dicit quid est ipsorum accidentium, omnia inquam huiusmodi accidentia insunt per se subiectis illis, ut rectum inest lineæ per se; similiter, & circulare, supple, inest lineæ, idest hoc secundo modo dicēdi per se, quia in definitione recti lineæ ponitur, est enim rectum, lineæ, cuius medium non discrepat ab extremis. Similiter in definitione circularis ponitur lineæ, ut circulus est illa in cuius medio est centrum, à quo, omnes ductæ sunt æquales & paræ, & imparæ, & primum, & compositum, insunt numero hoc modo dicēdi per se: quoniam numerus ponitur in definitione eorum. Par enim est numerus in partes æquales deductus. Impar uero in partes inæquales deductus. sic in definitione primi, & compositi ponitur numerus, ut primus numerus est, qui nullo numero mensuratur, sed unitate mensuratur. Compositus uero numerus est qui aliquo alio numero mensuratur, & isopleurus, quæ est figura habens tria latera æqualia, & altera parte longius quemadmodum est figura scæle non seu gradatus, quæ figura est, (s. constat ex lineis) longior altera parte. Subdit deinde, & quæ omnibus his insunt. i. his passionibus dictis, in ratione dicente quid est. i. in definitione quidditatiua, quod est dicere, quod lineæ, & numerus sunt in definitionibus omnium passionum prædicatarum, & hoc manifestum est, quia illinc, idest

in re-

in recto, & circulare, [linea,] idest in
 in definitione horum accipitur linea,
 hinc, i. in definitione paris, imparis,
 primi, compositi, numerus accipitur,
 æquilateris, & altera parte longius, li-
 nea, supple, suscipitur. Similiter i alijs
 huiusmodi, supple, subiectis, quæ susci-
 piuntur in definitionibus suarum pas-
 sionum: unicuique per se esse dico. i.
 dico inesse per se suis subiectis necnō
 & passionibus suis: quæcumq; uero neu-
 traliter insunt idest, quæ non insunt; ut
 definitio, & pars definitionis sup defi-
 nito, nec sicut propria passio tno sub-
 iecto, accidentia sunt: i. per accidens
 prædicantur: ut musicum, uel album
 inest animali: hoc est inesse per acci-
 dens ipsi animali, & hæc sunt, quæ in-
 sunt subiecto in hoc secundo modo.
 de tertio modo agit cum dicit. Am-
 plius, supple, dicuntur per se, quod nō
 de subiecto alio quodā dicitur, ut am-
 bulans, aut album, cum & alterū quid-
 dam sit ambulans, & album, idest illa
 dicuntur tertio modo per se esse, quæ
 non de subiecto alio quodam dicuntur.
 in prædicamentis diximus, quod
 quæcumque non dicuntur de subiecto
 sunt substantiæ, ideo hic dicit, quod di-
 cuntur esse per se hoc tertio modo: quæ
 accidentia, sicut ambulans, & album
 quoddam subiectum dicunt alterum
 ab accidente. sed (ut subdit) substantia,
 & quæcumque hoc aliquid significant,
 idest primæ substantiæ, ut in prædica-
 mentis patet, nō alterum aliquid sunt;
 quam quod quidem sunt, scilicet per
 se, idest substantiæ ueræ, ut primæ per
 se existunt, & non per aliquid alterum
 sunt: eo quod sunt, quod quidem sunt,
 per se. i. hoc aliquid, & sic per illa uer-
 ba, [quod quidem sunt] intelligemus
 substantias primas, ut Plato. deinde
 subdit, quod quæ non de subiecto alio
 sunt, per se dico, supple, hoc tertio mo-
 do, quæ uero de subiecto, supple, dicun-
 tur, accidentia sunt secundum hunc

modum. Ponit quartum modum dicē-
 di per se cum subdit dicens. Item alio
 modo quæ quidem propter ipsum inest
 unicuique, per se dico. i. item dicitur
 inesse per se cum causa inest unicuique
 propter ipsum. i. cum fuerit causa cau-
 sati, quod uero non propter ipsum. i. si
 non fuerit propter ipsam causam, tūc
 dicitur esse per accidens: declarat ex-
 plo, ut si ambulante. i. dum ambulau-
 rat corruscauit, illa corruscatio dicitur
 esse per accidens: quoniā non fuit
 propter ambulationem. Si uero pro-
 pter ipsum per se. i. si causa propter
 quam hoc contingit, aut euenit, est per
 se: ut si aliquid interfectum interijt. i.
 propter strangulationem: secundum
 interfectionem, supple, periijt, quoniā
 propter id quod interfectum est. i. pro-
 pter strangulationem interijt, nanque
 interfectio secundum seipsam est cau-
 sa mortis; sed non est per accidens in-
 terfectum perire, imo per se, & est iste
 quartus modus dicendi per se, ac ulti-
 mus. Sunt autem hic quædam notanda
 antequam ultra procedatur, & primo
 notandum est, quod primus modus di-
 cendi per se, est, quando prædicatum
 est de definitione subiecti: ut homo est
 rationalis: nam hoc prædicatum ratio-
 nalis ingreditur definitionem homi-
 nis, quod est subiectum cum definitur.
 ideo album, currere, & similia, quia
 non ingrediuntur, non pertinent ad
 demonstrationem. secundus modus di-
 cendi per se est cum subiectum ingre-
 ditur definitionem prædicati: ut homo
 est risibilis. cum uolumus definire hoc
 prædicatum risibilis, hoc subiectum
 homo ingreditur illius definitionem, &
 similiter similitas, aquilinitas, & huius-
 modi prædicata propria a natura. Ter-
 tius modus dicendi per se est simplex
 & ideo debet significare terminum in-
 complexum, quod significet hoc ali-
 quid, ut Socrates. Quartus modus est,
 cum causa est immediata, & essentia-

lis

is sui effectus : non autem accidentalis, ut strangulatio est causa mortis: non autem fodiens si inuenit thesaurum est causa essentialis, nec dum ambulabat, quia corruscavit: quoniam hæc sunt causas per accidens. Secundo notandum, quod primus modus inseruit minori præmissarum, secundus uero inseruit maiori, & conclusioni. Tertius seruit ad quod terminus debet accommodari, scilicet ad substantiales, uel ut uicem gerit substantiæ. Quartus modus seruit ad cognoscendum causam immediatam. Modus dicendi per se, est prædicatum propositionis per se uerè. Modus dicendi per se, & modus prædicandi idem sunt; similiter significatū per se. Dubitaret quis, circa illa uerba [quæcunque uero neutraliter insunt] nunquid ea accidentia, quæ non separantur, per se inesse dicantur, his subiectis, e quibus non separantur. Secundo nūquid sit aliqua regula horum accidentium inseparabilium. Ad hæc argumenta respōdet Philoponus, & recte, quantum ad primum dicit, quod nullo pacto, quoniam Aristoteles determinauit ea accidentia per se esse in subiectis, in quorum diffinitionibus subiecta ponuntur, siue sunt separabilia, siue non. Ad secundum dicit quod sic: quoniam ea accidentia recipiunt subiecta in eorum diffinitionibus, quæ illis inesse per eorum naturam determinantur, ut simum, & risibile. simū enim in naso natura determinatur: risibile uero in homine: quæ autem in subiecto natura non determinantur, ut candidū in cigno, & nigrum in coruo, licet esse inseparabile, subiectum tamen non recipit. Notandum tertio, circa tertium modum; & circa illa uerba, [quod non de subiecto] esse duplex subiectum. Subiectum prædicationis, & subiectum inhesionis. Subiectum prædicationis dicitur quodlibet inferius respectu sui superioris, ut loquitur Aristoteles in

ante prædicamentis: Cum dicit: Quando alterum de altero, &c. Subiectū inhesionis illud est, quod in se formam aliquam substantialem, aut accidentialem recipit, & de hoc in præsentia loquitur Aristoteles. Notandum quarto circa quartum modum: cum aliquid sit alterius gratia causam esse triplicem. Quædam mere ac pure per accidens, ueluti illa, quæ sui natura nullius est causa, ut logica dicitur per accidens in edificando. Quædam uero per accidens dicitur, quod præter intentionem causa sit, ut fodiens inuentionis thesauri: eo quod non intendebat inuenire illud. Sed casu aut fortuna accidit. Quædam causa per se est, ut inugulatio est causa interitus, non enim fit casu aut fortuna, sed per se. Circa hos modos queritur an sint tantum quatuor modi dicendi per se. Ad hoc breuiter respondendum est, quod quidam dixerunt esse tantum quatuor, eo quod Aristoteles totidem posuit. hæc autem positio stare non potest. Namque Themistius quinque enumerauit. Item Aristoteles in libro de Interpretatione, ut uidimus, inquit, bonum esse per se bonum. item ipsemet infra asserit lignum esse per se album, & in metaphisicis plura addidit per se significato. Respondendum igitur est, esse plura significata per se, sed enumerauit hic, tantum quatuor, ut exempla, non autem pro necessitate, quia duo tantum sunt necessaria, ut in sequenti contextu uidebimus. quamuis aliqui dicant, quod sint plura secundum se, & quatuor per se: ita ut bonum sit bonum secundum se, non autem per se. Ad hoc respondendum est, quod secundum se, & per se idem sunt, ideo non sunt diuersa. quare, &c.

Tex. 14. Quare ergo usque uniuersale autem.

Supra ostenderat quatuor esse modos dicendi per se, in presenti uero de-

demonstrat, quæ sunt demonstratio-
ni adaptabiles. Dicendo hoc modo
quod in simpliciter scibilibus, i. in de-
monstrationibus, reperiantur duo mo-
di dicendi per se, primus uidelicet, &
secundus, quæcunque per se insunt ne-
cessario insunt, quia quæcunque per se
insunt non contingit non esse, supple,
subiecto. igitur ex necessitate insunt,
& hæc de per se primo modo. sed de
his, quæ secundo modo insunt, patet,
quia talia prædicata aut sunt simplicia
aut sunt composita ex duabus opposi-
tis disiunctim, & utroque modo ista ne-
cessario insunt, ut linea necessario in-
est rectum, vel obliquum. dicit igitur,
quæ dicuntur in simpliciter scibilibus
per se, i. ea quæ, per se, deferuntur ad
simpliciter scire, i. ad demonstrationem,
sic sunt. i. sunt ista: sicut esse prædicatis
& hoc pertinet ad primum modum di-
cendi per se. supra enim diximus, quod
primus modus est definitio, aut pars
definitionis subiecti; ideo hic dicit, si-
cut esse prædicatis. i. sicut esse uel essen-
tia subiecti annexa est prædicatis. sub-
iectum est enim id quod alteri subijci-
tur, si igitur primus dicendi per se est,
ut diximus, patet, esse, subiecti, esse in
prædicato, & hoc quantum spectat ad
primum modum, eo quod clarus est,
ideo prætermittit probare: aut inesse
propter ipsa quæ sunt, & ex necessitate.
i. quia secundus modus dicendi per
se, est cum subiectum est de definitio-
ne prædicati, ideo dicit, aut inesse, quia
proprium est prædicari inesse subiecto
(in demonstratione,) atque illi in hæ-
rere, propter ipsa, supple, subiecta, quæ
subiecta sunt ex necessitate, ut in ex-
plo supra allato patet, homo est scibi-
lis: quia prædicatum ingreditur defini-
tionem subiecti deinde subdit, non e-
nim contingat, supple, scibilia non
inesse, aut simpliciter, ut prædicata pri-
mi modi inesse dicuntur. Nanque ut
inquit Philoponus, possibile est, quæ in

aliquius definitione assumuntur, (vt præ-
dicata primi modi, quæ ingrediuntur
definitionem subiecti) non, & omni, &
semper ex necessitate siue simpliciter
inesse subiecto: aut opposita, vt signifi-
cata secundi modi, quæ se habent mo-
do opposito, nempe cum prædicatum
ingreditur, definitionem subiecti, vel
sic, aut opposita, vt prædicata secundi
modi: etenim necesse est non semper
prædicata secundi modi, sed totam op-
positionem, ex necessitate inesse: ut li-
nea inest rectum aut obliquum absq;
medietate: similiter par, & impar in-
est numero; quia hæc sunt immediata
in scibilibus: quoniam igitur primus
modus vt diximus est clarus, ac præ-
termisit, eo quod quæ assumuntur in
definitionibus oportet inesse illis ex
necessitate. ideo quantum spectat ad
secundum, quia non fat est manifestus
illum declarauit, quod insunt illis, sup-
ple, prædicatis (nanque est cum subie-
ctum ingreditur definitionem prædica-
ti,) ex necessitate, aut simpliciter, aut
opposita: & hoc probat cum dicit est
enim contrariū, scilicet, cum suo con-
trario: aut priuatio, supple, cum suo ha-
bitu, i. aut contradictio, i. alterum con-
tradictorium cum altero in eodem ge-
nere, s. susceptiui. ideo inest necessario
oppositio siue sit contraria, siue sit pri-
uatiua, siue sit contradictoria in susce-
ptiuis, & uisus, & cæcitas, necesse est
alterum oppositorum inesse: & in cō-
tradiçtoris necesse est inesse alteram
particulam, & in contrariis immédia-
tis necesse est inesse alterum contra-
riorum, (intellige in susceptiuis huius
modi) vt par aut impar inest numero
ex necessitate. Secundum quod conse-
quitur. i. quatenus sequitur in talibus
negatio ad affirmationem. quare si ne-
cessè est aut affirmare, aut negare, ne-
cessè est, & quæ sunt per se, inesse. i. si de
omni est affirmatio, aut negatio, illa
etiam quæ sunt per se, necesse est inesse
se de

se de necessitate. Deinde epilogat, quod de omni, & de per se fit determinatum hoc modo. Adest dubitatio quoniam datur numerus, qui nec par nec impar est; ergo par & impar non est propria passio numeri, ut patet de infinito. Ad hoc respondendum est breuiter, quod si daretur numerus infinitus non esset numerus proprie sumptus, qui nec numerabilis, nec numerans; sed par, & impar est propria passio numeri proprie sumpta. patet ergo inesse ex necessitate omni subiecto prædicatum: in prænatiuis uero, & contradictorijs, & contrarijs semper inesse alteram partem, eo quod linea oportet ut insit rectum, aut obliquum, &c. nanque risibile semper inest homini, ex necessitate: par autem non semper ex necessitate, sed aliquando impar, ideo dixit alterum oppositorum esse necesse.

Tex. 15. Vniuersale usq. Oportet autem. Cap. IIII.

TRia proposuerat in capitulo hoc Aristoteles: explicatis igitur duobus primis ad tertium accedit, quod est de vniuersali cum dicit. vniuersale autem dico, quod omni, & per se, & secundum quod ipsum inest, quasi dicat, quod vniuersale de quo intendimus hic oportet, ut sit de omni, & per se; & secundum, quod ipsum. i. vniuersale, quod idem est. manifestum igitur est, quod vniuersalia quæcunque sunt; necessario insunt rebus. i. quæcunque sunt vniuersalia secundum quod accipitur hic vniuersale, ex necessitate insunt subiectis: quia insunt omni, & per se, & secundum quod ipsum. Deinde subdit, per se autem, & secundum quod ipsum idem sunt, & patet hoc exemplo, ut rectitudo, & punctum inest lineæ per se: adde tu hanc conclusionem ergo & secundum quod ipsum; quod idem est:

ut ipsa supplet eam dicit, & nanque secundum quod linea est. i. secundum quod ipsum, competit ei punctus, & rectitudo, & triangulo. secundum quod triangulus est: insunt duo recti: etenim per se triangulus, duobus rectis equalis est, quasi dicat, similiter triangulus secundum quod triangulus est. i. secundum quod ipsum siue vniuersaliter, est habere tres angulos æquales duobus rectis: sed hoc competit ei per se: igitur & secundum quod ipsum, quod idem est. Deinde dicit, vniuersale autem est tunc quod cum monstratum est, in quolibet esse, & primo. i. oportet, ut cum vniuersale inest rebus, ut insit primo, & per se, cum conditionibus allatis, declarat exemplo subdens, ut duos angulos rectos habere, neque, supple, competit cuilibet figuræ vniuersaliter. i. hæc passio, habere duos rectos non competit omni figuræ; & tamen est monstrare de figura, quod duos rectos habet, ut puta triangulus, vel isosceles, sed non de qualibet figura; neque monstrans, supple hanc passionem utitur qualibet figura, propterea quod quadrangulus est figura, & tamen non habet æquales duobus rectis; at quolibet isosceles, habet quidem æquales duobus rectis: sed non primum, i. at competit huic figuræ isosceli, sed primo competit triangulo, deinde illi figuræ. quodlibet igitur, supple subiectum cum monstratur habere, hanc passionem, supple, æquales duobus; aut quodcumque aliud prædicatum siue alia passio demonstratur primo vniuersale, demonstratio huius subiecti erit per se, & vniuersalis. aliorum autem, supple, subiectorum, non inerit passio primo & per se. i. vniuersaliter, sed quodammodo. i. non proprie, neque vniuersaliter: ideo dicit, neque isosceli, est vniuersaliter, supple, hæc passio habere tres, sed in pluribus: quia est ipsius trianguli primo. q. d. quod in plus se habet de per se, quæ

secun-

secundum quod ipsum: namq; hæc passio habere tres æquales inest per se, & primo triangulo, & non isosceli, licet secundum quod ipsum inest; diximus quod per se, & secundum quod ipsum idem sunt, sed non conuersibiliter: quia quod inest secundum quod ipsum, non inest primo & per se: sed quod inest per se, & secundum quod ipsum quoque: & hæc erit differentia inter hæc. Notatione hic dignum est, quod multipliciter vniuersale accipitur: vt vniuersale in causando vt Deus: aliud est vniuersale in cognoscendo sicut intellectus. Aliud in distribuendo, vt signum vniuersale. aliud in representando, vt species intelligibilis, & aliud est vniuersale in prædicando naturam alicuius speciei alicui subiecto attributæ, non ratione alterius sed sui: sicut risibile vniuersale hominis appellatur: & habere tres vniuersale trianguli, & hoc modo vt imo, accipitur hic, & hoc vniuersale includit illas conditiones, quas hic commemorat Aristoteles. scilicet quod sit de omni, per se, & secundum quod ipsum. Item notandum quod quolibet superius est idem cum suo inferiori: vt animal dicitur idem homini, & hoc est verum non solum de vniuersali; sed etiam de toto integrali, vt videtur inuenire Aristoteles in 2. Ethicor. dicens, quod totum est magis idem parti, quã contra: pars enim diffinitur per suum totum (pars subiectiua, siue itegralis) sed non econuerso, vt semicirculus per circulum. non circulus per semicirculum. Similiter homo per animal, sed non animal per hominem.

Tex. 16. Oportet autem vsque si ergo monstrabit. Cap. V.

Continet hoc caput tres cõtextus. in primo ostendit tres errores, qui accidere possunt circa vniuersale.

In secundo ponit declarationem, & in tertio regulam, & hæc sunt quæ tangit breuiter. dicit igitur primo, quod non oportet nos non latere, hoc est non ignorare siue scire, quoniam multoties cõtingit peccare. scilicet circa vniuersale: & cõtingit multoties non esse, supple, vniuersale, quod demonstratur esse alienius subiecti vniuersale, quod tamen non est vniuersale primum ipsius, licet sic appareat esse. deinde intetum subdit cum dicit, oberramus autem hac deceptione, vel propter hæc deceptionem, cum aut aliud, supple, subiectum a superiori nihil sit accipere, extra singulare, siue singularia. i. cum aliquod vniuersale, sub quo non datur nisi vnũ singulare, vt patet de luna, & sole, quæ sunt vniuersalia. igitur extra singulare, nil aliud est accipere, quam singularia. tunc enim quasi putabitur passionem, quæ primo, & tanquam vniuersale attribuitur superiori, attribui etiã singulari tanquam vniuersale primo, & circa hoc noster intellectus errabit. Alium errorem subdit dicens, aut si sit quidem supple, accipere sub superiori plura inferiora; sed supple illud vniuersale, sit innominatum in rebus differentibus specie, vtputa cum dicitur vniuersale secundum prius, & posterius, verbi gratia, si visibile solum cõpetit substantiæ, vt ferro, & ligno: si coloratum in quo conueniunt hæc corpora quatenus sunt visibilia non esset nobis nominatum, probaremus esse visibile de omnibus corporibus, ferro, & ligno, aut de aliquo horum, & crederemus accipere vniuersale per se, & primum, & acciperemus subiectum per accidens: quoniam accidit his substantijs, quod sint visibiles. infra in exemplo patebit. deinde ad vltimum errorem deuenit cum dicit, aut supple cõtingit errare, in quo monstratur siue de quo monstratur passio, contingit esse sicut totum in parte. q. d. sicut totum

E B magnam

magnam habet affinitatem cum parte, tunc propter huiusmodi affinitatem attribueretur parti, quod toti competit: ijs enim totis, quæ sunt in parte siue quæ habent affinitatem cum illa parte, inest quidem demonstratio. i. demonstrantur ex ijs totis, quæ partibus insunt: & erit de omni, aut videbitur de omni, quamuis non erit vere. Sed tamen non erit demonstratio huius, supple. subiecti secundum veritatem primi vniuersalis, quia ibi non inerit illi subiecto primo. Dico autem huius primi, secundum quod huius demonstrationem. i. vniuersaliter, & primo: quia demonstratio est primi vniuersalis, quod est dicere, quod illud appello subiectum vniuersale primum, cuius est demonstratio vniuersalis: propterea quod demonstratio est semper respectu primi vniuersalis. hic autem sunt quedam notanda, & primo quod aliquod est vniuersale sub quo solum vnũ singulare reperitur, vt sol, luna, quæ per naturam sunt incorruptibilia; & ideo error hic est primus, quod aliquis æstimabit, quod eadem sit prima passio solis, & huius singularis solis. Similiter esset si nõ daretur nisi hoc animal homo, quæ conuertibiliter dicerentur de animali putaret quoque dici de homine. An possit genus saluari in vnica specie, in ante prædicamentis fuit satis dictum. s. in nostro tractatu de prædicabilibus. Notandum secundo est, quod vniuersale hoc peccat in illa particula secundum, quod ipsum: nanque diximus debere esse de omni, per se, & secundum quod ipsum. igitur crederemus competere hæc passio siue hoc prædicatum alicui subiecto, quod non competeret ei secundum quod ipsum. i. vniuersaliter. Tertio notandum speciem esse positam in quadruplici differentia, quedam habet plura indiuidua tam simul quam successiue, tam per tempus, quam per instans vt homo. quedam habent

plura indiuidua non simul sed successiue, & per instans vt phenix. Quedam habent plura indiuidua non simul, sed successiue; non per tempus sed per instans sic vt vnumquodque indiuiduum per instans tantum duret, vt muratum in motu esse: hoc tamen non ita proprie debet dici species. Quedam non habent nisi vnum indiuiduum tam per tempus, quam per instans, vt sol luna, & similia. Notandum iterum, quod secundus error peccat ad id, quod dicitur vniuersale dici per se. Tertius vero error ad id quia dici de omni, & primus ut dixi ad secundum quod ipsum.

Tex. 17. Si ergo vsque vtrum autem, & cæt.

SE in præsentem contextu declarationem nobis præbere diximus supra; ideo exemplis illustras quæ dicta sunt de vniuersali, & primo quo ad tertium errorem, secundo quo ad primum, tertio quo ad secundum, quo ad tertium dicit, si ergo aliquis demonstrabit, quod recte quidem supple lineæ, non intercidant, si alicui videbitur, quod recte lineæ æque distantes non concurrant, quod quidem non concurrere est propria passio linearum æqui distantium, quod primo illis: videbitur vtrique huiusmodi esse demonstratio propter id, id est videbitur huiusmodi demonstratio vniuersalis primi. propter hoc quod hæc passio non concurrere videtur in esse rectis omnibus, supple, lineis; nõ autem est. i. sed non est huiusmodi demonstratio: nisi quidem fiat hoc. s. fiat demonstratio, (quoniam sic æquales sint,) id est, quod sint æque distantes: sed secundum, quod quomodo libet æquales. sed erit demonstratio secundum quod sunt æqui distantes, quasi dicat, si aliquis demonstrabit, quod recte non concurrant, videbitur vtrique esse demon-

de demonstratio huius conclusionis, supple prædicati siue passionis vniuersaliter, propterea quod in omnibus rectis fit. non est hæc demonstratio prædicati vniuersaliter, quia non valet, competit omnibus rectis: ergo vniuersale prædicatum, nisi fiat hoc. i. hæc demonstratio, quod sic æquales sunt; secundum rectum, vel si non secundum rectum, saltem quomodolibet æquales. Ponit deinde exemplum ad primum modum. dicens. Et si triangulus non esset, quam isosceles secundum quod isosceles videretur utique inesse: supple demonstratio, secundum quod isosceles. q. d. quod si non esset alia species trianguli quam isosceles, aliquis crederet habere res, quod primo supple, hæc passio (i. est triangulo) primo inesse isosceli: quod non est verum sed falsum ut patet: quoniam triangulo primo competit. Ponit deinde exemplum de secundo modo erroris, seu de secundo errore dicens, & proportionale quod commutabiliter est. i. hæc passio, commutabiliter proportionari, secundum quod, id est per se, competit numero, & secundum quod. i. & per se lineæ sunt. i. & competit per se lineæ, & secundum quod solida, & secundum quod tempora sunt, id est, & per se competit corpori, & temporibus: de quibus omnibus illa passio simul demonstrari potest. Quemadmodum diuisim demonstratum est in alijs scientijs: deinde subdit contingens autem hoc est, possibile est, de omnibus his, vnica demonstratione hanc passionem demonstrari: sed propter id quod non est nominatum. i. illud vniuersale subiectum primum est innominatum, de quo subiecto, tanquam vniuersale demonstrari deberet, secundum quod hæc omnia sunt vnus. i. in quo hæc omnia vniuntur, scilicet, numeri, longitudines, tempora, solida, & specie differentia sunt supple adinuicem seorsum accepta, quod est dicere, quia illud subie-

ctum in quo vniuntur est innominatum, vel non habet nomen: & tamen conueniunt; dico non fieri de his omnibus vnâ demonstratio, prout vniuntur in aliquo communi subiecto: sed potius fiunt demonstrationes diuersæ de eis. prout sunt specie differentes ac distinctæ, eo quod ibi non accipitur vniuersale primum. ideo subdit. seorsum ab inuicem accepta sunt, supple, hæc passionem, diuisim acceptæ sunt; nunc autem vniuersale monstratur. i. nunc, vel ut facit ad propositum nunc vniuersale monstratur non distincte ac diuisim, sed simul de omnibus, quibus primo, & per se competit. Non enim lineæ secundum quod lineæ sunt, & numeri secundum quod numeri sunt, inerat, supple, hæc passio vniuersaliter, & primo ac per se: sed inerat secundum quod hoc est. i. sed secundum quod est vniuersale ad illa omnia, quod supponunt vniuersale. i. sed eis insunt secundum illud innominatum subiectum vniuersale, quod supponunt esse vniuersale eiusdem prædicati siue passionis. Subdit deinde: propter hoc supple, quod dictum est, nec si aliquis monstraret vnâ quæque triangulum, demonstratione, aut vna, aut altera, quod duos rectos habet vnusquisque, isopleuron seorsum, & scalenon, & isosceles, id est si quis aut vna demonstratione, aut pluribus de vnaquaque specie trianguli demonstraret, habere tres angulos æquales duobus rectis, ut si de isoscele seorsum, de scaleno similiter: nondum cognouit triangulum, quod duos rectos habet. i. non propter hoc cognosceret triangulum habere tres angulos, sed sciet solum sophisticò modo. neque perfecte triangulum vniuersaliter cognosceret, ne quidem si nullus est præter hæc triangulus aliter: neque dato, quod nullus esset triangulus præter dictos triangulos: ideo dicit quoniam non secundum quod triangulus est. i.

vniuersale cognouit, neque omnem triangulum, supple, in genere cognosceret, sed secundum numerum. i. materiam, secundum speciem autem, id est formaliter non cognosceret, licet nullus esset triangulus quem ipse non nouisset. causam huius dicti assignat dicens. Quando ergo non nouit vniuersaliter, & quando nouit simpliciter manifestum est. i. patet ex dictis, quando quis non nouit vniuersaliter, & quando simpliciter, quoniam si idem erit triangulo, & isopleuro, aut unicuique, aut omnibus. i. si idem est esse, vel eadē est ratio, triangulo, & isopleuro, aut unicuique speciei trianguli, aut omnibus simul; tunc sciendo habere tres de omnibus speciebus trianguli; & de vnaquaque per se sciemus, & de ipso triangulo. Si vero non est idem, sed est alterum, vel altera est ratio trianguli in vniuersali, & isocelis, vel aliarum specierum, tunc non nouit de triangulo, secundum quod est triangulus. igitur, &c. Notandum hic est quod ea quae sunt speciei competunt generi licet non vniuersaliter; esse enim rationale quod competit homini competit animali non omni. Notandum tres esse species trianguli scilicet æquilaterum, gradatum, & isoscelem. Si habet omnia latera æqualia dicitur æquilaterus, si omnia inæqualia, dicitur gradatus, si duo dicitur isosceles. Notandum tertio quod superiora differunt, ratione, ab inferioribus: idcirco aliqua possunt competere inferioribus secundum quod huius, quæ non competunt superioribus. & e contra, ut si eandem rem dicit homo & animal in homine: tamen homo dicit istam rem magis determinate ac specialiter. animal vero magis confuse. Hęc Egid. alia possent dici sed quia potius ad mathematicam scientiam spectant, quam ad logicam ideo breuitatis causa omitto.

Tex. 18. Vtrum usque si igitur est.

Quemadmodum in primo contextur dicebamus, dat regulam, modum, & viam cognoscendi subiectum vniuersale, primum in presentia. cum dicit vtrum autem secundum quod triangulus est, aut secundum quod isosceles inest, & quando de hoc est primum & vniuersale, cuius est demonstratio; manifesta est, quando remotis inest primum. i. quod subiectum tunc est vniuersale] primum cuius est demonstratio. Deinde dicit quod manifestum est supple, subiectum vniuersale primum esse, quandoque ablato ab alijs adhuc inest ei istud subiectum vniuersale primum: ut isosceli genero triangulo in sunt duo recti, sed ablato hoc, quod est esse æneum, remoto & isoscele, supple adhuc in sunt duo anguli recti triangulo, sed non in sunt remota figura, remotoque termino: remota namque figura siue termino qui prius est ipsa figura: quia in definitione figuræ ponitur: nam figura est quæ termino clauditur, igitur remotis his, i. habere tres ab his, remouetur a triangulo, [sed non primis.] i. sed non competit figuræ, aut non competit termino habere tres, tãquam subiectis primis. [Quo igitur primo] huic non respondit, sed vult solutionem inferri, aut subaudiendam. i. quod triangulo ablato primo, passio illa auferatur. concludit quæstionem cum dicit. Si itaq; triangulo ablato, passio illa auferatur, tunc sequitur quod illa passio, & secundum hoc. i. hunc triangulum, inest & alijs triangulis, & huius supple trianguli est demonstratio. igitur hoc erit vniuersale primum perse, & secundum quod ipsum, quoniam de hoc est demonstratio. erit ergo vniuersale subiectum, & prædicatum. subiectum vniuersale est

est

est quo posito ponitur, & quo remoto, remouetur primo, & immediate. Notandum est ad cognoscendum subiectū vniuersale primum, duo requiruntur. Primum est quod remoto ab eo, remoueat ab alijs supple subiectis: secundo quod insit ei vniuersaliter. vnde sequitur quod habere tres inest triangulo primo, quia si remoueat ab eo, & ab alijs: & inest subiecto vniuersaliter propterea quod hæc passio non inest superioribus neque inferioribus ad triangulum. superioribus, vt non inest figuræ hæc passio. inferioribus vt non inest æneo, vel isoscæli nō inest primo.

Tex. 19. Si igitur, vsque manifestum autem. Cap. VI.

IN hoc capitulo ostendit Aristoteles demonstrationem esse ex necessarijs, & propositionibus per se. in quo quatuor facit. Primo tres conclusiones ponit. Secundo tria correlaria. Tertio dubitationem vnā. Quarto & vltimo alius dilucidationem. in præfenti contextu duas conclusiones ponit, sexque rationes ad secundam. dicit ergo. Si demonstratiua scientia est ex necessarijs principijs: quod scitur non potest aliter se habere: quæ autem per se sunt, idest, quod scitur ex ijs quæ per se sunt, necessario insunt rebus: hæc enim insunt in eo, quod quid est. i. quantū ad primum modum dicendi per se vbi prædicatū est de diffinitione subiecti: alia autem. i. subiecta insunt in eo quod quid est, quibusdam prædicantibus de ipsis, idest, vt ad secundum modum dicendi per se attinet, in quo subiectū ingreditur diffinitionem prædicati, quorum supple prædicatorum siue passionum, per se alterum oppositorum necesse est inesse, vt patet: nanque per se passio, vel est vno nomine nominata sicut habere tres est species trianguli: & tūc

simpliciter loquēdo necesse est talem passionem inesse subiecto: vel denominatur passio per duo opposita, sicut dicimus, quod rectum, & curuum est passio lineæ, & tunc oportet alterum oppositorum inesse. Semper igitur quæ sunt per se, necessaria sunt: & quoniam demonstratio ex his est, quæ sunt per se, erit ex necessarijs. Deinde subdit secundam conclusionem. d. manifestū est igitur, quod ex huiusmodi. i. propositionibus per se, quibusdam vtriue, idest propositionibus, fit, supple, demonstratiuus syllogismus. primam rationem ponit, cum. d. quia omne sup. quod est aut inest sic. i. per se, aut secundum accidens: accidentia autem non sunt necessaria, quare ex his nō fit demonstratio. secunda ratio est. Aut igitur sic dicendum. s. quod demonstratio fit ex necessarijs, puta est ex his, quæ per se sunt, aut ponentibus primum. i. aut oportet ponere principium, demonstrationem necessariam esse: & si id quod demonstratur aliter se habere non potest. sequitur quod oportet syllogismum demonstratiuum esse ex necessarijs, tertiam rationem ponit deinde. d. ex veris quidem est. i. ex veris contingit syllogizare, [& non demonstrantem.] i. sed non contingit syllogizare demonstratiue, sed aut demonstrantē, idest, sed solum contingit syllogizare demonstratiue, qui ex necessarijs syllogizat: propterea quod hoc est propriū demonstrationis. Quarto probatur quoque. signum autem quod demonstratio fit ex necessarijs, est hoc: quoniam instantias sic formamus ad opinantes demonstrare, quoniam necesse non est si opinamur, aut si contingit omnino aliter se habere, aut orationis, siue, disputationis causa supple id, supponitur, quia tunc non erit sic. idcirco signum est, quod demonstratio ex necessarijs fit. Notandum hic est, quod non solum qui demonstratiue syllogizat

zaz

pat potest inferre ac concludere ex necessarijs; sed etiam qui dialectice procedit, ut omne animal coloratum, omnis homo animal. igitur. Sed dicendū quod Aristotelis intentio in presenti, est, quod non demonstrans ex necessarijs, intelligitur, quod ille qui non demonstrat, non semper ex necessarijs procedit: sed demonstratis proprium est semper sic ex necessarijs procedere. Dubitaret forte quis, quod accidentia non necessaria sunt, ut ait, quoniam necessario, omnis coruus est niger; & tamen ille passiones sunt accidentia communia suorum subiectorū. Ad hoc dicti potest, hanc propositionem [coruus est niger] non esse necessariam, quoniā possumus imaginari coruum albo colore conspersum, & tamen erit coru^s. Hinc oritur aliud notandum, quod duplex est abstractio, vna præcisiva, altera diuisiva. Abstractio secundum præcisionem, est cum volumus considerare vnam rem absque altera: ut patet de pomo qđ habet rubedinem, & dulcedinem, possumus considerare dulcedinem absque rubedinis consideratione. Sed secundum diuisionem est, quādo volumus vnam rem absque alterā omnino, tunc erit falsum, vel falsa consideratio, eo quod non potest considerari.

Tex. 20. Manifestum vsq; Cum igitur conclusio.

Ponit in presenti contextu primum corollarium, cum duabus alijs rationibus. dicens hoc modo, quod est manifestum ex his: quoniam sunt stulti qui opinati sunt bene accipere principia demonstrationis, si propositio, supple, quam accipiunt pro principio, fuerit probabilis, & vera quemadmodum faciunt sophistæ: & rationabilitet malè opinantur, quoniam scire, est

habere scientiam. i. per demonstrationem, quia non omne, quod probabile est, aut quod probabile nō est, est principium. s. demonstrationis, sed supple, est illud principium, quod primum est in illo genere circa quod demonstratio fit: & verum, supple, demonstrationis principium est, non autem omne, sed oportet ut sit verum propriū, supple generi circa quod fit demonstratio. igitur demonstratio est ex veris, primis, & proprijs, & talia sunt necessaria, ergo ex necessarijs est demonstratio. Ponit quintam rationem dicens: Quod autem syllogismus demonstratiuus debeat esse ex necessarijs est manifestum ex his: supple, quæ sequuntur: propterea quod, si quis non habet propter quid eius. i. causam cuius est demonstratio, non est sciens: nanque ut in secundo capitulo explanauimus, scire est per causam cognoscere: atqui si demonstratio ex necessarijs non esset: minime haberetur ea quæ propter qđ est ratio: exemplificat. d. sit autem utique ut, quod, a, de, c, ex necessitate esse, id est sit hæc conclusio omne, c, est, a, necessaria, aut ex necessarijs, b, autē medium per quod demonstratum est non ex necessitate. i. illa per quā est demonstrata ista conclusio omne, c, est, a, sit non ex necessarijs, sed ex contingentibus, tunc inquit ipse nō sciuit propter quid. i. per causam, vel non sciuit illam conclusionem propter medium necessarium: non enim est hoc. i. non necessarium; propter medium, sed necessarium, vel sic construe, nō enim est hoc, id est non sciuit ex necessitate, propter hoc medium: adde tamen, sed sciuit ex contingenti. igitur demonstratio est ex necessarijs. sextam & ultimam rationem ponit, cum dicit. Amplius, vel item, si aliquis nescit supple rem, nūc habens rationem, & saluus, & re conclusioneq; salua, neque rei sit oblitus: is quoque neque prius sciuit. Hic notat

tat D. Thomas fidelissimus Comment. quod innuit Aristoteles quatuor modos quibus aliquis amittit scientiam quam prius habuit. Primus modus est quando excidit a mente eius ratio per quam prius sciebat. Secundus modus est per corruptionem ipsius scientis. Tertius modus per corruptionem rei scitz: sicut si scientia sit te sedente dū sedes: te vero non sedente perijt. Quartus & vltimus modus est per obliuionem. est igitur ratio, quia si res salua sit. i. scibilis, & tu scis saluus. i. non corruptus: & nihil sis oblitus, & illud medium contingens sit mutatum p quod tu sciebas conclusionem, tunc nil es oblitus, & tamen tu nescis illud medium quia est mutatum. ergo tu nō sci uisti illam conclusionem per illud medium. ideo subdit quod non impedit si ponatur tale medium contingens esse falsum, quia possibili posito nullum sequitur impossibile, & hæc sunt quæ dicit, quod si aliquis nunc non sit, cum tamen eandem rationem habeat, quā prius habuit, & saluatus est. i. nō desit esse, & saluare. i. & re scita, & non corrupta, nec oblitus est ipse, patet quod neque sciuit prius. his igitur quatuor conditionibus stantibus quicquid nūc nescis, nunquam sci uisti, & quia omnibus istis conditionibus stantibus si per medium non necessarium scis conclusionem necessariam, corrupto medio nescis illam: igitur nunquam eam sci uisti. ideo dicit, corruptetur autem utique medium nisi sit necessarium: quare habebit quidem rationē saluus, salua re, nescit autem: nec ergo prius sciuit. q. d. quare si ita sit, habebit rationem siue conclusionem saluus, salua re, quam ipse scit, nescit autem, supple, quia causa, & mediū ablatum est: ergo nec sciuit prius: si vero non corruptum supple est medium, contingit autem corrupti, vel est contingens natura; quia quod accidit utique erit

possibile, & contingens: sed est impossibile sic se habentem scire. q. d. Philosophus, si dicatur quod mediū non est corruptum, licet contingens sit ponatur ergo ipsum corrupti; ex hoc nullū debet contingere impossibile, quare concludendum est, ut prius esse impossibile sic se habentem vere scire, quando medium per quod conclusio scitur, fuerit corruptum. Notandum hic est, quod principium duplex est, s. quoddam commune, & solum virtualiter ad demonstrationem cōcurrens: quoddam autem demonstrationi appropriatum, & formaliter ad illā concurrens, & de hoc loquitur Aristoteles. taleque debet esse primum in genere circa quod fit demonstratio. Secundo notandum circa vltimam rationem Aristotelem velle inferre, quod cum demonstratio sit per causam, & contingens non possit esse causa necessarij demonstratiue: sic non sciretur cōclusio per medium contingens: ergo ex necessarijs. Tertio notandum secundum Egid. quod prius scire, & postea nescire est perdere scientiā: sed scientia non perditur nisi altero quatuor modorum. Sic ergo se habente, id est manentibus omnibus istis conditionibus impossibile est scire aliquid, & postea nescire. Hoc argumentum desumptum est ab autoritate aduersariorū, qui uolebant demonstrari per contingens, quod negat Philosophus.

Tex. 21. Cum igitur. vsq;. Quoniam igitur.

Secundum corrolarium hic ponit. videlicet quod cōclusio necessaria per mediū contingens non potest demonstrari. dicit ergo. cum igitur conclusio est ex necessitate nihil prohibet medium non necessarium esse, ex necessitate non esse: per quod, supple, medium,

dium, monstrata est illa cōclusio. quoniam est. i. contingit necessariū ex non necessarijs syllogizare: sic & verum ex non veris, quasi dicat, quoniam cōtingit ex non necessarijs syllogizare siue concludere verum: quemadmodum ex non veris contingit syllogizare verum, vel cōcludere verum. cum igitur medium est ex necessitate, & conclusio quoque est ex necessitate, sicut ex veris medijs, semper verum cōcluditur. exemplificat hoc in terminis dicens. sit enim, a, de, b, ex necessitate. i. si hęc maior propositio omne, b, est, a, de necessitate, & hoc. i. b, de, c. supple prędicetur ex necessitate, necesse est ergo, & a, c, inesse. i. necesse est, a, inesse, c, sed cum non ex necessitate sic conclusio, idest at cum conclusio non est necessaria, neque medium est possibile esse necessarium, vt patet in terminis. sit enim, a, in c, non ex necessitate inesse. i. sit hęc conclusio, a, in c, ex non necessarijs, in b, autem, a, & hoc supple, b, sit in c, ex necessitate, & a, ergo in c, ex necessitate erit. fiatq; syllogismus: omne a, est c, omne, a, est, b, & omne, b, est, c, igitur omne, a, est, c, sed non supponebatur. i. non fuit concessum, quasi dicat, non posse concedi conclusionem non esse necessariam si pręmissę necessarię sunt. Vbi notandum est cum dicebatur in litera, quod medium per quod demonstratum est necessarium. i. necessarium esse demonstratum ex non necessarijs, per demonstratum intelligit syllogizatum largo modo, vt ex sequentibus patet. Notandum secundo secundum Egid. Aristotelem innuere duos bonos modos syllogizandi, scilicet, a, positione antecedentis: vt si pręmissę sint necessaria, & conclusio est necessaria, & a destructione consequentis: ut si conclusio non est necessaria, nec conclusio.

est necessaria.

Tex. 22. Quoniam igitur. vsq; Quoniam autem.

IN pręsenti contextu quatuor facit Aristoteles. Primo ponit tertium corrolarium. Secundo tertiam conclusionem. Tertio dubitationem. Quarto & vltimo eius dilucidationem. Quantum ad primum dicit. quoniam igitur si scit demonstratiue, oportet inesse ex necessitate. i. per medium necessarium oportet inesse, manifestum est quoniam, & per medium necessarium oportet habere demonstrationem, aut non sciet: propterea quod si non habet huiusmodi demonstrationem, neque sciet propter quid, neque quia: igitur medium, quod scit oportet esse necessarium: & patet consequentia, quia syllogismus demonstratiuus est ex necessarijs: quare est necesse illud esse; supple medium necessarium: namque si medium quis assumat non necessarium aut opinabitur nesciens, supple, se scire, & erit nesciens quotiescunq; opinabitur non necessarium tanquam necessarium: aut supple, si assumat medium tanquam non necessarium, neque sciet, neque opinabitur se scire similiter, siue dicatur quoniam sciat per media. i. mediata; siue propter quid, & propter immediata; semper hoc fiet per medium necessarium. Vbi notandum est demonstrationem propter quid semper esse per causas immediatas. Demonstrationem vero, quia quædam ab effectu, quædam vero a causa remota. Tertiã conclusionem ponit subd. in quo determinat non esse demonstrationem accidentium, sed quorūdam, quia duplex est accidens, vt vidimus in antepredicamentis: quoddam separabile, & de hoc non est demonstratio, & quoddam inseparabile, & de hoc est demonstratio. dicit igitur. Accidentiū autem

antem non per se quomodo diffinitum est, per se qui dem non est scientia demonstratiua. i. Accidentium quæ per se non sunt eo modo quo diffinita sunt per se: non est scientia demonstratiua: rationem subdit, quia non est. i. contingit monstrare conclusionem ex necessarijs. accidens enim contingit non esse. i. esse separabile, de tali dico accide te non esse scientiam demonstratiuam adde tu hanc sequelam ergo de inseparabili sic. Ponit deinde dubium. d. Et tamen fortasse aliquis ambiget siue dubitabit, cuius causa hæc oportet interrogare de his supple contingentibus, si non est necessarium conclusionem esse ex huiusmodi contingentibus. Respondet ipse dicendo, quod nihil differt si aliquis interrogatus contingentia. i. de contingentibus, postea concedat conclusionem. Oportet autem interrogare supple de præmissis contingentibus, non tanquam necessariū esset propter interrogata, sed quod dicere necesse est illa dicenti. i. necesse est illam conclusionem concedere, si aliquis illa concedit: & vere dicere si veræ sunt. i. & veram esse concedere, si illa vera sunt. i. præmissæ. q. d. Aristoteles quod quis dubitare possit et si ex accidentibus, & contingentibus non fit demonstratio, ad quid facere de his interrogationem, & quoniam oportet, ut sit ex necessarijs demonstratio? Quia potest conclusio inferri ex contingentibus interrogatis ac concessis, & propter hoc, hæc dicta sunt, & hæc pro præ senti capitulo.

Tex. 23. Quoniam autem vsque Quare non necesse.
Cap. VII.

Agit in præsentī capitulo Aristoteles, demonstrationem esse ex ijs, quæ per se sunt, & ex perpetuis si-

ue veris, neque ex alio genere transcendentem monstrare. Habet autem quatuor conclusiones, & nouem corrolaria: & in hac prima conclusione, ut inquit Philoponus videtur idem innuere. Scilicet, demonstrationem esse non ex contingentibus, sed ex ijs quæ per se sunt. Dicit igitur. quoniam autem supple, illa sunt ex necessitate circa vnumquodq; genus [ex quibus fit demonstratio,] quæcunque sunt per se. i. quæ per se, & secundum quod ipsum sunt, vel secundum quod vnumquodq; est: [manifestum est, quod de his, quæ sunt per se supple hoc modo,] sunt demonstratiuæ scientiæ, & ex talibus supple sunt demonstrationes. [Accidentia autem non sunt necessaria supple hoc modo ut sunt, quæ per se sunt. vbi animaduersione dignum est, quod per genus, hic Aristoteles non prædicamentarium genus, intelligit, sed genus scientiæ, sicuti Mathematicum, Phisicum: non autem genus scientiæ absolutæ.]

Tex. 24. Quare vsque manifestum autem est.

Quatuor corrolaria in præsentia docet Philosophus. Quorum primum est, quod non est necessarium scire ex accidentibus conclusionem propter quid. dicens. [Quare non necessarium est supple ex accidentibus [scire conclusionem propter quid sit. neque si semper sint] ut accidentia inseparabilia, [non per se autem: ut sunt per signa syllogismi. q. d. quia quæ sunt per accidens non sunt necessaria, ideo dicit quod & si præmissæ essent semper veræ, sed non tamen per se, ut procedunt syllogismi à signo, non sciretur conclusio propter quid. supple in accidentibus. [Hoc enim per se, non per se sciet. i. tunc licet conclusio esset per se, non sciretur per se, neque propter quid.]

FF quid.

quid. i. propter causam. [propter quid autem scire, est scire propter vel per causam scire. Deinde ostendit quomodo se debeant habere præmissæ. d. [propter hoc ipsum. ergo oportet, & tertio medium. i. in quantum spectat ad minorem propositionem, quia minor debet esse per se, & secundum quod ipsum, & primum medio inesse. i. quantum ad maiorem, eo quod maior debet esse per se, & secundum quod ipsum; ad hoc ut sciamus propter quid. Aduerte quod per primum intelligit maiorem extremitatem, & per tertio minorem extremitatem. Secundum corollarium est, cum d. [Non ergo est ex alio genere descendente, monstrare, ut geometricum in arithmeticum. i. non contingit demonstrare (recte demonstrando) descendere de vno genere in aliud genus: quemadmodum non contingit geometram demonstrando in arithmeticam descendere. tria deinde ostendit concurrere ad demonstrationem, præmittitque primum diuisionem deinde exequitur. d. [Tria enim sunt in demonstrationibus, vel concurrunt ad demonstrationes,] vnum quidem quæ demonstratur conclusio. i. passio quæ de alio demonstratur ac concluditur. [Hoc autem. i. passio] est quod inest alicui generi per se, idest alicui subiecto. [Vnum autem dignitates. i. alterum est dignitas,] quia dignitates sunt ex quibus fit demonstratio. Tertium vero genus subiectum est, cuius passionem, & demonstratio ostendit accidentia per se. Tria ergo requiruntur. u. passio quæ concluditur: & dignitas per quam concluditur: & subiectum per quod concluditur. [ex quibus igitur est demonstratio, contingit eadem affiniaque esse. i. vnum horum trium, ut dignitates ex quibus sunt demonstrationes, contingit esse idem in diuersis scientijs: & in diuersis demonstrationibus, ut hoc axioma, quæ eidem sunt æqualia, & in-

ter se sunt æqualia, geometria, & arithmetica commune est. Ad propositum descendit deinde cum. d.] Quorum autem. i. quorum generum scientiarum [genus est alterum. i. subiectum est diuersum,] sicut arithmetica & geometria. i. vna non descendit ad aliam: [non est. i. non contingit arithmetica demonstrationem conuenire, vel conuenienter demonstrare,] accidentia in magnitudinibus. q. d. non debet arithmeticus descendere, & demonstrare propria accidentia de magnitudinibus. [nisi magnitudines numeri sint, i. nisi geometria subiectum, sub arithmetica subiecto continetur:] hoc autem quod & quomodo in quibusdam contingit dicitur posterius. (i. in capitulo de subalternatione. s. quomodo vna alteri scientiæ subalternetur.) Deinde subdit, [sed arithmetica demonstratio habet, semper genus, circa quod fit demonstratio, & alia scientiæ similiter, idest arithmetica habet genus proprium circa quod demonstratur, & non descendit in aliud genus, similiter & alia scientiæ. ratio enitur sic: quicquid igitur habet genus proprium non descendit in aliud genus, sed arithmetica est huiusmodi: ergo: tertium corollarium ponit. d.] quare aut simpliciter necesse est idem esse genus, aut supple necesse est esse idem aliquo modo, [si debet demonstratio descendere,] aliter autem. i. si est aliter & nullo modo est idem, manifestum est quoniam impossibile, idest descendere: [ex eodem enim genere necesse est vltima, & media esse. i. & maior, & minor extremitas, & medium oportet ut sint ex eodem genere:] si nanque supple hoc non fiat, [non per se accidentia erunt. Intellige igitur hic per vltima extremitates, siue subiectum & passio. vbi non erit medium eiusdem generis nil poterit demonstrari. Quartum corollarium facit cum subdit dicens,] propter hoc. i. propter rationes dictas,

dictas, [geometria non est. i. contingit demonstrare, quod contrariorum sit una scientia, sed potius ad metaphisicam hoc spectat, siue ad dialecticam] sed neque quod duo cubi sit vnus cubus, supple ostendunt geometre [neque alterius scientia, supple, contingit demonstrare quod alterius est. sed bene possunt istæ, aut quæcunque sic se habent ad inuicem, quod alterum continetur sub altero: vt perspectiua ad geometriam. i. habet hoc quod subalternatur illi: & consonantia. i. musica arithmetice supple subalternatur siue se habet ad inuicem.] neque si aliquid inest lineis. i. si aliqua passio non inest [secundum quod lineæ sunt, & non inquantum ex proprijs principijs, vt si pulcherrima linearum sit recta, aut si supple recta linea contrario modo se habeat circulari, tunc] non est genus proprium ipsarum. i. proprium subiectum ipsorum [secundum quod id est vniuersaliter] sed inquantum est commune quoddam. s. subiectum. hic autem sunt quædam notatu digna, & primum vt notat Egidius Aristotelem loquutum fuisse vsque huc de demonstratione potissima, & propter quid, hic vero in sequenti vult de demonstratione quia & per effectus quod idem sunt. quasi inferat demonstrationem potissimam non esse propter quid. i. per causam, quod tamen est. Sed est propter quid simpliciter, alia vero propter quid tantum. Secundo notandum quod probare contrariorum ad metaphisicam, & ad dialecticam pertinet: dialecticus probat secundum probabilitatem, metaphisicus vero secundum veritatem.

Tex. 25. Manifestum vsque similiter se habet.

Secundam conclusionem, & quintum corollarium ponit Aristoteles in p

senti contextu. supra enim demonstrauit non esse demonstrationem ex his quæ possunt aliter se habere, & neque ex his quæ per accidens sunt, nec ex extraneis sed ex proprijs, & per se, & quæ non possunt aliter se habere: in presentia ostendit ex perpetuis debere esse, & non ex corruptibilibus. dicit igitur. [Manifestum autem est, quod si sint propositiones vniuersales, ex quibus fit syllogismus demonstratiuus, quod necesse est, & conclusionem esse perpetuam huiusmodi demonstrationis. s. quæ est ex per se, & proprijs, & secundum quod ipsum siue vniuersale,] & simpliciter (vt est dicere) demonstrationis. i. non solum conclusionem necessariam, eius demonstrationis ex vniuersalibus oportere esse, affirmamus, sed etiam de vnaquaque demonstratione, (vt ita dicam.) simpliciter ratiocinetur igitur sic. quicumque syllogismus est accipiens propositiones vniuersales, & secundum quod ipsum, ille concludit conclusionem perpetuam, demonstratio huiusmodi, ergo quintum corollarium est. d. [Non est ergo demonstratio corruptibilem, neque scientia simpliciter, sed sic est supple de eis sicut est de illis, quæ sunt secundum accidens. Deinde subdit,] & quod non est vniuersalis ipsius; sed sic, & aliquando [supple, est: non est scientia, neque demonstratio.] Cum autem ita sit. i. conclusio non vniuersalis sed corruptibilis] necesse est alteram. i. præmissarum [non vniuersalem esse: corruptibilem quidem supple continget alteram præmissarum. [quoniam & conclusio est supple, corruptibilis:] non vniuersalē, autem. i. syllogizabitur, [quod hoc quidem erit. s. corruptibilis,] hoc autem non erit, ex quibus est syllogismus: [quare. s. positis his] non est syllogizare vniuersaliter, sed quoniam nunc est, id est quoniam nunc erit, & aliquando non erit sic; igitur demonstratio est ex

FF a per-

perpetuis. ergo quæcunque habent præmissas vniuersales, & de omni sabie-cto non possunt demonstrari: de illis non est demonstratio: corruptibilia sunt huiusmodi ergo. Vbi notandum est quod accipit hic Aristoteles vniuersale, vt supra accipiebatur, cum dicebat vniuersale autem dico, &c. propositiones vniuersales eas vocat, quæ sunt secundum quod ipsum, & si sunt huiusmodi, impossibile est quod conclusio sit ex corruptibilibus. Secundo notandum est, quod dixit non esse scientiam corruptibilem nisi per accidens, quoniam scientia proprie sumpta, vt ad propositum facit est de ijs, quæ nõ sunt aliter se habere: vt patet in secundo cap. huius. igitur scientia, & demonstratio proprie sumpta per se erunt vniuersalium incorruptibilem. quoniam vero sub vniuersalibus indiuidua continentur, & quodlibet illorum suo vniuersali accidit: hinc sequitur, quod dum habemus scientiam de illis indiuiduis dicimur habere scientiam per accidens. nanque accidit homini, quod sit Plato, quod sit Socrates, & sic de alijs indiuiduis sub vniuersalibus contentis.

Tex. 26. Similiter se vsque eorum autem, &c.

Tertiam conclusionem in præsentis contextu ponit: intendens hanc rationem, quod diffinitio nõ est de rebus corruptibilibus: nanque diffinitio est principium demonstrationis. ideo dicit. [similiter se habet de diffinitione scilicet quod est ex perpetuis.] quoniam quidem diffinitio, aut est principium demonstrationis, [aut demonstratio ipsa est, positione differens. s. ab ipsa diffinitione,] aut est conclusio quædam, demonstrationis. Est enim diffinitio de omni, & est vniuersalis, & non corruptibilem sicut nec demonstratio. in

secundo libro plura erunt dicenda de diffinitione. Notandum tamen quod diffinitio est duplex. s. quidditatiua, descriptiua, causalis, & quid nominis. Diffinitio quidditatiua seu essentialis est oratio quid est esse rei indicans per essentialia, vt homo est animal rationale mortale. Diffinitio descriptiua est oratio quid est esse rei indicans sed per accidentia, vt homo est animal gressibile bipes. Diffinitio causalis est, oratio quæ datur per causas, vel efficientem, vel materialem, vt ira est ascensio sanguinis circa cor. Diffinitio quid nominis est oratio indicans quid importatur per illud nomen, vt vacuum dicitur quid spacium, corpore non repleto, vt notat Verforius.

Tex. 27. Eorum vsque difficile autem est.

Vltima quatuor corrolaria videntur in præsentia. Primum autem est huiusmodi cum subdit. d. [eorum autem quæ sæpe fiunt. scilicet de ijs dico,] sunt demonstrationes, & scientiæ, (vt defectus lunæ) non de ijs est demonstratio, vt sunt sæpe sed vt semper sunt, quia [manifestum est, quoniam secundum quod huiusmodi sunt. i. secundum quod demonstrabilia, & vniuersalia sunt,] semper sunt: sed in quantum nõ semper sunt, sed in quantum sunt secundum partem. i. secundum particularia non sunt demonstrabilia, & [sicut est de defectu lunæ, similiter de alijs est, quasi dicat, sicut non est demonstratio de eclypsi nisi in quantum est semper, similiter de alijs est dicendum, quod non sunt demonstrabilia nisi in quantum sunt semper. Septimum corrolarium est, cum ostendit demonstrationem non esse ex communibus principijs, sed proprijs cum dicit.] Quoniam autem est, quod demonstrare vnum quodque

quodque non est, idest non contingit ex vnoquoque principio communi, [sed aut. i. est, vel contingit demonstrare] ex vnoquoque principiorum. i. ex proprijs principijs, [si, i. quia [id quod demonstratur] oportet vt [sit secundū quod est illud. i. secundum quod ipsum [non autem est demonstrare, vel contingit demonstrare, vel scire, [si [supple, illud quod demonstratur [ex veris & indemonstrabilibus, & immediatis monstratur.] quasi velit dicere Aristoteles, sint quantumcunque principia immediata indemonstrabilia, & vera, quod si non sunt propria non contingit demonstrare,] quia demonstrare sic. i. hoc modo [sicut Brisson,] scilicet Philosophus quidam sic nuncupatus [tetragonismon] contingit demonstrare. Brisson autem in demonstrando quadratum esse æqualem circulo, & quadrato: procedebat per quoddam commune principium, quod alteri inest a circulo, & quadrato: quare rationes illius alijs conuenire, non autem circulo & quadrato tanquam propinquis, & immediatis. igitur per communia, vt iste Brisson faciebat, est scire per accidens, & non secundum quod ipsum, & per se, & hoc est quod dicit sub. [Secundum commune, supple, principium] monstrant rationes huiusmodi, quod & alteri inest, supple hæ rationes alijs infunt ab illis principijs per quod accipiuntur, vt ipse insinuat. d. [vnde & in alijs conueniunt hæ rationes, non congenis. i. alijs conueniunt non eiusdem generis. [Non itaque secundum illud. i. vniuersaliter [scit, sed secundū accidens.] propterea quod [demonstratio non conuenit,] vel non contingit ire, siue demonstrare ex ijs quæ sunt de vno genere [in aliud genus.] nanque [vnumquodque scimus non secundū accidens, cum secundum illud. i. secundum quod ipsum] cognoscimus. [Secundum quod ex principijs illius, in-

quantum illud est. i. quatenus est tale,] vt habere æquales duobus rectis, cui inest per se. s. triangulo, [quod dictum est] hoc supra, [ex principijs illius] debet demonstrari. Octauum corrolariū ponit deinde, cum dicit. [quare si per se inest, & illud.] i. & illa passio subiecto per se inest, [cui inest.] i. subiecto, [necesse est medium esse in eadē proximitate. i. in eodem genere, vel per proprium principium; non autem per commune. [Si vero non] supple demonstratur hoc modo, [sed] demonstratur [sicut armonica per arithmeticeam,] quasi dicat, quæ sunt talia [demonstratur quidem similiter, sed differunt. i. quæ scientiæ sunt huiusmodi, vt musica cum arithmetica, quæ quidē scientia est subalternata, ex proprijs procedunt principijs: igitur si iste scientiæ, quæ sunt sub alijs procedunt ex proprijs principijs, tanto magis aliæ. Vbi notandum est quod istæ scientiæ differunt in hoc ab alijs, in procedendo: nā scire, quia, est scientiæ subalternatæ, quæ altera est a subalternatæ, eo quod subiectum ipsius est alterum a subiecto alterius: sed scire propter quid, est scientiæ superioris cuius sunt per se passiones. ideo subdit. d.] nam ipsum quidem [scire,] quia, alterius quidem est scientiæ. i. subalternatæ. [Subiectū enim genus] scientiæ subalternatæ, [est alterum genus] a scientia subalternatæ: sed propter quid, est superioris scientiæ, cuius per se sunt passiones; [quasi dicat, dicere quia, est scientiæ subalternatæ, & propter quid, superioris: vt diximus. Vltimum corrolarium deinde ponit cum dicit. [Quare ex his, supple, quæ dicta sunt, manifestum est, quod non sit demonstrare, siue contingit, vnumquodque simpliciter, aliter,] siue alio modo, [quam ex proprijs principijs vniuscuiusq;] subiecti: sed quoniam aliquæ scientiæ procedunt per communia: ideo dicit. [Sed horum

horum principia.] i. horum specialiu scientiarum, vt metaphisica [habent commune.] s. tam principia scientiæ superioris, quam scientiæ inferioris habent commune. per quæ probetur. Adde tu cum simplicio in primo Phisic. non simpliciter, quia subalternaret sibi omnes scientias, sed neganti. d. cin de. d. [Si autem manifestum est hoc: quod non est vniuscuiusque] scientiæ specialis [propria principia demonstrare: erunt enim illa.] s. principia communia [omnium principia,] idest aliorum principiorum, [& scientia eorum] principioru erit [domina omnium;] vt metaphisica, [& nanq; scies scit magis ex superioribus causis,] supple, quam ex inferioribus. [ex prioribus enim scit, cum nō ex causatis sciat causas.] i. cum a posteriori non scit. nec causas sit per causata siue per effectus: sed tunc scit ex superioribus, quando ex prioribus scit, & quando scit per causas effectus. ideo cōcludit. d. [quare si magis scit, ille qui maxime habet causas, & illa quoque scientia erit magis, & maxime,] idest erit scientia quæ magis, & maxime causas considerat. concludit intentum dicens. [Sed demonstrationum conuenit,] vel non recte ac conuenienter descendit de vno genere [in aliud genus, aliter] idest, eo modo [quam, vt dictum est geometriæ] descendunt [in machinatuas] siue mechanicas, [aut psectiuas] siue speculatiuas, [& arithmetiæ in harmonicas,] vel musicalia. Vbi notandum est quod geometria dicitur transire in artes mechanicas seu machinatuas quales sunt artes ædificandi, ars faciendi machinas, & consimilia: eo quod in exequendo finem; quem prædictæ artes intendunt modo practico, pluribus propositionibus vtuntur geometricis. Geometria etiam dicitur transire in speculatiuam, quoniam de visione, & linea visuâ pertractat: visio autem sit

mediate speculo. Arithmetica dicitur descendere in musicam, propterea quod de vocum consonantia determinat. Secundo notandū quod licet scientia subalternata accipiat sua principia a superiori scientia, ista tamen eisdem dicuntur principia, verbi gratia, impressio similitudinis dextrum, & sinistrum sunt termini naturales: diagonaliter autem est geometricus, & sic de singulis.

Tex. 28. Difficile vsque dico.

Quartam & vltimam conclusionē ponit in præsentia Aristoteles: ostendens quod difficile est cognoscere, an nos sciamus habere principia. ideo dicit, [Difficile autem est nosse] per demonstrationē [si ex principijs] proprijs [vniuscuiusque scim⁹,] [aut non quod vere est scire.] i. aut nō est vere scire nisi ex proprijs principijs. [Opinamur autem hoc] scire [si habeamus syllogismum ex aliquibus veris, & primis,] idest ex vniuersalibus. [sed hoc non est,] idest non contingit scire hoc modo ex vniuersalibus, & communibus. [Sed congenera oportet esse ex primis.] i. oportet vt sint vniuersalia eiusdem generis, vel oportet esse principia proxima. i. propria primis, idest cum primis, & cum communibus. simul enim cum primis principijs cōmunibus oportet habere principia propria siue proxima communia nanque non faciunt scire sine proximis. Vbi notandum est secundū Off. quod principia proxima primis dupliciter intelligi potest. vno modo quia fiat immediata conclusioni, quæ primo demonstrantur. Alio modo quia sint principia particularia, sed proxima tamen communibus, quæ prima appellantur, & hæc quæ pro capitulo præsentis, volui.

Tex. 29.

Tex. 29. Dico autem vsque.
 Quasdam tamen.
 Cap. VIII.

Q Vindecim annotationes continetur in hoc capite . agitq; quod principia demonstratiuarum scientiarum alia sunt communia , & alia propria. Ostendit quoque differentiam inter suppositionem , dignitatem , petitionem , & diffinitionem . in prima annotatione ostendit quæ sint principia . in secunda comparat ea ad non principia . in tertia ostendit quædam esse communia , & quædam propria . in quarta quæ sint communia ostendit . in quinta verò circa , quæ sit demonstratiua scientia . Dicit igitur circa primam . dico vel describo illas esse principia in vnoquoque genere , quæ cum sint vera , non contingit ipsa demonstrare . Secunda est : quid igitur significant supple principia , & quæ sunt prima , & quæ sunt ex primis , [accipiendum , idest , supponitur , & assumitur , quasi dicat , quid quidem igitur significant , & prima . i . axiomata vel sententia , quæ occupant maioris locum , & quid significant ea , quæ sunt ex primis idest conclusiones est demonstrare , vel supponere , [quod autem sint principia necesse est accipere , ac supponere . Alia vero demonstrare . quasi dat differentiam inter principia , & ea quæ non sunt principia , quia principia supponimus esse : alia vero demonstratione egent : vel alia demonstramus ,] vt quid vnitas , aut quid rectum , & quid triangulus . i . accipimus , uel supponimus , tanquam principium vnitatem : quæ vnitas in arithmetica est tanquam principium , & quid triángulus , & quid rectum quæ non sunt principia , sed passiones geometria , hæc in quâ oportet demonstrare , quia [esse vnitatem , accipere , & magnitudinem ,] idest ac-

cipienda tanquam principia : quoniam sic , & vnitatem , & magnitudinem accipit mathematicus esse . [Altera vero monstrare . i . quia non supponuntur esse , oportet demonstrare , quæ sunt passiones : vt angulum , triangulum , &c . erit igitur differentia , quod principia supponuntur : non vero principia demonstrantur . Deinde accedit ad tertiã . dic . [Sunt autem . s . principia , quibus vtuntur in demonstratiuis scientijs , alia propria vniscuiusque scientiæ : alia vero communia , quasi dicat , quædam (principiorum) sunt communia , & quædam propria . [communia vero secundum analogiam ,] quia aliquis dicere posset , quod scientiæ non vtuntur communibus principijs : ideo dicit , quod accipiuntur secundum analogiã quandam seu proportionem in scientijs : [quoniam vtile est , sup . huiusmodi principia in scientia aliqua accipere , [quantuncunq; est in eo . i . quantum in eo genere spectat ,] qd est sub scientia , quasi dicat , quod principia communia vtilia sunt , siue utilitas illorũ tanta est , quantum spectat ad genus subiecti quod est sub illa scientia . genus subiecti dicitur esse sub illa scientia : quoniam considerationi ipsius scientiæ subijcitur . [propria principia sup . dico ,] vt lineam esse huiusmodi , [puta longitudinem absque latitudine :] & rectum , [supple dico esse eiusmodi : puta quod non discrepat ab extremis : quæ sunt principia geometria . declarat . di . [Cõia autem] principia sunt , [vt æqualia si auferas , ab æqualib . qd reliqua [siue q remanent ,] sunt æqualia .] Hæc enim & similia ad omnes , vel ad complures scientias adaptari possunt . sub . d . [sufficiens autem vnumquodque horum] communium principiorum , [quantuncunq; in genere est .] q . d . scientia non eget vltra suum subiectum sed sufficit ei tantum accipere de huiusmodi principijs communibus ,

nibus quâ tum pertinet ad genus subiecti sui, & hoc patet, quia] idem enim faciet [geometra ipse, [si non de omnibus] æqualibus [accipiat, sed in magnitudinibus solum,] idest cum geometra vult arguere, quod ab æqualibus æqualia demas, & non oportet, vt accipiat ipsum principium in sua tota vniuersalitate, sed sufficit, quod accipiat illud contractum ad magnitudines solum. Sic, (cum non intendit arguere, nisi de magnitudinibus,) si ab æqualibus magnitudinibus, æquales magnitudines demas, q̄ remanent sunt æquales, & sic de alijs. non autem in vniuersalitate illa tota. [Arithmetice autem in numeris.] i. idem faciet si accipiet in numeris solum. Quartam ponit annotatio. d. [Sunt autem propria quidē, & quæ accipiuntur esse.] i. subiecta propria sunt quæ supponuntur in scientia illa: [circa q̄] subiecta [scientia speculatur quæ sunt p̄ se.] i. passiones per se subiectorum illorum, [vt arithmetica vnitates,] supponit esse, [geometria autem signa, & lineas,] esse supponit: [hæc enim] vnitates arithmetica, & lineas, & puncta geometria [recipiunt esse,] idest quia sunt, [& hoc esse.] & quid sunt supponunt: quasi dicat, quod supponunt, quia sunt, & quid sunt. [Horum autem passiones per se, quid quidem vnaquæq; significant, accipiunt,] idest, passiones horum subiectorum, quæ sibi per se infunt, qualibet scientia supponit quid significant, [vt arithmetica quidem quid par,] præsupponit quid sit, [& quid impar,] sit, [aut quid quadratus, aut cubus:] idest numerus cubus, & numerus quadratus. [Geometria vero] supponit, [quid irrationale, aut inflecti, aut cōcurrere,] idest quid sit inflecti, reflecti, curuare, & huiusmodi. [quod autem sint,] tales passiones prædicte scientiæ, [demonstrant per communia, & ex ijs quæ demonstrantur,] per cōmunia, [& astro-

logia similiter.] sicut dictum est de arithmetica, & geometria, idem iudicium de astrologia, quasi dicat, & astrologia præsupponit de passionibus quid significant. Quinta annotatio est. [omnis demonstratiua scientia circa tria est, circa quæ esse ponuntur.] i. quæ ponuntur circa præcognita. [Hæc autem sunt genus.] i. subiectum [cuius] scientia subiecti [per se passionum est] ista scientia [speculatiua,] & quæ communes dicuntur dignitates, ex quibus primis demonstrant, [idest secundū, est] principia, quæ dignitates dicuntur ex quibus dignitatibus tanquam ex primis demonstrationes fiunt,] & tertium passiones, quarum quid significet vnaquæque, accipit,] quasi dicat, tertium est passiones, de quibus passionibus vnaquæque scientia accipit, vel præsupponit quid significant. circa quos contextus multa essent dicenda, sed breuitatis gratia, omittimus. tamen est notandum circa primum contextus. quod illud est principium, quod est indemonstrabile, & si est simpliciter indemonstrabile, est principium simpliciter. si autem est indemonstrabile in aliqua scientia, est principium in illa, & quemadmodum non demonstrantur principia nec opposita principiorū. Falsa enim non possunt demonstrari. circa quartam, notatione dignū est, quod de subiecto oportet præsupponere esse, idest quod sit, & hoc esse, idest, & quid sit. secundo notandum quod subiectum est duplex, scilicet, propinquum, & remotum. propinquum, vt numerus arithmetice, & magnitudo geometrie subiectum est. Remotum vt veritas potest dici subiectum arithmetice: & linea, vel punctus subiectum geometrie. Quoniam punctus, seu linea est principium magnitudinis, & veritas principium numeri. circa quintam. notandum secundum Egid. quod licet circa multa versetur demonstratiua scientia, tria

tamen

tamen sunt præcognita circa quæ versatur: videlicet subiectum, dignitas, & passio. Tu autem quod vis suscipias ex his quæ dicta sunt.

Tex. 30. Quasdam. Usque. Amplius petito.

Alias quinque annotationes in præsentia ponit Aristoteles, & primo in hac sexta inquit, [nihil prohibet tamen quasdam scientias despiciere.] i. supponere [quædam eorum, ut genus] subiecti [non supponere esse si sit, manifestum quoniam est,] quod est dicere, scientiæ demonstratiuæ in hoc differunt, eo quod quædam subiectum suum præsupponunt esse, & quædam habent illud tam manifeste, quod despiciunt ipsum, & præsupponitur esse, idest, quæ non habent subiectum tam manifestum, indigent mentione a aliqua de illo in scientia: sed illæ scientiæ, quæ habent tam manifestum, despiciunt facere mentionem de eo, quia omnia non sunt similiter manifesta, ideo non similiter præsupponenda. unde sequitur. [Non enim similiter manifestum est, quoniam numerus sit: & quod calidum, & frigidum.] i. non omnia sunt similiter per se nota: ut numerus, calidum, & frigidum, licet per se nota sint non tamen similiter, ac eodem modo, & passiones non est recipere quid significant, si sint manifestæ,] quia ut diximus despiciunt præsupponere, quid significant, sicut etiam de quibusdam principijs communibus non curant; quale est hoc, si ab æqualibus æqualia demas quæ remanent sunt æqualia: ideo dicit ipse. [Sicut neque communia non recipit quid significant, quod est æqualia ab æqualibus demere, quoniam notum est. [nihilominus hæc tria] prædicta in omni demonstratione [natura sunt,] naturaliter sunt, scilicet,

[circa quod demonstrat,] idest subiectum, [& quæ demonstrat,] idest passiones, quæ demonstrantur, [& ex quibus.] i. dignitates, ex quibus fiunt demonstrationes. Septimam ponit annotationem, datque differentiam inter dignitatem, & suppositionem, & petitionem. dicens. [Non est autem suppositio neque petitiō, quod necesse est propter seipsum esse,] idest id quod necesse est propter seipsum esse, ut est dignitas, non est suppositio, neque petitiō, & videri necesse est, [idest, & necesse est videri, quasi dicat, differunt dignitates a petitionibus, & suppositionibus. hoc autem patet, quia petitiō, & suppositio confirmari ac probari possunt exteriori ratione, dignitas vero non. ideo dicit [non est enim] demon. id est non refert dignitas [ad orationem exterius: sed ad eam quæ est in anima,] idest, sed sola ratione, quæ est interior in anima, sit nota. [quoniam neque syllogismus,] adducitur ad probandum dignitates; secundo probatur, quia [semper est monstrare orationem, sed ad interior orationem non semp,] supple, est demonstrare, quod est aperte dicere petitiō, & suppositio, eo quod probantur ratione exteriori, & syllogismo; ideo non sunt per se nota, & cōtingit contra illa instare: nec necesse sunt per se esse, nec per se videri: sed dignitas aut sola interiori ratione assentitur, contra illam dico, non cōtingit instare, & eam necesse est per se esse, & per se videri. Octaua annotatio est, cum ponit aliam differentiam inter petitionem, suppositionem, & questionem dic. [Quæcunque ergo quidē demonstrabilia esse accipit ipse nō demonstrans, hæc siquidem, quæ videntur accipiat, discenti suppositio, & nō est suppositio simpliciter, sed ad illud solum,] quasi dicat, si quis accipiat aliquam propositionem demonstrabilem, vtatur tamen ea, non demonstrans, tā-

quam indemonstrabilis sit, si ipsa discenti, vel discipulo apparuerit vera, diceretur suppositio, non simpliciter quidem suppositio, sed solum ad illū discipulum. [Si vero neque vnus opinionis, aut contraria est, accipiat, idem petit.] i. si vero ipse Doctor, vel si addiscens neque vnus fuerit opinionis, neque contrariæ cum Doctore, sicut vel de neutra parte consideret, vel dubitet vtranque partem, tunc dicitur petitio. Si vero erit contrariæ opinionis dicitur quæstio, [et in hoc differt suppositio, & petitio: est enim petitio in contrarium discens opinioni: [id est postulatum siue petitio,] quod est idem, est cōtrarium opinioni discens, [aut quodcunque aliquis demonstrabile cū sit, accipiat: & vtatur nō demonstrās,] id est, aut quod cū demonstrari queat, sumit quis vtiturque, cū id non demonstrat, quasi dicat, licet suppositio, petitio, & quæstio differant, tamen in hoc conueniunt, quod vnoquoque eorum vtitur demonstrator non demonstrās: cum demonstrabile sit. Nonam annotationem ponit deinde probans diffinitiones nō esse suppositiones. cum d. [Termini igitur.] i. diffinitiones [non sunt suppositiones,] quia suppositiones dicunt aliquid esse, vel non esse, sed diffinitiones. [nihil dicunt esse, vel non esse.] [Sed in propositionib. sunt suppositiones,] quasi dicat, omnis suppositio est propositio, & quælibet propositio dicit esse, vel non esse: adde tu sed diffinitio non est propositio, quia [terminos solum intelligere oportet,] per diffinitiones habetur operatio simplex intellectus, quæ dicitur intelligere, [hoc autem.] i. talis operatio intellectus [non est suppositio, nisi & audire aliquis suppositionem esse dicat,] id est nisi aliquis dicat vocem aliquam simplicem, quæ comprehenditur auditu, suppositionem esse, quasi dicat, si ergo est audire voces simplices nō dici-

mus suppositiones esse: sic etiam nec diffinitiones. [Sed] supple suppositiones sunt illæ [quibuscunque existentibus.] i. sunt de numero propositionū existentium, [in eo quod illa sunt, sit conclusio.] Quatenus huiusmodi possunt esse præmissæ ad concludendum aliquam conclusionem. igitur, quia talia sic existentia nō sunt diffinitiones, sed propositiones; sequitur quod suppositiones non sunt diffinitiones, sed propositiones. Decimam ponit annotationem. dicens, quod demonstrator non vtitur suppositionibus falsis: eo quod aliqui hic vti videntur: vt geometra qui videtur dicere ac supponere falsum dicens, esse rectum, quod nō est rectum, & vnus pedis, quod nō est vnus pedis idcirco ostendit in hoc nō esse falsitatem. d. ergo [neque autem geometra falsa supponit, sicut quidā affirmant, dicentes, oportet] in demonstratione [non falso] supponere, [vt geometram:] dicunt [mentiri dicentē esse lineam vnus pedis, quæ non est vnus pedis: aut rectam lineam non rectam existentem.] i. eo quod dicunt illum mentiri, quia dicit lineam hanc, vel illam esse vnus pedis, quam sic nō est, & lineam illam esse rectam, quæ tamen non est. [Sed geometra nihil secū dum hanc lineam concludit, quam ipse posuit, sed quæ per hæc ostenditur,] quasi dicat. Respondens non oportet dicere geometram mentiri, aut falsum supponere: quia non facit demonstrationem de linea illa particulari descripta in papiro, vel in puluere: sed de linea vniuersali: quam dat intelligere per illam particularem, exempli gratia, & ad maiorem facilitatem. quare ergo non erit de illa particulari suppositio; sed de vniuersali. hic autem est notandum, & primo ad illam sextam annotationem. Secundum Egid. quod per hæc duo dignitas non est petitio. nec est suppositio. quoniam suppositio

&

& petitio possunt demonstrari: & ideo non sunt necessariz per seipsas. Rursus petitio, & suppositio non statim se afferunt intellectui: ideo non oportet vt assentiamus eis per seipsas: nec qđ videantur nobis veraz per seipsas. igitur recte fuit dictum quod id quod necesse est per seipsam esse, & per seipsam videri cuiusmodi est dignitas, qđ tale quid nō est suppositio, & petitio. Circa nonam notandum est, quod diffinitiones dicuntur termini. quoniam genus, & differentia, per quaz diffinitiones assignantur sunt termini, per quos terminos res finita determinatur, vel restringitur, ad intra determinatam rei quidditatem. Item notandū quod suppositiones sunt in propositionibus, eo quod sub propositionibus continentur: quemadmodū pars subiectiua sub suo toto, & est Aristotelis consuetudo dicere aliquid in alio esse; cum species fuerit, quaz in genere continetur, vt homo in animali, & hęc satis.

**Tex. 3. 1. Amplius autem vsque.
Si autem idem.**

IN prazenti contextu vltimas ponit annotationes Aristoteles, & primo in hac vndecima ostendit idem, quod supra, alia ratione quod diffinitio non est petitio, neque suppositio. dicit igitur. Amplius quod est, item, [petitio, & suppositio omnis,] vel quzlibet petitio, & quzlibet suppositio, [aut est sicut totum,] id est, vniuersale, [aut in parte.] i. particularis, [termini autem neutrum horum.] i. diffinitiones, nec vniuersales nec particulares, quasi dicat, quod omnis suppositio siue omnis petitio est propositio vniuersalis, vel particularis: ac diffinitio non est neque vniuersalis neque particularis propositio. Duodecima annotatio est, quia

mentionem fecerat de vniuersali, scilicet, quod demonstratio ex vniuersalibus est. ideo in hac vult ostendere quomodo sit necessarium demonstratori. d. ergo. [Species quidem,] id est, Ideas [igitur esse,] non oportet ponere: [aut esse vnum aliquid extra multa, non necesse est esse, si demonstratio erit,] quasi dicat, quod propter hoc nō oportet ponere Ideas, siue species, esse quoddam separatum a multis singularibus, quod erit vniuersale: & nō est necesse esse ad hoc quod demonstratio sit, quod est aperte dicere, frustra sunt species, & vniuersalia quaz ab aliquibus ponuntur: quia talia sunt frustra, ad scientiam, eo quod absque illis potest demonstratio, & scientia esse. licet enim vniuersale non sit necesse esse ali quod separatum a multis siue a suis singularibus, vt illi volebant; [tamen necesse est dicere esse unū de multis,] id est quod sit prædicabile vnū de multis. illi philosophi volebant hanc vniuersalitatē animal, homo, equus, siue animalitas, humanitas, & quinitas, esse quoddam vniuersale separatum à suis realiter indiuiduis, & dicebant hanc vniuersalitatē esse necessariā ad demonstrationem, & ad scientiam. omnes ferē expositores attribuunt hanc sententiam Platoni cum ipso met Philosopho: sed hoc falsum est, vt potest videri in commentarijs apud Ticcium in philebo, cap. 26. & apud Carpentarium super Alcinoū. Igitur sine vniuersali, vt illi posuerūt potest esse demonstratio: sed sine vniuersali, quod est vnum prædicabile de multis non potest esse remedium demonstrationis: igitur nec demonstratio, & hoc est quod dicit. d. [Non enim erit vniuersale nisi hoc sit.] i. non erit vniuersale nisi sit hoc particulare, & illud, vel tale vnum prædicabile de multis. [Si vero vniuersale non sit, mediū non erit,] demonstrationis, [quare neq; demonstra-

monstratio.] [Oportet itaque aliquod vnum, & idem de pluribus esse non æquiuocum.] i. igitur oportet quod in demonstratione sit aliquod vnum, & idem vniuersale, & secundum rationē vnā, quod prædicetur de pluribus, sed non æquiuoce. cum igitur sit hæc vniuersalis ratio, quod prædicetur de pluribus non æquiuoce, oportet esse tale, ut sit medium in demonstratione. Tertiadecima est. cum ostendit qualiter se habeant scientiæ circa principia communia, quo ad propria vero in sequenti capitulo. d. igitur. quod nulla demonstratio ostēditur, secundum vnā expositionem, assumit hoc principium, [non contingere, vel non cōtingit idē affirmare simul, & negare: neque vna recipit demonstratio,] quasi dicat, quod nulla demonstratio, ut dixi accipit hoc. si enim aliqua demonstratio vtrereatur ad ostendendum aliquam conclusionem: oportet quod sic eo veretur quod acciperet primum. i. maiorem extremitatem affirmari de medio, & non negari. vnde dicit. [Sed] sup. recipit hoc principium [si indigeat monstrare conclusionem sic.] declarat hoc dicens. [ostenditur autem sic accipientibus primum de medio quod verum, negare autem non verum: medium autem nihil differt esse, & non esse accipere. Similiter autē, & tertium,] quasi dicat, quod ostenditur, sic accipientibus. aut si demonstratio ostensua uteretur hoc principio, aut esset ex parte maioris extremitatis sic arguendo, omnis homo est animal, & nō est nō animal. Calias est homo, igitur calias est animal, & non est non animal. Vbi patet quod maior extremitas sumitur negative, & affirmatiue, aut esset ex parte medij in maiori propositione, vel minoris in minori. Sed nullum illorum dicendum est, quia negatio ipsa cum affirmatione nil facit quo ad veritatem, & si uirtute præmissarum aliquid fa-

ciat ad inferendum talem, uel talem conclusionem, uel contrarie sic ostenditur siue monstratur conclusio sic accipientibus. s. si primam accipiunt. i. illam primam dignitatē de medio quoniam affirmare uerum sit, non sit autē uerum negare, & nil differt seu refert medium esse, & non sumere, similiter autem & tertium terminum. ideo subdit [si enim assignetur de aliquo, hominem, uerum est dicere:] id est si dicatur uel ponatur hominem animal, & est uerum dicere: [& si non hominem uerum.] licet sit uerum dicere non hominem esse animal: tamen [si solum hominem animal: omne,] id est vniuersaliter [non animal autem, non,] quasi dicat, quoniam si assignetur medium homo, & hominem de aliquo: reuera est affirmare, & sumitur medium esse, & si sumatur medium non homo, de aliquo etiam uerum est affirmare: & sumitur non esse. sed si solum hominem mediū sumimus: uerum est hominem, id totū esse animal, & non esse non animal, quia [erit uerum dicere caliam, siue non caliam esse animal: non animal autem, nō,] uerum erit dicere, quasi dicat, quod erit ita de tertio termino. quoniam si sumetur caliam esse hominem: reuera est affirmare, & sumitur tertius terminus esse, & si non calliam esse hominem, etiam uerum est affirmare: & sumitur non esse. ueruntamē siue callias sumatur, siue non [callias animal esse, sed non esse non animal,] oportet. causam dicti assignat dicens. [causa autem est,] quod non oportet addere affirmatiuum, & negatiuum ad medium, [quod] siue, quia, [primū] siue maior extremitas dicitur [non solum de medio, sed de alio] prædicatur: [propter id quod de pluribus,] id est, quia de pluribus prædicatur, quam medium, uel propter id quod oportet maiorem extremitatem esse in plus quam medium. [quare] oportet, hoc
posito

posito quod maior extremitas sit in plus quam in medium; [neque si medium, & idem est, & non idem] vel neque si medium secundum affirmationem, & negationem, accipitur; [nihil differt ad conclusionem,] colligenda siue sic inferendam. quod est dicere; sufficit addere affirmatiuum, & negatiuum ad maiorem extremitatem; non autem oportet quod addatur ad medium, sed si solum medium est in minus, quam maior extremitas, vel minor extremitas sit in minus, quam in medium, ad conclusionem sic inferendam nihil differt. Decimaquarta annotatio est ista, cum ostendit demonstrationem indigere hoc principio. dicens. [commune autem affirmare, aut negare, quæ est ad impossibile demonstratio, accipit:] id est demonstratio, quæ est ad impossibile, indiget hoc communi principio: omne ens contingit affirmare, aut negare, [& hoc neque semper vniuersaliter, sed quantum sufficiens est, sufficiens autem est in genere: dico autem in genere, ut circa quod genus demonstrationes fert: sicut dictum est prius,] id est, & hoc principium non semper accipit in sua vniuersitate, vel communitate, sed accipit in quantum requirit genus sui subiecti. Dico autem, vel intelligo per genus subiecti circa quod fiunt demonstrationes: ut dicebatur prius. sed quid dicebatur? quod sufficit de huiusmodi principijs communibus, accipere tantum quantum requirit genus subiecti circa quod fiunt demonstrationes, ut iterum repetam. Ostendit deinde in hac vltima annotatione scientias indigere, vel communicare in principijs communibus, dicens. [Communicant autem omnes scientiæ secundum communia:] vel scientiæ communicant. i. conueniunt in communibus principijs. [communiam autem dico, quibus vtuntur tanquam ex eis demonstrantes, sed non ex quibus de-

monstrant, neque quod demonstrant,] quasi dicat, illa dico communiam quibus vtuntur scientiæ omnes tanquam ex eis aliquid demonstrantes: non sunt tamen demonstrantes ex eis. sed in istis non communicant ad inuicem scientiæ, ex quibus tanquam de subiectis demonstrant; neque in eo quod demonstrant, vel neque vt ab eis demonstrantur tanquam passionibus, aut conclusionibus demonstrationis. Deinde subdit. d. [Et dialectica quidem de omnibus,] supple principijs, potest probationem facere, [& si aliqua vniuersaliter tenet monstrare communiam,] vel si aliqua hoc idem facere probationem tenet, vt metaphisica, quæ vtitur principijs comunibus, cuiusmodi sunt [vt quod est affirmare omne, aut negare, aut quod est æqualia ab æqualibus demere, aut cetera] i. arbit. Hoc est dicere, quod dialectica, & metaphisica habent viam, & modum ad probandum huiusmodi principia communia, qualia sunt; de quolibet verum est affirmare aut negare. si ab æqualibus æqualia demere, que remanent sunt æqualia: & quædam] re sunt huiusmodi. [Sed dialectica non est definitorum sic quorundam,] id est dialectica non est alicuius definiti ac determinati generis: [neque generis alicuius vniuersalis,] neque alicuius vniuersalis, quia si esset determinati generis [non interrogaret:] ratio autem quare non interrogaret, est, quod [demonstrantem non est. i. non contingit interrogare: propter id quod oppositorum esse non monstrat idem.] i. non interrogat propter id, quod idem demonstrator non demonstrat esse oppositorum, eo quod non habet opposita, vt dialecticus, vel dicit sic, quoniam non probat opposita de eodem vtrunque partem contradictionis. [Ostensum autem est hoc in istis quæ sunt de syllogismo.] id est in libris priorum. ubi circa principium inquit, quod dialectica procedit per hanc viam

&c

& per quædam probabilia, quæ habet utranque partem probandam. hic autem sunt quædam notanda, & primo circa undecimam annotationem, quod vniuersale dupliciter accipitur, ut facit ad rem. Primo modo pro eo, quod alteri competit per se, & secundum quod ipsum. qualiter passio conuertibilis cum suo subiecto, est vniuersale subiecti, eodemque modo, diffinitio conuertibilis cum diffinito, est vniuersale diffinitio. Secundo modo accipitur pro propositione vniuersali: sic accipitur in proposito, tale uero vniuersale non est diffinitio. ideo non ualet diffinitio prædicatur. vniuersaliter de diffinito ergo. circa duodecimam notandum, quod in omni syllogismo demonstratio aliqua præmissarum est vniuersalis. Hoc enim requiritur ex natura syllogismi, ut syllogismus. cum ergo in utraq; præmissarum ponatur mediū; sequitur, quod medium in qualibet demonstratione sumitur vniuersaliter. quare non solum ex natura demonstrationis, sed etiam syllogismi, ut est demonstratio, & ut syllogismus. idcirco concludit Philosophus quod si non esset vniuersale non esset medium in demonstratione. circa decimam tertiam nota, quod demonstratio ostensiva non assumit hoc principium. scilicet quod non contingit simul affirmare, & negare in sua totalitate, & licet possit assumere aliquo modo: eo quod non indiget eo sub hac forma. sed potest demonstratio inducere ad impossibile. quoniam potest euenire, ut aliquis neget mihi veritatem tunc duco ad hoc impossibile, quod hoc principium. scilicet quod non contingit simul affirmare, & negare, non sit verum. circa decimam quartam notatione est dignum quod aliqua scientia uti potest in sua vniuersalitate sumpto principio communissimo: propterea quod subiecti sui limites non transcendit, ut metaphisica, quod est ens. Speciales

vero scientiæ ad certam naturam ipsum contrahunt. quemadmodum sua subiecta sunt determinate contracta. ideo dixit [sed hoc non semper vniuersaliter.] Circa vltimam est notandum quod dialectica aliter versatur circa communia principia, & aliter metaphisica. item notandum secundum Egid. quod aliqua scientia potest se habere circa principia tripliciter, scilicet, probando aliquid per ipsa. probando ipsa, & probando aliquid de ipsis. per ipsa aliquid probare, omnes scientiæ conueniunt, quia accipiunt huiusmodi communia: & probant aliquid per ipsa. sed probare ipsa, & probare aliquid de ipsis principijs: scientiæ communes differunt a scientijs specialibus: quia speciales non possunt probare ipsa principia, nec aliquid de ipsis principijs. Metaphisica uero probat ipsa secundum quod est possibile, & probat aliquid de principijs. probat namque quod non possumus talibus principijs dissentire corde, & quod non possumus mente concipere opposita eorum, & hæc satis pro præsentis capitulo.

Tex. 32. Si autem vsque quoniam autem. Cap. IX.

IN præsentis capitulo ostendit Aristoteles qualiter se habeant scientiæ, circa principia propria. continet autem in se tres conclusiones, septemque corrolaria, & tres quæstiones. cum dilutione. in præsentis contextu primam conclusionem, & quinque corrolaria ponit, quia igitur priorum quædam spectant ad opponentem, & quædam ad respondentem & quædam ad utrumque: ad opponentem. n. spectat interrogare, & proponere ad respondentem respondere: ad utrumque disputare. ideo Philosophus dare volens de vniuersali scientiæ interrogatione: ostendit in qualibet scientia esse proprias interrogationes, & quod sunt propriæ responsiones ac disputa-

sputationes . vbi prius notādum quod interrogatio , & propositio idem sunt re , ratione vero differunt propositio multis nominibus decoratur . s. propositio, problema, enunciatio, conclusio, interrogatio, cum aduersario respondere possumus, vel affirmatiuè, vel negatiuè tunc dicitur problema, cum vero affirmatiuè solum, aut negatiuè solum, dicitur Theorema. propositio dicitur quatenus per illam aliquid proponimus . dicitur conclusio quatenus probatur. interrogatio, vt interrogat. enunciatio vt verum, vel falsum enunciat. Dicit igitur. quælibet scientia habet proprias interrogationes ex proprijs terminis illius scientiæ , & probat, dicens quia [si idem est interrogatio syllogistica,] id est, quæ est ad vtrâque partem contradictionis, [&] si est idem [propositio contradictionis.] i. propositio alteram partem accipiens, [propositiones autem] tunc [sunt] proprie [secundum vnamquamque] scientiam, ex quibus est syllogismus,] quasi dicat, idem est interrogatio syllogistica, & propositio contradictionis : at in vnaqua; scientia propositiones sunt ex his, ex quibus fit syllogismus in eadem scientia . igitur interrogationes sunt ex his in qualibet scientia, ex quibus fit syllogismus in eadem scientia. ideo dicit [secundum vnamquamque] supple scientiam, [erunt vtique aliquæ interrogationes scientiales,] proprie, [ex quibus] interrogationibus scibilibus, [qui est secundum vnamquamque] fit proprius syllogismus.] igitur proprie interrogationes sunt in vnaqua; scientia ex his , ex quibus fit proprius syllogismus in eadem scientia . primi corollarium ponit. d. [manifestum itaque] est, [quod omnis interrogatio nõ erit geometrica, neque erit medicinalis: similiter autem & in alijs:] supple scientijs se habet. quod non omnis interrogatio est cuiuslibet disciplinæ. nõ

sunt igitur omnes propositiones geometricæ [sed] dicuntur illæ geometricæ [aut ex quibus monstratur de quibus est geometrica.] i. ex quibus propositionibus ostenditur aliquid in geometria, [aut] sunt propositiones geometricæ [quod ex eisdem monstratur.] i. id quod ostenditur ex eisdem propositionibus geometricæ sunt : [vt visibilia:] i. vt propositiones ex quibus demonstratur quod super datam lineam contingit collocare triangulum æquilaterum. [Similiter autem & in alijs,] scientijs idem dicatur. Secundum corollarium est , cum. d. [Et de ijs] manifestum est interrogationibus geometricis [quidem , & rationem ponendam esse ex geometricis principijs, & conclusionibus:] id est quod ponenda est ratio siue veritas ipsarum interrogationum, ex principijs, & conclusionibus geometricis. [sed principiorum ratione non ponendam esse geometriæ, secundum quod est geometria: similiter autem & in alijs scientijs.] i. sed non debet assignari ratio , vel veritas a geometria, secundum quod geometria, principiorum geometricæ, vel ratio principiorum geometricæ non debet ab ipso assignari secundum quod est geometria . similiter est dicendum de alijs scientijs, eo quod nulla scientia probat sua principia. Tertium corollarium deinde ponit. d. [neque omne est utique vnumquæque scientem interrogandû, neque secundum omne interrogatum esse respondendum de vnoquoque:] i. quia sicut scientia habet proprias interrogationes, sic habet & responiones. igitur neque interrogandum scientem contingit de omni, vel circa omne. neque interrogatum circa omne, debet secundum omne respondere. [Sed] debet interrogare, & respondere, iuxta ea [quæ sunt secundum scientiam determinata,] quia si geometria est interrogata de circumferentia, si rectè lineæ con-
gruant

gruant nec ne: oportet respondere, nō sunt geometricæ interrogationes. non est ergo ad omne respondendū. Quartum corollarium est. [Si autem disputet [geometra [cum geometra, secundum quod est geometra:] tunc, [manifestum est quod sic] geometricè arguēdo, [& bene, si demonstrat aliquid ex ijs:] idest si de proprijs geometriæ, inter se disceptabunt. [Si vero non] geometricè arguēt, vel si de proprijs principijs geometriæ, non disputabunt, vel interrogabunt, ac respondebunt, [non bene,] eo quod non agunt geometricè. [manifestum autem est, quod non arguit geometram, sed aut secundum accidens,] quasi dicat, manifestum est quod non recte facit disputando cum geometra non geometricè: sed si arguit aliquid, aut non bene, aut est hoc secundum accidens, non autem proprie, & per se. Quintum corollarium ponit cum. d. [Quare non utique erit in non geometricis disputandum de geometria.] ne similes simus, aut ne de nobis dicatur illud adagium. ne sutor ultra crepidam. [latebit enim] tūc [prave disputans,] idest non poterit cognosci quis, si recte ac prave disputet, in tali disceptatione. [Similiter autem, & in alijs scientijs se habet.] quē admodum dictum est de geometria. concludamus ergo, quod in vnaqua; scientia sunt proprię interrogationes, & responsiones. iuxta consuetudinem hic sunt quædam notanda, & primo ad conclusionem, quod interrogatio syllogistica est proprie de cōclusionē, & ad utranque partem est contradictionis: sed propositio demonstratiua est determinate ad alteram partē contradictionis. Secundo notādum quod propositio, conclusio, interrogatio idem dicitur interrogatio aliqua oratio, cū sub forma dubitationis proponitur, propositio ut pmissa syllogismi: cōclusio, ut p syllogismū cōcludat, ut

si q̄ratur num oīs homo sit capax disciplinę, hæc oratio est interrogatio, cum verò probatur arguendo hoc pacto, omne animal rationale est capax disciplinę, omnis homo est animal rationale: omnis igitur homo est capax disciplinę: hæc oratio dicitur conclusio, dicitur p̄missa quasi pro alio positio ut omnis homo est capax disciplinę: Plato est homo, igitur, &c. item notandum quod dialecticus permittit aduersario quam velit partem: sciētificus vero nō, & in plus se habet interrogatio, quam interrogatio scibilis, item cum dicitur vtrum homo sit disciplinabilis, vel nō, illa propositio: homo est disciplinabilis est propositio contradictionis.

Tex. 33. Quoniam autem vsq;
Non oportet.

T Res quæstiones in præfenti contentu ponit Aristoteles, & dilutionē, dicit igitur (& est prima q̄stio) [Quoniam sunt geometricæ interrogationes, non ne sunt & non geometricę?] idest cum sint quædam interrogationes geometricæ, ut sunt quæ ex principijs geometricis concluduntur, nunquid alix sint quæ geometricæ non sint? secūda est, [& quæ sunt secundum vnamquanq; scientiam & quæ secundum ignorantiam qualis geometrica est?] idest, propositiones quælibet secundum quælibet scientiam, & illæ propositiones quæ sunt secundum ignorantiam: qualis est harum geometrica?, quasi, dicat num quæcunque propositiones secundum unamquanq; scientiam, & secundum ignorantiam. s. propositiones secundum ignorantiam geometricæ, debent dici geometricæ, aut non? tertia quæstio est. [Et vtrum qui secundum ignorantiam syllogismus, qui est ex oppositis syllogismus, an paralogismus?] idest vtrum syllogismus qui fit ex his quæ

quæ opponuntur principijs, sit dicendus syllogismus an paralogismus? vel, sit dicendus syllogismus secundum ignorantiam, an paralogismus? solutio prima est talis: [secundum geometriam autem, aut ex alia arte ut musica, est in interrogatio non geometrica,] quasi dicat non sunt interrogationes musices, secundum geometriam, aut interrogationes quæ sicut in alia arte, puta ex musica, non sunt geometricæ, sed musicæ, ut utrum septima ingrediatur compositionem, & cui inherere debeat: hæc est omnino non geometrica. Solutio secundæ hæc est. [De geometria autem, ut ad inuicem parallelas concurrere opinari, geometrica quodammodo est, & non geometrica alio modo,] i. ex geometria vero, ut si quis arbitretur lineas parallelas concurrere: quoniam parallelas concurrere quodammodo geometricum est & non geometricum, [dupliciter enim hoc est,] idest dupliciter est non geometricum, [sicut] est dupliciter [arithmon.] idest in consonans: namque alterum est in non consonando, & alterum in prave consonando. declarat se. d. [alterum quidem non geometricum est in non habendo, alterum vero in prave habendo,] idest vno modo, quod sit interrogatio ex terminis non geometricis, puta si esset musica, & hoc modo dicitur non geometrica. alio modo dicitur non geometrica, quia est quidem ex terminis geometricis, sed prave compositis, ut ista: lineæ parallelae concurrunt, [& ignorantia hæc,] i. & interrogatio secundum ignorantiam,] quæ est ex eius principijs,] prave dispositis ac ordinatis, [contraria est.] i. est contraria vero, & scientiæ geometricæ: quæ est ex bene ordinatis terminis. Solutio tertiæ quæstionis est. [In doctrinis autem,] vel in scientijs doctrinalibus, vel demonstratiuis. [non est similiter paralogismus.] i. non contingit, aut non fit paralogismus, ut

fit in dialecticis, [quia] in scientijs demonstratiuis idem [medium] semper est dupliciter,] uel semper bis sumitur. [etenim de hoc omni.] i. quia de omni medio prædicatur maior extremitas, [& iterum hoc] medium, [dicitur de alio omni,] idest prædicatur de omni minori extremitate, & est bis summi quoniam semper comparatur ad maiorem, & minorem extremitatē, [quod autem prædicatur non dicitur omne, quasi dicat, quod prædicatum non debet assumi cum signo uniuersali. deinde subdit. [Hæc autem] supplementæ scientiæ doctrinales, siue demonstratiuæ,] [sunt in intellectu, ut est uidere,] idest offerunt se intellectui, ut ueræ res, uel sic cum Philopono, uidere hæc, siue hos terminos in doctrinis. non est similiter paralogismus, propter medijs termini duplicitatem. quoniam unusquisque terminus diffinitus in doctrinis, est sicuti demonstratio. [sed in orationibus latet,] idest in dialecticis latent nomina, eo quod non sunt diffinita. [utrum omnis circulus figura sit: si scribatur autem manifestum est. Quid autem sint ne carmina circulus? manifestum quoniam non sunt,] idest si quis interrogaret aliquem geometram, an omnis circulus sit figura, statim respondebatur quod sic. describens ipsum, aut in intellectu, aut in abaco, & si rursus interrogaret ipsum, sunt ne carmina circulus; minime dicit: ne possit concludere aduersarius, & dicere, ergo carmina sunt figura. Carmina circuli uocat Aristoteles, ea quæ cõfecta sunt non ut dictionem finalem primi uersus principium secundi consequatur: & finalem secundi principium tertij, & de reliquis: sed ut possit idem uersus, & principium, & finis fieri. est notatione dignum, quod scientiæ demonstratiuæ dicuntur doctrinales, eo quod magis docent, quam non demonstratiuæ. Philoponus uero per doctrinales mathematicas

maticas intellexit, & Linconiensis, & Egid. dicunturque huiusmodi propterea quod maxime docent, & abique formidine. Item notandum quod signū uniuersale non ponitur ad prædicatū, eo quod ordo syllogisticus hoc nõ postulat, uel quia ut quidam uolunt, prædicatum se habet ut forma, subiectum uero ut materia, sed materia diuidi potest, quod non potest forma. tu quod uis capias.

Tex. 34. Non oportet vsque. Contingit autem.

Sextum corrolarium ponit Aristoteles. dicens non adduci instantiam contra demonstratorem inductiuam, quemadmodum fit in dialecticis. dicit igitur. [non oportet autem instantiam inferre in ipsum, supple, demonstratorem, si sit propositio inductiua,] idest, particularis, [quæ] propositio [non est in pluribus; non enim erit in omnib.] quasi dicat, si propositiones doctrinales debent esse in pluribus, & propositio inductiua non est in pluribus: igitur propositiones, & instantiæ doctrinales sunt in pluribus, non autem in particularibus. [Ex uniuersalibus autem syllogismus manifestum est, quod neque instantia est:] idest doctrinalis syllogismus est ex uniuersalibus, & est manifestum quod nõ est ibi instantia particularis, idest in doctrinalibus, quoniam sunt uniuersales propositiones. [eadem enim sunt propositiones, & instantiæ:] idest eadem enim enunciationes sunt propositiones, & instantiæ, quia [quam fert instantiam] quis aduersario, [hæc fiet utique propositio demonstratiua, aut dialectica,] idest ista instantia fiet propositio demonstratiua in scientijs, aut dialectica in

problematibus. igitur bene fuit dictum, quod instantia in scientijs est uniuersalis, non autem particularis. Vbi notandum est, quod sicut interrogatio, & propositio sunt unum & idem: sic instantia & propositio, licet ratione differant, dicitur nanq; propositio pro quanto potest esse præmissa alicuius syllogismi, dicitur uero instantia, quia tanquam oppositum alicuius præmissarū sumitur, ad ostendendum conclusionē non uere inferri ex præmissis: & tales instantiæ sunt uniuersales in scientijs demonstratiuis. In dialecticis potest esse instantia particularis, cum suæ uniuersales inductionem ut plurimum probentur, & a signo, aut per ea quæ sunt secundum accidens, in alijs scientijs, quam mathematicis contingere potest, dubitare potest quis quare in scientijs demonstratiuis non contingit instare particulariter. R. Egidius, quia in talibus sunt magis notæ causæ quam effectus, & ubi sunt magis noti effectus ut in naturalibus, contingit aliquando procedere ex signis & ex his quæ sunt per accidens, talia autem non semper sunt de omni, & uniuersaliter, ut hic debemus uniuersaliter sumere.

Tex. 34. Contingit autem vsque Conuertuntur.

HAEC est secunda conclusio, cum se primo & ultimo corrolario, quæ ponit Aristoteles in præsentia, dicens quod aliquando contingit ex præmissis acceptis, non debite syllogistice inferri conclusionem, quemadmodum, fit, cum accipitur medium quod affirmatiuè prædicatur tam de maiori quàm de minori extremitate: quia tunc ex puris affirmatiuis arguitur, id, igitur, [contingit autem quosdam non syllogistice dicere, siue syllogizare, propter id, propter

propter mediū, quod accipiunt vtriusque consequentia,] idest quod inhæret affirmatiuæ & maiori & minori extremitate, vel dicas sic, ppter id quod ex vtriusque affirmatiuis arguunt in secunda figura, [& vt Cæneus facit, quod ignis in multiplicata analogia fit, & nanque ignis cito generatur, sicut dicit: & hæc est analogia,] hoc est argumentum Cænei philosophi, qui sic arguebatur, id quod cito fer. i. generatur multiplicata analogia, idest proportione, generatur cito: ignis generat cito: (& est hæc minor,) ergo ignis generatur siue fit in multiplicata proportione, & hæc analogia, idest proportio, scilicet, id quod cito generatur, & patet de medio quod dictum est ideo [sic] arguere [non est syllogismus] [sed si uelocissima analogia sequitur multiplicata,] idest sed si multiplicata proportio sequitur celerrimam generationem, [& ignem in uelocissima mutatione analogia.] i. & celerrima generatio ignem sequitur: multiplicata proportio sequitur hoc pacto, quasi dicat, quod si conuertamus terminos maioris propositionis, & dicamus quod multiplicata proportio sequitur celerrimæ generationis, tunc sunt in prima figura duæ affirmatiuæ, & oratio est ad uelocissimam, [& ignem uelocissima in mutatione analogia,] quod est dicere, ignem celerrime moueri, quod est minor propositio. Ponit vltimum corollarium nempe quomodo contingant, & quomodo non contingat. d. [aliquando quidem igitur syllogizare non cōtingit ex acceptis,] idest ex talibus præmissis in secunda figura non infertur conclusio, [aliquando uero contingit,] uidelicet cum arguitur ex terminis conuertibilibus, [sed non videtur,] idest, non tamen apparet syllogismum esse, propterea quod non sequitur, vel nõ seruatur debita forma syllogistica, in illo. non igitur contingit ex puris affir-

matiuis in secunda figura. [Si autem esset impossibile ex falsis] propositionibus [uerum,] vel conclusionem [monstrare,] & facile esset utique resolvere, scilicet, cōclusionem sine deceptione in sua principia: & conclusio conuerteretur cum præmissis: quantū ad uerum, & falsum. Hæc est differentia inter demonstratiuos syllogismos, & dialecticos, quoniam in demonstrationibus facilius est resolutio, quam in dialecticis, quare ergo si esset impossibile demonstrare uerum ex falsis, ita ut sint demonstrationes ex ueris solis, facile esset resolvere conclusionem ad propositiones, & causa est, quia conuertuntur ex necessitate, a propositionibus ad conclusionem, & econuerso a conclusione ad propositiones, quia propositiones tales sunt determinatæ. sed in dialecticis non, ideo potest ex falsis uerum concludere. igitur erit facilius resolutio hic, quam ibi in dialecticis, eo quod non est impossibile concludere uerum ex falsis. Ponit exemplum. d. [sit enim a, ens:] idest sit hæc conclusio a, ens, probatum ac conclusum p b, hoc autem cum sit, ea utique sunt quæ noui quoniam sunt, ut b, ex his igitur monstrabo quoniam illud est,] quasi dicat, hoc a, cum sit, ea sunt quæ noui. i. præmissæ, quæ sunt mihi notæ, ut b, per quod cōclusum est a, dico quod ex his præmissis monstrabo quoniam est cōclusio a, & sic non continget deceptionem fieri, ubi notandum est, quod in demonstrationibus est conuertibilitas præmissarum ad conclusionem, & econtra, ita ut si præmissæ sunt ueræ, & conclusio quoque, & econtra, quoniam ibi ex falsis non potest sequi uerum. ideo non possumus decipi in doctrinalibus arguendo ex affirmatiuis in secunda figura. sed in dialecticis non contingit sic.

HH a Tex. 35.

Tex. 35. *Conuertuntur vsque
sed quia differt.*

Tertiam, & vltimam conclusionē ponit: in qua ostendit, quod in scientijs demonstratiuis, & præsertim, in mathematicis, præmissæ, & conclusio magis ad inuicem assumuntur, quàm in dialecticis. ideo. d. [conuertuntur magis quàm sunt in mathematicis, quoniam nullum recipiunt accidens, (& in hoc differunt ab ijs, quæ sunt in dialigis,) sed diffinitiones,] quod est aperte dicere, quod mathematicæ magis arguunt in terminis conuertibilibus, eo quòd ea quæ per se sunt recipiunt, & non ea quæ sunt per accidens; cum non habeant, & in hoc differunt a dialecticis, quæ sæpe assumunt propositiones, quæ sunt per accidens, & non ad inuicem conuertibiles. sed demonstratiuæ scientiæ pro medio diffinitiones sæpe assumunt, quæ quidem diffinitiones conuertuntur cum suis diffinitis. igitur, &c. declarat demonstratiuas has cum d. [augentur autem,] supple demonstrationes [non in latus, ut a, de c, & de e, ut est numerus quantus, uel infinitus,] quasi dicat, isto modo in infinitum non procedunt demonstrationes, quod est dicere demonstrationes posse augeri assumendo, aut in latus, aut in post, ut accipiendo subiectum sub subiecto, aut subiectum post subiectum, aut passionem post passionem, ut puta si hæc passio habere tres, quod primo inest triangulo, proberur de isoscele, & de alio inferiori ad isoscelem si inueniatur, & sic in omnibus: tunc hæc passio habere tres dicitur de omnibus istis, vnde dicit, si a, dicitur de b, habere tres, de b, uel de triangulo, & b, de c, idest, & triangulus de isoscele, & c, de d, idest isosceles de illo, qui est semicirculo, & sic in alijs, hæc passio habere tres dicitur de omnibus. dein

de exponit de numero. d. [Hoc autem in quo sit a, numerus impar quantus, in quo b, numerus impar in quo c, est, & itaque a, de c, & est par quantus numerus in quo sit d, par numerus in quo est e, est ergo a, de e,] quasi dicat, ista passio infinitus, & finitus, quæ debet probari de numero quanto, sit, uel intelligatur per hanc literam a, & impar numerus quantus in quo est b, uel intelligatur per b, impar uero numerus intelligatur per c, est & itaque a, de c, uel probatum est a, de c, uult deinde probare a, de e, dicens: sit igitur par quantus numerus in quo est d, siue intelligatur per literam d, & par numerus intelligatur per e, erit ergo a, de e, quasi dicat, quod par numerus est quantus: & quantus quod de pari prædicatur per, d, intelligatur, est ergo quantus in quo, d, par numerus in quo est e, est ergo a, de e, uariat terminus, nante prius intellexit quantus per b, nunc uero per d, quod credo fecisse obscuratis causa, ut munus suum est. patet ergo, quod demonstrationes nõ multiplicantur, eo quod ad eandem conclusionem adducantur plura media demonstratiua. sed ad unam conclusionem vnum tantum adducitur medium. in dialecticis uero non contingit sic, sed in infinitum possunt multiplicari conclusiones. augentur igitur in latus demonstrationes sumendo plures minores extremitates sub medio, uel sub minori, & hæc satis sunt præsentis capitulo.

Tex. 3. *sed quia differt, vsq; Pos
sibile. Cap. X.*

Habet hoc caput Aristotelis sex conclusiones, in his sex context. in quibus agit de demonstratione quid & quia, & de eius speciebus, ac differentijs, & primo in hac prima conclusio-

ne

ne ostendit quod inter scire quid, & quia, duplex datur differentia, dicit igitur, [sed quia differt, & propter quid scire:] idest sed scire quia, a scire propter quid differt, [primum in eadem scientia; & in hac dupliciter,] idest sed, (& ista particula, sed, in eo iudicio hic ponenda est, quod sic fit sensus,) sed differt primum in eadem scientia, scilicet in demonstratiua, & in hac scientia demonstratiua differt dupliciter, [vno quidem modo si nō per immediata fiat syllogismus,] idest cum non sumitur causa immediata in syllogismo, [non enim accipitur prima causa,] uel causa propria, siue immediata, quando nō sit ita syllogismus,] sed vel quia, illa [quæ est sciētia propter quid,] vel propter causam, [est secundum primā causam:] siue propriam, non autem secundum remotam, & hæc est prima differentia: sed scire quia per causam remotam aut ab effectu ad causam, aut per causā nō primam & immediatam. [Alio modo,] quia, differt a propter quid, [si per immediata quidem, se:] non per causā, sed per conuertentia, & per notius: .i. alio modo scimus quidem per immediata, & proxima, sed non per causam scimus; sed per effectum conuertibile tamen cum sua causa, & notiores illa causa. [prohibet enim nihil æquè prædicantium, notius aliquando esse non causa:] idest non enim est inconueniens, conuertibile, quorum vnum est effectus, & alterum est causa, aliquando esse nobis notiores effectum, quam ipsa causa, vt puta cum fumum video dico adesse ignem, [quare per hanc] vel per effectum quod est non causa erit demonstratio causa, declarat deinde per exempla dicens, [vt quod prope sint planetæ, per illud quod non scintillare:] q. d. quod fiet demonstratio, quia, si arguatur planetas esse prope, propterea quod non scintillant. v. g. sic, omnis stella nō scintillans est prope, planetæ non scin-

tillant, ergo planetæ sunt prope, ponatur igitur in terminis [sit in quo c, planetæ] .i. planetæ sit minor extremitas accepta per hanc literam c, [in quo b, non scintillare,] idest, & medius terminus sit non scintillare, acceptus per hanc literam b, [in quo a prope esse:] idest prope esse sit maior extremitas, [verum igitur est de c, b, dicere,] idest verum erit dicere b, idest non scintillare de c, idest de planetis, [planetæ enim non scintillant:] quia planetæ non scintillant, & hæc est minor, [sed & a,] idest non scintillare, [de b,] idest de prope esse, prædicabitur [nō scintillans enim prope esse,] idest quia non scintillare prope esse, suple contingit, & ideo non est causa non scintillare quod sint prope, sed potius e, contra, sic ordinari solet iste syllogismus, sit a prope esse, b, vero stella non scintillans, c, autem sint planetæ: & sic dicatur: omne b, est a, omne c, est b, ergo omne c, est a, illa vero propositio stella nō scintillans est prope, fiet per inductionem: aut per sensum manifesta, quia forte esset hæc maior dubia ideo d. [hoc autē] stella nō scintillans est prope [accipitur per inductionem, aut per sensum:] quia argentum prope non scintillat, procul vero scintillat. pari ratione lucernarium lumen procul existens scintillat, prope veronon, igitur non scintillans prope est, & sic maior est manifesta, & ex sensibus perspicua similiter de alijs cur nō scintillant: Respondet Philoponus, quia intuitus in longum tractu, debiliores efficiuntur, & idcirco magis patientes a lumine habent phātaliam scintillationis, concessa igitur hæc [necesse ergo a ipsi c, inesse: quare demonstratum est: quod planetæ prope sunt,] idest necesse est prope esse quod est a, inesse planetis quod est c, quare ergo erit demonstratum quod planetæ erunt prope pro id quod non scintillat, deinde subi. [Hic ergo syllogismus nō est propter quid,]

sed

sed quia non enim ex eo quod non scintillant proprie sunt, sed propter illud quod proprie sunt non scintillant,] quasi dicat quod iste syllogismus non est propter quid, sed quia: namque non scintillare non est causa de proprie esse, sed proprie esse est causa de non scintillare; per inductionem ex sensibus deductam, ubi per illam distinctionem planetarum, stellarum erraticarum dicuntur, scintillare aliquod corpus intelligi potest duobus modis: uno modo verè, alio uero apparenter, uerè ut ignis verè scintillare dicitur: eo quod ab ipso scintillat, fluunt, apparenter ut stellæ fixæ, cum sint inuariabiles substantiæ, non possunt defluere ab eis scintillat, uerè: tanquam ab igne ut partes suæ fluunt, sed apparenter ut experientia patet. Notandum quoque est quod apparenter scintillare contingit dupliciter uno modo propter nimiam suæ lucis intensiorem, ut patet de sole. Alio modo propter nimiam distantiam luminosi corporis ab oculo, & hoc modo uidentur stellæ fixæ scintillare, tertio notandum est quod cum arguitur a causa ad effectum, debet argui a notis simpliciter, si uero ab effectu ad causam, tunc argui debet a notis secundum nos, & nota secundum nos sunt per inductionem, & per sensum accepta, & quia in hoc syllogismo arguitur ab effectu, oportet ut maior extremitas sit nota secundum nos: & sit accepta per inductionem, & per sensum, est igitur quia, non autem quid.

Tex. 37. Possibile est autem, vsque. In quibus autem.

HÆc est secunda conclusio in qua docet Philosophus uertere hanc demonstrationem quia ad propter quid, quoniam ibi causa per effectum ostenditur, hic uero e contra, dicens, [possibile autem est, & per alterum alterum

monstrare,] id est contingit fieri demonstrationem, demonstrando alteram per alterum id est effectum per causam, [& tunc erit demonstratio propter quid,] ostendit quoque per easdem literas d, [ut sit c, planetarum,] id est minor extremitas, [in quo b, proprie esse] id est proprie esse accipiat ut medius terminus, [a non scintillare:] id est sit a non scintillare maior extremitas: [est igitur b,] id est prope esse uel medius terminus [in c,] id est in planetis [quod est non scintillare: quare & in c,] id est in planetis supple est a, id est non scintillare, [&] sic [erit syllogismus propter quid,] quia accepta est causa immediata, sic dicitur, omne b, est a, c, est b, ergo c, est a, vel sic omne quod prope est non scintillat, planetarum proprie sunt, ergo planetarum non scintillant. Aliud exemplum, [iterum demonstrant, quod quidem circularis: sit per incrementa:] id est, iterum per demonstrationem, quia, demonstrant lunam esse circulem propter incrementa, ut quia crescit in lumine circulariter. d. enim [si quod augetur circulem quidem sit,] supple figuræ circularis, [augetur autem sic luna: manifestum igitur est, quod sit circularis figuræ.] [sic igitur] syllogizando, aut demonstrando de luna [factus est syllogismus,] siue facta est demonstratio [ipsius quia] non autem quid. [e conuerso autem posito medio ipsius propter quid sit syllogismus,] quasi dicat, si demonstramus medium e contra, quemadmodum nunc demonstrauimus circulem de luna propterea quod circulariter augmentatur, quod est demonstratio, quia: modo dicamus lunam circulariter augmentari propter hoc, quod est figuræ circularis ipsa luna: tunc erit demonstratio propter quid, quia [non est circularis propter ipsius augmenta: sed quia ipsa circularis est ideo accipit huiusmodi augmenta,] & sic erit perfecta demonstratio.

monstrato a propria, & propinqua causa, non autem ab effectu, ut stat in primo syllogismo: ponit hoc in terminis. d. [luna sit in quo c, in quo b, sit augmentum, sit in quo a, circulare.] i. sit c, luna minor extremitas: augmentum b, sit medius terminus: a circulare, sit maior extremitas: & deinde sic formetur syllogismus. Omne b, est a, omne c, est b, ergo omne c, est a, id est omne quod augmentatur in lumine circulariter est circulare; luna augmentatur in lumine circulariter, ergo luna est circularis. pro quo loco facit illud dictum Auerrois in 3. de anima, omne quod in alio recipitur, in eo recipitur secundum naturam recipientis. similiter Aristot. in prædicamentis quantam superficiem esse dices: tantam albedinem esse dices. si substantia est figuræ circularis similiter suum accidens.

Tex. 38. In quibus vsque alio autem modo.

Tertiam cõclusionem ponit Aristoteles in præsentia, dicens posse fieri demonstrationem, quia ex effectu non conuertibili. ponitque exemplum per causam remotam: ordinans ipsam demonstrationem in terminis. d. igitur. [In quibus autem] demonstrationibus [media vel medij termini] non conuertuntur [cum suis causis. i. illi effectus, qui non conuertuntur cum suis causis, & est notius] effectus [qd] vel quam sic [non est causa, quia monstratur.] i. erit demonstratio hæc quoque, quia, [sed & propter quid, non.] non autem erit demonstratio propter quid. deinde subdit. [amplius in quibus] demonstrationibus [medium extra ponitur:] vel in quibus causa pro medio accipitur, & istud medium extra ponit, supple non fit demonstratio propter quid, ideo. d. [etenim in his

non propter quid: sed ipsius quia demonstratio,] est: propterea quod [non dicitur causa:] in illis demonstrationibus medium non est causa, vel propria, aut imediata, ut debet esse, verbi gratia, [ut propter quid non respirariet, quia non est animal: si enim nõ respirandi causa est hoc, oportet esse animal causa respirandi.] si quis ostendat parietem non respirare, eo quod non est animal, tunc non contingit demonstrare propter quid, quia si non, esse animal, esset causa imediata, & propria quod non respiraret paries: contingeret tunc e contra, ut aliquid animal esse, esset causa respirationis: sed hoc est falsum, quoniam pisces nõ respirant, & tamen sunt animalia. ergo non est hæc causa imediata, & patet consequentia, quia [ut si negatio est causa non esse,] e contra [affirmatio est causa ipsius esse,] ut puta, vel [sicut si sine mentura esse calida, & frigida,] animalia nempe cum febricitant] est causa non sanandi: [&] cum debita portione siue [mensura, erit huius causa sanandi,] eo quod videtur tunc homo se recte habere. [Similiter autem] e contra se habet [si affirmatio est causa ipsius esse, & negatio ipsius non esse.] Stantibus igitur his dicit ipse quod [non contingit in his] demonstrationibus, [quod dictum,] id est demonstratio propter quid: [nõ enim omne animal respirat,] id est, quia omne animal non respirat, sed aliqua animalia sunt non respirantia, ut dixi. [syllogismus autem huius causæ,] scilicet remotæ [est in media figura, ut sit a, animal,] id est medius terminus [in quo b, respirare.] i. sit maior extremitas respirare, [in quo c, paries.] i. sit hæc minor extremitas paries. [in quo b, quidem igitur omni, est a.] i. in omni quod respirat est animal. Nanque hæc est maior [omne respirans est animal:] [in c, autem nullo.] i. in nullo pariete

pariete inest animal, & est hæc minor. [quare neque b, in c. nullo est.] i. quare nec respirans, est in nullo pariete: [nó igitur respirat [paries,] & hæc est conclusio. formetur sic syllogismus omne respirans est animal, paries non est animal, ergo paries non respirans est, aut hoc modo omne b, est a, nullum c, est a, igitur nullum c, est b, subdit demum [comparantur autem huiusmodi causæ,] scilicet remotæ a suis effectibus [secundum excellentiã dictis.] i. secundum transcendentiam. i. sunt causæ transcendentes, & remotæ, quia medium dicitur distare plurimum. ideo. d. [hoc autem,] scilicet sic syllogizare [est plurimum distans medium dicere,] & est dicere simul: quod demonstrare sic est accipere causam, quæ multum distat ab effectu, pro medio. [sicut enim est illud, qđ Anacharsidis:] syllogizauit, [quod in scythia non sunt sibilatores, neque enim uites,] quasi dicat, quod iste Philosophus arguebat, quod homines scythiæ non sibilant, eo quod non habent uites: sed non habere uites, est causa nimis remota. dicebat autem sic. uites sunt causa uini: vinum causa potationis. potatio gaudij causa, gaudium uero est causa sibilationis: igitur a primo ad ultimum vitis est causa sibilationis. epilogat. d. [secundum igitur eandem scientiam.] i. demonstratiuam, aut aliam de qua uis loquatur demonstrator, [& secundum positionem mediorum,] terminorum; in eadem scientia consideratorum, [hæ sunt differentiæ ipsius, quia, ad eum syllogismum qui est propter quid:] nam, quia, demonstratio fit tribus istis modis, scilicet, per causam remotam, per effectum adæquatam, & per effectum transcendentem. demonstratio autem propter quid, per causam propriam, & adequatam. Notatio ne dignum est, quod licet contingat demonstrare demonstratione, quia, tã

per effectum conuertibilem, quæ per non conuertibilem: tamen quod non est per effectum conuertibilem, est minoris virtutis ac efficaciz, quam qui per effectum conuertibilem, ut patet in exemplo supra allato de luna, & in hoc quod nó scintillat prope est, planetæ non scintillant ergo prope sunt. potest nanque conuerti iste effectus. Secundo notandum quod quãdo fit demonstratio conuertibilis ad suã causam potest fieri regressus a causa super effectum, sed quando effectus cù sua causa non est conuertibilis, quæ al signatur in illa demonstratione, tunc nobis non licet uti regressu a causa super effectum.

Tex. 39. Alio autem modo uis que figurarum autem.

TRes demum ultimas huius capitis cõclusiones in præsentia declarat Aristoteles in quibus in hac prima, & quarta in ordine posita, docet qualiter differant in diuersis scientijs hæc demonstrationes quia, & propter quid. In secunda uel quinta ostendit, quod etiam scientia subalternata dicit propter quid, non respectu subalternantis, sed respectu alterius cuiusdam in ultima uero ostendit, qđ quia, & propter quid, in scientijs non subalternatis differunt. dicit igitur ad primam. [alio autem modo differt propter quid ab ipso quia: quod. i. propterea quod est speculari utrunque per aliam scientiam,] quasi dicat, quod demonstratio propter quid differt a demonstratione quia, non solum prout est utraque in eadem scientia. s. & quia & propter quid. Sed etiã differt prout contingit utrunque speculari per aliã & aliam scientiã ita ut quod una scientia propter quid alia uero quia considerabit. [Huiusmodi autem] scientiæ sunt

[sunt, quæcunque sic se habent ad invicem, quod alterum sub altero est,] quæ vna scientia alteri scientiæ subalternatur: [ut] se habet [perspectiva,] vel speculativa [ad geometriam:] illa enim sub hac dicitur esse, [& machinativa,] siue quæ de re ædificia agit [ad stereometriam.] i. ad illam quæ est scientia de corporum mensuris, [& harmonica ad arithmetica, & apparentia] siue navalis, [ad astrologiam.] hæ omnes vna subalternatur alteri. [ferè quædam uniuocæ sunt harum quædam scientiarum.] i. quædam harum scientiarum quasi uniuocæ sunt ad scientias subalternantes, [ut astrologia, mathematica & quæ navalis est.] i. sicut astrologia, mathematica, & astronomia navalis, [& harmonica, & mathematica, quæ est secundum auditum.] i. sicut etiam musica, & mathematica, & musica practica quæ est secundum auditum. [Hoc autem ipsum, quia, sensibilibus est scire, sed propter quid, mathematicorum.] i. scire quia est scientiarum, quæ de sensibus sunt, ut puta perspectiva, machinativa, & Musica. Sed scire propter quod est mathematicarum scientiarum, quæ magis abstractè considerantur ut geometriæ, stereometriæ, arithmeticiæ. Hoc autem patet; quia [hi.] i. scientiæ subalternantes siue mathematici, [habent demonstrationes causarum,] quod est apertè dicere, in hoc differunt scientia subalternans a subalternate super modum sciendi, eo quod vnus est scire quia: alterius vero scire quid. sed quoniam posset aliquis credere, quod sciens propter quid alicuius effectus, scit etiã quia eiusdem effectus ideo, ut hoc remoueat subdit. d. [& frequenter nesciunt ipsum quia,] quasi dicat, & multoties scientiæ subalternantes, ignorant ipsum quia, quod non ignorant subalternatæ. [sicut illi uniuersale considerantes, sæpe quædam singularium nesciunt, propter id quod non inten-

dunt.] i. sicut etiam contingit, quod illi considerant aliquod uniuersale, & sæpe nesciunt quædam eius singularia propter id quod de singularibus non considerant. [Sunt autem hæ quæcunque alterum quiddam sunt secundum substantiam, & utuntur speciebus.] i. hæ scientiæ subalternatæ, secundum subiectum siue secundum substantiã, sunt differentes à superioribus scientijs, utuntur tamen speciebus, siue formis, aut principijs formalibus, quæ accipiunt, vel quas species accipiunt à scientia subalternante siue superiori, & hoc est, quæcunque alterum, aut quod alterum, & quid diuersum uti formis, a sua superiori scientia: nam [mathematicæ enim] scientiæ subalternantes [sunt circa species.] i. circa formam, quia [non sunt de aliquo subiecto:] nel non sunt de aliqua speciali materia, & [si de aliquo subiecto] siue materia speciali [geometrica sunt, sed non] considerantur talia à geometra, [secundum quod geometrica sunt.] nanque si considerat geometra lineam, considerat illam absque ligno, & sine aliqua materia alia. quintam deinde ponit conclusionem. d. [Habet autem se.] i. alia scientia puta naturalis [ad perspectiuam, sicut hæc.] s. perspectiva [ad geometriam, & alia.] s. scientia ad istam.] i. ad geometriã, [ut est id quod est de iride ipsum quidem, quia est scire phisici,] quasi dicat, ut manifestum est in in ea parte, quæ est agere de iride. i. de arcu celeste phisicus dico in hac parte subalternatur ipso perspectiuo, quoniam phisicus considerat quia, [sed propter quid est perspectiuus, aut simpliciter, aut secundum disciplinam.] i. sed perspectiuus considerat, aut simpliciter, aut secundum disciplinam. i. aut omnino, aut quantum attinet suæ disciplinæ: agit perspectiuus. Vltima conclusio est, cum. d. [Multæ autem, & non sub se inuicem scientiarum, habet sic:]

id est multæ sunt scientiæ, quæ nõ sunt sibi inuicem subiectæ: [ut medicina ad geometriam,] se habet sic quod una scit quia & alia propter quid, [quod enim vulnera circularia tardius sanantur,] interest [medici scire quia,] sed [scire propter quid] interest geometriæ. intellige per medicum chirurgum, iste enim scit quia, geometria uero propter quid. ratio huius est, quia vulnera circularia tardius sanantur, eo quod non habent angulos, & vulnera non circularia propter propinquitatem partium siue angulorum citius curantur, quam circularis, quæ partes propinquas non habet, & ideo sanatur tardius, & intellige secundum unionem, & consolidationem partium. Notandum autem est quod scientiam subalternari alteri dicitur tripliciter. Primo modo secundum totum. Secundo secundum partem. Tertio secundum propositionem tantum. secundum totum, ut musica subalternatur arithmetica. secundum partem ut naturalis, quo ad partem, quæ est de iride subalternatur perspectiua. secundum propositionem tantum, ut chirurgia quo ad illam propositionem, vulnera circularia tardius sanantur, ad geometriam comparantur, & hæc sint satis ad notitiam huius capituli.

Tex. 40. Figurarum usque sicut autem a. Cap. XI.

Quinq; conclusiones habet istud caput, quemadmodum, & quinque sunt cõtextus: sed, quia supra de materia syllogismi demonstratiui egit, ideo in præsentis capitulo uult agere de forma ipsius. Ostendens quænam figura sit aptior pro isto syllogismo, & primum in hac prima conclusione primam figuram esse magis accommodatam demonstrat. & igitur. **Figurarum autem faciens scire maxime**

prima est,] quasi dicat, quod inter figuras syllogismorum prima est magis ad generandam scientiam apta, & probatur quatuor rationibus. Prima a signo est. [mathematicæ scientiarum per hanc] sup. primam figuram [demonstrationes ferunt,] quasi dicat, quod scientiæ mathematicæ, formant demonstrationes suas per hanc primam: admodum tu hanc minorem, sed istæ scientiæ mathematicæ sũt certiores alijs, ergo, &c. & hoc assumptum est manifestum inductione, [ut arithmetica, & geometria, & perspectiua,] supple, sunt huiusmodi: ergo magis facit scire prima, quam alia figuræ. Secunda ratio est, [et ferè est dicere quæcunque propter quod speculari faciunt considerationem:] id est, & quasi est dicere uniuersaliter, quia quæcunque scientia procedit per demonstrationem propter quid, aut facit demonstrationem suam per causam. [aut enim omnino,] vel aut semper, [aut sicut frequentius, & in plurimis:] format demonstrationem, [quæ est propter quid.] i. per causam, [per hanc figuram,] scilicet primam, vel per hanc demonstrationem [sit syllogismus. quare] ergo] & propter hoc. [i. quoniam propter quid facit scire,] erit maxime faciens scire: quia [propriissimũ scire] est [propter quid] siue causam [speculari.] Tertia ratio est, [postea,] vel post illa quæ assignata supra sunt [ipsius quod est scientiam.] i. scientiam propter causam contingit siue [possibile est, per hanc solam uenari,] quasi dicat, quod non contingit uenari hanc scientiam per causam, nisi per hanc primam figuram. [In media enim figura non fit syllogismus prædicatiuus.] i. syllogismus affirmatiuus: sed ipsius quod quid est, scientia affirmationis est,] quasi dicat, quod in media figura semper negative concluditur; sed scientia ipsius quod quid est. i. scientia quæ est per definitionem semper affirmative concludit. ideo **debet**

debet fieri in prima, quæ concludit affirmatiue. [In ultima autē fit,] supple, affirmatio fit in ultima figura [quidem, sed non uniuersaliter. i. sed concludit particulariter, [sed quod quid est.] i. sed sciētia diffinitiuā est] sciētia [uniuersalium,] non autem particularium: quia [nō quodāmodo est animal bipes homo.] i. homo nō est bipes quodāmodo. i. particulariter, sed uniuersaliter. Quarta rō ē ista. [Amplius] uel itē [hęc qdē] figura priā [nihil indiget illis,] alijs figuris: sed [illæ,] & secūda, & tertia [p hanc] primā [densantur, & augmentantur.] i. reducuntur ad primā per condensationem, & rarefactionem, & augmentationem] quousque veniant ad primā immediatā. i. ad primā. igitur illa figura facit magis scire, quæ alijs figuris non indiget, sed prima est talis. ergo. epilogat. d. [manifestum est igitur, quod maxime propria sciētiæ est prima figura,] quasi dicat, patet qd figura maxime propria sciētiæ, siue quæ magis adaptatur sciētiæ, est prima. aliz uero non. Vbi notandum est quod prædictæ sciētiæ mathem. utuntur, ut plurimum primo modo primæ figuræ: eo quod ut plurimum passionēs proprias, per propriam causam demonstrant. aliquando tamen utuntur prima figura: ut perspectiua cum ab effectu arguit ad causam. ideo dixit aut omnino aut frequentius. Notandū itē quod aliæ figuræ reducuntur ad primā dupliciter: primo quo ad formam syllogismi. secundo quo ad materiam eiusdem generantis aliquo modo sciētiā.

Tex. 41. Sicut autem à vsque.
Quod autem contingit.

Supra mentionem de propositione affirmatiua immediata fecerat philosophus. in presentia autem agit de

immediatione negationis, & primum quomodo sit propositio negatiua mediata; secundo quomodo immediata: cum dicit si uero neutrum. d. igitur primum. [Sicut autem a esse in b, contingit indiuisibiliter;] i. immediate. i. sicut est dare, quod a, sit in b, & prædicetur de b, & sit propositio affirmatiua immediata [sic, & non esse possibile est:] supple, contingit indiuisibiliter. a, in b, & remoueri a, ab ipso b, indiuisibiliter, & facere propositionem negatiuā immediatā quid per indiuisibiliter intelligat exponit. d. [dico autem indiuisibiliter esse.] i. propositionem affirmatiuā immediatā, [vel non esse,] i. aut propositionem negatiuā immediatā, [eo quod non est aliquid eorū medium.] i. cum non est dare medium ad cōcludendum prædicatū de subiecto, vel sit affirmatiua, vel negatiua propositio, tunc dicitur immediata. [Sic enim non erit secundum aliud esse.] i. quia sic possibile non erit prædicatū secundum aliud inesse subiecto, de negatiua mediata. d. [cum igitur aut a,] i. aut prædicatū [aut b,] i. aut subiectū [in toto aliquo sit,] i. habeat supra se aliquod prædicatū [aut etiā ambo,] i. aut utrunque, & prædicatū, & subiectū habet aliquod supra se genus, [non contingit a,] id est prædicatū [in b,] id est in subiecto [primo] vel immediate [non esse,] quasi dicat, negatiua propositio erit tripliciter, aut quia prædicatū habet aliquod genus supra se, aut subiectū habet supra se huiusmodi genus, aut utrunque habent supra se genus. [Sit enim a, in toto c,] i. sit prædicatū in aliquo genere, capto pro litera c, [si igitur b, non est in toto c,] id est si subiectū (per b, captum) non est in illo genere, quod contingere potest. [(Potest enim a, id est prædicatū quidem esse in quodā toto] supple c, vel genere [sed b, nō esse in hoc,]) id est, sed subiectū nō esse

se in illo c, siue non esse in illo genere: tunc [syllogismus erit,] vel syllogizabitur, [quod non sit a, in b,] & per illud medium c, siue genus, quod prædicatū a, non sit in b, subiecto. Declaro exemplo clariori. si talis propositio proponatur. nulla qualitas est æquus, quia prædicatum a, i. equus est in quodam genere. i. substantiæ quod est c, quia subiectum b, i. qualitas non est in c, i. in genere, quod est substantia, syllogizabitur per c, i. per substantiam, quod non sit a, in b, i. quod qualitas non sit equus. hoc est quod subdit. d. [Si enim a, quidem,] i. prædicatum a, vel equus omni est c,] i. est in genere c, i. substantia [in b, autem nullo est,] i. in subiecto vel qualitate nullo est, i. in c, id est, nulla qualitas est equus. [in nullo b, est a,] id est a, prædicatū uel equus est in nullo b, aut in nulla qualitate. i. nulla qualitas est equus. erit igitur syllogismus, quod a, remouetur ab ipso b, i. quod qualitas non sit equus, per medium c, i. per substantiam. [Similiter autem, & si b, in aliquo toto est,] simili modo si subiectum b, utputa albedo est in toto [ut in d,] i. ut in genere quod est qualitas significata per literam. d. [d. enim.] i. qualitas: [in omni b, est,] i. in omni albedine, [a, autem in nullo. d.] i. sed a, vel substantia concludetur esse in nullo b, siue in nulla qualitate. [quare a,] i. substantia [per syllogismum] factum [erit in nullo b,] i. in nulla albedine. determinat cum prædicatum, & subiectum sunt in aliquo genere. d. [Eodem autem modo demonstrabitur] supple non esse in b, uel substantia non esse in albedine, [& si utraque] tam prædicatum, quam subiectum [sit in aliquo toto.] i. in aliquo genere, ut si proponatur huiusmodi propositio nulla albedo est homo. quoniam utrunq; habent genus. poterit per quodlibet generum hæc propositio negatiua inferri. inferretur per substantiam, ut omnis homo

est substantia. nulla albedo est substantia. ergo nulla albedo est homo, & est in cameseres. inferretur per qualitatem sic. nulla qualitas est homo. omnis albedo est qualitas. igitur nulla albedo est homo, & est in celarent. eodem modo fieret iste syllogismus. si conuertetur maior, & fieret in Cesare.

Tex. 42. Quod autem contingit usque si vero neutrum.

Hæc est quarta conclusio huius capituli, quia enim dixerat prædicatum esse in aliquo genere, quod non erat subiectum, & e contra hic dicit esse manifestum, ex coordinationibus prædicamentalibus, quæ nõ inuicem permiscuntur. dicit igitur, [quod autem contingit b,] i. subiectū [non esse in quo toto est a,] i. in eodem toto siue genere cum a, [aut iterum a, in quo est b,] i. aut quod nõ contingat esse a, in quo est b, vel substantia non esse in albedine. [Manifestum est ex coordinationibus] prædicamentalibus. [quæcumque] coordinationes, [non commutatur ad inuicem:] ut coordinationes diuersorū prædicamentorum. declarat in terminis. d. [si enim nihil eorū, quæ sunt in a, c, d, coordinatione,] i. in aliqua coordinatione puta substantiæ, ut homo, corpus, substantiæ, [de nullo prædicatur eorum, quæ sunt in b, e, f,] i. si accipiatur in quantitate, linea, continuum, quantitas. [a, autem sit in toto g,] i. prædicatum intellectū per a, aut homo, sit in aliquo prædicamento puta substantiæ, quod per g, significatur: [sic coordinatione existente.] i. existenti tali coordinatione intellecta per g, [manifestum est quod b,] i. linea [non erit in g,] i. in prædicamento substantiæ, quia [commutarentur coordinationes] prædicamentorum. Similiter autem est, & si b,] vel si subiectum,

iectum, siue linea sit in aliquo toto genere, in quo non sit a, vel in prædicamento substantiæ.

Tex. 43. Si vero neutrum vsq; Ignorantia.

VT supra diximus, ostendit Aristoteles qualiter sit suppositio negatiua vera, immediata, & est quinta, & vltima conclusio huius capituli: in fine vero epilogat. dicit igitur [si uero neutrum]puta & a, & b, vel nec prædicatum, nec subiectum, [sit in toto aliquo nullo.] i. sit in nullo genere, vt, [nō sit autem a,] prædicatum [in b,] subiectum, aut si remoueatur hoc prædicatum a, ab ipso b, subiecto, [necesse est indiuisibiliter non esse:] i. tunc necesse est indiuisibiliter, siue immediate, vel necesse est, quod ista propositio nullū b, est a, sit immediata, quia [si erit aliquod medium,] supple, ad probandū, quod a, ab ipso b, remoueatur [necesse est alterum horum] hoc est aut a, aut b, [in quodam toto esse.] i. in quodam genere, quia [aut in prima figura, aut media erit syllogismus:] ratio est, quia vniuersalis negatiua non potest concludi in tertia, eo quod particulariter semper concludit. [Siquidem in prima figura b, erit in toto aliquo.] i. genere, quod est dicere, oportet vt subiectum sit in aliquo genere, quia [affirmatiua ad hoc oportet fieri propositionem:] i. oportet hanc minorem fieri affirmatiuam si fiat syllogismus in prima figura, præsertim si directe concludatur, & per consequens illud medium de subiecto verè affirmabitur quare illud subiectum in aliquo genere continebitur superiori. sed hoc contra dicit, quod suppositum est. [Si vero in media,] figura [vtrunque contingit.] i. quælibet, propositio potest esse affirmatiua, & negatiua tam maior, quam minor, quoniam

[ad vtrunque,] vel, ad quancunq; [posito priuatiuo erit syllogismus.] i. erit syllogismus in secunda figura, vel ad vtrunque posito priuatiuo. i. si syllogismus est in media figura cōtingit vtrūque, quod tam maior, quam minor potest esse affirmatiua, & negatiua. Dico vtrunque non simul, sed seorsum: quia [cum vtraque priuatiua sit.] i. cum ambæ sunt negatiuæ, [non erit,] vel nihil sequitur, ex puris negatiuis, vt si maior erit affirmatiua, prædicatum sub aliquo genere continebitur, vt omnis homo est substantia, nulla quantitas est substantia, igitur nulla quantitas est homo. Si autem minor est affirmatiua subiectum tunc sub aliquo superiori continebitur, vt, nulla quantitas est substantia, omnis homo est substantia, igitur nullus homo est quantitas. primus est in secundo secundæ figuræ, & secundus in primo secundæ nempe. in Cesare. demum epilogat. d. [manifestū igitur est quod contingit, & aliud in alio non esse indiuisibiliter.] i. patet quod sit aliqua propositio negatiua immediata: [& quando contingit, & quomodo contingat, diximus,] & hæc sine fatis pro præsentis capitulo.

Tex. 44. Ignorantia vsque Contingit igitur. Cap. XII.

Iste est alius tractatus huius libri, quæ tria capita continet. habetque per se sex cōclusiones. in primo distinguit ipsam ignorantiam, nempe vnam esse simpliciter ignorantiam, aliam vero innatam per syllogismum, & primo de simplici dicit igitur. [Ignorantia autem non secundam negationem, sed secundam dispositionem dicitur: est quidem] supple ignorantia dispositionis [per syllogismum facta deceptio.] hic implicite duplicem ponit ignorantiam, scilicet, puræ negationis, vt cum quis

nil

nil nouit de aliqua re, vt sunt rustici, qui omnino ignorant, quod triagulus habet tres angulos æquales duob. rectis. ignorantia vero prauæ dispositionis est cum quis habet habitum cōtrarium veræ scientiæ, vt si quis opinaretur cœlum non moueri. hæc enim potest fieri per syllogismum. & dupliciter. ideo. d. [Hæc autem] ignorantia prauæ dispositionis [in ijs] propositionibus [quæ insunt primo.] i. immediatis [aut non insunt.] i. aut in ijs propositionibus non immediatis, [contingit dupliciter:] aut fit duobus modis, & primo [aut enim est cum simpliciter accipiat esse.] i. cum quis accipiat affirmatiuam falsam, [vel non esse] vel negatiuam falsam, [aut cum per syllogismum accipiat opinionem.] i. cum recipit falsam opinionem factam per syllogismum. [Simpliciter quidem ergo opinionis simplex deceptio.] i. ignorantia simplex fit simpliciter. i. vno modo: puta cum aliquis negat aliquam veritatem non tamen persuasus, vt sic neget, vel negat aliquam falsitatem. [Sed] ignorantia, [quæ est per syllogismum] facta, [plures sunt.] aut pluribus modis fit: & ratio est, quoniam possunt fieri plures syllogismi, ideo quot syllogismi erunt, tot etiam modi, & primo de hac agit. vnde subdit. [Non sit enim a, in nullo b, indiuisibiliter.] i. probetur siue syllogizetur, quod a, non sit in b, immediate. i. nulla substantia est quantitas. [ergo si syllogizet a, esse in b, accipiens mediū c,] per a, intellige quantitatem, per b, substantiā, & per c, qualitatem. igitur si syllogizet, quod a, sit in b, vel quod quantitas sit substantia, per medium c, accipiens pro medio qualitatem [deceptus erit per syllogismum.] d. dicamus nos, hoc modo, omne c, est a, omne b, est c, igitur omne b, est a, vertamus in terminis signatis, & erit sic deceptio. Omnis qualitas est quantitas, omnis substantia est quali-

tas, ergo, omnis substantia est quantitas. quot modis deinde contingat fieri hanc deceptionem declarat. d. [contingit igitur] in causando ignorantiam [vtræque propositiones esse falsas,] & [contingit alteram solum esse falsam.] declarat in terminis. d. [si enim neque a,] i. maior extremitas. i. prædicatum, quod est quantitas. [in nullo erit c,] i. in nullo medio, vel in nulla erit qualitate [neq; c, in nullo b, erit.] i. nec qualitas erit in nulla substantia. quoniam [accepta vtræq;] i. si accipiantur vtræque affirmatiue, [ambæ erunt falsæ,] vt patet in exemplo, & erunt cōtrariæ his duabus propositionibus veris, & immediatis. nulla qualitas est substantia, & nulla qualitas est quantitas. deinde subdit. [Potest autē se habere c,] i. medium [ad a,] vel ad quantitatem, [& ad b,] i. & ad substantiam, [quod neque c,] vel qualitas [sub a, sit,] id est sub quantitate, [neque in b, vniuersaliter.] i. neq; vniuersaliter in substantia. q. d. quod potest se habere qualitas ad quantitatem, & ad substantiam, quod neq; qualitas sit sub quantitate, neque vniuersaliter in substantia [b, quidem.] i. substantia [impossibile est esse in aliquo toto.] i. genere, quia [primum dictum est in ipso a,] vt in ipsa quantitate [b, non esse.] i. substantia non esse. nanque [a, non est necesse inesse omnibus.] i. quantitas, [quæ sunt c, vniuersaliter.] i. nō est necesse, quod c, medium. i. omnis qualitas, sit a, vel sit quantitas. igitur c, nec de b, prædicatur, nec subijcitur ipsi a, [quare vtræque falsæ sunt,] supple. propositiones, & hæc est vniuersalis affirmatiua immediata, quæ concluditur per ambas præmissas falsas. deinde sequitur, quod non contingit, per alteram ueram, & per alteram falsam. d. [sed alteram contingit verā accipere c.] i. contingit aliquando fieri talem ignorantiam maiori falsa existerente, & minori vera [non tamen quamlibet

bet

bet contingit.] non tamen utraq; vera existente falsa conclusetur, [sed quæ est a, c.] supple vera potest esse. siue maior: [nam c, b, propositio semper falsa erit,] idest, quoniam minor semper erit falsa; non enim e contra potest concludi, idest minori vera, & maiori non [propter id quod c,] siue qualitas [in nullo b, est.] i. in nulla substantia. [sed quæ est a, c.] i. maior propositio [potest:] supple vera esse, [vt si a,] idest quantitas [est indiuisibiliter.] i. immediate, [& in c, & in b,] i. & in numero, & in substantia. quoniam [cum primum prædicetur idem de plurib.] idest cum idem supple a, vel quantitas prædicetur primum aut immediate de pluribus. i. de b, & de c, puta de vno immediate verè, & de alio falsè: [neutrum in neutro erit.] i. a, non erit in b, propositio ergo c, b, i. minor erit falsa. aduerte quod isti termini non eodem, vt primum accipiendi sunt: sed ita vt de vno vere prædicetur immediate, & de alio non, vt quod a, i. quantitas de b, i. de substantia, & de c, i. non de qualitate sed de numero: quoniam de numero erit verum, & de substantia nò. deinde subdit [differt autem nihil, neque, si non diuisibiliter insit.] i. nihil differt, si maior extremitas non immediate insit medio, & minori extremitati. [Ipsi] quidem esse igitur deceptio per ista, & sic fit solù. q. d. quod deceptio, aut decipi de ipso esse, siue de ipsa affirmatiua vniuersali per ista. i. per primam figuram, sic fit solum quemadmodum dictum est, quia [non erat in alia figura ipse esse syllogismus.] i. quia vniuersalis ipse esse, vel affirmatiua nò poterat esse conclusio syllogistica in alia figura, quam in prima, quia secunda concludit negatiue, & tertia particulariter. [Qui vero ipse non esse.] i. deceptio quæ est negatiua [in prima figura, & in media est,] quasi dicat, quod ignorantia aut deceptio, quæ est circa

propositionem negatiuam oppositam affirmatiue immediate potest fieri tam in prima figura, quam in secunda. deinde. d. [dicamus primù igitur quot modis] ignorantia [fit in prima] figura. [& quomodo se habentibus propositionibus.] i. qualiter se habentibus præmissis. Notatione dignum hic est, qd Aristoteles non nominauit tertiam figuram, propterea quod propositio, quæ debet concludi in syllogismo ignorantiz, vniuersalis oportet vt sit: sed quia tertia figura non concludit vniuersaliter, ideo de illa mentionem non fecit: & hæc ignorantia circa affirmatiuam, Est intelligendum, Aristotelem habuisse intentionem agere de illa, quæ est opposita negatiua immediate, vt diximus negatiua nanque immediata vniuersaliter est vera. igitur affirmatiua erit vniuersaliter falsa.

Tex. 45. Contingit igitur vsq; Sed in media.

IN sine præcedentis contextus, dixerat Aristoteles, se dicturum quomodo contingat fieri deceptionem in prima figura ideo hic sequitur. Ponitque exemplum in terminis a, b, c, per a, intelligatur color. per b, albedo, & per c, nigredo. dicit igitur [contingit ergo vtriusque falsis:] quod est dicere potest contingere ignorantia in prima figura ex ambabus præmissis falsis, [vt si a,] i. color, [& in b, & in c,] sit indiuisibiliter.] i. si color sit in albedine, & in nigredine immediate. tunc [si accipiatur a, in nullo c, esse,] i. si dicamus albedinem esse in nulla nigredine [c, autem aut in omni b,] & nigredinem esse in omni albedine, tunc [falsæ sunt propositiones.] i. ambæ, vt puta nulla albedo est color, omnis albedo est nigredo, igitur nulla nigredo est color, & hic patet, quod conclusio est contraria huic

affir-

affirmatiuæ veræ, omnis nigredo est color, & color immediate prædicatur de albedine, & nigredine, tanquam de speciebus proximis. deinde subdit qualiter conclusio falsa sequatur existente altera præmissarum falsa. d. [cōtingit autem, & altera falsa,] & supple ad concludendum immediate falsum, [& hac quacunque cōtingentem,] i. & ista poterit esse indifferenter, aut minor, aut maior, quia [potest quæ est a, c, vera esse,] i. maior propositio, [quæ vero b, c,] i. minor propositio [falsa.] accipiatur hoc in terminis, a, sit color b, albedo, c, vero nō nigredo, vt prius, sed sit linea. dicit igitur. [quoniam non in omnibus quæ sunt, inest a, quasi dicat, sed quæ est a, c, i. minor poterit esse vera, quoniam a, i. color non inest omnibus, non enim inest e, i. lineæ, maior igitur quæ dicit negatiue nulla linea est color, vera est. [Sed quæ est c, b,] i. minor [falsa esse,] vt omnis albedo est linea. [quoniam impossibile est esse in b, c,] i. in minori, [in quo nullo est a,] i. color, quasi dicat, quia impossibile est lineam esse in b, siue in albedine, in qua nulla linea est a, siue color, quia [non etiam uera erit, quæ est a, c, propositio:] i. propositio negatiua a, c, siue maior; nulla linea est color: non posset esse vera, si minor esset etiam vera videlicet omnis albedo est linea; nanque si vera esset, tunc sequeretur conclusio vera. ideo. d. [simul autem, & si sint utræque veræ, & conclusio uera erit.] Sed agimus de ignorantia syllogismo. deinde ostendit qualiter per minorem veram, & maiorem falsam, demonstrare quimus conclusionē falsam. d. [Sed & etiam quæ est c, b,] i. minor, [cōtingit veram esse, cum altera.] i. maior [sit falsa,] dat exemplum. d. [vt si b,] i. albedo [in c, sit, & in a,] i. & in dissipatio, & in colore. quoniam omnis albedo est dissipatiua, & omnis albedo color. [Necesse enim alterum sub alte-

ro esse,] quasi dicat, non enim posset esse albedo in dissipatio, & in colore nisi alterum esset sub altero; siue nisi color prædicaretur vniuersaliter de dissipatio: [quare si accipiatur a,] id est color [in nullo c, esse,] i. maior propositio esse in nullo dissipatio [falsa erit propositio.] formetur igitur sic syllogismus iste. nullum dissipatiuum est color; omnis albedo est dissipatiua; ergo nulla albedo est color. patet qđ concluditur falsum per minorem veram, & maiorem falsam. demum concludit. d. [palā igitur] supple est, [quoniam, & cum altera propositio sit falsa, & in vtrisque.] i. præmissis tam in maiori, quam in minori [falsus erit syllogismus.] siue erit ignorantia per syllogismum in prima figura constat & hæc satis præsententi.

Tex. 46. Sed in media vsque.

In ijs autem.

IN præsentia declarat Aristoteles quomodo contingat fieri ignorantiam in secunda figura, vt in fine primi contextus fuit propositum. primoque quo possit ambabus præmissis existentibus falsis. Secundo altera tantum præmissa falsa. ibi cum dicit alteram autē falsam. d. igitur, [sed in media quidem figura totas propositiones esse vtrasq; falsas non contingit.] q. d. quod nō contingit fieri deceptionem ignorantia existentibus ambabus præmissis totaliter falsis. [cū. n. in oī b, a. sit. i. cū oē a, uel color sit in oī b, i. in albedine] nihil erit accipere. i. cōtingere qđ i altero erit oī, in altero vero nullo erit.] q. d. si ambæ essent falsæ totaliter oportebit aliquod medium inuenire, quod vniuersaliter ab vna remoueatur extremitate, & alteri vniuersaliter attribuatur, hoc patet quoniam medium in hac figura bis, de altero prædicatur affirmatiue, & de altero negatiue. [Oportet autem sic in media figura accipere propo-

propositiones, & quod in hoc quidem sit.] i. non potest inueniri medium, quod de uno uniuersaliter prædicetur, [& quod in hoc non sit,] i. & quod uniuersaliter ab alio remoueat. [Si quidem erit syllogismus,] supple hoc modo, & syllogismus deceptionis non erit. quare [si accipiantur sic falsæ.] i. si ambæ præmissæ accipiantur sic. i. in toto, aut totaliter falsæ. [palam est quod contrariæ e conuerso se habebunt.] i. erunt totaliter ueræ, & sic erit uerus syllogismus. [Hoc autem impossibile est.] quoniam esset uera conclusio. demonstrat deinde qualiter possit concludi per ambas falsas in parte. d. [in aliquo autem.] i. in parte [utranque propositionem, nihil prohibet esse falsam: ut si c, in a, & in b, aliquo est.] i. in parte, medium sit in a, & in b, v. g. per c, intelligatur perfectum per a, colorem, per b, albedinè, & sic dicamus, quod si perfectum sit in colore, & in albedine in parte: ut quidam color est perfectus, & quidam non; & quidam albedo est perfecta, & quidam non: & syllogizetur sic in Cefare. nullus color est perfectus, omnis albedo est perfecta. igitur nulla albedo est color. patet hic quod ambæ præmissæ sunt in parte falsæ: & est contraria conclusio huic immediate ueræ: omnis albedo est color. d. ergo. [Si enim a,] id est color [in omni c,] i. perfectus [accipiat] esse b, autem.] i. albedo [in nullo.] i. nulla albedo est perfecta. [falsæ quidem utraq; propositiones, non tamen totæ.] i. uniuersaliter [sed in aliquo] siue in parte. [Econuerso autem posito priuatiuo, similiter.] i. similiter erunt præmissæ in aliquo falsæ, ac concludetur conclusio immediate falsa, ut in exemplo manifestum est, ultimam conclusionem demum ponit in qua ostendit quomodo possit concludi per alteram propositionem falsam. cum dicit [alteram autem falsam, & quamlibet contingit:] quasi dicat, quod prædicta

ignorantia potest nasci altera præmissarum existente falsa indifferentem. i. siue cum maiori uera, & minori falsa, aut econuerso, & primum de prima intendit. d. [quod enim est in a, omni.] i. in omni colore, [& in b, est.] i. in omni albedine. [Si igitur accipiat] in a, quidem toto esse c,] i. si accipiat] c, v. g. quæritas, aut qualitas pro medio, esse in a, i. in colore uniuersaliter, [in b, autem toto non.] i. & in omni albedine non, siue non uniuersaliter in albedine esse, [quæ quidem est c, a,] id est, quæ est maior propositio, aut extremitas, ut omnis color est qualitas, [erit uera: sed quæ est c, b,] i. minor extremitas [falsa,] supple erit. Ostendit deinde econuerso, cum minor est uera, & maior falsa dicens. [Item quod in b, nullo est.] i. quod in nulla albedine, [neque in a, omni erit.] i. neque in colore. [Si enim in a, est.] i. in colore, & in b, [i. & in albedine,] [sed non inerat,] ponatur ergo c, pro sapore. [Si igitur accipiat] c,] i. i. sapor, [in toto quidem a, esse.] i. in colore, dicendo omnis color est sapor [in b, autem nullo quidem.] i. in albedine autem non, ut nulla albedo est sapor, [quæ est b,] i. ista minor propositio [uera est, altera uero.] i. maior extremitas [falsa.] Formetur ergo sic syllogismus iste. Omnis color est sapor, nulla albedo est sapor. ergo nulla albedo est color, quæ est contraria immediate huic uerè, omnis albedo est color, aut alio argumèto omne animal est inanimatum, nullus homo est inanimalis, igitur nullus homo est animal. Deinde ostendit hoc idem in primo modo secundæ figuræ. cum. d. [similiter autem sit transposito priuatiuo:] hoc est, conclusio sit immediate falsa per alteram præmissarum ueram, & per alteram falsam, transposito negatiuo, uel transposita propositione negatiua. quoniam fecimus syllogismum in secundo modo secundæ. habebatque maiorem af-

KK firmati-

firmatiuam, & minorem negatiuam. si igitur transponatur negatiuum, & fiat affirmatiuum, aut affirmatiua maior extremitas, & minor negatiua, similiter concludetur falsum immediate. ideo d. [quod enim in nullo est a,] i. in nullo colore, [neque in b, nullo erit.] i. neque erit in nulla albedine. [Si autem accipiatur c,] i. sapor [in toto quidem a,] i. in colore [non esse,] ut nullus color est sapor in b,] i. in albedine [aut esse toto.] v. g. omnis albedo est sapor, [quæ quidem est a, c,] i. maior extremitas siue maior, [propositio, uera est, altera autem,] supple minor extremitas est [falsa,] ut nullus color est sapor, omnis albedo est sapor, ergo nulla albedo est color, & est in cesare. ostendit deinde cum maior sit falsa, & minor vera. cum subdit. d. [Et iterum] sit deceptior [quod in b, est.] i. in omni albedine [in nullo accipere a, esse.] i. in nullo colore, [falsum erit,] propterea quod, illud quod contingit omni albedini, a; colore non poterit remoueri uniuersaliter, [necesse enim est, si in omni b,] i. in omni albedine, [&] illud quoq, [in quodam a, esse.] i. in quodam colore. [Si igitur accipiatur quidem in omni a, esse e,] i. in omni albedine esse dissipatiuum, [in a,] i. in colore [autem nullo, quæ quidem est c, b,] i. minor extremitas [uera erit, quæ autem est a, c,] i. maior propositio, erit [falsa.] Formetur ergo sic syllogismus iste. Nullus color est dissipatiuum uisus, omnis albedo est dissipatiua uisus. igitur nulla albedo est color. demum epilogat. d. [Manifestum igitur est, quod utrisque falsis] præmissis, [& altera solum] siue maior, siue minor in secunda figura fiat syllogismus, [erit syllogismus deceptiuus in indiuisibilibus.] i. in præmissis immediatis. igitur ex præmissis existentibus falsis, & ex altera tantum, cõcludit syllogismus ignorantie in immediatis, & hæc satis pro presenti capitulo.

Tex. 47. In ijs vsque. Sed per mediam figuram. Cap. XV.

¶ Stud est secundum caput huius tractatus. in quo ostendit Philosophus qualiter possit cõcludi propositio uniuersalis falsa opposita mediate uere, & primo quomodo concludatur per medium proprium. propter quod est notandum secundum Egid. quod medium se habet in triplici habitudine. quoniam aliquod est proprium, aliquod simile proprio, & aliquod extraneum, ut si debeat cõcludi hæc propositio mediata omnis homo est substantia: diceretur medium quicquid est in prædicamento substantiæ, inter hominem, & substantiã, ut puta genera subalterna, & species subalterna. nempe animal, corpus, & similia; licet forsitan inter hæc propria media sit dare gradus; ut unum medium sit magis proprium. altero, omnia tamen, illa media possunt dici propria. Medium uero simile proprio potest dici aliquod medium accidentale per quod potest talis conclusio concludi, ut si omnis homo esset albus, & omne album esset substantia, si album pro medio acciperetur ad concludendum omnem hominem esse substantiam diceretur tunc accipi medium simile proprio. Medium uero extraneum dicitur omne id per quod nullo modo uere potest concludi talis conclusio, ut puta lignum, lapis, & similia. Sic de reliquis dicendum est, Diuiditur hoc caput in sex cõclusiones. dicit igitur in prima. [In ijs autem] propositionibus, [quæ non diuisibiliter] siue immediate, sed mediate [insunt, aut non] mediate insunt, cum quidem per proprium medium falsitatis fiat syllogismus, [id est cum concludatur huiusmodi conclusio ignorantæ per proprium medium] [non possibile est falsas utrasque esse propositiones, sed solum, quæ ante maius

ius

ius extremum. .i. sed solum maior extremitas erit falsa si accipiatur medium proprium, & minor semper vera, ut puta si fiat iste syllogismus nullum corpus est substantia, omnis homo est corpus, igitur nullus homo est substantia & est in celaret. declarat quid proprium dicat. [Dico autem proprium medium per quod fit syllogismus contradictionis. .i. per quod fit syllogismus concludens propositionem contrariam, ut si debeat concludi hæc negatiua falsa, nullus homo est substantia medium proprium erit id quod est contrarium, scilicet, omnis homo est substantia. declarat exemplo, per a, intellige substantiam, per b, hominem per c, medium. i. corpus. d. [sit enim a,] i. substantia [in b,] .i. in homine [per medium c,] id est, per corpus. [quoniam igitur necesse est c, b,] .i. illam, quæ minor est [affirmatiuam accipi syllogismo facto.] s. per medium. [manifestum est quod hæc.] i. minor [semper est vera.] propterea quod [non conuertitur.] s. in oppositam, sed affirmatiua sicuti prius remanet. [sed quæ est a, c, falsa,] ut nullum corpus est substantia, [hac enim conuersa] supple in oppositam qualitatem, [e contrario fiet syllogismus.] i. erit syllogismus contrarius concludens propositionem contrariam. deinde subdit quomodo fiat conclusio falsa per medium proprium simile. d. similiter autem est, & si ex alia coordinatione accipiatur medium. .i. si accipiatur non medium proprium, sed aliquod accidentale, puta gressibile; quod intelligatur per literam. d. dicit ergo, [ut d,] id est gressibile, [& in toto a,] id est substantiæ subijciatur uniuersaliter; [& prædicatur de omni b,] .i. de homine [necesse est enim (quæ quidem est, d, b,)] (id est minor extremitas, omnis homo est gressibile) [propositionem manere,] supple ueram [alteram autem conuerti,] scilicet maior, per oppositam qualita-

tem. [Quare hæc quidem] minor [semper uera] erit, [illa uero] maior [semper falsa, & ferè huiusmodi deceptio,] quæ fit per medium simile proprio. [eadem est ei, quæ fit per medium proprium.] quoniam si fiat iste syllogismus uerus, per medium non proprium, sed simile proprio, omne gressibile est substantia, omnis homo est gressibilis, igitur omnis homo est substantia, tunc si debeat fieri syllogismus ignoratiæ, & contrarius, ut concludat nullum hominem esse substantia, oportet ut accipiatur maior negatiua falsa: & minor nõ mutabitur. Maior erit hæc, nullum gressibile est substantia, & erit semper falsa, minor autem uera: ut sic nullum gressibile est substantia, omnis homo est gressibilis, igitur nullum gressibile est substantia. Ad secundam conclusionem accedit deinde. ostenditque qualiter, si prædictus syllogismus fiat per medium extraneum, habeat inferri huiusmodi negatiua falsa in prima figura, & primo quomodo ex ambabus. Secundo quomodo ex altera tantum. d. ergo. [Si uero non per proprium medium fiat syllogismus,] sed per extraneum medium, [cum quidem sub a, sit medium.] i. cum medium puta d, sit sub maiori extremitate, uerbi gratia, sub substantia significata per literam a, [in b, autem nullo.] i. in minori extremitate uero nullo est, [necesse est utrasque esse falsas,] quasi dicat, quod si medium extraneum debeat accipi, per quod medium extraneum, debeat probari hæc propositio negatiua mediata falsa, ut puta nullus homo est substantia: oportet accipere aliquod medium quod uniuersaliter ab homine remouetur, & de substantia uniuersaliter prædicetur, ut leo, tunc enim erunt ambæ falsæ, ut nullus lapis est substantia, omnis homo est lapis, igitur nullus homo est substantia. d. igitur. [sumendæ enim e contrario sunt, quam ut se

KK a habeant

habeant propositiones, si debeat syllogismus esse.] q. d. si debeat fieri syllogismus ignorantia debent ambę præmissę aliter accipi, quam se habent, s. ad contrariam qualitatem. quoniam [sic acceptis, utręque sunt falsę,] & maior extremitas, & minor, [ut si a,] i. substantia [quidem in toto d, est.] i. in toto lapide, siue in omni lapide, [d, autem] siue lapis in nullo b,] i. in nullo homine: [conuersis enim ijs] propositionibus [syllogismus erit,] supple ignorantia, [& propositiones utręque falsę,] ut patet in exemplo supra allato. accedit ad tertiam conclusionem, scilicet, qualiter ex altera falsa concludi potest deceptiue. dicens. [cum uerö non sit sub a,] i. sub substantia [mediü, ut d,] i. ut logica, aut scientia quę significatur per literam d, quod medium est, [quę quidem est a, d,] i. maior extremitas, ut nulla substantia est scientia [vera erit, quę uerö d, b,] i. minor extremitas, omnis homo est scientia, erit [falsa.] Sic est syllogismus ex maiori uera. Nulla substantia est scientia, omnis homo est scientia, igitur, nullus homo est substantia, & erit syllogismus in Cæsare. quoniam, quę est b, d, [id est maior propositio nulla substantia est scientia,] quia non erit in a, d, [supple, d, b,] vel minor propositio capta pro d, b, non erit in a, d, siue in maiori extremitate,] quę uero est d, b, [i. minor] falsa, [erit,] quia si uera esset, & conclusio [esset uera] & sic non esset deceptiuus, [sed falsa erat.] i. sed dicebat ur quod minor erat falsa: propterea quod agitur de deceptione, & conclusio igitur erit falsa per tale medium extraneum. ergo per maiorem ueram, & minorem falsam concludi potest (medio extraneo existente syllogismus deceptiuus, siue syllogismus ignorantia.

Tex. 48. Sed per mediam figuram usque. Manifestum est autem.

HAec est quarta conclusio huius capituli. in qua ostendit Philosophus qualiter possit cöcludi deceptorie in secunda figura: quoniam: supra egit quomodo contingat in prima, & primo cum ambę præmissę sunt falsę, secundo cum maior est falsa, & minor uera, tertio cum minor est uera, & maior falsa. d. igitur. [Sed per mediam figuram facta deceptione, non cötingit quidem utraq; falsas esse propositiones totas.] i. uniuersaliter falsas. quoniam [cum b, quidem sit sub a,] i. cum b, siue minor extremitas sit sub a, aut sub maiori extremitate,] nihil contingit in hoc quidem omni, [in non contingit sumere neutram propositionem totaliter falsam.] [in illo autem nullo esse.] q. d. non possunt ambę præmissę esse in toto falsę: quia si possent, opponeretur inuenire aliquod medium, quod uniuersaliter ab vna extremitate remoueatur, & alteri extremitati attribuat. at non est possibile. ergo [Sicut dictum est, & prius.] in capite precedenti. de uniuersali falsa. igitur nõ possunt ambę esse totaliter falsę. quoniam medium bis, & uniuersaliter prædicatur de uno affirmatiue, & de altero negatiue. Quare conclusio est uera. possunt tamen esse falsę secundum partem, ut sic omnis substantia est rationalis, Nullum animal est rationale, igitur nullum animal est substantia. deinde ostendit cum maior est uera, & minor falsa. d. [Altera uero potest esse falsa,] ut minor, [& quęcunque contingit,] supple uicem minoris gerere. [Sic. n. e, & in b, & in a, est,] per c, intellige medium. i. substantia, per b, uerö hominẽ. per a, autem corpus, & fiat hoc pacto syllogismus. Omne corpus est substantia,

tia, (est vera) nullus homo est substantia, ergo nullus homo est corpus. dicit ipse, si c, est in b, & in a, vel si substantia est in homine. [Si accipiatur in a, quidem esse.] i. si accipiatur c, vel substantia esse in a, aut in corpore, [in b, vero non esse.] i. & non esse in homine, [quæ quidem a, c,] i. maior extremitas siue omne corpus est substantia, [vera erit, altera autem.] i. minor extremitas vt nullus homo est substantia [falsa.] Deinde quomodo contingat econtra, ostendit cum dicit. [Item si in b,] id est in homine [accipiatur c, esse,] siue substantia, [in a, autem nullo est,] i. in corpore nulla esse substantia, aut sic dicas. Item si accipiatur c, aut substantia, esse in b, aut in homine, & est minor extremitas, vt omnis homo est substantia: & si accipiatur a, siue in corpore nullo esse substantia, tunc fiet syllogismus, per minorem veram, & maiorem falsam hoc modo. nullum corpus est substantia, omnis homo est substantia, ergo nullus homo est corpus. ideo. d. [q̄ quidem est c, b.] i. minor extremitas, omnis homo est substantia. [vera erit, altera autem falsa.] i. maior propositio. Deinde quoddam epilogum facit. d. [Siquidem igitur priuatiuus fit deceptionis syllogismus.] i. si syllogismus adest, qui concludat per ignorantiam negatiuam falsam, [dictum est quando,] vel in qua figura, [& per quæ erit deceptio.] siue per quas propositiones falsas erit iste syllogismus. accedit deinde ad quintam conclusionem. in qua ostendit, ac determinat de syllogismo ignorantie non negatiuo, sed de affirmatiuo in propositionib. mediatis nunc, & primo quomodo per medium proprium. secundo per medium simile proprio. Tertio per medium extraneum, & hoc fit nisi in prima figura, quæ concludit sola vniuersaliter affirmatiue. d. ergo. [Si vero sit affirmatiuus,] siue syllogismus deceptionis conclu-

dendo affirmatiue, [tunc cum per proprium medium] fit syllogismus [impossibile est vtrasque esse falsas,] supple præmissas. [Neesse est enim] illa propositionem, [quæ est c, b,] i. minor extremitas [manere,] ut patet in hoc exemplo omnis substantia est quantitas, omnis homo est substantia, igitur omnis homo est quantitas, & hoc est, quod dicit. [Siquidem erit syllogismus sicut dictum est, & prius.] i. si recte feruabitur ibi forma syllogistica, vt dictum est cum de syllogismo priuatiuo agebatur. [quare, c, a,] i. maior extremitas, ut omnis substantia est quantitas [semper erit falsa, hæc enim est conuersa.] i. in oppositam qualitatem. propterea quod si acciperetur in syllogismo non ignorantie esset hæc maior negatiua, & vera, ut nulla substantia est quantitas. Deinde subdit: si mediū accipiatur simile proprio, ut puta ex alia coordinatione, vt in hoc exēplo. omne coloratum est quantitas omnis homo est coloratus, igitur omnis homo est quantitas. vbi patet coloratum esse qualitatis, quæ qualitas est diuersum prædicamentum a, quantitate. dicit igitur. [Similiter autē est] syllogismus deceptorius, quod maior semper erit falsa, & minor vera, & si ex alia coordinatione accipiatur medium, sicut dictū est, & in priuatiua deceptio. q. d. quod similiter continget deceptio, si accipiatur medium ex coordinatione accidentali, quod medium est simile proprio, eo qd̄ diximus syllogismus ignorantie esse in concludendo priuatiuam falsam, vel affirmatiuam, per medium proprium, vel per simile proprio, deceptio in prima figura. Semper enim vera erit minor extremitas, & falsa maior, & variabitur. [Neesse enim est, quæ quidem est d, b,] i. minor extremitas, omnis homo est coloratus [manere, quæ uero est a, d,] id est maior, puta omne coloratum est quantitas

quantitas[conuerti.]i. se habere e contra, & erit falsa. accedit demum ad vltimam conclusionem dicens. in qua demōstrat qualiter se habeat fieri per syllogismum in quo medium est non proprium, & extraneum. Primum ubi medium est non proprium. d. [cum uero sic non per proprium:] supple medium, fiat deceptio, aut per medium extraneum. [Siquidem sit d.] i. mediū sub maiori extremitate[sub a, hęc quidem,] a siue maior extremitas [erit vera, altera uero falsa.] i. minor. formetur vnus syllogismus hoc pacto, omne lignum est inanimatum, omnis homo est lignum, ergo omnis homo est inanimatus. [Potest enim esse a, in plurib.] per a, intellige inanimatum, in maiori extremitate positum, de pluribus dicens, [quæ non sunt sub se inuicem.] i. prædicatur de pluribus medijs, q̄ sunt extranea à minori extremitate, ut puta de ferro, auro, ere, & huiusmodi, quæ sunt extranea à minori extranea ab homine. [Si uero non sit d,] i. medium, [sub a,] i. sub maiori extremitate [hęc quidem,] scilicet maior [manifestum est quoniam semper est falsa: affirmatiua enim accipitur:] aut dicas hoc modo, ut habet alius textus, affirmatiua enim hęc accipitur; [quæ uero est d, b,] i. minor extremitas [contingit, & ueram esse, & falsam:] propterea quod nihil prohibet a, quidem in nullo d, esse, d, autem in omnibus] declarat quid per has literas intelligat. d. ut animal in scientia. i. ut nulli scientiæ inest animal, [sciētia autem, ut musica.] i. & omni musicæ inest scientia, [neque utique a, in nullo d, neque d, in nullo b, esse.] q. d. quare sequitur, quod a, sit in nullo d, & d, in nullo b, ut dictum est. formetur sic syllogismus in terminis philosophi. Omnis scientia est animal, omnis musica est scientia, igitur omnis musica est animal, animal quæ est maior remouetur ab omni scientia uni-

uersaliter, & est falsa: minor uero est uera, sed conclusio est contraria negative mediate uerę. [Manifestum igitur est, quoniam cum nõ sit medium proprium, & utręque possunt simul esse falsa, & quæcunque contingit,] quasi dicat, quod cum medium non continetur sub maiori extremitate, possunt esse utręque falsę, & altera earum quæcunque contingit. Demum epilozat. d. [quot quidem igitur modis possunt fieri deceptiones per syllogismum, & p quæ siue per quas præmissas, & in alijs, quæ sunt sine medio.] i. in præmissis immediatis, & in ijs quæ sunt per demonstrationem,] idest in præmissis mediatis, [manifestum est:] ac declaratum.

Tex. 49. Manifestum vsque. Est autem. Cap. XIII.

EGit supra de ignorantia aggenerata per syllogismum, quæ dicebatur ignorantia prauæ dispositionis. in præsentī capitulo agit Aristoteles de ignorantia puræ negationis. vltimum caput est huius tractatus, quod continet unam tantum conclusionem. intendens huiusmodi scientiam nos docere quod si deficit nobis aliquis sensus, deficit & scientia illius, uerbi gratia, si quis caret uisu, caret etiam scientia eorum. si quis auditu caret, caret etiam scientia harmonicorum, & hoc est quod dicit ipse. [Manifestum est autem, & si aliquis sensus defecerit, necesse est aliquam scientiam deficere, quam impossibile est accipere:] nanq; qui caret auditu, iposibile est ut sciat ac discat fidibus. [Siquidem dicimus, aut per inductionem, aut per demonstrationem.] q. d. quod uerum est, quod deficiente sensu, & scientia quoq; propterea quod sciētia aggeneratur, aut per inductionem siue per particularia, quæ supponunt sensum, aut per demōstrationem.

tionem. [Est autem demonstratio ex vniuersalibus: inductio autem ex ijs, quæ sunt particularia,] & hæc est differentia inter scire per demonstrationem, quæ procedit ex vniuersalibus, & per inductionem, quæ per singularia. Deinde subdit [impossibile autem est vniuersalia speculari, nisi per inductionem,] [quasi dicat, quod scientia de vniuersalibus non potest sciri, nisi inducendo, igitur nisi præcedente notitia singularium, non potest haberi scientia vniuersalium, & ratio est in promptu,] quoniam & quæ [scientiæ] ex abstractione, [ut mathematicæ] dicuntur est per inductionem nota facere, si quis vult nota facere, [tanta igitur magis, quæ non sunt per abstractionem oportet, ut faciant nota per inductionem: nanque mathematici assignant lineam quæ non est in materia abstracta, utputa hanc in marmore, uel ligno, [quia sunt in vnoquoque genere quædam, & si non separabilia sint secundum quod huiusmodi unumquodque est,] id est quia sunt in unoquoque genere abstractorum quædam particularia, quæ licet non sint separabilia secundum,] quod huiusmodi sunt, tamen omnia uia sensus sunt separabilia, & si non possunt a materia separari secundum rem, tamen secundum intentionem possunt. igitur. [Inducere non habentes sensum, impossibile est: quoniam sensus est singularium: nanque non contingit accipere scientiam ipsorum,] supple particularium, nisi per inductionem, & per sensum, [neque enim est ex vniuersalibus sine inductione, neque per inductionem sine sensu,] quasi dicat, non est scientia ex vniuersalibus, sine inductione, neque est scientia per inductionem sine sensu. igitur cum nihil scitur nisi hoc modo dicto, relinquitur quod deficiente sensu, deficit, & scientia. Aduerte tamen, quod Aristoteles intelligit de illo qui semper priuatus fuit il-

lo sensu, utputa qui cæcus fuit a natiuitate. quoniam si vidisset prius, tunc etiam posset habere scientiam colorum: similiter & musicus, si prius auditum habuit, quia tunc priuatus sensus potest habere scientiam. Notatione dignum est secundum Egid. quod vniuersales propositiones mediate possunt sciri per vniuersales propositiones immediatas, & per principia, siue per dignitates: ipsa uero principia, & dignitates sciuntur uia sensus, & per inductionem. Ad hoc ergo uadit Philosophi ratio, quod non contingit scire per vniuersalia principia, & per dignitates. nisi sciuerimus ipsa principia vniuersalia, & ipsas dignitates. hæc autem non possumus scire nisi uia sensus & per inductionem. igitur nihil est scire per vniuersalia nisi uia sensus, & per inductionem, & hæc satis pro præfati capitulo.

Tex. 59. Est autem omnis syllogismus, usque si igitur.

Cap. XV.

Iste est tertius tractatus huius libri, usque ad cap. 10. nequis putet dari infinitatem in prædicatis ad hoc, ut recedamus ab hac scientia, ideo in præfati capitulo docet, omnem syllogismum constare ex tribus terminis, scilicet maiori, minori, medio, & hos terminos tam in propositionibus, affirmatiuis, quam negatiuis in infinitum abire non posse demonstrat. continet hoc caput quinque suppositiones, & tres questiones, cum uno corrolario, & vna conclusione. in præsentia sunt suppositiones, & corrolarium. quantum ad primam inquit ipse. [Est autem omnis syllogismus per tres terminos, & quidem monstrare possibilis est.] si. omnis syllogismus est per tres terminos ordinatos in modo & figura. s. maiorē extremi-

tremmitatem, & minorem extremitatē,
 & medium, & facilis ac possibilis est
 declarare istum syllogismum. Decla-
 rat deinde in terminis fiat primum sic
 syllogismus omne b, est a, omne c, est
 b, igitur omne c, est a, maior terminus
 sit a, siue maior extremitas, minor ex-
 tremitas, siue minor terminus sit c, me-
 dius autem b, dicit ergo. hoc patet qd
 potest demonstrari. [quoniam a,] i. ma-
 ior terminus [est in c,] i. in minori ter-
 mino, aut maior extremitas est in mi-
 nori. [Propter id quod est in b,] i. in me-
 dio, [& hoc,] supple b, [in c,] & est mi-
 nor. Secunda suppositio est ista cum. d.
 [Sed priuatiuus.] i. sed forma syllogif-
 mi priuatiui. i. negatiui est quidem ha-
 bens alteram propositionem, quoniā
 est aliquid aliud in alio, alteram autē.
 quoniam non est.] q. d. quod syllogif-
 mus negatiuus. i. concludens, negati-
 ue, ne cesse est alteram præmissarum
 esse negatiuam, & aliam affirmatiuam,
 affirmatiua est quippiam significans a-
 liud de alio. negatiua vero, quod non
 sit aliud in alio. [Manifestum est igitur
 quod principia, & quæ suppositiones
 sunt dicta, hæc sunt.] q. d. quod est ma-
 nifestum (ad tradendam formam syl-
 logisticam, constare omnem syllogif-
 mum affirmatiuū verum, vel negatiuū,
 & ad probandum hoc,) quod hæc sunt
 suppositiones, & principia. quoniam
 [accipientem hæc sic,] scilicet quod
 syllogismus ex tribus terminis cōitet,
 & sit sic forma syllogistica, [necesse est
 monstrare:] datque exemplum in ter-
 minis: [vt] demonstrando, [quod a, sit
 in c, per hoc medium b, iterum] si uolu-
 mus demonstrare, [quod a, sit in b, per
 aliud medium.] Præterea, [& [si volu-
 mus ostendere [similiter quod b, sit in
 c,] nempe per aliud medium, hic quæ-
 ritur si hoc in infinitum possit fieri. Ter-
 tiam deinde suppositionem ponit cum
 dicit [secundum igitur opinionem sy-
 logizantibus, & solum dialectice,] sci-

licet secundum argumētationem dia-
 lecticam solum, [manifestum est, quod
 hoc solum intendendum si ex quibus
 contingit maxime fiat syllogismus,]
 quasi dicat, ubi fiat syllogismus dia-
 lecticus opinionem inducens, sufficit so-
 lum ad hoc intendere, quod omnes præ-
 missæ sint probabiles, siue uerisimiles,
 & opinabiles, quæcunq; fuerint in-
 differenter, vel per se, vel per accidēs.
 Accedit deinde ad corrolariū d. [Qua-
 re & si est aliquid in veritate eorum,
 quæ sunt a, b, medium: videtur autem
 non esse per hoc syllogizans, syllogi-
 zat dialectice.] q. d. quare si occurrat in
 syllogizando aliqua propositio dia-
 lectico, quæ habeat medium. i. sit pro-
 positio mediata, sed propter eius proba-
 bilitatem per se nota videatur, suffi-
 ciet dialectico, & syllogizabit dialecti-
 ce, uel sic dicat, quod si eorum q̄ sunt
 a, b, medium. i. hæc propositio in veri-
 tate sit mediata: si tamen uideatur, ac
 probabiliter immediata appareat esse,
 vel non mediata, sufficit ad hoc, ut
 dialectice syllogizet. quartam suppo-
 sitionem deinde ponit. d. [Ad ueritatē
 autem.] i. ad syllogizandum demon-
 stratiue [ex ijs quæ sunt oportet inten-
 dere,] i. spectat, ut ex his procedat quæ
 secundum ueritatem sint immediata,
 [habet autem se] demonstrator [sic.] si-
 ue per hanc uia procedit. hæc est quin-
 ta suppositio cum dicit. [Quoniam au-
 tem est quod ipsum quidem de alia præ-
 dicatur, non secundum accidens:] id-
 est, quia est dare quædam quæ per se præ-
 dicantur, & non secundum accidens.
 [Dico autem secundum accidens, ut
 album aliquando dicimus illud esse ho-
 minem, non similiter dicentes, & ho-
 minem album,] id est hæc duæ proposi-
 tiones sunt secundum accidens, sed nõ
 similiter: ut homo est albus, & albus est
 homo. in prima enim accidens prædi-
 catur de subiecto. in secunda uero sub-
 iectum prædicatur de accidente: & nõ
 sunt

sunt similes hi modi. [Cum enim non sit alterum, aliquod album est,] quasi dicat, album prædicatur de homine, non quod album sit aliquod alterum, sed [quoniam homini accidit esse album.] i. illud prædicatur cum dicim⁹ album est homo, homo non dicitur de albo, nisi quia dicitur de eo, cui accidit esse album. [sunt igitur quædam huiusmodi, quæcunque secundum se prædicantur.] i. talia sunt prædicata ex quibus demonstrator procedit: quæ sunt per se, non autem per accidens: sed dialecticus potest uti propositionibus quæ sunt per accidens, & quæ sunt per se. Vbi notandum quod ex puris negationis nihil sequitur, & ex puris affirmatiuis non potest sequi conclusio negatiua. igitur syllogismus priuatiuus debet habere alteram præmissarum ueram, & alteram falsam ad hoc, ut negatiue concludat. Secundo notandum est propositionem immediatam, (ut ad hoc spectat) posse dici dupliciter. Primo modo secundum ueritatem, ut supra ostensum est, quæ est illa quæ non est altera prior: & hanc semper accipit demonstrator ex illa mediate, vel immediate demonstrando. Secundo modo, dicitur immediata secundum apparentiam, & hæc accipere potest dialecticus; propositio immediata secundum apparentiam est, quæ uel pluribus uel omnibus apparet per se nota, & hæc dialectico sufficit, ut inducat opinionem, quia ut in Rhetoricis dixim⁹ dialecticus opinionem generat, & demonstrator ueritatem. Tertio notandum est, Aristotelem distinxisse per se, & per accidens: ad hoc ut ostenderet, quod demonstrator non abit in infinitum, & quod non est demonstratio cuiusque rei. nanque si posset accipere ea quæ sunt per accidens, iret quodammodo in infinitum: quia huiusmodi sunt indeterminata, ac infinita quodammodo. patet igitur, quod dictum est.

Tex. 51. Si igitur C. usque.
Quoniam igitur.

TRes ut in principio capitis diximus, mouet Philosophus questiones, & prima pertinet ad minorem extremitatem. Secunda ad maiorem. Tertia ad media pertinet. Quantum ad primum mouet hoc modo nunquid contingat abire in infinitum in ascendendo. dicit igitur. [si igitur c,] i. minor extremitas, [quod ipsum quidem non sit in alio,] i. quod ita sit quod nihil sit sub eo, uel quod de nullo per se superiori prædicetur. [in hoc autem] supple c, [b, sit primo,] i. de c, immediate prædicetur b, [& nõ per aliud mediũ.] i. & nõ sit inter hæc aliud medium. [Iterum e, de d, sit.] i. & iterum e, prædicetur de d, [& similiter, & hoc] supple d, sit [in B, nunquid igitur hoc necesse est stare, an cõtingit in infinitum ire?] quasi dicat, se habeant hæc quatuor hoc modo, c, b, e, d, c, autem sit specialissimum, & supra c, immediate sit b, & supra b, e, & supra e, sit d, quæritur an ibi sit status aut est abire in infinitum? v. g. ab homine incipiendo, quod est specialissimũ, deinde ad animal, postmodum ad corpus, & similiter? secundam questionem ponit cum . d. & est de maiori extremitate in descendendo. [Et iterum] siue, & idem [si de a, quidẽ nihil prædicatur per se.] i. de maiori extremitate, & nihil sit supra ipsum, [a, autem est in f, primo.] i. immediate a, prædicetur, [medium autem] supple f, quod erit medium inter a, & alia sit [in nullo priori,] id est nõ sit in aliquo priore, quam in a, i. sit immediate in a, [& f,] quod est medium inter a, & alia sit [in a, & hoc] supple a, sit [in b,] i. se habeant in descendendo a, f, in b, [nunquid, & hoc stare necesse est?] siue permanere in hoc? [an & hic contingit in infinitum abire?] i. aut debet fieri iste

LL processus

processus in descendendo, incipiendo ab a, supra quo non est dare aliud supremum, aut est descendere in infinitum: dat deinde differentiam inter has quæstiones. d. [differt autem hoc à priori tantum quoniam hoc quidem.] i. quæstio quæ posita est prius; [est] quæstio [nuncquid contingit incipiturum ab huiusmodi, quod in nullo est altero sed aliud in illo, in sursum in infinitum abire.] i. nuncquid contingit ab ultimo incipere, & ire sursum in infinitum: [alterum autem incipiturum ab huiusmodi, quod ipsum quidem de alio, de illo autem nihil prædicatur, in deorsum intendente si contingit in infinitum ire,] quasi dicat, quod altera quæstio est quæ quærit utrum incipere ab aliquo sic supremo, quod nihil de ipso prædicatur: sed ipsum cōtingit de alijs deorsum descendere, & sic ire in infinitum? & hoc est dicere, ut breuiter dicam, prima præsupponit ultimum, & quærit nuncquid sit descendere sursum in infinitum. Tertiam quæstionem ponit deinde. d. [Amplius, media] supple cōtingit quærere nuncquid media [contingit infinita esse determinatis terminis?] i. nuncquid existentibus extremis aut terminis finitis, contingat media ipsa esse infinita? [dico autē, ut si a, in c, sit.] q. d. quod si sint determinata, ut nihil sit supra c, & [medium ipsorum] inter a, & c, [sit b, ab ipso autem b, & ab a, altera.] i. ab ipso b, & ab a, vel inter b, & a, alterum sit medium, puta q. [Sed horū alia.] i. sed inter hæc media sint alia media, quæratur [nuncquid & hæc] media [in infinitum cōtingit abire: an impossibile est] in infinitum ire? ita ut sint semper media, & media mediorum. Ostendit quid (quasi soluendo) quærant hæc quæstiones cum dicit, [est autē hoc quidem intendere idem, & si demonstrationes in infinitum veniunt.] i. idem est hæc quæstio ac si quæratur nuncquid demonstrationes in infinitum

procedant, & nunquid si cuiuslibet rei demonstratio. ut ipse subdit. d. [& si est demonstratio omnis rei, an ad inuicē concludantur.] i. utrum sit demonstratio omnium rerum, vel ipse demonstratio intra terminos finitos includantur. Dicit deinde quod prædictæ quæstiones possunt formari in negatiuis syllogismis cum dicit. [Similiter autē dico c, in priuatiuis syllogismis.] i. in syllogismis negatiuis, [& propositionibus; ut si a, non inest b, nulli,] ut nullum b, est a, cū sit negatiua vera, quærendum erit nuncquid a, [primo] siue immediate remoueatur ab ipso b, [aut est aliquid medium cui priori non inest a,] i. aut sit aliquod medium cui nō inest a principaliter, [aut si sit c, quod omni b, inest, & iterum hoc non etiam alij priori, ut si a, est quod sit in omni b,] quasi dicat quærendum esset num a immediate ab ipso b, remoueatur, aut mediante alio priori, & si mediante alio quo priori, igitur c, quod vniuersaliter de b, prædicatur, iterum quærendū erit, num a, ab ipso c, remoueatur, mediante priori aliquo, ut si esset aliquid quod vniuersaliter prædicaretur de c, & sic dicēdo esset dubium nuncquid in infinitum sit procedendum: [nanque in his, aut infinita sunt uidelicet priora [in quibus non est in prioribus aut statur.] i. in quibus prioribus non inest a, aut statur, & non est processus in infinitum, verbi gratia, nullus homo est qualitas. est vera: sed per hanc probatur nullū aīal est qualitas: qualitas enim primū mouet ab animali, deinde ab homine: quoniam ista propositio nullum animal est qualitas est magis propinqua immediate, quam illa nullus homo est qualitas: & per consequens dubium est nuncquid hoc modo procedatur in infinitum. Ostendit demum quod hæc quæstiones non habent locū in propositionibus conuertibilibus, & hæc est conclusio huius capituli. d. [Sed

in conuertibilibus non similiter se habent: quia non est in eque prædicabilibus. de quo primo prædicatur, aut ultimo:] i. quoniam non est dare aliquid, de quo aliquid primo prædicetur, aut ultimo: ita ut prius de uno prædicetur, quam de alio, & patet hæc consequentia, eo quod prædictæ quæstiones non sunt nisi in ascensu, & descensu prædicatorum. nanque [omnia ad omnia sic similiter se habent, quasi dicat, quod conuertitur, & sunt eodem modo, [siue sunt infinita] talia conuertibilia [de ipso prædicata, [siue de alio conuertibili, [siue utraque sunt duplicata infinita: nisi similiter conuerti contingat: sed hoc quidem sicut accidens, illud uero sicut prædicatum,] quasi dicat, quod omnia conuertibilia similiter se habent ad inuicem in prædicando, propterea quod unumquodque illorum de quolibet uniuersaliter prædicatur: si autem sint infinita conuertibilia, tunc ex utraque parte subiecti, & prædicati sunt infinita; quoniam quoddam istorum est accidentale, sicut passio, alterum uero est prædicatum essentiale: uti diffinitio. Notandum autem quod in infinitis non est dare primum, quare si mundus esset ab æterno non esset dare primum hominem; ita quod nullus esset homo, qui ab alio homine non esset genitus. Sic ergo si præmissæ demonstratiuæ irent in infinitum, nulla erit prima positio. quare, &c. Notat hic Lincon. quod hoc caput est potius de completionem bonitatis huius scientiæ, quam de completionem substantiæ. Item notandum, quod quædam est prædicatio impropria, & quædam propria.

propria est cum diffinitio de diffinito prædicatur.

prædicatio uero impropria se habet

contra, & hæc prædicatio præsentis.

Tex. 52. Quoniam igitur uis que. Manifestum autem. Cap. XVI.

In presenti capitulo demonstrat Philosophus solutionem aliquarum questionum, & illas reduci ad aliarum solutionem. nempe non esse infinita media si stent prædicata in sursum, & deorsum. Primum ostendit quod dubitatio de medijs reducitur ad dubitationem, quæ de extremis mouetur. Quæstiones autem de negatiuis, ad quæstiones de affirmatiuis reducuntur. Dicit igitur primum. [Quoniam igitur media non contingit infinita esse: si in sursum, & deorsum stent prædicata, manifestum est.] q. d. quod manifestum est cum sit status in extremis, quod non contingit in infinitum nec ascendere, igitur nec media erunt infinita, quæ sunt inter ista extrema. exponit deinde. d. [dico autem sursum quidem, quod uniuersale magis est.] i. per ire sursum intelligo ad magis uniuersale procedere: [deorsum autem, quod particulare est.] i. & procedere deorsum est ad minus uniuersale. quemadmodum est eadem uia qua itur ab Athenis ad Thebas & a Thebis ad Athenas: sic idem est spacium per quod ascenditur, & descenditur in prædicamentali linea. Sed ascensus incipit a particulari, & tendit ad magis uniuersale. descensus uero ab uniuersale ad minus uniuersale descendit, & differunt ratione. [Si enim a prædicante de c, infinita sunt media in quibus b,] i. sit a, unum extremum magis uniuersale, & c, sit aliud extremum specialissimum particulare, & sint infinita media inter a, & c, quorum quodlibet uocetur b. [Manifestum est quod continget utrique.] i. extremitati contingit stare. Declarat deinde, [ut ab a, in deorsum alterum de altero contingit prædicari in infinitum,]

LL 2 ante-

antequã enim in c,ueniat, infinita sunt media,] quasi dicat, quod manifestum est tunc sequi, quod a, prædicatur de alio medio inferiori, cum igitur media sint infinita, sequitur etiam quod prædicatio in deorsum procederet in infinitum: sicque per consequens descendendo non posset ad extremum infinitum perueniri: sed est contra id quod positum est. Eodem modo arguitur, & ab c. in sursum infinita antequã in a,ueniat,] id est cõtingit pertransire ascendendo ab i; so c, versus a, nunquã ad a, posset perueniri, eo quod infinita sunt media, per quæ media fierent ascendo prædicationes. [Quare si hæc impossibilia sunt.] i. ambo extrema esse infinita, [& ipsius a, & c, impossibile est infinita esse media.] i. similiter quæ sunt med. a ipsius a, & impossibile est, vt sint infinita. Dubitationem remouet d. [Neque enim si aliquis dicat, quod hæc quidem] supple media, [quæ] sunt [a b c, contingentia sunt adinuicem, vt & non sint media, illa vero non esse acciperes. nihil differt.] i. nihil refert si media, & extranea, quæ per a, b, c, intelliguntur sunt propinqua, ac contingẽtia siue proxima adinuicem. quoniam [quodcunque accipio eorum quæ sunt b, erunt ab a, aut c, infinita media.] q. d. si accipio quædam eorum, quæ sunt b, erunt infinita media, aut ad a, aut ad c, aut non erunt, vt subdit statim, [An nõ a, quo iam prima sint infinita siue statim, siue non statim, nihil differt? quæ enim sunt post hæc infinita sunt,] vel fiat punctus ibi infinita media. Deinde sequatur hoc modo interrogatiue. an non erunt infinita media ex quo iam primum positum est, quod sint infinita siue talia media statim accipiantur, aut nihil differt si non accipiantur statim? nam quæ sunt post hæc infinita esse ponuntur. Vbi notandum est de intẽtione Philosophi. esse impossibile pertransire infinita media, sed oportet sta-

tum in extremis esse. Ponatur quod a, sit substantia, & quod c, sit homo b, autem sit corpus, corpus animatum, animal, &c. patet quod antequam ab ipso a, in c, perueniretur esset pertransire infinita, & nunquam deueniemus in ipso c, ab a, incipiendo descensum. igitur si hæc sunt impossibilia necesse est, quod ascensa, & descensus siue media quæ inter hæc extrema reperiuntur esse finita, per a, & c, extrema itelliguntur & per b, media: esse uero contingentia est media cum extremis adinuicem esse continua, & consequenter se habentia, & hæc sufficiant.

**Tex. 53. Manifestum autem.
vsque. Manifestum.
Cap. XVII.**

PRæfens caput continet vnam conclusionem, & vnum corrolarium. demonstrat enim, quod sicut in affirmatiuis prædicationibus non est procedere in infinitum, nec etiam in negatiuis est procedere in infinitum. probatque hoc in prima, in secunda, & in tertia figura. quantum autem spectat ad primum inquit ipse. [Manifestum autem, & in priuatiua demonstratione quoniam statim siquidem in prædicatiua statim in vtrisque.] i. manifestum est quod statim in priuatiua seu negatiua demonstratione propterea quod, & in prædicatiua, seu affirmatiua statim in vtrisque, s. & in deorsum, & in sursum ab vltimo in infinitum ire, neque a primo in vltimo.] i. fit in affirmatiua in quo statim neque ab vltimo sursum ascendendo in infinitum ire, neque a primo in quo statim non cõtingat in infinitum ire. [Dico autem in quo statim, quod ipsum quidem in alio nullo est. sed in illo aliud vt c,)] i. voco vltimum in quo statim, quod de nullo alio inferiori prædicatur, aut in nullo inferiori

rerior est: sed in illo est aliquod superior, ut c, si est ultimum vsq; ad a, ascendens, sub ipso vero nullum aliud est. [Dico autem primum, quod ipsum quidem de alio, sed de illo nullum aliud dicitur.] i. & primum illud dico, quod de alio dicitur, sed de illo nullum dicitur, ut est generalissimum de alijs dicitur sed supra illud nullum aliud est. Specialissimum vero contra. sequitur ergo quod [si hæc erunt.] i. si in prædicatiuis aut affirmatiuis erunt hæc. i. status in ascédēdo, & descédēdo: [manifestum est, & in negatione stabitur.] i. patet etiam quod nec contingit in negatiuis in infinitum ire, sed erit ibi status & in sursum, & in deorsum. Probat primum in prima figura. Sed primum fiat iste syllogismus nullum b, est a, omne c, est b, ergo nullum c, est a, aut sic nullum corpus animatum est quantitas, omnis homo est corpus animatum ergo nullus homo est quantitas. stantibus inquit ipse [tripliciter autem monstratur non esse.] i. propositio negatiua demonstratur tripliciter, [aut enim in quo quidem est c, b,] i. minor extremitas omne b, est c, uel omnis homo est corpus animatum [inest omni, sed in quo est b, nulli inest a,] i. sed maior extremitas, nullum b, est a, inest nulli, id est sed non inest quantitas nulli corpori: [ipsum igitur b, c,] i. minor quæ est affirmatiua propositio, omne c, est b, [& semper alterum spacium.] i. ista minor si fuerit mediata quantacunque distantia fuerit inter subiectum, & prædicatum, tamen [necesse est ire ad immediata.] i. ad immediata reducetur; namque in affirmatiuis hoc patet. [prædicatum enim est hoc spacium.] i. manifestum est, quod in affirmatiuis est spacium, eo quod non contingit abire in infinitum. igitur erit reducere hæc minor ad immediata, in quibus sit status. Deinde ostendit quomodo negatiua reducatur. s. nullum b, est a, dicens.

[Sed alterum manifestum est,] vel sed altera propositio, nullum b, est a, aut nullum corpus animatum est quantitas, [quod si in alio non est priori, ut in d,] i. si quantitas, vel ista propositio nullum corpus animatum est quantitas, si non fuerit immediata, uel si non remouetur ab ipso d, hoc erit, quoniam quantitas ab alio prius remouetur, quam a corpore. [Hoc indigebit in omni b, esse.] i. oportebit hoc d, esse in omni b, per d, intelligatur corpus, & per b, animatum, [& sic iterum a,] i. quantitas [in alio priore, quam d, non fuerit: illud indigebit in omni d, esse.] i. si quantitas ab alio prius remouebitur puta a substantia, quam ab ipso d, uel quam a corpore: oportebit esse in omni d, i. oportebit substantia esse in omni corpore. [Quare quoniam in deorsum stat uia, & quæ in sursum stabit, & erit aliquid in quo primo non erit.] q. d. cum igitur in affirmatiuis procedamus sic ascendendo in quibus affirmatiuis erit deuenire ad aliquod supremum, & sicut in eis statur in deorsum, sic quoque stabit in sursum: tunc sequitur, quod erit deuenire ad aliquod primum, a quo primo remouetur quantitas capta pro litera a, ut nulla substantia est quantitas, & hic est status. igitur & in priuatiuis propositionibus erit status, quemadmodum, & in prædicatiuis. probat deinde in secunda figura, ut omne a, est b, uel omnis homo est animal, nullum c, est b, aut nulla quantitas est animal, ergo nullum c, est a, vel ergo nulla quantitas est animal, a, sit homo, b, animal, c, quantitas. Stante hoc dictum fuit, quod concluditur negatiue per primam figuram, quomodo uero per secundam nunc dicamus. [ite si b, quidem,] id est animal [in omni a,] i. sit in omni a, ut omne a, est b, & est maior extremitas, [in c, autem nullo,] id est, & b, sit in nullo c, & erit minor, ut nullum c, est b, [a, in c, nullo erit.] id est

est concludetur, quod nullum c, est a, id est si b, medium de a, & de b, prædicetur in propositionibus de vno affirmatiue, & de alio negatiue, per secundam figuram concludetur, quod nullum c, est a, quomodo reducatur ad immediata ostendit dicens. [Iterum hoc si oportet monstrare.] i. reducendo ad immediata, [manifestum est, quod aut per superiorem modum sursum monstrabitur, aut per hunc, aut per tertium.] i. patet quod demonstrabitur per ea quæ sursum dicta sunt. i. per primam figuram, aut per hunc. i. per secundam figuram, aut per tertiam. [Primus quidem igitur dictus est.] i. primus modus, vel per primam figuram. [Secundus autem monstrabitur.] i. per secundam figuram. Deinde exemplificat per literas. per d intelligatur animatum, per b, animal, per c, autem quantitas. Dicit ergo. [sic autem utique monstrabitur: ut quod d:] i. animatum [in omni b, est,] i. in omni animali, [in c, autem nullo,] i. sed in nulla quantitate; [si necesse est aliquid esse in b.] i. in animali, [& iterum si hoc.] i. d, siue animatum [in c, non erit.] i. in quantitate immediata, [aliud vero in d, est.] i. in animato est, [quod in c, non est.] i. quod non est in quantitate. [igitur quoniam esse semper superiori stat, Stabit, & non esse.] q. d. cum igitur non sit procedere in infinitum in talibus, sed sit itatus in ascendendo, sequitur etiam quod in demonstrationibus negatiuis, seu priuatiuis non erit procedere in infinitum. Ostendit per tertiam figuram cum dicit. [Tertius autem modus est.] i. quod concludatur negatiue, scilicet tertia figura, est huiusmodi. formetur prius iste syllogismus nullum b, est a, uel nullum animal est quantitas, omne b, est a, uel omne animal est corpus animatum. ergo aliquid a, non est c, vel ergo aliquid corpus animatum non est quantitas. Stantibus his. Per b, intelligatur animal, per c, quan-

titas, & per a, corpus animatum, [si a,] i. corpus animatum [omni b, insit.] i. omni animali, & est minor, [c, uero.] i. quantitas [in nullo b, sit.] i. in nullo animali, & est maior, ergo [non in omni c,] i. in quantitate [in quo est a,] i. corpus animatum est c, & est conclusio nempe aliquid a, non est c, vel aliquid corpus animatum non est quantitas. Quomodo fiat reductio ad immediata subdit cum dicit. [Iterum autem hoc per superius dicta, aut similiter demonstrabitur,] quasi dicat, quod iterum hoc supple nullum b, est c, si non est immediata oportetque ad immediata reduci, per superius dicta, vel per primam, & secundam figuram, ut demonstratum fuit, & demonstrabitur, aut similiter. i. per tertiam. [illis igitur modis statur.] s. per primam, & secundam figuram cum sit reductio ad immediata, quasi dicat, restat, ut ostendamus quomodo fiat reductio per tertiam figuram. ideo subdit. [Si vero sic est,] quod oportet, ut fiat reductio per tertiam figuram, quod hæc non sit immediata, nullum e, est c, & oportet in tertia reduci [accipietur b, in e, esse,] i. accipietur e, medium esse sub b, per b, intellige corpus, per c, incorporeum, per e, uero animal, & formetur sic, nullum e, est c, vel nullum animal est incorporeum, omne e, est b, i. omne animal est corpus, igitur, quoddam b, non est c, vel ergo quoddam corpus non est incorporeum. Stante hoc, [in quo c,] i. incorporeum [in omni e,] i. in omni animali; & hoc iterum similiter.] i. iterum sub b, accipiat aliquid quod ab ipso c, remoueat. [quoniam suppositum est stare, & in deorsum, manifestum est quod stabit, & quod in c, non est.] q. d. & quia suppositum est in affirmatiuis secundum descensum esse statum, sequitur etiam quod manifestum est, & in negatiuis statum esse, secundum eundem. Notandum autem est Aristotelem dixisse si

in deorsum est status, & i sursum quoque . mentionem fecit de deorsum, eo quod sensui magis patent particularia quæ sunt vltima, & vbi fit status, quam magis vniuersalia . Item notatione dignum est, quod reducere propositionē mediatam ad immediatam nil aliud est facere, quam propositio, quæ est mediata, vt fit immediata, & hoc est procedere vsque accipiatur ista propositio, verbi gratia , si iste syllogismus habet conclusionem immediatam (factum in tertia figura,) nullum b, est c, omne b, est a, ergo quoddam a, non est c, habetur intentum , quod si illa propositio maior nullum b , est c, quæ est negatiua non est immediata , tunc debemus iterum syllogizare , vsque deueniatur ad immediata.

Tex. 54. Manifestum autem vsque. Sed quod.

Hoc est corrolariū huius capituli . in quo remouet dubitationem, quæ posset mouere quorundam animos, nempe, quod & si in propositionibus negatiuis sit status aliquando , vbi in vna figura tm fiat demonstratio, tamen vbi in prima nunc , & nunc in secunda , nunc vero in tertia continget in infinitum abire: remouens ipse hoc, inquit. [Manifestum autem est quoniā, & si non vna via monstratur, sed omnibus] supple vijs , quoniam monstrantur fieri tales reductiones [aliquando ex prima figura, aliquando vero ex secunda, aut tertia, quoniam sic stabitur: finitæ enim sunt viæ,] quasi dicat, quod existente statu in affirmatiuis, scilicet, quod est deuenire ad immediata , sic oportebit esse statum in negatiuis, quia huiusmodi viæ demonstrandi diuersæ, sunt finitæ. [Finita autem finite sumpra pluries, necesse est finiri omnia,] quasi dicat, si finita finities accipiantur neces-

se est totum esse finitum . demum epilogat. d. [quod quidem igitur in priuatione siquidem, & inesse itatur , manifestum est,] quasi dicat , manifestū est, quod necessarium est esse statum in negatiuis siue priuatiuis, si est status in affirmatiuis, & hæc sufficiunt pro præsentis capitulo.

Tex. 55. Sed quod vsque. Vniuersaliter. Cap. XVIII.

IN præsentis capitulo ostendit Aristoteles, quod in prædicamentis nō est processus in infinitum. Primo præmittit vnā conclusionem . Secundo datur tres modos demonstrandi. Tertio & vltimo ponit vnum corrolarium , ibi si vero. secundum autem, vbi dicit . Vniuersaliter. quantum pertinet ad primū inquit ipse , & est conclusio, [sed quod qui.] i. quod aliqui [quidem speculantur logicè.] i. per rationes logicas [in illis] extremis in quibus non est abire in infinitum [sic manifestum fit.] ex dictis, & primo in substantialibus seu essentialibus prædicatis, ideo subdit [in ijs quidem igitur, quæ quidem in eo quod quid est prædicantur , manifestū est,] quasi dicat, manifestum est, quod in ijs quæ prædicatur quidditatiue seu diffinitiuæ, non contingit abire in infinitum. rationem ponit. d. quia [si est,] vel si contingit [diffinire] aliquid, [aut si notum est, quod quid erat esse.] i. si erat notū diffinitio alicuius, vel si erat notum quod est dare diffinitionem alicuius [infinita autem non est transire.] i. non contingit transire infinita, quoniam si esset pertransire non esset diffinire aliquid. sed diffinitio datur, & per nota, & in diffinitione continentur essentialia illorum prædicatorum , igitur, non ibi adest infinitas. [Necesse est autem finiri in eo quod quid est prædicatiua,] quasi dicat, quod prædicatiua, vel

vel prædicata essentialia necesse est finiri, aut esse finita. Vbi notandum est, quod per rationes logicas intelligit rationes procedentes ex communibus. Alber. uero dicit quod possumus intelligere ea quæ procedunt per modum inuentionis. Analyticæ uero quæ procedunt via iudicij principiatum, resol uendo in sua principia. possumus quoque notare, quod si prædicata essentialia essent infinita, nihil esset diffinibile, at hoc est vanum, igitur, &c.

Tex. 56. Vniuersaliter autem vsquod. Si igitur.

Iste est primus modus demonstrandi, ut diximus, ostenditque Aristoteles quod in omnibus prædicatis non sit abire in infinitum. dicit ergo primum. [Vniuersaliter autem sic dicimus.] i. dicimus vniuersaliter, quod in omnibus prædicatis sic. i. quod non sit abire in infinitum. Deinde sequitur quod tres sunt modi prædicationis accidentalis. s. vel accidens de accidente prædicatur, ut album ambulat, aut substantia de accidente, ut magnum est lignum aut contra accidens de substantia prædicatur, ut lignum est magnum. ideo dicit. [est enim uere dicere album ambulare.] & est accidens, de accidente, & magnum illud lignum esse, [& est substantia de accidente prædicari, & iterum lignum magnum esse, & hominem ambulare,] & est accidens de substantia, [sed alterum est sic dicere,] supple a dictis prioribus, [aut illo modo] supple alterum est, quasi dicat, hi modi inter se sunt differentes. [cum enim album quidem esse dico, quod cui accidit album esse, lignum est: sed non quod subiectum ligno, album sit,] id est cum album non subijcitur per se ligno, sed accidit alicui album esse, quod per se subijcitur ligno; ideo sequitur.

aut dico album esse, [& nanque neque quod album est,] supple vere est lignum [neque quod quidem album aliquid est, factum uere lignum est.] deinde subdit [quare non est aliter, quam secundum accidens,] quasi dicat, quare non est vniuersale uere prædicari lignum de albo, sed aliquid secundum accidens. demonstrat quomodo accidens de substantia prædicetur. d. [cum autem lignum album esse dico, non quod alterum sit album illi autem accidit lignum esse.] i. cum dico quod lignum est album, lignum subijcitur albo, non per aliquid aliud essentialiter a ligno, sed album subijcitur ligno per aliquid aliud essentialiter ab albo, nempe per aliquid particulare lignum. Deinde subdit quomodo accidens de accidente. d. [ut cum musicum album esse dico, tunc enim quoniam homo est albus, cui accidit esse musicum, dico,] quasi dicat, cum accidens de accidente prædicatur, tunc subiectum subijcitur per accidens ratione eius cui musica accidit: ut cum dico musicum album, quoniam talia verificantur, quod accidens de accidente prædicetur: eo quod ambo insunt eidem subiecto: nam album de musico, utrunque homini accidit. Deinde subdit. [Sed lignum est subiectum, quod quidem, & factum est non cum alterum aliquid sit, quia quod quidem lignum est, aut lignum aliquid] quasi dicat, quod si lignum est subiectum albi, aut si subijcitur albo, hoc non est quod sit factum album aliud, quam lignum: aut lignum aliquid particulare. Hic autem notandum est secundum Egid. quod cum posuisset tres modos prædicationum accidentalium. innuit esse duos modos cum dicit, quod dicere hoc modo est alterum ab illo. quoniam quidem duo primi modi incidunt quodammodo ad inuicem. nempe in prædicationem indirectam: nam quod accidens accidenti, & accidens

Substan-

substantiæ subijcitur, est prædicatio indirecta, & demonstrator non viturta libus prædicationibus. cum autem accidens, aut de substantia, aut de subiecto prædicatur, tunc est prædicatio directa.

Tex. 57. Si igitur vsque. Quæcunque uero non substantiam significant, oportet.

Hic alia pars huius contex. poni potest. Deinde in præsentia inter hos tres modos prædicandi, qualis sit modus rectus prædicationis cum dicit. [Si igitur oportet nomina ponere.] i. quæ sunt prædicationes rectæ, & propriæ, [sic sic dicere prædicari.] i. hoc modo dicamus prædicari. s. quando substantia, vel subiectum subijcitur; [sed illo modo] nō. s. cum accidens de accidente, vel de accidente substantia prædicatur, [aut nullo modo prædicari] debetur in demonstrationibus, [aut prædicari quidem, non simpliciter, sed secundum accidens prædicatur.] q. d. quoniam hæc prædicatio per se nō est sed secundum accidens, quia accidit accidentibus quod subijciantur. [est autem tanquam album quidem quod prædicatur.] i. id quod prædicatur se habet tanquam accidens, eo quod accidens non debet subijci, sed debet prædicari: ut sic homo est albus, nō autem albus est homo. ideo. d. [sed sicut lignū est de quo prædicatur.] q. d. illud quod se habet sicut lignum, aut sicut subiectum, illud est de quo prædicatur. sicut lignum. i. sicut substantia, ut supra patet. [supponatur ergo prædicatū prædicari semper de quo prædicatur simpliciter, sed non secundum accidens. sic enim demōstrationes demonstrat.] i. supponatur, quod prædicatum in demōstrationibus simpliciter, non autē

hoc modo secundum accidens, quoniam sic demonstrationes procedunt, scilicet simpliciter, & per se. [Quare] quæcunque prædicantur, aut [in eo quod quid est.] s. substantialiter, siue essentialiter, prædicantur, [aut quoniam quale.] i. secundum qualitatis prædicamentum, [aut quantum.] i. secundum quantitatem, [aut ad aliquid,] vel relative, [aut faciens.] i. agere [aut paties] siue secundum pati, [aut ubi, aut quando,] & secundum omnia prædicamenta [cum vnum de vno prædicabitur.] q. d. debent prædicata accipi, quod vñ prædicetur de vno. prædicata essentialia sunt cum dicit. [Amplius significantia quidem substantiam.] i. prædicata essentialia, [illud quod est,] prædicantur, [aut aliquod illud quidem significant de quo prædicantur.] i. aut prædicantur illud quod vere aliquid est, de quo vere prædicantur. [Quæcunque vero non substantiam significant, sed de aliquo subiecto dicuntur.] i. quæ non sunt essentialia prædicata, sed de alio dicuntur, [quod non] vere [est, neque quod illud est.] i. neque totum subiectum, aut tota essentialia subiecti est, [neque quod quidem illud aliquid est.] i. neque aliqua pars essentialis illius subiecti, ideo talia, [accidentia sunt, ut de homine] est [album] prædicatum accidentale. [Neque enim est homo, neque quod quidem album est, neque quod quidem album est aliquid, sed animal forsan: quod quidem enim animal est: homo est.] q. d. album nec est homo, neque pars hominis, siue neque aliquid ipsius hominis, eo quod est prædicatū accidentale, sed animal forsan est aliquid, quoniam homo est animal, & hæc sunt prædicata essentialia, scilicet, quæ substantiam significant, ut homo est animal, quia subiectum est aliquid prædicati, quæ vero non significant substantiam, est ut ista, homo est albus. hic non est aliquid prædicati.

M M Tex. 58.

Tex. 58. Quæcunque, &c.

HAec est alia pars huius contextus, in qua cauillationes quasdam remouet Philosophus. d. [quæcunque uero non substantiam significant.] i. omnia prædicata accidentalialia [oportet de aliquo subiecto prædicari, & non esse quid album] supple non oportet, [quod non cum alterum aliquod sit album est,] quasi dicat, qd illud est per se albū subiectiue, quod non est album per alterum subiectum, ut homo non est essentialiter album, neque aliquid albi. deinde aliam cauillationem ponit. d. [species enim. idæz ualeant. i. abeant, & genera, monstra enim sunt.] i. uana sunt, aut nihil sunt, [& si sint, nihil ad rationem sunt.] i. ad scientiam demonstratiuam; quia [demonstrationes de huiusmodi sunt.] i. de ijs quæ sunt in sensibilibus. non autem sunt de huiusmodi separatis. propterea quod diximus, qd prædicata substantialialia, sunt essentialiter subiectum aut aliquid subiecti. sed istæ Idæz nil deseruiunt demonstrationi. deinde subdit. [Amplius, si non est hoc.] i. si subiectum non est [qualitas huius,] vel dispositio prædicati, [& illud] prædicatum non est [huius, neque qualitatis qualitas,] vel neque dispositionis dispositio: nam subiectum non se habet, ut dispositio, sed ut dispositum; & prædicatū nō est dispositionis dispositio, sed dispositi dispositio, & si sic est [impossibile est æque prædicari ab inuicem sic.] i. ita æque subiectum de prædicato prædicetur sicut e contra. [Sed uerum quidem contingit dicere sic: æque autem uere prædicari non contingit.] s. facere huiusmodi cōuersionem, ut homo est albus, & albus est homo, quasi dicat, quod & si sit utrunque uerum, tamen utrobique non est æque prædicatio. [An enim] supple prædicatum [prædicabitur sicut substantia, aut ut genus

aut ut differentia prædicari?] supple contingit? quasi dicat, quod prædicata essentialialia sunt, ut genus, & differentia, sed species inter hæc essentialialia non connumeratur: eo quod prædicatur de indiuiduis, vel quia potest reduci ad genus. [Hæc autem] prædicata substantialialia. [quoniam non erunt infinita, neque in sursum, neque in deorsum: ut homo bipes, hoc animal, hoc autem alterum est,] quasi dicat, quia supra ostensum est, quod in his essentialibus prædicatis, neque in sursum, neque in deorsum est processus in infinitum. ideo in deorsum, ut si quis diceret bipes de homine prædicari, tanquam genus, & animal de bipede, & aliud de animali, & sic in infinitum est, in sursum cum. d. [neque animal de homine, hoc] supple homo [de Callia, hoc autem] Callias [de alio in eo quod quid est.] i. essentialiale de alio dicatur aliquo, sic enim est impossibile in infinitum procedere, sicut & deorsum. [Substantiam enim, omnem est. diffinire huiusmodi: infinita autem non est transire intelligentem.] q. d. quod dictum est, quod huiusmodi substantia est diffinibilis. i. prædicata media: si autem essent infinita, non contingeret diffinire. [quare neque in sursum, neque in deorsum infinita sunt: illam enim] supple substantiam [non est.] i. contingit [diffinire, de qua infinita prædicantur,] quod est aperte dicere, ponere diffinientia esse infinita, est, ac si diceretur nihil est diffinibile. Notandum autem: hic est, quod non quælibet substantia est diffinibilis: nam substantia generalissima non diffinitur, eq quod non habet supra se genus; per quod possit assignari diffinitio. differentia quoque non recipit diffinitionem: quoniam cum diffinitio sit ex genere, & differentia, differentias differentiarum haberet, & sic esset processus in infinitum. igitur ista substantia media solum diffinitur, quæ

quæ est species specialissima, aut species subalterna.

Tex. 59. Sic igitur vsque. Adhuc autem alius.

Idem ostendit in hac vltima parte huius contextus, quod non contingit ire in infinitum, & primo ostendit quod non contingit ire sic, in circulo. Secundo in rectum. d. igitur. [Sic igitur genera ad invicem non æqualiter prædicantur.] s. si genera extrema ponuntur adinvicem prædicari, ita quod æque sit substantia est animal, & animal substantia: [erit enim ipsum] genus, [quod quidem ipsum aliquid est, neque tamen de qualitate, aut aliorum nullo, nisi secundum accidens prædicabitur,] quasi dicat, quod genus superius quod est quid magis vniuersale, vere est ipsum aliquid, neque tamen est conuerso de qualitate, ita vt qualitas de substantia, & e contra, prædicetur, aut nullum aliorum accidentium de substantia prædicetur; sed solum hæc omnia secundum accidens prædicantur. quoniam, [hæc omnia accidunt] substantiæ, [& de substantijs prædicatur,] non. s. e contra est. [sed quoniam neque in sursum infinita sunt.] i. sed quia prædicata in sursum infinita non sunt, igitur nec in deorsum: propterea quod omne quod prædicatur, [de unoquoque; quod significat prædicatur.] i. de suo prædicamento, [aut quantum aliquid, aut quale aliquid, aut huiusmodi quæ sunt in substantia.] i. aut quæcunque sunt in substantia. [hæc autem,] quæ sunt in substantia [finita sunt, & genera prædicamentorum sunt finita,] id est prædicata, & omnia quæ sunt in substantia sunt finita, quia genera prædicamentorum sunt finita: nam quodlibet prædicamentum, quod in illa est, [aut quale, aut quantum, ad aliquid,

aut facere, aut pati, aut vbi, aut quando,] supple significat. hæc per se clara. [suppositum est vnum de vno prædicari,] quasi dicat, quod talia prædicata secundum compositionem nõ possint ire in infinitum patet, quia concessum est in demonstrationibus, quod vnum de vno prædicatur, & hoc dixit ad remouendam hanc dubitationem, quod quis posset dicere, quod quantitas prædicetur de substantia, & qualitas de qualitate, & in infinitum sic: excludit per hoc cum dixit, quod prædicamenta sunt finita, & quia etiam quis posset dubitare, quod primum prædicabitur vnum de vno, vt animal de homine, & ista prædicatio multiplicabitur vsque ad vnum nempe ad substantiam, deinde finito hoc, item diceret quis quod duo prædicamenta de vno prædicabitur, vt homo est animal album, deinde tria de vno, vt homo est animal album magnum, & semper sic addendo in infinitum; ideo dixit, ad hoc remouendum, quod vnum de vno prædicatur. [Ipsa autem] substantia [de ipsis quæcunque non ad aliquid sunt, prædicari non dicimus.] i. quæcunque non sunt ad aliquid per se, sed sunt aliquid in alio, non dicimus prædicari supple in demonstrationibus, quia [accidentia sunt omnia:] neq; possunt per se subijci. [sed hæc quidem] subiecta [secundum se ipsa] subijciuntur [alia vero] accidentia [secundum alterum modum] subijciuntur. i. per accidens, vel sic dicas, quod hæc accidentia secundum se ipsa prædicatur de subiectis; illa vero subiecta secundum alterum modum, id est per accidens de accidentibus prædicantur. [Hæc autem omnia] accidentia [dicimus prædicari de quodam subiecto, accidens autem.] i. quæ sunt secundum accidens dicimus [non esse aliquid subiectum,] quoniam [nihil rationale] accidentium [ponimus esse, non quod alterum aliquid esse dicitur, sed

M M 2 ipsum

ipsum de alijs] supple ipsum evidens est in alijs, [& alia quidem de alio;] s. & alia quæ prædicantur de accidente, de altero prædicantur. i. de subiecto accidentis. quare ergo [neque in sursum vnum de vno, neque in deorsum.] i. in infinitum [esse dicitur] processus in prædicatis per se. [Sed quibus enim dicuntur accidentia, quæcunq; in substantia vniuscuiusque sunt hæc autem non sunt infinita, quasi dicat, quod illa sunt subiecta per se quæcunq; sunt in substantiali definitione vniuscuiusque talium accidentium: quia diffinitia hæc non sunt infinita. igitur quoniam non est processus in infinitum in substantiali definitione: ideo in prædicatis per se in deorsum non est processus in infinitum. Ostendit quoq; quod est status in sursum. d. [sed tursum ipsa quoque] subiecta, [& accidentia utraque.] s. tam subiecta, quam accidentia [non sunt infinita. Necessè est ergo esse aliquid de qua primum prædicetur, & de hoc aliud,] verbi gratia, simum primum, & per se de vno prædicatur, & de simo aliud, & ibi est stat^o. ideo dicit, [& hoc stare, & esse aliquid, quod non amplius] ultra proceditur. [neq; de alio priori, neque de illo.] vbi est status [aliud prius prædicetur,] verbi gratia, si vsque ad substantiam deueniretur, de illa enim non dicitur aliquid prius. igitur & insursum est status. [Vnus quidem igitur modus demonstrationis, dicitur hic,] scilicet. quod dictum, & est quædam conclusio. hæc de primo modo.

Tex. 60. Adhuc vsque Analytice.

Alium modum demonstrandi ponit Aristoteles in præsentis contextu. dicens quod posteriora per priora sciuntur: nec possunt sciri ignoratis

prioribus. Deinde quod oportet esse statum. dicit igitur. [Adhuc autè alius] supple est modus probandi, quod in prædicatis est status. hic supponere oportet, quod si quædam propositiones fuerint, quæ habent priora supra se quod per ista priora debent demonstrari, verbi gratia, homo est substantia, demonstratur per hanc omne animal est substantia: nanque substantia per prius demonstratur de animali, quam de homine. ideo dicit. [si de quibus priora quædam prædicantur, est horum] supple priorum, prius [demonstratio: quorum autem est demonstratio, neque potius habere possibile est ad ipsa.] i. non possunt se habere potius, vel melius ad ipsa posteriora, [quam scire] ipsa priora, [neque scire est,] vel neque contingit ipsa posteriora scire, [sine demonstratione. [si autè hoc,] quasi dicat, si aliquid posterius [sit notum per hæc.] i. per ista priora. [Hæc autem] priora [nescimus, neque melius habemus ad ipsa,] posteriora, [quam scire, neque per hæc notum sciemus,] id est neq; sciemus illud posterius, quod dicitur notum esse per priora. ergo. ignoratis prioribus, est necesse, & posteriora ignorare, quasi dicat, quod si volumus scire aliqua posteriora, necesse est nos scire priora, aut necesse est nos habere melius ad illa, quam scire. quoniam si illa sunt prima, & indemonstrabilia simpliciter, tunc necesse est nos habere melius quam scire, eo quod non est scientia talium sed intellectus. si vero illa priora alia priora habeant supra, tunc poterunt per illa sciri ac demonstrari. [si igitur est] aut contingit [aliquid scire per demonstrationem simpliciter, & non ex aliquibus, neque ex suppositione, necesse est stare prædicationes mediorum,] quasi dicat, quod si contingit aliquid simpliciter scire per demonstrationem, & non ex aliquibus concessis,

cessus, neque ex suppositione, necesse est quod sit status in predicatis, quæ accipiuntur, ut media. [si enim non ite-
 terint, sed semper est acceptio in supe-
 rius, omnium erit demonstratio.] i. si
 non steterint predicationes, sed erit
 semper accipere aliquid superius, tunc
 erit omnium demonstratio, sed hoc
 non est. ideo sub. [quare si infinita non
 impossibile est pertransire.] i. infinita
 media quorum est demonstratio, hæc
 non scimus per demonstrationem,]
 quasi dicat, cum ergo ea infinita, quo-
 rum est demonstratio, non contingat
 pertransire, sequitur quod non sciem⁹
 hæc infinita per demonstrationem.
 [si igitur neque melius habemus ad ip-
 sa, quam scire huiusmodi priora, non
 erit scire per demonstrationem sim-
 pliciter sed ex suppositione.] quasi dicat,
 quod nihil contingit scire per de-
 monstrationem simpliciter, sed solum
 ex suppositione, quod est oppositum
 antecedentis. Deinde epilogat. d. [Lo-
 gice quidem,] vel per logicas rationes
 [igitur ex his utique] dictis, [aliquis
 credat: de eo quod dictum est.] i. quod
 sit status; non autem processus in infi-
 nitum. Notandum hic est secundum
 Egidium, quod scientia præsupponit
 intellectum, intellectus autem non est
 nisi primorum, & immediatorum; igitur
 si non esset status in sursum non
 esset deuenire ad aliqua immediata,
 nullorum ergo esset intellectus, & per
 consequens nullius esset scientia. hoc
 igitur posito, priora non sciremus:
 quia non esset ea resolnere in imme-
 diata nec haberemus de prioribus no-
 biliorem cognitionem, quam scientiã
 vtpote intellectum: quoniam nõ
 esset dare prius nisi in respe-
 ctu: nihil igitur esset
 primum simpli-
 citer.

Tex. 61. Analytice vsque.
 Neque tamen.

O stenderat esse statum in prædica-
 tis logice. hic probat esse statum
 analytice, & magis ppria. distinguit-
 que duos modos dicendi per se. Dein-
 de quod in istis nõ sit processus in in-
 finitum. primum dicit Analytice au-
 tem,] id est per magis proprias ratio-
 nes [manifestum est per hæc,] quæ di-
 cenda sunt [uelocius,] id est citius. q.
 d. quod per rationes Analyticas, quam
 per rationes logicas potest manifesta-
 ri, quod [neque in sursum, neq; in deor-
 sum infinita prædicata contingit esse
 in demonstratiuis scientijs de quibus
 intentio est:] in scientijs demonstrati-
 uis, de quibus hic maximè intendimus
 non contingat ire prædicationes infi-
 nitum, secundum sursum, & deorsum.
 [Demonstratio enim est ex his quæcũ-
 que ipsa quidem in sunt secundum se
 ipsa rebus,] quasi dicat, demonstratio
 est solum circa illa, quæ per se in sunt
 rebus. [Secundum se ipsa,] id est per se
 [vero dupliciter.] i. dicuntur duplici-
 ter. vno modo sunt per se [quæcunque
 enim] prædicata in illis] subiectis [in-
 sunt in eo quod quid est.] i. in eorũ dif-
 finitione, vt supra. i. primus modus di-
 cendi per se est cum prædicatũ est de
 diffinitione subiecti, [&] supple sunt
 prædicata per se, [in quibus ipsa,] id
 est in quibus prædicatis ipsa subiecta
 [in eo quod quidem est, in sunt ipsis.] i.
 in sunt ipsis prædicatis, in diffinitione
 ipsorum, quasi dicat, quod alius est cũ
 subiectum est de diffinitione prædica-
 ti, verbi gratia, [vt in numero impar,
 quod] supple impar [in est quidem nu-
 mero,] id est in secundo modo dicendi
 per se, quoniam [est ipse numerus in
 ratione,] id est in diffinitione [ip-
 ius] imparis: [& iterum multitudo, aut diui-
 sibile] est [in ratione] seu diffinitione
 [numeri.]

[numeri.] ideo insunt per se numero, quasi dicat, quod numerus per se comparatur ad impar, ut ad secundum modum spectat. propterea quod ingreditur diffinitionem imparis. iterum comparatur numerus per se ad diuisibile, & ad multitudinem siue quantitatem, & hoc spectat ad primum modum dicendi per se, quoniam multitudo ponitur in diffinitione numeri. [horum autem] (ponit duas rationes) supple modorum per se [neutra contingit infinita esse] prædicata, [neque] contingit abire in infinitum, [ut impar numeri.] quantum ad secundum modum dicendi per se. [Iterum enim si impari aliud insit, cui inerat existenti: hoc si est primum numerus, erit in ijs, quæ insunt ipsi] quasi dicat, quod si impar est propria passio numeri, si iterum impari insit aliquid tanquam propria passio, oportet quod & numerus, qui subiectum primum ponitur, in diffinitione illius proprietatis quæ ponitur inesse impari ponatur. [si igitur non contingit infinita huiusmodi esse in vno,] id est in deorsum, [neque in sursum erunt infinita.] igitur in talibus per se nõ est processus in infinitum. Deinde subdit secundam rationem. [at vero necesse est omnia inesse primo.] i. omnes per se passiones necesse est inesse primo subiecto, [ut puta numero, & in illis numerum: quare conuertibilia erunt.] q. d. quod non possunt poni per se multæ tales passiones nisi subiecto insint, & subiectum sit in diffinitione illorũ. ergo omnia talia sunt conuertibilia. hæc duæ rationes sunt huiusmodi. Prima sic, si dicatur, quod impar insit numero tanquam ipsius passio, & aliud insit impari, sequitur quod impar ponitur in diffinitione illius passionis inherentis sibi, cum igitur numerus ponatur in diffinitione imparis, ponetur etiam in diffinitione illius alterius passionis: sequitur ergo cum non sit ab ire

in infinitum, quod in secundo modo per se, non procedent in infinitum prædicationes. Secunda ratio est, quod omnes passiones huiusmodi insunt numero tanquam primo subiecto: & numerus ponetur in diffinitione omnium illorum: igitur cum sint passiones proprie, omnes cum subiecto, & secundum inuicem conuertentur, & hæc de secundo modo dicendi per se.

Tex. 62. Neque tamen vsque. Monstratis.

IN hoc ultimo contextu ostendit Philosophus non esse procedere in infinitum in per se prædicatis quantum ad primum modum dicendi per se. cum dicit. [Neque tamen quæcunque] prædicata [sunt in eo, quod quid est.] i. quæ ponuntur in diffinitione subiectorum, ut quæ in primo modo dicendi per se dicuntur, [neque hæc] prædicata in quæ [infinita sunt, neque esset diffinire.] q. d. dicat, quod si poneretur hoc, nil contingeret diffinire. [quare si prædicata per se quidem omnia dicuntur,] scilicet prædictis modis, id est cum ponuntur in diffinitione subiecti, & cum ponuntur in diffinitione prædicati, [hæc autem non infinita sunt,] id est hæc diffinientia, [stabit utriusque] prædicata, & [in sursum, & in deorsum. Si autem sic est,] scilicet, quod non sit processus in infinitum, [& quæ sunt in medio duorum terminorum.] i. duorum extremorum, puta à generalissimo, ad specialissimum [semper sunt finita. si vero hoc est,] quod media non sint infinita, & quod in deorsum, & in sursum sit status; [manifestum iam est, & demonstratum quod necesse est principia esse, & non omnium esse demonstrationem.] quasi dicat manifestum est quod oportet esse aliqua principia demonstrationum, & non esse demonstrationem

rem omnium, [quod quidem diximus quosdā dicere iuxta principiū,] idest, vt diximus in principio libri, secundum quod quidam dicunt. i. si hæc vera sunt, necesse est esse aliqua principia demonstrationum, quæ non demonstrantur, & sic non erit omnium demonstrationum, vt quidam volunt. [si enim principia sunt] supple demonstrationum, [non omnia sunt demonstrabilia, neque in infinitum possibile ire,] supple demonstrationes, [esse enim horū quodlibet,] scilicet vel quod demonstrationes procedunt in infinitum, vel quod omnia sunt demonstrabilia, vel quod nulla sint demonstrationum principia [nihil est aliud] supple ponere, [quam esse nullum spatium sine medio,] idest immediatum, [& indiuisibile,] idest nullius diuisionis, [sed omnia diuisibilia,] quasi dicat, quod nil aliud est dicere, quam quod nullum est spatium sine medio, & quod quælibet propositio est mediata. quoniam [intus immitendo terminum, sed non assumendo demonstratur, quod demonstratur,] quasi dicat, cum aliqua propositio per mediū intus sumptum demonstratur, & non post assumendo sequeretur infinitas. tunc. quoniam propositio immediata indemonstrabilis est: nanque cum aliquid demonstratur, oportet sumere terminum immitendo, scilicet, quod sit infra prædicatum, & subiectum, de quo per prius prædicetur prædicatum, quam de subiecto, aut a quo prius remoueat. [quare si hoc in infinitum contingit ire,] s. quod nulla sit propositio immediata, tunc [contingit utique duorum terminorum infinita esse inter media,] quasi dicat, quod si demonstrationes in infinitum procederent, infinita quoque essent media inter duos terminos: [sed hoc impossibile est, si prædicationes steterint in superius, & inferius:] idest si in prædicatis est status in sursum, & in deorsum, [& quod

stent monstratum est logice prius, analyticè verò nunc.] ergo non est in prædicatis processus in infinitum. vbi notandum est, quod circa principium libri dixit impossibile esse demonstrare circulo. Dixit non omnium esse demonstratiuam scientiam, & in persona sui; hic vero iuxta aliorum sententiam.

Tex. 63. Monstratis autem his vsque . Manifestum est autem .

IN præsentī capitulo docet Aristoteles quo pacto propositiones mediatæ ad immediatas deduci possint continet autem sex conclusiones, & vnum corollarium. Dicit igitur ad primam. [Monstratis autem his,] scilicet, quod non contingit ire in infinitum, nec in sursum, nec in deorsum: sic quoque quod non contingit esse inter duos terminos infinita media, [manifestum est si aliquid idem insit duobus.] i. si aliquid prædicatum de duobus prædicetur, [vt a, & in c, & d, [sicut a, de c, & de d,] non de prædicante altero de altero, aut nullo modo, aut non de omni, quod non semper secundum commune aliquid inerit,] quasi dicat, si aliquid prædicatum de duobus prædicetur, quorum vnum de nullo altero dicitur, vel factum non de omni, & illud prædicatum insit ambobus per aliquod commune, non oportet, vt insit eis iterum per aliud commune, dictum per aliud: & sic in infinitum, verbi gratia, [vt isosceli, & scaleno, æquales duobus rectis habere secundum commune aliquid inest: secundum enim, quod figura quædam sunt, & non secundum alterum,] quasi dicat, cum habere tres æquales duobus rectis, & scalenoni, & isosceli insit quæ figuræ, sunt duæ species trianguli, & cum insit eis per aliquod commune. s.

per

per triangulum, quæ est figura communis illis, non oportet ut triangulus insit per aliquod commune, & alteri per alterum commune, & sic in infinitum. [Hoc autem non semper sic se habet,] scilicet, quod semper sit accipere commune post commune. [sit enim b,] id est subiectum medium [secundum, qd a,] i. secundum quod est passio, [in c, & in d,] i. in duobus aliquibus subiectis, [erit manifestum, quod b, in c, d, secundum aliud commune est, & illud secundum alterum,] quod est dicere, si non est status in huiusmodi illud commune inerit secundum alterum, & aliud secundum alterum, [quare duorum terminorum medij infiniti utique incidere termini, sed hoc est impossibile,] ut supra ostensum fuit. [Secundum igitur aliquid commune inesse, non necesse est semper idem pluribus, quoniam quidem erunt immediata spatia.] q. d. quare cum idem de duobus prædicatur, non semper de illis dicitur per aliud commune: sed deveniendum est ad immediata spatia. i. ad propositiones immediatas, siue prædicationes. Accedit deinde ad secundam conclusionem. d. In eodem tamen genere, & ex eisdem atomis,] vel & ex eisdem terminis, [necesse est accipere terminos: siquidem ijs quæ per se sunt erit commune,] id est siquidem commune erit acceptum ex ijs quæ per se sunt, quia [non inerit ex alio genere in aliud genus descendere, quæ demonstrantur.] q. d. quod si media quæ accipiuntur inter illa. f. a, c, d, sint media per se, oportet ut sint ex eisdem atomis, & ex eodem genere: propterea quod si haberet res tunc contingeret demonstratorẽ transcendere de genere in genus. Sed hoc non fuit concessum. dixit atomos terminos demonstrationis, qui sunt tanquam indivisibiles termini. Vbi notandum est, quod aliquando prædicatum prædicatur de duobus, quorum alterũ

ab altero penitus remouetur, verbi gratia, quando animal prædicatur de homine, & de asino: aliquando vero alterum ab altero non omnino remouetur, sed singulariter tantum, verbi gratia, qualiter animal de homine, & de masculo prædicatur. Secundo notandũ est, quod mediũ est aliquando in eodem genere vim subiecto: ut si demonstretur quod homo sit risibilis, eo quod disciplinabilis est, & aliquando est in eodem genere cum passione, & aliquando cum utroque, ut si per animal concludamus hominem esse substantiam, vel per definitionem coloris aliqua passio de ipso demonstratur.

Tex. 64. Manifestum vsque:

Cum ergo.

D Vas alias conclusiones ponit Aristoteles, cum vno corrolario in præfati, probatq; quod fuit dictum prius, nempe quod est devenire ad immediata, & in hac prima conclusione, & tertiam in ordine posita, ostendit hoc in affirmatiuis propositionibus, in secunda verò in negatiuis. quantum spectat ad primum inquit ipse. [Manifestum est autem quoniam, & cum a, in b, sit, siquidem est aliquid medium, est demonstrare, quod a, in b, sit,] id est manifestum est quoniam cum a, insit b, per aliquod medium, per illud mediũ contingit demonstrare, quod insit b, [& elementa] ad probandum, quod ipsi b, insit a, [sunt hæc.] i. quæ inter a, & b, sunt, [&] talia elementa [tot] sunt ad probandum hoc, scilicet, quod ipsi b, insit a, [quot media sunt,] inter a, & b, quoniam [immediatæ propositiones sunt elementa, aut omnes, aut vniuersales.] i. sunt principia demonstrationis. [Si vero non est medium.] i. inter a, & b, [non amplius erit demonstratio.] i. ipsa propositio omne b, & est a, non amplius

Imply demonstrabitur [sed in principia via est hæc] i. sed erit prima, & immediata, & hæc est via deueniendi in affirmatiuis ad prima principia, in negatiuis vero subdit. d. [Similiter autem erit deuenire ad prima principia, [& si a, in b, non sit.] i. in negatiuis, vt puta nullum b, est a, [siquidem enim, aut medium est, aut prius cui non inest, erit demonstratio, quasi dicat, si a, ab ipso b, remouetur, vt nullum b, est a, aut igitur est aliquid medium, a quo medio prius remouetur ipsam a, quã ipsum b, aut non erit si sic tunc demonstrabitur ipsum b, non esse a, per illud medium. [Si vero non sit medium non est demonstratio, sed] huiusmodi propositiones acceptæ, erunt [principia] demonstrationum, [& elementa] supple earundem b, & [tot sunt, quot sunt termini], scilicet inter medijs, in quib. terminis inter medijs ultimo statur. [Horum enim] terminorum [propositiones], sunt principia demonstrationis. i. propositiones ex illis terminis constitutæ sunt principia demonstrationis ex quibus colligitur, quod [sicut quædam principia sunt indemonstrabilia, quod sit hoc illud, & quod sit hoc in illo, sic quod non erit hoc illud, neque quod sit hoc in illo,] quasi dicat, sicut quædam sunt principia demonstrationis affirmatiue significantia, verbi gratia, quod hoc est illud, vt omne b est a, vel quod hoc est in illo, idest quod a, in sit b, sic etiam quædam principia negatiua, quæ hoc modo ratiocinantur, hoc non est illud, idest nullum b, est a, vel hoc non esse in illo. ponit deinde corollarium. d. [Quare hæc quidem] erunt principia [esse aliquid.] i. principia in affirmatiuis, [alia non esse aliquid,] i. alia in negatiuis, [erunt principia,] & hæc sunt per se manifesta.

Tex. 65. Cum ergo vsque.
Cum autem.

Vlt in duobus istis tex. Aristoteles docere quomodo deueniendū est ad immediata, & primum in prædicatiuis (seu affirmatiuis: deinde in priuatiuis, & est hæc quinta conclusio, cū subdit dicens. [Cum ergo indigeat] aliquis [demonstrare aliquid,] verbi gratia, quod probare velit, quod omne a, est b, [accipiendum] est, [quod de b, primum prædicatur,] idest immediata. [sit c, & de hoc similiter a, & sic semper eunti nuaquam extra,] quasi dicat, quod si uelimus probare, aut demonstrare, quod omne b, est a, (per b, intellige hominem, & per a, substantiam, per c, vero animal,) accipi debet medium, quod immediate prædicatur de subiecto, de quo tamen prædicatur prædicatum, vt puta c, siue animal, & sic semper est procedendum, ita vt nulla propositio extra prædictos terminos accipiatur, scilicet extra a, & b, [neque si esse ipsius a, accipiatur, vt demonstratur,] idest neque terminus medius acceptus nunquam debet esse extra substantiæ prædicamentum: [sed semper medium densetur, quousque indiuisibilia fiant, & vnum,] idest sed densetur medium vsque deueniatur ad immediata, quæ indiuisibilia sunt, & vnum: quoniam est vnum cum immediatum fiat, & [illa] est vna propositio simplex. [Cum] est immediata: & quemadmodū in alijs [rebus illud,] [est principium simplex,] quod est in aliquo genere principium, sic etiam est in demonstratione, & syllogismo, tamen hoc non idem vbique est,] principium: [sed in graui quidem] principium est [unica: in melodia autem digiti,] aliqui textus habent tonus, & melius, quoniam diefis non est principium simplex melodig, sed sequitur principium, statim

NN post

post tonum: & in pronunciando, vox extollitur non prorsus vsque ad alium tonum, sed aliquantulum quasi per quartam partem vocis, [aliud autem in alio,] quasi dicat, quod in alio genere est dare aliud simplex principium. [Sic est in syllogismo vnum,] quod est sicut principium, vt propositio immediata. [In demonstratione autem, & scientia,] quia demonstratio aggenerat scientiam, & scientia ipsa, quæ est veri, pro principio simplici habet vnũ tale, quod est sicut principium, & mensura, & est [intellectus in ostensiu agitur syllogisinis.] i. in demonstratiuis, [eius quod est,] idest medium [nihil cadit extra,] quasi dicat, quod in syllogisimis demonstratiuis medium non cadit inter extrema. i. non cadit extra extremitates. Vltimam demum ponit conclusionem huius capituli, scilicet in negatiuis qualiter ad immediata fit progressus. dicit ergo. [Sed in priuatiuis] seu negatis, aut negatiuis, vbi quidem quod oportet, nihil cadit extra hoc:] quasi dicat, sed in negatiuis syllogisimis medium oportet esse, quod nihil cadat extra propositionem negatiuã. Ponitque exemplum in prima figura, deinde in secunda, tertiam non esse vtilem ostendit. d. [vt si a, in b, per c, non inest,] idest, vt hæc propositio negatiua nullum b, est a, & medium sit c, per a, intellige quantitatem, per b, animal, per c, vero corpus. [Si enim in b,] idest in animali [quidem omni c,] i. omni corpore, & hæc erit minor, vt omne b, est c, vel omne animal est corpus. [Est autem a, in nullo c,] idest sit a, vel quantitas in nullo c, vel in nullo corpore, & erit maior, vt nullum c, est a, vel nullum corpus est quantitas tunc sequitur conclusio in prima figura, vt nullũ c, est a, omne b, est c, ergo nullũ b, est a, vel nullum corpus est quantitas, omne animal est corpus, igitur nullum animal est quantitas. [iterum si indigeat]

aliquis pbare, [quod in c, a, nullo sit,] idest quod nullum corpus est quantitas, quæ erat maior, [medium accipiendũ est ipsius a, & c,] idest inter quantitatẽ, & ipsum corpus, [& sic semper procedet.] i. donec ad immediata deueniendum est, idest ad illam propositionem nulla substantia est quantitas. in secunda figura ostendit cum dicit. [Si vero indigeat monstrare, quod d, in e, non sit,] idest ut nullum est quantitas, [eo quod est c,] idest medium [in d, quidẽ omni.] i. corpus in omni animali, [in e, autem nullo.] i. in nulla quantitate, [aut in omni:] siue non in omni quantitate: tunc [e, nunquam extra cadit,] quasi dicat, quod medium acceptum, quod est c, nunquam extra negatiuam ipsius e, cadit, quia c, semper negabitur ab ipso e, [Hoc autem est,] supple e, c, [cui non oportet inesse.] i. negatiuã. est huiusmodi syllogismus omne d est c, nullum e, est c, ergo nullum e, est d, vel sic, omne animal est corpus, nulla quantitas est corpus, ergo nulla quantitas est animal. hic per medium. s. corpus probatur, quod animal non sit in quantitate, & si econtra poneretur negatiuum conuersa concluderetur. s. quod nullum animal esset quantitas. Deinde subdit [in tertio autẽ modo.] i. in tertia figura [neq; a, quo oportet] supple priuari, [neque quod oportet priuari, nequaquam extra ibit,] quasi dicat, quod in tertia figura medium, quod assumetur, neque cadet extra prædicatum, quod negatur, nec extra subiectum, a quo negatur prædicatum. Hoc autem est, quia medium in tertia figura subiicitur vtrique, quod est dicere, quod medium nec est extra minorem extremitatem a qua negetur maior extremitas: nec est extra maiorem extremitatem, quæ negetur a minoris ideo per tertiam figuram non reducuntur propositiones ad immediata, & hæc sint satis pro præsentis capitulo.

Tex 66.

Tex. 66. Cum autem vsque. Videtur igitur. Cap. XX.

Vltimus tractatus est iste huius libri. ipsasque species demonstrationum ad inuicem comparat, & ostendit, quæ sit illarum potior: propterea, quod ex illa aggeneratur scientia. continet hoc primum caput vnam dubitationem, quod demonstratio particularis præstabilior. Duasque rationes vnam cum dilutionibus: rationes septem quæ demonstratio vniuersalis est potior ipsa particulari. dubitationem primo ponit cum dicit: [Cum autem sit omnis demonstratio alia quidem vniuersalis, alia vero particularis, & hæc quidem] supple tam vniuersalis, quam particularis, vna sit [categorica.] i. affirmatiua, [illa vero priuatiua,] id est aliaque sit negatiua, consequenter [dubitatur qualis potior sit:] nempe aut particularis, aut vniuersalis: & vtrum sit potior affirmatiua, quam negatiua. [Similiter autem, & de ea] supple demonstratiōne, quæ demonstrare dicitur. id est quæ dicitur demonstratio ostensiuæ, [& deducenti ad impossibile demonstratione.] i. similiter dubitatur, quæ sit potior an ostensiuæ, aut illa quæ ad impossibile deducit. [Primum quidem igitur intendamus de vniuersali, & particulari, ostendentes autem hoc, & de ea quæ demonstrare dicitur, & quæ est ad impossibile dicemus,] quasi dicat, quod primum est dicere, aut ostendere hoc, scilicet, quæ nam scit dignior an vniuersalis, an particularis demonstratio: deinde dicemus de ostensiuæ, & de illa, quæ ducit ad impossibile. Vbi notandum est quod supra, vt vidimus dixit demonstrationem duplicem esse, scilicet, quia & propter quid, nunc alias distinctiones ponit scilicet, quod demonstratio alia est vniuersalis, alia particularis, secunda distinctio est,

quod demonstratio alia est affirmatiua, & alia negatiua, tertia, quod demonstratio alia est ostensiuæ, & alia ducens ad impossibile.

Tex. 67. Videbitur vsque. Amplius.

His stantibus, duas rationes ponit, quod demonstratio particularis sit potior vniuersali. Deinde soluit illas. prima ratio est huiusmodi. [Videbitur igitur fortassis vti que] quibusdam sic intendentibus, [aut sic ratiocinantibus, [quod particularis] demonstratio] est potior: [quoniam est] hæc virtus demonstrationis, [scilicet, quod faciat nos scire, & illa quæ facit magis scire potior est; sed [magis scimus vnum quodque, cum ipsum cognoscimus secundum ipsum, quam secundum aliud.] i. in propria forma, vt sit in particularibus, quam secundum aliud. i. quam per vniuersale, [vt musicum Coriscum, quando cognoscemus, quod Coriscus musicus est.] i. magis scimus cum vidimus Coriscum, aut Petrum esse musicum, [quam quod homo musicus sit, similiter autem, & in alijs] supple sciendum est, vt magis est scire hominem quatenus homo, quam quatenus animal. [Sed vniuersalis quoniam aliud.] i. quod vniuersali subiecto conuenit, demonstrat, [& non quoniam ipsum fortasse demonstrat, vt quoniam isosceles habet tres angulos æquales duobus rectis, non,] competit [quonia isosceles, sed quoniam triangulus] eo quod propositio vniuersalis dicit, quod omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis: sed particularis] demonstratio [quoniam ipsum est.] i. quoniam sensibilibiter apparet, & concludit hanc passionem, habere tres in se. i. in ipso isoscele, igitur, & erit conclusio, [si potior est] illa;

N N 2 quæ

Equa est secundum ipsum, id est secundum particularem, [huiusmodi est particularis, demonstratio, scilicet est secundum ipsum, [& vniuersalis magis, & potior utique secundum partem demonstratio erit,] quasi dicat, utique aut si est sic, demonstratio illa erit potior quæ est secundum partem. s. particularis erit magis faciens scire, quam vniuersalis. Vbi notandum est quod demonstratio vniuersalis, est cum demonstratur vniuersalis passio de subiecto vniuersali: vt passio quæ subiecto vniuersaliter inest, quod subijcitur vniuersaliter: quia si esse rationale demonstratur de animali, tunc non esset vniuersalis demonstratio, eo quod rationalis, non subijcitur tali passioni: nam non omne animal est rationale.

**Tex. 68. Amplius vsque.
Et primum.**

Secundam rationem ostendit, quod demonstratio particularis sit potior ipsa vniuersali, & est ista cum subdit dicens. [Amplius,] vel item. [si vniuersale quidem non est aliquid præter singularia, demonstratio autem] vniuersalis, [opinionem conficit:] i. dat modum opinandi [esse aliquid hoc de quo demonstrat, & quandam naturam esse hanc in ijs quæ sunt,] quasi dicat, præterea vniuersale non est aliud à singularibus realiter, & demonstratio vniuersalis facit opinari ex modo procedendi, & etiam esse vniuersale naturam quandam realiter a suis singularibus distinctam. [(vt trianguli præter quosdam, & figuræ præter quasdam, & numeri præter quosdam numeros,)] quasi dicat, cum demonstratur de triangulo, vel de figura, aut de numero, nullum particularem triangulum aut figuram, aut numerum exprimit. [Potior autem est, quæ est de esse, quam de non esse, &

propter quam errabitur,] quasi dicat, videtur esse potior particularis, quam vniuersalis, quia potior est demonstratio de ente, vel quæ est de esse, quam de non esse, siue non ente, & illa non est potior propter quam errabitur, sed [est vniuersalis huiusmodi] patet quod particularis est potior. [(procedentes enim] demonstratiue, [demonstrant vniuersale quemadmodum de eo, quod est proportionale, vt quod sit tale: erit proportionale, quod neque linea, neque numerus, neque solidum, neque planum est, sed præter hæc aliquid,)] quasi dicat, quod sit particularis magis de ente, quam vniuersalis patet, quia demonstratur passio vniuersalis de subiecto vniuersali, tamen de re alia suis singularibus, sicut demonstrantes commutari proportionabiliter, de quodam demonstrant, quod neque est numerus neque linea, neque planum, &c. [si igitur vniuersalis magis hæc est,] id est habet magis ista duo, scilicet, [& de eo quidem quod est minus,] id est de esse siue de minori ente, [vniuersalis] scilicet est, [quam particularis, & facit opinionem falsam,] quasi dicat, quod vniuersalis facit opinionem, singularis autem non. igitur [indignior erit vniuersalis] demonstratio, ipsa [particulari.] propter rationes prædictas, & hæc sunt rationes, quæ pro parte particulari faciunt.

Tex. 69. Et primum vsque. Amplius siquidem sit.

Dilutionem primæ rationis ponit in præsentī contextu Aristoteles dicens, primam rationem non magis vniuersali demonstrationi obitare, quam particulari, immo potius se habet e contra. dicit igitur. [Et primum quidem nihil magis in vniuersali quam in particulari: altera ratio est:] quom est dicere, & rationem.

rationem factam primum de magis scire, non esse magis contra vniuersalem, contra particularem. quoniam [si quod duobus rectis inest,] hæc passio habere æquales duobus rebus, [non est secundum quod est isosceles, sed secundum quoniam triangulus est:] idcirco hoc modo [cognoscens quoniam isosceles habet tres in quantum ipsum est,] i. in quantum in se considerati, ut particularis [minus cognouit,] hoc modo cognoscendo, [quam cognoscens quoniam triangulus est:] q. d. si scire est secundum quod ipsum scire, magis erit scire vniuersaliter, quàm particulariter, i. secundum quod triangulus est, [et omnino si non quidem secundum quod sit triangulus, et postea monstrat, non erit utique demonstratio:] q. d. Et omnino si non nouit isoscelem habere tres ut triangulus est, et postea monstrat isoscelem habere tres non ut triangulus, nulla erit demonstratio, [si verò sit cognoscens unum quodque secundum quod unum quodque est, magis cognouit.] q. d. si verò sit cognoscens. i. sciens per vniuersalem demonstrationem quàm per particularem, tunc est magis sciens, quia sciens secundum quod ipsum. [si igitur triangulus in plus est, et eadem ratio & non secundum æquiuocationem triangulus est, et inest omni triangulo quod est duobus rectis æquales habens:] q. d. si ergo triangulus in plus est quam isosceles, & est eadem ratio non secundum æquiuocationem; triangulus est in isoscele & in suis alijs speciebus, & hæc passio habere tres omni triangulo inest: [non utique est triangulus in quantum isosceles, sed isosceles secundum quod triangulus huiusmodi habet tres angulos.] q. d. non utique triangulus secundum quod isosceles, sed isosceles secundum quod triangulus. i. vniuersaliter habet tres angulos. erit igitur hæc conclusio. [Quare vniuersaliter sciens] i. secundum vniuersale [magis

cognouit secundum quod est] i. secundum quod huiusmodi passio inest, [quàm particulariter. igitur potior est vniuersalis] demonstratio, [quam particularis.] est hæc dilutio primæ rationis, quàm posuit Aristoteles pro defensione vniuersalis demonstrationis. per hanc igitur patet quod vniuersalis demonstratio est potior ipsa particulari, non autem econtra ut dicebatur in prima ratione.

Tex. 70. Amplius siquidem utque Amplius si demonstratio.

Dilutionem secundæ rationis ponit in præsentia Aristoteles. ideo subdit dicens. [Amplius siquidem sit quædam ratio vna, & non æquiuocatio.] q. d. si vniuersale de inferioribus dicatur secundum vnam rationem seu definitionem: tunc [vniuersale erit utique minus secundum partem quibusdam, sed magis est, quanto incorruptibiliora sunt illis: quæ verò secundum partem sunt corruptibilia magis.] q. d. vniuersale nõ habebit minus de entitate quàm quæ sunt secundum partem, siue quam particularia, sed habebit magis entitatem quam particulare, quãto magis sunt illis particularibus incorruptibilia: quoniam quæ sunt secundum partem. i. particularia, magis sunt corruptibilia deinde subdit [Amplius, nec vna necessitas est opinari aliquid esse: hoc præter hæc, quoniam ostendunt vnum nihil magis, quam in alijs quæcunque non aliquid significat, sed aut quæle, aut ad aliquid, aut agere: si ergo, nõ demonstratio causa est, sed audiens.] q. d. præterea nulla necessitas aliquid esse compellit præter singulas res, vel præter particularia: quoniam ostendunt, nihil magis in substantijs, quam in alijs, quæcunque non aliquid. i. particulare & sub-

& substantiam significant, sed quæ significat, aut quale, aut ad aliquid, aut agere, quasi dicat quod præter hoc non oportet opinari quod vniuersale sit præter singularia vt quidam volebant realiter esse vnum aliquid distinctum. adde modo tu. sed quoniam pacto erunt naturæ accidentium vniuersales cuiusmodi isti fingunt? Respondet Aristoteles, si ergo suple putat id esse, non demonstratio est causa huius erroris, sed ille qui audit, eo quod male audit, si illi assentit. sequitur igitur quod licet demonstratio in vniuersali prolata est illa qua audiens apprehendit quædam vniuersalitatem tanquam aliquid separatum a suis singularibus, demonstratio. inquam, non est huius causa erroris, sed male audiens, est causa, ideo non valet quod dictum fuit prius. s. vniuersale facit magis errare.

Tex. 71. Amplius, si demonstratio, vsque. Amplius vsque.

Nunc ut in principio dicebamus seipsum ponit rationes, quod vniuersalis demonstratio sit potior ipsa particulari, in præsentia autem primam adducit rationem, quæ sic est. cum dicit. [Amplius si demonstratio est syllogismus, qui fit causa, & propter quid, vniuersale magis causa:] i. si demonstratio est syllogismus demonstratiuus, qui fit per causam, & propter quid. i. & propter causam, quæ est illius effectus, vniuersale est magis causa quam particulare: igitur est potior vniuersalis demonstratio. quoniam: [cui per se inest aliquid, hoc idem ipsi causa est:] i. quia illud cui passio inest per se, est causa illius passionis: [vniuersale autem primum:] i. vniuersale est huiusmodi, eo quod est primum subiectum, cui primo passio inheret. [ergo vniuersale est

causa: [suple ipsius passionis est causa vniuersale. s. subiectum. [quare & dignior est demonstratio] vniuersalis quæ particularis. [magis enim causæ est vniuersale, & eius quod propter quid est.] i. quoniam vniuersalis demonstratio magis per causam est, & magis per illam, quæ est propter quid. & hæc est prima ratio vniuersalitatis.

Tex. 72. Amplius vsque ad vsque. Amplius quantumcunque.

Secundam rationem adducit Aristoteles cum subdit dicens. [Amplius, vsq; ad hoc quærimus propter quod:] i. præterea ad vniuersale quærimus vsque propter quid, i. donec non sit assignare amplius causam. [etenim tunc opinamur scire, cum non sit aliquid, aliud quam hoc, aut quod fiat, aut quod sit:] i. quia tunc opinamur scire, cum non sit aliud vel aliam causam quæ assignata est, aut sit in fieri, aut sit in esse: vel sic dicas, quæ hoc propter quod quippiam fit aut est, namque [finis, & terminus vltimus, iam sic est.] s. cum ad illam causam peruentum fuerit, quæ non contingit amplius quærere. [ut cuius causa venit?] suple hic aliquis? [vt accipiat argentum.] hæc est causa, vltima, & tunc non contingit amplius quærere, vel si non sit vltima, sed contingat ulterius quærere, tunc dicit, [hoc est quatenus reddat cui debuit.] siue ut reddat debitori. si ulterius quærat cum? dicit [Hoc ut non iniuste agat, & sic procedetes cum non sit amplius] quærere [propter quid, nec alterius causa] sit propter quam uenerit; [propter hoc] scilicet propter hanc causam [sicut propter finem dicimus uenire, & esse] suple aliquis. [& fori, & tunc] huiusmodi scire [est scire maxime propter quid uenit:] si igitur se habet simili
liter

liter & in omnibus causis [& quæ sunt propter quid.] q. d. si in alijs generibus causarum se habet similiter quod contingat querere propter quid ut in finalibus quod est querere usque ad ultimam causam ac oportet: [in ijs autè] causis [quæcunque sic sunt causæ, sicut quæ est cuius causa] i. sicut in causa finali [sic scimus maxime:] i. cum ad ultimum deuentum fuerit. ideo subdit [& in alijs igitur tunc scimus maxime cum non amplius sit hoc quonia alud est:] i. quando non habemus assignare aliam causam ultimam. deinde subdit dicēs. [cum igitur cognoscimus quidem, qd̄ quatuor qui extra sunt, æquales sunt, quoniam isosceles:] q. d. cum probamus hanc passionem. s. quod anguli extrinseci seu externi sunt æquales quatuor rectis, dicimus quia est isosceles: [adhuc deest propter quid isosceles?] i. deest querere propter quid isosceles habet angulos extrinsecos æquales quatuor rectis: [quia triangulus] suple est. [& hoc] suple triangulus quare habet sic: [quia est figura contenta rectis lineis.] hęc apud Euclidem manifesta. igitur cessabit questio cum ad ultimū deuentum fuerit; cui inest illa passio & non propter aliud. ideo dicit. [si autem non hoc:] assignare est [amplius propter quid aliud tunc maxime scimus.] q. d. si huiusmodi passio rectis lineis non competit per aliud, tunc maxime scimus. [sed tunc est uniuersale] subiectum, cum scimus hoc modo igitur potior uniuersalis, [est demonstratio ipsa particulari.] Vnde notandum ut inquit Egid. hanc rationem consistere in hoc quod maxime scimus cum deuentum est ad ultimum in omni genere causæ tam in esse quam in fieri, & quia subiectum est in aliquo genere causæ respecta passionis: tunc igitur scimus maxime, cum ad ultimum subiectum deuentum fuerit; & quia quādiu est demonstratio particularis, non

demonstratur passio de ultimo subiecto: quoniam tunc demonstratur de ultimo subiecto, cum huiusmodi subiectum uniuersale est: & quia cum subiectum est uniuersale, tunc demonstratio est uniuersalis: consequens est qd̄ uniuersalis demonstratio sit potior, & magis faciat scire.

Tex. 73. Amplius vsque. Amplius autem, & sic.

Tertiam, & quartam rationem in presentia adducit Philosophus, quod demonstratio uniuersalis est potior particulari inquit igitur, [Amplius, quantocunque utique magis secundum partes est, infinita cadit:] i. demonstratio quanto magis est particularis, tãto magis cadit, seu uadit in infinita. uniuersale autem in simplex, & in finem:] i. uniuersale cadit in unum, & in finem: [sunt autem secundum quod infinita non scibilia, sed secundum qd̄ finita scibilia sunt, secundum utique quod uniuersalia magis scibilia sunt:] q. d. contingit secundum quod infinita sunt, & non scibilia quoque esse, sed secundum quod sunt finita scibilia sunt igitur particularia magis infinita quā finita sunt, uniuersalia uerò finita, sequitur quod uniuersalia sunt magis scibilia, [quam quæ sunt secundum partem] uel particularia [demonstrabilia igitur magis uniuersalia] suple sunt scibilia. quoniam [de magis demonstrabilibus magis est demonstratio, simul enim magis ad aliquid sunt: dignior igitur uniuersalis est, quoniam quidē, & magis demonstratio est.] hoc est dicere, quod est magis demonstratio de ijs, quæ magis demonstrabilia sunt, quoniam magis demonstratio, & magis demonstrabile simul ac mutuo ad aliquid sunt. igitur est dignior ac præstantior demonstratio uniuersalis, p̄pterea

pretea quod est magis demonstratio. Quartam deinde adducit rationem dicens. [amplius, si magis est eligenda] illa demonstratio [secundum quam] cognouit [hoc & aliud,] vel vniuersale, & particulare; [quam illa secundum,] quam solū cognouit, id est quam particularis, quæ solum hoc particulare cognouit, [vniuersale autem habens, cognouit particularem;] quia si cognosco quid sit homo, & Franciscus quid sit quoque, [hoc autem.] i. sed hoc supple particulare cognito, [non sciuit vniuersale: quare & sic.] i. hoc modo [vniuersale] que magis eligenda erit vniuersalis] demonstratio, quam ipsa particularis. Nam qui scit omnem mulam sterilem esse, & hanc quoque sciuit esse sterilem, sed qui sciuit hanc esse sterilem non sciuit in vniuersali, nisi dicat.

**Tex. 74. Amplius autem, & sic
vltique. Quod autem
demonstratiua.**

Tres vltimas rationes adducit de-
mum Philosophus: & in hac quinta
exponit se in terminis. dicit igitur
[Amplius autem, & sic,] vel per istam
rationem demonstratio vniuersalis est
potior particulari: quia [vniuersale ma-
gis scire est,] vel contingit [eo quod
est per medium demonstrare, cum sit
principio propius] siue propinquius:
[proxime autem] supple principio
[immediatum est: hoc autem] supple
immediatum [principium est:] sequi-
tur ergo [si quæ ex principio est ea, quæ
non ex principio, quæ magis ex princi-
pio ea, quæ minus est certior est demo-
stratio,] quasi dicat, si igitur ea demon-
stratio, quæ ex principio conficitur po-
tior est ea, quæ non est ex principio, &
si ea demonstratio potior est, quæ ex
magis principio est, quam ea quæ est
demonstratio ex minus principio: est

autem huiusmodi vniuersalis magis
dignior vtiq; erit vniuersalis.] i. se-
quitur quod quia vniuersalis demon-
stratio est huiusmodi, quod erit po-
tior demonstratio: igitur patet dignio-
rem esse, [vt si oportet demonstrare a,
de d,] i. si contingit demonstrare hanc
passionem habere tres de isoscele, [me-
dia autem sint in quibus est b, c,] id est
& ista sint duo media. [habere angulū
externum, & triangulus, & [magis sit
surtium b,] i. habere angulum externū,
[quam c,] id est sit medium magis sur-
sum, quam c,] id est si per b, magis est
vniuersalis,] quasi dicat, quare si per
b, erit magis sursum, (quia erit vniuer-
sale,) erit etiam demonstratio potior,
quam per c, id est particulare medium.
Deinde subdit, [sed eorum quæ dicta
sunt, quædam logica sunt,] quasi dicat,
quod rationes quæ dictæ sunt, quædam
sunt magis logicæ. Sextam adducit de-
inde rationem dicens. [maxime autem
manifestum est, quod vniuersalis de-
monstratio [magis præcipua sit, quo-
niam propositionem qualem hanc prio-
rem habentes,] id est habentes vniuer-
salem propositionem, quæ est prior,
[scimus quodam modo, & postero-
rem.] i. particularem cum habemus
vniuersalem, [& habemus potentia,]
scilicet particularem, [ut si aliquis co-
gnouerit, quod omnis triangulus ha-
beat tres] angulos æquales duobus re-
ctis, [scit quodam modo, & quod iso-
sceles duobus rectis potētia sit,] id est
sciuit etiam potentia, quod isosceles
habet æquales duobus rectis, [& si non
cognouit isoscelem, quod triangulus
sit:] id est quamvis nō sciuit isoscelem
triangulum esse, [sed] [habens hanc pro-
positionem] supple particularem pro-
positionem isosceles habet tres, [nullo
modo vniuersale cognouit, neque po-
tentia, neq; actu.] Sequitur ergo, quod
demonstratio vniuersalis sit potior ip-
sa particulari. Septimam, & vltimam
subdit

Abdit rationem cum dicit. [Et vniuersalis] demonstratio [quidem intelligibilis est, ipsa particulari, [sed particularis perficitur in sensu.] Adde modo tu, sed id præstantius est, quod intellectu completur, quam quod in sensu, at vniuersalis intellectu cõpletur, & particularis sensu. igitur &c. demum epilogat dicens. [Quod igitur vniuersalis sit dignior particulari, tot nobis dicta sint.] Præcellit ergo, & dignitate, & excellentia vniuersalis demonstratio ipsam particularem. Vbi notandum est ex Lincon. quod duæ vltimæ rationes sunt demonstratiuæ, eo quod per causas cõcludunt, & per diffinitiones eius quod est magis faciens scire; prima quæ demonstratio vniuersalis magis facit scire, eo quod scire facit id quod est maioris potentia, quo notandum scito, plura potencialiter sciuntur. secunda est quod ipsa demonstratio facit magis scire, eo quod intellectu completur, & hæc, & tot a nobis circa hoc caput dicta sint.

Tex. 75. Quod autem vsque.
Amplius quoniam.
Cap. XXI.

Accedit Aristoteles ad secundam dubitationem in hoc capite, num potior sit demonstratio affirmatiua, an negatiua: continet autem hoc caput vnam conclusionem; probatque de modo rationem affirmatiuam potiolem esse negatiua, & hoc septem rationibus. conclusio est huiusmodi: cum dicit, [Quod autem demonstratiua] siue affirmatiua [sit dignior priuatiua,] vel negatiua, [hinc manifestum est,] vel ex his quæ dicenda sunt. Primam rationem ponit cum dicit. [Sic enim hæc demonstratio dignior (alijs eisdem existentibus,) aut ex minoribus quæstionibus, aut propositionibus, aut propositioni-

bus,] quasi dicat, sit demonstratio hæc, idest affirmatiua potior (præsupponitur istam demonstrationem esse alijs paribus alia potiolem,) quæ fuerit ex paucioribus propositionibus, aut ex paucioribus quæstionibus, aut suppositionibus. adde modo tu hanc minoræ, sed demonstratio affirmatiua ex his cõstat. igitur. vnde subdit, [si enim notæ sunt similiter velocius cognoscere per hæc erit: hoc autem appetibilius est,] quia dixit illud esse dignius, quod est per pauciora, nunc dicit, quod si similiter, & in affirmatiua, & in negatiua propositiones sint notæ: tamen erit velocius cognoscere per hæc, siue, per affirmatiuas, quam per negatiuas: & hoc quidem experibilius est, cognoscere velocius, quam tardius, & per pauca, quam per multa. hoc probatur, vt ipse mat in Rhetor. d. maius bonum est appetendum, & melius est dicere velocius quam tardius, eo quod hoc est maius bonum. [Ratio autem propositionis, quod melior sit ex minoribus, vniuersaliter est sic: si enim contingit similiter cognita esse media, priora autem notiora sunt,] quasi dicat, at ratio, quæ ea propositio, quæ est ex minoribus, sit præstabilior: summatim ac vniuersaliter hoc pacto esse potest. quoniam si contingeret media esse cognita similiter. i. esse eiusdem coordinationis seu generis, tunc priora eiusdem coordinationis notiora sunt. exponit exemplum dicens. [sit demonstratio eorum per media, quæ sunt b, c, d, quod in a, e, sit] i. sit demonstratio de a, quod sit in e, per hæc tria media b, c, d, per a, intelligit substantiam, per e, hominem, & per b, c, d, corpus, animalium corpus & animal. [sit autem altera demonstratio, quod a in d, sit per b, c, idest, quod a. i. substantia sit in d, i. in animali, per b, i. per corpus, & per c, i. per corpus animalium. tunc sequitur quod [similiter se habet hoc, quod a, in d, sit, i. quod

o o substan-

Substantia sit in animali, [& quod a, in e, sit.] i. & quod substantia in homine sit. i. media per quæ probatur substantia de homine, & de animali, quia sunt eiusdem coordinationis, & se habent similiter: [sed quod a, in d, sit.] i. substantia in animali [prius est, & cognoscibilis, quam quod a, in e,] i. quam quod substantia sit in homine, quia in linea prædicamentali prius est animal, quæ homo, [per hoc enim.] i. per animal [illud demonstratur,] id est de homine substantia. [credibilis autem est per quod,] id est id credibilis est, quod est propter quid. Secundam rationem ponit d. [Et demonstratio quæ est per pauciora, alijs eisdem existentibus potior est,] quasi dicat, quod illa demonstratio est melior, quæ per pauciora fit, at affirmatiua talis igitur, [utraq; quidem.] s. demonstrationes affirmatiua, & negatiua, [monstrant per tres terminos, & per duas propositiones: sed hæc quidem.] i. demonstratio affirmatiua [accipit aliquid esse.] i. solum affirmatiuas propositiones accipit [illa uero] negatiua, [& esse, & non esse aliquid.] i. & affirmatiuam, & negatiuam propositionem accipit negatiua demonstratio. [per plura itaque.] i. secundum qualitatem, & secundum formam est negatiua, quam affirmatiua: illa enim per esse tantum, & hæc per esse, & non esse. [Quare indignior est] ista negatiua, & affirmatiua est dignior. Notatione dignum est, ut notat Egidius, quod propositiones, suppositiones, & quæstiones sic differunt, propositiones enim dici possunt, quæ sunt per se notæ. suppositiones autem dicuntur, quæ sunt concessæ ab aduersario. Quæstiones vero dici possunt de quibus aduersarius dubitat, & quæ non concedit. Secundo notandû est, quod p pauciora media citius ceteris paribus acquiritur notitia conclusionis. propterea quod intellectus humanus citius pauciora pertran-

sire potest, quam plura, ex quibus infertur, quod demonstratio primæ passionis alicuius subiecti est potior demonstratione secunda, & sic deinceps. infertur etiam quod demonstrationes scientiarum subalternarum notiores sunt demonstrationibus scientiarum subalternatorum.

Tex. 76. Amplius vsque. Si igitur.

Tertiam rationem ponit cum dicit. [Amplius, quoniam ostensum est impossibile per utranque priuatarum propositionum fieri syllogismum: sed oportere quidem huiusmodi esse unam] i. negatiuam esse unam [alia uero quoniam est.] i. & aliam affirmatiuam. igitur potior atque ualentior est ad demonstrationem affirmatiua: propositio, quam negatiua. Quare demonstratio affirmatiua est potior negatiua. Quartam rationem adducit dicens. [amplius, præter hoc,] quod propositiones negatiuae sint minus potiores, [oportet, & hoc accipere.] i. propositiones [prædicatiuas] siue affirmatiuas quoniam [argumentata] demonstratione necesse est fieri plures,] affirmatiuas: sed [priuatiuas impossibile est plures una in omni syllogismo esse,] quasi dicat, cum demonstrationes augentur resoluendo præmissas ad indemonstrabilia, plures propositiones affirmatiuae concurrunt in illa resolutione: sed negatiuae, solum una. Declarat exemplo dicens [sit in nullo esse a, in quibus est b,] quasi dicat, sic hæc maior propositio negatiua syllogismi, nullum b, est a, [in c, autem omni sit b,] id est, & hæc sit minor omne c, est b, [si igitur rursus opus est augere utrasque propositiones, mediû in iudicandû est,] id est, est interponendum mediû competens: [huius quidem a, b,] quæ fuit maior nullum b est a,

est a, [sit d,] tale mediū [sed b, c,] q̄ erat minor affirmatiua oē c, est b, tale mediū [sit e: e igitur manifestum est predicatiuum esse,] id est affirmatiuam esse, quasi dicat, quod medium per quod syllogizabitur b, c, minor propositio affirmatiua, erit in vtraque premissarum affirmatiuarum. propterea quod affirmatiua non syllogizatur nisi per affirmatiuam. [sed d,] quod fuit mediū vt affirmatiuum predicatur, [de b, quidem predicatiuum, a, autem de d, tanquam priuatiuum ponitur,] quasi dicat, sed d, vt affirmatiuum predicatur de b, subiicitur autem, vt negatiuum, ipsi a, syllogizatur sic maior syllogismus negatiui nullum b, est a, omne b, est d, ergo nullum b, est a, minor affirmatiua sic, omne e, est b, omne c, est e, igitur omne c, est b, ideo in syllogismo minoris erunt omnia affirmatiua [d, enim,] i. minor illius syllogismi omne b, est d, erit [de omni b, sed a,] i. maior propositio [oportet in nullo d, esse.] i. remouebitur ab omni d, nullum d, est a, igitur syllogizando maiorem, vel minorem alicuius syllogismi negatiui nisi vnam affirmatiuam premissam accipimus. ideo dicitur fit ergo vna priuatiua propositio. [syllogizando sic idem autem modus est, & in alijs syllogismis,] i. supple qui augmentur. i. syllogismi negatiui omnes. quoniam, [semper modium predicatiuorum terminorum, predicatiuum in vtraque est, sed priuatiui in altera priuatiuum necesse est esse,] quasi dicat, quod medium terminorum affirmatiuorum in vtraque propositione affirmatiuum est. sed medium propositionis negatiue in altera tantum negatiuum esse necesse est. [quare hac vna huiusmodi sit propositio, alie vero predicatiue,] i. quare cū syllogizatur maior, vel minor syllogismi negatiui vna premissa erit negatiua, alie vero premissae predicatiue erunt. Vt notandum est, quod dicitur demō-

stratio augeri, cum eius premissae, aut aliqua earum vltius demonstratur cum non fuerit per se nota. ideo dixit augmentata demonstratione.

Tex. 77. Si igitur vsque. Et ad impossibile ducente.

Tribus alijs rationibus probat demonstrationem affirmatiuam potiore negatiua. cum subdit dicens: [si igitur notius est per quod demonstratur, & credibilis demonstratur autem priuatiua] siue negatiua [quidem per predicatiuam] siue affirmatiuam [hac autem] supple affirmatiua [per illam] negatiuam [non demonstratur: prior ergo, & notior, & credibilior cū sit,] affirmatiua quā ipsa negatiua [melior itaque erit.] alia ratio est ista. [Amplius si principium syllogismi] supple affirmatiui [propositio vniuersalis sit immediata.] i. si vniuersalis affirmatiua immediata est principium propositionis, [est autem,] vt in monstratiua predicatiua. [i. affirmatiua. Sed] [in priuatiua] seu negatiua demonstratione, [negatiua propositio vniuersalis] est principium. [affirmatiua autem est prior negatiua, & notior] (per affirmatiuam enim negatiua nota) & prior affirmatiua est, sicut esse prius est non esse, quasi dicat, quod demonstratio affirmatiua est prior, & notior, negatiua (quia per affirmatiuam sit negatiua nota,) & quemadmodum prius est esse quam non esse, sic prior est affirmatiua, quam negatiua. [quare potius est principium monstratiue, quam priuatiue dignioribus autem principijs vti- tur dignior,] quasi dicat, quare cū prestabilis sit principium affirmatiue, & ipsa quoque affirmatiua demonstratio prestabilior erit negatiua, & ea est quidem dignior demonstratio que vti- tur dignioribus principijs, sed affirma-

tiua est huiusmodi ergo i. vltima ratio est huiusmodi. [Adhuc principalior est:] affirmatiua, quam negatiua. quoniam [sine monstratiua,] vel sine affirmatiua [non est priuatiua.] i. negatiua. vltimo epilogat dicens. [Quod quidē prædicatiua] seu affirmatiua [priuatiua] seu negatiua [dignior sit, manifestū est,] ex his quæ diximus. Notandum autem est secundum Egid. quod dictum Aristotelis, priuatiua demonstratur per prædicatiuam dupliciter referri potest vel refertur ad syllogismum, aut demonstrationem. ipsa enim demonstratio negatiua, siue syllogism⁹ negatiu⁹, siue debeant demonstrari, siue syllogizari præmissæ eius, oportet quod accipiat multas propositiones affirmatiuas. at syllogismus affirmatiuus in sua syllogizatione non accipiet aliquam negatiuam. Aut potest hoc dictum referri ad propositiones ipsas: nam syllogismus negatiuus accipit duas præmissas. vnā affirmatiuam aliam negatiuam. affirmatiua autem, non demonstrabitur seu syllogizabitur per aliquā negatiuam, negatiua vero demonstrabitur ac syllogizabitur per affirmatiuam, & hæc satis sint pro præsentis capitulo.

Tex. 78. Et ad impossibile vsq; Natura autem Cap. XXII.

His omnibus explicatis, accedit Aristoteles ad tertiam dubitationem, quæ erat num demonstratio ostensa sit potior illa, quæ ducit ad impossibile. primo ergo dicit illam esse potiore. scilicet ostensa. secundo affert tres approbationes. conclusio quod sit potior ostensa est hæc, [Et ad impossibile ducente] supple, recta ac ostensa demonstratio est potior illa ducente ad impossibile [oportet autem scire, quæ differentia sit ipsarum.] q. d. quod prius

oportet scire differentiam inter ipsas per rectam ostensiuam, Coment. intelligit negatiuam, & quia ostensa affirmatiua est dignior ducente ad impossibile affirmatiua, vt supra ostensum. ideo in præsentis comparat ostensiuam negatiuam ad ducentem ad impossibile negatiuam, & inquit illam ista esse potiore. declarat hoc in terminis dicens [si igitur a, in nullo b,] & est maior, nullum b, est a, & minor sit [in c, omni b,] i. omne c, est b, tunc [necessario est in nullo c, esse a, & erit conclusio, nempe. nullum c, est a, syllogismus sic est; nullum b; est a, omne c, est b, igitur nullum c, est a, [sic igitur acceptis] propositionibus [erit demonstratio ostensa negatiua, [quoniam a, in c, non erit] id est, quoniam negatiue concluditur scilicet, nullum c, est a, [quæ vero ad impossibile est] demonstratio [sic se habet] seu hoc modo, vt [si opus est demonstrare, quod a, in b, non sit,] id est quod nullum b, est a, [accipiendum est a, esse in b,] oppositum est accipere. s. omne b, est a, [&] cum eo accipietur ista affirmatiua vera [b, in c,] id est omne c, est b, [quare accidit a, in c, esse.] i. & tunc concludetur syllogistice, quod omne c, est a, vt patet sic arguendo, omne b, est a, omne c, est b, ergo nunc c, est a, [hoc autem sit notum, & concessum, quod ipsum est impossibile esse,] quasi dicat arguetur tunc, quoniam notum, & concessum est conclusionem esse impossibilem videlicet omne c, est a, quod [non est possibile a, in b, esse.] i. maior omne b, est a, [si ergo b, in c, concessum est inesse.] i. omne c, est b, [a, in b, impossibile est esse.] i. omne b, est a, quasi dicat conclusionem huius syllogismi esse impossibilem, ergo maior est impossibilem. s. omne b, est a, at sequitur conclusio est impossibile, & minor est necessaria; igitur maior impossibilis: si, omne c, est a, est impossibilis, & omne c, est b, ut necessarium, vt supponitur, sequitur

sequitur quod; omne b, est a, sit impossi-
bile. Differentiam deinde & conuen-
ientiam ponit. dicens, [termini igitur
similiter ordinantur,] supple in de-
monstratione ostensiva, & ad impossi-
bile, scilicet, secundum modum, & se-
cundum figuram. [Differt autem quo,
qualis sit notior priuatiua propositio.]
idifferunt in hoc, vtra propositionum
negatiuarum sit notior. [verum igitur,
quia a, b, non inest.] i. maior negatiua,
nullum b, est a, [an quia a, c,] id est an
conclusio negatiua, nullum c, est a, q. d.
quod in hoc differunt ostensiva negati-
ua, & ad impossibile negatiua. quon-
iam in vno syllogismo accipitur no-
tior premissa, quod a, non sit in b, i. nul-
lum b, est a, in alio vero syllogismo
accipitur conclusio, quod a, non sit in
c, i. nullum c, est a, quare sequitur [cum
igitur est conclusio notior quoniam
non est,] tunc [sit demonstratio] negati-
ua quæ est in possibile. Sed [cum in
syllogismo sit] siue in premissis [demon-
stratiua est,] id est est negatiua ostensi-
ua demonstratio.

Tex. 79. Natura autem vsque.

Geratior autem.

T Res vt dicebamus approbationes
adducit Philosophus, ostensiuam
demonstrationem esse potioram du-
cente ad impossibile. Secunda est non
enim, & tertia si igitur ex dignioribus.
quantum spectat ad primam inquit. [Natu-
ra autem prior est, quæ est, quod a, in
b, non sit, quam a, in c, non sit.] q. d. natu-
raliter prior est illa premissa nullum
b, est a, quæ maior est, quam conclusio,
quæ est nullum c, est a, quoniam pre-
missæ [sunt priora] siue priora [con-
clusiones] ex quibus [est conclusio] a, autem in b, [supple non esse
[ex quibus est conclusio.]] i. ex maiori
premissa enascitur hæc conclusio. igitur

tur demonstratio ostensiva potior est
illa ducente ad impossibile, ex qua nõ
enascitur conclusio ex maiori. Secun-
da approbatio est. [Non enim si concla-
dit remoueri aliquid, hoc erit conclusio,
illa autem ex quibus sunt:] ne quis
dicat, quod ista negatiua c, non est a, est
id ex quo concluditur in demonstra-
tione ad impossibile, quod b, non est a
idcirco excludit hoc dicens, quod per
hoc quod conclusio interimitur, & ex
eius interemptione interimitur ali-
quod premissorum non efficitur, quod
erat prius conclusio sit principium se-
cundum naturam: sed tantum quo ad
aliquid. propterea quod hæc est prin-
cipiorum, & conclusionis habitudo, quod
conclusionem interrèpta, & principium
quoque, ideo subdit. [Sed hoc quidẽ
est sicut principium [ex quo syllogis-
mus est,] siue procedit, [vtique sic se
habet,] nempe [aut vt sicut totum ad
partem,] aut se habet principium sci-
licet, ad conclusionem, veluti totum ad
partem, [aut vt pars ad totum se habet:]
vel se habet ad principium conclusio,
vt pars ad totum. [Sed quæ sunt a, c, &
a, b, propositiones, non sic se habent
adiuicem.] q. d. sed in demonstratione
ad impossibile, non sic se habent adiu-
uicem omne a, est c, & omni b, inesse a,
ex quibus interemptis, quod intendi-
tur colligitur. ergo demonstratio ostensi-
ua, ex ijs procedit ex quibus est con-
clusio: quæ vero ducit ad impossibile,
non igitur potior ac præstantior est il-
la ostensiva, quam quæ est ad impossi-
bile. Tertia approbatio est. Cum dicit.
[si igitur ex dignioribus, & credibili-
oribus dignior est] supple demonstratio
[sunt autem vtræque] demonstrationes
[ex non esse aliquid, credibiles,] tam
negatiua ostensiva, quam quæ ducit ad
impossibile, facit fidem per non esse,
[sed hæc quidem] supple ostensiva [ex
priori, [illa vero] ducens ad impossi-
bile negatiua [ex posteriori.]] i. ex inter-
ptione

ptione conclusionis. [Postior vniq; vni-
ca] demonstratio ostensiu negatiua
[quæ est priuatiua demonstratio ad
impossibile. [quare &] affirmatiua nisi
sua erit dignior hac] dicens ad impos-
sibile affirmatiua, vel sic dicas. [quare
prædicatiua] seu affirmatiua [dignior
est [hac] negatiua. [Manifestum est
ergo quod] cum prædicatiua sit negati-
ua dignior, [& ea quæ est ad impossi-
bile, potior est,] quæ est affirmatiua, quæ
negatiua ad impossibile. pro præsentis
capitulo hæc dicta sint.

Tex. 80. Certior autem vsque
Vna autem. Cap. XXIII.

Istud est secundum caput huius tra-
ctatus, in quo Aristoteles dat tres mo-
dos prioris scientiæ, & ponit vnâ con-
clusionem. in præsentis cõtextu ad sunt
prædicti modi. Primus modus est iste
[certior est scientia, scientia & prior,
quæ ipsius quia, & propter quid eadẽ
est, quam non, extra eam quæ est pro-
pter quid.] q. d. illa scientia est certior
alia ac prior, quæ facit scire, quia est
& propter quid, quam illa quæ solum
facit scire propter quid, aut quia sepa-
ratim ab ipso propter quid. Secundus
modus est cum subdit dicens, [& quæ
non est de subiecto, ea quæ est de sub-
iecto, vt arithmetica, harmonica.] i. &
illa scientia est certior, quæ est de sub-
iecto non contracto. i. minus materia-
lis, & magis abstracta, quam illa quæ
est de subiecto contracto, & magis ma-
terialis, minusque abstracta, vt scien-
tia subalternans est certior scientia
subalternata, verbi gratia, arithmetica
est certior musica ipsa. Tertius modus
est, [&] scientia [quæ est ex minorib.]
certior est illa quæ appositione] est:
[vt arithmetica, geometria,] quasi di-
cat, & illa scientia est certior, quæ est
de subiecto in cuius ratione pauciora

includuntur, quam illa quæ est de sub-
iecto in cuius ratione plura includun-
tur, vt arithmetica certior geometria.
[Dico autem ex additione, vt vnitas
substantiæ est sine positione, punctum
autem substantiæ posita; hoc autem est
appositione.] q. d. dico, sic quoniam arith-
metica considerat de vnitate, & geo-
metria de puncto: modo vnitas habet
rationem simpliciorẽ, quam punctum
quia punctum vltra vnitatem dicit po-
sitionem in continuo. Notandum pri-
mo est quod perfectius est cognoscere
propter quid tantum, quam quia tan-
tum ratio rati est, quoniam qui scit
propter quid, & quia scire potest, &
contingit, et non e conera.

Tex. 81. Vna autem vsque.
Plures autem.

In præsentia ostendit Aristoteles quod
sit scientia vna, & quid sit scientia ad-
tracta. Primum igitur docet quid sit scien-
tia vna. dicens. [Vna autem scientia est
quæ est vnius generis,] siue subiecti,
[quæcunque ex primis componitur].
i. ex primis eisdem principijs, [& par-
tes sunt, aut passionẽs horum, quæ sunt
per se. igitur quatuor conditiones re-
quiruntur ad vnitatem scientiæ. Prima
est, quod sit vnius subiecti. Secunda, quod
procedat per quædam principia prima,
Tertia quod consideret partes per se il-
lius subiecti. Quarta & vltima, quod
consideret passionẽs per se subiecti,
suarumque partium. Deinde quid sit
altera docet dicens. [Alterã autẽ scien-
tia est ab altera, quarumcunque princi-
pia, neque ex eisdem, neque ex alteris
sunt,] hoc est scientia altera tunc est,
cum sic habet altera principia, quod
quidem huiusmodi principia altera,
nec sunt ex eisdem principijs, nec sunt
altera ex alteris, vel nec sunt ex se in-
uicem altera. [Huius autem est signum
cum

tam indemonstrabilia veniant: hoc est. signum autem huius, quod ex alteritate principiorum habeat esse alteritas scientiæ, est cum ad indemonstrabilia principia, quæ demonstrari nequeunt, perventum sit. [Oportet enim indemonstrabilia esse in eodem genere] siue ad idem genus pertinere, [cum ijs quæ demonstrantur.] si cum ipsi indemonstrabilibus per quæ demonstrantur. [signum autem est, & huius,] quod indemonstrabilia sine in eodem genere, cū ijs quæ demonstrantur, [com demonstrabilia per ipsa in eodem genere sunt, & proxima.] si quando demonstrabilia per ipsa principia indemonstrabilia, & proxima demonstrata, per talia demonstrabilia sunt in eodem genere. Nic notandum est, quod per scientiam cuius generis intellexit Aristoteles esse virtus subiecti, tamen quod non sit unum & quivocum: quoniam super ipsum æquiuocum non exigitur scientia una.

Tex. 8. Plures vsque Plures autem

Vltimo conclusionem adducio, in qua ostendit posse esse plures demonstrationes eiusdem conclusionis, per plura media, inquit, igitur. [Plures autem demonstrationes eiusdem] conclusionis. [possibile est esse,] per plura media, & non solum ex eodem ordine accipiendi non continuum medium, [sive eorum quæ sunt a, b, c, & d, & e,] sed ex altero, [quasi dicat, quod plures demonstrationes possunt esse accipiendo media non continua ex eodem genere siue ex eadem serie, sed etiam ex altero ordine, siue ex altero genere: vnde media non conquis: eiusdem generis, v. eorum, scilicet extremorum quæ sunt a, b, media possunt esse, & e, & d, & e, & hoc modo fiet demonstratio eius]

dem conclusionis per tria media. et explicat de eo, quod est ex altero dicēs, [vt sit a transmutari,] i. maior propositio, & mediū sit [moueri in quo est d,] minor vero propositio [sic letari i quob,] & aliud medium sit [iterum e, quiescere:] per a, transmutari, per d, moueri, per b, letari, & per e, quiescere. Stan tibus his [verum igitur est & d,] i. moueri, prædicari [de b,] i. de letari, [&] verum erit [z,] idest transmutari, quod est maior, [prædicari de d,] idest de moueri: quia [letans mouetur, & quod mouetur transmutatur. syllogismus sic formabitur. omne quod mouetur transmutatur, omne letans mouetur, igitur omne letans transmutatur. [iterum] potest probari per aliud medium contrarium: puta per quiescere, [a, de e,] transmutari de quiescere potest prædicari [& e, de b, verum prædicari.] i. & quiescere de letari, prædicari. ideo subdit. [Omnis enim letans quiescit:] & hæc est minor extremitas; [&] omne [quiescens transmutatur:] igitur omne letans transmutatur. est ille syllogismus more grecorum, qui semper minor prius, quæ maiorem ponunt. [Quare per altera media, & non ex eodem ordine] siue genere [est syllogismus: non tamen est neutrum de neutro dici mediorum.] Hoc est non tamen vnum illorum mediorum de reliquo prædicari potest, sed quando contingit, quod per contraria media probatur aliquid de aliquo, tunc [necesse est idem e,] idest medium quiescere [alicui utraq; inesse,] quasi dicat, necesse tamen est medium uelle eidem alicui. i. minori extremitati. [intendere autem est per alias figuras, quot modis contingit eiusdem fieri syllogismus,] idest, non solum in prima figura, sed etiam in alijs hoc contingit, scilicet, ut ad eandem conclusionem plura media adducantur. ubi notat hic Egid. quod hæc duo contraria dicuntur necesse esse eidem inesse si debeat

dēbeat per alia contraria probari aliquid de eodē, vt det intelligere, quod nunquam per altera media, vel per contraria probatur idem de eodem in eadem scientia nisi illa duo contraria ad idem genus subijcibile pertineant. hęc sufficienter pro capitulo hoc.

Tex. 83. Sed eius vsque. Vn
de & si. Cap. XXIII.

IN presenti capitulo, ostendit Aristoteles non esse scientiam fortuitarum neque in functione sensuum. concinet autem duas conclusiones, tria corollaria, & vnam obiectionem cum dilutione. in hoc primo contextu continentur conclusiones, vnaqueque conclusio duas possidet approbationes, quantum spectat ad primam inquit. [sed eius] effectus vel conclusionis [quod est a fortuna non est scientia, per demonstrationem.] q. d. quod de effectu a fortuna proveniente non est scientia per demonstrationem. prima approbatio est, [neque enim sicue necessarium, neque, sicut frequenter quod est a fortuna, sed extra hoc fit.] i. nam id quod a fortuna contingit, neque necessarium est, neque frequenter euenit, sed fit rarer, & extra necessarium, & extra frequenter. [sed demonstratio akerius horum.] q. d. qd de ijs debet esse quæ sunt ex parte alterius horum, aut frequenter, aut necessario. secunda approbatio. neque potest esse scientia demonstratiua, eius quod est a fortuna. quoniam [omnis syllogismus aut per necessarias] propositiones est, [aut per eas propositiones, quæ sunt tanquæ frequenter:] sed q. sunt fortuitum, neutrum istorum sunt, [et quidem si propositiones necessariæ sunt, & conclusio erit necessaria: si verd sint] propositiones [sicut frequenter:] & conclusio huiusmodi. [sicut frequenter erit.] quare si id quod est a fortuna, neque est si-

cut frequenter, neque necessarium neque vtrique erit ipsius demonstratio. si neque erit demonstratio ipsius fortuiti. igitur neque scientia demonstratiua. secunda conclusio est talis. [neque per sensum est scire.] i. scientia non consistit in cognitione sensitiua. vel scientia non est de rebus sensibilibus. prima approbatio. d. si enim est sensus talis huius. [i. si, est, vniuersalis] [et non huius alius] i. si, particularis: [sed quod sentitur] [necesse est sentire hoc aliquid.] i. particulare. [et vbi & nunquam, quasi dicat quomodo. sensus sit vniuersalis tamen quod sentitur est particulare] & hic, & nunc. [vniuersale autem quod est in omnibus, impossibile est sentire.] & ratio est, quoniam vniuersale [neque hoc aliquid est.] i. particulare [neque nunc, neque vbi] siue hic, quia si vniuersale esset hic & nunc [neque vtrique esset: vniuersale:] eo quod [quod semper est, & vbi que, vniuersale dicimus esse] quoniam igitur demonstrationes vniuersales sunt hæc autem] supple vniuersalia] non est sentire. igitur stantibus ijs [manifestum est quod neque scire per sensum est.] i. manifestum est scientiam non consistere in sensus perceptione. secunda approbatio [sed manifestum quoniam si esset sentire triangulum, quod haberet tres æquales duobus rectis: vtrique demonstrationem quæreremus] de triangulo [et non sciremus] s. propter hoc non habemus scientiam de illo: ratio est in promptu, propterea quod sentire non est idem quod scire. [sicut quidam fatentur.] & hoc est recte dictum, quia [sentire necesse est singulariter,] i. est sentire singulare. sed [scientia est in cognoscendo vniuersale.] relinquatur ergo quod non contingat sentire triangulum quod habeat æquales duobus rectis, sed est scire vniuersaliter, quoniam scientia est vniuersalium. hic notandum, quod licet Aristoteles in secundo physicorum agat de casu & fortuna, quod per hoc videtur

videtur sibi contrarius, dico quod ibi agit vel habetur de illis scientia in cognoscendo, quid sit casus, quid fortuna, quid effectus causalis, quid fortuitus, & qualiter ista conueniant & qualiter differant. secundo notandum est, quod vniuersale esse semper & vbiq; negatiue & non affirmatiue est intelligendū & per abstractionem: ita vt sit sensus quod dicatur vniuersale esse semper & vbiq; quoniam est abstractum ab omni tempore, & loco: quia sit esset affirmatiue intelligendum, tunc pirus, aut ficus essent in omni loco, & in omni tempore. tertio notandum quoniam quidā non posuerunt inter intellectum & sensum differentiam, ideo voluit philosophus negare quod scire & sentire non sunt vnum & idem. sed scire est vniuersale, & sentire particulare.

Tex. 83. Vnde & si vsque sunt tamen quædam. Cap. XXV.

Tria corrolaria vt dicebamus in præcedenti adducit nunc philosophus. secundum ibi est: Vniuersale autem. tertium verò ibi: Manifestum igitur. dicit igitur quātum spectat ad primum. [vnde & si super lunam essemus, & videremus terram obiectam, nō vtique sciremus causam defectus: [q.d. quod scientia fundatur in cognitione vniuersalis tantum, non autem in sensu, ideo dicit quod si nos essemus supra lunam, tunc nō sciremus causam defectus quod sit terra interposita, quia videremus: & videndo [sentiremus quoniam disceret, sed non propter quid omnino:] i. per sensum cognosceremus quod deficeret luna, aut eclipsetur, sed non cognosceremus per sensum eundem, causam propter quid, siue causam vniuersalē, quia [non vniuersalis sensus.] i. sensus non est vniuersalis: [sed ex consideratione hoc multoties accidere vniuersale

venantes, demonstrationem habemus.] i. sed tamen ex frequenti consideratione facta super singulari venantes seu inquirentes, tandem vniuersale: demonstrationem & scientiam de illo habemus. s. vniuersali. quoniam [ex pluribus singularibus vniuersale, manifestum est.] q.d. quod ex pluribus singularibus euadit vniuersale, vel ex pluribus particularibus infertur vniuersale secundum corrolarium est [vniuersale autē honorabile quoniam ostēdit causam:] q.d. quod hinc etiam patet quod sciētia est vniuersalium, & quod hæc sit honorabilior perceptione sensus, quia ostendit vniuersalem causam; [quare de huiusmodi vniuersalis honorabilior est sensibus & cognitione quoruncunque altera causa est:] adde modo tu. sed sensus non ostendit vniuersalem causam: quare igitur ea cognitio quæ est vniuersalis honorabilior est, cognitione sensus, & non modo sensus: sed & eorum intellectuione, quoruncunque alia est causa. hoc dico quoruncunque alia causa est, propter principia: quoniam [de primis] siue de principijs [alia est ratio.] igitur honorabilior est illa cognitio quæ est per causam quam illa quæ est per non causam, sed per ea quoruncunque causa est. i. per effectus. de principijs verò alia est ratio. tertium corrolarium est tale [manifestum igitur est quod impossibile sit sentiendo scire aliud demonstratorum: nisi aliquis dicat sentire, scientiam habere per demonstrationem.] q.d. Manifestum est, quod impossibile est scire per sensum aliquid demonstratiue, nisi quis diceret, quod habere sciētiā per demonstrationem sit sentire. ut quidam accipiebant. vbi notandum est, notitiā intellectuā triplicem esse ut pro nunc facit. quædā est primorum principiorum, ut inquit ipsemet dicens quod alia est ratio, ut supra ostensum fuit. quædam est notitiā effectus per causam habita, & tunc

PP est

est honorabilior sensitiua, cum habetur vniuersaliter & demonstratiue. quædam est cognitio quæ habetur per effectum, vt ipse dicit & quoruncunque est causa.

Tex. 84. Sunt tamen vsque. Eadem autem esse.

Sicuti in principio diximus obiectionem, cum dilutione in præsentia ponit Aristoteles. cum subdit dicens. [sunt tamen quedam reducta ad sensus defectum in propositis:] q. d. licet scientia non consistat in cognitione sensitiua, sunt tamen quedam in problematibus vel propositis, siue dubitationibus, quæ dubitamus, & eorum dubitatio reducitur ad defectum sensus: [quædam enim si videremus, non vtique quæreremus.] i. de quibusdam habemus dubitationem, de quibus non dubitando quæreremus, si possemus videre causam. & idcirco ea inquirimus, quia sensus non apprehendit. dilutio est. [sed non tanquam scientes in videndo.] i. non quod videre ipsum sit scire, [sed tanquam ex eo quod videmus.] i. ex visu [habentes uniuersale,] deuenientes ad causam uniuersalem. q. d. quod sensus nos adiuuat ad scientiam non quod scire sit scire: sed quod per sensum in causam uniuersalem deuenimus. [vt si videremus vitrum foratum, & videremus [lumen pertransiens] per vitrum, [manifestum vtique erit, & propter quid illuminat,] q. d. quod manifesta vtique esset causa cur lumen transeat per vitrum, [propter id quod videremus, quidem seorsum in vnoquoque:] s. quia in videndo cognoscimus vnumquodque singularium. at in sciendo] intelligere simul est, quoniam in omnibus sic est.] i. in scientia oportet accipere in vniuersali, vt quod se habeat hoc idem in omnibus. q. d. quod per sensum omnia particularia non

simul, sed separatim in vnoquoque, vt pura in hoc vitro videmus, quod lumen transit, deinde in alio, & sic deinceps. sed per scientiam videmus intellectu de omni vitro, quod transit: patet igitur quod scientia facit scire vniuersale, & sensus particulare.

Tex. 85. Eadem autem vsque. Postea neque.

Posquam ostendit de quibus, non est scientia: in præsentia ostendit non esse posse omnium syllogismorum eadem principia. in hoc capitulo vnam adducit conclusionem, cum tredecim rationibus. conclusio est huiusmodi. [Eadem esse principia omnium syllogismorum impossibile est.] & hæc est prima ratio quando subd. dicens. [primum quidem logice specularibus: hic enim.] i. in logica, alijs [sunt veri syllogismi, alijs autem falsi.] i. igitur impossibile est esse eadem principia tam in veris quam in falsis syllogismis. sed in falsis sunt falsa principia, & in veris vera. [& si non sit verum ex falsis syllogizare, sed semel hoc fit:] q. d. quamuis contingat syllogizare verum ex falsis, tamen hoc contingit semel tantum: propterea quod si propositiones falsæ huius syllogismi, probentur deinde, non poterunt conuenienter probari aut syllogizari, nisi per præmissas seu propositiones veras. v. g. vt in hoc syllogismo, omne b, est a, omne c, est b, igitur omne c, est a, vel sic omne lignum est animal, omnis homo est lignum, igitur omnis homo est animal. & est conclusio vera ex falsis. per literam b, intellige lignum, per a, animal, per c, homo. dicit igitur ipse [vt si a,] i. animal, [de c, verum sit,] i. de homine quæ est conclusio, ergo omnis homo est animal, tamē [medium b, falsum.] i. lignum. quoniam [neque a, in b,] i. neque animal in ligno, [neque

[neque b, in c,] i. neque lignum est in homine. [sed si harum media accipiatur propositionum, falsæ erunt,] quasi dicat, quod si harum præmissarum, media sumuntur, non iam verum ex falsis, sed falsum ex falsis colligetur. [ex eo quod omnis conclusio falsa, est ex falsis, vera autem ex veris: altera autem] scilicet principia [sunt vera, &] altera sunt principia [falsa]. igitur patet conclusionem sequi, scilicet, quod non eadem sunt principia omnium syllogismorum. Vbi notandum est, quod Aristoteles per syllogismum verum intelligit syllogismum concludentem conclusionem veram, per falsum vero concludentem conclusionem falsam: & tunc est materialiter verus, vel falsus cum concludit verum, aut falsum: sed formaliter non. quoniam tunc est verus falsusve formaliter, cū est syllogizatus in debita rectitudine figuræ, & modi.

Tex. 86. Postea vsque.
Sic igitur.

Septem alias rationes adducit in præfenti contextu Aristoteles, quod non eadem principia syllogismorum sunt: inquit igitur ad secundam rationem. [Postea neque falsa] principia [sunt ex eisdem] conclusionibus, vel ut habent aliqui textus neque falsæ, supple, conclusiones, sunt ex eisdem principiis. quoniam [est] siue contingit [falsa] supple principia [adinuicem, & contraria, & impossibilia simul esse,] quasi dicat, quod secunda ratio est ista, nempe conclusiones falsæ possunt esse contrariæ adinuicem, sed principia contrariarum conclusionum, sunt contraria sicut sunt ista duo, [ut iustitiam esse iniustitiam, aut timorem] esse [audaciam, aut hominē] esse [equū, aut bouem, aut æquale, maius] esse [et

minus,] quasi dicat, quod si erunt eadem principia omnium falsorum syllogismorum, tunc ex præmissis concessis sequeretur iustitiam esse iniustitiam, & sic de reliquis. Tertia ratio est ista, [ex oppositis autem sic est,] id est ex ijs etiam quæ opponuntur, & vera sunt principia similiter est. (vult enim nunc probare non esse eadem principia omnium verorū) vnde subdit [neque enim verorum eadem principia sunt:] propterea quod [altera sunt principia multorum genere.] i. differentiū genere, [et neque conueniunt] huiusmodi principia adinuicem: [ut vnitates punctis non conueniunt,] quasi dicat, quod principia de genere discretorum non conueniunt cum principiis de genere continuorum, quia [hæc non habet positionem.] i. vnitates non habent permanentiam siue continuationem, [illa autem habent.] i. sed puncta habent permanentiam. Quarta ratio est. [Necesse est autem,] id est illa vera quæ concluduntur affirmatiue de se inuicem, [aut in media conuenire,] & hoc dupliciter, nempe, [aut in sursum, aut deorsum, aut hos] terminos oportet [interius habere, illos autem exterius terminorum,] quasi dicat, si syllogismorum principia omnia conuenirent adinuicem: tunc necesse esset, illa conuenire, vel in medio. i. vel ascendendo sursum versus maiorem extremitatem, vel deorsum versus minorem extremitatem: propterea quod necesse est in syllogismo quod termini assumantur interius, ut cum multiplicatur syllogismi ad probandum propositiones inductas: quoniam tunc necesse est, quod accipiantur media quæ sunt inter prædicata, & subiecta propositionum, verbi gratia si oportet probari omne b, esse a, oportet accipere aliquod mediū inter hæc, puta d, simili modo si oportet probari minor omne c, est b, oportet accipere

PP a re ali-

re aliquod medium inter c, & b, ut puta e, & sic termini erunt semper interioris accepti, aut exterioris assumantur puta, cum maior extremitas accipitur, ut medium ascendendo: vel minor descendendo, verbi gratia, si a, concludatur de c, per medium b, & iterum c, concludatur de b, per medium a, & similiter. Quinta ratio est huiusmodi. [Sed neque communium principiorum, possunt esse aliqua,] nempe principia, [ex quibus omnia demonstrabuntur:] recte, ac sufficienter. quid intelligit per principia communia sub d, [dico autem cōmunia] supple principia, [ut omne affirmare, aut negare: genera enim eorum, quæ sunt altera sunt,] quasi dicat, sed hoc est impossibile, quod ex solis aliquibus taliter communibus possint omnia syllogizari. quoniam genera entium diuersa sunt, & diuersa sunt principia. ideo dicit, [et alia quidem] sunt principia [in quantitatibus, alia vero in qualitatibus sunt solum, cum quibus demonstratur per communia,] quasi dicat, quod principia quæ sunt solum, quantitatis diuersa sunt ab ijs, quæ sunt solū qualitatis. igitur non omnibus sufficienter communia principia. Sextam adducit rationem dicens. [Amplius principia non multo minora sunt conclusionibus,] quasi dicat, quod syllogismorum principia non sunt multo pauciora conclusionibus: quoniam [principia sunt propositiones] siue præmissæ, [propositiones autem] supple sunt [assumpti termini, aut immisi termini sunt,] id est propositiones conclusæ in vno syllogismo, in alio sunt principia quæ propositiones fiunt ex terminis, aut assumptis exterioris, ut supra maiorem, & infra minorem, aut immisi. i. intus missi intra vtranque propositionem, seu extremitatem. Cum ergo sint principia non multum pauciora ipsi conclusionibus, cum non eadem

non sint conclusiones omnium syllogismorum verorum, non sunt nec eadem principia omnium syllogismorum. Septima ratio est huiusmodi [adhuc conclusiones sunt infinitæ, termini autem finiti,] quasi dicat, quod conclusiones syllogismorum verorum sunt infinitæ, sed termini cōmunes in quibus scientiæ omnes conueniunt, sunt finiti, & pauci. igitur non omnium eadem principia. Octaua ratio est talis, [Amplius, principia hæc quidem ex necessitate, illa contingentiæ,] quasi dicat, quod quædam sunt principia necessaria, & quædam contingentiæ, at hæc duo non possunt esse eadem. igitur non eadem erunt omnium principia. Notandum est circa primam positam rationem in præsentī cōtextu secundum Egid. quod si conclusiones sunt contrariæ, & impossibiles, quod principia ex quibus sequuntur & maxime si sequentur ex eis propter quid oportet esse falsa, & impossibilia. at quæ sunt impossibilia non sunt eadem igitur. secundo notandū circa tertiam rationem, quod principia prædicamenti substantiæ, (ut communiter aiunt) sunt, ut materia, & forma. prima principia quantitaris sunt punctus, & unitas. Principia qualitatis sunt angulus, & triangulus.

Tex. 87. Sic igitur vsque. Scibile autem.

Q Vinq; alias vltimas rationes adducit Philosophus in præsentia, quarum prima harum huiusmodi est, cum subdit ipse dicens. [Sic igitur considerantibus,] vel sic nobis igitur considerantibus, aut qui ita considerauerint [impossibile est eadem principia esse] supple omnium syllogismorum, [aut finiti, cum infinitæ sint conclusiones,] id est impossibile

Ita est eadem esse principia omnium syllogismorum, & finita cum conclusiones sint finitæ, ac interminatæ. rationem decimam adducit dicens. [Si uero aliter quodammodo dicat quis] siue si aliquis concedat, quod hæc quædam geometriæ [supple argumentationes,] illa uero numerorum, illa autem medicinæ: quod utique erit aliud quod dicitur, nisi quod sunt principia scientiarum diuersa? [quasi dicat, si forte aliquis dicat, quod aliæ sunt conclusiones geometriæ, aliæ uero Arithmeticæ, & aliæ medicinæ: quid hoc significabit, nisi quod omnes. itæ scientiæ habent principia diuersa? [sed eadē dicere] esse principia [derivatio est,] ac inconueniens, quoniam & conclusiones eadem essent inter se: ideo subdit. [quoniam eadem,] supple principia [eisdem] conclusi onibus [erūt eadem:] propterea quod [omnia] principia hoc modo, aut [sic sunt eadē.] igitur non omnium syllogismorum eadem principia. Undecimam deinde ponit rationem cū subdit dicens. [At uero neque, quod est ex omnibus demonstrare quodlibet, est quærere omnium esse eadem principia: multum enim inspicens est.] q. d. at uero neque dici potest omnium esse eadem principia, hoc modo dicendo, quod quodlibet demonstratur ex quodlibet; quoniam hoc maxime stultum ac absurdum est, eo quod [neque in manifestis doctrinis.] i. in mathematicis quæ certiores sunt, [hoc fit] scilicet, quod quodlibet demonstratur ex quolibet, [neque in resolutione] siue in doctrinis resolutorijs [hoc est possibile,] scilicet quodlibet demonstrare ex quolibet. quoniam [principia] demonstratiuorum syllogismorum [sunt propositiones immediatæ: altera autem conclusio fit accepta propositione immediata,] id est sed altera conclusione uera existente, altera est propositio im-

mediata, ex qua demonstratur. igitur nō potest esse, quod quodlibet ex quodlibet demonstratur. Duodecimam deinde adducit rationem dicens. [Si auferri dicat aliquis primas immediatas propositiones eadem esse principia: in unoquoque genere est.] q. d. si diceret quis propositiones immediatas esse principia demonstrationum, & per consequens omnium sunt principia, hoc non ualet, propterea quod præter communia principia, quæ in unoquoque genere dicuntur propositiones immediatæ, & primæ, requiritur etiam unum proprium principium huiusmodi seu illius generis. ultimam deinde ponit rationem, quæ sic est. cū dicit. [Si uero neque ex omnibus, ut opus est demonstrari cōtingit quodlibet, neque si ex altero tanquā, erunt uniuscuiusque scientiæ altera.] q. d. si uero non ex quodlibet demonstratur quodlibet, eo modo, quo opus est aliquid demonstrari: sequitur tunc a simili, quod nec demonstratur conclusio altera, ex principio alterius generis: [relinquitur] ergo, quoniam sic est, quod uniuscuiusque generis sunt altera principia propria, [quod principia omnium] eorum quæ demonstrantur, [sunt proxima,] id est unigenæ quæ demonstrantur. igitur non omnium eadem sunt principia, [& ex his quidem hæc.] i. sed ex his principijs, hæc demonstrantur propria, [ex illis autem illa,] id est, & ex alijs principijs alia demonstrantur. epilogat deinde dicens. [Manifestum autem, & hoc est, quoniam non contingit,] scilicet quod sint eadem principia omnium. quoniam [monstratum est quod altera principia sunt differentium genere,] aut sunt illa quæ genere differunt. demum distinguit de principijs cōmunibus, & proprijs dicens. [Principia enim duplicia sunt, ex quibus, & circa quod:] declarat seipsum dicēs

[ex quibus quidem igitur communia sunt.] i. communia sunt illa ex quibus omnia probantur, [quæ autem sunt circa quod,] vel illa quæ dicuntur siue appellantur circa quod, [sunt ppria, vt numerus, & magnitudo,] supple sunt propria principia Arithmeticæ, & Geometriæ. Circa duodecimam rationem est notatiō dignum, quod propositiones immediatæ sunt in duplici discrimine: quædam primæ, & quædā posteriores. primæ vt de quolibet verum est affirmare, vel negare, aut omne totum est maius sua parte; posteriores, vt omnis homo est animal rationale, omnis triangulus est figura, & hæc propinqua principia appellantur. Notandum secundo quod illa sunt principia propria in quoquoque genere, quæ & vnigena sunt his omnibus quæ demonstrantur in illo genere, & propter hoc quodlibet non demonstratur ex quolibet: sed ex his quæ sunt in hoc genere demonstrantur hæc quæ sunt in isto. Tertio notandum, quod per principia communia (secundum communem) principia, intelligit Aristoteles de illis quæ pluribus scientijs adaptantur, vt omne totum est maius sua parte. per propria vero particularia dicunt ipsum intelligere, & hæc satis pro præfenti capitulo.

Tex. 88. Scibile vsq; Quomodo igitur. Cap. XXVI.

Istud est vltimum caput, at ab ali- quibus diuiditur: Continet tres conclusiones vnam quætionem cum dilutione, & vnum corrolarium. in hac contextus dilucidatione adest vna conclusio, cum duabus rationib; inquit. igitur. [Scibile autem & scientia, differunt ab opinabili, & opinione:] subdit rationem dicens. [quoniam scien-

tia vniuersalis] supple est, & est per necessaria: sed necessarium non cõtingit aliter se habere:] opinio vero, & opinabile possunt aliter se habere igitur differunt inter se. Deinde subdit [sunt autem quædam vera, quæ contingit aliter se habere: manifestũ igitur est, quod circa hæc,] quæ sunt contingentiæ, & vera, quod [non est scientia,] de hisce, quia icorruptibilia sunt: nam [essent vtique impossibilia aliter se habere.] i. sequeretur oppositum, quod impossibilia aliter se habere essent possibilia aliter se habere. docet deinde circa quæ non est intellectus dicens. [at vero neque intellectus.] s. habet esse circa contingentiæ aliter se habere. [Dico enim intellectum principium esse scientiæ, neque scientia indemonstrabilis,] quasi dicat quod intellectus non solum non est opinio quæ aliter se habere potest, sed etiam non est scientia loquendo de scientia simpliciter. quoniam non debet concedi, quod intellectus sit scientia simpliciter: sed potest concedi esse scientiam indemonstrabilem, & hoc patet cum dixit, intellectum esse principium scientiæ. Cum igitur scientia, (vt inquit D. Tho.) sit ex necessarijs, & necessaria non concludantur nisi ex necessarijs: necesse est quod intellectus qui est principium scientiæ non sit cõtingentium. igitur non erit intellectus neque scientia, neque opinio, quoniã est habitus propositionum indemonstrabilium. scientia vero, & opinio non. [Sed hæc] supple scientia [est acceptio immediatæ propositionis:] opinio autem circa contingentiæ: conuenientia inter hæc tria huiusmodi est. quoniam [verus est intellectus, & scientia, & opinio: & quid per hæc dicitur.] q. d. hæc omnia, intellectus, scientia, & opinio; sunt circa verum: & quæ dicuntur per hæc sup. scita; intellecta, & opinata. [Quare relinquatur opinionem esse

esse circa verum quidem, aut falsum: sed contingens est, & aliter se habere,] & primo. [Hoc autem,] id est hæc opinio [est acceptio immediatæ propositionis, & non necessariæ.] Hoc est, & si conueniat opinio cum intellectu & cum scientia esse circa veritatem, tamen differt opinio ab illis: primo, quia est circa verum, & falsum: secundo, est circa ea quæ contingunt aliter: tertio, & ultimo, quia licet usque ad immediatam resoluat, tamen non accipit immediatam necessariam, sed probabilem. [Certum autem est sic apparentibus,] id est ex ijs quæ apparent. [Opinio enim incertum est: & natura huiusmodi est,] quasi dicat, quod opinio est incerta, igitur est ex ijs quæ possunt aliter se habere, & huiusmodi est natura sua. sed de intellectu, & scientia non sic quimus dicere. secundo probatur hoc modo. [Adhuc autem nullus arbitratur opinari, cum opinetur impossibile aliter se habere, sed scire.] id est opinatur tunc se scire. [sed quando esse quidem sic] existimat, [sed tamen aliter,] supple se habere potest, [nihil prohibet] scilicet se habere posse, [& tunc opinari, tanquam opinionem esse quidem huiusmodi,] scilicet ex ijs quæ possunt aliter se habere, & ex contingentibus, [scientiam autem necessariam,] supple esse oportet, id est ex necessarijs esse, non ex contingentibus.

**Tex. 89. Quomodo vsq;
Eiusdem autem.**

In præsentia quæstionem cum dilutione adducit Philotophus ideo subdit dicens. [Quomodo est igitur non idem opinari, & scire? & quare non erit opinio scientia, si quis potuerit omne quod scit contingere opinari?] declarat exemplo [consequitur

enim hic quidem sciens ille uero opinans per media, quousque ad immediata ueniat,] id est, ut si unus scit, & id omne alter opinetur, per media proficiscetur. tum is qui scit, tum etiam is qui opinatur per media vsque ad immediata ueniat. [Quare si ille sciuit,] id est sciens, & opinans sciuit. sicut enim & quia opinari, & propter quid: hoc autem medium est,] quasi dicat, quod sciuit contingit opinari, quia, & propter quid, hoc est opinari per medium, & per causam, ut sicut contingit accipere probabiliter aliquem effectum, contingit quoque accipere probabiliter causam. Solutionem adducit dicens. [An si quis sic arbitratur non contingentia aliter se habere, sicut se habent diffinitiones, per quas sunt demonstrationes, non opinabitur sed sciet,] quasi dicat, quod si aliquis sic existimat, & sic videt se cognoscere non contingentia aliter se habere, sicut se habent diffinitiones, per quas diffinitiones demonstrationes sunt, ille cognoscens per talia, & huiusmodi non opinabitur, sed sciet. [si autem uera quidem esse,] supple uidentur quæ accipit, [non tamen hæc ipsis inesse secundum substantiam] supple contingit, quantum ad prædicata substantialia, [& secundum speciem,] id est quantum ad per se passiones, iste [opinabitur, & non uere sciet.] ideo propter hoc non est idem scientia, & opinio, eo quod opinio non accipit ea quæ insunt rebus secundum substantiam, siue per se, & secundum speciem: sed ea accipit quæ aliter se habere contingunt, [& quia, & propter quid,] supple habebit opinionem, [i quidem per immediata opinabitur,] quasi dicat, si sciat usque ad immediata opinabilia resolueret. [Si uero non per immediata opinabitur, solum ipsum quæ opinabitur.] ubi est notandum ut recte Egidius notat, quod tam in scientia,

tiā, quam in opinione cum quis scit
 resolvere vsque ad immediata scit,
 quia, & propter quid scit quia, quoniā
 sic est, & scit propter quid, quia scit
 causam. cum vero nescit resolvere vs
 que ad immediata potest scire quia,
 sed propter quid nescit, eo qđ causam
 nescit, vt qui videt solem eclypsari, &
 nescit eclypsim resolvere in suā cau-
 sam, nempe, interpositionem terrę,
 tunc scit, quod sol eclypsatur, sed ne-
 scit propter quid. scit quis Deum to-
 nare, sed propter quid, vt propter p-
 cutionem nubium, ignorat, scit tum
 quia, eo quod sic est. Simili modo cum
 habemus opinabilia, & resolvere vs-
 que ad immediata opinamur quia, &
 propter quid, sed cum opinamur tan-
 tum, & nescimus resolvere, tunc quia
 opinamur solum, & nō propter quid.

Tex. 90. Eiusdem vsque.
 Solertia.

Secundam, & tertiam conclusionē
 admittit in pręsentia Philosoph^o.
 cum corrolario. tertia ibi est, quo-
 niam autem idem. quantum ad pri-
 mam & secundam in ordine positam
 inquit. [Eiusdem autem opinio, &
 scientia non penitus est,] idest impos-
 sibile est ut scientia, & opinio sit om-
 nino eiusdem, quasi dicat, quodammo-
 do non eiusdem simpliciter: [sed sicut
 vera, & falsa eiusdem quodammodo
 est, sic & scientia, & opinio dicunt q-
 dam eiusdem esse, inconuenientia ac-
 cidunt, appetere aliaque, & non opi-
 nari quę opinatur falsę,] quasi dicat,
 quemadmodum falsa opinio, & uera,
 circa eodem possunt esse quodammo-
 do, sed non simpliciter: sic circa opi-
 nionem & scientiam idem est iudiciū
 quod aliquo modo possunt esse circa
 eodem. quoniam si aliquis diceret opi-
 nionem ueram, & falsam esse penitus

omnino, vt quidam dicunt, verbi gra-
 tia, illi qui dicebant omne quod ali-
 cui uidetur est verum, ille qui sic di-
 ceret vellet accidere alia inconueniē-
 tia, puta quod nulla opinio esset fal-
 sa, & qui opinatur falsa non opinare-
 tur. Vbi notandum est Aristotelem di-
 xisse alia, eo quod in quarto Metaph.
 alia posuit inconuenientia, scilicet,
 quod aliquis diceret idem esse verū,
 & falsum. tertiam & vltimam conclu-
 sionem adducit cum subdit. d. [Quo-
 niam autem idem multipliciter dici-
 tur,] & primo [est autem sicut cōtin-
 git] scilicet de eodem ueram, & fal-
 sam esse opinionem, [est autem ut nō-
 commensurabilem enim esse diamet-
 rum uerē, opinari inconueniens est,]
 idest, & est sicut non, vel quodammo-
 do contingit, & quodammodo non cō-
 tingit, ut opinari quod diametrum sit
 commensurabile costę est inconue-
 niens. (vere tamen,) quod est dicere
 non potest significare ueram opinio-
 nem. [sed quod diameter (circa quam
 sunt opiniones) idem; sic eiusdē est,]
 quasi dicat, sed secundum quod acci-
 pimus ipsum subiectum enunciabile
 diametrum, sic eiusdē est supple, opi-
 nio uera, & falsa, verbi gratia, est ali-
 quis, qui opinatur non esse commē-
 surabile, & verē, quod non sit. Alter
 vero opinatur quod sit commensura-
 bile. quatenus ergo est enuntiabile
 potest verē, & falsē opinari. [Sed qđ
 quid erat esse, vnicuique secundum ra-
 tionem, non est idem,] quasi dicat, qđ
 non est idem secundum rationem, si-
 ue quantum ad rationem, quod quid
 erat esse, aut diffinitiuam. ideo subdit,
 [similiter autem, & scientia, & opinio
 eiusdem est:] scilicet quodammodo,
 sed non secundum diffinitionem ean-
 dem, siue secundum eandem confide-
 rationem. [Hęc enim] supple scientia
 [est sic animalis,] idest, est de animali
 hoc modo, [quod non est contingere].
 opi-

opinari [non esse animal, sed illa quidem] supple opinio, [quæ est cõtingere:] siue quæ aliter se habere potest, opinatur. igitur non est idem, [vt si hæc quidem,] idest si scientia, [quod hominis quidem] scientia [est,] idest fit de homine, quod vere sit animal, & quod non possit aliter se habere. [sed illa hominis quidem,] supple opinio est, [sed non quod quidem hominis est,] idest sed opinio sit, quod non sit vere animal, sed aliud. [idẽ enim est,] idest quodammodo secundum quod enuntiabile est, sed non simpliciter erit idem, & secundum considerationem eiusdem: vt habetur de illo scientia, [quia homo:] erit scientia, & opinio, idest, quia enuntiabile est. [Hoc autem sicut non idem,] idest secundum rationem non de illo idem est scientia, & opinio. corrolarium deinde ponit dicens. [Manifestum ex his est, neque opinari simul idem, & scire contingit,] quasi dicat, ex his quæ dicta sunt patet, quod nõ contingit, vt quicquam simul opinetur, & sciat. quoniã simul haberet utique opinionem aliter habendi, & non aliter idem, quod quidem non contingit,] quasi dicat, quoniam simul arbitraretur idem aliter se habere posse, & se aliter habere non posse, quod fieri non potest. [In alio enim unumquodque esse contingit eiusdem, sicut dictum est,] quasi dicat, quod fieri potest, ut in alio, & in alio eiusdem sit scientia & opinio, eodem quo dictum est: [sed in eodem nihil sic potest esse,] idest, ut habeat opinionem, & scientiam simul; quoniam si sic esset, aliquis [haberet opinionem simul, ut quod homo esset secundum, quod est animal: hoc enim fuerit non contingere esse non animal,] idest, quoniam aliquis simul idem existimationem haberet, quod homo, secundum quod homo, & per se, esset animal: at hoc est non posse

hominem non esse animal, [& non secundum quod animal: hoc enim sicut contingere,] idest, & quod homo non per se esset animal: quod fieri non potest. quoniam hoc erit hominem posse non esse animal, quasi dicat, quod hæc duo stare non possunt, ut quis credat de aliquo, quod sit vere animal, & quod non sit vere animal, aut quod nõ possit aliter se habere, & quod possit aliter se habere. vnus enim, & idem non potest habere scientiam de eodẽ, & opinionẽ, at quod vnus habeat opinionem, & alter scientiam hoc patet esse. demum concludit dicens. [Reliqua autẽ,] idest reliqui habitus [quomodo oportet distribuere in rationẽ, & intellectum, & scientiam, & artem, & prudentiã, & prudentiã: hæc quidẽ Phisicæ est, illa uero Ethicæ speculationis magis,] quasi dicat, quod reliqua ad cognitionem pertinẽtia, quomodo distinguantur in rationem, intellectum, & art. quantum ad aliquid pertinet ad Phisicam; supple, eorum distinctio, & ad Ethicam, idest quorũ horum naturalium, & quædam morali accommodata contemplationi sunt magis, & hæc satis pro præsentis capitulo.

Tex. 91. Solertia vsque. Ad finem.

Hoc est vltimum caput huius tractatus vltimi in quo Aristoteles diffinit ipsam solertiam, deinde tria adducit exempla. Diffinitio solertiæ est huiusmodi. [Solertia autẽ, est subtilitas quædam in non perspecto tempore medij,] idest est quædam subtilitas siue facilis coniecturatio medij, in tempore non præmeditato. Primum exemplum est hoc, [vt si quis videns, quod luna splendorem semper habet ad solem,] idest conuersa ad solem,

QQ [statim

[statim intellexit propter quid hoc sit, quia propter id quod illustratur a sole,] quasi dicat, quoniam uidemus lunam semper habere splendorem in illa parte, quæ est versus solem, & nõ in alia, debemus tunc intelligere recipere lumen ab ipso sole. Secundum exemplum est istud, [aut disputantẽ cum diuite,] seu altercantem pauperem, [cum diuite, cognouit quoniam commodatum est,] idest illico cognouit, quod ille diues aliquid accommodauit pauperi id quoque solertia est. Tertium exemplum est, [aut propter id quod amici sunt, quia inimici eiusdẽ sunt,] i. si aliquis uidit duos inimicos factos esse amicos, illico cognouit quod sunt facti amici, eo quod sunt inimici eiusdem alicuius. [Omnes enim causas medias videns cognouit & ultima,] quasi dicat, quod solers. quoniam statim uidens medias cau-

sas, cognoscit etiam vltimas causas, & tunc scit cum sit reducere medias causas ad vltimas. ponit in terminis. d. [splendidum esse ad solem, sit in quo a,] idest maior propositio, [lucere a sole B,] idest medius terminus, [luna c,] idest minor propositio, [inest igitur lunæ quidem ipsi c, b,] idest hæc est maior, quicquid habet lumen a sole splendet versus ipsum, [quod quidem est lucere a sole, ipsi autem b, a,] idest ipsi b, siue ipsi habenti lumen a sole, inest a, [quod est ad hoc esse splendidum, a, quo splendet,] i. versus solem. [quare & ipsi c,] siue lunæ, [inest a,] idest splendidum esse versus solem, [per b,] idest per habens lumen a sole. Quicquid habet lumen a sole splendet versus ipsum, luna habet lumen a sole, igitur splendet versus ipsum, & hæc satis pro presenti capitulo, & pro primo libro.

Finis expositio Primi Posteriorum.

D. I O. B A P T I S T Æ,

R V B E I,

IN LIB. POSTERIORVM

A R I S T O T E L I S

COMMENTARIA.

LIBER SECVNDVS.

Tex. I. Quæstiones, vsque. Quærimus. Cap. I.

In libro præcedenti, egit Aristoteles de demonstratione, & ex quibus, & ex qualibus constet demonstratio ipsa. in hoc verò secundo vult agere de medio demonstrationis. continet autem hoc caput unam conclusionem. primo in hoc libro agit de quatuor quæsitis medijs, si est, quid est, quia est, & propter quid est. deinde quomodo quid est ad demonstrationem se habeat. præterea diffinitionem per causam esse. Amplius de diuisione causarum. Deque compositione diffinitionis cum suis partibus. Vltimo de cognitione, principiorum indemonstrabilium. Medium in demonstratione, potest dici omne illud per quod aliquid

concluditur. In hoc primo capitulo agit de quæstionibus verè scibilibus. & hæc æquales sūt his quæ verè scimus. sed quatuor scimus. scilicet an est, quid est, quia est, & propter quid est, igitur quatuor sunt quæstiones. an est, & quid est, quærunť de esse simpliciter, sed quæ est & propter quid quærunť de esse composito. puta cum dico an sit homo, si est Deus. at non sic in quæsitis quia, & propter quid. dicit igitur. [Quæstiones sunt æquales numero ijs quæcunque verè scimus.] aut numerus quæstionum est æqualis numero eorū quæ sciuntur. [Quærimus autem quatuor: quia, propter quid, si est, & quid est.] deinde agit de quæstione quia, & propter quid. de quia, cum subdit d. [cum enim quærimus utrū hoc inest, aut hoc in numerum ponentes,] . i. ponentes plura faciendū compositam quæstionem, [ut utrū sol deficiat, aut non,]

Q 2 tunc

tunc [querimus, ipsum quia.] & est questio composita quoniam querimus de solè & an deficiat, siue eclipse tur, quæ sunt duæ res. [signum autem huius:] quod queramus hoc modo est, quoniam nos [inuenientes quia deficiat.] siue eclipsetur sol, [paulam, seu cessamus a dubitatione. [& si in principio sciremus quia deficeret, nõ queremus vtrum,] supple sol deficiat, at quoniam nescimus querimus. [cũ autem sciamus ipsum quia, ipsum propter quid querimus, vt scientes quia deficit sol, & quia mouetur terra:] tunc querimus [& propter quid deficit] sol, [& propter quid terra mouetur:] ad centrũ. [querimus quidem hæc,] questita composita quia & propter quid hoc modo vt diximus, siue, [sic.] deinde de simplicibus determinat dicens. [Quædam autẽ]. i. simplicia [alio modo querimus: vt si est, aut si non est,]. i. an si detur vel non detur in mundo. [Centaurus, aut Deus: hoc autẽ si est, aut non] est, [simpliciter dico]. i. appello simplicem questionem. [sed nõ] est simplex questitũ, [si albus est, aut non] animal. nos [cognoscentes quoniam est,] [siue quod datur Centaurus, quod est Deus, tunc] querimus quid est, [qd est secundum questitum simplex, [vt quid igitur est Deus, aut quid est homo?] deinde epilogat, [quæ quidẽ igitur querimus, & quæ inuenientes scimus, hæc & tot sunt,] q. d. qd hæc quatuor sũnt, quæ querimus, & totidem sunt quæ inuenta scimus, duo simplicia, & duo composita. vbi notandum est hæc questita dicere nobis quatuor gradus sciẽtiæ: primus gradus est questitum si est, secundus quid est, tertius quia est, quartus propter quid est, non ita tamen vt de vnaquaque re, debeat queri hæc omnia, quia de Deo forte non possunt hæc omnia queri, sed posse duo dicuntur simplicia, eo quod re simplicem querunt. alia verò duo cõ-

posita, eo quod querunt compositiõnem duarum rerum. simplicia appellantur quoque, non in parte, quia querunt rem secundum se, & vocantur, non in numerum ponẽtia, propterea quod unam rem tantum querunt, hæc tria vnum & idem significant nempe simplicia questita. Composita verò appellantur, in parte, eo quod querunt rem quo ad vnum particulare annexum, vt puta, an sit alba. vocantur quoque, in numerum ponẽtia, quoniam querunt duas res quæ constituunt numerum. Exemplum questiti quia est, utrum deficiat sol nec ne, ostenditque esse questitum, quoniam id quod cum inuenerimus cessamus, & si a principio sciuissemus, non quereremus, vtrũ illud est questitum. huiusmodi est, quia est, igitur est questitum. exemplũ propter quid, vt propter quid deficit lumen solis? aut propter quid mouetur terra ad medium? exemplum si est, an sit Centaurus, an sit Deus. hoc questitũ potest exerceri & de rebus, quæ sunt, & de ijs quæ nõ sunt. exemplum questiti quid est, ut quid est Deus, quid est homo, hoc questitum potest exerceri tantum de rebus quæ sunt, & hæc est differentia inter hæc duo questita simplicia.

Tex. 2. Querimus autem, vsque
Quomodo autem.
Cap. 11.

Hoc secundum caput cõtinet vnã conclusionem, vna cum tribus rationibus. Quare postquam enumerauit quatuor questiones, in hoc contextu reducit has ad duas, nempe ad si est medium, & quid est medium. deinde reducit has duas ad vnã, agitque omnem questionem (vt sumatim dicam) esse questionem medij. conclusio est huiusmodi cum subdit dicens.

[Quari-

[Querimus e, autem cum querimus, quia est aut si est simpliciter].i. cum querimus quia quantum ad compositam questionem. aut si est, quantum ad simpliciter, dico has duas, (quasi dicat) facere tantum vnam questionem nempe vtrum sit medium vel si est medium. ideo subdit [vtrum sit medium ipsius, aut non. cum autem cognoscetes] tunc scimus, [aut quia est] mediū, [aut si est,] medium, [aut in parte].i. in compositione, [aut simpliciter,] quantum ad simplicem questionem, [iterū propter quid querimus,] ad compositas, [aut quid est:] quantum ad simplicem, [& tunc querimus, quid est medium,] q.d. has duas alias questiones propter quid est, quæ est questio composita, & quid est, quæ est simplex, nō faciunt nisi vnam aliam questionem, nempe, quid est medium, igitur quia est, & si est, querunt si est medium, qd est vna questio. & propter quid, & qd est, querunt quid est medium, quod est alia questio. ergo duæ sunt. deinde. [Dico autem quia est aut si est: aut in parte aut simpliciter. in parte quidem. ut vtrum deficit luna, aut augetur. si enim est aliquid aut non est, aliquid in huiusmodi querimus.] q.d. qd quia est, & si est, differunt, sicut in parte & simpliciter. est questio in parte cum querimus, ut vtrum luna deficit, uel luna augetur. quoniam in tali questione querimus si luna est aliquid putata augmentabile, uel defectibile, aut si non est aliquid horum. [simpliciter autem, si est aut non est luna, aut non].i. sed questio simplex, siue de esse simpliciter, est cum querimus ut vtrum sit luna, uel, an detur luna, aut nō, subdit deinde [in omnibus igitur questionibus accidit querere si est medium, aut quid est medium] ipsum, omnis ergo questio medij questio est, secunda ratio est huiusmodi, & tunc reducit ad vnam nempe ad questionem medij cū

dicit. [causa enim est medium].i. in demonstrationibus causa & medium sunt vnum & idem. [in omnibus autē] questionibus, [hæc] causa, siue mediū [queritur.] ergo una est questio. [ut vtrum deficit luna,] seu illa questio quæ querit an deficiat luna, [utrum est aliqua causa aut non, post hæc scientes quia est aliqua] causa: [quid igitur hæc sit,] supple causa, aut medium, [querimus.] hoc igitur modo considerato & questio, quia est, & questio qd est possunt una dici, sed aliter, & aliter considerata. [causa enim prius esse nō hoc aut hoc: sed simpliciter substantiam, aut non simpliciter, sed aliquid eorum, quæ sunt per se, aut secundum accidens: medium est.] q.d. quod medium est causa ipsius esse non hoc aut hoc: sed subiectū simpliciter, aut non simpliciter. sed aliquid eorū, quæ per se sunt, aut per accidens. uel sic diccas, siue queratur esse simpliciter, ut de subiecto queritur, quod quidem non est esse hoc, aut hoc, sed esse esse simpliciter, siue queratur esse non simpliciter, sed esse aliquid, ut esse eorum quæ sunt per se, siue per accidens: semper inquam in omnibus talibus causa, est medium, quæ queritur. deinde subdit. [dico autem simpliciter quidem subiectum: ut lunam, aut terram, aut solem, aut triangulum].i. de re quæ est de subiecto secundum esse simpliciter ut luna secundum se, & sol, & terra, & triangulus. [quid autem esse defectum, aut æqualitatem aut inæqualitatem, si in medio sit aut non,] q.d. sed cum querimus secundum partem quid est defectus quantum ad lunam, non simpliciter vtrum sit luna, sed vtrum deficiat, aut æqualitatem & inæqualitatem, quantum ad triangulum, quoniam tunc non querimus vtrum sit simpliciter triangulus, sed, vtrum habeat æquales angulos duobus rectis, si in medio sit terra, nec ne, quia [in omnibus

bus

bus his] quæstionibus, [manifestum est, quod idem sit, quod quid est, & propter quid. i. & quid est, de esse simpliciter, & propter quid de esse secundum numerum, aut secundum partem, ut quid est defectus: [est] priuatio luminis a luna, a terræ, obiectu, [sive interpositione terræ.] Propter quid est defectus, aut propter quid luna deficit? propter defectum luminis obiecta terra. [sive interposita terra.] Quid est consonantia? [scilicet in musica? est [ratio numerorum in acuto, & graui.] sive secundum acutum, & graue, verbi gratia, in cantilenis, vt vox grauis Bassus, quæ est grauis respectu omnium aliarum partium, & Cantus (quæ vocantur Musici) est vox acuta respectu inferiorum uocum. mediæ vero se habent, vt acutæ respectu inferiorum, & graues respectu superiorum uoces, [& propter quid consonat acutum graui? propter id quod habet rationem numerorum, & graue, & acutum,] sive propter id quod habet proportionem numeralem. [vtrum est consonare acutum & graue?] id est contingit ne acutum & graue consonare? [vtrum sit in numeris ratio eorum] supple acutis, & grauis. [accipiētes autem quia est,] id est, quando scimus, quia est mediū; [quid igitur est ratio quærimus,] id est quærimus quid sit medium, & quid sit illa ratio. igitur omnis quæstio est quæstio mediij. Tertia ratio est talis. [Quod autem sit mediij quæstio,] id est quod omnes quæstiones sint mediij, [ostenditur quando cumque medium est sensibile, [si non uideremus illud medium. tunc] quærimus non sentientes [sive non uidentes,] ut de defectu lunæ, [ut puta cum non uideremus lunam deficere, tunc] quærimus] si est, [supple talis defectus.] si uero essemus super lunam, non utique quæreremus; neque si sit [talis defectus,] neque propter quid sit, [seu neque quid sit, ob uisio-

nem,] sed simul manifestum esset utique utrunque, [scilicet, & si est, & quod est,] ex eo enim quod sentimus, & uniuersale factum est nobis notum, quasi dicat, quod ex ipso particulari in sensu facto, factum est uniuersale in intellectu, hoc dixit ad remouendum cauillationem, quoniam posset quis hoc modo dicere, si nos essemus supra lunam non sciremus, ipsam ecliptari, quoniam scientia non est particularis, sed uniuersalis. unde subdit. [sensus enim quod nunc obijcitur,] uel quod nunc interponitur terra, [ex his autem uniuersale utique factum est]. i. ex sensu perceptione, factum est uniuersale in intellectu. [sicut igitur diximus quod quid est scire idem est, & propter quid est]. i. quid est & propter quid idem. [hoc autem] quæsitum [aut est simpliciter, & non eorum quæ insunt aliquid est,]. i. & non de ijs quæ sunt in numero potentia, [aut quæ insunt,] sive, aut sunt de illis, [ut quoniam duo re- &] anguli trianguli [sunt, aut quonia maius] est triangulus, [aut minus est.] concludit deinde [quod igitur omnia, quæ quærentur quæstio mediij sint, manifestum est.] ex his, quæ dicta sunt hæc sunt quæ uolui circa hoc caput. Vbi notandum est quod causa est medium, & hoc probat propterea, quod omne quod est, aut est substantia, aut est accidens: si est accidens.

vel	p se p accidens	}	per causam determinatam
			ut eclipsis sine causa determinata ut albedo in pariete.

Sed in his quæritur causa, & causa est medium, vt dictum est. ergo semper quæritur medium. Notandum secundo, quod dicitur medium, quonia est id quo medio satisfit quæsitio, & quo medio mens aliquid comprehendit.

dit. dicitur causa quoniam est causa rei, & causa nostræ intellectiōnis.

Tex. 3. Quomodo vsque. Quid autem. Cap. III.

SVpra probauit Aristoteles omnes quæstiones esse de medio. in hoc vero capitulo disputat, quod demonstratio, & diffinitio non sunt eiusdem. Quemadmodum dictum est esse vñ, & idem quæsitum quid est, & quæsitum propter quid. continet tres quæstiones vna cum dilutionibus. Primum igitur proponit dicens. [Quomodo autem quod quid demonstratur, & quod modus introductionis, & quid est diffinitio, & quorum] est diffinitio [dicemus: primum opposites de ipsi,] quasi dicat, quod nos primum dubitantes de ipsi, quæ hic posita sunt, (quoniã qui inuenit, prius dubitatinquit ipsemet. in Metaphis.) dicendum est quo pacto demonstratur, quod quid est, & quis sit modus introductionis, & quid est diffinitio, num sit eiusdem, quod est demonstratio, & quorum sit diffinitio, num sit eorum quorum est demonstratio. [Principium autem futurorum supple dicendorum,] [quod quidem sit maxime proprium habitis rationibus,] quasi dicat, principiu sit futurorum, siue eorum, quæ in futurũ dicemus: id autem uidetur maxime accommodatum ac magis conueniẽs rationibus habitis sequentibus. ponit primam dubitationem dicens. [Dubitat autem aliquis. utrum sit idem, & secundum idem scire diffinitionem, & scire demonstrationem, aut sit impossibile,] num sit idem scire per demonstrationem, & scire per diffinitionem. probatque non esse idem quinque rationibus. primo quia [diffinitio ipsius, quod quid est] siue medijs rei [esse videtur:] uel uidetur facere scire,

[quod autem quid est, omne uniuersale, & prædicatiuum est,] quasi dicat, hoc uidetur impossibile, quod sit idẽ. Primo, quia diffinitio uidetur attingere ad ipsum quid est. quod id est autem omne, & uniuersale, & affirmatiuum est. patet igitur diffinitionem esse uniuersalium, & affirmatiuorum, de suis diffinitis. Sed [syllogismi, alij quidem priuatiui] seu negatiui [sunt, alij uerones] sunt [uniuersales: sicut in secunda figura, omnes] syllogismi [priuatiui sunt,] [in tertia uero non sunt uniuersales.] at in huiusmodi figuris sic demonstratio, igitur non idem, & secundum idem est scire demonstratione, & diffinitione. Secundo [postea neque eorum] syllogismorum [in prima figura prædicatiuorum] siue affirmatiuorum, & uniuersalium, [omnium est diffinitio, ut quoniam omnis triangulus duobus rectis habet æquales.] nanque hoc pacto demonstratur in prima figura, cuius nulla equidem est diffinitio. Tertio probatur non idem esse. cum dicit. [Huius autem ratio est:] quod per primam figuram demonstrabile non est diffinibile. [quoniam demonstrabile, est demonstrationem habere,] id est quoniã scire id quod demonstratur, nil aliud est, quam habere eius demonstrationem. [quare si in talibus] supple præsciuntur per demonstrationem [est demonstratio: manifestum est, quod non utique erit eorum diffinitio.] igitur quoniam demonstrabilia per demonstrationem sciuntur: non est eorum diffinitio. [sciet enim utique aliquis] affirmatiuum, [& secundum diffinitionem:] tamen [nõ habes demonstrationem.] quoniam [nihil prohibet non simul habere,] supple aliquem habentem diffinitionem, habere quoque demonstrationem. Sed & prius haberi potest diffinitio. Quarto probatur cum dicit. [Sufficit autem fides & ex inductione.] ad id ostendendum,

dum, quia [nihil diffinientes aliquādo cognoscemus neque eorum, quæ per se sunt, neque quæ secundum accidens,] quasi dicat, quoniam nihil unquam eorum quæ sunt per se, aut quæ sunt per accidens diffinientes cognouimus. nanque accidentium quæ per se, aut per accidens insunt nõ possunt esse aliqua diffinitiones. Quinto probatur. [Amplius si diffinitio, est quædam cognitio substantiæ:] huiusmodi [quæ demonstrantur,] manifestum est quod non sint substantiæ, [quasi dicat, item si diffinitio est cognitio substantiæ, siue est quædam substantialis notificatio; manifestum est quod quæ demonstrantur substantialia essentialiaque non esse. [Quoniam quidẽ igitur non est diffinitio omnis cuius est demonstratio: manifestum est,] quasi dicat, patet quod non erit idem, & secundum idem scire diffinitione, & scire demonstratione. igitur nec cuiuscunque est demonstratio erit diffinitio. Vbi notandum est quod Aristoteles uolens de diffinitione, & demonstratione agere: principium accepit ab ipso diffinibile, & demonstrabile. idcirco est incipiendum a quæstione: utrum diffinibilia, & demonstrabilia eadem sint, uel que madmodum in textu dictum, intelligas.

Tex 4 Quod autem vsq; Sed utrum.

Secundam quæstionem, ut supra dicebamus, ponit in præsentia Aristoteles, probansque suabus rationibus, quæ huiusmodi est, cum lubdit dicens. [Quid autem cuius est diffinitio: nunquid omnis demonstratio est, aut non?] hoc est, sed quæritur eõtra, num cuius est diffinitio, sit demonstratio, aut non? sed non uidetur esse. Primo probatur. [una quidem iã ratio, &

de hoc eadem est.] nempe cum superiori. quoniam. [vnius inquantũ vnũ, est una scientia. quare si utique scire demonstrabile, est demonstrationem habere: accidit quoddam impossibile,] quasi dicat, quare si reuera scire id quod demonstrari potest, nil aliud est quam eius demonstrationem habere: accidit aliquod impossibile. quoniam [diffinitionem habens, sine demonstratione sciet.] hoc est inconueniens, quod si diffinibile demonstrabile esset, cum habere possumus diffinitionem, ante demonstrationem de ipso, sequeretur, quod illud quod ponitur esse simul diffinibile, & demonstrabile, possemus per diffinitionem scire antequam haberemus de ipso demonstrationem. igitur posset aliquod demonstrabile sciri antequam haberetur de eo demonstratio, quod absurdum est. Secundo probatur. [Amplius principia demonstrationum sunt diffinitiones: quorum] principiorũ [non esse demonstrationes monstratum est prius.] in primo libro. quoniam. [aut erunt principia demonstrabilia, & principiorum principia, & hoc in infinitum abibit:] i. si principia sunt demonstrabilia erit processus in infinitum, [aut primæ diffinitiones erunt indemonstrabiles.] igitur oportet, ut primæ diffinitiones sint indemonstrabiles, quare non omnis cuius est diffinitio. erit & demonstratio, vbi notandum est, quod diffinitio est propriè substantiarum & non accidentium, intelligendum esse, de accidentibus in abstracto, nõ autem de accidentibus in concreto, quæ accidentia sunt in genere & significantur per modum substantiæ, ut fortis, & iustus: & huiusmodi non sunt in genere, sed fortitudo, & iustitia, non enim est diffinitio hominis albi. igitur est diffinitio primo & per se substantiarum, & est accedentium propriè est abstractorum, &

con-

concretorum, nisi ut significantur per modum substantiæ.

Tex. 5. Sed utrum, vsque. Ipsius autem quid est.

Hæc est tertia, & ultima quæstio huius capituli in qua quærit ipse utrum possibile sit quod alicuius eiusdem sit diffinitio & demonstratio: & si non omnis eius, & ostendit quod non quatuor rationibus. dicitur igitur. [Sed utrum si non omnis eiusdem, sed alicuius eiusdem sit diffinitio, & demonstratio: an impossibile sit?] q. d. utrum si non omnis, eiusdem sit diffinitio, & demonstratio: alicuius ne eiusdem est diffinitio & demonstratio: an id impossibile est: videtur quod non primo. [Nō enim demonstratio cuius est diffinitio.] causa huius dicti est huiusmodi [diffinitio ipsius quid est, & substantiæ est.] id est diffinitio ipsius quidditatis, & substantiæ siue essentiæ est. quoniam diffinitio est sermo: essentiæ & substantiæ expressimus. [sed demonstrationes omnes videntur supponere & accipere quod quid est, ut mathematicæ quid unitas, quid impar, & similiter alie.] i. at demonstrationes omnes: supponere videntur ipsum quid est, & non demonstrare, ut mathematicæ quod impar &c. igitur nullius cuius est demonstratio: erit & diffinitio: quare non alicuius eiusdem est diffinitio & demonstratio. secundo probatur. [Amplius, omnis demonstratio aliquid de aliquo monstrat: ut quia est] si est demonstratio prædicatiua, [aut non est,] si est demonstratio priuatiua, sed [in diffinitione nihil alterum de altero prædicatur, ut neque quod animal de bipede] prædicatur, [neque hoc] siue bipes, prædicatur [de animali, neque figura de plano] prædicatur, quoniam [neque est planum figura, neque figura planum.]

q. d. quod in diffinitione trianguli quod est esse figura plana, planum non dicitur de figura: nec figura planum. tertio. probatur. [Amplius, alterum quod quid est, & quia monstrare,] q. d. quod differunt, quoniam alterum est monstrare quid est, & alterum est monstrare quia est, quoniam [diffinitio ostendit quid est, sed demonstratio] ostendit [quia hoc est de hoc, aut non est,] id est ostendit affirmatiue uel negatiue aliquid esse de aliquo vel non esse. nō igitur alicuius eiusdem: est diffinitio & demonstratio. Quarto, & ultimo probatur. [alterius autem] rei, [altera est demonstratio: nisi sit tanquam quædam totius,] id est nisi unum sit ut pars & alterum ut totum, [hoc autem dico quod ostensum est duobus rebus æquales habere de isoscele: si omnis ostensus est triangulus, pars enim hoc est,] id est isosceles [illud totum] [scilicet triangulus, hæc autem,] id est quid est cuius est diffinitio, & quia est cuius est demonstratio [non sese habent sic adinuicem,] ideo subdit & quia est & quid est, quoniam [alterū non est pars alterius.] deinde epilogat dicens. [Manifestum itaque quoniam neque cuius diffinitio, omnis huius demonstratio:] est, & manifestum est etiam, quod [neque cuius omnis sit demonstratio, & huius omnis sit diffinitio, quare omnino eiusdem nullius contingit utraque habere] scilicet demonstrationem, & diffinitionem. [Manifestum est itaque quod neque diffinitio & demonstratio, neque idem erunt, neque alterum in altero,] scilicet erit vel sub altero. [et namque subiecta similiter se haberēt] id est illa quæ subijciuntur se haberēt similiter, scilicet nec demonstrabile, nec diffinitibile sunt unū & idem, quoniam, quid est & quia est nec sunt idē, nec alterum est pars alterius, [hæc ergo vsque huc adlubrata sunt,] scilicet per hunc modum & per hanc viā

R.R. oppo-

opponentis, & arguentis. Vbi notandum est, quod non est demonstratio eius quod supponitur: sed eius quod probatur. Secundo sic, quod genus non predicatur de differentia, ut patet tertio Metaph. nisi prout differentia implicat speciem, quia de eo, quod significat differentiam, non predicatur genus: non enim aliud significat album quam albedo. nec hæc differunt inter se quantum ad rem significatam. Sed quantum ad modum significandi, & hoc notatum est quantum spectat ad secundam rationem tertie questionis. Cum dicebatur in diffinitione, & cetera. primum uero quantum ad primam ibi. demonstrationes omnes videntur supponere. hæc satis pro presenti capitulo.

**Tex. 6. Ipsius autem vsque.
Oportet autem in.
Cap. III.**

Quatuor proposuerat Aristoteles problemata. exequutus de quarto. scilicet quorum sit demonstratio, & tertio. scilicet quid sit diffinitio. Hic de secundo agit. continet unam conclusionem hoc caput. in quo querit arguendo, utrum quod quid est, seu diffinitio possit demonstrari de eo cuius est, siue de diffinito, i. ratione quod quid est, seu sub ratione diffinitionis. unde dicit, quod quid est, non posse demonstrari de diffinito in eo quod quid est per syllogismum duplantem. namque vel in tali syllogismo præmissæ sumerentur cum reduplicatione, aut sine. non secundum: quoniam ex ipsis non sequeretur reduplicatio. nec primum, quia in tali reduplicatione esset petitio principij namque in minore predicaretur diffinitio de diffinito cum reduplicatione ut omnis numerus seipsum mouens est causa uiuendi in eo quod quid est.

Sed anima est numerus seipsum mouens in eo quod quid est. igitur est causa uiuendi in eo quod quid est. petitio principij est in minore, quoniam cum sit una tantum quidditas quod assumitur, debet probari. duplantem appellat Hermolaus. Sed proprie non est syllogismus. dicit igitur Philosophus. [Ipsius autem quid est utrum syllogismus sit, & demonstratio: aut non: sicut nunc ratio supposuit,] quasi dicat, utrum ratiocinatio ipsius quid est, demonstratio ne est: an non: ut paulo ante supponebat disceptatio: videtur, quod est, diffinitioque non posse monstrari syllogismo de diffinito, siue de eo cuius est, in eo quod quid est, seu sub ratione diffinitionis. quoniam [syllogismus monstrat aliquid de aliquo per medium,] quod est dicere, syllogismum habere hanc conditionem, quod accipit medium, & per illud aliquid demonstrat. i. Sed conditiones quod quid est, seu diffinitionis sunt hæc. cum sub. dicens. [Sed quid est,] i. diffinitio, [proprium quod est.] i. est una hæc conditio, quod sit quid proprium, [& in eo quod est predicatur,] & hæc est alia conditio, quod predicetur diffinitio in eo, quod quid est. [hoc autem] posito, etiam [necessè est conuerti,] & est alia conditio, quod sit conuertibilis cum suo diffinito. Probat per syllogismum reduplicatum non posse probari, quod quid est seu diffinitio, in eo quod quod est dicens. [Si enim ipsi c, proprium est a,] id est si proprium est a, id est diffinitio, ipsi c, id est ipsi diffinito. a sit animal gressibile bipes, b animal rationale mortale, c uero homo, a sit maior, c, minor, b, medium, inquit igitur [manifestum est, quod & ipsi b,] siue ipsi medio, erit quid proprium, [& hoc] medium b, vel animal rationale mortale [ipsi c,] i. ipsi homini erit quod medium, vel ipsi diffinito. [quare omnia sunt adinuicem] conuertibilia, & omnia.

Omnia sunt propria. ex hac prima conditione ostendit hæc adinuicem conuertibilia. igitur non potest diffinitio vniuersaliter concludi de suo diffinito, nisi medium etiam accipiatur proprium, & conuertibile, & nisi omnia hæc sint conuertibilia. quid in syllogismo reduplicatiuo ex secunda conditione diffinitionis requiratur, ostendit, scilicet quod diffinitio prædicatur in eo quod quid. ideo vult ostendere quid debet habere iste syllogismus, & dicit quod oportet procedere hoc pacto, scilicet, & maior & minor extremitas prædicetur cum hac reduplicatioue, in eo quod quid est. d. igitur. [at vero & si a,] idest maior extremitas [in eo quod quid est omni b, inest.] i. in omni medio, & vniuersaliter b, de omni c, in eo quod quid est dicitur.] i. prædicetur de minori extremitate in eo quod quid est. [necesse est a, in eo, quod quid est.] i. maior extremitas in eo quod quid est, [de c, dicit.] i. diffinito, vel de homine, in eo quod quid est. [Si vero non sic accipit aliquis duplicans.] i. accipiat vel sumat bis hoc modo hanc particulam in eo quod quid est: [non necesse erit a,] siue maior extremitas. i. animal gressibile bipes [in eo quod quid est prædicari de c,] idest de diffinito. i. homine: quæ est minor, in eo quod quid est. [sed si a,] idest diffinitio, vel maior extremitas, [de b, in eo, quod quid est] prædicetur idest de medio, quod est animal rationale mortale, [non autem b,] siue medium [de quocunque] siue de quibuscunque prædicatur b, prædicetur [in eo quod quid est, ipsum autem quid est vtraque habebunt,] quasi dicat, quod sequitur oportere, quod quid est, ex vtraque parte, supple præmissarum, & non solum hoc. s. quo non solum a, sit quod quid est ipsius b, sed [hoc erit vtrique & b,] siue medium animal rationale mortale dicitur [de c,] i. de ho-

mine [in eo quod quid est.] conuertibiliter. Deinde vult deducere ad absurdum dicens. [Si igitur quod quid est.] i. diffinitio [& quid erat esse.] i. id quod significat diffinitio, [vtraque habent,] idest ex vtraque parte est quod quid erat esse, tunc sequitur, quod [in medio termino erit prius, quod quid erat esse.] i. supponitur quod debet probari. i. quod mediū sit, quod quid erat esse, ipsius minoris. quoniam ergo medium prius sumptū erat ipsum quod quid est; sequitur quod probabitur, quod quid est, p quod quid est, & erit petitio principij, vt prius dicebam. declarat hoc, in terminis. d. [& omnino si est,] vel contingat [monstrare quid est:] ordinamus hoc modo terminos [sit c, horro.] i. minor ut iam dixim. [a vero quod quid est.] i. maior sit diffinitio, [siue animal gressibile bipes, siue aliquid aliud:] nihil enim refert. [Si ergo syllogizatur a, de c,] idest animal gressibile bipes de homine, [necesse est a, de omni b,] siue de omni animali rationali mortali [prædicari,] quod est medium. q. d. si contingat demonstrare diffinitionem hominis de homine, necesse est diffinitionem hominis prædicari de omni medio in eo quod quid erat esse. [huius autem] supple c, vel ipsius hominis [alia media ratio.] i. alia media diffinitio, quasi dicat, quod non poterit a, de c, syllogizari, siue diffinitio hominis, de homine non poterit syllogizari, nisi b, vel medium accipiatur tale, quod sit diffinitio ipsius hominis: [quare & hoc] supple medium ipsum, [erit quod] quod est homo. i. diffinitio ipsius hominis, s. animal rationale mortale. [igitur accipit] demonstrans in medio termino, [quod oportet ostendere: etenim] accipit [b,] medium, quod [est quod quid est hominis.] Siue diffinitio ipsius hominis, & ita est petitio principij syllogismus erit sic. Omnis homo

est animal gressibile bipes i quid, omne animal gressibile bipes est animal rationale in quid, igitur omnis homo est animal rationale in quid. obiurgat ergo Aristoteles hunc modum (aliter enim non concluditur diffinitio de diffinito sub ratione diffinitionis,) eo quod committit petitionem principij. Petitio principij est triplex, vna cum probamus æque ignotum, per æque ignotum; secunda cum probamus ignotum per ignotum, & de hac nunc agit ipse. patet hoc. non volumus probare diffinitionem de diffinito? scilicet. nõne assumimus pro medio diffinitum? probare. igitur assumimus pro medio quod fuit probandum, & probamus idem per idem. Notandum secundum. Nihil quod possumus dicere syllogismum duplicatiuum esse duplicem, veluti duplex est duplicatio. s. rei & intentionis, rei, cum subiectum reduplicatur ex parte prædicati, vt animal est orthographus, quatenus grammaticus. Intentionis, cum additur aliqua intentio prædicato, vt homo est species, vt vniuersalis, species prædicatur de pluribus, vt vniuersale. igitur homo prædicatur de pluribus, vt vniuersale. rei est duplex, aut minoris, aut medijs, vt vult Arist. i. prior. maioris reduplicatio inutilis est.

**Tex. 7. Oportet vsque.
At vero.**

Quod semper in tali syllogismo petatur principium, ostendit in præsentia Aristoteles. cum subdit dicens. [Oportet autem in duabus propositionibus, & primis, & immediatis considerare,] quasi dicat, quod id quod dictum est in præcedenti, oportet considerare in duabus propositionibus, quæ sint primæ: & quod habeat

terminos immediatos, siue quod sine ex immediatis terminis, hoc est proprijs. quoniam siue inter b, & c, detur alia ratio media; siue non, cum nõ sit processus in infinitum, nihilominus ad immediatam, & primam rationem venire necesse est. namque [maxime sit manifestum quod dicitur.] hoc modo. s. quod petebatur principium. illi qui sunt [quidem monstrantes per conuersionem] siue per terminos conuertibiles quod quid est alicui rei, vtputa, [quid est animal, aut quid est homo, aut quodlibet aliud eorum quæ sunt:] necesse inquam est illos petere principium. ideo. d. [petunt quod est ex principio.] s. sunt monstrantes idem per idem, & sic petunt principium, [vt si quis putet,] vel diffiniret [animam esse eandem causam viuendi sibi ipsi:] & est vna diffinitio. [hoc autem] siue si iterum diffiniat [esse eundem numerum seipsum mouentem,] quod est alia diffinitio. s. animam esse numerum seipsum mouentem. igitur si quis vnã per aliam velit probare diffinitionem, [necesse est enim petere,] principium. s. dicere [animam hoc esse, quod numerum esse ipsum mouentem sic sicut idem.] animam esse verum numerum seipsum mouentem, & sicut diffinitionem in eo quod quid. igitur diffinitio de anima probabitur per diffinitionem in eo quod quid est. sic erit idem per idem. Deinde assignat rationem probando dicens. [non enim si sequitur a,] i. maior uel diffinitio [b,] id est medium, [&] medium [hoc c,] siue diffinitum [a, quod erat esse, erit in ipso c, i.] diffinitio erit de ipso diffinito, siue de illo concludetur. [Sed verum erit dicere de c, solum.] i. de diffinito, quasi dicat, quod si accipiatur simpliciter diffinitio. s. animal gressibile bipes, esse in omni medio. i. animal rationale mortale, & medium, in omni homine vel diffinito, solum concludetur,

tur, quod diffinitio erit in omni diffinito, sed non concluditur, quod diffinitio sit quod quid erat esse ipsius diffiniti. Si vero volumus concludere quod diffinitio sit quod quid erat esse ipsius diffiniti, non sufficit accipere præmissas tanquam propositiones simplices: sed diffinitivitas in eo quod diffinitivas. [neque si est a, quod quid est,] id est aliterius, quam hominis, ut animalis, [& de b,] i. de medio [prædicatur omninanque animalis esse prædicatur de hominis esse,] quasi dicat, quoniam diffinitio animalis prædicatur de esse hominis. s. de diffinitione vniuersaliter. [verum enim est de omni esse hominis,] siue de diffinitione vniuersaliter, [animalis esse: sed sicut, & animal] vniuersaliter dicimus esse [de omni homine. sed non sic sicut vnum esse,] ut est diffinitio propria. demum concludit dicens. [Siquidem igitur si non sic accipiat.] i. diffinitiones proprias non accipiat. [non syllogizatur quod a,] id est diffinitio [sit in c,] siue in diffinito [quod quid erat esse & substantia,] vel tanquam essentialis, & propria diffinitio. [Si vero sic accipiat] per proprias diffinitiones [prius erit accipiens, quod in c,] id est in diffinito. [quoniam est quod quid erat esse b,] id est medium, quasi dicat, quod si hoc modo acceperit, ut dictum. s. per proprias, profecto accipiet b, id est medium diffinitionem esse ipsius c, id est diffiniti: [quare non demonstratum est,] id est, non sit demonstratio. Sed [quod erat in principio accepit.] i. sed sumit, quod a principio demonstrari petebatur, vel sed est petitio principij. patet ergo syllogismo demonstrari non posse quid est, diffinitionemve de diffinito, ut quod est, vel sub ratione diffinitionis. Vbi notandum est, Aristotelem intelligere diffinitionem non demonstrari posse de diffinito, & sic ista erit diffinitio animal rationale risibile, est diffini-

tio hominis absque copula, est, & sic ista non demonstratur: cum vero dico homo est animal rationale risibile, non amplius est diffinitio, sed est propositio, & hæc satis pro presenti capitulo.

Tex. 8. At vero vsq; quid enim prohibet. Cap. V.

Aliam adducit conclusionem in hoc capitulo, nempe quod quid est, non est demonstrabile de diffinito in eo quod quid est per syllogismum diuisiuum, quod probat, quoniam arguendo per syllogismum diuisiuum conclusio non sequitur de necessitate ex propositionibus, sed petitur principium, eo quod semper sumitur aliquid tanquam probatum quod non est probatum, verbi gratia, hoc pacto arguendo substantiarum alia est corporea alia incorporea. corporum aliud est animatum aliud inanimatum. at homo non est corpus inanimatum igitur animatum corpus est. non sequitur hic conclusio nisi respondens concedat hominem esse corpus, sed petitur principium, continet igitur hoc caput conclusionem unam, & questionem cum dilutione, questio ibi Amplius, & dilutio ibi syllogismum, dicit igitur. [At vero neque per diuisionem viam est syllogizare:] quod quid est demonstrari de eo cuius est, in eo, quod quid. [Sicut in resolutione circa figuras dictum est.] siue, in libris priorum. [Nequaquam enim necesse sit rem illam esse cum hæc sit:] quasi dicat hanc esse formam syllogizandi, quod sit necesse rem vel propositum esse conclusum, cum sint præmissæ, sed hoc non facit syllogismus diuisiuus, [sed sicut neque inducens demonstrat,] id est sed se habet in via diuisiua quemadmodum in via inductionis, quoniam si quis inducit

cit per singularia ad vniuersale, nec nec demonstrat, nec syllogizatur ex necessitate, igitur, nec syllogizans diuisiue demonstrat, nec probat aliquid. sed petit principium, quia [non oportet conclusionem probare, neque] oportet conclusionem [in concedendo esse:] ratio, propterea quod non dat conclusioni vim concessio respondentis. [sed necesse est] conclusionem, [cū illa sint,] scilicet præmissæ. [& si non dicat respondens. utrum homo animal est, aut inanimatum? postea accipit animal: nō syllogizat,] quasi dicat, & si assentiatur respondens, verbi gratia, si quis interroget utrum homo sit animal, vel inanimatum: & per inanimatum intelligit, quod æquale animalis sit inanimati: qui quærit inquam hoc modo videtur interrogare eum, an homo sit animal, quæ erit conclusio: deinde facta interrogatione, accipit animal, & hoc modo accipiens, nō syllogizat: sed per concessionem respondentis qui dicit hominem non esse inanimatum, absque syllogismo sumit hominem esse animal. [iterum, omne animal, aut gressibile, aut aquaticum] id est si fiat iterum iste syllogismus diuisiuus, ut homo est animal. syllogizādo sequitur, quod sit gressibile, aut aquaticum: [accipit gressibile] absque syllogismo, [& hominem esse totum animal gressibile, non necesse erit ex dictis, sed accipit & hoc.] q. d. & rursum si quærat quæ, est ne omne animal gressibile an aquaticum? dabitur utrum homo (dicet interrogans) gressibile est, an aquaticum? conceditur gressibile: & sine syllogismo, quoniam accipit per consensum, & accipit hominem esse id totum animal gressibile: & hoc modo (inquam) non ex necessitate sequitur ex dictis: sed oportet quod hoc etiam supponat concessum sibi a respondente: nempe animal diuidi sufficienter in aquaticum & gressibile, & quia pauca

sunt quæ in exemplo accepit, quia duæ erant. s. gressibile, & aquaticum, sed post sunt etiā accipi plures diuisiones idcirco subdit. [Differt autem nihil in multis] diuisionibus, [aut in paucis sic dicere.] Per huiusmodi syllogismos diuisiuos, quoniam [idem est] iudiciū, [Non syllogisticum quidem igitur, & vsus sit sic procedentibus:] & de contingentibus syllogizari,] quasi dicat, procedentes per viam diuisiuam, formam, & vsum syllogisticum non seruant: & etiam circa ea quorum contingit esse syllogismus, supple nō est syllogizare secundum formam syllogisticam ac vsum arguendi. ergo diuisio non est idonea ad demonstrandū, quod quid est.

Tex. 9. Quod enim vsque. Sed utrum.

Accedit ad quæstionem cum dilutione in præsentia. probans per viam diuisiuam non posse probari, quod quid est sub ratione diffinitionis. dilutio est cum dicit sed syllogismus. dicit ad primum [quid enim prohibet, & hoc verum quidem omne esse de homine. non tamen quid est neque] quod quid erat ostendens,] quasi dicat quid nam prohibet id totum, quod ex interrogatione diuisionis fuerit concessum vel datum de homine, uerum esse: nō tamen esse diffinitionē declarans hominis quidditatem? q. d. nihil, igitur via diuisiua non est idonea, ad demonstrandum quid est, aliam rationē adducit. d. [Amplius quid prohibet apponere aliquid,] seu facere superflua diffinitionem, [aut auferre illam diminuendo] [aut excellere substantias,] id est transcendere, diuidendo genus per particulares differentias, præmittendo communes, & intermedias. [hæc quidem igitur dimituntur,] sup
ple

ple in uia diuifua, idcirco ommittantur non erit igitur idonea diuifio ad demonftrandum quid est. ponit dubitationem dicens. [contingit autem foluere in accipiendo in eo quod qd est omnia, & quod est confequenter diuifionem facere quafitum prius, & nihil relinquere,] i. at forte dicit quis quod contingit fic refoluere diuifione: ut accipiantur omnia quæ in eo qd quid est, feu in diffinitione prædicantur, & eius quod prius quafitum est facere diuifionem, ut faciat aut conftituat diffinitionem fignificatam quod quid est, & nihil omittat eorum quæ requiruntur ad diffinitionem; ut funt differentiz, [hoc autem neceffarium est,] [fcilicet quod fi nihil relinquatur, erit diffinitio propria, & fi omne in diuifione cadit & nihil relinquit, indiuiduum enim fpecie oportet effer. [q. d. quod fi omnia huiufmodi in diuifione cadent, fcilicet quod ea, quæ accipiuntur per diuifionem prædicantur in eo quod quid est, & cadant in diuifione, & quod nihil defit. tale inuentu per uiam diuifiuam erit propria diffinitio, quoniam erit indicans, quiddam enim indiuiduæ fpeciei. i. fpecialiffimæ, ubi notandum hanc effer obiectionem & folutionem quorundam deinde diluit ipfe fub. [fed fyllogifmus non tamen in effer, fed fi quidem alio modo cognofcere facit: & hoc quidem nõ fuit inconueniens, neque enim inducens forte demonftrat, fed tamen oftendit aliquid.] qd. licet fit neceffarium prædictis exiftentibus fieri aliquod indiuiduum: tamen non facit, prædicta uia cognofcere fyllogiftice: fed facit cognofcere quod quid effer per alium modum, & hoc non effer inconueniens, qd id faciat alio modo, fide manifefter, quam per fyllogifmum, ut ille qui inducit non probat fyllogiftice, attamẽ aliquid demonftrat nempe alia uia, fimiliter fe habet diuifio. Deinde fub-

dit. [fyllogifmum autem non dicit, ex diuifione effer ligens diffinitionem.] quoniam, [ficut funt in concludionibus, quæ funt fine medijs,] id effer ubi non referuatur forma fyllogiftica, ut fi aliquis dicat quoniam hinc exiftentibus neceffe effer hoc effer, contingit interrogare propter quid fit, fic & in diuifis terminis.] q. d. fi quis dicat quoniam, quibusdam exiftentibus præmiſſis, neceffe effer concludionem effer, ut fi quis diceret exiftente omni homine, & exiftente omni equo, neceffe effer exiftere Platonem, & Brunelum, contingit interrogare propter quid, quoniam ibi non referuatur forma fyllogiftica, nec fequitur fyllogiftice, niſi addatur Platonem effer hominẽ, & Brnellum effer equum, fic huiufmodi modus augmentandi in terminis diuifius non fit fyllogifmus, eo quod femper refat interrogatio, [ut quid effer homo? animal mortale pedes habens, bipes fcine pennis. [hoc effer per uiam diuifionis, non autem fyllogifticam, quoniam fecundum vnamquamque, oppositionem propter quid fcit.] contingit interrogare. [& dicit enim & monftrabit diuifione,] id effer ille qui uult manifefrare quod quid effer per uiam diuifiuam opinatur fe rectẽ fyllogizare, at non folum dicit, fed etiã monftrabit totam diuifionem. [ficut opinatur quod omne animal aut mortale aut immortale fit, huiufmodi autem oratio omnis, non effer diffinitio.] id effer is qui refpondebit monftrabitq. id per uiam diuifiuam, ut arbitratu omne animal mortale aut immortale effer, cum uero dabitur de homine qd fit mortale, iterum arbitratu omne mortale pedes habere, fi dabitur pedes habere, aut bipes aut quadrupes: fed talis ratio non effer diffinitio, propterea quod diffinitio nõ accipit utrãque partem diuifionis. [quare quãtis diuifione monftrauit, fed tamen diffinitio.

nitio, nō syllogismus sit, [hoc est, quare licet demonstrat per viam diuisionem, vel concluderit per illam: minime sit vt id diffinitio sit. attamen si diffinitio, non syllogismus. Tu autem nota hic non querere Aristot. an sit proficua diuisio ad cognoscendum diffinitionem, sed, num via diuisua possit demonstrari quod quid est. Nec etiam diffinitio accipit utranque partem diuisionis: propterea quod non doceret nos diffiniti naturam, & hæc pro pro præsentis capite.

Tex. 10. Sed vtrum, vsque, & ad dubitantem. Cap. VI.

Postquam demonstrauerat quod quid est, non posse demonstrari de eo cuius est per diuisionem hic ostendit nō posse, neque per diffinitionem probatque duobus rationibus, continet autem hoc caput duas quæstiones, secunda ibi: & si ex conditione, vna cū dubitationibus, dubitationemque ibi. Et addubitarem. Quantum spectat ad primum inquit, [sed vtrum sit demonstrare quod quid est siue diffinitionem, [secundum substantiam? [siue secundum substantialem eius diffinitionem [ex conditione accipientem quod quid erat esse:] id est ex suppositione ipsius diffinitionis: [quod est ex ijs quæ sunt in eo quod quid est proprijs] q. d. fieri ne potest, ut quis ostendat diffinitionem substantialem: hac determinata conditione, ut accipiat id esse diffinitionem quod coalitum ex ex ijs quæ sunt in eo quod quid est, & ex proprijs, id est ita ut accipiens sumat, quod quid erat esse, scilicet hominis esse illud quod ex ijs proprijs est, quæ in eo quod quid est sunt. [hæc autem in eo quod quid est sola, & proprium est omne hoc enim est esse illi.] q. d. quod quædam sunt quæ sola de aliquo hoc ipso

quod quid est prædicantur: quorum omne seu totum & proprium & æquale est illi, quoniam illi esse (puta homini, sic accipiat proprium illius.) & est ratio, ac diffinitio. dilutionem ponit. d. diffinitionem non posse demonstrari de diffinito, & hæc est prima ratio cum subdit [An iterum accipit quod quid erat esse & hoc?] id est an ne sursum, quod quid est, in hoc modo demonstrandi accipit, vt in superioribus equidē, [necesse est enim per mediū monstrare,] q. d. quod posita hac conditione siue modo syllogizandi, necesse est monstrare diffinitionem per medium, quod est ipsa diffinitio. igitur diffinitio per diffinitionem demonstrabitur, quod est petitio principij, vt hoc modo, omne proprium hominis, quod de homine, vt quid est, dicitur, est hominis quod quid est, siue diffinitio: animal bipes rationale mortale est proprium hominis, quod de homine prædicatur, vt quid est: ergo animal bipes rationale mortale est hominis quod quid est, secundam rationem adducit. d. [Amplius sicut neq; in syllogismo accipitur quod quid est] siue diffinitio syllogismi [syllogizare,] id est non accipit diffinitionem syllogismi ad syllogizandum, (& hæc ratio est ex simili) sic cum demonstratur quid est, non est sumenda ipsius diffinitio, [semper enim tota aut pars est propositio ex quibus est syllogismus,] id est quoniam semper aut tota aut pars est pars ex quibus coalēscit syllogismus: igitur] sic neq; quod quid est esse oportet esse in syllogismo, id est neque diffinitionem diffinitionis oportet esse ad syllogizandum diffinitionem in syllogismo, [sed seorsum] vel diuisim [hoc a positis esse,] q. d. quod diffinitio diffinitionis, & diffinitio syllogismi separata debet esse ab ijs quæ ponuntur in syllogismo, igitur non potest fieri, vt quis demonstret quid est, syllogismo:

Idem, eo modo, ut sumat quid est, id proprium esse, quod coalescit ex ijs quæ in eo, quod quid est prædicantur.

Tex. 11. Et ad dubitantem vsque. Ex si ex.

Dubitationem adducit. dicens, [& ad dubitantem, an syllogizatum est, an non est hoc obuiandum, quoniam: hoc enim erat syllogismus,] quasi dicat, & si quis dubitet de syllogismo factio an sit, uel non syllogizatum obuiandum est, ostendendo ei per diffinitionem syllogismi, quoniam hic est syllogismus. [Et adhuc quod nec quod quid erat esse syllogizatum est, quoniam utique,] quasi dicat, & adhuc si quis dicat diffinitionem, aut quod quid erat esse, non esse syllogizatum: tunc dicat imo syllogizatum est: (nā id nobis supponebatur,) sed non demonstrabatur, ut dictum est. ideo subdit. [Hoc enim positum est nobis, quod quid erat esse.] unde concludit. [quare necesse, & sine eo quod quid est.] i. sine diffinitione syllogismi, [sit syllogismus: aut.] s. sine diffinitione diffinitionis [quod quid erat esse] siue diffinitio, sit [syllogizare aliquid,] quasi dicat, non debemus syllogistice probare aliquid de aliquo modo sit diffinitio per diffinitionem diffinitionis. nec debemus syllogistice probare de aliquo, quod sit syllogismus per syllogismi diffinitionem. Notatione dignum est secundum Egid. quod cum syllogistice per diffinitionem diffinitionis probamus diffinitionem: ibi est duo considerare, s. diffinitionem diffinitionis, quæ assumitur, & formam syllogisticam, in qua talis diffinitio ordinaretur. quare sicut volumus facere fidem de diffinitione per diffinitionem eius.

ita cum forma syllogistica concurrat ad hoc probandum debemus facere simili modo fidem de forma syllogistica per diffinitionem syllogismi, sed cum non debeat probari syllogistice syllogismus per diffinitionem eius: pari ratione non debeat probari syllogistice diffinitio de diffinitione ipsius.

Tex. 12. Et si ex vsque. Quaaliter igitur.

Ad secundam questionem accedit Aristoteles in hoc ultimo contextu huius capituli. in qua ostendit nos non debere probare diffinitionem per diffinitionem diffinitio. hocque diluit duabus rationibus dicit igitur primum. [Et si ex conditione monstrat.] siue suppositione, ut supponendo diffinitionem unius contrarij demonstrat diffinitionem de alio contrario, [ut si malo inest diuisibile esse.] i. si diffinitio mali est esse diuisibile, [in contrario est contrarium esse,] quasi dicat, quibuscumque contrarium est, diffinitio contrarij, diffinitioni contraria est ut ipse subdit [in quibuscumque est aliquid quod contrarium.] quoniam [bonum malum contrarium est, & indiuisibile] est contrarium [diuisibile. est itaq; boni, & indiuisibile esse,] quasi dicat, quod in quibuscumque est contrarium, contrarium erit diffinitio contrarij. Si igitur bonum, & malum sunt contraria; & diuisibile, & indiuisibile esse est diffinitio boni, diuisibile esse erit diffinitio mali, & hæc erit regula generalis, & probat quod non possit probari hoc modo. s. diffinitio de diffinito, & primo. d. [Etenim hic accipiens, quod erat esse] siue diffinitionem [monstrat,] supple diffinitionem. i. diffinitionem, per diffinitionem. quoniam [accipit ad monstrandum, quod quid erat esse.]

serum tamen sit,] quasi dicat, possum⁹ accipere diffinitionem tanquam medium ad aliquid demonstrandum, ita tamen quod medium acceptum sit: quod alterum ab eo, quod cōcluditur. [Etenim in demonstrationibus] supple cōtingit ostendere per diffinitionem, quod est medium, [est hoc quidem de hoc,] id est, diffinitio passionis prædicatur de subiecto. [Sed non ipsum] medium est idem quod conclusio, [neque] est ipsum medium id scuius est eadem ratio,] quasi dicat, ipsum medium non est eiusdem rationis cum ipso conclusio, [& conuertitur,] quasi dicat, quod posito hoc modo medium conuertitur cum conclusione. Sed hoc non debet fieri, quasi dicat, non debere esse medium eiusdem rationis cū conclusio. ita quod non sit magis notum, sed sit æquale, aut eodem modo notum medium quemadmodum conclusio. Aliam rationem adducit dicens. [Ad utrosque autem.] i. eadem dubitatio est ad utrosque syllogismos, [& eundem diuisionem demonstrantem, & ad sic syllogismum,] quasi dicat, quod eadem oppositio habet locum contra eum qui uult ostendere diffinitionem per diuisionem; & cōtra eum qui suppositione utitur, quod quid est in syllogismo. [Eadem est dubitatio.] siue ijdem est arguendi modus, ut [propter quid est homo animal gressibile bipes, sed non animal & bipes,] id est nec via diuisiua, nec alia via concludit diffinitionem esse quid unum, quare non concludit magis, quod homo est animal bipes, quam animal & bipes. [Ex acceptis enim neque una necessitas est unum fieri quod prædicatur, sed utique sicut idem homo erit musicus, & grammaticus,] quasi dicat diffinitionem dicere quid unum. sed nulla istarum uiarum cōcludit, quod id quod prædicatur sit quid unum. igitur nulla huiusmodi uia concludat, quod

id quod prædicatur sit diffinitio in eo quod diffinitio. possunt enim esse, quod fiat multa, ut si dicatur quod homo sit musicus, & grammaticus. igitur secundum huiusmodi uias uidetur, quod diffinitio non probetur. Notandum autem hic est, Aristotelem loquutum fuisse modo platonico: posuit enim Plato eandem esse rationem unius, & boni, quia uidemus quod unum quodque appetit unitatem: sicut proprium bonum; unum igitur idem est, quod indiuisibile, & per oppositum malum est idem, quod diuisibile, & hæc præsentis capitulo.

Tex. 13. Qualiter igitur usque.
Quid igitur monstrabit?
Cap. VII.

Contentis in presenti capitulo Philosophus quid est non posse demonstrari habetque unam questionem: nempe, quod non potest demonstrari quid est de eo cuius est, & hoc probat sex rationibus. Primo igitur dicit. [Qualiter igitur diffiniens demonstret substantiam, aut quod quid est.] i. quoniam pacto demonstrans demonstratione, siue qui diffinit, ubi medium est diffinitio demonstrabit essentialē diffinitionem, aut ipsum. quod quid est de ipso diffinito quasi dicat, demonstratur ne quid est de eo cuius est? sed hoc uidetur non posse esse. quoniam, [neque sicut demonstrans ex certis:] supple principijs, vel concessis [manifestum esse faciet, quod necesse est, quod sint illa] principia, aut concessa. [aliquid aliquid esse.] i. conclusionē. quoniam [demonstratio hoc est.] siue in hoc itat demonstratio, quod accipias quædam certa ex quibus sequatur de necessitate aliquid alterum. Dein de subdit non posse demonstrari, quod quid est demonstratione ad sensum. d. neque

neque sicut inducens per singularia :]
 supple demonstrabit diffinitionem,
 [cum sint manifesta.] quantum ad sen-
 sum. [quoniam omne sic est : eo quod
 nihil aliter est,] quasi dicat, in omni-
 bus singularibus sic est : eo quod in sin-
 gulis nihil aliter sese habet. i. nec con-
 tingit demonstrare, quod quid est siue
 diffinitionem per singularia manife-
 sta videlicet quod aliquid de omnib.
 prædicetur : & non sit aliquid eorum,
 quod aliter se habeat. quoniam sic in-
 ducendo [non demonstrat quid est : sed
 quoniam est, aut non est.] i. diffinitio-
 nem non demonstrabit, sed potius
 demonstrabit aliquid esse, vel non esse,
 ut puta omnis homo est rationalis,
 vel nullus asinus est planta. stantibus
 istis tribus modis, quod neque per ter-
 minos conuertibiles, neque per diui-
 sionem, neque per suppositionem, &
 neque quarto per inductionem : [quis
 igitur est alius modus reliquus?] ad
 demonstrandum, quod quid est? quasi
 dicat, nullus, quia [non demonstrabit]
 quispiam quod quid est [sensu aut di-
 gito.] cum hoc pacto non possit. Secun-
 do probat cum subdit dicens. [Am-
 plius quomodo monstrabit, quod quid
 est homo?] i. quod quid est esse homi-
 nis? [necesse est enim scientem quid
 est homo, aut aliud quodcunque : scire
 quia est,] quasi dicat, quoniam necesse
 est eum, qui scit quid est homo, aut
 quiduis aliud cuiusque rei scire etiã
 illam rem esse : namque [quod non est,
 nullus scit, quod quid est, sed quid si-
 gnificat.] i. quoniam de eo quod non
 est non est etiam aliqua essentia : nam-
 que de eo quod non est nullus potest
 scire, quod quid est : sed potest scire
 nominis significationem. [oratio qui-
 dem, aut nomen cum dico tragela-
 phus. quid autem est tragelaphus : im-
 possibile est scire.] quoniam dixit eius
 quod non est nemo potest scire quid
 est : ideo d. quod quid oratio, aut quid

nomen significat potest quis scire, ut
 cum dico tragelaphus. i. hircocervus
 latine, & chrymera, & huiusmodi ficti-
 tia, scire quid est seu eorum diffinitio-
 nem, impossibile est. aduertit quod per
 chimeram intelligo illud nomen fi-
 ctum quem poetæ obseruant, eo quod
 est nomen montis Ciliciz : apud Pha-
 scelitos diuidens Cariam & Lyciam in
 cuius cacumine leones habitant : in
 medio capræ pascuis abundant, & in
 radicibus serpentes : & hinc est factus
 locus fabulæ, nempe chimeram esse
 monstrum, quod flammam euomat.
 Tertio probat dicens. [At uero si de-
 monstrabit quid est] supple aliquis,
 [eadem ratione demonstrabit, & quia
 est, & qualiter.] i. quod sit, & quoniam
 pacto sit demonstrabit. Sed quomodo
 potest hoc esse? [diffinitio enim unū
 aliquid & demonstratio,] quasi dicat,
 impossibile, & ratio est in promptu :
 quoniam est aliquid unum. ex parti-
 bus enim diffinitionis sit unum per
 se. quatenus unam naturam uniuersa-
 lem demonstrant, ut animal rationa-
 le mortale. sic etiam est demonstratio
 scilicet, quod significat quid unum
 cum ipsa utatur diffinitione pro me-
 dio. Sed demonstratio demonstrat, quæ
 est, igitur non demonstrabit quid est,
 seu diffinitionem. [id autem quod
 est homo, & esse hominem, aliud est,]
 quasi dicat, aliud est terminare quæ-
 stionem quid est de homine, & aliud
 est terminare quæstionem, quod est,
 est, seu quia est. igitur si aliquis demō-
 strabit de re una quid ipsa est, & quod
 siue quia ipsa est. nullo modo id ostendit
 de re una, & eadem ratione. propterea
 quod diffinitio est res una per quam
 ostenditur quid est. demonstratio est
 res alia per quam ostenditur quia est.
 igitur non demonstrabit quod est. Quar-
 to ostendit dicens. [Postea per demon-
 strationem dicimus necessarium esse
 demonstrare omne quia est : sit sub-

stantia sit,] quasi dicat, alia ratio est ista quod dicimus necesse esse quoduis demonstrari esse, modo substantia diffinitioque non sit. [esse autem non substantia vlla est.] i. sed esse quod in questione si est, querit, nulli est substantia, siue essentia, aut pars essentie: & sic licet demonstraretur esse, diffinitio non demonstrabitur: quia esse, quod demonstratur, est esse, quod in questione si est, queritur. [Non enim est genus, quod est,] quasi dicat, si poneretur, quod esse esset aliqua substantia, aut substantia alicuius, sequeretur, quod ens esset genus. cum igitur ens non sit genus esse erit ipsum quid. nec erit ipsa substantia alicuius. [Demonstratio itaque erit quia est. igitur non demonstratur per demonstrationem quid est. sed quod vel quia est,] quod quidem & nunc faciunt scientiæ. q. d. quem quidem modum procedendi nunc seruant scientiæ, id est supponunt quod quid est, non autem demonstrant, quoniam [Geometra accipit, quid significat triangulus: quia autem est demonstrat. q. d. Geometra accipit quid significat hoc nomen triangulus demonstratque quod sit. nempe super lineam rectam datam contingit ordinare æquilaterum triangulum. igitur accipit nominis significationem & demonstrat quia est.

Tex. 14. Quod igitur vsque. Iterum autem,

Quintam & sextam rationem adducit in presenti contextu. cum subdit dicens. Quid igitur monstrabit diffiniens, quid est triangulus? q. d. qui diffinit quid igitur monstrabit, quid est ne triangulus? minime, id est verum quid est, vel quia est? sciens igitur aliquis diffinitione quid est, si est non sciet, sed impossibile. q. d. quod si

scilicet fuerit, sciens igitur quis diffinitione quid est, nesciet si est: sed id est impossibile quod sciens quid est, nesciat si est, [manifestum est & secundum modos terminorum quod non monstrat diffinientes quia est,] q. d. quod monstrans quid est, non monstrat quia est, manifestum est non solum secundum prædicta, sed etiam secundum modos terminorum siue diffinitionum quoniam sunt in usu, scilicet, qui diffiniunt non manifestant ac monstrant, quia est. [Si enim & est ex medio aliquod æquale,] id est si hæc diffinitio circuli, quod æqualiter sit ex medio, siue æqualiter se habeat ad centrum: sic inquam sciendo diffinitionem circuli ignoramus circulum esse: [sed propter quid est quod diffinitur, & propter quid est circulus, queritur,] id est tamen restat inuestigare postquam scimus diffinitionem propter quid, siue causam appetit circulus. [esset enim utique & montis ænei dicere ipsum,] q. d. vt inquit philoponus, quodcumque a diffinitione non monstratur, quod hæc est circuli diffinitio, esset forte non circuli, sed montis ænei, qui grece dicitur Orichalcos. [neque enim quia possibile sit esse quod dicitur assignant termini, neque quod illud est cuius dicunt esse diffinitionem: sed semper licet dicere & propter quid,] q. d. nec quia sit possibile esse quod dicitur, assignant diffinitiones, neque illud esse cuius assignant esse diffinitionem: sed semper licet querere causam an sit id quod diffinitum est. igitur est impossibile quod demonstretur quid est & quia est. Notatione diducum est vt notat Egid. quod si res diffinita esset quid ignotum sciendo diffinitionem non statim sciremus res ipsam. sed adhuc oportet inuestigare, vt cum tale quod diffinitum sit res prædicameti, quare si circulus esset nobis ignotus & diceret quod circulus æqualiter est quod respicit medium, non propter

præter hoc sciremus circulum esse, quoniam de monte æneo posset dici. quid est mons æneus, & sciendo quid montis ænei, siue rationem eius, non propter hoc esset talis mons. sexto & vltimo arguit dicens, [si ergo diffiniens monstrabit, aut quid est, aut quid significat nomen, [q. d. quod si is qui diffinit, monstrat, aut quid est res, aut monstrat quid est nomen. [sed non est vltimo modo eius quod quid est. id est sed diffinitio nullo pacto monstrat quid est res: erit utique diffinitio ratio nominis, idem significans, sed non conueniens est,] id est monstrabit ergo quid nomen significat. erit igitur diffinitio, oratio nomini idem significans: sed hoc est inconueniens, & hoc patet tribus rationibus. primo. [primum quidem] supple quod non sit idem quid nominis, & quid rei: patet, [quia & non substantiarum diffinitio esset,] id est esset diffinitio earum quemadmodum est & de substantijs: [&] esset quoque diffinitio [eorum quæ non sunt.] sicut eorum quæ sunt, [est enim] siue, quia contingit [significare] per nomen [& quæ non sunt.] secunda ratio est. [Amplius omnes rationes] siue sermones, ratiocinationes, [diffinitiones erunt, esset enim utique nomen ponere cuiuslibet orationi,] id est cuiuslibet confabulationi, siue sermoni. [quare terminis utique disputabimus omnes: [id est & sic omnes loquemur diffinitionibus, [& Ilias,] id est Historia Troiana quam recte Cecinit Homerus, [erit diffinitio.] Tertio patet quod non est idem quid rei, & quid nominis cum dicit. [Amplius neque vna scientia demonstrat utique quia hoc nomen eius quod quid est esse ostendit, neque igitur diffinitiones hoc assignant.] q. d. nulla scientia demonstrat hoc uel illud nomen uel id significare: diffinitiones sunt scientiæ: ergo diffinitio non ostendit hoc nomen hoc significare.

deinde epilogat dicens. [Ex his igitur] quæ dicta sunt manifestum est quod [neque diffinitio & syllogismus idem videtur esse:] & manifestum est quod [neque eiusdem] sunt [syllogismus & diffinitio, adhuc autem] manifestum est [quod neque diffinitio nihil demonstrat,] id est neque diffinitio per demonstrationem concluditur siue demonstratur, & etiam manifestum est quod [neque monstrat,] & manifestum est quod [neque quod quid est neque diffinitione neque demonstratione cognoscere est,] id est neque nos cognoscere posse quid est diffinitione, neque demonstratione. igitur quod quid est nec diffinitione, nec diuisione, nec suppositione, nec alijs id genus probatum est, non posse probari. Hic autem notatione dignum est secundum. Egid. quod quid nominis est ratio explicans illud quod dicitur per nomen. si ergo vni magne orationi, imponderetur unum nomen & uocaretur a, ratio explicans quid importatur per illud nomen a puta Aeneidos esset tota illa confabulatio, si igitur esset idem quid rei, & quid nominis vna tota confabulatio esset vera diffinitio: eo quod esset explicans quid nominis, siue quid importat hoc nomen Aeneidos. secundo notandum est secundum eundem quantum esse differentias inter quid nominis & quid rei. prima quid nominis ita est accidentium sicut substantiarum. secunda est, quia est ita non entium quam entium ut chimera. Tertia differentia est quoniam quid nominis est ita complexorum quam incomplexorum: quod non est de quid rei, nanque hominis albi non est diffinitio, ut probatur in 7. Metaphis. Quarta est quantum ad intentionem scientiarum, quoniam licet illa eadem diffinitio quæ est quid rei de ipso circulo sit etiam quid nominis: attamen Geometer dicit huiusmodi diffinitionem: non dat eam

vt per ipsam habeamus de nomine scientiam, sed de re. igitur non est idē quid nominis & quid rei, & vbi est idē differt quantum ad intentionem scientiæ, hæcque pro præsentī capite.

Tex. 15. Iterum, vsque. Quo autem modo. Cap. VIII.

In præsentī capitulo ostendit quid est posse demonstrari de eo cuius est per aliud quid est, quoniam supra ostendit quod neque diffinitive poterat, (namque diffinitio neque affirmat ueque negat) nec demonstratiue. ideo hic per aliud quod quid est, sed non in eo quod quid est ostendit posse demonstrari, quia aliquod diffinitum plures potest habere diffinitiones, quarū una demonstratur de diffinito per aliū: & iste modus arguendi dialecticus dicitur. continet autem hoc caput unā conclusionem & unum corollarium, quod est ibi. *Quare hoc conclusio est cum dicit [Iterum autem speculandum est quid eorū] quæ ante hæc dicta sunt, [dicitur bene, &] speculandum est [qd non bene], sit dictum de ijs quæ dicta, [& quid est diffinitio : &] dicemus [eius quod quid est] nunquid quodam modo est demonstratio, aut diffinitio, aut nullo modo,] quasi dicat, & dicemus num quod quid est aliqualiter possit demonstratione diffinitioneue, aut nullo modo manifestari. Deinde exequitur cum subdit dicens. [Quoniam (sicut diximus) idem est scire, quod quid est, & scire causam ipsius si est:] nam diximus in principio, quod propter quid est, & quid est esse idem, & qui querit, quod quid est querit causam: nā quod quid est, & diffinitio est eius, cuius est, & causa. stantibus igitur his argumentetur hoc pacto iuxta Philoponum, quoniam diximus scire quid est. i. substantialem atq; dif-*

finitiuam rei rationē, & scire causam ipsius si est. i. existentia rei, idem est. Adde minorem. erit conclusio, ergo diffinitio potest demonstrari per diffinitionem. deinde subdit. [ratio autem huius est] quod idem est scire causam ipsius si ita est, & scire quid est; [quoniam] oportet quod eius, quod est re esse [est,] aut sit [aliqua causa,] & huiusmodi non est nisi ipsa diffinitio, aut ipsum quod quid est [& hæc] diffinitio siue quod quid est, aut causa, [aut eadem, aut alia est:] i. diuersa, [& si utique est alia] diffinitio siue causa [aut demonstrabilis est, aut indemonstrabilis. si igitur est & contingit demonstrari] per tale propter quid, & per talem causam, [necesse est mediam causam esse:] i. necesse est huiusmodi propter quid, & talem causam esse mediam ad probandum passionem de subiecto: & ad probandum quod quid est passionis: [& in figura prima monstrari,] oportet per huiusmodi causam, & ratio est quoniam, [vniuersale & prædicatiuum.] i. affirmatiuum [est quod demonstratur,] quia in prima figura concluditur solum affirmatiua vniuersalis. [vnus quidē modus nunc exquisitus est per aliud quod quid est monstrare.] q. d. & hic modus vnus est qui nūc quoque exquisitus est demonstrandi qd est per aliud quid est, quod est causa, quod autem sit conueniens patet, quoniam necesse est quod medium ad probandum quod quid est accipiatur ipsum quid est, & similiter mediū ad probandum aliqua proprie aliquid proprium accipiatur. ideo. d. [horū. n. quod quid est necesse est medium esse quid est: & propriorum proprium.] q. d. diffinitio non demonstratur nisi per diffinitionem: & propria diffinitio nō nisi per propriam diffinitionem. v. g. diffinitio dicens propriam essentiam, demonstrabitur per diffinitionem dicentem propriam causam essentia: igitur

cur ad demonstrandum aliquid eorū, quæ sunt quod quid est, siue quæ suat de numero diffinitionum, erit mediū ipsum quod quid est, & ad demonstrandum eorum propriorum, siue quæ sūt de numero priorum erit medium propria diffinitio. Corollarium deinde ponit dicens. [Quare hoc quidem monstrabit, illud vero non monstrabit eorum quod quid eiusdem rei,] q. d. quare diffinitionum eiusdē rei, hæc quid est monstrabit, illa verò minime monstrabit, aut sic quare eorum, quæ sunt quod quid erat esse eiusdem rei, hoc quidem monstrabit, id est faciet demonstrationem, vt materiale, illud vero non faciet demonstrationem, vt formale quid est. [hic quidem igitur modus quod non sit demonstratio dictum est prius: sed est syllogismus logicus ipsius quid est.] q. d. hic syllogismus logicus, sed non demonstratiuus, quia petit principium: igitur syllogismus in quo materialis per formalem syllogizatur, non est demonstratio, sed logicus syllogismus diffinitionis materialis: nam que est ex probabilibus concludens, & c demonstrari quod quid est per aliud in hoc capite sumitur pro posse dialectice ostendi. ergo quod quid est in eo quod huiusmodi, potest syllogizari logice, non autem demonstratiue potest concludi. erit ergo conclusio, quod, quod quid est in eo, quod quid est non potest syllogizari absque petitione principij. logice tamen hoc est inconueniens, & hæc pro presenti capitulo.

Tex. 16. Quo autem, vsq; Cum autem. Cap. VIII.

Ostendit, hic Aristoteles, qđ siue impossibile est cognoscere pp quid, nisi cognoscatur quia est: sic quid est non cognoscitur non cognoscere

do si est: licet ecōtra cognoscatur, hocque exemplo illustrat. cōtinet autem hoc caput tres conclusiones, & unum corollarium: quantum spectat ad primam inquit. [Quo autem modo cōtingat dicemus, iterum dicentes ex principio.] q. d. quomodo contingat monstrari quid est, adhuc explicandum restat, aliquo sumpto principio: primū ostendentes, non contingere monstrari quid res est, nisi si est, agnoscatur. [Sicut enim propter quid querimus habētes quia est, id est aliquādo prius scimus quia est, deinde propter quid querimus, [aliquando autem & simul manifesta sūt,] & quia, & propter qđ, [sed neque prius propter quid possibile est cognoscere, quam quia,] id est impossibile est scire propter quid, qđ ignorato. [Manifestum est quod similiter & quod quid erat esse non] est cognoscere [sine quia est, impossibile est enim scire quid est, ignorantes si est.] i. non monstrabitur quid res est, si non cognoscatur si est. igitur bifariam possumus scire quid est, & si est, aut simul. vtrunque habentes, aut prius habentes si est, deinde quid est, neq; possibile est nos posse scire quid est prius, ignorato si est. Secundam conclusionē adducit. d. [Hoc autem si est aliquando quidem sed secundum accidens habemus,] quasi dicat, aliquando prius quoquo pacto si est cognoscimus, & aliquando si est, & quid est res simul. prius quidem, quia aliquando secundum accidens mediāque accidentalia habemus si est: [aliquando vero habētes quid] siue substantiam [ipsius rei, vt tonitruum, quoniam sonus quidam est nebulæ, & defectum, quoniam est priuatio quædam luminis, & hominem, quoniam animal quoddam est, & animam, idem se ipsum mouens,] quasi dicat, nos habere possumus dupliciter existentiam rei: siue scire per medium essentialē, aut per mediū acciden-

accidentale, ut patet cum cognosco tonitruum esse, quia est aliquis sonus nebularum, aut cum cognosco eclypsim esse, quoniam est priuatio luminis, vel cum cognosco hominem esse, quia est aliquod animal rationale: & cum cognosco animam esse, quia ipsa seipsam mouet, tunc scimus ex his, quæ insunt essentialiter, & per se, cum est per medium accidentale, tunc scimus si est prius quam quid est, quando vero cognitio est per medium diffinitiuum, vel per se, tunc simul vtrumque scimus. [sed quæcunque quidem secundum accidens scimus, quia sunt: necesse est ista nullo modo se habere ad quid est] id est sciendo nos, quia per accidens nullo modo habemus, ut hoc modo sciamus ipsum quid, quoniam hoc modo neque ipsum quia scimus. ideo dicitur: neque enim, quia sunt, scimus: unde subdit [quærare autem quid est, non habentes quia est, nihil quærare est,] quasi dicat, quod quærare prius quid est non habentes quia, est nihil quærare. patet igitur si est, quod per accidentia scitur, non simul scire cum ipso quid est rei. [Secundum quæcunque autem habemus quid: facile est,] quasi dicat, de quibus scimus, quia ipsum quia est, facilius est quærare ipsum quid est. [Quare quemadmodum habemus quia est, sic habemus, & ad quid est.] si quemadmodum habemus, quia est, sic disponimur ad ipsum quod est: namque si habemus quia est per accidentia per accidens disponimur ad ipsum quid est, & si habemus quia est per aliquid rei essentialitæ, disponimur ad habendum totam diffinitionem. exponit deinde in terminis dicens. [Quorum igitur habemus aliquid, quod quid est,] quasi dicat, de quibus scimus, quia per medium essentialitæ, de his quoque scimus simul quia & propter quid: & hoc patet in hoc exemplo: nam primū quidem sit defectus] lunæ [in quo a,] &

fit maior propositio, [luna in quo c,] i. minor, [oppositio terræ in quo b,] i. medium, siue medius terminus. [vtrum quidem deficit] luna, [aut non?] b. quærare est, nunquam est, aut non?] i. deest. quærare de conclusione, ut vtrum deficit luna vel non, & vtrum quærare de medio vtrum est medium vel non? [hoc autem nihil differt quærare, quia si est ratio ipsius, & si sit hoc, & illud dicimus esse.] i. hoc medium quærare, nihil refert quam quærare si sit diffinitio, vel ratio ipsius defectus: qui si est, & illud quoque est, vel si scimus quid scimus & quia, & e contra, & si quærimus de vno, & de altero quoque: propterea quod eadē est quæstio de vtroque, & eadem via vtrumque habemus, [aut vtrius contradictionis est ratio: vtrum habendi duos rectos, aut non habendi?] quasi dicat, hoc quærare, habet veritatem in qualicunque ratione contradictionis, ut quærare vtrum habeat duos rectos, aut non est quærare, vtrum est medium? vel ex altera parte, vtrum non est medium? erit igitur omnis quæstio medij. cum quæstio de conclusione ad hoc medium referatur. cum igitur conclusio dicat quia, & medium dicat quid, eadem via habebitur quia & quid. neque differunt nisi si quatenus differunt sursum, & deorsum: si namque scimus re a causa in effectum, facile erit regredi ab effectu in causam.

Tex. 17. Cum autem vsque.
Est autem.

Tertiam adducit conclusionem in hoc contextu cum corrolario. docens quando habemus ipsum, quia per medium accidentale. ac exponit in terminis. dicit igitur [cum autem inueniamus simul ipsum quia, & propter quid scimus, si per media sit.] i. cū inueni-

inuenimus, quia per medium essentialia, simul scimus quia & propter qd [si vero non] scimus per media essentialia, sed per media accidentalia tunc [quia scimus, propter quid autem non] scimus, ut puta, [sit ergo luna c,] idest minor extremitas [a,] sit [defectus.] i. maior [lunam plenam non posse umbram facere, nullo nostrum in medio existente manifesto,] siue non posse facere umbram in medio respectu nostri, seu inter nos, & lunam, & hoc sit [in quo b,] si accipiat, ut medium. [si ergo in c,] idest in luna [sit b, quod est non posse facere umbram, cum nullus nostrum in medio sit,] idest sit habes aliquod medium, quod accipiat sibi lumen lunæ: & si ulterius [in hoc] non posse facere umbram sit [quidem a, quod est deficere,] dico ergo quod si sic se habet, ipsum [quia deficit manifestum est, sed propter quid] deficit luna [nondum] est manifesta. ideo dicit [sed quia defectus quidem est scimus, quid autem] siue propter quid [nescimus,] verbi gratia, cum scimus lunam esse in plenilunio [existente tēpore non nebuloso tamen,] & videmus illam eclipsari per interpositionem terræ, tunc scimus per medium essentialia. sed si scimus illam eclipsari non propter interpositionem terræ, sed quia corpus nostrum non facit umbram ad illius radios, est scire tunc per medium accidentale. quoniam corpus nostrum non facere umbram ad lumen lunæ non est causa, quod luna eclipsetur. sed e contra. demonstrat nos scire quia, querere propter quid. d. [cum autem manifestum est, quia a, in c, sit.] i. quod defectus sit in luna, [sed propter quid est?] idest tunc queritur propter quid est defectus in luna? [querere b, quidem est,] idest querere propter quid, est querere ipsum b, siue medium quid est, aut quid sit huiusmodi medium: utrum obiectio, aut conuersio lunæ,

aut extinctio luminis,] idest utrum b, siue medium, sit interpositio terræ, an conuersio lunæ, an eius luminis extinctio. [habet autem ratio alterius termini,] idest hoc medium est diffinitio alterius termini: [ut in his, ipse a,] idest diffinitio alterius termini, quod per a, significatur. [est enim defectus obiectio terræ,] quasi dicat, diffinitio propter quid, est obiectio seu interpositio terræ inter lunam, & solem. aliud exemplum ponit. d. [Quid autem est tonitruus?] idest si scimus quia, & vellemus scire propter quid, tunc dicimus quod est [extinctio ignis in nube:] & est quia. [propter quid tonat? propter extingui ignem in nube,] vel quia extinguitur ignis in nube. [sit nubes c,] idest minor, [tonitruum a,] idest maior [extinctio ignis b,] idest medium terminus [huic autem,] idest ipse c, [inest a,] i. nubes inest tonitruum, [et est ratio b, ipse a, primi termini] idest, & b, quod est extinctio ignis est diffinitio ipse a, siue tonitruum, primi extremi. i. maioris extremitatis: [si autem iterum huius] extinctio ignis siue b, [aliud medium sit: ex reliquis erit rationibus,] quasi dicat, tonitruum probatur per hoc medium, idest extinctio ignis, si iterum extinctio ignis habet aliud medium per quod medium probetur de nube ex alia ratione erit quoque manifestum: epilogat deinde. d. [ut igitur accipitur quid est, & sit notum, dictum est.] siue quo pacto sumatur quid est, & fiat clarum ac manifestum, ipso quia non ignorato, dictum est, corrolariū deinde ponit. d. [Quare syllogismus ipse quod quid est, non sit neque demonstratio:] manifestum tamen est per syllogismum, & demonstrationem,] quasi dicat, quare & quoque dictum est, quod non est syllogismus neque demonstratio ipsius quid est: ut proprie syllogizetur, aut demonstretur, quod quid est: tamen

TT manifeste

manifestatur quod quid est per syllogismum, & per demonstrationem, in quantum medium demonstrationis propter quid, est, quod quid est. [Quare neque sine demonstratione est cognoscere quid est cuius est causa alia, neque est demonstratio ipsius, sicut, & in dubitationibus diximus.] ideo quare est manifestum, quod neque sine demonstratione potest cognosci, quod quid est, cuius est altera causa, neque est demonstratio ipsius, quod quid est, quemadmodum obijciendo probatum est. Notatione dignum est secundum Egid. quod scire potest summi dupliciter. scilicet large & proprie. cum enim scire proprie non sit nisi per causam impossibile est scire, quia, nisi sciamus propter quid. at large loquendo prout non solum se extendit ad scire per causam, sed ad scire per signum; sic possumus scire quia & nescire causam siue propter quid. Secundo notandum secundum eundem, quod Philosophus loquitur de ipso quod quid est multipliciter: nam aliquando per quod quid est intelligit quodlibet genus definitionis. aliquando intendit definitionem dicentem quid, quae est demonstrationis conclusio. aliquando intendit definitionem, quae est medium in demonstratione. cum supra dixit, quod quid est, & propter quid esse idem, de hoc tertio modo intellexit, prout est medium in demonstratione. talis conclusio quod quid est non est demonstratio, quia quod quid est non concluditur per demonstrationem. Rursus huiusmodi quod quid est habetur per viam demonstratiuam, non autem compositionem eundo à præmissis ad conclusionem, sed resolutiuam eundo à conclusione ad præmissas, seu ab effectu ad causam. hæc pro præfati capitulo.

Tex. 18. Est autem quorundam vsque. Differt enim.

Postquam supra ostensum est definitionem per definitionem demonstrari; sed explanatum nondum est, quae sit definitio demonstrans. ideo in præsentia ponit Aristoteles definitionum diuisiones, earumque differentias. demonstratque definitionem formalem esse demonstrans materialem definitionem de definito. continet autem hoc caput quinque conclusiones. duo corollaria, & epilogum. in hoc contextu quatuor adsunt conclusiones, & vnum corollarium. primaque est huiusmodi. [Est autem quorundam quaedam causa altera, quorundam autem non est.] quasi dicat est autem quorundam definitionum quidem quae tam alia causa, per quam possit demonstrari, quorundam autem definitionum non est altera causa per quam possit demonstrari, aut intellige diffinitorū. habet deinde alia litera, quod definitiones factae secundum speciem, id est definitiones formales nullam habent medium per quod demonstratur. definitiones autem factae secundum materiam possunt habere medium per quod demonstratur. materiales illas nominat, (vt inquit Egid.) quibus necessitas imponitur. Formales quae necessitate imponunt, & quia forma imponit necessitatem materiae, & efficiens formae: definitio data per formam est formalis respectu definitionis datae per materiam, & definitio data per efficiens erit formalis respectu definitionis datae per formam. igitur definitionum quaedam habent medium, & quaedam carent medio. Deinde subdit. [quare manifestum quoniam eorum, sunt quid est,] id est eorum, quae sunt habentia definitiones [alia quidem sine medio, vt principia sunt] id est in demon-

indemonstrabilia, [quæ] principia, [quia sunt, & quæ quid sunt supponere oportet, aut alio modo facere manifesta, quod quidem arithmeticus facit,] idest quæ principia oportet, & esse & quod sunt supponere, ut facit Arithmeticus, qui quid est, & quia est unitas supponit. ideo sequitur, & nanque quid est, unitatem supponit, & quia est. sed habentium medium] siue quæ sunt demonstrabilia, [& quorum est altera quædam causa substantiæ, & ipse esse, est per demonstrationem ostendere sicut diximus non demonstrare.] secundam deinde ponit conclusionem dicens. [Diffinitio autem quoniam quidem, ratio ipsius quod quid est, manifestum est quoniam aliqua erit ratio ipsius quod quidem significat nomen, aut ratio altera, nomina ponens] nunc declarat quot modis dicitur diffinitio hocque propter duo, ut igitur intelligamus de qua diffinitione ea, quæ dicta sunt intelligenda sunt, & ut sciamus quid sit ipsa diffinitionis diffinitio, ideo nunc distinguit diffinitionem. d. quoniam autem diffinitio dicitur ratio ipsius quod est, & quid est, est duplex: aut quid est absolute, idest quid rei, aut quid est ipsum nomen significans: clarum est, diffinitionem quoque esse duplicem, una quidem ratio ipsius nominis significantis, ut quid significat nomen, altera erit ipsius significati, ut potest quid ipsum significatum est. Ponit exemplum nominalis diffinitionis. d. [ut quid significat quod quid est secundum quod triangulus est,] idest ut ipsum nomen triangulus, quod significat, quid est in quantum triangulus, hoc est in quantum nomen trianguli, quasi dicat, quid significat ea diffinitio quæ est trianguli, [quod quidem] nomen, vel quam quidem diffinitionem [habentes quia est,] scito in quam hoc tunc [quærimus propter quid] supple huiusmodi quasi dicat, postquam ha-

bemus quid est siue aliquam diffinitionem nominalem, cum inuenimus prius quod est, tunc quærimus propter quid est, idest causalem rei diffinitionem: quæ est assecutiua naturæ rei. igitur erit prior diffinitio nominalis, postea essentialis. i. causalis. [difficile autem sic est. accipere] quid est [quæ nescimus, quia sunt. causa autem est dicta prius difficultatis,] quasi dicat, cum dictum est post scientiam quid nominis illa quid rei sequatur. ideo quis potest arguere contra, quia tunc quid rei posset haberi sine præscientia existentis cum statim ad quid nominis sequatur quid rei. respondet ipse. d. difficile autem est sic quidditatiue accipere ea, quæ non scimus quia sunt: & ita post quid nominis scientiam, non illico scimus quid rei: nisi cum difficultate, & hæc difficultas prius dicta est. [quia neque si est neque si non est, scimus: sed aut hoc secundum accidens,] idest quia non modo quid est ignoramus, ignorato, quia est, immo non possumus scire quia est, nisi quid est, sciamus, quoniam ignorato quid est, ignoramus quia est, & solum per accidens posset sciri. tertiam deinde ponit conclusionem. d. [oratio autem una est dupliciter.] q. d. diffinitionis una est, & ratio una dicitur dupliciter. [hæc quidem coniunctione: ut Ilias.] idest una dicitur unam esse coniunctionem ut Ilias Homeri, & Aeneidos Virgilij, [alia verò unum de uno ostendens non secundum accidens,] idest alia est quæ declarat unum prædicatum de uno subiecto & non per accidens: eo quod est assecutiua unius naturæ. dixit non per accidens, quoniam si per accidens prædicaretur prædicatum de suo subiecto, cum accidens sit aliud quid a suo subiecto, huiusmodi diffinitio non diceretur una oratio. igitur est duplex una oratio, aut coniunctione siue essentia, & unitate prædicati, po-

est etiam esse una copulatione, ut propositio copulatiua Plato est Philosophus, Homerus est Poeta. [vna quidē igitur terminus est termini, quæ dicta est.] id est diffinitio, quæ dicta est, una est. quæ Conclufio est. [Alius verò terminus est oratio demonstrans propter quid est,] id est alia diffinitio est oratio demonstrans propter quid est, ut si diffiniretur quid est eclipfis, scilicet quod sit interpositio terræ, eclipfis non est ipsa interpositio, sed causaliter tantum non formaliter; interpositio est causa, & propter quid eclipfis. [quare prior significat quidē demonstrat autem non.] id est diffinitio quæ est per essentialia rei, uel per ea quæ sūt ipsæ res, significat quid est, sed non demonstrat, id est non potest demonstrare, siue esse principium demonstrationis. primum corrolarium ponit deinde. d. [Quæ verò posterior est manifestum est quoniam erit ut demonstratio eius quod quid est, positione differens a demonstratione, [q, d. posterior uerò diffinitio. quæ dicit propter quid manifestum est quoniam erit quasi demonstratio ipsius diffinitionis dicētis quid, positione uel situ, differens, siue ordine, a demonstratione: quia ibi deficit ordo & figura syllogistica. Vbi notandum est quod ad principia non est ratio, unde huiusmodi non possunt demonstrari, uel oportet ea supponere; siue alio modo oportet nota facere, quam per diffinitionem, possimus enim per quædam probabilitia declarare, nō tamen possumus per demonstrationem concludere, loquendo de demonstratione a priori & p causam. Notandum quoque est secundum Regid. qd ex substantia & accidente uel ex duobus accidentibus nō fit, vnū qd dicat naturam vnā, vnū aut formā, sed sunt vnū quia sunt in uno, aut de uno prædicantur, nam substantia & accidens non possunt prædicari de vno &

eodem: & talem vnitatem potest habere Ilias, & Aeneidos, quia potest quis vna magna Historia recitari ubi nihil diceretur, nisi pro ut referretur ad aliquem hominem: ut Ilias forte fuit facta ad laudem Hectoris, & Aeneidos Aeneæ, seu Augusti: at eius partes diffinitionis veræ datæ per essentialia rei, non sunt unum, quia sunt in vno; sed quia dicunt unam materiam & vnā formam, ut pat. in 7. Metaphis.

Tex. 19. Differt enim vsq; Quoniam autem scire.

IN præsentia Aristoteles quintam ac vltimam cōclusionem adducit, vnam. secundo corrolario, & epilogo, dicit igitur [differt enim dicere propter quid tonat; & quid est tonitruus, dicit enim sic quidem] propter quid tonat, in concreto, scilicet propter id quod extinguitur ignis in nubibus,] id est quid extinguitur ignis in nube. [quid est tonitruus? sonus extinctio ignis in nube.] id est diffinitiuæ & in abstracto, sic, quis dicit ad quid est tonitruus? scilicet qd est extinctio ignis in nube. Quare patet diffinitionē, quæ dicit quid, & quæ dicit propter quid differre inter se, quoniam differt propter quid tonat, & quid est tonitruus. Corrolarium est. [Quare eadem oratio] siue idem est quod ostenditur, hic, & ibi. sed alio modo & alio dicitur, & sic quidem,] id est nisi dicatur tonat, quia est extinctio ignis in nube, est [demonstratio continua,] id est non distincta per varias propositiones, namque ponitur ibi primo passio cum dicitur tonat, deinde medium, cum dicitur quia extinguitur ignis, tertio subiectum, cum dicitur in nube, [sic autē diffinitio.] Secūdo probat. d. [Amplius est terminus] siue diffinitio [tonitruus,] hæc, [sonus in nubibus, hæc autem] diffinitio

finitio est illa, quæ [est ipsius quid est, demonstrationis conclusio,] sed non est demonstratio, [quæ autem est definitio immediatorum,] id est immediata quæ est illa quæ dicit propter quid: ideo. d. [positio est ipsius quid est, & indemonstrabilis.] dicitur ergo tribus modis definitio: prima dicit quid est, secunda, propter quid est. tertia, sola positione a demonstratione differt. Definitio ea quæ est propter quid, definitionem quid est ostendit, sed non in eo quod quid est, & est immediatorum, & indemonstrabilium, & definitio, quæ complectitur utrunque & quædam, & propter quid, se habet ad demonstrationem ut a qua sola positione differat. unde subdit. [est ergo definitio, vna quidem oratio eius quod quid est, indemonstrabilis,] id est prima est explicativa oratio ipsius quid est, indemonstrabilis. [vna vero syllogismus ipsius quid est, casu differens a demonstratione,] id est alia vero est ratiocinatio ipsius quid est, a demonstratione situ siue positione differens. [tertia vero est quæ est ipsius quid est. demonstrationis conclusio.] id est tertia est declarativa ipsius quid est, demonstrationis conclusio, hæ ergo definitiones differunt inter se. epilogat deinde. d. [Manifestum igitur ex dictis est & qualiter est ipsius quod quid est demonstrationis: & quomodo non est, & quorum est] demonstratio, [& quorum non est. Amplius autem definitio quot modis dicitur, & qualiter] siue quomodo [quod quid est monstrat,] id est definitio demonstratur, [& quomodo non, & quorum est & quorum non, adhuc autem] demonstratum est quod, [& ad demonstrationem] pertinet, [quomodo se habet definitio utrum sit idem quod demonstratio, vel non,] [& quomodo contingit eiusdem esse, & qualiter non contingit eiusdem esse.] supple demonstrationem & definitionem. Vbi notandum

quod dupliciter differt demonstratio, a definitione, positione & casu: quoniam demonstratio est ordinata in figura & modo, & definitio non differt casu, quoniam demonstratio est proprie rei, ut cadit & ut denominatur: nanque est potissime ipsius passionis in concreto, at definitio est magis ipsius rei secundum se & in abstracto. hæc pro presenti capitulo.

Tex. 20. Quoniam autem. vsq;.
Contingit autem. Cap. XI.

Svpra ostendit Philosophus qualiter ipsum quid est se habet ad demonstrationem, in presenti vero ostendit ipsum propter quid quomodo ad demonstrationem est habet, quod quidem propter quid causam significat, & ostendit qualiter in demonstratione causæ assumatur, hocque docet, quomodo habeamus demonstrare per omnes causas, continet autem hoc capitulum quatuor conclusiones, & duos necessitatis modos. prima conclusio est huiusmodi. [Quonia autem scire opinamur cum sciamus causam: causæ autem quatuor sunt,] & quælibet potest esse medium demonstrationis. [una quidem quod quid erat esse.] hoc est formalis, quæ est esse rei, & ex qua sumitur ratio quidditatis rei: [vna vero cum hoc sit, necesse est hoc esse,] id est causa materialis, ut ex necessitate materię in rebus accidit corruptio, cum sit hæc causa necesse est esse hoc, id est effectum illius. [Altera autem quæ aliquid primo movit,] id est efficiens quæ est principium unde incipit. [Quarta vero cuius gratia,] id est finalis cuius gratia aliquid fit, [omnes hæc monstrantur per medium.] vel ut habent aliqui textus, omnes hæc sunt medium in demonstratione. [& hoc enim quod cum sit, vel cum sit causa,] necesse est esse, [supple effectum eam.]

rum; [vna quidem accepta propositio
ne non est,] uel non contingit demon-
strare per huiusmodi causas: [duobus
autem ad minus:]supple cōtingit de-
monstrare, ideo ambæ propositiones
debent conuenire in eodem medio,
[hoc autem est cum vnum mediū ha-
beant,] s. hoc modo contingit syllo-
gizare cum illæ duæ propositiones ha-
bēt unum medium, [hoc ergo uno ac-
cepto] medio in duabus propositioni-
bus, [conclusionem] ex illis præmissis
[necesse est esse.] Deinde demonstra-
re per hæc genera causarum docet, &
primo materialem. d. [manifestum est
autem & sic] Supple contingit demon-
strare per causam materialem, ut [pro-
pter quid est rectus in semicirculo?] i.
propter quid angulus in semicirculo
descriptus rectus est? [aut quo existen-
te rectus est?] idest uel tu, quid est il-
lud, quod existente rectus est angu-
lus rectus, qui in semicirculo est: dein-
de respondit per causam materialem
ponens hoc in terminis, quia est causa
materialis per quam probatur angu-
lum in medio circulo rectum esse. d.
[sit autem rectum in quo a,] i. maior
propositio, [media duorum in quo b,]
idest medius terminus [qui est in se-
micirculo in quo c,] idest angulatio
fit minor. [ipsum a, igitur,] idest rectū
per quod hæc passio intelligitur [re-
ctum esse in c,] idest esse in angulatio-
ne, [qui est in semicirculo, causa est
b,] quasi dicat, causa est quoniam est
media pars rectorum duorum. [hoc
enim] b, aut medietas duorum rectorum
[est æquale ipsi a,] siue ipsi recto.
propterea quod dimidium duorum
rectorum valet vnum angulum rectū
[qui vero est c,] siue ipsi angulatio,
quæ est in semicirculo, inest [ipsi b,]
immedietate. [Duorum enim rectorū
dimidium est,] idest c, est dimidium
duorum rectorum, seu angulatio. syl-
logismus est sic omne b, est a, omne c

est b, ergo omne c, est a, uel sic medie-
tas duorum rectorum est æqualis ipsi
recto, omnis angulatio quæ est in se-
micirculo est medietas duorum rectorum,
ergo omnis angulatio, quæ est
in semicirculo est æqualis ipsi recto.
Si dices quomodo est demonstratio p
materiam, solutio est manifesta quon-
iam dimidium duorum rectorum est
materia anguli recti: rectus constat ex
duobus angulis rectis, igitur duorum
rectorum dimidium est pars recti, qđ
demonstratur de angulo, quoniam in
semicirculo est, & cum sit pars mate-
ria totius, igitur erit per causam mate-
rialem. vnde subdit. [existente igitur
dimidio duorum rectorum,] uel si an-
gulatio quæ est in semicirculo est me-
dietas duorum rectorum [a, in c, est,]
idest rectum est in angulatione. [Hoc
autem erat in semicirculo rectum es-
se,] idest angulationem quæ in semi-
circulo est. s. quod fit dimidium duo-
rum rectorum. per a, intellige rectū,
per b, dimidium duorum rectorum, p
c, angulatio. Deinde quomodo p cau-
sam formalem contingat demonstra-
re ostendit dicens. [Hoc autem,] scilicet
dimidium duorum rectorū, quod
æquale est ipsi a, & ipsi c, [idem est ei,
quod quid erat esse,] idest per causam
formalem potest demonstrari. [cum
hoc significaret oratione,] quasi dicat
si accipiamus diffinitionem significā-
tem hoc uel rectum: quod etiam p ta-
lem diffinitionem probabimus rectū
esse angulum in semicirculo: tunc hu-
iusmodi probatio erit per quod quid
erat esse siue per causam formalem.
[At uero & ipsius quod quid erat es-
se, causa monstrata est media,] idest si
potest demonstrari per causam for-
malem siue per diffinitionem signifi-
cantem rectum, monstratum est. De-
inde per causam efficiētē docet de-
monstrare dicens. [Hoc autem,] uel
hæc est per causam efficientem, ut p-
pter

pter quid Medorum bellum factum est Atheniensibus > quæ est causa præliari Athenienses > quoniam in sardes cum Eretrij commiserunt,] idest quia ipsi prius cum Eretrensibus in sardes irruerunt . [propter hoc.n.] scilicet quia prius motuum fecerunt [motum est primum,] quasi dicat, qd hoc fuit primum motuum prælij; ponit hoc in terminis . d. [sit bellum in quo a,] idest maior propositio, vt omne b, est a, vel omnes prius iniustificantes erga aliquos sunt ab illis debellandi: [priores committentes in alios b,] idest fit medius terminus, [Athenienses c,] idest minor propositio, vt c, est b, vel Athenienses fore fecerunt in Medos; propterea quod & in Sardos. ergo Athenienses sunt debellandi a Medis. vnde sub. [est igitur b,] i. prius committere [in c,] siue in Atheniensibus. [prius enim est committere, Atheniensibus,] a autem in b] idest si debellare est in prius committentes . [debellaerunt enim prius iniustos,] aut prius fore fecerunt. [est itaque in b, a,] idest fore debellari in prius incipientes . [debellari prius incipientes,] & hæc est expositio huius dicti [b, autem in c,] idest prius committere, [in Atheniensibus, quia priores inceperunt. medium itaque] ad sic demonstrandū [hic] siue in hac causa [est primū mouens.] siue causa efficiens . [demū docet per causam finalem cum subdit. d. [Quorumcunque vero causa est cuius gratia,] siue finalis, [vt propter quid ambulat > vt sanus fiat.] dicunt enim Medici, quod deambulatio (dum necessaria) est causa sanitatis . [propter quid domus est? vt saluentur vasa,] & vt saluemur à pluuia . huiusmodi nāque demonstratio est per causam finalem. [Hoc quidem] supple deambulare [gratia huius, quod est sanari: illud vero] supple domus [gratia huius, qd est saluari:] deinde subdit, [& propter

quid oportet post cenam ambulare, & cuius gratia oportet, nihil differt,] quasi dicat, nihil differt querere propter quid post cenam oportet deambulare, & cuius gratia hoc oportet facere: quoniam est querere causam finalem exponit in terminis. d. [Sit ambulare post cenam in quo c,] idest minor propositio, [non eminere cibos i quo b,] siue medius terminus: [sanari in quo a,] i. maior extremitas. [sit igitur in eo, quod est post cenam ambulat esse facere non supereminere cibos iuxta os ventris: & hoc est sanū.] idest, quod ei qd est deambulare post cenam, insit hæc proprietates quod faciat descendere circa extrema stomachi, & quod non quæat illos eminere circa os stomachi: & hoc non eminere, insit hæc proprietates, quod faciat esse sanum. stantibus ijs ordinetur syllogismus sic. [videtur enim inesse ipsi ambulare quod est c, b, non eminere cibos.] i. ipsi ambulare, quod intelligitur per c, videtur inesse hoc b, quod est non eminere cibos, & erit minor. s. omne ambulans post cenam non habet cibos eminentes circa os stomachi. propterea quod motus ille facit descendere cibos infra . [in b, autem a, hoc quod est sanatiuum.] siue in non eminere cibos, sanari, [quæ igitur causa est, in c,] siue ambulanti, [quod a,] seu sanari [sit quod est gratia cuius?] idest causa finalis? [b, non eminere cibos.] i. medium quod est non eminere cibos, quæ est finalis causa. [Hoc autem] non eminere cibos [est sicut ratio illius] siue sicut causa, quæ est esse sanam, [a enim sic reddetur.] idest a, vel sanari sic demonstrabitur, quod insit ambulanti post cenam; [propter quid b, inest c.] i. propter quid non eminere cibos inest ambulanti: [quoniam hoc est sanari, hoc sic habere.] i. esse sic dispositum, & non habere cibos eminentes hoc est sanari: & hoc est esse sa-

fe sanum. inest igitur sanari, ipsi ambulanti per medium non eminere cibos. formetur syllogismus omne b, est a, omne c, est b, igitur omne c, est a, vel omnis non habens cibos eminentes est sanus, ambulans post cenam non habet cibos eminentes, ergo ambulans post cenam est sanus. vult deinde remouere cauillum. posset namque quis arguere, non esse bene dispositam demonstrationem, cum hic debeat per causam finale fieri: at ipse sine tanquam maiorem extremitatem volens, quod sanari sit a, siue maior, cum sanari nihilominus sit finale bonum respectu aliorum quae dicta sunt, ut patet quod propter sanitatem homo cetera appetit. d. igitur. [oportet autem commutare rationes,] vel terminos, [et sic singula magis apparebunt. [causa autem haec est quoniam, [generationes econtrario hic] in causis finalibus, [et in causis secundum motum] siue efficientibus se habent. [ibi enim] in efficientibus [medium oportet primum fieri.] i. id quod habet rationem prioris, & primi, accipitur pro medio: [hic autem] in causis finalibus [ipsum c, extremum,] vel vltimum est in intentione: est prius inesse. [vltimum autem] super ple inesse est ipsum [gratia cuius.] siue causa finalis, quasi dicat, quod hic in causis finalibus ipsum c, extremum, est effectus, oportet fieri primum, sed vltimum, quod vltimo loco fit, est ipsum, gratia cuius. manifestum igitur est nos posse demonstrare secundum omnia genera causarum.

Tex. 21. Contingit autem vltique. Sed in ijs.

Declarauerat supra Aristoteles demonstrationem per omnes modos causarum posse fieri. hic ostendit vnum, & eundem effectum posse per

plures causas demonstrari, inquit, igitur. [Contingit autem idem] hoc est eandem rem [esse, & gratia cuius] id est per causam finalem esse, [et ex necessitate.] i. per causam materiale, ut inquit Philoponus, [ut per pellem lucernae lumen egredi. etenim ex necessitate disgredditur,] quasi dicat, propter quid penetrat laternam lumen. Ad hoc potest responderi per materiale causam, & per finalem. per materiale, quia ex necessitate disgredditur, illud [quod in parua est partibilis,] & per maiores poros,] quasi dicat, quia id ex necessitate disgredditur, quod in parua est partibilis per maiores poros: namque latiores poros habet vitrum, aut pellis, siue cuius talium propter hoc ergo pertransit, & haec est demonstratio ex dispositione luminis, & laternae, & sic ex necessitate materiae. [Siquidem lumen fit disgreddendo.] i. haec addit quoniam secundum veritatem lumen non est corpus & ita non per poros pertransit: idcirco dixit: siquidem lumen fit disgreddendo, quoniam reuera non fit. lumen intra laternam contento non penetrando illuminat, sed recipitur in diaphano vitro, siue pelle seipsum per totum sphaerum Hemisphericum multiplicando. potest responderi per causam finalem. cum. d. [et gratia cuius,] scilicet [ut non offendamus.] fertur. [nonne igitur si esse contingit.] i. esse aliquem effectum ex causa finali, & materiali, [et fieri contingit?] quasi dicat, sic. [Sicut si tonat extinctio igne, necesse est sizare, & consonare,] siue facere sonum ad modum ignis extincti. sizare est fictitium, ut quemadmodum campana facit tintin. sic ferrum ignitum cum mittitur in aqua facit sизи, & sonus ille vocatur sizare: quemadmodum tintinabulum a tintin, si ergo sit tonitruus ex ignis extinctione: arguere tonitruum esse huiusmodi est ex necessitate

necessitate materiae, si vero, [& (quod admodum dicunt Pythagorici) minarum causa ijs qui sunt in tartaro, quatenus timeant.] i. si volumus per causam finalem respondere (more Pythagorico) est, ut hi qui sunt in Tartaro timeant. Deinde subdit quomodo huiusmodi veritatem habeant in his, quae a natura sunt. d. [Plurima autem huiusmodi sunt:] in quibus possumus arguere ex fine, & ex necessitate, [& maxime in ijs, quae natura subsistunt, haec quidem propter hoc natura facit illa vero ex necessitate.] i. & praecipue in ijs quae constant natura. quoniam in ijs quae constant natura, quaedam natura huius gratia facit, & propter finem, quaedam autem ex necessitate materiae. modi necessitatis sunt duo. unde. d. [Necessitas autem est duplex: haec quidem secundum naturam, & aptitudinem, haec vero violenta, & contra aptitudinem,] quasi dicat, vna est secundum aptitudinem, ut puta quae est ex conditione materiae. alia vero violenta, ut quae est secundum causam mouentem. [Sicut lapis ex necessitate & sursum, & deorsum fertur: sed non propter eandem necessitatem:] nam sursum fertur propter necessitatem agentis, deorsum vero ex necessitate naturae siue materiae ex qua constat. Notandum est secundum Philoponum, quod hic duplicem necessitatem posuit, tamen in alijs quadrupliciter dixit necessitatem dici, vno modo simpliciter, secundo ex suppositione, tertio secundum naturam, quarto praeter naturam: in alijs vero quantum addit modum, scilicet pro utilitate. Secundo notandum, quod de exemplo non curat Philosophus. propterea quod falsum est tonitruum esse ordinatum ad hunc finem, ut perterreat animas infernorum, in hoc Pythagoras somniabat, & quicquid dicebant Poetae quasi per somnium hoc dicebant. Sed

veritatem, quam tenet fides Catholica omnino ignorabant.

Tex. 22. Sed in ijs vsque.
In iis autem.

Tertiam & quartam conclusionem in hoc ultimo contextu Aristoteles adducit. in prima ostendit non posse arguere ex necessitate in quae sunt sub arte. sed solum ex vna causa putata finali. in secunda, & vltima in ordine demonstrat qualiter contingit diuersimode in his quae sunt simul cum suis causis, & in his quae sunt simul. dicit igitur. [Sed in ijs quae sunt ab intelligentia] siue ab arte [alia quidem] sunt propter finem, sed nequaquam sunt ab eo, quod per se frustra est.] i. a casu [ut domus, aut effigies: neque sunt ex necessitate, sed propter hoc.] i. sed per causam finalem tantum modo demonstrantur. [Alia vero sunt a fortuna, ut sanitas, & salus.] i. sanitas infirmi quae & ab arte, & a fortuna potest esse. nempe si quis per artem non instructus, nec credens per hoc sanari comedit cibum per quem sanatur, & salus alicuius, & a fortuna, & ab arte potest esse, nempe si existens in domo videaturque per artem illam debere cadere ac inde exeat, per artem est saluatus: si vero exeat casu, & cadat, hoc casu fit salus. [Maxime] habet esse fortuna [in quibuscunque contingit, & sic, & aliter: cum non a fortuna sit supplementum, generatio.] docet differentiam fortunae a natura, & ab arte. quoniam ars, & natura propter finem agunt. d. [quare finis bonus alicuius gratia fit, aut natura, aut arte.] i. agunt ob finem, quae vero agunt] a fortuna nihil propter aliquid fit. [Siue propter finem, eo, quod vnumquodque tale est propter intentionem. vltima conclusio est. eadem autem causa est, & in ijs quae sunt,

hinc, & in factis, & futuris,] quasi dicat, quod eadem ratio siue idem modus demonstrandi erit in ijs quæ sunt, quæ fiunt, quæue futura sunt, vt si causa est, & effectus, si erit, erit, si fuit, quoz. [Medium enim causa est.] i. quia in his omnibus medium est causa. [ve guntamen] est differentia, quia [in ijs, quæ sunt] ipsa causa est illa, [quæ est, in ijs quæ fiunt] est illa, [quæ fit. factis autè] est illa quæ est [facta, & futuris] illa quæ est [futura.] declarat hoc duobus exemplis dicens, [vt propter qd factus est defectus.] lunæ [propter id, quod in media facta est terra.] in præterito [fit enim propter id quod fit.] supple terra in medio, in futuro [erit autem & propter id quod erit in medio,] & in præsentis [est propter id qd est] in medio, terra. aliud exemplum est [vt quid est cristallus: accipiatur quoniam aqua cōgelata est.] propter caloris defectum, & fit [aqua in quo c.] id est minor siue omne c, est b, [cōgelata in quo a,] i. maior siue omne b, est a, [causa media in quo b, defectus caloris penitus.] i. & causa medium ipsum defectus, quod defectum caloris penitus importet, stantibus ijs. [est igitur in c, quidem b,] i. ista minor qd aqua habet defectum caloris. [in hoc autem congelatū esse: quod est in quo est a,] quæ est maior. s. quod densatum habet penitus caloris defectum. syllogismus fit sic, omne b, est a, omne c, est b, ergo, omne c, est a, vel sic omne habens defectum caloris est densatum seu congelatum. Omnis aqua de qua fit cristallus habet penitus defectum caloris. ergo huiusmodi aqua erit cōgelata, & in talibus est simul causatū cum sua causa. Similiter in alijs temporibus potest fieri demonstratio. vn. de subdit [fit autem cristallus cū fiat b,] siue cum fiat talis causa. [factus est autem factus.] s. cristallus. [erit autem futuro b.] i. erit cristallus futuro de-

fectu caloris. Deinde epilogat. [sic quidem igitur causa, & cuius causa est, simul fit cum fit, & est cū est, & in eo quod factum est, & in futuro eodē modo,] quasi dicat, quod sic habet in his quæ sunt simul cum suis causis, causa & cuius est causa, vel causata fiunt simul cum fiunt causæ, & simul sunt causata cum sunt causæ, & cum futuræ sunt causæ, & quoque causata. hæc pro præsentis capitulo.

Tex. 23. In ijs autem vsq; De eo igitur. Cap. XII.

Quomodo contingat demonstrare in his quæ nõ sunt simul cum suis causis, nunc ostendit Aristoteles, & primo pro ut procedunt secundum rectum, secundo prout procedunt secundum circulum. nempe in sequenti capitulo. præsens autem duas continet in se quæstiones vna cum solutionibus illarum, & vnã conclusionē. Prima est duplici solutione munita. d. ergo. [in ijs autem quæ nõ sunt simul, nunquid sunt in continuo tempore,] id est ita. quod non sit tempus mediū inter causam & causatum [sicut videtur nobis, alia aliorum causa esse.] inter quas non cadit tempus mediū inter causam & causatum, [vs facti] huius videtur causa [esse altera facta, & futuri futura, & eius quod fit: si aliquid antea factum est,] id est, & ipsius fieri causa est aliquid, quod prius factum est, quæstio ergo erit num istæ causæ se consequentes sint in tempore continuo necne. Solutionem adducit. d. [est igitur a posteriori facto syllogismus] necessarius: & [principium] huiusmodi necessarii syllogismi est de numero [horum quæ facta sunt,] quasi dicat, in talibus conclusio est. propositio significans causam, & mediū propositio significans effectum. idque nõ modo

modo in his quæ facta sunt principiū syllogismi necessarij est effectus, sed etiam, [& in ijs quæ sunt similiter,] de præsentī, [a priori autem non est,] necessarius. s. quod probet [quoniam hoc factum est, quod hoc posterius factum sit, &] quæ dixi de præterito, & præsentī syllogismū non est necessarium a causa ad effectum, [& in futuro similiter est,] vel dico. Sed quia posset quis insurgere hoc modo, quod licet in huiusmodi non sit necessarium arguere a causa ad causatum secundū tempus indeterminatum, tamen erit necessarius syllogismus secundū determinatum tempus, vt quia & si non sequatur indeterminate fuit factum fundamentum ergo domus fuit facta tamen videtur sequi secundum determinatum tempus, vt anno præterito fuit factum fundamentum, igitur anno præterito fuit facta domus. Sic de futuro, vt anno proximo fiet fundamentum ergo domus fiet. ideo respōdit. d. [neque enim infinito, aut finito] siue indeterminato, aut determinato [erit tempore,] necessario sequens, vt [quoniam verum est dicere hoc factū esse: hoc verum est dicere hoc factum esse posterius.] i. vt quoniam hoc. i. fundamentum verum est dicere est factū: & hoc. s. domus verum est dicere factum esse posterius illo tempore determinato: nam ex quo id est factum tempore posterius, [in medio autem] tempore [falsum esset dicere hoc] factum esse [altero iam factō,] quia non sequitur ergo anno præterito domus facta est, factō anno præterito fundamento. [eadem autem ratio est, & in futuro. Deinde. d. quod neque causa, quæ in præterito est facta potest esse medium necessarium, eius effectus, q̄ erit in futuro, vt est iam factum fundamentum ergo fiet, & c̄t. dicit igitur [neque quoniam hoc] fundamentum [factum est] in præterito, [hoc erit:]

in futuro, vel posterius fiet. causa est, quia, [medium simul genitum oportet esse.] i. quia oportet mediū ipsum, ipsamque causam esse genitā simul, vt [factorum] oportet esse medium factum. [futorum futurum. cum his quæ sunt] oportet medium [fieri. cum ijs quæ sunt, esse. sed futurū esse] hoc, siue fundamentum, ergo oportet domus [esse, non contingit simul esse genitum.] igitur non est in talibus, ratiocinatio a priori ad posterius, id est a causa (in his quæ non sunt simul quæ prior facta est non remaneat argumentatio, vt non valet. est fundamentum ergo paries. sunt parietes ergo domus. non enim necessitas aliqua cogit nos, vt si id sit, & illud quoque sit. & c̄t. Sed ab eo quod posterius factum est: hoc est ab effectu ad causam valet argumentatio, vt domus est igitur oportet parietes esse. paries est ergo fundamentum, & huiusmodi. secundo inquit. [Amplius neque infinitum contingit esse tempus medium: neque finitum, falsum enim erit dicere in medio,] quasi dicat præterea neque determinatum contingit esse tempus medium inter factam causam & effectum futurum, vt fundamento factō, possit dici post tres menses fiet domus, neque indeterminatum, vt fundamento factō, non potest dici fiet domus nulla determinatione temporis facta, quoniam erit falsum dicere in medio, hoc propterea quod in medio potest impediri tempore. secundam quæstionem mouet dicens. [speculandum ergo quid est continens, vt post id quod factum est sit fieri in rebus?] quasi dicat considerandum est quidnam in rebus ipsis continet, vt post factum esse, fundamentum sit fieri: cum causa materialis, nec efficiens, esse possit? Dilutio est: [an manifestū est quod non continuum] est, [cum factō esse, neque factum] prius, est cōtinuum

num non est id quod fit, neque factum esse, continuum est factum esse. [termini enim, sunt atomi,] id est ipsa facta esse respectu fieri se haberet ut termini, & atomi siue sicut indiuisibilia. [Sicut igitur neque sunt puncta ad inuicem copulata: neque facta sunt. utraque enim indiuisibilia sunt,] quali dicat, quod facta ad fieri se habent, ut puncta ad lineam: quoniam utraque sunt indiuisibilia, & utraque sunt termini. Quemadmodum puncta termini sunt lineæ, sic facta, fieri determinant. [neque igitur quod fit cum eo, quod factum est: propter idem,] id est non solum factum esse non est continuum cum factum esse. Sed nec quod fit est continuum cum eo quod factum est. propter eandem causam seu rationem, ut quia factum esse est indiuisibile: non potest esse continuum propter hoc cum fieri, quia [quod fit, diuisibile est, quod autem factum est, indiuisibile est,] quod fieri est diuisibile quemadmodum, & moueri: sed factum esse est indiuisibile quemadmodum & punctus. [sicut igitur se habet linea ad punctum,] quia linea est diuisibilis, & punctus indiuisibilis, namque punctus lineam determinat: [sic quod fit, ad quod factum est,] quasi dicat, quod fit, vel ipsum fieri est diuisibile, & quod factum est indiuisibile: & est, ipsum factum esse, id quod determinat fieri. [sunt enim infinita facta in eo quod fit,] quasi dicat, sicut infinita puncta sunt in linea, sic sunt infinita facta in fieri. [Manifestum autem magis est in vniuersalibus de motu oportet dicere de his.] i. verum clarum est, quod facere hæc dilucidiora, pertinere potius ad libros ubi vniuersaliter agitur de motu, nempe in Phisicis, quam in hoc loco. Notandum hic est quod arguere a priori est duplex, aut secundum naturam: aut secundum tempus, quæ autem habent causam simul genitâ possumus arguere a prio-

ri secundum naturam, quæ vero non habent causam simul genitâ, nec possumus arguere a priori secundum naturam, neque a priori secundum tempus.

Tex. 24. De eo igitur vsque. Quoniam autem.

Prius epilogat, deinde ostendit quomodo in his liceat demonstrari a posteriori. hocque declarat exemplis. idso subdit dicens. [De eo igitur,] i. quod factum est prius, siue de causa media [quomodo se habeat media causa cum eo quod consequenter fit generatione,] aut secundum generationem, in tantum acceptum sit. quoniam acceptus ipsam non posse habitam esse ipsi fieri. at in talibus quomodo licet argumentari, prosequitur dicens. [necesse enim, & in his primam, & mediam immediata esse.] Per primam intellige maiorem extremam atem, quæ est prius factum: posterius enim factum potest esse immediatum medium, ad prius factum, ut domus facta est posterius ad parietes, & paries ad fundamentum [ut factum,] id est fundamentum [quoniam c,] i. paries [factus est. posterius autem c,] siue paries [a, autem.] i. fundamentum factum est ipso pariete [priori] principium igitur est c,] siue paries est principium arguendi in talibus, id est a posteriori, [propter id quod proximum est ipsi nunc, quod est principium temporis.] i. ipsi nunc, quod est principium temporis a quo sumitur principium syllogizandi, in his est proximum c, siue id quod posterius est, non autem a, siue id quod est prius: & est sumendum principium in syllogizando in his a nunc posteriori, non a nunc priori. [Sed c,] i. paries [factum est, si c,] i. domus [factum est. cum igitur d, factum est, necesse est, & a,] siue fundamentum

damentum [factum esse. causa autem] media, [est c,] siue paries, [d enim facta,] vel domo facta [necesse est c,] parietem, [factum esse, c autem facta: necesse est a,] fundamentū [pri' fuisse.] ne sēpe repetamus eadem, intellige tu p literam. a. fundamentum: per c, parietem, per d vero domum. Deinde subdit. [Si autem accipiens aliquod medium] posterius, [stabit alicubi immediatum,] id est erit dare aliquod posterius quod erit vltimum factum esse: & hoc, immediatum in huiusmodi erit. ex his patet in talib. ab effectu ad causam fieri demonstrationem, qui quidē effectus aliquo modo est principium quatenus se habet, vt finis respectu prius factorum. Deinde subdit remouens quandam cauillationem, quoniā posset quis insurgere, quod nunquam esset deuenire ad immediatum, eo qđ in quolibet fieri est dare infinita facta ideo. d. [an semper extra cadet ppter infinitum?] quasi dicat, nunquid semper cadet extra immediatum; ita quod medium non erit immediatum. s. factum. post factum in infinitum? Respondet [non enim continuum factum eū facta, quemadmodum dictum est.] i. factum cum facta quemadmodum dictum est, non est continuum. [Sed incipere tamen necesse est a medio, & ab ipso nunc primo.] Dilutionem huius cauilli non exacte dissoluere curauit, quoniam hoc habetur in quinto cap. sexto Physicorum. vbi de infinitate mediarum causarū agit. nam quāuis sint infinita esse incompleta: non tamen infinita completa. ideo a completis sumendæ sunt hæ argumentationes, vt a completa domo, a completo pariete, a completo fundamento, quia si ab incompletis sumeretur, esset quidem in infinitum, vt si domus facta est, & medietas facta est: & si medietas facta est, & medietas medietatis, & c. secundum hunc modum. sed

a completis hoc sumendum est, vt diximus, & hoc quantum spectat ad facta esse. i. futuris dicit quod simili modo se habet cum subdit. d. [Similiter autem est, & in eo quod erit. si verum erit dicere, quoniam erit d,] siue domus [necesse est] dicere quod prius [a, erit] siue quod lapides parabūtur. [huius autem causa est c,] scilicet, quoniā paries erit. [Siquidem enim d, erit:] siue domus [prius erit c,] seu paries. [si vero c, erit: prius a, erit,] vel prius lapides parabuntur. consimilem cauillationem, & in futuris remouet. d. nam sicut in fieri in præterito fuerunt infinita facta. sic in fieri futuro erunt infinita facta. d. [Similiter autem, & infinita est decisio, & in his,] quasi dicat, & simili modo in futuris esse, vt in factis esse: infinita diuisio est. [nō enim erūt supple futura] quæ erunt, continua ad inuicem,] quasi dicat quemadmodum facta præterita erant infinita, & non erant ad inuicem continua, sic & facta futura erunt infinita: & non erunt continua ad inuicem. Respondet ergo. d. [principium autem, & in his.] s. futuris, vt in præteritis, [sine medio accipiendum est,] quasi dicat, quod principium syllogizandi non obstante hac infinita diuisione poterimus, & in talibus immediatum: scilicet accipiendo vltimum futurum, quod est primū quo ad nos. i. primo complete factum licet enim vltimum sit in essendo, erit primum in syllogizando, vt dicebamus in præterito, vt si erit domus, prius erunt parietes: & si parietes, erit prius fundamentum. igitur si erit domus, paries erit, i. paries erit, fundamentum erit, si fundamentum erit, lapides erunt quare si domus erit, & lapides quoque. tu vero dic quod futura esse imperfecta, infinita sunt: perfecta autem, finita. Quibus argumentationes sumuntur, & in illis simili modo causa sunt medietas: & causa primæ quæ

quæ amplius in medio nõ cadunt. demonstrat hoc exemplis. d. [Habent autem sic in operibus. si facta est domus necesse est decisos esse lapides, & factum esse hoc,] scilicet decisos sunt lapides [propter quid est,] id est propter fundamentum. [quoniam necesse est fundamentum factum esse.] nam lapides intantum sunt materia domus inquantum sunt materia parietis siue fundamenti, quia non sunt materia illius ratione totius, sed ratione partis. si igitur queratur, propter quid est facta decisio lapidum; respondebimus, quoniam necesse est esse fundamentum. [Siquidem & domus facta est.] propter quod prius fundamentum factum est. [Si vero fundamentum est: prius lapides factos esse necesse est. iterum si erit domus: similiter prius erunt parietes, (demonstratur autem per medium similiter.)] i. quemadmodum in factis demonstratur prius longius per posterius per prius medium: ita in futuris per futuram domum, futuros esse lapides demonstratur, per futurum medium, nempe, per fundamentum. ideo d. [erit enim fundamentum prius.] Si erit domus prius erit fundamentum, & si fundamentum, prius erunt lapides decisos. igitur fundamentum est illud medium, per quod similiter arguimus ex futura domo, futuros lapides decisos, quod quidem medium, & causa media appellatur, ubi nota in litera, quod Aristoteles dixit necesse est esse fundamentum, & necesse est esse lapides incisos: sed non loquitur de necessitate absoluta, sed conditionata. quoniam impossibile est esse domum, & nõ esse fundamentum. necesse est enim esse fundamentum si sit domus: sic necesse esse lapides inci-

cos si factum est fundamentum, & hæc pro præsen-

ti.

Tex. 25. Quoniam autem vique. Quomodo quidem sit. Cap. XIII.

VT supra dicebamus docet nos Aristoteles quomodo arguere debemus in his quæ nõ sunt simul, quantum ad ea quæ sunt secundum circulum, verbi gratia, cum videamus quædam reciprocationem in his quæ sunt tunc euenit, quod illa argumentatio ob ambulatoria dicitur, siue circularis, vt ex pluuia generatur vapor, ex vapore generatur nubes, & ex nube pluuia. ergo talia circulariter se habent, & vnum ex alio demonstratur. continet hoc caput tres conclusiones. prima euenit, cum dicit. [Quoniam autem videtur in ijs quæ fiunt, quandam generationem circulo,] id est quia in aliquibus rebus reperitur quædam generatio circulariter, [& contingit hoc esse.] i. generationem circularem, aut hoc euenit in rebus siue entibus, aut possumus arguere generationem circularem in entibus, [siquidem consequantur adinuicem medium] demonstrationis, [& termini,] propositionum. nanque [in his conuerti est] necesse tunc. quoniam [ostensum autem est hoc in primis quod conuertuntur conclusiones: circulo autem hoc est,] quasi dicat, quod ostensum est in secundo priorum capite quinto, quod cum conuertuntur medium, & extremitates, tunc fieri conuersionem præmissarum ad conclusiones, & e contra, & hoc modo dicitur circulariter procedere. exemplo hoc patet. d. [in operibus autem] natura [videtur sic] fieri generationes circulares: nam [depluta terra: necesse est vaporem fieri, hoc autem factum] si vapore, necesse est fieri [nubem, hæc autem facta] supple nube, necesse est fieri [aquam. hæc vero facta, necesse est terram] iterum [deplutam esse. hoc autem

autem erat] assumptum, [ex principio. quare circuiuit circulo,] vel demonstrauit circulariter. quoniam [cū vnum horum quodlibet est, alterum est,] vt cum est pluuia est nubes, [& cū illud est alterum,] est puta vapor, [& cum hoc: primum] quoq; est. incipias modo tu a quocunq; horum erit circulariter deuenire semper. Secundā conclusionem ponit. in qua agit de diuersitate causatorū, quia aliqua iunt sicut semper, aliqua sicut frequenter. d. [sunt autem quædam quæ fiunt vniuersaliter. semper enim, & in omni, aut sic se habent: aut fiunt, alia vero quidem semper non, sed sicut frequenter sunt, vt non omnis homo masculus habet barbam: sed est sicut frequenter] quasi dicat, quædam vniuersaliter ac omnino sunt, aut fiunt eodem modo: quædam vero non vniuersaliter eodē sunt, aut fiunt modo: nam quæ semper sunt, aut fiunt modo. semper sic se habēt, & in omni, vt ver semper est principium ætatis. Fitque in omni anno. anima semper est immortalis. sol oritur semper in Oriente, & quotidie oritur, & similia. suntque alia quæ nō se habent semper eodem pacto, sed plerunq; vt quod omnis homo masculus barbam emittit non semper fit, sed plerunq; . Tertia conclusio est, cum docet non debere accipere medium quod sit frequenter in his, quæ se habent sicut frequenter. d. [Talium igitur] quæ sunt sicut frequenter [necesse est, & medium esse sicut frequenter. si enim a, de b, prædicatur vniuersaliter,] i. maior propositio de medio, [& hoc] medium prædicetur [vniuersaliter de c,] siue de minori propositione: [necesse est & a, de c,] oportet, quod maior de minori [prædicari semper, & de omni.] s. cum his conditionibus de omni, & semper. quoniam [hoc est vniuersaliter, & de omni, & semper,] supple prædicari, [sed suppo-

situm est] prius, debere esse [sicut frequenter. necesse est ergo medium sicut frequenter esse, quod est in quo b,] siue quod significatur per b, medium. [erunt ergo, & eorum principia frequenter sine medio: quæcunque vt plurimum sic sunt, aut fiunt,] quasi dicat, sic igitur patet posse accipi quædam immediata principia eorum, quæ sunt frequenter: ita quod principia ipsa fiant, aut sint sicut frequenter, & huiusmodi demonstrationes nō faciunt scire simpliciter verum esse, quod cōcluditur, sed secundum quid, vt sit verum vt in pluribus: sic quoque principia, quæ assumuntur veritatem habent. igitur causata, quæ sunt frequenter habent causas frequenter quantum ad subiecta, & si fiunt frequenter habent causas quæ fiunt frequenter quantum ad tempora. Quare hic notandū quod cum dicimus aliqua causata esse semper, & vniuersaliter: intelligendum esse per relationē ad causam, vt eclipsis semper est, cum est sua causa nempe interpositio: hæc pro præsentis capitulo.

Tex. 26. Quomodo vsque.
Congruum autem
est. Cap. XIII.

Ostenderat in præcedentibus Aristoteles, qualiter quod quid est, & propter quid se habebant ad demonstrationem. Nunc autem vult demonstrare quomodo hæc inuestigari possint. Primo quomodo inuestigetur, quæ quid est. Deinde quomodo inuestigetur propter quid ibi in cap. decimo sexto, cum dicit. Vt habeamus proposita. hic quomodo possit inuestigari definitio, & de compositione ac eius partibus. ibi ad inueniendum mediā. propter quid: continet hoc caput quatuor regulas, & tria præcepta, & duas

anæ.

annotationes cauillorum . Sed primo epilogat circa prædicta. Deinde proponit circa dicenda. dicit igit. [Quomodo quidem sit quod quid est in terminis assignandum: & qualiter demonstratio, aut diffinitio sit ipsius aut nõ: dictum est prius,] quasi dicat, quod supra dictum est quomodo quod quid est assignetur in terminis, quia dictum est assignari inter terminos demonstrationis, vt medium, & dictum est quomodo est demonstratio ipsius quid est, quæ est demonstratio, vt simul facta cum conclusione, aut diffinitio eius, aut quod nominis, aut quid rei, aut nõ est. [Quomodo autem oportet venari in eo, quod quid est prædicantia: nunc dicemus,] quasi dicat, nunc vero dicamus qualiter oportet venari ea, quæ in eo quod quid est prædicantur. propter quod prius sciendum est, vt inquit Niph. duplicem esse modum inueniendi diffinitionem alter quorum dicitur compositio, & alter diuisio seu resolutio. cum ergo sit, prior compositio, quoniam ab vniuersalibus atque simplicibus incipit, ideo docet prius componere diffinitionem. Et quia diffinitio est compositio ex genere, & differentia, venaturus diffinitionem, docet sumere vniuersaliora illius rei, & excedentia illam rem, non tamen quæ excedunt genus illius rei. erit igitur regula prima cum inquit. [Eorū igitur quæ insunt semper vnicuique,] i. ea quæ ponuntur in eo quod quid est oportet quod semper & vniuersaliter prædicentur: idcirco accipiens ea quæ de vnoquoque prædicantur, vt semper. d. quod [quædam se extendunt in plus] quam id cui insunt, [non tamen extra genus.] illius rei. quid sit esse in plus sequitur. [dico autem in plus esse quæcunque insunt quidem vnicuique vniuersaliter,] non tamen ei soli insunt, [at vero & alij.] siue sed etiam insunt alijs, verbi gratia, illud est in plus quæ

homo, quod vniuersaliter de illo prædicatur, sed alijs animalibus etiã competit, vt bipes, quod aibus competit, [vt est aliquid quod inest omni trinitati:] vt patet de ente, quod quidẽ vniuersaliter inest: non tantum trinitati, sed etiam alijs, vt dicit. [Sed & non trinitati,] vt ens quod extendit se extra genus trinitatis. [Sicut quod est, inest trinitati: sed] etiam inest, [& non numero,] id est prædicatur de aliquo ente quod non est numerus. [Sed impar inest omni trinitati: & in plus est:] & ratio est cum subdit. d. [& nanque ipsi quinatio inest. sed non extra genus,] supple est, quia tam est tam [quinarius numerus est] impar, quam ternarius. [nullum autem impar extra numerum est,] ostendit deinde qualia esse debent ea quæ accipiuntur ad construendum quod quid est. d. [Huiusmodi igitur] vniuersalia prædicata se habentia in plus [accipienda sunt vsq; ad hoc:] vel ad talem terminum [quousque tot accipiuntur primum, quorum vnumquodque,] quod accipitur [sit in plus. Omnia autem non in plus,] quasi dicat, cum tot accepta sunt vniuersalia prædicata habentia se in plus non extendentia extra genus, quod omnia simul sumpta nõ se habent in plus quã ipsum diffinitum. [Hanc enim necesse est substantiam rei esse,] quasi dicat, tunc necesse est, quod ex talibus prædicatis constituatur substantia siue diffinitio, [vt trinitati inest omni, numerus impar primus vtrobique.] i. vt omni ternario inest numerus impar vtroque modo primus. vtroque modo dico, quia primus dicitur dupliciter, [& sicut quod est non mensurari numero, & sicut non componi ex numeris.] i. vel quia non mensuratur numero, vel quia nõ componitur ex numeris. [Hoc itaque iam trinitas; est numerus impar primus, & sic primus,] i. vtrobique: siue vt dictum est vtroque modo,

do, scilicet, quia non mensuratur numero, & quia non componitur ex numeris. [Horum enim] trium. [vnum quodque illa quidem imparibus omnibus insunt.] s. alius numerus impar vt quinque, nouem, vndecim, & similia. [vltimum autem.] s. vtrobique primus inest, [& dualitati: omnia autē] siue totum simul [nulli] inest nisi trinitati. ternarius est numerus primus quia ex sola vnitatem mensuratur, & solum componitur ex vnitatem, & dualitate. Sed septenarius non dicitur primus, quia componitur ex ternario, & quaternario. Deinde subdit. [Quoniam autem ostensum est a nobis, quod necessaria sunt in eo, quod quid est prædicantia: vniuersalia autem necessaria sunt,] quasi dicat, quoniam supra ostensum est quod ea quæ prædicantur in eo quod quid est ex necessitate insunt: quæcunque ex necessitate insunt vniuersaliter prædicantur. [trinitati autem & cuiilibet alij sic accipiuntur in eo quod quid est accepta: sic ex necessitate quidem erit trinitas hæc.] quasi dicat, necessarium esse siue de numero ternario, aut de quocunque alio accipiuntur modo prædicto ea quæ prædicantur in eo quod quid est: quod prædicentur ex necessitate, & vniuersaliter. ita quod quæ sic accepta erunt, & ex necessitate, & vniuersaliter, prædicabuntur de trinitate. igitur ex his manifestum est vnum declaratum esse de proprietate diffinitionis. s. quod insit rei diffinitæ. alterum est quod sit solū, & alteri nulli. d. [quod autem substantia sit.] i. quod diffinitio trinitatis sit substantia trinitatis: [ex his manifestum est, necesse enim est nisi hoc sit trinitatis esse.] i. insit illi soli, & nulli alteri, [vt genus aliquod esse] quasi dicat, quod si non esset diffinitio esset genus. [Hoc autem] genus tunc esset [nominatum, aut non nominatum. erit igitur in plus quam trinitati inexistens,] quasi dicat

quod si hoc est: erit igitur pluribus. quaternario competens, quod est fallum, & quia ratio de trinitate assignata non est in plus quam trinitas, non erit genus. Sed si non est genus, & prædicatur in quid, oportet, quod sit diffinitio dicens essentiam rei. ideo. d. [concessum enim huiusmodi sit esse genus: vt quod insit quidem secundum potentiam in plus: [si igitur nulli inest alij, quæ atomis trinitatibus hoc vti que erit trinitatis esse,] quasi dicat, si igitur diffinitio data nulli inerit alij, quam atomis seu indiuiduis trinitatis hoc vti que erit diffinitio, & esse trinitatis. [Supponatur enim hoc substantia vniuersaliusque esse.] i. supponatur esse essentia vniuersaliusque, quæ inuenitur in indiuiduis illius speciei, vt dicit ipse. d. [quod in atomis prædicatum vltimum.] tunc sequitur [quare similiter, & alij cuiilibet, sic demonstratorum quidem, illi esse erit,] quod sicut dictum est de termino ita etiam intelligendum esse de quibuscunque alijs quibus demonstratur aliquid esse idem per prædictum modum, quasi dicat, quodcunque aliud a trinitate diffiniatur sic: illud idem, quod se habebit sic ad tale diffinitum sicut diffinitio trinitatis se habet ad trinitatem; illud idem erit similiter. i. diffinitio talis diffiniti. Notandum hic autem est quod non proprie diffinitur nisi species specialissima non quod est diuisibilis in species: sed quod est in atomis seu in indiuiduis. Secundo notandum, quod dictæ sunt duæ conditiones ad diffiniendum species specialissimas. Prima est quod quodlibet eorum, quæ ingrediuntur diffinitionem debet esse in plus quam diffinitum non tamen extra genus diffiniti, sed prædicari de eo essentialiter: Secunda est, quod talia prædicata tamen sint, vt aggregatum convertatur cum diffinito. Tertio notandum quod potest etiam habere tres conditiones. Prima, quod de-

XX beat

beat cōuenire omni contento sub dif-
finito. Secunda quod conueniat soli
diffinito: ratio est quia componitur ex
genere & differentia propria diffiniti.
Tertia, quod debet sufficienter expli-
care naturam diffiniti. Quarto notan-
dum quod quadruplex est diffinitio. s.
quidditatiua, seu essentialis, descripti-
ua, causalis, & quid nominis. Diffini-
tio essentialis est oratio, quid est esse
rei significans per essentialia, vt ani-
mal rationale mortale, est diffinitio
hominis. Descriptiua est oratio quid
est esse rei indicans per accidentalia,
vt animal gressibile bipes. Diffinitio
causalis est, quæ datur per causas, vel
materiale, vel per efficientem, vt ira
est ascensus sanguinis circa cor. Diffi-
nitio, est oratio significans quid per
nomen importatur, vt vacuum dicitur
locus non repletus corpore.

**Tex. 27. Congruum vsque.
Nihil autem.**

Postquam Philosophus egit de diffi-
nitione specierum specialissimarū
in præsentia agit de diffinitione gene-
rum, quæ nam genera sint. Commen-
tator inquit, subalterna, & hic notan-
dum primo est, vt rectè notat Niph.
hanc Methodum constare tribus præ-
ceptis. Primum est, vt genus diffinien-
dum in primas, & per se species diui-
das, verbi gratia, lineam, cuius quæri-
mus diffinitionem, in rectam, circula-
rem, & tortuosam. Hæc enim est diui-
sio lineæ in primas eius species. Secū-
dum est, vt species illas diffinias per
Methodum assignatam, & colligas cō-
munia vnum, vel plura, in quibus om-
nes specierū diffinitiones cōueniunt.
Tertium est, vt his factis, & seruatis
memoria, reponas genus, cuius diffi-
nitionem quæris in suo proprio gene-
re, specularando proprias passiones pri-

morum generū. hæc patebunt in tex-
tus expositione: inquit igitur. [Con-
gruum autem est cum totū aliquod.]
i. vt sunt genera [aliquis negotietur:]
sive diffiniat: [departiri genus in ato-
ma specie prima.] i. diuidere postea
debet in atomas, seu in species specia-
lissimas, [vt numerum] si volumus dif-
finire, oportet, vt illum diuidamus [in
trinitatem, & dualitatem. postea sic
tentare accipere illorū diffinitiones,]
supple specierum, postquam diuisum
est genus, & sic accipienda est diffini-
tio dualitatis, ac trinitatis, acque alia-
rum specierum numeri contentarum
sub alijs generibus, [vt] diffinitio [re-
cte lineæ, & circuli, & recti anguli]
accipitur. docet deinde accipere pro-
prias differentias, post propria gene-
ra. d. [post hæc autem accipientem,
quod] genus sit, vt vtrem quantitatum
aut qualitatum,] quasi dicat, postquæ
genus diuisum in species specialissi-
mas, & ex hoc genus proprium suscep-
imus: tunc accipiendum est quod ge-
nus sit, siue quod prædicatū sit in quo
est illud propriū genus, aut i quo sunt
illæ species specialissimæ, quæ diffini-
dæ: vt vtrem sit qualitas, aut quantitas
vel in quo genere sint illa, quæ debent
diffiniri, nempe vtrem sub qualitate,
aut quantitate, &c. [proprias passiones
speculari per communia prima,] id-
est ea debemus speculari, quæ sunt p-
pria illius generis, siue prædicamentū
nam [compositis] diffinitionibus [ex
atomis,] vel secundum quod requirū-
tur species specialissimæ, [conuenien-
tia,] idest per communia prima, vel
propria ipsius generis generalissimi,
ea quæ sunt cōuenientia ad diffinitio-
nes, [ex diffinitionibus erunt manife-
sta,] quod est aperte dicere. Hoc mo-
do inuenire conuenientia ad diffini-
tiones poterimus, & etiam poterim⁹
facere diffinitiones compositas ex dif-
ferentijs proprijs secundum, quod re-

quirunt species specialissimę. [propterea quod principium] primus est omnium diffinitio, & quod simplex est, & simplicibus per se inesse conuenientia solis: alijs autem secundum illa,] quasi dicat, oportet omnium diffinitionum id esse principium, quod simplex est, scire quod commune est, & huiusmodi simplicibus solum per se insunt accidentia, quę inueniuntur communiter in multis: omnibus autę alijs secundum illa conueniunt, vt puta album per se competit corpori terminato: & secundum conuenit homini, equo, & quibuscunque alijs. quare si oportet accipere alicuius diffinitionem cui conueniret vniuersaliter album: puta niuis diffinitionem: necessarium esset ad genus communius, qđ est corpus terminatum recurrere, & ex illo causam albedinis inquirere, & hęc est secunda regula. Tertiam ponit deinde regulam nempe (vt inquit Philoponus) ostēdens vtilitatem Methodi diuisionę dicens, [Sed diuisiones, q̄ sunt secundum differētiās: vtilēs sunt ad hoc sic adendum, vt tamen monstrans dictum est prius,] quasi dicat, quod vtilēs sunt ad diffiniendum, id est diuidendo genus in species, vtile est quod quis accipiat diuisionem generis per proprias differētiās: at tamen quomodo per hoc manifestetur, quod quid est, aut quomodo ad ipsum se habeant: dictū est prius. s. quod via diuisua nihil syllogizatur, neque demonstratur ad propositum, [vtilēs autem erunt] diuisiones, sic vtique solū ad colligendum, quod quid est] siue diffinitionem ipsam, & videbitur vtique] supple diuisiones [nihil monstrare: sed mox accipere omnia,] & species, & genera, aut sed accipere omnia, syllogizata, [tanquam si ex principio acceperit aliquis sine diuisione,] id est sicut si prius aliquis accepisset autęquam diuideret. ordinate osten-

dit accipere cum subdit. d. [Differt autem aliquid primum, & posterius prædicamentorum prædicari,] quasi dicat multum differt quid prius, & quid posterius prædicetur inter ea quę ponuntur in diffinitione, [vt est dicere animal mansuetum bipes: vel bipes animal mansuetum.] i. differunt hi duomodi prædicandi inter se: [nam si omne] quod prædicatur, aut diffinitur [ex duobus est] nempe ex genere, & differētia, [& vnum quid sit animal mansuetum, iterum ex hoc, & differētia homo aut quodlibet vnum sit, necesse est diuidentem petere,] quasi dicat sic ergo expositis si mansuetum accipitur, vt differētia animalis: oportet quod animal mansuetum sit aliquid vnum quod accipiat, vt genus: iterum ex hoc animali mansueto: & differētia bipede est homo, aut quodlibet vnum sit, supple quod sit. i. eadem ratio & de quolibet, quod sit vnum ex pluribus: necesse ergo est supponere siue petere talem ordinem esse debere in diffinitione si debeat esse bona. tunc dicendum, quod hęc quę allatę sunt prima recte ordinata est. Secunda male. aliam vtilitatem ostendit dicens. [Amplius nihil relinquendum in eo quod quid est, sic solummodo contingit,] vel præterea nihil est omittere eorum quę in diffinitione ponuntur, & hęc sunt [cum enim primū accipiat genus, siquidem alicuius inferiorum aliquam diuisionū accipiat, non incidet omne in hoc,] quasi dicat si aliquis supremo genere accepto: accipiat consequenter aliquam differētiām diuisuam: non quidem ipsius supremi generis, sed alicuius inferioris: non totum quod cōtinetur sub genere superiore cadet sub illa diuisione. dat exemplum dicens, [vt non omne animal, aut totum penatum est, aut diuitum pennis: sed pennatum animal omne. huius enim differētia hęc est,

Prima autem differentia est animalis: in quam omne animal incidit. i. non omne animal est continuatum, aut diuisarum pennarum. (nanque hæ differentiarum pennarum, & diuisum pennis non sunt differentiarum animalis: sed sunt differentiarum generis inferioris, nempe vespertilionis, & aliorum:) sed id solum animali volatili conuenit: nam & illius, hæc est differentiarum diuisio. Prima autem diuisio animalis differentiarum ea est, in qua omne animal comprehenditur. [Similiter autem, & in vnoquoque aliorum, & in ijs quæ extra genera, & quæ sub ipsis sunt, vt in aue in qua est omnis auis, & in pisce, in quo omnis est piscis. sic igitur vadenti promptum est scire quoniam nihil relictum est, aliter autem, relinquere necesse est, & non scire,] quasi dicat, quod similiter in vnoquoque aliorum illæ sunt per se, & immediatæ differentiarum animalis penati, aut animalis gressibilis, siue alterius animalis quæ sufficienter diuidunt totum, & in quas totum sufficienter cadit, & hæc regula in differentijs, quæ sunt extra genus animalis, & in differentijs, quæ sunt sub ipsis. i. in subalternatis differentijs, huic generi quod est animal, vt in aue illa est prima, & immediata in quam differentiam cum sua opposita omnis aui incidit, & in pisce illa est prima, & immediata in quam cum sua opposita omnis piscis incidit, sic quoque in lapide qui est extra genus animalis in quem omnis lapis est. sic igitur pergens per primas, & immediatas differentias, contingit scire quidditatem rei: quoniam nihil est relictum de pertinentibus ad ipsam quidditatem. aliter autem incidendo necesse est aliquid omittere, & non scire totum, quod pertinet ad quidditatem, quasi dicat, quod si quis procedat in diuidendo quod totum diuisum continet sub partibus diuisionis: poterit

ille cognoscere nihil esse relictum de his quæ sunt necessaria ad diffiniendum, si vero procedat aliter necesse est, ut aliquid ommittat: & quod non cognoscat se recte diffinisse. hæcque neque omittere, vt clarius fiant. Vbi notandum quod differentiarum ordinatae debent poni: vt primo ponatur differentia communior: postea minus communis vsque ad differentiam propriam, si igitur hæc esset bona hominis diffinitio, & recte assignata animal mansuetum bipes. animal esset ibi tanquam genus mansuetum tanquam differentia communis. bipes tanquam differentia propria. Hoc modo acciperetur hæc diffinitio quod animal diuideretur per mansuetum, & non mansuetum. Deinde totum hoc animal mansuetum per bipedem, & non bipedem. demum totum hoc animal mansuetum bipes acciperetur, vt diffinitio hominis.

Tex. 28. Nihil autem vsque. Ad probandum.

Adnotationem primi cauilli in presentia ponit Aristoteles. quoniam aliqui volebant esse impossibile diffinire aliquid. propterea quod (dicebant) hoc non posse fieri nisi sciremus omnia conuenientia cum eo quod debet diffiniri, & omnia differentia. dicit ergo. [Nihil autem oportet diffinientem, & diuidentem, scire omnia quæ sunt,] quasi dicat, non debet quis dicere esse impossibile accipere aliquid per viam diuisiuam, & per diffinitionem: propter hoc quod oportet diuidentem, & diffinientem accipere, vel scire omnia, [& tamen quidam dicunt esse impossibile, cognoscere differentias quæ sunt ad vnumquodque:] supple ad vnamquamque rem: siue indiuiduum diffinitio, & dicunt insuper, quod est impossibile [non cognoscere vnū quodque

quodque] vel nisi vno quodque cognito, & [sine differentijs non esse scire vnum quodque.] s. per diffinitionem. ratio est, quia [a quo enim non differet] oportet esse [idem huic, a quo differet:] oportet esse [alterum ab hoc,] quasi dicat, cum igitur non contingit scire aliquid per diffinitionem nisi sciamus cum quibus contingit, & cum quibus differet: consequens erit contingere aliquid sic scire nisi sciuerimus differentias quas habet huiusmodi diffinitum ad vnum quodque: & per consequens nisi sciuerimus omnia, quod est impossibile. docet quod non oportet diffinientem, & diuidentem scire omnia. d. [primum quidem hoc falsum est.] diuidentem, & diffinientem scire omnia debere, & ratio, quia [non secundum omnem differentiam] ipsum diffinibile [alterum est] ab altero essentialiter. quoniam multæ sunt differentiarum in eisdem specie. [siue in eadem specie.] [sed non] sunt differentiarum [secundum substantiam, & per se.] hæc est vna ratio. [postea cum accipiantur opposita, & differentia, & quod omne incidit hinc aut inde, & accipiat in altero quod queritur esse, & hoc cognoscat: nihil differet scire, aut non scire de quibuscunque alijs prædicantur differentiarum,] quasi dicat, postea cum accipiantur differentiarum oppositarum, quod totum genus capiunt: vt quod totum genus incidit in vnam partem differentiarum, aut in aliam: cum dico ita sit, & accipiat in altero membro diuisionis, quod debet diffiniri, & cognoscat illud membrum diuisionis siue illa differentiam diuidentem: nihil differet inquam ad propositum, vtrum sciat, vel nesciat, quod de quibusdam alijs rebus prædicantur oppositarum differentiarum, vt si volo diffinire quid homo, & mudo animal per gressibile, & volatile: si ita sunt differentiarum bonæ sufficit cognoscere hanc differentiam gres-

sibile, & quod homo quem quero diffinire sit sub gressibili: de differentijs oppositis. i. quæ prædicantur de volatili, nil refert scire, aut ignorare. concludit ergo. [Manifestum enim est, quod si sic vadens] siue isto modo procedes per immediatas differentias, [veniat in hæc.] i. in tales differentias [quorū] vel quarum differentiarum [non est amplius differentia.] i. non contingit ulterius procedere per differentias essentialia, cum ad hoc erimus: [habebit rationem substantia.] Sic diffinientem. [Omne autem] siue totum genus diuisum [incidere in diuisionem,] siue incidit in differentias diuidentes, [quibus] aut inter quas differentias [si sunt opposita nihil interest,] quasi dicat, non incidit. [non est petio.] i. non oportet petere, quod totum genus incidat inter tales differentias diuidentes, quia [necesse est omne] seu totum genus diuisum [in altero ipsorum esse,] scilicet diuidentium, cum quo opposito. altera namque differentia diuidens cum sua opposita euacuat totum genus. [Siquidem illius differentia est,] id est differentia propria illius generis, quod diuidit. Non ergo cum qui diuisione diffinitionem colligit, omnia scire necesse est.

Tex. 29. Ad probandum vsq;.
Querere autem oportet.

TRia præbet præcepta ipsarum diuisionum: proponens ergo inquit, [ad probandum autem terminum] siue ad construendum diffinitionem [per diuisiones: tria oportet coniecturare.] Primum est, [vt accipiantur prædicata in eo quod quid est,] id est, vt in diuisione accipiantur ea prædicata, quæ de diuiso prædicantur, vt quid est, hoc est per se, & essentialiter. Secundum est cum. d. [et hæc ordinatè quid primum

num est, aut secundum.]i. secundum est ordinare quid primum est, & vniuersalius, quidue secundum, & minus vniuersale. Tertium est, [& hæc quoniam omnia sint.]i. vt hæc omnia sint, & nullum relinquantur: alioquin non esset perfecta diuisio: si non acciperentur omnia. exponit hæc deinde dicens. [Est autem vnum horum] ex his quæ dicta sunt, [& primum per id quod possumus sicut ad accidens syllogizare: quoniam est & per genus] p. bare, [quasi dicat, vnum horum quod scilicet accipiatur ea quæ in eo quod quid est prædicatur. obseruatur primo quidem per hoc, quod quis potest inducere syllogismos, quod id quod]i. mitur insit: quemadmodum cum disputatur ad problemata de accidentibus. Secundo vt ostendatur, quod in eo quod quid est prædicatur per ea quibus disputatur ad problemata de genere. Secundum declarat. d. [ordinare autem sicut oportet] partes diffinitionis, [erit si primū accipiat,] id est primum natyra, & vniuersalitate: [hoc autem erit si accipiatur quod omnibus sequitur.] i. hoc erit natura primum, si accipiatur, quod ad omnia sequitur, ad illud autem non omnia: namque genus, vt inquit Philopon. ante omnes differentias collocandum est. ideo. d. [illi autem non omnia.] aliquid enim esse tale necesse est, vt subdit. d. [necesse enim est aliquid esse huiusmodi,] scilicet, quod prædicetur de alijs, vt genus, & sit cōsequens ad alia: sed nō alia ad ipsum. [accepto autem hoc, sã idem inferioribus modus,] quasi dicat, cum acceperimus. v.g. animal tãquam primum idem modus est obseruandus in ordinatione inferiorum, quia accipient secundo quod est consequens ad alia omnia excepto primo, accipitur tertium, quod est primum habentium se consequenter, & hoc est quod dicit. [Secundum enim, aliorū]

sequentium [primum erit, & tertium aliorum continuorum] erit primum. semper [enim remoto, quod est sursum] siue supremum in ordine. [continuum aliorum primum erit. Similiter autem, & in alijs.] q. d. quod semper remoto supremo illud quod est immediate consequens erit primum omnium aliorum, & sic est in omnibus alijs, nempe in quarto, in quinto, &c. si tot oporteat partis diffinitionis esse. Tertium declarat deinde dicens. [Quod autem omnia hæc sint: manifestum ex hoc quod recepimus.] i. quod nihil in diffinitione sit prætermisum, quia accipitur genus, vel simpliciter, vel topica Methodo, & accipitur [primum] hoc est prima differentia [secundum diuisionem.] dico diuisionē quæ habetur genus: non aut hoc. i. rationale, aut hoc. i. irrationale esse. hæc namque est prima diuisio, & differentia. vnde dicit. [quoniam omne, aut hoc, aut illud est.] i. vt animal, aut est hoc, vel illud, siue vel rationale, vel irrationale. [Est autem hoc, & iterum huius totius differentiam. extremi autem non amplius esse differentiam, vel etiam statim cum vltima differentia a toto non differre specie hoc.] q. d. accipiamus nos diffinire rationale, & iterū accipiendum est animal rationale: & ipsum diuidemus per proprias differentias: quando autem ad vltimam differentiam deuenimus, non erit tunc diuidere amplius per alias differentias specificas: sed illico addita vltima illa differentia: diffinitio cuius quæritur in nullo differret specie a suo toto, vel a sua ratione cōgregata ab omnibus partibus acceptis. v.g. homo nō differt ab aliquo eorum de quibus prædicatur animal rationale mortale. sufficere hæc tria præcepta ostendit insuper. d. [manifestum enim est quoniã neque plus hoc apponitur.] supple ad recte quidquam diffiniendum. sed hæc sufficiunt,

insufficiunt, quia [omnia in eo quod quid est accipiuntur horum: neque deficit nihil.] accipiuntur solummodo ea quae praedicantur in eo, quod quid: & talia erant necesse accipere, & patet quod nihil deficit: quoniam si deficeret aliquid, [aut enim genus, aut differentia utriusque erit.] Sed genus non deficit: quia [genus quidem est primum,] sine quo non sunt alia, & potest esse sine alijs: & cum hoc accepta sunt differentia, aut cum differentijs genus acceptum est, differentia autem omnes habentur, vel non potest ibi deficere aliqua differentia. quoniam [non est amplius] diuisio [posterior,] aut non potest amplius accipi differentia posterior post illam cuius diximus non esse etiam differentiam. [Specie enim utriusque differret, & ultimam hoc autem dictum est non differre] q. d. hoc si esset sequeretur, quod vltimum acceptum adhuc differret differentia quidditate: cum hoc tamen diximus non differre. erunt igitur omnia quae necessaria sunt diffinitioni non manca atque omissa, sed sufficienter tradita ac explanata.

Tex. 30. Querere autem usque. Facile autem est.

Quartam regulam in hoc contextu assignat Aristoteles, & adnotationem secundam secundi cauilli. in qua regula ostendit, quod quid est inuestigare, non per diuisionem, ut supra, sed alio modo, aut dicamus Aristotelem velle assignare modum definiendi passiones, ut placet Egidio, postquam supra ostendit ac docuit inuenire diffinitionem siue ipsam construere in rebus, quae quidem pertinent ad substantias. dicit igitur. [Querere autem oportet intendentem, & in similia,] quasi dicat, (si alio modo

intelligamus) quod oportet, & aliter diffinitiones querere inspiciendo primum ad ea quae similia indifferentiaque sunt. [Primum quid omnia idem habeant.] i. quid quod sit idem in omnibus inueniatur. v. g. quid inueniatur in omnibus hominibus, qui omnes in hoc conueniunt esse rationale. [postea iterum in altera, quae in eodem quidem genere sunt cum illis: sunt autem ipsis quidem idem specie, ab illis autem altera.] i. & postea aduertendum rursus est in alijs quae conueniunt cum primis in eodem genere, quia sunt sibi inuicem specie idem, & sunt alter specie ab illis quae primo accipiebantur: quemadmodum boues ab hominibus sunt alter. [Cum autem in his accipiatur quid omnino idem, & in alijs similiter: in acceptis iterum intendendum est si idem sit, quousque conueniant in vnam rationem. haec enim erit diffinitio, si vero non vadit in vnam sed in duas, aut plures: manifestum est quod utriusque non est vnum aliquod quod praedicatur, sed plura.] q. d. cum vero accipiatur quid sit omnino idem in omnibus puta hominibus: quoniam rationale: & quid sit idem pariter in omnibus bobus, ut mugibile. iterum considerandum est si quid est idem in acceptis istis duobus. s. in rationali, & mugibili: sicque considerandum est quousque perueniatur ad aliquam vnam communem rationem quia haec erit diffinitio rei, si autem huiusmodi consideratio non inducat in vnam rationem communem, sed in duas rationes diuersas, siue in plures: tunc manifestum est quod id de quo queritur diffinitio non erit vnum sed plura secundum quidditatem: sicque non poterit vnam habere rationem seu diffinitionem. patet hoc exemplo, [ut dico si querimus quid est magnanimitas: intendendum est in quosdam magnanimos, quos scimus,] vel ut sciamus

mus [omnes quid vnum habeant] in seipsis [in quantum sunt huiusmodi, vt si Alcibiades magnanimus, aut Achilles, & Ajax:] cur sint magnanimi isti? aut hi [omnes quid vnum habeant?] qđ vnum sit omnibus commune? est [non tollerare iniuriari. hic enim] Alcibiades [dimicauit.] Siue praliatus est. [ille] Achilles [insaniuit.] propter iniuriam acceptam. [hic autem] Ajax non valens se vindicare de illata iniuria voluit vterius viuere. sed [sed seipsū interfecit.] Iterum idem est in alteris:] supple qui dicuntur magnanimi: [vt Lissandro, & Socrate, si iam indifferētes esse, & fortunati, & infortunati,] quasi dicat, quod isti duo hoc habent commune non mutari ob prosperitatem fortunæ & infortunijs: sed indifferenter se habebant in vtriusq; . igitur hæc duo accipiamus. si impossibilitatē a casibus fortuitis: & non tolerare iniurias: consideramusque si est aliquid commune eis, [aut impassibilitas quæ est circa fortunas, aut non tolerantia cum iniurantur, si vero nullum sit cōmune: duæ species erunt igit magnanimitatis,] quasi dicat si non est in illis nihil commune, vt verum equidē est, duæ erant species magnanimitatis: quare neque dabitur vna communis diffinitio. Adnotatio secundi cauilli hæc est, quod [semper omnis diffinitio est vniuersalis:] nam omnis diffinitio semper datur i vniuersali: quoniam hoc [non dicit medicus esse sanabile in quadam oculo, sed] dicit esse sanabile, [aut in omni] oculo, [aut determinans in specie,] puta hominis aut equi, & huiusmodi, quod diffinitio habeat regulas, & quomodo construatur
hęc dicta sint pro
hoc capitulo.

Tex. 3 1. Facile autem vsque. Vt habeamus. Cap. XV.

Ostendit Aristoteles in p̄senti capitulo, species facilius esse finiri, quam genera: continet autem hoc caput duas conclusiones. quarum primæ est cum dicit. [Facile est autem magis singulare diffinire, quam vniuersale. vnde oportet a singularibus in vniuersalia ascendere.] i. in finitionibus a singularibus ad vniuersalia scandere oportet, & nanque magis latent æquiocationes in vniuersalibus, quam in differentibus.] i. quam in ijs quæ genere non discrepant. [Sicut autem in demonstrationibus oportet syllogizari inesse: sic est i terminis clarū,] q. d. sicut i demonstrationib. oportet syllogizari præsupponendo aliquid quod est clarum ac manifestum: sic etiam in diffinitionibus: nanque nō potest quis deuenire in cognitionem alicuius ignoti nisi per aliquod notum, vtputa demonstratione, aut diffinitione. [Hoc autem erit, si per ea quæ secundū vniuersum quodque dicuntur, sit in vnoquoque genere diffiniri separatiui.] i. si diffiniatur diuisim, quod in quodque genere est, per ea quæ in vnoquoque dicuntur, [vt simile non omne: sed in coloribus, & figuris, & acutum quod est in uoce, & sic erit in commune iro: rity mentem ne æquiocatio contingat,] verbi gratia, si quis vult manifestare quid est simile: non cōsiderabit ad omne id quod simile potest dici: sed de quibusdam similibus: nempe qualiter dicatur simile in coloribus, & qualiter in figuris. Similiter si velit diffinire acutum non considerabit ad omne quod potest dici acutum, sed respiciet ad acutum, quod dicitur in uoce, & sic qui diffinit, proficisci debet: id cauēne æquiocatio offendatur: facilius ergo cum ad singula inspicitur, diffinire minus

in]us communia, quam vniuersalia magis. Secunda conclusio est cum dicit. [Si autem non oportet disputare in metaphoris: manifestum est neque diffinire metaphoris] oportere. i. trās- fatis orationibus, vt apud Poetas hæc reperitur locutio, [neque quæcunque dicuntur in metaphoris,] supple sunt diffinienda, [quia disputare erit siue continget in metaphoris.] quoniam igitur non contingit diffinire, neque differere metaphorice: propterea qd esset ibi maxima confusio. de huiusmodi diximus plura in Rhetoricis.

Tex. 32. Vt habeamus vsque.

Amplius alius modus.

Cap. XVI.

Continet hoc caput tres cōclusio- nes: & quia arte dederat diffinien- di in parte hac venatur qualiter sit accipiendum medium in demonstratio- ne. aliud enim hoc est ab ijs quæ superius dicta sunt. aliud nanque est demō- strare qualiter se habeat medium ad demonstrationem, & aliud est dare ar- tem inueniendi illud ad demonst- randum. tria facit primo venari docet me- dium in demonstratione particulari. secundo ostendit qualiter diuerse q̄- stiones communicat in propter quid id est ea quæ sunt demōstrabilia diuer- simode habeant identitatem. tertio qualiter inueniendum sit medium in demonstratione vniuersali. dicit igitur. [Vt habeamus proposita] ad demō- strandum particulariter quæcunque proposita, [oportet eligere diuisio- nes, & decisiones] siue determinatio- nes. [Sic autem eligere secundū sub- iectum genus commune omnium.] s. existentium sub illo genere. exemplo declarat. d. [vt si animalia sint quæ cō- siderantur:] siue quæ sunt consideran- da, vt de ipsis quædam demonstratur:

accipienda sunt [qualia animali omnia insunt,] vt puta sentie lætitiā, & tristi- tiā, hæc omnia insunt. [acceptis autē his. reliquorum primo qualia omnia sequantur.] i. acceptis his, oportet ite- rum accipere qualia sunt quæ conle- quuntur primo ad aliquod commune quod sub animali cōtinetur, puta qua- lia consequuntur omni equo, aut ad omnem auem, vt inquit ipse, [vt si hoc est auis] quæ contenta est sub anima- li, quæque de proximo animal diuidit patebit tuac [qualia omnia aui sequantur:] nanque qui scit qualia insunt om- ni animali, scit qualia insunt omni aui, [& sic semper proxima.] i. quænam se- quantur ea quæ illi animali fuerint p- xima, quasi dicat, quod diuidendo ani- mal per proxima diuidentia: & illa p- alia proxima per id quod animali om- ni inest, manifestum erit quæ sem- per animali proximo, id est, ei quod de proximo animal diuidit insunt: nam ita procedendo semper per pro- xima diuidentia semper per commu- ne superius, erit manifestum qualia insunt inferioribus. ideo. d. [manifestum enim est quoniam habebimus iā dicere propter quid insunt sequentia ijs quæ sunt sub communi, vt propter quid homini, aut equo insunt,] quod est dicere, procedendo hoc pacto ma- nifestum est nos posse semper dicere propter quid aliqua insunt his quæ cō- tinentur sub aliquo communi. v. g. si velimus scire propter quid aliqua in- sunt homini, aut equo: quæ continen- tur sub animali, puta sentire lætitiā & tristitiā, si igitur accipimus læti- tiā, & tristitiā, quæ omnia animali: sciendo qualia insunt omni animali: vt quoniam insunt ei lætitiā, & tristi- tiā. sciemus qualia insunt his omnib. quæ continentur sub animali. quonia sciemus inesse eis lætitiā, & tristitiā, diuidemus animal per proxima diui- dentia, vt per volatile, terreste, &

Y Y aquatile.

aquatile.terrestre per proxima,vt per gressibile,& reptile, gressibile per proxima,vt per hominem, & equum. Sic igitur diuidendo per has diuisiones magnas, & paruas demonstrabimus particulariter per hoc medium animal, quod quidem est commune subiectu. inesseq; hasce passiones omnibus reliquis contentis sub animali. s. dolore, & letitiam. explicat deinde in terminis.d. [sit autem animal in quo a b autem sequentia omni animali:] nempe letitia, & trititia. [in quibus autem sunt,] huiusmodi sequentia siue inherencia, sint [c, d, e, sicut quedam animalia,] vel sint homo, asinus, leo. [Manifestu ergo est propter quid est b, j. letitia & trititia, sit [in d, j. in asino, quia [propter a,] i. propter hoc quod asinus est animal. [Similiter autem] faciendum hoc est, [& in alijs, & semper in alijs est eadem ratio. [nunc quidem secundum ea quae assignantur communia nomina dicimus.] q. d. quod ea quae dicta sunt dicuntur secundum illa communia quibus nomina assignata sunt. [Oportet autem considerare non solum in his: sed & si aliud aliquid videtur commune existens accipientem. Postea quibus hoc inhereat: & qualia huic sequantur,] quia vult ostendere qualiter inuestigare oporteat propter quid est, reducendo in aliquod commune, quod sit genus innominatum ideo. d. quod oportet non solum in talibus considerare: sed & si aliquid aliud commune oporteat quod in sit aliquibus: licet non sit genus: aut sit innominatum. insuper oportet considerare ad quae hoc commune consequatur: & quae sunt quae consequantur ad hoc commune non nominatum acceptum. exemplum, [vt cornua habentibus.] j. hoc commune innominatum, & quod non est genus duo sequuntur, vel habet has passiones. s. habere ventres.] i. duos ventres. j. duos habere ventres, & hoc p-

pter necessitate nominationis. aliud vero, quod consequitur ad animalia habentia cornua est, [& non utrobique dentes esse,] vel quod non habent dentes in utraque mandibula sed solum in inferiori. [Item habere cornua quibus sequitur. manifestum enim propter quid in illis est quod dicitur. propter id enim quod cornua habent inest.] q. d. item cornua habere. i. hoc esse innominatum, quod est habens cornua, sub eo sunt quaedam partes subiectiu, vt ceruus, bos, & huiusmodi animalia. manifestum igitur est propter quid huiusmodi animalia habent tales proprietates. s. duos ventres, vel plures, & non habeant dentes utrobique: nempe quoniam cornua habent, & per consequens animal cornutum erit proprium subiectum huius passionis, & dicitur innominatum propter hoc. quoniam omne quod nescimus nominare uno nomine: sed per circumlocutionem nominamus, dicitur innominatum. animal igitur habens cornua est commune quoddam, & habet inferiora sub se. attamen istud commune est innominatum, eo quod uno nomine nequimus nominare, vt nominamus omne aquatile, reptile, & similia.

Tex. 33. Amplius vsque. De causa.

Secundam & tertiam conclusionem Sin praesenti contextu adducit Aristoteles, & in hac secunda ostendit inuestigare medium reducendo, ad aliquod commune analogum. d. igitur. [Amplius alius modus est eligere] medium [secundum analogum] siue analogiam, aut proportionem. [vnum enim & idem] secundum speciem, vel genus [non est accipere, quod oportet vocare sepium, & spinam, & os,] q. d. contingit

contingit accipere analogum quod non est secundum genus & secundum genus idem, quemadmodum os sepia rum; & spina piscium, & ossa animalium terrestrium dicuntur analogice. quoniam sustinere molliciem carnis primo ossi competit, deinde spinæ, & demum sepioni. [sunt autem quæ sequuntur & his, tanquam natura una huiusmodi existente,] idest aliquæ sūt passiones quæ consequuntur ista tria, secundum analogiam quandam, namque quædam passiones, ut puta vestiri carnis: & molliciem carnis sustinere ista tria sequuntur propter aliquid vnum, seu propter unam naturam. molle enim nõ sustinetur nisi per durum, & durities reperitur in omnibus his tribus, analogice: quoniam primo in osse reperitur. Deinde tertiam & ultimam conclusionem adducit, in qua ostendit qualiter diuersæ quæstiones communicant in propter quid. d. [Eadem autem proposita sunt] siue problemata proposita sunt eadem, [quæ idem habet medium, ut quoniam omnia contrarij status,] & problemata de esse spina, sepione. eadem sunt quia habent idem medium: ut omnia habent medium commune, quoniam sunt contrarij status. i. habent statum contrarij ad molliciem carnis: quia habent quædam duritiã. Deinde subdit. d. [horum autem] de numero problematum quæ sunt eadem [quædam genere eadem sunt] non simpliciter. [quæcunque habent differentias, ex quo aliorum aut aliter sunt,] idest quæ diuersificantur quibusdam differentijs, per quas differentias huiusmodi media eadem secundum diuersa diuersimode se habent, sicut si quærat, [ut propter quid resonat] echo; [propter quid apparet] aliquid in speculo, [& propter quid iris: omnia enim hæc quidem unum propositum sunt genere, omnia enim repercussio sunt: sed specie diuersa.]

quasi dicat quod ista omnia sunt idem problema quantum ad medium, vel sūt ex eadem causa genere a quod est idem: quoniam cauantur omnia ex repercussione, sed repercussiones differunt specie. Echo fit per repercussionem aeris moti a corpore sonante ad aliud quod concavum corpus. Apparitio est cum immutatio medij repercutitur ad Speculam. Iris fit cum radij solares repercutiuntur ad vapores humidos. [Alia autem] problematum siue [propositorum, differunt] & sunt eadem, [ex eo quod medium quidam subalternum medium est,] idest quædam alia problemata sunt quæ differunt adinuicem eo quod diuersa habent media, quorum unum est sub altero, datque exemplum. d. [ut propter quid Nilus finiente mense magis fluit?] siue magis inundat? [propter id quod hibernior est finiens mensis.] siue quia finis mensis est magis pluuialis, [propter quid autem hibernior est finiens mensis?] vel cur magis pluuialis? [propter id quod luna deficit, hæc enim] problemata, [sic se habent ad inuicem.] quod vnum medium est sub altero, vel causa vnius est causa alterius, quia augmētationis Nili in fine mensis causa est maior humiditas circa finem mensis, & causa maioris humiditatis circa finem est lunæ defectus. igitur hæc problemata propter quid in fine mensis crescit Nilus, & propter quid in fine mensis, crescunt humida in vnam reducuntur causam, scilicet in defectum lunæ: non eodem tamen modo, sed subalternatio: propterea quod vnum per aliud reducitur. hæc sufficient.

Tex. 34. De causa, vsque. An
contingit. Cap. X V I I.

VT supra dicebamus docet in prae-
sentia Aristoteles per quod de-
monstratur medium uniuersaliter qd
est ipsius passionis causa. continet au-
tem hoc caput quæstiones sex. vna cū
dilationibus. Quantum spectat ad pri-
mā inquit ipse [De causa & cuius cau-
sa est] siue de causa & causato, [dubita-
bit aliquis: nunquid cum causatum est
& causa est, ut si fluunt folia, aut defi-
cit luna: & causa deficiendi?] luna, &
causa [cadendi folia erit, vt si huius
est, lata habere folia.] siue causa quod
folia fluant est habere lata folia: & cū
latiores sunt, & citius cadunt propter
nimium humorem hinc patet huius,
& vix folia citius aliorum arborum
cadere. [deficiendi autem, terram in
medio esse.] quia tū: luna deficit quo-
tiescumq; interponitur terra. [si enim
non] ad tale esse causati non sequatur
esse talem causam: [aliqua alia erit
causa ipsorum, id est causatorum, siue
ro causa sit: & causatum simul, vt si in
medio est terra: deficit] luna, [ut silatū
est folium, folia fluunt, seu cadunt. (si
autem sic est simul vtrique erūt) & cau-
sa & causatum,] & demonstrabuntur
per inuicem,] id est causa per causatū
& contra: ponit in terminis dicens.
[sit enim folium fluere in quo a,] id
est maior propositio. [latum autem fo-
lium in quo b,] id est medius terminus
[vitis uero in quo c,] id est minor que-
libet arbor habens lata folia. [si igitur
in b, est a,] id est fluere, i latis folijs
omne enim latum folium habens fo-
lio fluit. c. autem inest b, quia omnis
vitis quæ significatur per c, [habet la-
ta folia, & a,] vel fluere, [in c, est] vel
in latis folijs est, [omnis vitis folio
fluit, causa] quare fluunt [est medium
b,] id est habere lata folia. [sed & quo-

niam latis folijs vitis sit, est propter
id quod folio fluit demonstrare,] q. d.
quia demonstrauit causatum demon-
strari per causam hic e contra. d. cōtin-
gere e cōtra demonstrare causam per
causatū, scilicet quod vitis habet la-
ta folia propter hoc quod fluit folio.
hoc idem in terminis docet. d. [sit. n. d.
latum quidem folium:] siue maior. [e,]
autem folio fluere,] id est medius ter-
minus. [vitis uero in quo f,] id est mi-
nor. [in figitur est e, quoniam folio
fluit omnis vitis, in e, uero est d, eo qd
omne fluens folio, est] uel contingit
habere [latum folium omnis itaque
vitis est habens latum folium.] causa:
igitur per causatum. uel per effectum:
concluditur, [causa autem est folio
fluere,] id est causa inferendi non ef-
fendi. diluit deinde quæstionem dicens.
[si autem non contingit causas esse ad-
inuicem,] id est si non contingit ali-
qua duo esse subinuicem causa, in eo-
dem genere, quoniam [causa est prius
suo effectū:] non autem contingit idē
esse prius & posterius: & deficiendi:
quidem est causa terram esse in me-
dio: eius autem quod est in medio ter-
ram esse, non est causa deficere,] q. d.
eodē pacto cum causa defectus sit:
terram esse in medio positam, impossi-
bile est defectū lunæ esse causam eius,
quod terra sit in medio. [si igitur de-
monstratio,] quæ est per causam] est
demonstratio [propter quid est,] tunc
quæ [non] est [per causam] erit [ipsum,
quia, quoniam quidem terra in medio
est cognouit,] i. quia est in medio, sed
[propter quid non] cognouit, [quod
autem non deficere causa sit in me-
dio esse, sed hoc, deficiendi, manifestū
est,] quoniam supposuerat deficere
non esse causa interpositionis, ideo di-
cit, manifestum esse lunam deficere,
non esse causam eius quod est terra:
esse in medio positam, sed e contra,
quia [in ratione] seu diffinitione ecly-
psis.

phis sede [deficienti; inest quod est in medio.] siue ponitur quod sit terra in medio. [quare manifestum est quod p h c] siue per interpositionem terræ tamquam per causam, [illud cognoscitur.] idest eclipsis. [sed non hoc,] idest interpositio. [per illud.] siue per defectum tanquam per causam. ubi notandum non esse causatum absque causa, quoniam ponere causatum sine causa est ponere causatum non esse causatum. si igitur deficienti causa est interpositio posito defectu oportet ut ponatur interpositio.

Tex 35. An contingit, usque. Vtrum autem contingat.

Secundam, & tertiam questionem in præsentia adducit Philosophus, ostenditque in quibus uerum sit causam & causatum se sequi, & in quibus non. dicit ergo, [an contingit, unius] communis uel unum commune [plures esse causas?] secundum quod diuersis conuenit quemadmodum esse uituperabile dignum conuenit audaci, propter libertatem: nimiam, & timido propter defectum. unde Respondet hoc modo dicens: Et nanque si est idem de pluribus primis. primo prædicari,] quasi dicat ad hanc questionem num contingat unius eiusdem effectus plures esse causas specie differentes? respondetur affirmative quod contingit esse eiusdem rei plures causas. modo prædicetur idem effectus de pluribus subiectis, ponit exemplum, sed aduerte per litteram quod intelligas uituperabile. per b, superabundans, per c, defectum. per d, prodigium. per e, illiberale. statibus his inquit ipse, [sit a,] uel uituperabile [in b, primo existens, idest primo esse in superabundanti. [& in c, alio primo.] uel & esse primo in alio, idest in defectu,] & hoc [su-

perabundans [sit in d,] idest in prodigo, aut in aliquo uitio superabundanti. [hoc uero] siue defectus [sit in e, uel in illiberali,] [erit itaque a, in d, & in e,] idest uituperabile erit in prodigo, & in illiberali. in uno propter nimiam largitatem & in alio propter auaritiam nimiam, [causa autem quod e sit in d, quidem b, uel causa cur uituperabile sit in prodigo, est superabundantia, & quare uituperabile sit [in e,] supple est [e,] idest defectus est causa quare sit in illiberali,] [quare cum causa sit, necesse est rem omnem esse,] quasi dicat cum necesse est esse causam, & effectum quoque. uel cum est superabundantia in prodigo, uel defectus in auaro, necesse est hunc effectum, scilicet uituperabile, [sed res cum sit non necesse est esse omne quodcumque sit causa, sed causam necesse est esse: non tamen omnem,] quasi dicat sed cum sit hæc res & hic effectus, scilicet uituperabile, non est necesse quod sit quæcumque causa, scilicet, hæc uel ista, aut illa determinate, sed causam quod necesse est esse: non autem quamlibet, nec hanc uel illam determinate, quoniam in his licet effectus ad causam consequatur, ut rectè dicitur superabundans est ergo uituperabile, est deficiens ergo uituperabile, tamen causa non consequitur ad effectum e contra quia si est uituperabile rectè sequitur quod sit aliqua causa propter quâ sit uituperabile, sed non est ista uel illa determinate, nec quælibet causa. Tertiam deinde assignat questionem dicens. [An si semper uniuersale propositum & causa totum quidam est, & cuius est causa uniuersale?] [quasi dicat an cum semper id quod proponitur uniuersale sit, & causa totum quidam & uniuersale, & patitur id cuius est causa sit uniuersale, q. d. cum causa & causatum, sumantur æqualiter. v. g. si sumatur causatum uniuersaliter, &

causa

causa sumatur totū uniuersale respectu illius causati, tunc necesse huiusmodi inter se consequantur, [vt folio fluere in toto quodam determinatum est,] siue habet quendam uniuersalem & determinatā causam, [& si species ipsius sint.] uel licet sint multę species eius quod est fluere, ut patet, multas esse species arborum quę folio fluunt, [uniuersaliter igitur, aut plantis, aut huiusmodi plantis,] quasi dicat oportet huiusmodi æquari cū suo effectu: ita quod cōuertatur causa & id cuius est causa, ut supradiximus. ideo subdit [quare & medium æquale oportet esse in his & cuius est causa, & cōuerti,] id est ut ex causa infertur effectus, & ex effectu causa, dicuntur hæc ad conuertentiam, [ut propter quid arbores folio fluunt, si ergo] accipiatur huiusmodi causa esse [propter densitatem humidi.] siue propter hoc quod humidum est condensatum: sequitur ergo si causatum est, quod etiam causa sit, ut si [folio fluit arbor, oportet esse densitatem.] seu quod sit condensatio humoris, & e contra ualet rectè quod posita causa ponatur effectus in huiusmodi subiecto. [siue densitas est non in quolibet: sed in arbore: est folio fluere,] quasi dicat si est condensatio humoris non in qualibet re, sed in arbore: sequitur tunc quod folio fluat. in his ergo causa & causatum se consequuntur, & quę non se consequuntur dictum est.

**Tex. 36. Vtrum autem, vsque.
Habet autem.**

DE consequentia causę & effectus dixerat supra philosophus, [hac uerò tertia præcedenti quæstione declarauit quando ex effectu sequitur omnis causa, (dixerat enim ex uno effectu non sequi omnem causam) & q-

bus quodque conditionibus sequitur omnis causa, uolebat quę omnem causam sequi ex effectu cum problema est uniuersale, & est problema uniuersale, quando causa de effectu uniuersaliter prædicatur, & effectus de aliquo subiecto prædicatur uniuersaliter, cuius sunt quędam species, de quibus effectus prædicatur uniuersaliter, ut planta sub qua continentur omnes arbores, si causa esse arefcens esse, & effectus folio fluere, hic uerò querit nū ad unitatem causę sequatur unitas effectus & e contra, dicit igitur. [utrum autem cōtingat non eandem esse causam eiusdem in omnibus sed alteram an non?] q. d. utrum unius, & eiusdem effectus in omnibus sit una & eadem causa uel non: sed altera? uel sic intellige, utrum alicuius effectus possit esse causa altera, id est extranea, per quā ille demonstretur uel non? Respondet. [an siquidem per se demonstretur, aut non secundum signum aut accidens?] non potest esse, [id est si demonstratio est per causam per se, & nō per signū, neque per accidens, non potest esse. alius effectus per huiusmodi causam extraneam signum enim differt ab accidente (inquit philoponus.) Quoniam signum est quod infert id, cuius est, signum necessario, ut lac habere sequitur necessario peperisse mulier. Accidens autem est quod infert id cuius est non necessario, ut noctu vagatur, non sequitur. ergo fur. sequitur bene coniecturabiliter. [ratio enim extremi medium, si uerò non sic contingit,] id est quia indemonstratione per se, ratio siue diffinitio alterius extremi siue maioris extremitatis, est mediū, quę non potest esse extranea causa alicui eorum. cum igitur unius rei unica sit diffinitio. unius conclusionis non erit nisi unum medium demonstratiuū, & una causa per se per quam possit demonstrari huiusmodi effectus. sin autē demon-

demonstratio non sic fuerit per se: sed accipiatur causa per accidens: aut accipiatur aliquod signum, & aliquis effectus pro causa: tunc contingit demonstrari talem effectum per causam extraneam. Deinde ostendit quod si talia non accipiantur per se non se habent eodem modo causa, & effectus: sed si per se, sic se habebunt, puta si est effectus idem genere, & diuersus specie, causa quoque talis, & si effectus est æquiuiocus, aut analogus: & causa huiusmodi erit. [est autem] causa, [& cuius est causa] siue causatum, [& cui.] i. subiecto, [considerare secundum accidens: non tamen videntur proposita esse.] i. causa, & causatum siue passio, & subiectum si sunt per accidens non videntur esse, per se, intentæ; siue proposita, eo quod præter intentionem sunt. [Si autem non,] si talia non accipiuntur per accidens: sed per se, & secundum intentionem. [Similiter se habebit medium.] s. causa & causatum. [Similiter se habebit.] causa & effectus, [ut propter quid commutabiliter analogū.] i. proportionabile. q. d. causam per quam possumus arguere commutabiliter, a commutato analogo, vel a commutata proportione, quia [alia est causa in numeris, & in lineis,] s. specie, & eadem quidem inquantū lineæ, alia: inquantum autem habens huiusmodi augmentum, eadem, sic in omnibus.] q. d. propter quid commutata proportio aliquibus inest. quoniam, alia causa est in lineis, & numeris. i. in his habet quodammodo aliā causam: & quodammodo eādem. habet aliam quidem secundum speciem: inquantū alij sunt numeri, & alij linee, vel inquantum quidem lineæ aliz sunt a numeris, alia causa est, quia de lineis, commutata proportio demonstratur, & alia qua de numeris. sed est eadem genere inquantum. s. tam lineæ, quam numeri in hoc conueniunt, quod habent

tale augmentum ex quo in eis commutata proportio demonstratur. sic in omnibus. aliud exemplum affert. d. [Similem autem esse colorem colori, & figuram figuræ: aliam esse causam alij. æquiuiocum enim est simile in his] quasi dicat eius quod est esse simile, alia causa est in coloribus, & alia in figuris: quoniam dicitur de utroque æquiuioco similitudo. [Hic quidem] in figuris [est fortassis secundum analogiam] siue proportionem, vel quod sint adinuicem proportionabilia [habere latera, & æquales angulos.] siue quod anguli sint æquales. sed [in coloribus. unū sensum esse] est esse simile in coloribus. quod faciant eandem immutationem in sensu nostro, [aut aliquid aliud huiusmodi, quæ vero secundum analogiam sunt eadem: & medium habent secundum analogiam,] quasi dicat, de analogis vero, dico quod in his, quæ conueniunt secundum analogiam: & in his oportet esse unum medium secundum analogiam: quemadmodum supra explanauimus de osse spina, & sepione: quæ omnia se habent ad hunc effectum qui est sustinere mollitiem carnis, & tam iris, quam echo est quædam repercussio, & effectus igitur huiusmodi est analogus, & causa est analogæ, quale ergo est causatum talis est causa, si accipiatur causa per se, ut æquiuiocum, & causa æquiuioca, si analogum analogæ.

Tex. 37. Habet autem vsque.
Vtrum autem causa.

Quintam deinde ponit quæstionē, in qua ostendit qualiter causa, & causatum secundum consequentiam se habent, & qualiter non. hocque declarat in terminis. dicit igitur. [Habet autem sic consequi causa adinuicem] alicuius effectus seu passionis, [& cuius

ius est causa,] & ipsemet effectus, siue ipsamet passio, [& cui est causa.] i. ipsum subiectum in quo est talis causa siue passio, quasi dicat, hæc tria causa, effectus, & subiectum se consequuntur adinuicem sic . i. si accipiatur vniuersaliter. [vnumquodque quidē accipienti, & cuius est causa in plus est,] quasi dicat, quod si quis accipiat vnū aliquid particulare id cuius causa quæritur, in plus erit quam causa, & subiectum, verbi gratia, [vt quatuor æquales, qui sunt extra, in plus sunt quam triangulus, aut quadrangulus,] idest; hæc passio, quæ est habere angulos, quæ sunt æquales quatuor rectis: in plus sunt quam triangulus, aut quadrangulus. [in omnibus autem, vt in æqualibus est.] Hoc est, se habent æqualiter, siue in æqualitate, [quæcunque enim] vel si accipiantur quæcunque figuræ habentes angulos, [quæ sunt extra æquales quatuor rectis, [& medium similiter est,] scilicet acceptum vniuersaliter, est æquale tali passioni . ratio huius, est talis. angulos extrinsecos æquales esse quatuor rectis, est passio omni figuræ recti lineæ conueniens, si igitur hæc, scilicet talis passio, & tale subiectum, & causa vniuersaliter accipiantur, tunc omnia se habebunt conuertibiliter adinuicem. sed si causa, & subiectum particulariter accipiantur tunc ipsum causatum siue ipsa passio, vel effectus, se habebit in plus, quam causa, & subiectum, vt si non accipiatur omnis figura rectilinea vniuersaliter: sed specialiter . ratio huius dicti . hæc est. [Est autem mediū ratio primi extremi: ex quo omnes scientiæ per definitionem fiunt,] idest est medium in demonstratione diffinitio passionis, siue maioris extremitatis. [propter quod omnes demonstrationes scientificæ fiunt per medium, quod quidē est diffinitio. hoc in naturalibus patet demonstrationibus, vt hæc passio [fo-

lio fluere sequitur viti,] vel est in plus quam vitis, quia [excellit] illam, [& ficus, & excellit,] idest & est in plus quam ficus, quoniam excellit, & similiter quamlibet arborem acceptam particulariter, huiusmodi passio excedit: [sed non omnia, sed æqualia sunt,] idest si accipias oēs arbores sic fluentes folio, tunc huiusmodi passio non erit in plus; sed erit de numero æqualium . sic quoque medium se habebit æquali modo ad tale subiectum, & ad talem passionem, [si vero accipias primum medium:] siue medium immediatum, & causam proximam. tale medium primum inquam, [est ratio fluendi folijs,] siue diffinitio passionis. [erit enim primum in altera medium, quoniam huiusmodi sunt omnia,] idest tale medium primum sic acceptum erit in subiecto, quoniam omnia sunt huius, idest, quod omnes tales arbores fluant folijs diffinitio namque, huius passionis, quæ est folio fluere, est medium primum, & principale, & causa propria in altera, idest in subiecto, vt in arbore. [Deinde huius medium:] deinde si accipiatur aliquod aliud medium: nempe [quoniam succus densatur] per diffusionem, [aut quiddam aliud huiusmodi.] patet, si queratur [quid est folio fluere:] respondendum, [densari in contactu seminis succū,] scilicet nil aliud esse quam succum seminis in contactu folij ad ramum, & hæc erit diffinitio huius passionis per quam demonstratur de suo subiecto. aduerte quod semper diffinitio, quæ est medium in demonstratione causam exprimit passionis in subiecto, & econtra id quod est causa passionis in subiecto illud est quod exprimitur per diffinitionem, vt si causa ecliphs est interpositio, si quereretur quid est ecliphs diceretur esse interpositione terræ . sic causa cadendi folia est condensatio humoris in arbore, si quereretur

retur quid est folio fluere. diceretur quod est condensatio succi. aduerte tamen has diffinitiones esse causales: quoniam eclipsis non est ipsa interpositio formaliter. sed causatur ex tali interpositione, sic quoque nec casus foliorum est ipsa condensatio succi, sed causatur ex huiusmodi condensatione. ponit hæc deinde in terminis dicens. [in figuris autem] siue in terminis quibus habet forma syllogistica componi, [sic assignabit quærentibus conuentionem causæ, & cuius est causa,] quasi dicat, si quis quærat conuentionem causæ, & causati, hoc pacto poterit assignare. [sit a,] idest longa vita, per b, intellige siccum, per c, carere colera, per d, volucres vt vultur, aquila & talia, per e, quadrupedes vt ceruus, equus. dicit ergo sit longa vita [in omni b,] siue in omni sicco, b,] autem in vnoquoque eorum, quæ sunt d,] vel in vnaquaque specie volatiliū, quæ sunt longæ vitæ, vt aquila, vultur, [in plus autem,] hoc est b, siue siccus sit in plus quam quælibet talis species, [b igitur vniuersale in-erit vtique ipsi d, idest siccum esse vniuersaliter erit in omnibus volatiliū quæ sunt longæ vitæ. [Hoc autem dico vniuersale: quod non conuertitur,] idest b, hoc modo vniuersaliter erit in qualibet tali specie, quia non conuertitur, sed est in plus quam aliqua huiusmodi species, b enim vnamquæque speciem talem in se excedit. [Primum autem vniuersale, cui vnūquodque quidem non conuertitur: omnia autem conuertuntur, & non excedūt] idest, & id dico primum vniuersale, quo cum, non singulum quodque conuertitur, sed omnia simul conuertuntur, neque latius se fundunt. omnes nanque species volatiliū longæ vitæ conuertuntur cum esse sicco, & excedūtur, conuertuntur omnes si accipiuntur omnes simul, & excedūtur

omnes si accipiatur quælibet secundum se, [b igitur est causa ipsius a, ipsi d,] idest igitur siccum esse, est causa ipsius longæ vitæ esse in omnibus speciebus volatiliū quæ sunt longæ vitæ. ergo quoniam sic est, [oportet itaque a, in plus quam b, extendi,] idest longam vitam extendi in plus quam siccum esse, [si vero non,] sit longa vita in plus quam siccum esse. [quid magis causa erit hoc illius?] idest cur magis b, erit causa ipsius a, quam e contra deinde ostendit, quod idem effectus potest esse ex alia causa ita quod vni⁹ erunt plures causæ, [si igitur in omnibus e, est a,] idest in omnibus quadrupedibus est longa vita, (quæ sunt longæ vitæ,) [erunt aliquid illa vnū omnia aliud, quam b,] idest erit aliquid vnum seu aliqua vna causa in quo omnia illa, quæ sunt longæ vitæ conueniunt, & illa causa vna propter quam omnia quadrupedia longæ vitæ sunt talia, illa causa erit alia a sicco, quæ erat causa longæ vitæ in volatilibus, [si non] est alia causa, [quomodo erit dicere quoniam in quo est e,] siue quadrupedia, [sit a, omni?] idest longa vita: [in quo autem a, non omnis sit e?] idest in quadrupedibus: quasi dicat, quæ reperitur longa vita in alijs, quam in quadrupedibus: quoniam in volatilibus etiam. ideo dicit, quod causa propria hic, & ibi oportet, vt sit ibi alia, & alia, quare longa vita sit in quadrupedibus. erit hic notatione dignum, quod quadrupedia propter siccum terream reducantur ad temperantiam per carentiam bilis. volatilia vero, quæ multum de humiditate habent ærea, reducantur ad temperamentum propter esse sicco. ergo esse sicco in humido æreo est causa cōtemperamenti ac longæ vitæ. [propter quid enim non erit causa aliqua, vt a, sit in omnibus. d?] idest in omnibus volucris: quæ causa dicta est esse b? siue siccum

esse? [sed nunquid & quæ sunt e, erunt aliquod vñ?] q. d. si ergo sic est quod volatilia habent suam causam cur sint longæ vitæ, quæ sunt quadrupedia habebunt ne aliquam vnam causam habebunt sanè. [considerare hoc oportet] quid sit illud vnum, [& sic c,] idest vacare bile. statibus ijs quæ dicta. [cōtingit igitur eiusdem esse plures causas, sed non eiusdem specie,] quia in eadem specie non est assignare differentias essentielles. sed dubitatur an sint duæ demonstraciones hæ, quia vna per b, altera per c, fit. Respondet Philoponus, non esse demonstraciones p se, sed per accidens, aut per signum. Aut sic dicas esse per se, non tamen vniuersales. quoniam non sunt ex primis. Declarat quomodo cōtingat plures esse causas. d. [vt longæ vitæ quadrupedia, non habere choleram, causa est, volatilia autem sicca esse, aut altera aliqua,] quasi dicat, longæ esse quadrupedes, causa est vacare bile, & longæ esse volucres causa est ipsas esse siccas, aut quæuis alia, [si autē in atomum,] vel ad indiuiduam speciem [non statim veniunt, & non solū est vnum medium sed plura sunt media,] & causæ plures sunt,] si sic est, & hæc satis pro præsentī contextu.

**Tex. 38. Vtrum autem vsque.
De principijs.**

Sextam, & vltimam quæstionem in præsentia adducit Aristoteles ostēdens qualiter causa, & effectus cōsecutionem habeant, quia causa quæ habet consecutionem cum suo effectu est causa indiuisibilis ac æquata, vt cū vna causa assignatur vnus effectus, non plures causæ. d. ergo. [Vtrum autē causa mediocorum, quod ad vniuersale primum est, aut quod a singulare, singularibus] quasi dicat, cum plura sint

media, vnum quidem quod magis ad primum vniuersale vergit, & alterum magis ad singula, vtram inquam oportet eam causam ex parte vniuersalis primi: puta ex parte ipsius a, idest longæ vitæ, vel ex parte singularium suorum quæ sunt minus communia, vt supra accipiebatur quadrupedia, & volucres? Ad hoc igitur respondēs sequitur. d. [Manifestum igitur est esse, quæ proxima vnicuique causa est, primum sub vniuersali esse, hæc est causa,] idest oportet, quod semper accipiamus media, quæ sunt propinquo- ra subiecto in quo quæritur causa illius communis causati, & ita procedere, quousque ad id quod est in mediatum communi causato perueniatur, eo quod id quod est ex parte eius, qd sub aliquo continetur communi: est ei causa, quod sit sub illo communi, [vt in d,] siue in volatilibus longæ vitæ [quod est a causa est c,] siue causa est siccum esse, quod sint longæ vitæ, [in d, quidem igitur est a, causa est c,] idest siccum [in c, autem,] idest siccum esse est [b, i hoc autem] supple b, quod sit a, [eadem est] causa. demum epilogat. d. [de syllogismo igitur] in libris primo, [& demonstracione] in his, [quidque vnum quodque est, & quomodo sit: manifestum est, simul autē & de scientia demonstratiua. idem enim est,] idest de scientia demonstratiua, & de demonstracione idem est iudicium. aduerte in hac vltima quæstione nos mutasse terminos. per c, intellege siccum. per b, temperamentū complexionis, & hæc pro capitulo hoc sufficienter.

**Tex. 38. De principijs vsque.
Necesse est itaque.**

Cap. XVIII.

Quoniam duplex est demonstracionis principium, scilicet, proprium.

primum quod demonstrationem ingreditur secundum substantiam, ut diffinitio, & commune quod non ingreditur demonstrationem secundum substantiam sed secundum virtutem quædammodum dignitas. ideo tractato de quod quid est, & de diffinitione, quod principium est proprium. in hoc loco de communi principio agit ipse Philosophus. continet autem hoc caput vltimum in ordine positum quæstiones tres, & hæ in hoc contextu dicentur, & tres conclusiones, quæ in duobus alijs tex. declarabuntur, inquit igitur primum. [De principijs autè,] vel de dignitatibus [qualiter sunt cognita] ista principia cõmunia, [& quis est cognoscens habitus] per quæ talia principia cognoscimus [hinc manifestum est] ex his quæ dicturi sumus. [Dubitantibus primum,] deinde soluendo, [quod quidem igitur non contingit scire per demonstrationem, nõ cognoscentem prima principia immediata: dictum est prius] in primo libro circa principium. Prima quæstio est, [vtique dubitabit aliquis, vtrum autem cognitio immediatorum eadem est an non eadem.] i. num cognitio principiorum immediatorum sit eadem cognitio nec ne. secunda est, [& vtrum scientia in vtroq; est an nõ an vnus quidem scientia, illius autem alterum aliquod genus sit.] i. vtrum omnium immediatorum sit scientia, aut nullorum, aut sit scientia quorundam aliorum autem aliud genus. tertia est. [Et vtrum cum non insint habitus: fiant, an cum insint lateat.] i. num habitus horum principiorum fiat in nobis cum prius non fuerunt: vel in nobis fuerunt: sed tamen nos lateat. Subdit de isdem quæstionibus, quædã. d. [si quidem igitur habemus ipsos] habitus principiorum naturaliter, sequitur quod [inconueniens est. si quod habeamus habitus horum, & nos lateat,

quia [contingit certiores habere cognitiones demonstratione, & latere,] q. d. habitus principiorum sunt multo certiores demonstratione, & propter hoc est absurdum, qd si inconueniens est habere habitum demonstrationum, latere ipsum. multo magis habitum principiorum. propter certitudinem latere ipsum. nõ igitur huiusmodi habitus sunt in nobis a natura. propterea quod cū principio incipimus ad discere nullum habitum scimus nos habere, si igitur habitus principiorum essent in nobis a natura habitus nobilissimos haberemus, & laterent nos, quod absurdum, [si autem accipiamus] huiusmodi habitus per acquisitionem [non habentes ipsos prius,] a natura, [qualiter vtique cognoscamus, & ad discamus] huiusmodi habitus. [ex non præexistenti cognitione] siue ex præuia quadam anticipatione cognitionis [impossibile enim est, sicut in demonstratione diximus.] q. d. quoniam diximus in primo libro, quod omnis doctrina, & disciplina intellectiua ag generatur ex præuia cognitione. cum igitur nulla cognitio præcedat cognitionem principiorum, vt videtur: si huiusmodi cognitio in nobis esset per acquisitionem, vt apparet, aliqua cognitio intellectiua in nobis fieret ex non præuia cognitione, quod absurdum est. [Manifestum igitur est quoniam, neque habere] cognitionem principiorum [possibile est neq; ignorantibus. & neque non habentibus habitum fieri,] q. d. si nullum habemus habitum principiorum, & si ignoramus principia: impossibile est in nobis fieri huiusmodi habitus per acquisitionem. igitur nec possibile est semp habere horum principiorum cognitionem, quos lateant neq; etiam possibile est, quod huiusmodi cognitio de nouo aggeneretur: præcedente omnino ignorantia & non aliquo alio habitu.

Tex. 40. Necessè vsque. Vt
in pugna.

Primam conclusionem in præsentia adducit Aristoteles determinando veritatem. ostendens præexistere oportere quandam potentiam cognitionem in nobis, quæ quidem dicitur potentia sensitiva. dicit igitur. [Necessè est itaq; habere quidem quandam potentiam,] quæ dicitur sensus, [non huiusmodi autem habere, quæ est his honorabilior secundum certitudinē,] id est non tamen habere talem, cuius cognitio certitudine his ipsis principijs est præstabilior: cuius ope in cognitionem principiorum ducamur. erit ergo conclusio. habitus principiorum neque insiti sunt, neque ab alijs notioribus pariuntur habitibus, sed sensus auxilio fiunt. [videtur autem hæc] potentia sensitiva, [omnibus inesse animalibus. habent enim connaturalem potentiam indicatiam, quam vocant sensum,] supple omnes. [Cum insit autem sensus,] omnibus animalibus, [in ijs quidem] de numero [animalium, fit mansio sensibilis,] siue memoria, quæ est mansio ac Thesaurus specierum sensibilium, [in alijs autem non fit.] Hæc memoria seu conservatio, ut in animalibus imperfectis patet. [in quibuscunque igitur non fit, aut omnino,] id est in his animalibus nō manet, aut totaliter siue nullo modo fit, in aliquibus, [aut circa quæ non fit, nec est in his cognitio extra quod sentiunt.] q. d. ea animalia quæ rationem non habent, nullam habent cognitionem, præter ipsum sentire, vel nisi quandiu durat sensus. sed deficiente immutatione sensus exterioris ultra id quod non senserunt exterius nil cognoscunt. [in quibus autem inest sentientibus, habere vnum quiddam in anima, multis quidem factis huius-

modi, iam differentia quædam fit, ut in his quondam fit fieri rationem ex talium memoria: in alijs vero non.] q. d. sed animalia in quibus inest hæc memoria seu conservatio specierum, contingit adhuc habere quandam cognitionem in anima præter sensum: & in his est mansio: cum igitur multa sine huiusmodi animalia, quæ habent mansionem; inter ea ulterius est differentia quædam: quoniam in quibusdam eorum animalium fit ratio seu ratiocinatio de his, quæ remanent in mansione, ut in hominibus. in quibusdam autem non fit huiusmodi ratiocinatio: veluti in brutis. Deinde quomodo fiat in nobis cognitio primorum principiorum demonstrat. d. [ex sensu igitur fit memoria] in nobis [sicut dicimus,] paulo ante. [ex memoria autem multoties eiusdem facta, experimentū,] supple fit. quoniam experimentū nil aliud videtur, quam accipere aliquid ex multis memorijs, vel ex multis recentis in memoria. ideo dicit [multæ enim memoriæ numero, est vñ experimentum. ex experimento, aut ex omni quiescente vniuersali in anima.] i. sicut ex memoria fit experimentum, sic ex experimento: aut etiam ulterius ex vniuersali quiescente in anima: [vno præter multa (quod cum in omnibus vnum sit illud idem) artis principium & scientiæ.] i. quod vnum est præter multa, non secundum esse, sed secundum considerationem, ut quia aliquā naturam nempe hominis considerat: non respiciendo ad Platonem, & Socratem: quod idem vnum est in omnibus. s. singularibus secundum esse, nō vnum numero quasi sit humanitas eadem omnium hominum, sed idem secundum rationem speciei. ex hoc inquam experime. ito, & ex huiusmodi vniuersali accepto per experimentū, in anima est id quod est principium artis, & scientiæ. igitur ex multis sensib.

fit

fit memoria, ex multis memorijs experimentum. ex experimentis multis vniuersale. tunc ex experimento, & vniuersali quiescente in anima generatur in nobis id quod est principium artis & scientiæ. [Siquidem igitur circa generationem, artis est.] hæc est differentia inter artem, & scientiam, si tale principium est circa generationem, vel circa quæcunque factibilia, aut fieri: vt circa agriculturam, aut medicinam, hoc vniuersale est principium artis, seu pertinet ad artem, [si vero circa ens:] siue circa necessaria quæ sunt semper eodem modo: hoc vniuersale est principium scientiæ, seu pertinet ad scientiam. [Neq; igitur insunt determinati habitus, neque ab alijs habitibus fiunt notioribus: sed a sensu.] q. d. neque præexistunt in nobis habitus principiorum quasi determinati, & cõpleti: neque fiunt de nouo ab aliquib. habitib. notioribus præexistentibus, sicut aggeneratur ex præcognitione principiorum habitus scientiæ in nobis: sed sunt in nobis habitus principiorum a præexistente sensu, quod qualiter fiat dictum est supra. quoniam ex sensibus fit memoria, & q̄ sequuntur.

Tex. 41. Vt in pugna vsque. Ad finem libri.

Secundam, & vltimam conclusionem huius operis, adducit Aristoteles. determinatamq; veritatem declarat: ipsa principia (& erit conclusio) inductione cognoscuntur, [vt in pugna euerfione facta: vno stante, alter stetit, postea alter, quousque in in principiu veniant, anima autem huiusmodi, cū sit qualis possit pati hoc.] q. d. cum in pugna fiunt fugati exercitus, cum inquam vnus eorum cõperit immobiliter permanere, ac non capere fugam, & alter auxiliatur ei, deinde item alter, quousque tot homines congregantur quod faciunt principium pugne;

sic ex sensu, & memoria vnus particularis, & iterum alterius particularis, & alterius quandoque peruenitur ad id quod est principium artis, & scientiæ. Sicut diximus. ideo quia ex multis sensibus fit memoria, & ex multis memorijs experimentum, &c. ita procedere est quod anima sit huiusmodi nature qualis possit hæc pati, scilicet, qd̄ ex multis sensibus fit memoria, in ea fieri possit cognitio experimentalis, & etiam possit fieri in ea vniuersale, & aggenerata talis habitus, quod principium sit artis, & scientiæ. secundum dubium de clarat, s. qualiter ex sensu possit generari cognitio vniuersalis: & pro causa assignat sensum ipsum esse rei vniuersalis. quamuis sentire sit particularis. vnde dicit, [quod autem dictum est ante, sed non clare dictum est, iterum dicamus. stante enim vno indifferendum, primum quidem in anima vniuersale est,] id est stante in vniuersali ipso vno de numero indifferendum primum quidem in anima vniuersale est: quia licet vniuersale sit multa singularia, est vnum vniuersale, sub cuius vnitatem anima potest pati a multis. [Et nanque sentire quidem singulare,] supple est, resque singularis. [Sensus autem vniuersalis est, vt hominis non Calliæ hominis,] quasi dicat, non huius particularis tantum. Hoc est, cum per sensum accepta sunt aliqua particularia esse indifferenda in aliquo vno, stante anima in tali consideratione fit in ea vniuersale. nec mirum si potest hoc fieri per sensum. quia sensus ipse est vniuersalis: quamuis sentire sit particularis. [iterum in his statur:] sup. anima postquam considerabit multos particulares homines sub vna natura humana iterum statur in his. i. considerando hominem, aut bouem: & huiusmodi species in quæ conueniunt. [quousque vti impartibilia stent, & vniuersalia.] i. quousque huiusmodi

iusmodi considerationes stent in impartibilia, vel stante anima in tali consideratione specierum ad ipsa genera quæ sunt vniuersalia indifferencia siue impartibilia deueniet: eo quod species ipse habent quandam indifferenciam, & vnitatem, in genere ipso, [vt huiusmodi animal quousque animal] idest stabit anima in tali consideratione puta hominis, vel equi, quousque perueniat ad ipsum genus, quod est animal, [& in hoc similiter,] idest, & stabit similiter hoc genere ipsum considerando. donec veniat ad aliud superius quod est corpus, & substantia. [Manifestum igitur est: quoniam nobis prima inductione cognoscere necessarium est,] idest quod prima principia necesse est nos cognoscere via inductionis, [& nanque, & sensus sic vniuersale facit,] idest, quoniam sensus per viam inductionis facit vniuersale intus in anima, quatenus considerantur omnia particularia. cum igitur cognitio nostra incipiat ex particularibus a sensu, & per inductionem oportet prima principia cognoscere. Vltimam conclusionem deinde adducit, quæ est huiusmodi, habitus principiorum, non est scientia, sed intellectus est. dicit igitur. [Quoniam autem circa intelligentiam habituum quibus verum dicimus, alij qui semper veri sunt: alij recipiunt falsitatem vt opinio & ratio,] quasi dicat, soluedo illam questionem, num primorum principiorum sit scientia, vel aliquis alius habitus. circa quod accipitur hoc, quod principiorum cognitio ad intellectum spectat cuius intellectus est cognoscere vniuersale, & vniuersale dicit esse principium scientiæ. circa igitur intellectum duo sunt genera habituum se aequaliter ad verum habentia, quidam habitus inquit sunt semper veri, quidam autem aliquando falsam recipiunt, vt opinio & ratiocina-

tio. [Vera autem sunt semper scientia & intellectus,] & in hoc differt scientia ab intellectu, [& nihil est certius scientia aliud genus, quam intellectus. principia autem demonstrationibus notiora sunt.] aliam rationem adducit, quod intellectus differt a scientia. d. [omnis autem scientia est cum ratione] nullus autem intellectus est cum ratione, quia ad principia non est ratio, si igitur sic est. [principiorum quidem scientia non vtiq; erit,] sed erit ab ipsa differens. vis rationis est, quod intellectus principiorum est. [Quonia, autem nihil verius contingit esse scientiam, quam intellectum, intellectus vtiq; erit principiorum, ex his considerantibus,] quod intellectus sit principiorum ad quæ non est ratio, & differt a scientia, quæ non est sine ratione, ex his inquam dictis, [& quoniam demonstrationis principium non demonstratio, quare neque scientia scientiæ, & hæc erit tertia ratio quod intellectus non sit scientia: nam intellectus principium est scientiæ, & principium scientiæ non est scientia, sicut principium demonstrationis non demonstratur. ideo. d. qd intellectus non sit scientia, ex hoc patet, quoniam demonstratio non est demonstrationis principium. quare neque scientia est principium scientiæ. principium igitur scientiæ a scientia differt, idest i demonstrationibus non proceditur in infinitum. ita quod principia demonstrationis non demonstrantur: & demonstrationis principium non oportet, vt scientia sit. imo est deuenire ad aliqua indemonstrabilia principia, quoniam non erit scientia cognitio igitur illorum principiorum, quæ est principium scientiæ non erit scientia,] si igitur nullum aliud præter scientiam habemus genus verum. intellectus vtiq; erit scientiæ principium. & principium quidem principij erit vtiq;. Omne autem se habet

habet ad rem omnem,] quasi dicat, si ergo nullum aliud genus cognitionis præter scientiam habemus, quod sit semper verum: relinquitur, quod intellectus erit principium scientiæ: quoniam per ipsum intellectum scientiarum principia cognoscuntur. ita nempe quod intellectus ipse est principium scientiæ est cognoscitius principij ex quo scientia emanat, & hæc scientia est omne, vel totum, quod se habet similiter ad omnem rem: seu ad totam materiam de qua est scientia, sicut intellectus ad principium scientiæ. erit ergo triplex differentia inter scientia, & intellectum. Prima quod intellectus est certior, & notior. Secunda quia ad principia quorum est intellectus non est ratio: sed scientia non est sine demonstratione. Tertia, quia intellectus, & principium scientiæ non est scientia, & hæc sint de secundo Posteriorum.

Cap. Vlt.

Tres mouentur quæstiones in hoc ultimo capitulo. Prima est quomodo principia indemonstrabilia sunt nobis cognita. Secunda, utrum omnium immediatorum sit scientia, aut nullorum: aut sit scientia quorundam aliorum autem alia cognita genus. Tertia est, num notitia principiorum sit a natura innata, soluit deinde has quæstiones, & primo tertiam dicens, quod notitia principiorum non inest

nobis a natura, eo quod talis notitia est certissima: sed absurdum est dicere quod habeamus actu de aliquo certissimam notitiam, & quod nos lateat illam habere: probat deinde quod a natura inest nobis potentia ad assentiendum illis principijs, & quod omnes assentiunt principijs hoc idem demonstrat, & inesse omnibus animalibus quandam potentiam, quam sensum vocamus. Vnde animalium habentium sensum quædam sunt sine memoria, & quædam habent memoriam, quæ non habent memoriam nullam habent notitiam nisi in præsentia sensibilium, quæ habent memoriam. illa sunt duplicia, alia memoriam quidem habet sed non intellectum, vt bruta aliqua, & quædam habent simul cum intellectu, vt homines. vnde per ipsum vniuersale fit nobis notum hoc pacto: quoniam primo habemus notitiam sensitiuam de aliquo sensibili, vt ista aqua est humida, & sic conseruamus in memoria deinde aliam aquam, tunc autem cum aliam videmus habere illam humiditatem iudicamus. Deinde vniuersaliter dicimus omnem aquam esse humidam, & illud principium artis vocamus. finaliter declarat, quod habitus, quo cognoscuntur principia non est scientia, quia scientia habetur per demonstrationem, sed principia non sciuntur per demonstrationem. igitur. inferitur ex dictis ipsius, quod habitus quo cognoscuntur principia non est scientia, sed intellectus.

Finis Secundi Posteriorum.

Registrum.

★ ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVX.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO

PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ.

Omnes sunt Duerniones.

VENETIIS, M. D. XCII.

Apud Ioannem Gueriglium.

PANDIMIGLIO
21 DIC. 1970
DELEGATORIA - ROMA

Digitized by Google

